

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MEKÂNIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ VE MÜCADELE STRATEJİLERİ:
KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE DERBENT MAHALLESİ ÖRNEĞİ, SARIYER

Doktora Tezi

Şevket Ercan KIZILAY

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MEKÂNIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ VE MÜCADELE STRATEJİLERİ:
KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE DERBENT MAHALLESİ ÖRNEĞİ, SARIYER

Doktora Tezi

Şevket Ercan KIZILAY

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Hayriye ERBAŞ

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MEKÂNIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ VE MÜCADELE STRATEJİLERİ:
KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE DERBENT MAHALLESİ ÖRNEĞİ, SARIYER

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Hayriye ERBAŞ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Hayriye Erbaş

Prof. Dr. Tayfun Gıncar

Doç. Dr. F. Umut BEŞPINAR

Doç. Dr. Zerrin GENİS

Doç. Dr. M. Kemal Coşkun

İmzası

Hayriye

gıncar

Umut

Zerrin

M. Kemal

Tez Sınav Tarihi ..... 29. 01. 2016 .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (03./03./2016)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Sevket Ercan Kızılay

İmzası

TEŞEKKÜRLER

Bu doktora tezi oldukça zorlu bir sürecin sonunda meydana geldi. Bu süreçte tezin danışmanlığını üstlenen Prof.Dr. Hayriye ERBAŞ hocamın bu teze inancı ve güveni olmasaydı bu çalışma ortaya çıkmazdı. Tüm sıcaklığı ve tecrübesiyle tezin her noktasında yardımcı oldu. Hocama ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tez izleme komitesinde yer alan Prof.Dr. Tayfun ÇINAR ve Doç.Dr. Mustafa Kemal COŞKUN da tez izleme jürisinde yaptıkları eleştiriler ile yol gösterici oldular. Teşekkür ederim.

Savunma jürisinde yer alan Doç.Dr. Fatma Umut BEŞPINAR ve Doç.Dr. Şerife GENİŞ'e katkılarından ve desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

Bu süreçte mahalle ile tanışmamda yardımcı olan Prof.Dr. Murat Cemal YALÇINTAN'a ve Bir Umut Derneği'nden Erbay YÜCAK'a çok teşekkür ederim.

Saha ekibinde yer alan öğrenci arkadaşlarım, Emre DEMİRCİ, Ayşe ÖZLEYEN, Hediye TUZAN, Özlem SELÇİK, Reyhan ÇELİKBAŞ ve Derya AŞKIN'a ayrıca teşekkür ederim.

Derbent halkı alan araştırması sırasında çok güzel bir misafirperverlik örneği gösterdi. Aralarında çok güzel günler geçirdim ve onlardan çok şey öğrendim. Hepsine teşekkürü bir borç bilirim.

Hem alan araştırması sırasında hem de tezin yazımı süresinde eşim Esra'ya gösterdiği anlayış ve fedakârlığı için çok teşekkür ederim. Bu süreçte kızım Sare doğdu ve onun büyümesini neredeyse tek başına üstlendi. Her ikisine de minnettarım.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Metodolojisi	6
1.1.1.Neden Derbent?.....	10
1.1.2.Veri Toplama Teknikleri.....	12
BÖLÜM 2:TEORİK ve TARİHSEL ÇERÇEVE	17
2.1. Teorik Çerçeve	17
2.1.1. Neoliberal Kent Rejimi: Mülksüzleştirme Olarak Kentsel Dönüşüm.....	17
2.1.2. Mülksüzleştirme/Sahiplenme İhtilafı: Mahalle Muhalefeti	27
2.2.Tarihsel Çerçeve: Türkiye’de Gecekondu’dan Kentsel Dönüşüm’e Mekânsal Süreçler	33
2.2.1. 1980 Öncesi Gecekondu Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar	33
2.2.2. 1980 Sonrası Gecekondu Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar.....	61
2.2.3. 2004 Sonrası Gecekondu ve Kentsel Dönüşüm Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar	79
BÖLÜM 3: DERBENT MAHALLESİNİN SOSYO-MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ.....	98
3.1. İstanbul’un Sosyo-Mekânsal Coğrafyasında Mahallenin Konumu	98
3.2. Mahallenin Sosyo-Mekânsal Özellikleri.....	100
3.2.1. Konut Özellikleri.....	101
3.2.2. Mülkiyet Yapısı.....	109
3.2.3. Hanehalkı Bilgileri	112
3.3. Mahallenin Kuruluş Öyküsü: Tarladan Gecekonduya ve Fabrikaya	118
BÖLÜM 4: DERBENT MAHALLESİNİN MÜCADELE TARİHİ.....	132
4.1. Çileli Yıllar: Bir Mahalle Olarak Derbent (1937-1980)	132
4.1.1. İmece Usulü ile Varolma: “Biz Derbentliydik”	132
4.1.2. İGEK-DER’in Kuruluşu: “Biz de Varız”	143
4.2. İhtilaflı Yıllar: İnşaat Sermayesinin Kısılcığında Derbent (1980-2005)	160
4.2.1. Darbe Sonrası İGEK-DER’in Kapatılması: Mahalle Muhalefetinin Bastırılması	160

4.2.2. İzale-i Şüyu Davası: “Garibansın, Aklın Almıyor”	169
4.2.3. Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ile Müzakere Süreci.....	194
4.2.4. Gecekonduların Tahliyesinden Mesalaşma Sürecine: “Biz Halan Buradayız: Onlar Yoklar”	200
4.3. Mücadelede Son Merhale: Kentsel Dönüşüm Döneminde Derbent (2005 ve sonrası)	205
4.3.1. Derneğin Yeniden Kurulması: Süreklilik ve Kopuşlar	205
4.3.2. Derneğin Yıkılması ve Yaşananlar	216
4.3.3. Cemre İnşaat Dönemi.....	229
4.3.4. Kâğıthane Tahliyesi ve Sonrası.....	240
4.3.5. Gözaltı Süreci ve Yaşananlar	253
4.3.6. Mahalle Kooperatifinin Kurulması	262
4.3.7. Kentsel Dönüşüm Projesi ve İBB Dönemi: Sosyal ve Mekânsal Adaletsizlik	284
4.3.8. Mahallenin Riskli Alan İlan Edilmesi.....	297
4.3.9. Kat İrtifak Tapu Töreni	304
4.3.10. Mahalle Mücadelesi Pratikleri	307
4.3.11. İtiraz Dilekçeleri: Arazilerin Devri ve “Mahalle” Kurmak.....	331
BÖLÜM 5: SONUÇ.....	346
KAYNAKÇA	352
EKLER	361
ÖZET.....	422
ABSTRACT.....	423

KISALTMALAR LİSTESİ

İBB-İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İGEK-DER: İstanbul Gecekonduları Derneği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Kentsel alanlar temel olarak bir mekân üretimi sürecinin sonucunda tarihsel olarak oluşurlar. Bu mekân üretimi süreci toplumsal aktörler aracılığıyla oluşur ve bu toplumsal aktörler de belli bir sınıfsal topografya içerisinde konumlanırlar. Mekân üretim süreçleri ve dolayısıyla kentsel alanların oluşumu güç ilişkilerinden bağımsız değildirler ve bu anlamda kentsel kamusal alanlar üzerinde sürekli sınıfsal mücadele süreçleri yaşanır. Kentsel alan farklı sınıfların birbirleri ile girdikleri mücadele düzlemi olarak değerlendirilebilir. Kentsel dönüşüm projeleri de bir mekân üretim pratiği olduğundan sınıfsal süreçlerden ve mücadelelerden bağımsız değildir ve bu süreçlerle biçimlenir. Kentsel dönüşüm projelerinin sınıfsal içeriğini oluşturan taraflardan biri, neoliberal kent rejiminin kentsel mekâna müdahalesinin yürütücüsü ve düzenleyicisi olan devlet ve onunla ilintili yönetsel aygıtlardır. Diğer bir tarafı ise, bu müdahaleden hoşnut olmayan halk kesimleridir. İşte bu iki taraf yani devlet ve onunla ilintili yönetsel aygıtlar ile mağdur halk arasında kentsel dönüşüm projesinin ürettiği koşullar üzerinden belli bir ihtilafın varlığı görünür hale gelmiştir.

Devletin son dönem benimsediği kalkınma stratejisinde inşaat sektörünü kurtarıcı olarak görmesine bağlı olarak kentsel dönüşüm seferberliğinin başlatıldığı görülmektedir. Bu anlamda inşaat sektörü üzerinden genişlemenin, kalkınmanın kentsel alandaki konut ve emlak piyasasını derinden etkilediği, rant üzerinden zenginleşmenin müteahhit odaklı yeni muhafazakar sermaye tarafından benimsendiği görülmektedir. Bu yönde 2000 sonrası süreçte sağlanan siyasal hegemonya ile devlet aygıtının çıkardığı yasalar ve gerçekleştirdiği yasal düzenlemeler aracılığıyla “oluşturulan” kentsel ranta yeni muhafazakar müteahhit odaklı sermayenin “el koyarak” (Harvey, 2013:104) varlıklı sınıflara “lüks” konut

üretimi yapımının temel bir politika olarak benimsediği gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda, kentsel merkeze yakın, ulaşılabilirlik ve merkezilik açısından oldukça önemli bir lokasyona sahip pek çok gecekondulu mahallesi mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikiminin nesnesi haline gelmektedir.

Neoliberalizmin kentsel alanı sömürgeleştirme, ticarileştirme ve metalaştırması ile belli bir muhalefetin gecekondulu alanlarında ortaya çıktığı görülmektedir. Son on yıldaki gelişmeler, neoliberal küreselleşme ve bunun kentler üzerindeki etkisi, kentlerin küreselleşmenin oluşması ve yaygınlaşmasında etkili bir rol alması ile birlikte kentsel kamusal alanlar büyük bir baskı ile karşılaştılar. Ancak neoliberal hegemonya ve buna bağlı iktidar oluşumları aynı zamanda ise direnişle, karşı koyma biçimiyle, itiraz pratikleri ve muhalefetle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla son on yıl içerisinde İslamcı yerel aktörler aracılığı ile neoliberal hegemonyanın gönüllüce sahiplenilmesi ve bunun doğrudan bir sonucu olarak kentsel alanların da bundan nasiplenmesi ile birlikte ortaya çıkan kentsel toplumsal muhalefetin anlaşılması için gecekondulu alanlarındaki direnişlerin ve karşı koyma, itiraz pratiklerinin yani muhalefetin tüm detayları ile incelenmesi gerekir. Bu açıdan gecekondulu alanlarının kentsel dönüşüm süreci ile karşılaşmaları ilginç sonuçlara gebe görünüyor. Bunların sonuçları oldukça dağınık olmasına rağmen şimdi daha görünür olmaya başlamıştır.

Kentsel dönüşüm projeleri, mevcut güncel durum içerisinde, kentsel alandaki bu çoğul sınıfsal mevzilenişleri, muhalefet ve itiraz süreçlerini görmezden gelerek uygulanmaktadır. Harvey'in (2013: 218) belirttiği gibi "akbaba taktikleri üzerine kurulu bir siyasal iktisat, oyunun kuralı haline gelmiş durumdadır". Oyunun kurallarına göre rant ve kalkınma uğruna mahalle halkının tepkileri görmezden

gelinmeli, hatta bastırılmalı ve etkisizleştirilmeli, oluşan toplumsal muhalefet itibarsızlaştırılmalıdır. Çünkü bu rant projelerinin önündeki en büyük engel mahalle halkının gösterdiği mücadele süreçleridir. İşte bundan dolayı proje uygulayıcıları müdahalenin oluşturacağı kentsel toplumsal muhalefeti itibarsızlaştırmaya çalışmaktadır. Örneğin, gecekondu mahallesi halkının “işgalci” olduğu ya da gecekondu alanının bir suç bataklığı olduğu iddia edilmektedir. Hatta bu mahalleler hastalıklı alanlar olarak kodlanmaktadır. İşte bu bağlamda, bu muhalefete karşı yürütülen söylemsel baskıyı ve tahakkümü açığa çıkarmak bu çalışmanın amaçlarından. Jean-François Pérouse’un (2011:19) belirttiği gibi “analizi özgürleştirmenin önkoşulu perspektifleri geliştirmek için iktidarın bakış açısının ve beklentilerinin aşılmasıdır”. Bu çerçevede çalışmanın bir başka amacı da, gecekondu mekânındaki kentsel dönüşüme karşı gelişen çeşitli özneleşme (Touraine, 1995: 207) pratiklerini gösterebilmektir.

Sosyoloji ve şehircilik disiplinlerindeki egemen paradigmalarda çerçevesinde yapılan çalışmalarda gecekondu mahallelerindeki bu “öznellik” konumları görmezden gelinmiştir. Bu çalışmalarda gecekonduluların daha çok egemen politikaların bir taşıyıcısına dönüştürülmesi ve pasif bir kitle olarak şeyleştirilmesinden bahsedilebilir. Bundan dolayı egemen bakış, bu mahalle örgütlenmelerini bir suç, sefalet ve korku kaynağı olarak kodlamaktadır. Bu mahalleleri hastalıklı mekânlar olarak ötekileştirerek “bataklık” olarak isimlendirmekte ve rahatlıkla da bu “bataklıkları” kurutmaya çalışmayı neredeyse ahlaki bir görev olarak sunabilmektedir. Bu ahlaki meşrulaştırmanın da en popüler ve yaygın aracı bilindiği üzere “Kentsel Dönüşüm Projeleri”dir. Kentsel dönüşüm projeleri aynı erken cumhuriyet dönemindeki köye medeniyet götürme çabasında olduğu gibi (Bozdoğan,

2002: 114-121) “varoşu medenileştirme” çabasının bir ürünüdür ve bundan dolayı da kentsel alanda işleyen ötekileştirme sürecinin argümanıdır. Bu mahallelerde yaşamlarını idame ettiren insanların ise kapitalist tahakkümün doğrudan nesnesi olarak zorunlu ve zorlu bir yaşam içerisinde hayata tutunmaya çalışan toplumsal gruplar olduğunu unutmamak gerekiyor. Kapitalist toplumsal formasyon içerisinde yoksulluğun azalmadığı, toplumsal refahın tabana yayılmadığı ve sınıfsal hiyerarşilerin ve toplumsal eşitsizliklerin olağanlaştığı, rutinleştiği ve normalleştiği bir yönetim zihniyeti mevcuttur. Oysa bu yoksul gecekondular mahallelerinde, çeşitli sosyal birliktelikler ve dayanışma ilişkileri oluşum gösterebilmektedir. Yoksul gecekondular mahalleleri sanıldığı ve üretildiği gibi “sadece” suç bölgeleri değildir ve diğer pek çok kentsel alanda olduğu gibi bir toplumsal-kamusal yaşamın ve daha refah içerisinde yaşama isteklerinin olduğu bölgelerdir. Bugün birçok orta sınıf ve zengin semt mahalle özelliklerini yitirmişlerdir. Komşuluk kalmamış, insanlar birbirlerinin yaşantılarına dâhil olmamakta, sadece birbirlerini seyretmektedirler. Artık bu kesimler kendi kentlerinde yurttaş olmaktan çıkıp turistleşmişlerdir. Ancak çoğu gecekondular mahallesi ise halen dayanışma, yardımlaşma ve komşuluk gibi özellikleri korumaktadır.

Bu doktora tezi, iktidara yönelik mücadele stratejilerinin çoğul ve değişen düzeylerinin (Scott, 1995, Bayat, 2008) olduğunu kabul ederek, gecekonduların bir devlet/sermaye ittifakı pratiği olarak uygulanan ve egemen neoliberal kent politikaları ile bağlantılı olan kentsel dönüşüm projeleri aracılığıyla mekânın yukarıdan dönüştürülmesi/mülksüzleştirilmesi sürecine karşı mücadelesini somut bir alan araştırması (Wacquant, 2011: 20) üzerinden ortaya koymaktadır. Böylelikle oluşan mahalle muhalefeti hareketinin hem oluşum ve hem de işleyiş

mekanizmalarını (Harvey, 2013) aktörlerin kendi özgün deneyimleri üzerinden anlamaya ve açıklamaya çalışacaktır.

Çalışma İstanbul Sarıyer Derbent mahallesinde gerçekleştirilmiştir. Tez dört bölümden oluşmaktadır: 1.Bölümde araştırmanın metodolojisi hakkında bilgi verilmektedir. Örnek olay olarak neden Derbent Mahallesi'nin seçildiği, verilerin nasıl toplandığı ve neye göre analiz edildiği ifade edilmektedir. 2.Bölümde tezin alan verilerinin neye göre analiz edildiğini göstermeyi amaçlayan ve tezin kuramsal bakışını ortaya koyan bir teorik tartışma bulunmaktadır. 3.Bölümde alan verilerine giriş yapılarak mahallenin sosyo-mekânsal özellikleri ortaya konulmaktadır. Ardından da mahallenin kuruluş öyküsüne yer verilmektedir. Mahallenin bu sosyo-mekânsal özellikleri içerisinde konut özellikleri, mülkiyet yapısı ve hanehalkı bilgileri verilmektedir.

1.1. Araştırmanın Metodolojisi

Tezin varsayımı şu şekilde ifade edilebilir: Kentsel mekanlar üzerinden gelişen aşağıdan muhalefetin yani “gayri resmilerin siyaseti”nin (Bayat, 2008: 14) oluşmasını sağlayan süreç egemen sınıfların ittifakını temsil eden devlet aygıtının benimsediği neoliberal kent ideolojisi çerçevesinde “rant” alanı olarak gördüğü gecekondulu mahallelerine kentsel dönüşüm projeleri aracılığıyla yukarıdan müdahale etmesi ile başlamaktadır. Bu yukarıdan mekâna müdahale, mahalle sakinlerinin “çıkar”larını (illusio) olumsuz etkilemekte ve bundan dolayı mahalle sakinleri projeden hoşnut olmayarak örgütlenip aşağıdan muhalefet etmeye başlamaktadır. Eğer devletin kentsel dönüşüm projesi ile hedeflediği “çıkar” ile, mahalle sakinlerinin çıkarları örtüşseydi böyle bir muhalefet ortaya çıkmazdı. O zaman ihtilafın ortaya çıkmamasının nedeni “ittifak”ın oluşması ile izah edilebilirdi. Ancak ortada bir ihtilaf var ve bunun nedeni de yine aynı şekilde devlet ile gecekondulu halkı arasında “ittifak”ın oluşmamasıdır. Bu ittifakın oluşmamasının nedeni de en temelde her bir aktörün çıkarlarının farklı olması ve bunların uzlaşmamasıdır.

Çıkarları zedelenen ve mağdur edildiklerini düşünen heterojen gecekondulu mahallesi sakinlerinin çıkarlarını korumak adına ortak paydada buluşup belli talepler etrafında hak arama mücadelesine girişmeleri (Bayat, 2008: 43) onların politik bilinç düzeyi olarak özneleştiklerini göstermektedir. Özneleşme süreçleri de halkın bir ideolojik aygıt olarak devlet ile kurduğu ilişkisellekle açıklanmalıdır. Öncelikle, özneleşme durumu politik ontoloji düzeyi olarak maduniyetin tam tersi olarak devletin izlediği politikalara ve benimsediği uygulamalara bir karşı koymayı, itirazı ve politik muhalefet biçimini ifade eder (Hardt ve Negri, 2012). Bu anlamda özne

bastırılmış değildir. Sesli ve görünürdür. Özne çıkar mücadelesini kamusal alan üzerinden belli bir hukuk ve formel alan içerisinde verir (Bayat, 2008: 43).

Bunun yanında “gecekondu alanlarının tarihsel ve siyasal inşa süreçleri ile oluştuğunu” iddia eden Loic Wacquant’ın (2011: 19) bu tespiti kabul edildiğinde gecekondu alanlarındaki yatkinlıkların büyük ölçüde tarihsel ve siyasal içeriğinin olduğu söylenebilir. Wacquant’ın (2011: 22) yaklaşımına göre gecekondu alanları devletin izlediği politikalarından, çıkartılan yasalardan doğrudan etkilenirler. Örneğin, devletin yoksullara yönelik sosyal harcamaları kısıyan bir politika izlemesi ve sosyal yardımları kesmesi gecekondu mahallesinin yoksulluk düzeyini artırabilir ve zaman içerisinde gecekondu mahallesi bir çöküntü bölgesi haline gelebilir. Yine aynı şekilde devletin neoliberal politikalar benimsemesi durumunda refah devletinin krize girerek, yoksullara yönelik yardım zorunluluğunu üstünden atarak, bu sorumluluğu sivil toplum ve çeşitli hayır kuruluşlarına devretmesi yoksulları olumsuz biçimde etkilemektedir. Bu da sivil toplum ve yardım kuruluşlarının gecekondu mahallelerinde etkili olmalarına yol açmaktadır. Bu nedenle Loic Wacquant (2011: 19), gecekondu alanlarının gelişim tarihinin nedenlerini mahallenin kendisinden daha çok içerisinde konumlandığı devlet-sosyal sınıflar-kent yönetimi ilişkiselinde oluşan metropoliten (Castells, 1977: 383) alandaki gelişmelerde, yani mahallenin “dışarısında” aranması gerektiğini vurgular.

Bu çalışma, mekânın (mahallenin) mülksüzleştirme yoluyla, sermaye birikimi aracılığıyla yukarıdan dönüştürülmesine karşı, gecekondu alanında gelişen mahalle muhalefetinin oluşmasının arkasındaki temel dinamikleri “aşağıdakilerden” hareketle okumaya çalışmaktadır. İngiliz Marksist tarihçiler ile anılan “aşağıdan tarih” paradigması bu kaygıdan hareket etmiş, süreci oluşturan ve üreten aktörlerin

önemine vurgu yapmakla beraber, temelde gündelik yaşamı analiz nesnesi olarak belirginleştirmiştir (Kaye, 2009). Buna göre sıradan insan tekrardan tarihe geri çağrılmaktadır. Aşağıdan tarih perspektifi, sıradan insanın kurucu rolüne atıf yaparak, gündelik yaşam alanının belirleyici ve etkin olduğunu iddia etmektedir (de Certeau, 2009). Türkiye’deki gecekondularında, çoğunlukla devlet-merkezli yaklaşım biçimleri kullanıldığından gecekondular alanlarındaki sosyal ilişkiler, aile formasyonları, dayanışma pratikleri, eleştiri ve muhalefet biçimleri, sivilite yani “insan hakikatleri” (Lefebvre, 2008: 196) gözden kaçırılmış ya da görmezden gelinmiştir. Dolayısıyla süreci oluşturan ve deneyimleyen aktörlerin anlam dünyaları, zihniyet formasyonları, aktörlerin kendileri ve “özne”likleri çoğunlukla ıskalanmıştır. Yapılan birçok pozitivist metodolojiye dayalı istatistiksel alan araştırmalarında ise gecekondulaşmanın ve oradaki kamusal yaşamın yani sürecin detayları, aktörlerin kişisellikleri, tikellikleri (Erdoğan, 2007: 46) gözden kaçırılmıştır.

Tezde esas olarak kentsel dönüşüm aracılığıyla gecekonduların uzun yıllardır yaşamlarını idame ettirdikleri mahallelerinin devlet/sermaye ittifakı tarafından el konulmasına karşı oyuna nasıl müdahale ettiği anlaşılacak istendiğinden “nitel” yaklaşım tercih edilmiştir. Nitel bir yaklaşımla yürütülen alan araştırmaları daha çok nitel verileri kullanmasının yanında, gerekli olduğunda nicel verileri de kullanmaktadır. Bu anlamda özellikle araştırma alanının genel özelliklerinin saptanmasında nicel verilerden yararlanılmıştır.

Loic Wacquant’ın (2011: 19) belirttiği gibi bir mahalle aslında tarihsel sürecin sonunda ortaya çıkan tortulaşma biçimidir. Mahallenin durumu “art zamanlı tarihsel dönüşümler dizilimi” kapsamında değerlendirilmelidir. Mahalleler ve kentsel mekânlar “tarihsel ve siyasal bir inşa”nın sonucunda oluşurlar. Yani mahalle, oluşan,

gelişen ve değişen bir birim olarak ele alınmalıdır. Bu dönüşümün nedenleri ise kendinde değil, dışarıda aranmalıdır. Dolayısıyla mahallenin, örneğin kentsel dönüşüme karşı konumlanma biçiminin nedenleri, mahallenin dışındaki birçok sürecin de etkisiyle şekillenmektedir. Örneğin kapitalizmin geçirdiği dönüşümler, sanayisizleşme, esnekleştirme, güvencesizleştirme, belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi, mülksüzleştirme gibi birçok dışsal süreç de mahalledeki pratikleri etkilemektedir. Kentsel dönüşüm karşısında, aktörlerin konumlanmasının arkasında nesnel ve yapısal süreçlerden etkilenme ve bunlar ile kurulan ilişkilendirme biçimi etkili olmaktadır.

Kentsel kamusal alan, toplumsal alandaki tüm sınıfların etkileşim içerisinde olduğu bir mekân özelliği taşımakla birlikte, genellikle toplumsal aktörler birbirlerini yakından tanımayan “yabancı”lardan meydana gelir. Kentsel kamusal alan sadece bir “coğrafyaya” sahip değildir, aynı zamanda bir “tarihe”, davranış normlarını, estetik değerleri, tercih edilen beğenileri içeren kültüre ve oldukça karışık içsel ilişki ağlarına sahiptir (Lofland, 1998: xv). Bundan ötürü de mekânların tarihlerine bakılması gerekmektedir. Çünkü mekanlar içerisinde deneyimlendikleri “tarihsel konjonktürün” içerisinde oluşum gösterirler (Castells, 1997: 430).

Bu tez, bu çerçevede sıradan insanların (konumuz örneğinde gecekondulular) mülksüzleştirme süreçleri karşısında gösterdikleri hayatta kalma mücadelelerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bu amaç için benimsenen en temel iki soru bulunmaktadır. Bunlar:

- 1) Mülksüzleştirme, mekânda hangi “akbaba taktikleri” üzerinden uygulanmaktadır?
- 2) Bu “akbaba taktikleri”ne karşı mahalle halkı nasıl muhalefet etmiştir?

1.1.1.Neden Derbent?

Keith Punch'ın (2005: 144) tanımlamasına göre örnek olay çalışması “olayı derinlemesine, doğal ortamında, karmaşıklığını ve bağlamını dikkate alarak anlamayı hedefler”. Örnek olay çalışmalarında, araştırmacı örnek olayı net olarak belirlemeli ve sınırlandırmalıdır. Olayın ise alanda gerçekleşiyor olması gerekir. Somut gözlemler ile görülebilmeli ve bu yönüyle cisimleştirilebilir düzeyde olmalıdır. Bu amaçla bu çalışmada “birçok örnek olay çalışmasında, doğal ortamların gözlemlenmesi, mülakat veya anlatı raporları gibi sosyolojik ve antropolojik alan teknikleri kullanılacaktır” (Punch, 2005: 147).

Alan araştırması Derbent gecekondu mahallesinde uygulanmakta olan kentsel dönüşüm sürecine karşı gelişen mahalle muhalefetine yönelik etnografik gözlemlerden hareket ederek başlamıştır. Derbent örneği birçok özelliğinden ötürü diğer örneklerden oldukça farklı durmaktadır. Bunlar:

1)Derbent mahallesinin mülkiyet biçiminin oldukça dağınık olması, mahallelinin elinde arsa tapularının dahi olmaması diğer birçok gecekondu mahallesinden ayrılan özelliğidir. İstanbul'un diğer birçok gecekondu mahallesinde gecekonduluların en azından toprak tapuları elinde bulunmaktadır. Ancak Derbent'de gecekonduluların ellerinde tapu adında hiçbir yasal ya da gayri resmi belge bulunmamaktadır.

2)Derbent'in ayırıcı ikinci özelliği olarak da mahallenin kentin tarihsel ve siyasal inşa süreçleri sonunda gelişmesi ya da çöküntüleşmesi sürecinin oldukça somut ve net olarak gözlemlenebiliyor olmasıdır. Mahallenin içerisinde bir kapalı konut (gated communities) alanı olan Mesa Konutları'nın yapılması, İstanbul'un bir kriz halini almış olan ulaşım sisteminde oldukça önemli bir işlev gören metronun

mahalleden geçmesi, 90'lı yıllar ile birlikte mahallenin hemen yanındaki Maslak bölgesinin İstanbul'daki hizmet sektörünün merkez üssü haline gelmesi, mahallede oldukça zenginlere hizmet vermekte olan Acıbadem hastanesinin açılması, mahallenin hemen yanındaki Fatih Ormanı'nın güzelleşmesi gibi süreçlerle mahalle ciddi bir rant alanı haline gelmiştir. Artık mahalle fiili olarak rant baskısının kısıkaı altındadır. Bu yönleriyle tarihsel ve siyasal inşa süreçlerinin bir mahalleye olan etkilerinin oldukça net ve açık olarak görülebildiği bir örnek olayı bizlere göstermektedir.

3)Sarıyer'in gecekondulu mahallelerinin 1960'lı yıllarda kurulmaya başlanmış olan mahalleler olması, halen klasik gecekondulu biçimlerinin görülebiliyor olmasının yanında, işçi sınıfının çoğunlukla ikamet ettiği yerleşimler olması örneklem olarak seçilmesinde ayrıca etkili olmuştur.

4)Mahalle güncel olarak sol bir mahalle olmamasına karşın belirgin mücadele içinde olması araştırma açısından önemli bulunmuştur. Mahallede diğer birçok gecekondulu mahallesinde olduğu gibi (Gazi mahallesi, 1 Mayıs, Gülsuyu-Gülensu, Küçük Armutlu mahalleleri örnek olarak verilebilir (Yıldız, 2013) sol bir siyasal bellek bulunmamaktadır. Hatta şu anda mahallelilerin de belirttiği ve seçim sandık sonuçlarından hareketle, mahallede sağ-muhafakazar siyasal yatkınlığın hegemonik bir durumda olduğu görülmektedir.

5)Mahalle sakinleri kentsel dönüşüm sürecine karşı hak arama mücadelelerini daha sağlıklı ve verimli yapabilmek için bir araya gelip mahalle kooperatifini kurmuşlardır. Bu kooperatif mahalledeki muhalefetin en temel yürütücüsüdür ve çoğu mahalle sakini bu kooperatife ortak olarak desteklerini ortaya koymuşlardır. Mahalle halkının örgütlenip böyle bir kooperatifleşmeye gitmiş olması mahalle

halkının mücadele gücünü ve potansiyelini göstermesi açısından ilgi çekicidir. Yapılan görüşmelerde ve etnografik katılım süreçlerinde gerçekleştirilen toplantılarda mahalle kooperatifinin arazilerin devri meselesi ile meşgul olarak yeniden mahalle kurma iradesi göstermiş olduğunun gözlemlenmiş olması da bu mahallenin örnek olay olarak incelenmesine neden olmuştur.

1.1.2. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma alanından veri toplarken benimsenen en temel strateji etnografi temelli olmuştur. Auyero ve Joseph'in (2007: 6) belirttikleri gibi siyasal süreçleri konu edinen etnografik araştırmalar siyasal hegemonyanın nasıl inşa edildiği, buna karşı gelişen karşı hegemonik süreçlerin açıklanması ve bu bağlamda gelişen politik yatkinliklerin oluşması, tüm bu süreçlerde kültürün bireylerin kolektif eylemlerini nasıl bir şekilde desteklediğini ya da sınırladığının açığa çıkarılması gibi girişimlerde oldukça kullanışlı olduğu belirtilmektedir. Büyük ölçekli makro yapısal dönüşümlerin her zaman mikro ölçekli düzeylerde etkisi olduğundan hareketle bu etkilerin ve ilişki düzeyin etnografik bir yöntemle içeriden ve aşağıdan bakış ile analiz edildiğinde ortaya çok daha önemli sonuçların ortaya çıkacağı düşünülmüştür.

Siyasal süreçleri konu edinen etnografi merkezli araştırmalar, geleneksel siyasal kurumlara vurgudan daha çok iktidar ilişkilerinin gündelik yaşamdaki etkilerini "halk" üzerinden okumaya ve açıklamaya çalışmaktadır (Wolford, 2007: 19). Son dönemlerde neoliberalizmin kentsel mekânlara, kentlere olan etkilerini anlamada kentsel yenileme (urban renewal) projelerini yoksul, güvencesiz, dezavantajlı kent içi ve dışı yurttaşların nasıl deneyimledikleri üzerine etnografik alan araştırmaları yapılmaya başlanmıştır (Gandolfo, 2009).

Etnografi incelenen alana ya da mekâna doğrudan yerleşmenin yanında, doğrudan gözlem ve derinlemesine mülakatlar gibi teknikleri de içermektedir. Özellikle bu tarz kentsel alan içinde olumsuz çağrışımlara sahip “azap bölgeleri” üzerindeki söylemsel baskıyı kırabilmenin en verimli yollarından biri bizzat alanın içine yerleşmektir. Bunun için de Loic Wacquant’ın (2011: 20) belirttiği gibi etnografi vazgeçilemez “zorunlu” bir araçtır. Etnografi “gerçekliği inşa eden canlı ilişkileri ve anlamları yakalamaya yarar”. Ancak bu araştırmacıyı “monografik miyopluğa” düşürmemelidir. “Monografik miyopluğa” düşülmemesi için de araştırmacının yapması gereken “kurumsal analiz”dir. Bu da “makroyapısal etkenler” ile alakalıdır. Çünkü ilişki analizin de savunduğu üzere kentsel alandaki tüm unsurlar birbirleriyle eklemlenmiş halde bulunurlar. Kentsel mekânın ya da incelenen mahallenin kentin sosyo-mekânsal oluşumu içerisinde bir konumlanma süreci bulunmaktadır. İncelenen mekânın kentin sosyo-mekânsal hiyerarşisi ile bir ilişkiselliği bulunmaktadır. Dolayısıyla incelenen mekânın kendinden menkul bir ontolojisinin olmadığını belirtmek gerekir.

Punch’ın (2005: 232-233) da gösterdiği gibi,

Nicel araştırma, özellikle sosyal yaşamın ‘yapısal’ özelliklerini tespit etmede etkiliyken nitel araştırma, çoğunlukla ‘süreci’ anlama açısından daha güçlüdür... nicel ve nitel yaklaşımı birlikte kullanmak, makro ve mikro düzeyler arasındaki açıklığı kapatmanın araçlarını sağlayabilir. Nicel araştırma çoğu kez sosyal yaşamın büyük-ölçekli, yapısal özelliklerini ortaya çıkarırken nitel araştırma, küçük-ölçekli, davranışsal yanlara yönelme eğilimindedir. Her iki düzey de incelenmeye çalışıldığında, nicel ve nitel araştırmayı bütünleştirmek gerekli olabilir.

Çalışmada mevcut literatür ve aynı bölgede yapılan araştırmalardan da (Yalçıntan, 2014; Şen ve Ünsal, 2014) yararlanılmıştır¹. Bununla birlikte 2015 yılının

---

¹Prof.Dr. Murat Cemal Yalçıntan (2014) danışmanlığında yürütülen bir TÜBİTAK araştırması da Derbent üzerine yeni bitmiş durumdadır. Hem nicel hem de nitel metodoloji ile yürütülen bu araştırmanın Derbent ile ilgili oldukça önemli veriler topladığı görüldüğünden, bu çalışmanın da

Mart ayında ağırlıklı olmak üzere mahalle halkı ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Ancak bunlardan sistematik 52 tanesi ayrıntılı analiz edilmiştir (EK: 61). Diğer mülakatlar ise daha çok alanın genel mantığını anlayabilmek için kahvehanede, çeşitli mahallelinin evinin bahçesinde, muhtarlık binasında yapılan irili ufaklı birçok “alelâde sohbet”ten (Kıray, 1964: 10) oluşmaktadır ve çalışma içerisinde “ek materyal” olarak kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerin kayıtlarının tümünün deşifreleri yapılmıştır. Deşifreler bittikten sonra verilerin kodlanması işlemi NVivo 10 programı aracılığıyla yapılmıştır. Bölüm 4 ile birlikte anlatmaya başladığımız Mahalle Mücadele Tarihi kısmındaki başlıklar bu kodlama sonucunda oluşturulmuştur (Emerson, Fretz ve Shaw, 2008: 228).

Bilindiği üzere, bu tarz “zorlu sahalarda” yapılacak alan araştırmalarında araştırmacının iyi bir gözlemci olma zorunluluğu vardır. Birçok bilgiyi gözlem yoluyla elde etmek neredeyse bir zorunluluktur (Yasa, 1966: 246-347). Bunun için sadece dernek ve kooperatif yöneticileri ve üyeleri ile mülakat yapılmamış, aynı zamanda kooperatif ve derneğin etkinliklerine, sokak yürüyüşlerine, mitinglerine, yönetim kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılım gerçekleştirilmiştir. Ek olarak pankartlar, sloganlar, afişler ve dernek ve kooperatif tüzükleri, yönetim kurulu kararları, dava dosyaları ve mahalle muhalefetinin çıkardığı gazetelerden ve kooperatif arşivinden de yararlanılmıştır. Kooperatif arşivinden dava dosyalarına ulaşılmış, birer kopyası alınmıştır. İBB (İstanbul Büyükşehir Belediyesi) tarafından önerilen projenin detaylarına ulaşılmıştır. Ayrıca kooperatifin mahalleliyi

---

verilerinden yararlanılmıştır. Bunun yanında yine bir TÜBİTAK destekli araştırmanın sonuçlarından da yararlanılmıştır. “İstanbul’da Eski Kent Merkezleri ve Gecekondu Mahallelerinde Kentsel Dönüşüm ve Sosyo-Mekânsal Değişim” başlıklı bu TÜBİTAK araştırması Asuman Türkün’ün editörlüğünde 2014 yılında “Mülk, Mahal, İnsan” başlığı ile kitap olarak yayımlanmıştır. Bu kitapta, Derbent kısmını ise Besime Şen ve Binnur Öktem Ünsal yazmıştır.

bilinçlendirmek için hazırladığı birçok doküman elde edilebilmiş ve bu belgelerin bazıları tezin sonundaki ekler bölümünde verilmiştir.

Hem Sarıyer Belediyesi yetkilileri, hem de TUİK yetkilileri ile yapılan görüşmelerde mahalle ile alakalı yeterli verilere sahip olunmadığı ifade edilmiştir. Bunun için böyle yerel lokasyonlar/mahalleler üzerine yapılacak olan alan araştırmalarında araştırmacının nicel verileri ortaya koyacak bir anket çalışması uygulaması bir zorunluluktur. Bundan ötürü müstakil bir veri toplamının yapılmasına karar verilmiştir. Bunun için bir anket formu hazırlanmıştır (EK: 60).

Gecekondu mahallelerinde alan araştırması yapılırken genellikle tüm sokakların taranmasının önemi belirtilmiştir (Hart, 1969: 2). Bundan ötürü alan araştırmasının anket uygulanması sırasında tüm sokaklar taranmış, hemen hemen her kapı çalınmış ve ankete katılmak isteyen her hanehalkından bireyle görüşülmüştür. Bunun için mahalle haritası olarak Google Map referans olarak kabul edilip, 52 sokak sırayla taranmıştır. Bu kapsamda 428 hanehalkı üyesi ile anket yapılmıştır. Bu 428 kişi 380 farklı hanede ikamet etmektedir. Derbentte toplam 2151 hane bulunmaktadır. Toplam nüfusu da 7900'dur. Hane düzeyinde örneklem oranı %17'dir. Nüfus düzeyinde de bu oran %5,5'dir. Dolayısıyla araştırmanın nicel kısmında mahalledeki konut, mülkiyet, tapu vs gibi veriler noktasında gerçeğe çok yakın bilgilere ulaşılmıştır.

Mahallenin tümünün taranmasına karar verildikten ve bunu araştırmacının tek başına yapmasının mümkün olmadığı anlaşıldıktan sonra, anketlerin uygulanması noktasında 3'ü erkek, 4'ü kadın 7 kişiden oluşan bir araştırma ekibi oluşturulmuştur. Araştırma ekibi üyeleri genç sosyologlardan oluşmuştur. Bu sosyolog ekibinin ortak özelliği ise 3. kuşak gecekondu olmalarıdır. Dolayısıyla gecekondu mahallelerini

yakından tanımaktadırlar. Bu durum araştırma ekibinin mahalle halkı ile sıcak ve hiyerarşik olmayan bir ilişki sürecinin oluşabilmesini sağlamıştır. Ayrıca araştırma ekibinde kadınların olması, mahallede yaşayan ve gündüzleri daha çok evlerinde olan ev hanımlarına ulaşılabilmesini sağlamıştır. Bu görüşmelerin çoğu bizzat evlerin içlerinde ya da bahçelerinde yapılmıştır. Gecekondu sakinleri araştırma ekibini misafir olarak kabul etmişlerdir.

2014 yılının yaz döneminde gerçekleştirilen bu anket çalışmasının verileri, SPSS programında analiz edilmiştir. Bu şekilde, mahallenin nicel verileri ortaya çıkarılarak alanın genel yapısı hakkında sağlam bilimsel verilere ulaşılabilmiştir.

BÖLÜM 2: TEORİK ve TARİHSEL ÇERÇEVE

2.1. Teorik Çerçeve

2.1.1. Neoliberal Kent Rejimi: Mülksüzleştirme Olarak Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşümün neoliberal kent rejiminin bir aracı olduğu ve bunun da daha çok “mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi” üzerinden sağlandığı ifade edilebilir. Kentsel dönüşüm ile birçok kent yoksulu ve dar gelirli aile, kente göç ettiklerinden bu yana belki de en önemli kazanımı olan temel varlıklarını bu şekilde kaybediyor. Doğrudan böyle bir kaybın yaşanmadığı bölgelerde de artık böyle bir kaygı ve tehdit iyiden iyiye hissediliyor. Çünkü artık kentsel dönüşüm bir egemen kent rejimi olarak uygulanıyor ve neredeyse gecekondunun kent tarihindeki son varlığını ifade ediyor. Metropolün sosyo-mekânsal hiyerarşisinde yer alan tüm gecekondulu mahalleleri bu tehditin altında yaşamaktalar.

Böyle bir tehditin oluşması kentsel dönüşümün özelliklerinden kaynaklanıyor. Çünkü kentsel dönüşüm mülksüzleştirme süreçlerini barındırıyor ve neredeyse o olmadan uygulanmıyor. Bu anlamda mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramının içeriğini ifade etmek gerekiyor. Literatürde bu kavramın ilk olarak David Harvey’in çalışmalarında ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür (Harvey, 2003a: 137-183).

Buradaki tartışmasında Marx’ın ilkel birikim diye adlandırdığı sürecin kendisinin “mülksüzleştirme yoluyla birikim” kavramı ile yer değiştirmesi gerektiğini ifade ediyor (Harvey, 2003a: 144).

Harvey’e göre Marx’ın Kapital’in birinci cildinde dile getirdiği toprağın özelleştirilmesi ve metalaştırılması, köylü nüfusunun yerinden edilmesi (topraksızlaştırılması), kolektif hakların özel haklara dönüşümü, müşterek olanın

haklarının bastırılması, emek gücünün metalaşması ve alternatif üretim ve tüketim tekniklerinin bastırılması gibi süreçler ilkel birikim olarak görülmektedir (Harvey, 2003a: 145). Bu ilkel birikim kavramı Harvey'e göre (2003a: 145) kapitalizmin tarihsel coğrafyasında hiçbir zaman işlevini yitirmemiştir.

Harvey (2010: 293) mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramının Marx'ın ilkel birikim kavramının eksikliğini kapattığını düşünüyor. Marx'ın bu kavramında para birikimi ve piyasa ilişkilerinin olduğunu, ancak bir sınıfın elinden tüm haklarının ve mal varlıklarının alınmasının eksik kaldığını, bunun için mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi kavramını kullandığını belirtiyor. Bunun daha çok öncelikle yasal olmayan yollardan yapıldığını, ancak sonrasında bunun devlet eliyle gerçekleştirildiğini ifade ediyor.

Mülksüzleştirme yoluyla birikim legal ve illegal yollarla yapılabilmektedir (Harvey, 2003a: 152). Bunun için Harvey Amerika'daki "flipping" (al-satçılık) olarak bilinen konut piyasasındaki bir süreçten örnek veriyor. Kötü durumdaki bir konutun yok denecek bir paraya alındığını ve buna bazı "kozmetik" düzeltmeler yaptıktan sonra, tamamen satıcı tarafından ayarlanacak bir şekilde düşük gelirli bir aileye satıldığını gözlemliyor. Ancak düşük gelirli aile bu ödemeleri gerçekleştiremediğinde evleri kendilerinden alınıyor. Bunun tamamen yasal olmasını ironik bir dille eleştirir. Evet, bu bir yasal işlemdir, her şey iradi olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak burada yoksul bilerek bir tuzağa düşürülmüştür. Onun bu ödemeleri gerçekleştiremeyeceği zaten ortadadır. Bu durum Harvey'e göre mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimidir. Harvey devamında, bunun gibi bir sürecin, bir sınıfın diğer sınıfın aleyhine bir şekilde varlıkları kontrol etmesini etkileyen bir sürü faaliyet içerdiğini ifade etmektedir (2003a: 152-153).

Kapitalist gelişme sürecine dâhil olabilmek için mülksüzleştirme şarttır ve mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi için devlet desteğini arkasına almak zorunludur (Harvey, 2003a: 154). Mülksüzleştirme yoluyla, sermaye birikiminde devlet, her zaman belirleyici ve büyük bir oyuncudur. Finasallaşma ve özgür bir ticaretin yanında mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikiminin sağlanabilmesi için devletin ne tür bir tavra sahip olacağı çok tayin edicidir. Devletin nasıl bir tavır içerisinde olması gerektiğinin çerçevesi de neoliberal teori ve onun özelleştirme politikaları tarafından tayin edilmektedir (Harvey, 2003a: 156).

Harvey'e göre mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi, 1973 yılındaki petrol krizinden sonra belirgin olarak görülmeye başlanmıştır. Aşırı üretim, dolayısıyla ortaya çıkan kronik aşırı birikim krizini düzenlemek adına girişilen bir yöntemdir. Bunun için önemli bir araç olan uluslararası finansal sistem belli bir düzen içerisinde kurulmuştur. Bunun yanında yeni toprakların kapitalist gelişmeye dâhil edilmesi de bunun faaliyetlerinden biridir (Harvey, 2003a: 156).

Mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi geçmişte ilkel birikimin yaptığı gibi günümüzde de “siyasal ve toplumsal mücadelelere” neden olmaktadır (Harvey, 2003a: 162). Harvey Asi Şehirler kitabında kentsel pratiklerdeki “akbaba taktikleri”ni ele alırken Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'sunda geçen bir cümleden doğrudan alıntı yapmaktadır (Harvey, 2003). Komünist Manifesto'da işçinin ücretini aldıktan sonra bunun harcanması noktasında evsahipleri, esnaf ve tefecilerin işçinin üzerine “çullanmasından” bahsedildiğini ifade ediyor. Buradaki üzerine çullanma meselesinin bir sömürü olduğunu ve buna karşı verilen performansın da sınıf mücadelesi olduğunun altını çiziyor. Harvey burada mülksüzleştirme yoluyla birikim için önemli bir zeminin oluştuğunu belirtiyor.

Buradan hareketle, işçinin parasal harcamalarına yönelik evsahipleri, esnaf ve tefeciler gibi sınıfların çullanmasının mülksüzleştirme yoluyla birikim olarak görülebileceğini ifade ediyor ve bunun çoğu Ortodoks Marksist tarafından önemsenmemesini eleştiriyor (Harvey, 2013: 102-103).

Harvey mülksüzleştirmenin gerçekleşmesinde “akbaba taktikleri”ni Baltimore’dan örnek vererek açıklıyor. Burada daha çok kiracı olarak yaşayan siyahî nüfusun evsahibi yapılabilmesi için beyaz nüfusun teşvik edildiğini, beyazların siyahîlere evlerini satmalarının bir politika olarak benimsenmesinden bahsediyor. Bunun sonrasında siyahîlerin riskli grup olarak görülmelerinden dolayı kredi piyasası tarafından kabul edilmediğinden, bunun için mal sahipleri beyazlar ipoteği üzerlerine alıyorlar. Ancak borcu ödeyen kiracı siyahî nüfus oluyor. Zaman içerisinde faizler ve diğer hesapta olmayan kalemlerin de devreye girmesiyle borç inanılmaz bir büyüklüğe erişiyor ve kiracılar bu borcu geciktirdiklerinde bu sözleşmenin getirdiği olanakları yani tapu sahibi olma, ev sahipliği şansını yitirerek evlerini tahliye etmek zorunda kalıyorlar. Yani siyahî nüfusun ev sahibi olması planlanırken tam tersi olup siyahîler uzunca bir zaman kredi piyasasına çekiliyorlar, borç ödüyorlar, sonrasında taksitleri gecikince de evlerinden oluyorlar (Harvey, 2013: 104). Bu mülksüzleştirme girişimlerinin hep yoksulları hedef aldığını ifade ediyor (Harvey, 2013: 105).

Burada Harvey mülksüzleştirmenin serbest piyasa ekonomisindeki parasal düzenlemeler, ipotek ve kredi mevzuatı ve buna bağlı olarak gelişen sermaye akışları üzerinden geliştiğini ifade etmektedir. Konut piyasasındaki kriz ile, Amerikan siyahî nüfusunun yaklaşık olarak 71 ila 93 milyar dolar değer kaybına uğradığını belirtiyor. Harvey’e göre bu değer kaybı ve dolayısıyla bir mülksüzleştirme örneğidir (Harvey, 2013: 102).

Harvey'e göre, mülksüzleştirme yoksullardan zenginlere ciddi bir servet aktarımıdır. Buna göre zenginler yoksulların varlıklarına el koyarak zengin olmaktadır. Bu sürece de Harvey mülksüzleştirme yoluyla birikim demektedir (Harvey, 2013:104).

Bunun yanında, mülksüzleştirme parçalanmış ve dağınık haldedir. Bu yönüyle yayılmış halde ve çoğul biçimlerde kendisini gerçekleştirebilmektedir. Kimi yerde finansal krizlerde devreye girmekte, kimi yerde çevresel yıkım süreçlerinde girmekte, kimi yerde de kentin yapıları mimarisi üzerinden faaliyet gösterebilmektedir. Ancak tüm bunların hepsinde ortak özellik mülksüzleştirmenin "muhalefet eden kültürler" üretmesidir. Çünkü mülksüzleştirme hakların yitirilmesi anlamına gelir ve bu halkın aleyhine bir gelişmedir (Harvey, 2005: 178).

Mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi küresel sistemin kurulması ile beraber dünya ölçeğinde gelişim göstermiştir. Bunlar kapitalizmin tarih öncesinde gerçekleşen olaylar değildir. Sürekliliği vardır, devam etmektedir ve günümüz neoliberal toplumlarında sınıf iktidarının tesisinde stratejik görev görürler (Harvey, 2010: 310). Harvey'e göre günümüz kapitalizminde yaşanan sömürü ilişkileri, gündelik hayat ve yaşam mekânlarını da (mahalle gibi) içine alan mülksüzleştirmeye dayalı sermaye birikimi süreçlerine dayanmaktadır. Bu artık sadece fabrika ya da sömürgecilik merkezli ülkeler arası müdahalelere dayanmamaktadır. Bizzat metropol içerisinde faaliyette olan bir kapitalist sömürgecilik biçimi vardır. Kentsel dönüşüm de böyle bir sömürgecilik pratiğidir. Eski sömürü koşulları üretim alanı olarak fabrika merkezli iken, artık sömürü gündelik hayata da indiğinden ve bu sermaye-emek mücadeleleri mülksüzleştirmeye karşı verildiğinden mücadele dinamikleri de geleneksel proleterya mücadelesinden farklılaşmaktadır. Onun için mülksüzleştirme

yoluyla sermaye birikimi süreçlerine karşı gelişen mücadeleler geleneksel proleterya hareketi ile bir görülmemelidir. Bugün dünyada mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikim süreçlerine karşı sayısız mücadeleler verilmektedir. Harvey bunlar arasında soylulaştırmaya karşı verilen mücadeleleri de saymaktadır (Harvey, 2010: 310-311). Harvey'e göre, mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimine karşı gelişen mücadeleler de geleneksel proleterya mücadelesi kadar değerlidir. Ancak buna sosyalistler içerisinde yeterince önem verilmemektedir (Harvey, 2010: 313). Kapitalist birikim bugün özellikle üretim sürecine içkin görünmüyor. Kapitalist birikim daha çok mülksüzleştirme yoluyla işleyen "akbaba taktikleri" ile gerçekleştiriliyor (Hardt ve Negri, 2009: 37).

Mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi karşıtı hareketler içerisinde Harvey bazı örnekler göstermektedir. Kentsel dönüşüm ile aç gözlü kâr peşindeki müteahhitlerin tekel rantı oldukça yüksek olan, toplu lüks siteler yapmaya müsait geniş arazilerin peşinde oldukları düşünüldüğünde, gecekonduların tahliyesini bir mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi örneği olarak görmektedir. Müteahhit sermayesinin genişletilmesi için gecekonduların yıkılmasının bir zorunluluk olmasını mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikiminin bir örneği olarak ifade etmek mümkündür (Harvey, 2010: 311).

Brezilya'daki topraksızlar hareketi mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi karşıtı bir hareket örneğidir. Aynı şekilde Meksika'daki Zapatistalar'da böyledir (Harvey, 2010: 313). Bir mahalle bakkalının bir süpermarket tarafından yutulması da mülksüzleştirme üzerinden sermaye birikimi örneğidir (Harvey, 2010: 317).

Harvey mülksüzleştirme süreçlerinde mülksüzleştirici iktidar bloğunun oluşturduğu sınıf ittifakının (Harvey, 2013: 94), çeşitli hileler üzerinden stratejiler

geliştirdiklerini ve stratejilerin de uygulanabilmesi için “akbaba taktikleri”nin devreye sokulduğunu ifade etmektedir. Harvey’e göre, eğer bir mekânda mülksüzleştirme süreçleri yaşanıyorsa orada muhakkak mülksüzleştiricilerin “akbaba taktikleri” de bulunmaktadır. “Akbaba taktikleri”nin de mülksüzleştirme üzerinden sermaye birikimi sürecine işaret ettiği ifade edilebilir. Bu “akbaba taktikleri”nin deşifresi mülksüzleştirmeye karşı bir mücadele biçimidir. (Harvey, 2010: 335).

Harvey modernitenin başkenti olan Paris üzerine olan tarihsel incelemesinde Haussmann’ın kenti planlama girişiminin de kent halkını mülksüzleştirdiğinden bahsetmektedir (Harvey, 2003b: 85). Dolayısıyla Harvey’e göre, Haussmann bir mülksüzleştiricidir. Bu yönüyle, Harvey mülksüzleştirmenin her zaman bir burjuva stratejisi olduğundan ve bunun tarihsel temelleri olduğundan bahsetmektedir:

Yükselen burjuvazi, zaman içinde para gücünü ortaya koyup devlet biçimlerini etkilemeye ve yeniden biçimlendirmeye başlıyor, nihai olarak da askeri kurumlar ve idari ve hukuki sistemler üzerinde baskın bir etkiye sahip hale geliyordu. Bu olunca, hukuki bakımdan onaylanan yöntemlerle mülksüzleştirme temelinde, toplumsal ihtiyaçları karşılamının kapitalizm öncesi biçimlerinin yıkılması yoluyla para gücü toplamaya yönelebiliyordu (Harvey, 2012: 58).

Mülksüzleştirmenin burjuvazinin askeri, idari ve hukuki sistemler üzerinde belli bir güç elde etmesinden sonra başladığı görülmektedir. Bu durum mülksüzleştirmenin bir sınıf stratejisi olduğunu ifade etmektedir. Mülksüzleştirme bu anlamıyla “para gücü toplama” tekniği olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla mülksüzleştirme süreçlerinde meşru ve gayri meşru şiddet yoluyla sermaye birikiminin yapıldığı ifade edilmektedir. Ancak bu her zaman böyle olmayabilir. Hem hukuk alanı içerisinde, hem de hukuk alanının dışında yöntemler kullanılabilir. Mülksüzleştirici sermaye sınıfı, çoğu zaman istisna halini kendisi tayin eder ve böylelikle hukuk dışı alana çıkıp, “akbaba taktikleri”ni devreye sokup amacını

tamamladıktan sonra rahatlıkla tekrar hukuksal alana geri dönüş yapabilir. Önemli olan paranın elde edilmesi ve kar sirkülasyonunun devam etmesidir:

Dün üretilmiş olan artığın gittikçe daha büyük miktarı bugün yeni sermayeye dönüştürüldüğü gibi, bugün yatırılan paranın gittikçe daha büyük bölümü dün elde edilmiş karlardan gelir. Bu, daha eskiden uygulanan şiddete dayalı birikimi artık devre dışı bırakmış gibi görünebilir. Ama ‘mülksüzleştirme yoluyla birikim’ başlangıçtaki para gücünü toplamakta önemli bir rol oynamaya devam eder. Hem hukuki, hem de hukuk dışı (şiddet, suç işleme, sahtecilik ve standart altı konut ipotek piyasasında ya da daha da önemli olarak uyuşturucu ticaretinde son zamanlarda ortaya çıkmış olduğu gibi yağmacı uygulamalar türünden) yöntemler kullanılmaktadır (Harvey, 2012: 59)

Harvey bu tanımlamasıyla mülksüzleştirme yoluyla birikimi, “şiddete dayalı birikim” olarak tanımlamaktadır. Böyle bir şiddete dayalı birikimin devreden çıkmış gibi görünmesine karşılık durumun böyle olmadığı ifade edilmektedir. Mülksüzleştirme yoluyla, birikim bu anlamda bir para gücü toplama girişimidir. Bunlar hukuki ve gayri hukuki “yağmacı uygulamalar”dır. Buna göre kamusal malların belli bir sınıfın lehine olacak bir şekilde özelleştirilmesi ve bu özelleştirmeden egemen sınıf iktidarının kazançlı çıkması gerekmektedir. Ve bu işlemlerin çoğu da hukuki olarak gerçekleştirilmektedir. Yani yapılanlar devletlerin yasalarına referansla gerçekleştirilmektedir. Harvey mülksüzleştirme biçimlerinin şunlardan oluştuğunu ifade ediyor:

Hukuki yöntemler arasında, bir zamanlar ortak mülkiyete tabi kaynaklar olarak görülen şeylerin (su, eğitim vb.) özelleştirilmesi, kamu yararına istimlak yetkisinin kullanılması yoluyla varlıklara el konulması, ‘varlık yapması’ ile sonuçlanan yaygın şirket satın alma, şirket evliliği ve benzeri uygulamalar ve diyelim emeklilik ve sağlık yükümlülüklerinin karşılanmasından iflas davaları yoluyla imtina vardır. Son dönem krizinde birçok insanın yaşadığı varlık kayıpları, spekülörlerin bugün bu varlıkları ucuz fiyata alıp piyasa düzeline karlı biçimde satmayı hedefleyerek ilave birikime çevirebileceği mülksüzleştirme biçimleri olarak görülebilir (Harvey, 2012: 59).

Bu şekilde, mülksüzleştirme yoluyla birikim süreçleri ile küresel kapitalizm içerisinde yeni mağdurların oluştuğunu ifade eder. Bu aslında bir anlamda Negri ve Hardt’ın “Çokluk” ile kastettikleri sınıftır. Bunlar, yeni kapitalist süreçler tarafından mağdur edilen ve koşulları bunlardan olumsuz etkilenen çoğul ve heterojen halk kesimleridir. Temel özellikleri kapitalizmin ilkel birikiminin günümüz karşılığı olan

mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi süreçlerinin nesnelere olmalarıdır. Bu anlamda çeşitli devletin şiddetine maruz kalmaları, temel varlıklarına el konulması ve bunun gayri iradi gerçekleşmesi. Tüm bunların da çeşitli “akbaba taktikleri” ile yapılması gerekmektedir. Çünkü artık kapitalizm fabrikadaki canlı emeğin sömürsü ile sermaye birikim süreçlerini sınırlamamaktadır. Marx’ın ilkel birikimi kapitalizmin tarihöncesi ile sınırlandırması Harvey’e göre büyük bir eksiklik. Günümüzde özellikle neoliberalizm ile radikalleşen de temel olarak mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi süreçleri olmuştur. Artık mülksüzleştirme süreçleri neredeyse her yerde var. Bu durum geleneksel proleterya formasyonundan farklı yeni bir “işçi sınıfı”nın ortaya çıkmasına neden oluyor:

Yoksunların ve mülksüzlerin listesi hem uzundur, hem etkileyici. Toprakta sökülüp atılmış, yasadışı ya da yasal (yani devlet tarafından onaylanan), sömürgeci, yeni-sömürgeci, emperyalist yöntemlerle doğal kaynaklarına ve hayat tarzlarına erişimden yoksun bırakılmış, zorla parasallaşma ve vergilendirme aracılığıyla (takas ve örf ve adete dayanan öteki mübadele biçimlerine karşıt olarak) piyasa mübadelesine zorla katılmış bütün köylü ve yerli halkları içerir. Ortak kullanım haklarının toprakta özel mülkiyet hakkına dönüşümü süreci tamamlar. Toprağın kendisi bir meta haline gelir. Günümüze kadar gelen ama en güçlü kapitalist gelişmenin erken aşamalarında görülen bu mülksüzleştirme biçimlerinin birçok çağdaş eşdeğeri vardır. Örneğin, kapitalistler düşük gelirli halkı yüksek değerli araziden mümkün olan en düşük maliyetle koparak kentsel gelişme için mekân açarlar. Çin gibi ya da Asya ve Latin Amerika’nın geçkondu yerleşimleri gibi, güvenceli özel mülkiyet haklarının bulunmadığı yerlerde düşük gelirli grupların devlet mercilerince, düşük miktarda bir tazminat ödensin veya ödenmesin, topraktan şiddete dayanılarak sökülüp atılmaları çoğunlukla işin başını çeker... İster yasal ister yasadışı yöntemler kullanılsın, finansal baskı (yükselen emlak vergisi ve kiralar) zor durumdaki halk kesimleri üzerinde baskı yapmak için kullanılır. Bazen insana düşük gelirli ve istenmeyen nüfus kesimlerini yeryüzünden söküp atma konusunda sistematik bir plan varmış gibi gelebilir (Harvey, 2012: 252).

Dolayısıyla, Harvey’in yukarıdaki cümleleri üzerinden eskiden rant değeri olmayan ama kentin tarihsel ve siyasal inşa süreçleri sonucunda rant değeri artan bir kentsel arazinin kentsel gelişime mekan açabilmek amacıyla kentsel dönüşümün nesnesi haline geldiğini ve bunun da bir mülksüzleştirme olduğu ifade edilebilir. Artık “daha yüksek getiriye sahip arazi kullanımlarına yer açmak için mutenelaştırma, mahalle ölçeğinde yıkım, istimlak gibi (veya daha zorbaca)

yöntemler aracılığıyla mahalle sakinlerinin tahliye edilmesine karşı kentsel toplumsal hareketlerin yükselişte olduğu bir dönem”de (Harvey, 2013: 72) olduğumuz görülmektedir. Callinicos’un (2009: 14) yorumuna göre mülksüzleştirme yoluyla birikim sermayenin kar elde etmesine yönelik kaynakların talan edilmesidir. Callinicos’a göre David Harvey’in mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramını emperyalizm teorisini daha geniş ve kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirmesi sonucunda ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Bugün itibariyle neoliberal iktisat düzeninin küreselleşme süreçleri ile radikalleşmesinden itibaren kendisini gösteren küresel bir anti-kapitalist mücadele hattının ortaya çıktığı gözlemlenebilmektedir. Küreselleşme karşıtı hareket olarak tanımlanabilen bu toplulukların nasıl bir hareket olduğu üzerine de tartışmalar yapılmaktadır. Sınıf hareketi olup olmadıkları konusunda soru işaretleri bulunmaktadır. David Harvey, bu muhalefet hareketlerinin sınıf hareketi olmaktan ziyade mülksüzleştirme karşıtı hareket olduklarını ifade eder. Bu anlamda Harvey’in görüşlerinin Hardt ve Negri’nin Çokluk (2006) isimli kitaplarında geliştirdikleri şablon ile uyumlu olduğunu belirtmek mümkündür. Kaldı ki böyle bir yaklaşma Negri ve Hardt’ın analizlerinde de bulunmaktadır. Özellikle Negri (2014), direnişin öznesi olan Çokluk’un “mekan” sorunsalı ile yakından alakalı olduğunun altını çizmektedir. Ona göre metropol çokluğun mekanıdır. Dolayısıyla buradan hareketle mekan merkezli mücadele pratiklerinin anti-kapitalist bir içeriğe sahip olabileceğini ve bunun da haliyle bir sınıf mücadelesine dönüşebileceğini belirtmek mümkündür. Ancak Harvey böyle bir bütünleşmeden ziyade “ittifak”a vurgu yapmaktadır. Ona göre sınıf hareketi ile mülksüzleştirme karşıtı hareketler arasında bir ittifak

yapılabilir ve eğer bu ittifak sağlanabilirse devrimci sonuçlar üretebilir fikri savunulmaktadır.

2.1.2. Mülksüzleştirme/Sahiplenme İhtilafı: Mahalle Muhalefeti

Gecekonduculuk Mike Davis'e göre "satılık veya tapulu olmayan bir araziyi sahiplenmektir" (2007: 55). Gecekondulaşma süreçlerinin neoliberal dönem ile birlikte mülksüzleştirme yoluyla birikim mekanizmasına karşı Lefebvre'nin kavramı kullandığı çerçevede "mekânın sahiplenilmesi" (appropriation of space) olduğu ifade edilebilir. Bu anlamda burayı açabilmek için Henri Lefebvre'nin "mekânın sahiplenilmesi" kavramını nasıl kullandığına dair bir açıklama gerekiyor.

Lefebvre bir yazısında "pavillon" habitatu ile modern konut yerleşim biçiminin birbiri ile mücadele içerisinde olduğunu ifade ediyor. Müstakil bir evde modern insanın "şiiirsel olarak yerleşeceğini" ifade ediyor. Bunun "yerleşimcinin" kendi yaratıcı çalışmasının ürünü olduğunu ifade ediyor. Böyle bir konutta yerleşimcinin konutunu kendi istek ve beğenilerine göre oluşturabildiğinden, bu sürecin çok daha esnek olduğundan bahsediyor. Ancak konutta (bir apartman dairesi) ise bunun böyle olmadığını ifade eder. Konutun sert (rijit) olduğunu, esnek olmadığını belirtir. Ancak müstakil bir evde ise onu kullanan kullanıcıların kendi varoluşlarını gerçekleştirebildiklerini, çevrelerinin kendileri için artık bir anlam sahibi olduğunu, artık kullanıcı ile mekân arasında semantik ve semiyolojik bir anlamlandırma sürecinin oluştuğundan bahsetmektedir (Lefebvre, 2003: 130).

Bu anlamda Lefebvre'den hareketle bir kullanıcı ile mekân arasında "sahiplenme" üzerinden işleyen bir süreç varsa orada anlam yoğun ilişkilerin varlığından bahsedilebilir. Bu durum yerleşimcilerin mekân ile kurduğu ilişkisel düzeyi göstermesi açısından dikkate alınmaktadır.

İnsan gruplarının fiziksel ve doğal çevreye yönelik hareketlerinde iki tutum bulunmaktadır. Bunlardan birisi “sahiplenme”, diğeri de “tahakküm”dür. Teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan doğaya fiziksel tahakküm doğayı yıkar. Bunun aksine “sahiplenme” ise doğayı yıkmaz, onu dönüştürür. Bu şekilde yani sahiplenme sayesinde “beden” ve “biyolojik yaşam”ın korunduğu gibi “zaman” ve “mekân” da korunmuş olur. Sahiplenme bu anlamda “temel hedeftir”, “temel yönelimdir” ve bu yönüyle toplumun kuruluş ve devam etme amacını ifade eder. Sahiplenme olmadan doğa üzerindeki teknik tahakküm artarak devam etse de bu oldukça çelişkili ve absürd bir durumu ifade eder. Çünkü bir anlamda doğa üzerindeki fiziksel ve teknolojik tahakkümün olumsuz özelliklerini hafifletmede “sahiplenme” devreye girer. Sahiplenme olmadan ekonomik ve teknik gelişme olabilir ama toplumsal gelişme asla olmaz (Lefebvre, 2003: 130).

Lefebvre bir başka metninde de sosyalist kent pratiğini tartışırken sosyalist mekân ile birlikte özel mülkiyete son verileceğini ve devletin mekâna müdahalesinin sonlandırılacağını belirtir. Bunun da “tahakküm”den “sahiplenmeye” doğru bir geçiş olduğunu belirtir. Bu da kullanım değerinin değişim değerinin önüne geçmesi anlamına gelmektedir (Lefebvre, 2009: 192). Dolayısıyla buradan hareketle sahiplenilmiş bir mekânda devletin hegemonyasının kaldırılmasından bahsedilebilir.

Lefebvre’nin mekânsal diyalektiğinde sahiplenme ile tahakküm bir ikili karşıtlığı ifade eder. Biri olmadan diğerrinin olma imkânı yoktur. Lefebvre bu anlamda sahiplenilmiş mekânlardan yabancılaşmanın olmadığı, insanların özgür ve rahat oldukları, kendilerini gerçekleştirebildiği mekânları ifade edebilmek için bahseder. Tahakküm mekânı ise bunun tam tersidir. Tahakküm mekânı devletin müdahale ederek kendi iktidarını oluşturduğu mekânları ifade eder. Tahakküm mekânında

otantisite ve kendiliğindenlik yoktur. Yaşam monoton, insanlar ise mutsuzdur. Keyif ve haz ise ortadan kalkmıştır. Gündelik yaşam bürokratikleşmiştir. Herşey rasyonelleştirilmiş ve projelendirilmiştir. İşlev hissiyatın önüne geçmiştir. Bir tahakküm mekânında kullanıcıların mekân ile kurabildikleri bir anlam ve hissiyat ilişkisi olamamaktadır. Tahakküm mekânlarında sistem ve tekniğin belirleyiciliği vardır. İnsan artık burada sıkışmış haldedir ve gündeliklik burada söz konusu değildir. Zaman ve mekân ortadan kalkmıştır, gündelik hayatın bir ritmi ve sesi yoktur. Tahakküm mekânları asla kullanıcıların değildir.

Bu şekilde bakıldığında kentsel dönüşüm projeleri tahakküm mekânları olarak görülebilir. Devlet tarafından yapılması, içinde kent plancılarının ve kent teknokratlarının yer alması, inşaat şirketlerinin sürece müdahil olması gibi unsurlar da kentsel dönüşüm projelerinin tahakküm mekânı olarak tanımlanmasını mümkün kılıyor. Lefebvre'ye göre örneğin askeri binalar, otobanlar tahakküm mekânlarına örnek iken, sokaklar ve bahçeler sahiplenilen mekâna işaret ediyor.

Henri Lefebvre mekân üzerine en önemli kitabı Mekânın Üretimi'nde sahiplenilmiş mekânlar ile tahakküm mekânları arasında tarih boyunca süregelen bir mücadelenin varlığından bahsetmiştir. Bu kavgayı çoğunlukla tahakkümün kazandığını ama sahiplenmenin de tam anlamıyla teslim olmadığını, sahiplenmenin sürekli tetkikte olduğunu ve bulduğu ilk fırsatta direnişe geçtiğini ifade ediyor.

Tahakküm mekânının her zaman egemenin projesini yanısttığını ifade ediyor. Tahakküm mekanları bu anlamda “kapalı” ve “steril” mekanlar olarak ön plana çıkıyor. Tahakküm mekânının anlamını anlayabilmek için muhakkak kavramın “sahiplenilen” mekân ile karşıtlığının dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır Lefebvre (2014, 183).

Sahiplenme kavramı Marx'ın çalışmalarında da ele alınan bir kavramdır ve Marx'ın terminolojisinde mülkiyet kavramının karşıtı olarak kullanılmaktadır. Marx'ta sahiplenme ile tahakküm arasındaki ayırım ile ilgili bir tartışma bulunmamakla birlikte sahiplenme kavramının ancak mekânın eleştirel çalışması ile kullanıma sokulduğunu ifade etmektedir. Bu anlamda sahiplenilen bir mekân doğal mekânın bir grup insanın temel ihtiyaçları için dönüştürülmesini ve kullanılmasını ifade etmektedir. Bu anlamda sahiplenilen mekânın bir sanat eserine benzediğini ifade etmektedir Lefebvre. Bir sokak ya da meydan bu anlamda sahiplenilen mekâna örnek olarak gösterilmektedir (Lefebvre, 2014: 183).

Lefebvre mülk edinmenin ve mülkiyetin sahiplenici faaliyetin bir koşulu olduğunu düşünmektedir. Ancak yinede mülkiyet fikri sahiplenici faaliyetin bir saptırılması ile oluşur. Yani başlangıçta sahiplenme daha sonrasında bu sahiplenmenin gayri meşrulaştırılması olarak mülkiyet süreçleri bulunmaktadır. Bu sahiplenici faaliyet en net olarak sanat eserlerinde görülmektedir. Ancak sahiplenmeyi sadece sanat eserleri ile sınırlandırmak da eksiktir. Herhangi bir mahalle, sokak, meydan gibi mekânlarda aynı sanat eserleri gibi sahiplenilmiş bir mekân olabilir. Lefebvre'ye göre “ne şekilde ve nasıl, kimin tarafından ve kim için sahiplenildiklerini söylemek kolay olmasa bile, bu tür mekânlar boldur” (2014: 183).

Bunun yanında sahiplenme sürecinde zamanın önemli bir rol oynadığını savunmaktadır. Sahiplenme faaliyetini sadece hareketli grupların değil, bir köy, kasabanın da sahiplenme süreçlerini sağlayabileceğini belirtir. “Zamanın” ve “yaşamın” ritimleri dikkate alınmadan sahiplenmenin anlaşılamayacağını belirtir (Lefebvre, 2014: 184).

Lefebvre (2014: 84) Bachelard'a referansla "dış mekân, topluluğun mekânı tahakküm altındayken, iç mekân, aile yaşamı mekânı sahiplenilmiştir" diye bir açıklama yapmaktadır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere sahiplenme bir mücadele pratiğidir. Dış mekânın baskısı karşısında hanelerin içeri kapandıkları ve burada mekânı sahiplendiklerini, bir anlamda tahakkümün baskısına karşı içeride direndikleri ifade edilmektedir.

Tahakküm mekânı ile sahiplenilen mekânın temel olarak iç içe geçtiğini ancak özellikle birikim tarihinde bunların bir antagonizmaya sahip olduğunun altını çizer. Bu çekişmede de daha çok tahakkümün kazandığını belirtir. Tahakkümün siyasal iktidar ve devlet tarafından kullanıldığını ifade eder. Tahakküm ile sahiplenme arasındaki ikili karşıtlığın sadece söylem düzeyinde olmadığını, bunun tarihte gerçek ve maddi bir karşılığı olduğunu savunur. Bu çekişmede sahiplenmenin tam olarak ortadan kalkmadığını, bulduğu her fırsatta kendisini gerçekleştirmeye çalıştığını belirtir. Günümüzde de devrimci her bir pratiğin mekânının yeniden sahiplenilmesi görevini üstlenmesi gerektiğini belirtir (Lefebvre, 2014:184).

Hâkim olunan ile sahiplenilen at başı gidebilir. Böyle de olmalıdır. Fakat tarih (birikim tarihi) aynı zamanda bunların ayrılıklarının, çelişkilerinin de tarihidir. Hâkim olan baskın çıkar. Başlangıçta tahakkümün olmadığı sahiplenme vardı: kulübe, igloo, köylü evi, vb. Tahakküm, orduların, savaşın, devletin ve siyasal iktidarın rolüyle birlikte büyür. 'Hâkim olunan-sahiplenilen' karşıtlığı söylemle sınırlı kalmaz; bu basit bir anlamlandırma karşıtlığı da değildir. Bu karşıtlık bir çelişki, çatışmalı bir hareket doğurur (Lefebvre, 2014: 184).

Lefebvre ayrıca sahiplenmenin "kent hakkı"nda önemli bir yer tuttuğunu ifade eder. Sahiplenme bu yönüyle Lefebvre'ye göre devrimci bir mücadele pratiği olarak değerlendirilir. Mekânın sahiplenilmesi bir kent hakkıdır.

Lefebvre sahiplenme ile tahakküm arasında bir tartışma yaptığı Mekânın Üretimi kitabında tahakküm mekânını şöyle tanımlamaktadır:

Hâkim mekân ve hâkim olunan mekân: Bir tekniğin ve bir pratiğin dönüştürdüğü (dolayımładığı) doğal bir mekân. Modern dönemde vakalar ve örnekler göze çarptıkça

okunur olur: beton bir döşeme, bir otoyol. Tahakküm teknik aracılığıyla, deyim yerindeyse tamamen hükmedici olur. Tarih ve tarihsellik içinde uzaktan gelen 'hâkim' yetkinleşir, çünkü bu yetkinlik mevcut haliyle siyasal iktidarla başlar. Askeri mimari, tahkimatlar ve siperler, set çekme ve kanal açma çalışmaları, hükmedilen mekânın sayısız güzel örneğini sunar (Lefebvre, 2014: 182).

Bu anlamda gecekondulaşmanın mekânın sahiplenilmesinin bir örneğini, kentsel dönüşümün de tahakküm mekânının bir örneğini ifade ettiği söylenebilir. Bir anlamda Lefebvre'nin tahakküm mekânı ile anlatmak istediği gerçekliği Harvey'in mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi kavramı ile karşılamaktadır. Bu yönüyle gecekondulaşmanın bir ürünü olarak ortaya bir mahallenin çıktığını ve mahallenin sahiplenilmiş bir mekân olarak tahakküm mekânı olan kentsel dönüşüme karşı bulunduğu her olanakta direnişe geçtiği iddia edilebilir. Tahakküm mekânının sahiplenilmiş mekâna karşı mücadelesinde belirli teknikleri kullandığı görülmektedir. Bunlar tahliye ve mülksüzleştirme ve yerinden etme olarak ön plana çıkmaktadır.

Bir yanda tahakküm mekânının uygulayıcıları olarak mülksüzleştiriciler diğer yanda sahiplenilmiş mekânın uygulayıcıları olarak mülksüzleştirilenlerin başrolde oynadığı bir mücadele tarihidir bu. Lefebvre'nin hatırlattığı gibi aslında hayat ve dolayısıyla tarih bundan ibarettir. Hayat, her zaman bir mücadele tarihidir, çekişmeler ve mücadeleler vardır. Bundan bağımsız romantik bir okuma ise hayatın gerçekleri ile çelişmektedir.

Bir sonraki bölüm olan tarihsel çerçeve kısmında gecekondunun Türkiye'de kentsel alanın oluşum tarihi içerisindeki konumunu dönemlere göre belirginleştirmeye çalışacağız. Gecekondunun sorununa dair bugün geliştirilen kentsel dönüşüm formülasyonunun arkasındaki tarihsel süreklilik bu şekilde ortaya konulacaktır.

2.2. Tarihsel Çerçeve: Türkiye’de Gecekondu’dan Kentsel Dönüşüm’e Mekânsal Süreçler

2.2.1. 1980 Öncesi Gecekondu Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar

Erken dönemin oluşum süreci 1950’de Demokrat Parti’nin yapılan ilk çok partili seçimleri köylülerin büyük desteğiyle kazanması sonucu oluşan siyasal konjonktürün etkisiyle şekillenmiştir. Demokrat Parti büyük toprak sahipleri ile ittifak içerisinde özellikle 1951 ve 1953 yılları arasında ABD’den alınan yardımları kullanarak bir tarımsal mekanizasyona girişmiştir. Marshall yardımları çerçevesinde 42000 bin traktörün gelmesi ile tarımda makineleşmenin oluşması sonrasında köylülerin büyük bir bölümü işsizleşmiştir. Tarımda kapitalistleşme, yani makineleşmenin ve Pazar için üretimin yapılmaya başlanması sonrası tarımsal yapının bozulması sonucu topraksızlaşan geniş bir toplumsal kesim meydana gelmiştir. Tarımdaki bu makineleşmenin 1 milyon civarında çiftçiyi tarımdan çıkardığı hesaplanmıştır (Karpat, 2003: 104). Marshall yardımları neticesinde tarımda makineleşmenin başlaması kırsal yapıyı bozmuştur. 1948 yılında 1756 olan traktör sayısı 1955 yılında 40,282 olmuştur. Bir traktörün en fazla 10 emekçiyi işsizleştirdiği de düşünüldüğünde bu durumun tarım emekçilerini olumsuz etkilediği ortadadır. Bunun yanında küçük çiftçiler de bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Çünkü tarımın makineleşmesi toprak fiyatlarını yükseltmiş ve bu da küçük çiftçilerin topraklarını satmalarına neden olmuştur (Şenyapılı, 2004: 118). Tarımda makineleşme Yasa’ya göre (1966: 18) “eski ortakçılık ilişkilerini ortadan kaldırarak mülk sahipleri ile ortakçılar veya toprakları yetersiz olan köylü aileler arasında yeni ilişkilerin doğmasına yol açmıştır”. Yine aynı şekilde tarımda makineleşme fırsatlarından sadece 25,000-27,000 aile yararlanmıştır ve bu da toplam köylü ailelerinin sadece %1’dir (Yasa, 1966: 21). Bunlar da mülksüzleştirme süreçleridir.

Bu yönde kırsal alanlarda ciddi bir emek fazlalığı ortaya çıkmıştır. Kırsal bölgelerde işsizlik ortaya çıkmış, köylülerin geçim sıkıntıları ve yoksullukları artmıştır (Eraydın, 2006: 30). Bu yoksullaşan, topraksızlaşan ve işsizleşen dolayısıyla da mülksüzleşen heterojen kitlenin büyük bir çoğunluğu özellikle yoksul ve az gelişmiş kuzey Karadeniz ve Doğu Anadolu kentlerinden gelişmekte olan Marmara ve Orta Batı Anadolu kentlerine doğru daha iyi bir yaşam ve gelecek “umudu” ile iç göç ve kentleşme hareketini başlatmışlardır (Tezcan, 2011: 6; Karpat, 2003: 105).

Türkiye’de 1960’lı yıllarda devletin ithal ikameciliğe dayalı bir kalkınma stratejisini benimsemesi beraberinde yoğun bir sanayileşme ve fabrikalaşma sürecini ortaya çıkarmıştır. Sanayileşme ve fabrikalaşma süreci de beraberinde kırdan kente göç sürecinin başlamasına neden olmuştur. Kırdan kente göç kentleşmenin temel itici gücü olmuştur. Tarımsal istihdam azalmakta, istihdam da sanayi sektörünün rolü giderek artmaktadır. Bu şekilde kentlerin büyümesinin en temel nedeni kırsal göçmenler olmuştur.² Ancak bu dönemde gene de Türkiye toplumunun bir kent toplumu ya da sanayi toplumu olduğunu söyleyebilmek oldukça zordur. Kentleşen, sanayileşen bir toplumsal formasyondan, bir geçiş sürecinden, dönüşüm süreçlerinden bahsetmek daha isabetli görünmektedir. Zira kentleşme, her zaman kapitalistleşmenin bir zorunlu sonucudur. kapitalizm kentleşmeye ihtiyaç duyar.

---

² Bu göç süreci itici ve çekici güçler yaklaşımı ile açıklandı (Sencer, 1979: 148-162). Buna göre kır itiyordu ve kent çekiyordu (Yasa, 1966: 33). Todaro’nun da ifade ettiği gibi göçmenlerin kentlerdeki gelirleri köylerdeki gelirlerinden daha fazla olduğunda göç devam eder. Bu denge bozulduğunda göç süreci yavaşlar (Şenyapılı, 1981: 13). Gelirlerin sürekliliği hemşehrilik mekanizmalarına zemin hazırlayan zincirleme bir göç (Erder, 1995: 111) sürecini oluşturdu ve büyük bir nüfus kentlere doğru sistematik olarak tarihsel süreç içerisinde gelmeye başladı. Bu aynı zamanda ekonomik faktörlere dayanan (Tümertekin, 1973: 2) hızlı kentleşme sürecini de meydana getirdi. Tümertekin’in belirttiği gibi köyden kente göç sürecinin en temel belirleyici özellikleri ekonomik kaygılarla yapıyor olmasıdır. Buna göre Türkiye’de özellikle 1950’den sonra açıkça müşahade edilmeye başlanan köyden şehre akın hayat tarzını değiştirmek arzusundan doğmamakta ve şehre köy hayatından bıkkıldığı, konforu ve eğlenceleriyle şehir hayatı özlediği için gidilmemektedir (Tümertekin, 1973: 3).

Çünkü üretilen artı-değerin absorbe edilebilmesi için kentlere ihtiyaç vardır (Harvey, 2013: 45).

Gecekondulaşmanın kentsel alandaki ilk belirtileri 1950’li yılların başında görülmüştür. Sistematik bir nitelik kazanmayan bu gecekondulaşma sürecinin henüz bir tanımı yapılamamıştır. Bu tanımın yapılmaması bir anlamda kentsel alanda ilk kez gecekondulaşma gibi bir süreç ile karşılaşan kamuoyunun şaşırması ile ilişkilidir. Kentsel alandaki yapılaşma biçimlerinden oldukça farklı olan bu süreç kent idarecilerinin olumsuz tepkisi ile karşılaşmıştır. Bu idarecilere göre gecekondulaşma süreçleri “zararlıdır” ve “hastalık”lıdır (Şenyapılı, 1978: 38).

Aynı tepki “kentin eski sakinleri”nde de bulunmaktadır. Bu elit kesimler bu göçü “köylü istilası” olarak gördüler ve “mümkün olan her araçla bu göçü önlemeye çalıştılar” (Karpat, 2003: 114). Hatta, belediyeler 1 Ağustos 1951 tarihli Cumhuriyet gazetesine göre her ay “500 aç ve perişan” göçmene “Anadolu’ya dönüş bileti” almaktadır” (Şenyapılı, 1978: 54).

Bu dönemde bir “barınak” olarak gecekondu sefil görünüşlüdürler. Bu noktada önemli bir gözlem kent plancısı Gerhard Kessler’den (1949) gelmektedir. 1933 yılında Yedikule ile Sirkeci arasında gördüğü konutların sefalet içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Kessler’e göre, şehir o kadar kötü bir durumdadır ki şehri rehabilite etmek için bir asırlık zamana ihtiyaç vardır. Bu gözlemler bir şehir plancısı açısından o dönem İstanbulun konut sefaletini belgelemesi açısından önemlidir (Akt. Şenyapılı, 2006: 86). Bu yönde haberler dönemin gazetelerinde özellikle 1947 tarihi ile beraber görülmeye başlanmıştır (Şenyapılı, 1978: 50).

Toker’e göre (1948), Şişli’nin hemen bitişiğindeki “teneke mahalleleri” “tikinti veren mahalleler” olarak tanımlamaktadır. Şişli’nin yanında İstanbul sanayi

bölgeleri etrafında gecekondu mahallelerinin ortaya çıkması da bu olumsuz tepkilerin radikalleşmesini artırmıştır. Toker bu sefer de 2 Kasım 1949 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki yazısında gecekondu nüfusunun 30.000'e ulaştığını belirterek dönemin valisi Fahrettin Kerim Gökay'ı uyarmaktadır: “(F.K: Gökay) gecekonducuları himayesine almış, bir diyeceğimiz yok. Yalnız bugün kendine mahsus kanunu, nizamı, kabinesi bulunan gecekonducular yarın inzibat kuvvetlerine, hatta orduya sahip olurlarsa buna asla şaşmamak gerek” (2.11.1949 Cumhuriyet Gazetesi, akt: Şenyapılı, 2006: 87).

Dolayısıyla bu dönemde gecekondulaşma “patolojik bir vakıa” olarak kodlanmıştır. Bu kodlamaya göre gecekondu “sağlıksız”dır, “düzensiz”dir ve “pahalı kentleşmeye” yol açmaktadır. Gecekondulaşma, bir “sosyal afet”tir (Şenyapılı, 1978: 52). Bu gecekondu sorununun kentsel alan ile ilgili yönüdür. Bir de siyasal bir yönü vardır. Bu da gecekondulaşmanın “kanuna aykırı davranış örneği” olarak alışkanlık oluşturarak, bu alışkanlıkla yeterli bir şekilde mücadele edemeyen devlete karşı toplumun güvenini kaybetmesine yol açmaktadır. Bundan ötürü de gecekondulaşma bir “sosyal sorun” olarak değerlendirilmiştir.

Gecekondulaşmaya dair bu pejoratif yorum Türkiye’de yapılan ilk gecekondu araştırması olan İbrahim Öğretmen’in çalışmasında net bir şekilde görülmektedir. 1957 tarihinde yapılan ve “Ankara’da 158 Gecekondu Hakkında Monografi” başlıklı bu “monografik” araştırma gecekonduyunun kavramsallaştırılma tarihinde oldukça oluşturuvcu bir öneme sahiptir.

Öğretmen kitabına yazdığı önsözde (1957: 17) köyden şehirlere göç ile şehirlerin nüfusunun arttığını ve bununla da “fakir mahalleler”in oluşarak “sosyal, fiziki ve ahlaki sefalet”in kentte arttığını belirtmektedir. Bu dönemdeki “meskenler”

“elem verecek bir halde”dir. Bunun yanında kentsel alanda bir “mesken derdi” bulunmaktadır. Bu dert ona göre “mesken davası”dır ve o dönemdeki sorunlar içerisinde en önemlisidir. Ona göre “meseleyi ciddiyetle ve büyük bir azimle halle çalışmalıyız”. Bu da ancak sefalet mahallelerinin ıslahı ile gerçekleşebilir. Belirttiği üzere “imar planına göre tapularını vermemiz gerekmektedir”. Buna ek olarak yeni gecekonduların yapımı ancak “ucuz arsa ve malzeme temini suretiyle imar planına uygun binalar” yapılması ile önlenir (1957: 17).

Öğretmen’e göre (1957: 19) gecekondunun tanımı şöyle yapılabilir: “Gecekondular, imar mevzuatına tamamen muhalif olarak ve çoğuzaman en iptidai konfor şartlarından mahrum bir şekilde ve alel-acele yapılmış olan meskenlere denir”. Bu tanımdan hareketle gecekondunun tanımlanması için üç gösterge tanımlanmaktadır. Bunlar “1) İmar mevzuatına tamamen muhalif 2) iskan için en iptidai konfor şartlarından arı 3) Alelacele yapılmış olmak” (1957: 19) şeklindedir.

İbrahim Öğretmen’e göre (1957: 19) “gecekondular, mesken ihtiyacından doğmuştur”. 1957 yılında Ankara’da 60.000 ila 67.000 arasında gecekondular olduğunu belirtmektedir (1957: 20). Ona göre şehirlerin nüfusunun artmasının nedeni “sanayi inkılabıdır”. “Şehirlerin sanayileşmesi” sonrasında köyde işsizleşen kesimler şehirlere göç etmeye başlamışlardır. Bunun için “mesken temini alanında bazı tedbirlerin alınması zaruri bir hale gelmiştir” (1957: 20). Çünkü göç ile şehre gelen bu “zümreler sefalet mahalleleri meydana getirmektedir”. Üstelik “bugün gecekondularda yaşayan ailelerin hemen hepsi dargelirli ailelerdir” (1957: 20).

Dar gelirli olduğu için bu sefalet mahallelerinde yaşamaktan başka şans olmayan halk oldukça zorlu koşullar içerisinde. Bu şu şekilde ifade ediliyor:

İşçiler ailelerinin geçimini temin etmek için, çalışmakta olan kadın ve çocukları ile her sabah saat 5 te işyerlerine gitmek için uzun mesafeler kat etmek mecburiyetindedir... Halk kış günleri kar ve buzlar üzerinde ayaklarına çaput sarmak sureti ile işlerine

gidebilmektedirler. Yağmurlu olan günlerde, zaten bozuk olan yollardan çamurdan geçilmez. Bugün bunların yanında su ve elektrikliğin yokluğu bu zavallı halkı büsbütün ezmektedir. Elektrik ihtiyacını gazyağı kullanmak suretiyle temin edebiliyorlar; su temini en zor meseleler arasında yer almaktadır (1957: 20).

Öğretmen araştırma yapıldığı bölgenin Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi arasında yer alan gecekondular olduğunu belirtiyor. Soru kâğıtları hazırlayarak sayım yaptığını ve bunun sonucunda 370 ailenin yaşadığını tespit ediyor. 20 soruluk anketleri de bizzat kendisinin uyguladığının altını çiziyor (1957: 21).

Mahallenin tarihinden bahsederek araştırma alanı hakkında sosyo-mekânsal özelliklerini belirtiyor. İlk gecekondulaşma süreçlerinde yerleşen ailelerin inek beslediğini ve tavukçuluk yaptığını belirtiyor (1957: 23). Hükümetin mahalleyi 1935 senesinde istimlâk ettiğini ve sonrasında tapuları geri iade ettiğini ancak 1938 senesinde yine bir istimlâk yapıldığını ancak bunun sadece üç gün sürdüğünü ifade ediyor. Bu üç günün sonunda hükümet istimlâkten vazgeçiyor ve tapular iade ediliyor. 1945 senesinde üçüncü kez yine istimlâk ediliyor mahalle ve 1953 senesinde tapular tekrar iade ediliyor (1957: 23). Bu süreç sonucunda mahalle halkı ile hükümet mahkemelik oluyor.

1944 ile 1950 arasında mahalle gecekondulaşma hızla artıyor (1957: 25).

Gecekonduların yapımı ise şu şekilde tarif ediliyor:

Halk bu sahayı boş bulunca, önce buraya gelip yerlerini tespit ediyorlar, sonra büyük çitalardan sekiz tane çita alıyor ve bunlardan önce ikisinin aralarını diğer ufak çita ve tahtalarla birleştirip, üzerini çamurla sıvıyor. Diğer çitaları da aynı şekilde ikişer, ikişer birleştiriyorlar ve üzerini çamurla sıvıyorlar, yalnız bunlardan iki tanesinde bir kapı ve bir pencere bırakıyorlar. Dikdörtgen şeklinde olan bu dört duvarı gece 10-15 kişi ile uçlarını yere çakıp köşelerinden çivilerle biri birine ekliyorlar. Ve üzerini daha önceden aralarına çita çakılmış tenekelerle kapatıyorlar. Sonra hazır bulunan kapı ve pencereleri de yerlerine takıyorlar. Sabahleyin bakıyorlar ki bir gecekondular kurulmuş (1957: 25).

Bu gecekonduların inşaatında kullanılan malzeme “mahalli malzemedir” (1957: 26). Bunlar da “Kerpiç, taş veya kerestedir”. Bunların özellikleri “ucuz”

olmasıdır ve “el işçiliğine ihtiyaç” göstermektedir. Duvarların kerpiçten yapılmasının da nedenleri şu şekilde belirtilmektedir: “1) Kerpiç duvarlar fazla ustalık istemez 2) Duvarlar daha çabuk kurur 3) Kalıplar büyük olduğu için inşaat kısa zamanda biter 4) En önemli sebebiyse odanın sıcaklığını muhafaza etmesindedir” (1957: 26).

Belediye 1948 tarihine kadar gecekondulaşmayı önlemek amacıyla mahalleye hiçbir hizmet getirmemiştir. En önemli sorun da su sorunu olarak ifade edilmektedir. Ancak Öğretmen halkın belediyenin bu “mülksüzleştirici” tavrına karşı mücadele verdiğini kaydetmektedir. Bu mücadele pratiği ona göre “gurup halinde çalışmak”tır (1957: 27). Gurup halinde çalışmanın bir neticesi olarak mahallede “parti teşkilatı” kuruluyor ve bunun sonucunda da mahalleye elektirik ve su getiriliyor (1957: 27). Mahalleye getirilen bu hizmetlere mahalle halkı yardım ediyor ve “bütün bu işler, mahalle halkının elbirliği ile, çalışması neticesinde yapılmıştır”. Ancak mahallenin parselasyonu için verilen mücadeleler ise başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Konfor durumu açısından ise gecekondular hakkında şu gözlemlerde bulunmaktadır:

Bu gecekondularda konforu haiz bir mutfak veya banyo bulunmaz. Mesela mutfakta bulunması lazım gelen malzemelerden ocak yoktur. Birçok aileler gaz ocağı ve maltız kullanmaktadırlar. Sonra mutfakta kanalizasyon teşkilatı yoktur. Kirli suları tenekelerle taşıyıp dışarı dökerler. Sadece daracık bir yer mevcut olup ve mutfak gibi kullanılmaktadır” (1957: 37). Ancak buna rağmen “gecekondusu sahipleri evlerinin her gün bir eksikliğini yapmaya çalışır ve yıkılan yerlerini yeniden tamir ettirir (1957: 37).

Öğretmen’e göre gecekondulaşma süreçlerinde bizzat gecekondusu yapımından dolayı rant elde eden bir zümre de bulunmaktadır:

Spekülatör” olarak tanımlanan bu kişiler “gecekondusu yapmak suretiyle geçim temin etmektedirler...boş ve kıymetli bir sahayı küçük bir tadilatla iskan yeri haline getiriyorlar. Böylece kısa bir zaman sarfı ve az bir masrafla arazinin değeri birden bire ve pek çok artıyor. Bu yükselen fiyattan yukarıda bahis ettiğimiz şahıslar istifade ediyorlar. Yukarıdaki misal spekülasyon ve rant meselelerinin doğuşunu çok iyi anlatmaktadır. Burada gecekonducular ve bu yoldan geçimini temin edenler spekülatör rolündedirler. Bu şahıslar...dışarıdan hiçbir geliri dahi olmasa kira bedelleri ile geçimini temin etmektedirler (1957: 38).

Öğretmen bu araştırmasını “gecekondu mahzurları”nı tanımlayarak bitirmektedir. Bu mahzurlar şu şekildedir:

- a) “Sihhi bakımdan: Sefalet mahalleleri sihhi ve sosyal bakımlardan mahzurlu bir hal almış ve başta verem olmak üzere bir çok bulaşıcı hastalıkların kaynağı haline gelmiştir...Sefalet mahallelerinde kanalizasyon yoktur.
- b) Ahlaki mahzurları: ...Bu mahallelerde oturanların bir çokları ahlaki bağları tamamen kopmuş kimselerdir: Sefalet Mahalleleri Umum Haneden ayrılanların, meyhane köşelerinden kaçıp gece yarısı bağırıp çağırarak sokak ortalarında dolaşan sarhoşların meskeni ve nihayet Ankara şivesiyle çakalların (Hırsızların) meskenidir.
- c) İhtimai bakımdan: .... Bu gibi topluluklarda birbirini istememek gibi bir vaziyet mevcuttur. Herkes kendinden ileri gideni geri bırakmak onun işlerine mani olmak için çalışır.
- d) Estetik bakımdan: Gecekondu şehir imar planına muğayir olarak keyfi yapıldıklarından estetik bakımdan bir çirkinlik müessesidir.
- e) İktisadi bakımdan: Bilindiği gibi gecekondu ucuz ve az dayanıklı malzemelerden yapılmaktadır. Tabii bunların ömürleri kısa olacaktır” (Öğretmen, 1957: 43-44).

Tüm bu mahzurlara sahip olsalar da gecekondu “zaruretin doğurduğu bir hal olarak ortaya çıkmışlardır”. Her ne kadar spekülâtörler olsa da bunların sayıları oldukça azdır. Gecekondu daha çok dar gelirli aileler tarafından yapılmakta ya da satın alınmaktadır. Bundan ötürü “gecekondu en kısa bir zamanda ıslah etmek ve modern bir Ankara şehri kurmak, devlet ve milletce hepimize düşen bir vazifedir” (Öğretmen, 1957: 44).

Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer araştırmada antropolog Charles Hart’ın Zeytinburnu üzerine yapmış olduğu çalışmadır. Araştırmanın yapıldığı tarihi 1962’dir. Araştırmada Zeytinburnu’nda gecekondu mahallelerinde yaşamakta olan 6777 adet görüşme gerçekleştirilmiştir (Hart, 1966: 6).

Hart gerçekleştirmiş olduğu etnografik alan araştırması sonucunda bazı sonuçlara ulaşmıştır. Ona göre gecekondu nüfusu istikrarlıdır. Gelip geçici değildir ve mekânsal aidiyetleri oldukça fazladır. Gecekondu halkı “sağlam, yerleşmiş ve devamlı bir cemaattir” (Hart, 1966: 100). Her ne kadar mahalle halkının geçmişi köy ile alakalı olsa da kent geliş sürecinin içerisinde “köy işçiliğinden şehir işçiliğine” doğru bir dönüşüm geçirmişlerdir. Çalışanların %44,4’ü fabrikalarda çalışmaktadır. Bundan ötürü gecekondu halkı önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Çünkü,

Türkiye süratle endüstrileşmekte ve İstanbul hızla bir endüstri şehri haline gelmektedir. Endüstrinin ihtiyacı yalnız sermaye, makine ve mühendis değildir; endüstrinin aynı zamanda fabrika işçisine de ihtiyacı vardır ve bu ihtiyacı Anadolu'dan gelerek gecekonducularda yaşayan köylüler karşılar. Bunlar, artık güçlerine ihtiyaç duyulmayan ziraat sahalardan çekilip emeklerine ihtiyaç duyulan modern fabrikalarda çalışmak suretiyle Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesine mütevazı bir şekilde katılmaktadırlar (Hart, 1966: 100-101).

Hart'a göre kırdan kente göç sonrasında kente gelenlerin mesken sıkıntısına Türkler gecekondu yoluyla çözüm bulmuşlardır. İngiltere'de refah devleti olduğu için devlet göçmenlere yönelik ucuz konut üretirken Hindistan'da ise göçmenler sokaklarda yatmaktadır. Türkiye'de ise bunların hiçbiri olmayıp göçmenler gecekonducularda yaşamaktadırlar. Buna göre gecekonduculular sahipsiz devlet arazilerine gizlice "hükümetin baskısına ve muhalefetine rağmen" evlerini yapmışlardır (1966: 101).

Hart'ın varmış olduğu en önemli sonuç ise şu şekildedir: gecekonduculular kalıcıdır. Gelip geçici değildirler. Çünkü "gecekondu inşaatının işçi sınıfının mesken ihtiyacını karşılayan Türklere has bir yol olarak kabulü gerekir. Hakikaten, gecekonduculular ucuz mesken ihtiyacını karşılayan yeterli ve ucuz evlerdir" (1966: 100). Ancak buna karşılık gecekonduculular "sindirme ve baskı politikası" ile karşı karşıyadır (1966: 112). Hart'a göre ise yapılması gereken bu baskı ve sindirme politikaları değil, gecekondu mahallelerinin "hukuki statüye" bağlanmalarıdır. Bunun için acilen "imar planının yapılması icab etmekte ve nisbeden kolay bir yolla gecekonduculuların yapıldığı arsalarla tapu verilmesi" gerekmektedir (1968: 122).

Bu erken dönemin bir diğer önemli çalışması da İbrahim Yasa tarafından yapılmıştır. Yasa'nın bu araştırması Hart ya da Öğretmen'in araştırması gibi tek bir mahalle ölçeğinde değil, Ankara'nın tüm gecekonduculuları üzerine yapılmış oldukça kapsayıcı bir alan araştırmasıdır. Toplamda 916 aile ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Yasa, 1966: 241-242).

Yasa'ya göre gecekondular "İkinci Dünya Savaşı sırasında yapılmaya başlayan denetsiz konutlar"dır (1966: 33) ve bu durum "memlekette yaygın bir hal almış" durumdadır. "Bu barınakların tipleri gibi içlerinde yaşayan ailelerin tipleri de kendilerine özgü bir takım özellikler taşımaktadır" (Yasa, 1966: 34).

Yasa, Fehmi Yavuz'un gecekondular tanımını benimsemektedir. Fehmi Yavuz'un tanımına göre gecekondular "imar mevzuatına tamamen aykırı olarak, çoğu zaman ilkel, denetsiz ve sağlık koşullarından da yoksun bir biçimde birdenbire yapılmış olan konut" demektir (Akt. Yasa, 1966: 34). Yasa'ya göre (1966: 40) gecekonduların bir "afet" haline gelmesi 1950'den sonraki yıllarda başlamıştır. Oluşan gecekondular semtleri "şehrin imar, düzen, estetik, sağlık ve güvenlik durumlarını bozmaktadır (1966: 53). Bu mahalleler öyle mahallelerdir ki "buralarda kendinizi hayal kırıklığına uğramaktan kurtaramazsınız"(1966: 54). Bu mahallelerde "konutlar dış görünüşleriyle birbirlerine çok benzer" ve "hemen hemen hepsi tek katlıdır". "yapı gereçleri çoğunlukla moloz taşlarla kerpiçtir" "Çatıların üstü teneke, büyük çoğunluğu kiremit ve bir kısmı da toprakla örtülmüştür. Tabanları büyük çoğunlukla topraktır". Bundan ötürü "çingene barınaklarını" andırırlar (1966: 54).

Konutların koşulları oldukça kötü durumdadır. Konutlar genellikle tek odalıdır. Odalara giriş holden sağlanmaktadır. Ve bu hol çok işlevlidir. Hem mutfak hem de bulaşık yıkanan yer olarak kullanılır. Bir yıkanma yeri olan banyo bu konutlarda yoktur. Yıkanma işi odanın bir köşesinde yüksekçe bir yerde genellikle liğen içinde" gerçekleştirilir (1966: 54-55).

Yasa aynı zamanda gecekonduların sadece dış-fiziksel/mimari özelliklerini değil aynı zamanda konutun içi hakkında da bilgiler vermektedir. Eşyaların nelerden oluştuğu ve bunun nasıl dekore edildiği onun için bir ölçüttür. Genel gözlemi

eşyaların “köy usullülerine” göre döşendiğidir. “uzun sedirler, sandalya ve koltuklar” hane halkının kullanımı için değil, “konuk ağırlamak” için bulunmaktadır. Çocuklarda ağırlıklı olarak yer yataklarında yatmaktadır (1966: 55). Yemekler “yer sofrasında” yenmektedir, “Bıçak, ayrı kap kullanma” alışkanlığı yoktur (1966: 55). Duvarlar ise süslenmektedir. Bu süsler “yaz aylarında kurutularak kışın yemek üzere iplere asılmış sebze dizileri”dir. “Avlularda serilmiş çamaşır, hasırlar üzerinde kurutulan bulgurluk veya unluk buğday, şuraya buraya gelişigüzel atılan çeşitli aygıt ve eşyalar” ise köy yaşayışının hâkim olduğunun en önemli göstergeleri olarak değerlendirilmiştir (1966: 55). Gecekondu mahallelerin en ayırıcı özellikleri “gıdaklayan tavukların, böğüren ineklerin, anıran eşeklerin, meleyen koyun ve kuzuların, havlayan köpeklerin varlığı”dır (1966: 55). Aynı zamanda gecekondu mahalleleri “kışın çamur, yazın toz ve duman deryalarıdır” (1966: 56). “Helâları ortaklaşa” olan bu mahallelerin en önemli sorunu sudur. Eğer bir çeşme varsa bu mahalle için büyük bir avantajdır (1966: 56).

Gecekondulular ağırlıklı olarak “karbonhidrat” ağırlıklı beslenirler. Bundan ötürü “birçoğunun benizleri soluk, bedenleri zayıf, genel görünüşleri çelimsizdir. Bundan ötürü dayanıklılıkları az”dır. Odalarını havalandırmazlar, yeterli “kültür düzeyi”ne ulaşamadıkları için sağlık kurallarına dikkat etmezler, “gündüz giydikleri elbiselerle gece yatağa” yatarlar, “ev içinde kasketlerini başlarından”çıkarmazlar ve “çocuklarına gerektiğinden çok elbise” giydirirler. Tüm bunlardan ötürü de gecekondu halkı “köylü”dür (1966: 57,72). Halk “yararlı konuşmalara” rağbet etmez, “reklam, Batı müziği, eğlenceli yayınlar ve maçları” izlememektedir.. Bunun yanında “tiyatro, opera, konser gibi daha kaliteli kültürel eylemler”inden ziyade “komşu ziyaretlerine, kır gezintilerine” daha çok rağbet etmektedirler. Bu habituslara sahip

olmadığı için gecekondlu ailesini “köylü” olarak tanımlamak gerekmektedir (1966: 226)

Yasa araştırmasının sonunda bu noktada vardığı sonuçta gecekondlu ailesini hem köy hem de kent özelliklerini birlikte içeren, çelişkili ama bu yönüyle kendisine özgü özellikleri olan bir tipoloji içerisine yerleştiriyor:

Gerçekten gecekondlu ailesi, şehir ailesinin bir takım maddi ve manevi yaşantı ve alışkanlıklarını benimsediği halde, köysel değer ve alışkanlıklardan bir takımını da kuşaklar boyunca koruması, bu aileyi uzun süre köy ailesinin şehirde bir kolu ve sürekliliği haline getirmiştir. Genel olarak gecekondlu ailesinin toplumsal özelliklerinden biri budur. Fakat bir yandan da ailenin iş gücünün değişme ve çeşitlenmesi, şehirselleşme koşulların, toplumsal baskının etkileri bu aileyi köy ailesinden uzaklaştırmış, şehir ailesine yaklaşılarak daha etkin ve canlı bir topluluk haline getirmiştir. Bu duruma göre, gecekondlu ailesi, değer ve alışkanlıkları bakımından karma özellikler taşıyan çelişik davranışlı, türü kendisine özgü, bir birincil topluluktur (Yasa, 1966: 230).

Yasa'nın vardığı bir başka sonuç ise kültürel değişimin yani köylülükten kentliliğe doğru gerçekleşen dönüşümün hangi boyutlarda daha hızlı hangi boyutlarda ise daha yavaş olacağına dairdir. Buna göre:

Gecekondlu aileleri genellikle maddi değerleri, manevilerine bakıma daha öncelikle benimseme eğilimindedirler. Şehir ailelerinin beslenme, giyinme, bir dereceye kadar temizlik-sağlık alışkanlıklarını ve gereçlerini daha kolaylık ve çabuklukla kabul ettikleri halde kız çocuklarını okutma, meslek seçimlerini kendilerine bırakma; kitle-haberleşme araçlarının çeşitliliğinden yararlanma; kadınların bazı davranışlarını hoş görme gibi manevi değer ve davranış kalıplarını daha uzun zaman içinde kabul ve benimsemektedirler (Yasa, 1966: 233).

Varılan bir diğer sonuçta bu ailelerin kentleşmeleri, kentle bütünleşmelerinin uzun bir dönem gerektirdiğidir. Dolayısıyla bu ailelere “şimdilik şehrin geçiş yerlerinde yerleşmiş, geçiş halinde topluluklar olarak bakmak ve gerekli tedbirleri bu anlayışa göre almak zorunluluğu” bulunmaktadır (1966: 236). Çünkü Yasa'ya göre gecekondlu konutu ve ailesi bir “devlet sorunudur” (1966: 239). Dolayısıyla bu devlet sorununun çözülebilmesi ancak sorun alanına yani gecekondlu ailesine dair yapılacak bilimsel araştırmalar yoluyla toplumsal yapısının bilinebilmesi ile mümkündür.

Yapılacak olan planlamalar bu bilimsel araştırmaların verilerine dayanmak zorundadır (1966: 239).

Bu dönemde gecekondular mahalleri üzerine araştırma yapan bir diğer araştırmacı da Granvill H. Sewell'dır. Massachusetts Institute of Technology üniversitesinde 1961-1962 tarihlerinde Ankara'nın Aktepe semti üzerine bir doktora tezi hazırlamıştır. Doktora tezinin temel sorunsalı gelişmekte olan bir ÷lkede bağlamında politik ve sosyoekonomik açıdan kentleşme sürecini gecekondulaşma bağlamında tartışmaktır. Ona göre gecekondular büyüme sürecinin ortaya çıkardığı bir sorundur. Aynı zamanda mesken sıkıntısı çıkan göçmenlere ucuz barınak işlevi görmüştür. Gecekondular göçmen açısından kente uyum sürecinde elde ettiği bir psikolojik güvencedir. Bunlar gecekonduların olumlu özellikleridir. Olumsuz özellikleri ise "sağlıksız" çevreler oluşturmasıdır. Yapılması gereken ise gecekonduların olumlu özelliklerinden hareket ederek kamu politikalarının oluşturulması ve bu politikaların asla "yıkım" içermemesidir (Sewell, 1964, Akt: şenyapılı, 2006).

İbrahim Yasa'ya göre Sewell'ın araştırmasının en önemli özelliği "örnek olaylar" içermesidir (1966: 46-47). Yasa'nın Sewell'ın gecekondular mahallelerinin "sefalet yuvaları" olmadığına dair tespitini referans göstermesi de dikkat çekicidir. Sewell'a göre gecekondular bir "barınak" olmasının ötesinde bir "ocak ya da yuva" anlamı taşımaktadır (Yasa, 1966: 62).

Gecekondular üzerine bir başka alan araştırması yapan araştırmacı da Peter Suzuki'dir. Suzuki 1959-1960 yıllarında İstanbul gecekonduları üzerine çalışmıştır. Suzuki'nin iddiası İbrahim Yasa'nın iddiasına benzer şekilde gecekondulaşma ile yeni bir kentleşme sürecinin ortaya çıktığı ve bunun köylülük içeren bir modernite

olduğu yönündedir. Ona göre kentleşmeyi kavrayabilmek için “kentteki köy yaşamını” izlemek gerekmektedir (Suzuki, 1964, Akt: Şenyapılı, 2006).

Bu dönemin önemli bir araştırmacısı Mübeccel Kıray’dır. Kıray’a göre gecekondular mahalleleri sanayileşmenin bir sonucudur. Gecekonduların oluşması ile düzenli ücret ve güvenceli iş olanaklarının yavaş gelişmesi arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu mahalleler homojen değil gelir, eğitim, istihdam, hemşirilik, etnik ve dinsel ilişki ağları üzerinden “iç farklılaşmalar” içerirler. Bu anlamda bu mahalle sakinlerini tanımlamak için “kentsel köylü” tespitinin karmaşık ilişki ağlarını ifade etmede eksik kaldığını düşünmüştür. Ona göre, “görelî yoksunluk” aracılığıyla göçmen kentte kendi durumunu kırdaki durumuna göre daha olumlu görmektedir ve bu da kentsel bütünleşmedeki gerilimi azaltıcı bir işlev görmektedir. Bu süreçte ortaya çıkan en önemli olgu da “tampon mekanizmalar”dır. Çünkü Kıray’a göre her toplum “daima değişme halinde olmakla beraber, birbirine bağlı ve tabii müesseselerin, ilintilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir” (Kıray, 1964: 6). Bu tampon mekanizmalar toplumsal kriz anlarında devreye girerek denge durumunu sağlayarak toplumun devamlılığını sağlar. Bu süreç şöyle açıklanmaktadır (Kıray, 1964: 6-7). Kıray’a göre kahvehaneler bir tampon mekanizma örneğidir:

...kahveler...şehirleşme oluşumu içerisinde gerginliği azaltan, temasları kolaylaştıran, süratli ve verimli haberleşmeyi temin eden bir tampon müessese haline gelmiştir. Genellikle şehirleşme oluşumunda...köylülerin şehre yerleşmesinde kahvelerin önemli rolü görülmektedir (1964: 33).

Bu tarz tampon mekanizmalar sayesinde göçmenler “çaresizlik” içerisinde olmazlar. Bunlar hızı oldukça artan toplumsal değişme karşısında kimlik krizine girmelerini engelleyerek onların kent ile bütünleşmelerini daha sancısız geçirmelerini sağlar. Göçmenler çaresiz değildirler çünkü “çaresiz görünmemelerinin nedenini, her

an yeni bir denge haline ulaşmalarında, lazım geldikçe bu dengeyi sağlayacak yeni müesseseler ve ilintiler, yeni tampon mekanizmalar yaratmalarında ve kurmalarında görmek gerekir” (Kıray, 1964: 233).

Kıray bu anlamda yeni kentlilerin birçok pratiğini “tampon mekanizmalar” örneği içerisinde değerlendirmektedir:

Tüccarlarla kredi ilintisinde, oğul-baba çatışmasında, kız çocuğu güvenin artmasında, oğulların okutulması ve “adam olması” isteğinde, mutlaka bir ev sahibi olmak arzusunda kısaca sosyo-ekonomik düzende, aile içi ilintilerde, tüketim tarzlarında, eğitim düşkünlüklerinde, yani yeniden kurdukları düzenin en bariz en önemli müessese ve ilintilerinde kişinin ve ailenin güvenliğinin sağlanması endişesi, isteği ve gayreti, tekrar tekrar ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukta bu güvenlik tampon mekanizmalarla sağlanmaktadır (1964: 239).

Bu dönemin bir diğer önemli araştırmacısı da İlhan Tekeli’dir. Gecekondulaşma süreçlerindeki yapısal ilişkileri kavramsallaştırarak açıklamış, planlama disiplini açısından gecekondu sorununa dair nasıl yaklaşılması yani gecekondu politikası hakkında görüşler belirtmiş ve gecekondu alanındaki “oyuncu”ları sınıflandırmıştır. Bunlar şu şekilde tasnif edilmiştir:

Gecekondu sahipleri, birden fazla gecekonduya sahip olanlar, gecekondu kiracıları, Dükkanlar veya mesleğini gecekondu mahallesinde yapanlar, Gecekonducunun toprağını işgal ettiği toprak sahipleri, Gecekondu oturanların emeğini kullanan veya bu gruplarla fonksiyonel ilişkileri olan şehirli gruplar (sanayiciler gibi), Gecekonducularla fonksiyonel olarak bütünleşme ihtiyacında olmayan (eski) şehirli gruplar” (2010: 31-32).

Tekeli’ye göre gecekondu toplumun sınıfsal yapısından kaynaklanan bir sorundur. Bu anlamda kentleşme sürecinin bir sorunu değildir. Kentteki kapitalist süreçlerden, gelir adaletsizliği ve yoksulluk süreçlerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla gecekonduyu suçlamının bir haklı tarafı yoktur (Tekeli, 2010: 25).

Yapılması gereken ise ona göre gecekondu sakinlerinin gelir düzeyini yükseltmektir: “Gecekondu sorununu çözmekteki en önemli hedef, gelir düzeyinin yükseltilmesi ve bu grubun sosyal güvenliğinin sağlanmasıdır” eğer bu yapılamazsa gelir artışı olmadan gecekonduya konut verilmesi bir çözüm oluşturmayacaktır.

Gelir artışının yanında gecekondulu halkı sanayinin gerektirdiği kalifiye işçi yönünde hüneler kazanmasını sağlamaktır. Üçüncü hedef ise gecekondulu mahalleleri ile kentin diğer mahalleleri arasında bütünleşmenin sağlanmasına çalışmaktır. Dördüncü hedefte güvenli bir konut sağlanmasıdır (Tekeli, 2010: 28-29).

Bu dönemin bir diğer önemli araştırmacısı da Emre Kongar'dır. Kongar'da araştırmasını 1971 yılında Ankara'nın Altındağ mahallesi üzerine yapmıştır. Araştırmada 434 hane ile görüşülmüştür. 4 ay ve haftada iki gün süren saha sürecinde 26 Sosyal Çalışma son sınıf öğrencileri bizzat görev almıştır (Kongar, 1996: 180). Bu araştırmada da aynı Kıray'ın araştırmasında olduğu gibi "hane reisleri" ile mülakatlar yapılmıştır (Kongar, 1996: 181).

Kongar'a göre gecekondulara göçün ağırlıklı olarak köylerden yapıldığı iddiası doğru değildir. Gecekonduların "köy kökenli" oldukları iddiası Altındağ için geçerli değildir (Kongar, 2006: 185). Ona göre bu bulgu oldukça önemlidir (Kongar, 2006: 186).

Kongar'a göre gecekondulu mahallelerini "yalancı kentleşme" kavramı ile açıklamak oldukça eksik bir yaklaşımdır. Bundan ziyade gecekondulaşma "metropolitenleşme"dir. Ona göre kentleşme süreci tamamen son ermiş durumdadır. Artık kente gelenler köyden tamamen koparak göç etmektedirler. Gecekonduya yerleşenler "kentsel değerlere sahip olarak" sürece katılmaktadırlar (Kongar, 2006: 186).

Bunun yanında "kademeli göç etme kalıpları" da Altındağ için geçerli değildir (Kongar, 2006: 190). Bundan ötürü Altındağ'a yerleşenleri "dünyadan habersiz, zavallı köylüler" olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım değildir (Kongar, 2006: 193). Tüm bunların bir sonucu olarak da Altındağ gecekondulu bölgesi kent ile "ileri

bir bütünleşmeyi” gerçekleştirmiştir (Kongar, 2006: 208). Kongar’a göre gecekondulaşma özellikle az gelişmiş ülkelerde kesin bir şekilde kentleşme niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla yalancı kentleşme kavramını kullanmayı bırakmak gerekmektedir. Gecekonduda yaşamak tamamen “kentsel tabakalaşma” ile alakalı bir konu haline gelmiştir. Gecekondulaşma ona göre “bütünüyle sosyolojik açıdan bir kentleşme olayıdır” (Kongar, 2006: 233).

Kentsel tabakalaşmanın yanında her gecekondu bölgesi kendi içinde de bir tabakalaşma içerisindedir. Bu da Kongar’ın bir diğer önemli tespitlerinden biridir (Kongar, 2006: 233). Bunun yanında gecekondu kesimleri kentsel alan içerisindeki en dinamik kesimlerdir (Kongar, 2006: 233). Halk yoğun bir dikey hareketlilik beklentisi içindedir (Kongar, 2006: 233)

Bu dönemin bir diğer önemli araştırmacısı da Wisconsin Üniversitesi’nden Kemal Karpat’tır. İstanbul’da Hisarüstündeki üç gecekondu mahallesine üzerine bir alan araştırması gerçekleştirmiştir. Alan araştırmasının temel veri toplama tekniği ankettir ve 949 görüşme yapılmıştır. Bu süreçte 16 araştırmacı görev almıştır. Kıray, Kongar, Yasa ve Hart gibi araştırmacıların aksine “hane reisleri” ile görüşmekten ziyade “16 yaşın üstündeki”ler ile görüşülmüştür. Toplam 430 evli kadın, 393 evli erkek, 89 bekâr erkek ve 37 bekâr kız... ile yapılan görüşmelerin her biri bir buçuk ile dört saat” sürmüştür (Karpat, 2003: 24).

Karpat da aynı Kongar gibi gecekondulaşma sürecine olumlu yaklaşanlar arasındadır. Karpat araştırmasının amacını kırsal göçmenlerin kentleşmelerinin sosyoekonomik arka planını araştırmak olarak belirlemektedir (Karpat, 2003: 19). Gecekondular çalışma içerisinde üçüncü dünyadaki modernleşme sürecinin “niceliksel ve niteliksel dönüşümünün bir parçası” olarak ele alınmaktadır (Karpat,

2003: 20). Ona göre “squatter” yerleşimlerin analizi “hızlı kentsel büyüme ve mesken kıtlığının neden olduğu sorunların çözümü için gerekli pratik siyasalar ortaya” koyabilmek için zorunludur (Karpat, 2003: 21).

Karpat’a göre gecekondulu kente uyum sürecini başarıyla tamamlar ve bir kent sakini haline gelir. Kırsal göçmenin kentteki metamorfozu şu şekilde ifade edilmektedir: “Gecekondulu, kendi siyasal dönüşümüne köy sakini olarak başlar; sonra kentte kırsal göçmen ve düşük ücretli işçiye dönüşür, gecekondulu haline gelir ve sonunda, eğer başarılı olursa, bir kent sakini olmak için kendini kentle bütünleştirir” (Karpat, 2003: 22).

Ona göre gecekondulu mahallelerindeki “cemaat dayanışması ve köyle bağlılıkların devam etmesi” kent ile bütünleşmeyi engelleyen faktörler olarak değil, tam tersine “grup bağlılığını” oluşturan faktörler olarak kent ile bütünleşmeyi sağlayıcı işlevler içermektedir. “Toplumsal eylem ve siyaset” de bu bütünleşme sürecinin önemli faktörleri arasındadır (Karpat, 2003: 23).

Karpat’a göre gecekondulu mahalleleri “toplumsal sapma olarak değil, aksine üçüncü dünyadaki çağdaş iktisadi kalkınma ve kentleşme-modernleşme sürecinin bir parçası olarak düşünülmelidir” (Karpat, 2003: 29). Toplumsal sapma olmamasının yanında gecekondulu mahalleleri aynı zamanda “slum”da değildirler. “gecekonduların çok azı toplumsal ve psikolojik çözülme, ahlaki sapma ve suç belirtileri göstermektedir”. Gecekondulu mahallelerinin “slum” olarak değerlendirilmesi “gecekonduya dışarıdan bakmanın” bir sonucudur (Karpat, 2003: 52). Gecekondulu mahallelerinde “kültür yoksulluğu yoktur” ve bu mahalleler “suç, fahişelik, genç sapkınlığı, iktisadi tükenmişlik ve radikalizmin merkezleri değil”dirler. Bunun aksine Türkiye’deki gecekondulu mahallelerinde “daha yüksek yaşama standartlarına ve daha

tatmin edici bir varoluş tarzına ulaşmayı arzulayan insan toplulukları” yaşamaktadır (Karpata, 2003: 52).

Bunun dışında araştırmanın bir diğer önemli tespiti de gecekondu mahallelerinde oldukça yaygın olan “komşuluk ve cemaat bağları ve dayanışması”nın “göçmenin konut ve toprağa yaptığı yatırımın kalıcılığını güvence altına almanın en güçlü araçları” olduğudur (Karpata, 2003: 72). Buna ek olarak gecekonduların siyasal partilerle ilişki kurmaları da kent yöneticileri üzerinde bir “baskı oluşturma kanalı”dır (Karpata, 2003: 82-83). Aynı zamanda mahallelerdeki “siyasal gruplaşmalar ve dernekler” gecekonducuların “akılcı karar ve çıkar” temelinde hareket edebildiklerini göstermektedir (Karpata, 2003: 83). “Toprak istilası ve işgali” gecekonducular arasında “dayanışmanın ilk basamağını” oluşturmaktadır (Karpata, 2003: 133).

Dolayısıyla gecekondulaşma Karpata’nın araştırmasına göre “bir yandan kırsal göçün bir yan ürünü, diğer yandan kentteki konut kıtlığına göçmenlerce bulunmuş bir çözüm”dür (Karpata, 2003: 331). Bu çözüm, yani gecekondulaşma, “kentleşme sürecinin bir parçasıdır” (Karpata, 2003: 331). Gecekonducular emek biçimi olarak “düşük ücretli işlerde çalışan ya da çok çeşitli meslek ve bireysel girişimle uğraşan, çoğunlukla niteliksiz işçilerdir” (Karpata, 2003: 331). Gecekondulaşmanın oluşma nedeni de “kentteki yüksek kiralar” “düşük maliyetli konut yapımının olmayışı” ve bunların üstüne katlanmasıyla daha sert bir şekilde deneyimlenen “düşük ücretler” olarak ifade edilmektedir (Karpata, 2003: 332).

Gecekondu mahallelerine dönük “köylüleştirci” ve “varoşlaştırmacı” ve “düşmanlaştırmacı” söylem “küçük bir kentsel azınlığın ve onların basın ve üniversitelerdeki sözcülerinin izlenimci ve öznel tutumundan kaynaklanmaktadır”,

“...kent kültürünün kendi kendilerine kâhyalığını yapan bu sözcüler, gecekonduların yerleşimlerine kötü bir ad takmışlardır” (Karpat, 2003: 336).

Bu dönemin bir diğer araştırması da 1974 Ağustos ayında tamamlanan bir doktora tezi olan “Kırsal Bölgelerden Ankara, Kıbrıs-Bayraktar İlkokulu Gecekondular Bölgesine Göç ve Göçedenlerin Kentleşmesi” başlıklıdır (Erdoğan, 1977: xv). Erdoğan’a göre kırsal göçmenlerin kente uyum sorunları bulunmaktadır ve buna acilen “çözüm aranmalıdır” (Erdoğan, 1977: 1).

Erdoğan’a göre kırdan kente göçü etkileyen faktörleri ekonomi merkezli açıklamak eksiktir. Özellikle göç sürecini etkileyen “eğitsel, kültürel ve sosyo-psikolojik faktörler” üzerinde durulmaması önemli bir hatadır. Özellikle traktör sayısının artması ile tarımsal işsizliğin arttığı hipotezi traktörün hangi kırsal alanları ne ölçüde olumsuz etkilediği ile ilgili yeterli ve sağlam veriler bulunmadığından bu hipotezi Türkiye için genellemek doğru değildir (Erdoğan, 1977: 1-2). Araştırma “ekonomik faktörlerin kırdan kente göç açıklamada yetersiz görülmesinden” dolayı yapılmıştır (Erdoğan, 1977: 2).

Araştırma G. C. Homans’ın metodolojik önerisini benimsemektedir ve “kantitatif ve kalitatif” yaklaşımları birlikte kullanmaktadır (Erdoğan, 1977: 11). Bu kapsamda 255 hane halkı başkanına “soru kâğıdı” uygulanmıştır (Erdoğan, 1977: 12).

Araştırmanın sonucunda göçmenlerin göç etme kararını verirken “sosyal hareketlilik imkânını” dikkate aldıklarını ve Ankara’da sosyal hareketlilik açısından daha elverişli bir durum olacağı beklentisiyle kente geldiklerini ifade etmektedir (Erdoğan, 1977: 70). Bunun yanında göçün nedenleri arasında “daha fazla kazanç elde etmek; daha iyi yükselmek; daha iyi giyinmek ve beslenmek; çocuklarına daha

iyi eğitim ve öğretim imkânları sağlamak” gibi avantajların kıra kıyasla daha fazla olması bulunmuştur (Erdoğan, 1977: 70). Tüm bunlardan hareketle de Erdoğan “kişilik özelliklerinin” göç sürecini belirleyen en temel faktör olduğunu iddia etmektedir (Erdoğan, 1977: 72).

Bu dönemin bir diğer araştırması da Yakut Sencer tarafından gerçekleştirilmiştir. 1972-1973 tarihlerinde İstanbul gecekondularında 430 örneklem üzerinde bir alan araştırması gerçekleştirmiştir.

Sencer’e göre göç süreci kentin çekiciliğinden daha çok kırsal iticiliğinden kaynaklanmaktadır (1979: 37). Kentin çekiciliği demek “çalışma ve yaşama koşullarının elverişliliği” olduğu kadar “kültür, tüketim ve eğlence kaynaklarının çeşitlilik ve zenginliği” demektir (Sencer, 1979: 62). Kentleşmenin oluşması ise ağırlıklı olarak iç göçlerden kaynaklanmaktadır (Sencer, 1979: 71). Bu anlamda kentleşme “tek doğrultulu bir nüfus hareketi, bir nüfus yoğunlaşması olayı”dır (Sencer, 1979: 84). Ona göre kentler ancak bir sanayi merkezi değildir. Çünkü göçmenler ağırlıklı olarak “marjinal konumlarda” çalışmaktadırlar (Sencer, 1979: 65).

Sencer’e göre kentleşme hızının hızlanması ile gecekonduların artışı arasında bir ilişki vardır. Gecekondular artık “kentlerde yerleşmenin egemen biçimi” olmuştur (Sencer, 1979: 124-125). Ancak buna karşılık gecekondular “biçimlenmesini tamamlamamış, eylem alanı sınırlı ve hizmet kolaylıklarından yoksun barınaklardır”(Sencer, 1979: 124). “gecekonduların hizmetlerden yararlanma olanaklarının çok az”dır (Sencer, 1979: 125). Aynı zamanda “nüfus yoğunluğunun yüksekliğinden ötürü, elverişsiz büyüklükteki sıkışık konutlardır” (Sencer, 1979: 126). Tüm bu olumsuzluklara karşın gecekondulaşma “geçici” bir olgu değil,

“giderek merkezle bütünleşen sürekli kent kesimleri” olarak kalıcıdırlar (Sencer, 1979: 126).

Gecekondu toplulukları kentsel alanda kalıcıdırlar ama gene de Sencer’e gecekondu topluluklarının “bir ara tip oluşturduğuna kuşku yoktur” (Sencer, 1979: 277). Bu “ara tip” olmaları “yeni kentliler arasında, kent çevresinde geliştirilen özel bir bağlaşma biçimi” olması ile açıklanmaktadır (Sencer, 1979: 543-544). Bu “bağlaşma” yoluyla “Geleneksel çevrenin kurum ve davranış biçimleri, çeşitli yöntem ve mekanizmalar yoluyla –değişik ölçülerde- kent çevresinde de etkinliğini sürdürmektedir”(Sencer, 1979: 544). Sencer Kıray’ın “tampon mekanizmalar” kavramını Kıray’ın yüklediği anlamdan tamamen farklı okuyarak tampon mekanizmaların kent ile bütünleşmede olumsuz işlevler taşıdığını düşünmektedir: “Bu mekanizmaların tümü, yeni kentlileri, geçmiş koşullardan aktarılmış bazı ilişki biçimleriyle kent çevresinde az çok kapalı ve görelî olarak içe dönük bir gruplaşmaya ve sonuç olarak kentle en düşük düzeyde bütünleşmeye sürüklemiştir”(Sencer, 1979: 544).

Sencer’e göre “toplumsal içerikli bir konut ve arsa politikasının bulunmaması” “yeni kentlilerin fiziksel olarak soyutlanmasına yol aç”maktadır. Bu da bir “barınma sorunu”dur ve yeni kentlilere “aykırı bir topluluk özelliği kazandır”maktadır. Dolayısıyla da “toplumsal ve fiziksel bakımdan geniş ölçüde kentten soyutlanmış bir topluluk” oluşmaktadır (Sencer, 1979: 548-549). Bu sorunun çözümü için acilen “kentle uyum ilişkileri geliştirebilmeleri yolunda bir kentleşme politikasına gereksinme” bulunmaktadır” (Sencer, 1979: 550).

Bu dönemin bir diğer önemli araştırması da Kemal Kartal tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Ankara’ya Çankırı’nın 27 farklı köyünden 1949-1978

tarihleri arasında göç eden 399 göçmen ile görüşülmüştür. Bu görüşmeciler araştırmacı bizzat kendisi yapmıştır. Görüşmeler 1977 yılının yaz aylarında 4 ayda tamamlanmıştır (Kartal, 1978: 22) Çalışmasındaki temel sorunsal “kentte kalış süresi” ve “gelir düzeyi” ile kentlileşme arasındaki ilişkidir (Kartal, 1978: v1, 2). Kartal’a göre ayrıca kentleşme ile “arsa spekülasyonu” artmaktadır (Kartal, 1978: 11).

Buna göre gecekondulaşma süreçleri seçim öncesi dönemlerde artmaktadır. “seçim çekişmeleri” kent idaresinin ve siyasetçilerinin bu mahallelere “hoşgörülü” davranmasına yol açmaktadır. Bu zamanlarda “denetim mekanizması” ortadan kalkmaktadır. Aynı zamanda gecekondulu yapmak için gecekondulunun seçim zamanını beklemesi onun benimsediği bir stratejidir (Kartal, 1978: 141).

Kartal’a göre gecekondulaşmanın erken bir aşaması olan “1950’li ve 1960’ların ilk yarısında” göçmenleri göç nedeni kentte “sürekli iş bulma” beklentisidir. Ancak “1960’ların ortalarından sonra” bu yerini “yer-arsa, gecekondulmuş” olmaya bıraktığını kaydetmektedir (Kartal, 1978: 143).

Çünkü ona göre kentsel alanda “özel mülkiyet hakkının olması bu kentsel toprak spekülasyonunu” oluşturmaktadır. Gecekondulu bu anlamda bu toprak spekülasyonundan da yararlanan bir rantıye olarak değerlendirilmiştir. Kentsel toprakların bu kadar kar getirici bir meta haline gelmesi de kırsal göçmenlerin kentte kalıcı hale gelmelerinin en önemli faktörüdür. Artık gecekondulu barınma sorununu çözen bir çözüm olmanın ötesine geçerek “çoğunlukla ikinci, üçüncü ellerden edinilen, spekülasyon konusu yapılan ticaret metai” haline gelmişlerdir (Kartal, 1978: 144).

Son olarak kırsal alanlardan kentlere göç eden kırsal göçmenlerin “kentte kalış süreleri” ve “gelir düzeyleri” arttıkça kentlileşme düzeylerinin de arttığı sonucuna varılmaktadır. Böylelikle göçmenler artık “daha özgür düşünebilmeye” başlamışlardır ve kararlarını “nesnel sınıf koşullarına” göre alabilmektedirler. Onun için “kentleşme, bu anlamda bir ‘okul’ görünümündedir” (Kartal, 1978: 157).

Bu dönemin bir diğer araştırması da Şenyapılı tarafından Gültepe üzerine gerçekleştirilmiştir. Araştırma Ford Araştırma Vakfı tarafından parasal olarak desteklenerek yapılmıştır (Şenyapılı, 1978: 3). 350 hane başkanına anket uygulanmıştır ve araştırma ekibinde Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri anketör olarak görev almıştır (Şenyapılı, 1978: 3-4). Çalışmanın temel sorunsalı “marjinal kesim olgusuna, kuramsal bir yaklaşım” geliştirmektir (Şenyapılı, 1978: 2). Bunun yanında kentlileşme düzeyi de tartışılmıştır. Aynı İbrahim Yasa’da olduğu gibi kentlileşme sürecinin “materyal kültür”de daha hızlı olduğunu ancak “sosyal ve davranışsal bütünleşme” anlamında ise ciddi bir krizin olduğu ifade edilmektedir (Şenyapılı, 1978: 21). Bunun yanında aynı Kartal gibi Şenyapılı da gecekonduyunun artık bir rantiyeye sınıfı olduğunu düşünmektedir. Ancak bu rantiyelik yüksek enflasyon karşısında gecekonduyu korumaktadır. Gecekondu bir “sigortadır” (Şenyapılı, 1978: 22, 38). Aynı Karpat, Kongar gibi düşünerek kırdan kente gelen göçmenleri pasif bir noktadan değerlendirmez. Kent ortamı “artık” göçmenler için “anomi” yaratacak bir “yabancı” ortam değildir. Göçmenler de “bilgisiz, katı ve cahil değildirler” (Şenyapılı, 1978: 32). Kent ile bütünleşme sürecinde düzenli bir işin olması bu işten yeterli bir gelir edilebilmesi oldukça önemlidir (Şenyapılı, 1978: 38). Ancak kentleşmenin en önemli göstergesi “örgüt kullanma düzey ve biçimidir” (Şenyapılı, 1978: 39).

Şenyapılı'ya göre “ekonomik mekan”daki gelişmeler “bağımsız değişkenlerdir” (Şenyapılı, 1978: 165). Marjinal kesim de bu ekonomik mekanda “devingenlik” özelliğinden ötürü “marjinal kesimin pazara katılmasına” neden olmaktadır” (Şenyapılı, 1978: 166). Bu anlamda marjinal kesimin 3 işlevi bulunmaktadır. Bunlar 1) “pazara ucuz emek sunmaktır”, 2) “Pazar yüzeyinin konveksitesini sağlamaktır” 3) “tüketim pazarına talep yığmak”tır” (Şenyapılı, 1978: 166). Bu üç işlevi yerine getirerek marjinal kesim toplumsal “patlamayı” önleyen bir “tampon görevi” görmektedir. Bundan ötürü “marjinal kesim, özel halkınma modelinin, en vazgeçilmez öğelerinden biridir” (Şenyapılı, 1978: 166).

Gecekondu da “esnek bir çözüm” olarak marjinal kesimin “ekonomik mekandaki devinimliliğinin fizik mekanda”ki bir karşılığıdır (Şenyapılı, 1978: 168). Gecekondulaşmanın dönüşüm süreçleri göçmen ekonomik durumu ile yakından alakalıdır. Buna göre göçmen “daha yüksek gelir” elde ettiğinde gecekonduğunu geliştirmektedir. Ancak “örgütsüz işlere” dönüş yaptığında yani yoksullaştığında “gecekonduğunu geliştirme eylemi yavaşla”maktadır” (Şenyapılı, 1978: 168).

Tansı Şenyapılı bir başka araştırmasında gecekondu üzerine alan araştırması yapanların ağırlıklı olarak sosyologlar olduğunu dikkat çekerek, bu konuya şehir plancılarının eğilmemesini eleştirmektedir. Bundan ötürü gecekondu ile ilgili mekansal çalışmaların eksik kaldığını ifade etmektedir (Şenyapılı, 1981: 1). Ona göre gecekondu kesiminin “kentsel üretimin özellikle dağıtım, hizmet ve onarım” gibi işleri üstlenmesi “sistemin işlerliği” açısından hayati önemi vardır (Şenyapılı, 1981: 1).

Araştırmasının amacı “gecekondu olgusunun mekansal değişkenleri ilegecekondu nüfusunun diğer boyutlardaki işlev ve eylemleri arasındaki bağımlılık

ve nedensel ilişkileri irdeleyerek çok yönlü işlevsel bir planlama modeli” geliştirmektedir (Şenyapılı, 1981: 2). Bu model sayesinde “gecekondu nüfusunun kentte girdiği ekonomik ve sosyal ilişkiler ile mekânsal bir oluşumun-gecekonduyunun nedensel ilişkileri” bulunacak ve “mekânsal oluşuma müdahale etmek isteyen plancıya kontrol değişkenleri” verilebilecektir (Şenyapılı, 1981: 5). Bu gereklidir çünkü “gecekondu olgusunu denetlemek istiyorsak, hangi tür ilişkilerin bu tür konutları ortaya çıkardığını bilmek gerekir. Çünkü o zaman, planlama müdahalesi konutlara değil, onun bağımlı olduğu değişkenlere yapılır” (Şenyapılı, 1981: 16-17). Çalışma “ekonomik ya da sosyolojik saha araştırması değildir”. Çalışma “ekonomik ve sosyal ilişkiler ile mekânsal biçimlenme arasındaki nedenselliği ortaya” koymaya yönelik bir çalışmadır (Şenyapılı, 1981: 17).

Şenyapılı’ya göre gecekonducular marjinal sektörde istihdam edilir argümanı ortadan kaldırılmalıdır. Bu iddia ancak 1950’ler yani gecekondulaşmanın ilk aşamalarında geçerliydi. 1970’li yıllarda ise marjinal sektör ancak gecekondu emeğinin %6-20’si arasında değiştiğini ifade ediyor. Bundan ötürü gecekondu emeğini üç kategoride değerlendiriyor. Bunlar: “1. ‘Merkez’ işlerde çalışanlar 2. ‘çevre’ işlerde çalışanlar ve 3. Marjinal işlerde çalışanlar” (Şenyapılı, 1981: 17).

Bu araştırmaların tümünden çıkarılacak genel bir yaklaşım olarak gecekonduyu özel ya da kamu arazisi üzerine izinsiz bir şekilde yapılan gayri resmi konut biçimi olarak tanımlamak mümkündür. İzinsiz yapılması onun mevcut yasalara aykırı bir şekilde inşa edildiğini ifade eder. Gayri resmiliği de devletin içerisinde yer aldığı yasal alanın dışında gelişmiş olduğunu ifade eder (Bayat, 2006: 135). Yapılan bu çalışmalarda gecekondu olgusu kırdan kente başlayan kitlesel göç dalgası ile kente gelen göçmenlerin barınma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kendi

kendilerine ve sosyal ilişki ağlarını kullanarak bir gecede kentin çeperlerinde özellikle kamu/hazine arazileri üzerinde izinsiz, “gayri meşru” bir şekilde inşa ettikleri yasal olmayan “barınaklar” olarak tanımlanmıştır (Keleş, 1983: 190). Ancak bu durumun oluşmasında devletin sistematik bir sosyal konut politikasının olmayışının etkisi bulunmaktadır. Gecekondu, kırdan kente göç ederek fabrikalarda gerekli olan emek gücünü oluşturan gecekondu sakinlerinin konut ve barınma ihtiyaçlarına ve taleplerine devletin yeterli bir şekilde cevap verememesine karşılık gelişen toplumsal bir refleksi ifade eder. Devlet bu konuda yetersiz kalınca, göçmenler bu soruna kendi çözümlerini üreterek çare bulmaya çalışmışlardır. İmece usulü yardımlaşma ve dayanışma merkezli ilişki ağları ile gecekondu mahallelerini inşa etmişlerdir. Bu yönüyle gecekondulaşma toplumsal ilişki ağlarının kentsel alanda ne kadar etkin olduğunun bir işaretidir. Toplumun kendi kendine örgütlenebildiğinin bir göstergesidir. Bu yönüyle oldukça değerlidir ve yoğun bir sosyolojik içeriği barındırmaktadır. Bu mahallelerde bütünüyle sosyal tarihin içinden özerk yurttaşlar aracılığı ile üretilen bir dayanışma ve demokratik ilişkiler, yeni duyarlılık biçimleri bulunabilmektedir (İşeri, 2010).

Birçok gecekondu sakininin etraftaki fabrikalarda işçi olarak istihdam edildiği söylenebilir. Ancak bu tespit tüm gecekondu sakinlerinin fabrikalarda işçi olarak geçimlerini sağladıkları anlamına gelmez. Çevre işler olarak tanımlanabilen enformelleşme de bu dönemde etkili bir geçim aracıdır. Ancak ağırlığın fabrika işçiliğinde olduğu belirtilebilir. Bu istihdam biçimi şehrin spesifik özelliklerine göre de değişebilmektedir. Örneğin Ankara başkent olmasından ötürü gecekondu mahallesi sakinlerinin önemli bir kısmı küçük devlet memurluğu ile geçimini sağlayabilmektedir (Yasa, 1966; Kongar, 2006: 192). Bu anlamda sanayileşmeye

dayalı kentleşmenin önündeki en büyük engellerden biri “dolmuş kâhyalığınan işportacılığa; hizmetçilikten pazarcılığa; bekçilikten pavyon fedailiğine” göçmenlerin çeşitli geçinme stratejileri egemen sınıflar açısından oldukça önemli olmaktadır. Zira bu şekilde işçiler enformelleşmekte, güvencesizleştirilmekte ve dolayısıyla işçi sınıfının dışında “lumpen proleterya” olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yani egemen kapitalist sınıflar açısından kentsel emeğin bu şekilde enformelleşmesi olumlu karşılanmıştır ve desteklenmiştir debilebilir (Boratav, 2003: 132).

Bu dönemin makro düzeyde ekonomi paradigması bahsedildiği gibi ithal ikameci anlayış idi (Boratav, 2003). Bu anlayışa göre milli serveti ve sermayeyi elinde bulunduran girişimci sınıfın etkilediği bir sanayileşme politikası çerçevesinde ciddi bir fabrikalaşma, sanayileşme başlıyordu. Bir taraftan tarımda makineleşme, diğer taraftan ithal ikameci sanayi politikası kırdan kente göçü zorunlu kıldı. Çünkü bu fabrikaların ciddi bir emek gücüne, ucuz işgücüne ihtiyacı bulunuyordu (Şenyapılı, 1981: 39) ve bunlar da daha çok kırdan kente göç eden kırsal göçmenler tarafından dolduruldu. Zaten kente gelen bu göçmenler çalışmayı çok istiyorlardı çünkü işsizdiler, yoksullaşmalardı ve yaşamlarını daha iyileştirmek, refah düzeylerini artırmak istiyorlardı. Bundan dolayı de hemen bu fabrikalarda işçi olmayı istediler ve birçok göçmen bu fabrikalarda işçi oldu. Gecekondu nüfusun yaygınlık kazanmasında, gecekondu mahallelerinin gittikçe gelişim göstermesinde gecekondu emeğinin önemli olmasının rolü büyük oldu. Kurulan fabrikaların işgücünü daha çok gecekondulular oluşturuyordu. Gecekondu mahalleleri çoğunlukla fabrikalara yakın bölgelerde kuruluyordu. Fabrikalaşma ile gecekondulaşma arasında her zaman yakın ve güçlü bir ilişki bulunmaktaydı.

Örneğin Paşabahçe gibi şişe cam fabrikasının bulunduğu bir yerleşim alanında tümüyle gecekondulaşmaya dayalı bir işçi mahallesi oluşmuştur (Tümertekin, 2006: 76-91; Şenyapılı, 1978: 66).

Kente gelen bu nüfusun önündeki en büyük zorluk “barınma”ydı. Kentte resmen bir “ucuz konut kıtlığı” yaşanmaktaydı (Karpaz, 2003: 105). İş bulanlar için işyerleri ya da bekâr odaları geçici de olsa bir çözüm oldu. Ancak bu kalıcı bir çözüm olamazdı, onlara bir “ev” lazımdı. Kentsel alanda evler ise azdı, olanlar da pahalı idi ya da onların ekonomik kapasiteleri kirayı karşılamakta zorlanıyordu. Sosyal politikalar oldukça düşük düzeydeydi ve göçmenler başlarının çaresine kendileri bakmak zorunda bırakılmışlardı. Göçmenler çaresizdi. Gecekondu başka hiçbir yol ve yöntem geliştiremediler. İşte ilk gecekondu hareketi bu “ev” ihtiyacından ortaya çıktı. İşçi sınıfının da barınma sorunu kentte karşılaştıkları en önemli sorun alanlarından birini oluşturmuştur. Devlet de bu dönemde yeterli konut arzı sunmadığından ve konut piyasasında yeterli ucuz konut bulunmadığından (Tekeli, 2010: 38) bu işçiler barınma sorunlarına kendileri çözüm bulmuştur. Bu çözümün adı da gecekondulaşmadır (Tekeli, 2010: 56). Tekeli’nin de (2010: 26) ifadesiyle “gecekondu sorunu, toplumun sınıfsal yapısının mekândaki bir görüntüsüdür”.

2.2.2. 1980 Sonrası Gecekondu Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar

Kırdan kente gelen göçmenler kentin çeperindeki hazine arazilerini “sahiplenerek” kendi emekleri ile gecekondualarını inşa ettiler. Gecekondualarının planlayıcısı, mühendisi, mimarı da kendileriydiler. Bu esnek bir süreçti, gecekondu yapımı bitimsiz bir süreçti, gecekondu sürekli eksikti, tamamlanması gerekiyordu. Bu anlamda yapımcı ile kullanıcı arasında bir ayrışmadan bahsetmek mümkün

değildi. Ayrıca bu durum gecekondunun değişim değeri için değil doğrudan kullanım değeri için inşa edildiği anlamına geliyordu (Işık ve Pımarcıoğlu, 2001: 113).

Bu anlamda gecekondunun ortaya çıkmasının nedeni kırsal göçmenlerin konut talebini formel piyasanın karşılayamıyor olmasıydı (Wedel, 2001: 12, Karpat, 2003: 22, Şenyapılı, 1978: 40). Piyasanın ya da devletin organize edemediğinden dolayı oluşan konut açığı kırsal göçmenler kendi imkânları ile kapatma yoluna gittiler (Karpat, 2003: 331). Devlet ile gayri-iradi bir zorunlulukla sessiz bir ortaklık/ittifak kurdular ve ithal-ikameci strateji ile hareket eden devlet de bu ortaklığı onaylayarak hazine arazilerinin işgalini, konut krizine çözüm olduğu için kabul etmek zorunda kaldı (Işık ve Pımarcıoğlu, 2001: 115-116). Bu durum gecekondunun gayri resmiliğini ve sivilliği ifade etmektedir. Işık ve Pımarcıoğlu'nun gecekonduyu enformel bir oluşum olarak kavraması da bu bağlamda değerlendirilebilir (Işık ve Pımarcıoğlu, 2001: 50). Gecekondunun enformel olması onun kırsallık ya da köylülük biçimleriyle yakından bağlantılı olmasıyla ilişkilidir. Önce barakalar şeklinde oluşum gösterip sonrada kalıcılaşarak gecekondumahalleleri haline dönüşen (Kıray, 2007: 91; Keleş, 1983: 195) bu konut tipi hem devlet elitleri hem de eski kentliler tarafından olumsuz karşılandı.

Göçmenin kent ile bütünleşip bütünleşemeyeceği önemli bir sorunsal kümesini meydana getirmiş ve konu ile ilgilenen sosyal bilimcilerin o dönemdeki tartışma gündemlerini meşgul etmiştir. (Erder, 1982). Buna göre örneğin kırsal göçmenlerin köylü kültürlerini ter etmedikleri, “ne köylü ne kentli” bir görünüm sergilediği belirtilmiştir (Erman, 2004: 3).

Gecekondum her zaman olumsuz ve pejoratif anlam değerleri ile birlikte

görüldü. Kentsel alanlardaki tüm planlama ve modernist tahayyüllerin aleyhine bir şekilde gelişen bu spontane mekanlar Cumhuriyetin Batılı ve çağdaş, medeni yaşam tarzını kurma projesine engel oluyordu. İstanbul'un yerine Ankara'nın başkent yapılması süreci bunu ifade ediyordu. Ankara ile tümüyle Batılı standartlara uygun bir kent oluşturulmak isteniyordu. Ankara İstanbul karşıtıydı ve Osmanlı geçmişinden uzaklaşmayı temsil ediyordu ve Kemalist modernleşme programının uygulama alanıydı. İstanbul ise Tanıl Bora'nın (2009: 61) ifadesiyle "Türk milliyetçiliğinin ve İslamcılığının popüler tarih anlatısında vaat edilmiş topraktır" ve "Cumhuriyetin zoraki modernleştirme politikası, Ankara'yı yüceltirken İstanbul'u iyice 'harcamış', kişiliksizleştirmeye çalışmıştır". Barakalar ve sonradan da gecekondular bu projeyi lekeliyordu. Bunun için devlet elitleri birçok tedbir almak istedi. Bir başka durumda da köylerin kalkındırılarak kırdan kente göç süreci durdurulmak istendi. Ancak bu tedbirlerin hiçbiri fayda vermedi ve göç süreci devam etti, beraberinde oldukça hızlı ve etkin bir çarpık kentleşme süreci ortaya çıktı. Türkiye kentleşmesinin özelliği çok kısa bir zaman diliminde çok hızlı ve ani olmasıydı. Devlet de sermaye açığı çekiyordu, yeterli konut arzını yapamadı ve bu açığı ve konut krizini göçmenler kendi kendilerine çözmeye çalıştı ve gecekondular olgusu bu şekilde ortaya çıktı.

Kırsal göçmenler tüm sorunlarına kendileri çözüm bulmak zorundaydılar, bunun için sosyal ilişki ağlarını geliştirdiler, dayanışma pratikleri ve yardımlaşma süreçleri geliştirdiler (Güneş-Ayata, 1991). Örneğin arabesk olgusu ya da dolmuş olgusu göçmenlerin kendi kamusalıklarını inşa etme stratejisi olarak ele alınmıştır (Özbek, 2010b; Stokes, 2010, Tekeli, 2008:113). İmece usulü ile gecekondular mahalleleri inşa ettiler, yaşadıkları mekânı daha da estetik bir hale getirebilmek yani,

“emlaki korumak, cemaati geliştirmek ve kent yetkililerinden su, elektrik, otobüs hizmeti gibi temel kent hizmetlerini temin etmek amacıyla kurulmuş baskı grupları” (Karpat, 2003: 82) gecekondú gúzeleřtirme dernekleri kurdular. Gecekondú oyları siyasal iktidar ilişkilerinin oluşmasında artık oldukça etkili olmaya başladı. Gecekondulular bu durumu bir fırsat olarak görüp mahallelerinin ihtiyaçlarını siyasal pazarlık kozu olarak kullandılar.

Göçmenler kendilerinden önce şehre gelmiş ve gecekondú alanında kendisine bir ev yapmış olan bir akrabası ya da hemşehrisinin yanına geliyor, onun tecrübelerinden yararlanıyordu. Bu bir yardımlaşma ve dayanışma ilişkisi idi. Bundan dolayı erken dönem klasik gecekondulaşma döneminde sosyal ilişki ağlarının oluşturucu, yapıcı ve yardımlaşmam özellikler taşıdığı görülmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 117).

Gecekondulaşmanın kırdan kente göç sonrası kentsel alanda oluşum göstermesi kırsal göçmenlerin kentsel alanda tutunmak istemelerinin bir yansıması olarak okunmuştur (Karpat, 2003: 332). Toplumsal süreçlerin kendi içkin dinamikleri açısından baktığımızda gecekondú olgusu, göçmenlerin kentte tutunabilme stratejilerinden birini meydana getirmektedir. Bu anlamıyla göç Sema Erder’in belirttiği gibi “bireysel ya da kitlesel toplumsal devingenlik” anlamına gelebilmektedir. Onun belirttiği üzere “Kente göç edenler, kentte var olabilmek için, kentte mevcut olan yapıyı ve dolayısıyla devingenlik kanallarını kullanmak durumunda kalmaktadırlar” (1996: 15). Özellikle emek ve konut piyasası, ağırlıklı olarak bu devingenlik kanallarını meydana getirmektedir. Özellikle gecekonduları kent merkezine ve orta sınıf mahallelerine yakın olanlar arsasını yerel bir müteahhide satmış, bunun sonucunda birçok gecekondú mahallesinde yapsatçılık gelişim

göstermiş ve bunun sonucunda apartmanlaşma oluşum göstermiştir. Yapsatçılığın olmadığı durumlarda da genellikle “gecekonduyun dikeyleşmesi” süreci yaşanmakta, “apartmankondu” gibi kavramlar Tle gecekonduyun dönüşümü ifade edilmeye çalışılmaktadır. Bunun da bir diğer sonucu olarak gecekonduyun ticarileşmesi, metalaşması gibi tartışmalar beraberinde gelmektedir. Artık 1980 sonrası süreç ile birlikte gecekondu mahallesinde gecekonduyun kullanım değerinin yanında bir de değişim değeri devreye girmiştir. Gecekonduyun bu devingen özelliği, değişen toplumsal ve siyasal koşullara rağmen varlığını devam ettirmesi, onun toplumsal temelinin ne kadar güçlü olduğuna ve en önemlisi gecekonduyun bir “gerçek” olduğuna işaret eder. Gecekonduya yaşamlarını idame ettiren insanların hayatlarının ne kadar gerçek ve doğrudan olduğunu gösterir. Mike Davis’in (2005: 24) belirttiği üzere Üçüncü Dünya ülkelerinde artan işsizliğe, düşük gelir ve yükselen hayat pahalılığına rağmen, yani tüm olumsuz koşul ve göstergelere rağmen, gecekondu merkezli kentleşme süreci baş döndürücü bir tempoyla artış göstermektedir.

Bu dönemde yapılan bir alan araştırmasında Alpar ve Yener (1991: 20) araştırmalarının amacını “ülkemizde gecekonduyun fiziksel ve gecekonduyunun sosyo-ekonomik özelliklerini, düşüncesi tutum ve davranış kalıplarındaki değişimleri tespit etmek, şehirleşme eğilimini” ortaya koyabilmek olarak belirtmektedir. Araştırmada “ön yargılardan hareket etmeden” bir “durum tespiti” yapılmaya çalışılmıştır. Bunun için 8 adet hipotez kullanılmıştır. Araştırma 3 metropoldeki gecekonduları kapsamaktadır (Alpar ve Yener, 1991: 21). Araştırmanın uygulanması DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) tarafından yapılmıştır (Alpar ve Yener, 1991: 22).

Alpar ve Yener’in (1991: 6) araştırmasına göre gecekondu “sağlıksız” kentleşmenin bir sonucudur. Gecekondu “köylerden kentlere göç eden nüfusun,

kentlerdeki konut arzının eksikliği karşısında, barınma gereksinimlerini gelir azlığı nedeniyle en ucuz yoldan giderilmesi için buldukları çözüm yoludur”. Ancak gecekondulu sorunu “sadece bir barınma ve konut sorunu” olarak sınırlandırılmamalıdır. Gecekondulu “bir kalkınma ve sanayileşme” sorunu olmakla birlikte “sosyal yapı değişmesinin hem bir aracı hem de ürünü”dür. Gecekondulu tarımsal alandaki “mülksüzleşmenin” bir sonucu olarak değerlendirilmiştir (Alpar ve Yener, 1991: 6).

Araştırma İstanbul, Ankara ve İzmir gibi üç metropoldeki gecekondulaşma süreçlerinin benzerlik ve farklılık düzeylerini karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koyması açısından değerlidir denilebilir (Alpar ve Yener, 1991: 123-131). Buna göre gecekondulu ailesi özellikle demografik veriler açısından kırsal ve metropol nüfus arasındaki bir geçiş ailesidir (Alpar ve Yener, 1991: 123). İzmir gecekondularını metropol özellikleri gösterirken Ankara aileleri kırsal özellikler göstermektedir. Bir diğer bulgu gecekondulaşma süreçlerinde hemşeriliğin önemli bir rol oynadığıdır (Alpar ve Yener, 1991: 123). Gecekondulu hanelerinde çalışanların üçte ikisi sosyal güvenceye sahiptir (Alpar ve Yener, 1991: 124). Bunun yanında gecekondulu ailesi tutum ve davranışları bağlamında şehirleşme sürecine girmiştir. Geniş aileye gecekondulu hanelerinde rastlanmamaktadır (Alpar ve Yener, 1991: 126). Bir diğer sonuç da gecekondunun “kırdan kente göç edenlerin en önemli varlıklandırma aracı” olmasıdır (Alpar ve Yener, 1991: 127). Ancak buna karşılık gecekondulu “ucuz bir konutlanma biçimi” değildir (Alpar ve Yener, 1991: 128). Gecekondulular gecekondularını yaparken “tasarruf” yapabilmişlerdir ve bu onların bir “potansiyele” sahip olduğunu göstermektedir. Gecekonduların mevcut değerleri gecekonduluların alım kapasitesinin oldukça üstündedir ve bundan ötürü artık gecekondulaşma bir çözüm değildir. Bundan ötürü yeni gecekondulaşma süreçlerinden daha çok gecekondularda kiracılık oranları artış

göstermiştir (Alpar ve Yener, 1991: 128). Bir başka önemli sonuç da gecekonduların “bahçeli bir ev” talebinde bulunmalarınıdır. Bu durum “gecekondu olgusunun ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziki” özellikleri ile bütünsel olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır (Alpar ve Yener, 1991: 128).

Artık gecekondular tek katlı değildir. Zaman içerisinde iki ve üç katlı hale geldikleri bulunmuştur (Alpar ve Yener, 1991: 129) ve buna bağlı olarak gecekondu mahallelerinde de “yap-sat düzeni oluşmuştur” (Alpar ve Yener, 1991: 129).

Bu dönemde yapılan bir diğer araştırma da Sosyoloji Derneği tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütücülüğünü Birsen Gökçe yapmıştır. Araştırma Kadın ve Sosyal Hizmet Müsteşarlığı tarafından basılmıştır (Gökçe 1993).

Gökçe bu araştırmasında önceki gecekondu araştırmaları geleneğindeki modernist zihniyeti takip etmiştir. Buna göre “göç edenin kent ile bütünleşmesi daha çok maddi kültür yolu ile gerçekleşmektedir”. Burada vurgu ayrıca kadına yöneliktir. Gökçe’ye göre “kadınlara ilişkin davranış normları ve geleneklerdeki değişim daha da yavaş olmaktadır”(Gökçe, 1993: 2). Çalışmanın ise ana sorunsalı “gecekondularda geleneksel dayanışmadan çağdaş organizasyonlara geçiş süreci”dir” (Gökçe, 1993: 11).

Gökçe’nin araştırmasının bağımlı değişkeni “gecekondu ailesinin dayanışma biçimi”dir ve “gecekondu ailesinde varlığını koruyan dayanışma biçimleri ile kentsel yaşamın karşımıza çıkardığı dayanışma biçimleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar” üzerinde durulmuştur (Gökçe, 1993: 18).

Gökçe’ye göre gecekondu “ülkemizde modernleşme yolundaki kırdan kente geçişi sağlayan tampon bir mekanizmadır”. Dolayısıyla bir tampon mekanizma olduğu için “bazı yönlerden kentlileşme olursa bile gelenekselliğin sürdürülmesi de olağan

karşılmalıdır”. Çünkü bu bir zaman süresi gerektirmektedir. Bu sürecin yani kentleşmenin başarıyla yapılabilmesi için “kentleşme, sanayileşme ve istihdam sorunlarının” çözülmesi gerekmektedir çünkü bunlar kent ile bütünleşmeyi engelleyici faktörlerdir (Gökçe, 1993: 19).

Ancak gecekodu mahalleleri “bir sefalet yuvası olma eğiliminde değildir” (Gökçe, 1993: 344). “Bu nüfus” “kentli”dir ve “kente dönük”dür (Gökçe, 1993: 345). Bu süreçte ortaya çıkan aile formasyonu bu yüzden “bir dayanışma birimidir” (Gökçe, 1993: 349). Sadece aile değil aynı zamanda “komşuluk” da mahalle dayanışmasının en önemli faktörlerindendir (Gökçe, 1993: 352, 353). “Mahalle” farklı köken ve kimlikteki göçmenlerin ortak paydada bulunduğu bir dayanışma mekânıdır (Gökçe, 1993: 352). Tüm bunlara karşılık gecekoduluları “dernek katılımına” yönlendirmek neredeyse mümkün değildir (Gökçe, 1993: 354). Bundan ötürü gecekodu mahallelerindeki dayanışmacı pratiklerini “modern formlara dönüştürmek” ve “örgütlemek” gerekmektedir” (Gökçe, 1993: 357).

Bu dönemin bir diğer araştırması da Kıray’ın öğrencisi Sema Erder tarafından Ümraniye üzerine gerçekleştirilmiştir. “Kitlesele göçün yaşandığı kentsel ortamda oluşan yeni tabakalaşma sisteminin dinamiklerini anlamaya çalışmak” araştırmanın temel sorunsalıdır. Şenyapılı’nın kavramsal şematığına yakın durarak göçmenlerin kentte tutunabilmek için mecburi olarak “devingenlik kanalları”nı kullandıklarını iddia etmektedir” (Erder, 1996: 16). Bu “devingenlik kanalları” göçmenlerin “iş piyasası içindeki konumları ve bunlardaki değişmeler” üzerinden analiz edilmiştir. Temel soru şu şekilde formüle edilebilir: “karmaşık iş piyasasıyla karşılaşan grupların hangi kesimlerinin, hangi kanalları kullanarak, hangi kesimlere dâhil olabildikleri”dir bu

bağlamda “kentte oluşan yeni devingenlik kanallarının kimlere açık, kimlere kapalı olduğu” önemli tartışma konusudur (Erder, 1996: 17).

Bu anlamda vardığı sonuç şöyledir: Erder’e göre gecekondulaşma süreci artık kentsel alanda yerleşik hale gelmiştir. Ancak sürecin “aktörleri değişmiş”tir. Aktörlerin değişmesinde “popülist politikaların” etkisi vardır. Bu popülist politikaların sonucu olarak başlarda barınma sorununa bir çözüm olarak ortaya çıkan gecekondulaşma sürecine yeni bir aktör olarak “gecekondu türü konut üretiminin “kârlılığını” farkederek yeni gruplar, “rantiyeler” ve “sermaye” grupları girmişlerdir” (Erder, 1996: 299).

Ayrıca aslında bir güven ilişkisi olarak tanımlanan akrabalık ve hemşerilik ilişkisi ağlarının kentsel ortamda “denenmiş ilişkilere” dönüştürüldüğünü söylemek mümkündür. Yani hem akrabalık hem de hemşiricilik romantik kategoriler değildir. Bunları kırsal göstergeler olarak değerlendirmek oldukça eksik bir okumadır (Erder, 1996: 304).

Erder’in bir başka araştırması da Pendik üzerinedir ve “kentsel gerilimi” sorunsallaştırmaktadır (Erder, 1997). Erder’e göre son dönemlerde kentsel alanlarda kimi zaman “çatışma” boyutuna ulaşan “kentsel eşitsizliklerden” kaynaklanan gerilimler görülmektedir. Bu gerilimlerin toplumsal dinamikleri anlaşılmalıdır. “Polisiye” ya da “şiddete dayalı” politikalarla ancak bu gerilimler daha da kalıcı hale gelir (Erder, 1997: 13). Dolayısıyla araştırma “özellikle büyük kentlerimizde yaşanan hızlı ve büyük ölçekli göçün yerleşme biçiminin yarattığı kentsel eşitsizliklerden kaynaklanan kentsel gerilimler üzerinde yoğunlaşmayı amaçlamaktadır” (Erder, 1997: 14). Erder bu çalışmasında gecekondu mahallelerini “yerel topluluklar” bağlamında ele almaktadır. Erder özellikle Ümraniye araştırmasının sonucunda göçmenlerin İstanbul’da “kendine özgü kuralları ve kurumları olan ortak yaşama alanları, yeni

‘yerel’ ilişkiler” inşa ettiklerini tespit etmiştir (Erder, 1997: 14-15). Pendik araştırmasında da bu “yerel ilişkilerin” kentsel gerilimi oluşturmadaki rolü araştırılmaktadır. Araştırma nitel bir araştırmadır ve toplam 75 görüşme gerçekleştirilmiştir (Erder, 1997: 17).

Araştırmanın sonucunda “Türkiye’de, kentsel gerilimin önemli bir kesimi, yeni kentsel alanların, kent hukuku dışında üretilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, temel gerilim konuları, kent içinde oluşan yeni alanların formel kentsel sistemle eklemlenme istekleri etrafında odaklanmaktadır” (Erder, 1997: 167).

Gecekondu alanlarındaki en temel gerilim merkezinin “yerleşikleşme, meşrulaşma ve kentsel sistemle eklemlenme” olduğu ifade edilmektedir. Gerilimin en fazla yaşandığı anlar mahalle kuruluş sürecinde yaşanmaktadır (Erder, 1997: 168). Mahalle kurulduktan sonra talepler karşılanmadığında “gösteriler” artmakta ve dolayısıyla da “kentsel gerilim” oluşmaktadır (Erder, 1997: 169). Ancak gecekondulular çoğunlukla yerel yaşam ile ilgili sorunlarını çözebilmek için bütün ilişki ağlarını kullanarak “bürokratlar” ve “siyasilerle” uzlaşma yoluna gitmektedir (Erder, 1997: 171). Devlet mahallenin sorunları çözmekte yetersiz kalınca devreye “yerel gruplar” girmektedir ve “yerel gruplar” arasında rekabete dayalı bir gerilim oluşmaktadır (Erder, 1997: 172). Bu yerel gruplar “taleplerini” belirlemekte ve “kentsel kurumlara ulaşma olanaklarına göre değişen stratejiler” uygulamaktadır (Erder, 1997: 173). Ancak bu yerel gruplar çoğuldur ve değişen talepleri ve öncelik kriterleri bulunmaktadır. Bu mahallelerde “farklı ‘hemşehri grupları’, farklı ‘cemaat’ler bulunmaktadır ve kent idarecileri bu “farklı yerel gruplardan gelen taleplere, farklı mesafede” durmaktadırlar. Bu da bir kentsel gerilimi oluşturan bir faktördür (Erder, 1997: 173).

Erder'e göre en temelde üç gerilim eksenini bulunmaktadır. Birincisi devletin mahalle sorunlarını "cemaatlere" bırakmasıdır. Buna göre bazı yerel gruplar cemaat olarak örgütlenebilirken bazıları örgütlenememektedir. İkincisi 90'lı yıllardaki Kürt göçünün "zorunlu göç" olmasından kaynaklanmaktadır. Üçüncüsü de "kuşak çatışması" olarak tanımlanan 1. kuşak göçmenler ile bunların çocuklarının "kentsel deneyim" farkından oluşmaktadır (Erder, 1997: 175).

Bu dönemin bir diğer dikkat çeken araştırması da Oğuz Işık ve Melih Pınarcıoğlu'nun (2001) 1998 yılında gerçekleştirdikleri Sultanbeyli araştırmasıdır. Araştırma öncelikle gecekondu araştırmalarında daha çok kullanılan modernist ve pozitivist yaklaşımların bir eleştirisini benimsemektedir. Bu anlamda bu araştırma pozitivist olmaması ile dikkat çekmektedir. Artık araştırmacılar araştırma nesnelere "dışarıdan" değil "içeriden" bakmaya çalışmaktadırlar (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 26-32).

Araştırmalarının temel sorunsalı 1980 sonrasında kent yoksulları olarak tanımladıkları gecekonduluların kentsel alanda varlıklarını sürdürebilmek için geliştirdikleri stratejilerdir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 38). Burada ele alınan yoksullar ise kent merkezindeki "çaresiz" sınıftan değil, "varoş yoksulluğu"dur. "Varoş yoksulları" ile "kent içinde yaşayan yoksullar" arasında temel bir fark vardır. "Varoş yoksulları" "dönüştürme kapasitesinden" mahrum değildir ve bu yönüyle "pasif bir izleyici" değildirler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 39). "Varoş yoksulları" "kaderine razı olmak bir yana, kent içinde tutunmak ve yükselebilmek için bir dizi sıkıntıya katlanabilen, bir savaşıma girmeyi göze alan bir kesim"dir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 39).

Gecekondu literatürüne önemli bir katkı olan “nöbetleşe yoksulluk” kavramı ile kentsel alandaki eşitsiz güç ilişkileri temelinde kent yoksulları içerisindeki bir grubun diğerleri üzerinden zenginleşmesi anlatılmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 41). Bir sistem olarak tanımlanan nöbetleşe yoksulluğun özellikleri de şunlardır:

(a) Her seferinde arsa ve konut piyasasında kurulan ilişkilere dayanması (b) çoğu kez iş piyasasında kurulu olan, özellikle hemşehrilik esaslı ilişkilerle eklenmesi (c) bu piyasalarda yaratılan getirilerin sistem içinde yer alanlara eşitsiz dağıtımı (d) bu eşitsiz getiriler temelinde yükselen politik ilişkiler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 41).

Bu anlamda nöbetleşe yoksulluk “kentli yoksulların kendi aralarında kurdukları eşitsiz güç ilişkilerini” ifade etmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 44). Nöbetleşe yoksulluk “yerel kaynaktan beslenen ilişki ağları sayesinde” oluşan “kent yoksullarının yaşama stratejisi” olması ile birlikte bu süreç “kendilerinden sonra gelenlerin sırtından” yürüyerek yoksulluğu onlara devretmektedir. Bu sayede yoksulluğu devredenler zenginleşmektedir. Bu bir “başarıdır” ve bu başarının oluşmasında kültürel hareketliliği sağlayan “ilişki ağları” önemli bir rol oynamaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 50). Bu ilişki ağları “güvene” dayalı ilişkilerdir ve kent yoksullarının kendi içlerinde kurdukları bir ortaklığa dayanmaktadır. Bu durum da modernleşmeci zihniyet tarafından bir az gelişmişlik göstergesi olarak değerlendirilen enformelliğin yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Enformel kesim iddia edildiği gibi pasif bir kitle değildir. Kentte tutunmak ve refahını artırmak için çeşitli stratejiler geliştirirler. İşte nöbetleşe yoksulluk “varoş yoksulları”nın geliştirdikleri ilişki ağları üzerinden işleyen bir hayatta kalma stratejisidir.

Bu dönemin bir başka araştırması da Heidi Wedel tarafından gerçekleştirilmiştir. Wedel’in araştırması ise gecekondu kadınların siyasal katılımlarını anlamak üzerine kuruludur. Wedel gecekondu kadınların siyasal alana dair mücadelelerinde iki tarzın benimsendiğini ifade etmektedir. Bunlar “klientalizm” ve

“protesto eylemleri”dir (2001: 13). Weidel’e göre bunlar “sorun çözüme stratejileri”dir ve yoğun bir “siyasallık” içerir (2001: 14). Buna göre gecekondulular “siyasal aktörler”dir. Aynı zamanda da gecekondulular “kent yoksulları”dır (Weidel, 2001: 15). Ancak buna karşılık “olan bitenden haberdar yapıcı aktörler”dir (Weidel, 2001: 19).

Bunun yanında Weidel’e göre gecekondulu kadınlar erkeklere oranla daha fazla siyasal katılım içerisindedir. Kadınlar mahalle sorunları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasıyla birlikte ihtiyaçları ve talepleri de daha farklıdır. Ancak siyasal alan ataerkil bir düzlemde kurulduğu için mahalle ile ilgili sorunların çözümü noktasında kadınlar gerektiği kadar aktif olamamaktadır. Ancak kadınların kentle bütünleşme düzeyleri yükseldikçe siyasallaşmaları da artmaktadır. Erkekler de daha çok zorlu iş koşulları ile uğraştığından ötürü mahalle ilre ilgili sorunların dile getirilmesi ve çözüm için politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında kadınlar gittikçe daha fazla rol üstlenmektedirler (Weidel, 2001: 25).

Weidel’e göre gecekonduluların siyasallaşmalarını sağlayan temel faktör “mahrumiyet”tir. Bu “nesnel mahrumiyet” arttıkça “kolektif eylemler” de devreye sokulmaktadır. “Konut güvencesizliği” bu mahrumiyetlerden biridir. Her ne kadar bu mahalleler yasadışı olsalar da Ortadoğu toplumlarına özgü bir meşruiyetleri bulunmaktadır. Weidel’in ifadesiyle “algınan ihtiyaçlar” gecekonduluların siyasallaşmasının kurucu ilkesidir (2001: 222).

Cinsiyet değişkeni açısından siyasallaşmaya bakıldığında ise “algınan ihtiyaçlar” konusunda “konut güvencesizliği” noktasında bir ayrışmanın olmadığı ancak “altyapı” gibi konularda cinsiyet farklılaşmasının olduğu bulunmuştur. Buna göre mahalleyi ilgilendiren konulardan kadınlar erkeklere göre daha fazla etkilenmektedir. Çünkü kadınlar mahalleye hapsedilmişlerdir (Weidel, 2001: 223).

Weidel'e göre ayrıca "kolektif eylemlerin" oluşmasında kadınların oldukça önemli bir payı bulunmaktadır. Kadınlar özellikle "enformel ilişki ağları" üzerinden "klientalist" yöntemlerle "algınan ihtiyaç" temelindeki sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar. Belediye yetkilileri ile yapılan görüşmeler böyle bir içeriğe sahiptir (Weidel, 2001: 227). Tüm bunlara rağmen Türkiye'de örneğin Latin Amerika'da olduğu gibi mahalle örgütlenmelerinin oluşturduğu bir ağ ile hareket eden toplumsal bir hareketin varlığı bulunmamaktadır. Bu siyasallaşmalarda "örgütlülük" yoktur ancak kolektif eylemler bulunmaktadır ve bunlar da konut güvencesi, altyapı ve sosyal olanaklar için verilmektedir (2001: 231). Tüm bu siyasallaşma süreçleri içerisinde kadınlar her ne kadar eril tahakkümden ötürü zorluklar çekseler de kentle bütünleştikleri ve dışarıya açıldıkları sürece "mekân cemaatleri"nin ötesine geçerek "siyasal bir özne"ye dönüşmeye başlamıştır (Weidel, 2001: 232).

Bu çerçevede Ali Ekber Doğan (2002: 5) "Birikimin Hamalları" isimli çalışmasında bir Anadolu kenti olarak Mersin örnek olayında "emperyalist küreselleşme projesi" olan neoliberalizmin kentsel alana (yerellikler) etkilerini araştırmıştır.

Doğan'a göre (2002: 4) son dönemde görülen kentsellikler "İleri Kapitalist Ülkeler sermayesine hamallık yapmaktadır". Yerellikler "birikimin hamalları"dır. Çalışma sonuç olarak bir Anadolu kentinin neoliberal kentleşme süreçlerinden ne yönde etkilendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Mersin üzerine neoliberal kent politikalarının etkisi üzerine gerçekleştirilen bir diğer araştırma da Sevilay Kaygalak tarafından yapılmıştır. Araştırma "neoliberalizm, zorunlu göç ve yol açtığı sosyo-mekânsal sorunlar" üzerine yapılmıştır (Kaygalak, 2009: 6). Bu sorunlar göçle kurulmuş olan ve bir işçi mahallesi olan Mersin'in

Demirtaş örneğinde yapılan bir alan araştırması ile ele alınmıştır (Kaygalak, 2009: 7). Araştırma hem nitel hem de nicel metodoloji ile yapılmış olup 253 anket ve 25 derinlemesine mülakat yapılmıştır (Kaygalak, 2009: 8). Kaygalak'a göre zorunlu göç ile kentsel yoksulluk derinleşmiş ve mekansal ayrışmalar artmıştır. Bu gelişmelerde göçmenlerin yaşam koşullarını olumsuz etkilemiştir. Göçmenlerin karşılaştıkları ve üstesinden gelmeye çalıştıkları sorunları artık daha büyüktür (Kaygalak, 2009: 7).

Kaygalak'ın vardığı sonuç neoliberal kent politikaları sonucunda kentsel alanda yoksulluk derinleşmekte, yaygınlaşmakta ve mekânsal olarak yoğunlaşmaktadır (Kaygalak, 2009: 199). Bu “yoksullaşma” ve “toplumsal kutuplaşma” süreçlerinin oluşmasında “zorunlu göç” en önemli faktördür (Kaygalak, 2009: 200).

Bu dönemde yapılan bir diğer araştırma bir sözlü tarih çalışması olan (2008: 17) Şükrü Aslan'ın 1 Mayıs Mahallesi”dir. Çalışma tamamen nitel bir saha araştırmasıdır. Araştırmacı 1 Mayıs Mahallesi'ni kuran “komite üyeleri”ne ulaşmış ve bu kişilerle derinlemesine mülakat yaparak (2008: 14) ortaya bir “mahalle mücadele tarihi” çıkarmıştır. Aslan'ın (2008: 11) yaklaşımına göre kentsel alan bir mücadele düzlemidir: “kent mekânı, farklı çıkar gruplarının açlıklarını gidermek üzere iştahla bekledikleri bir yemek gibidir. Bu yüzden kent mekânı toplumsal gerilimlere ve mücadelelere sürekli açıktır”. Araştırmanın amacı ise “gecekondu mahallelerinin kentleşme sürecini nasıl etkilediğinin yamsıra, nasıl doğrudan kentsel toplumsal mücadelelerin ürünü olarak geliştiklerini analiz” etmek olarak belirlenmiştir (2008: 12-13). Bu anlamda çalışma gecekondu mahallesinin kuruluş sürecinin bir mücadele pratiği olduğunu ve bunun da “konut ve yerleşme sorunu” bağlamında tanımlanması gerektiğini savunmaktadır.

Çoğu gecekondulu mahallesi “patronaj” ilişkileri ile kurulurken 1 Mayıs Mahallesi “toplumsal mücadeleler” sonucunda kurulmuştur (Aslan, 2008: 13). İşte bu kuruluş süreci “semt monografisi” üzerinden gerçekleştirilmiştir (2008: 13-14).

1 Mayıs Mahallesi örneği kapitalist kentte her ne kadar değişim değeri üzerinden mekân değerlendirmeleri ağırlıklı olarak yapılsa da, kullanım değeri merkezli yani beşeri ihtiyaçları merkeze alarak bir “sahiplenme” üzerinden kentsel mekân üretiminin sağlanabildiğini göstermektedir (Aslan, 2008: 193). Bu anlamda 1 Mayıs Mahallesi deneyimi “tabandan gelen bir kent planlaması”dır (2008: 195).

Gecekondulu mahalleleri 1990’lar itibariyle varoşlar olarak anılmaya başlandı. Günümüzde de bu mahalleler egemen söylem tarafından “varoş” olarak kodlanarak, kentsel alanda söylemsel olarak ötekileştirilmektedir (Etöz, 2000). 1990’lar ile birlikte artık “masum” bir olgu olarak görülen, kent ile bütünleşeceği umulan “gecekondulu” kavramı kullanımdan kalkıp, bunun yerine kent kültürünü tehdit ettiği düşünülen, kentli steril orta sınıf yaşam tarzına muhalefet ettiği düşünülen, “varoşlu” kavramı geçmiştir (Aksoy, 2001: 40). Bir zamanlar köylü olarak kodlanan, ötekileştirilen göçmenlerin, artık “kent yoksulu” haline geldiği belirtilmektedir. Gecekondulu kamusu masumiyetini yitirip, kentsel alanda suç öbeklerinin biriktiği, kent kültürüne zıt bir “varoş” kültürünü üreten bir toplumsal zemin olduğuna dair elitist değerlendirmeler bulunmaktadır. 1960’lı yıllarda “köylü” olarak başlayan bu ötekileştirme söylemi artık yerini “varoşlu”ya bırakmıştır. Kente gelen “köylüler”, 1980’ler öncesinde büyük ölçüde “gecekondulular” olarak anılırken, gecekondulu ifadesi özellikle orta sınıf için “kırsallığı, modern şehir hayatına uyumda başarısızlığı ve geri kalmışlığı” içinde barındırırken, varoş kelimesi suçluluk ve tehdit barındırmaktadır.

Kırsal göçmenlerin kentsel alana geldikleri ilk andan günümüze dek kentsel kamusal alanda belli bir “görünürlük” ve “tanınma politikası” yürüttüğü iddia edilebilir. Göçmenlerin aynı zamanda “kimlik politikası” olarak tanımlanabilecek olan bu tanınma stratejileri kentsel elitler ve kentli orta sınıflar ile girdikleri sembolik mücadele içerisinde kavranmaktadır (White, 2003: 201). Çünkü ilk dönemden itibaren göçmenlerin kentsel kamusal mekândaki pozisyonu tartışılmış, konuşulmuş ve bunun ilgili bir “söylem” oluşum göstermiştir. 1960’lı yıllarda “köylü” olarak başlayan ötekileştirme söylemi artık yerini “varoşlu”ya bırakmaktadır. Bu anlamda kentlerin bazı bölgelerinin “varoş” ya da “getto” olarak tanımlanması kentsel dönüşümün meşruiyetini artıran söylemsel bir hegemonyaya işaret etmektedir (Erbaş ve Soydemir, 2011: 663).

“Varoşlu” kavramının kendisi zaten aşırı derece ideoloji yüklü olmakla birlikte tümüyle kültürel kalıplar ve “beğeni”ler üzerinden işleyen bir dışlama mekanizmasının toplumsal alanda işleyiş halinde olduğunu ifade etmektedir. Varoşlu ifadesi ile düşük zevkleri, beğenileri, kültürel tercihi ve belirli bir “yaşam tarzı” imlenmektedir. Ve daha çok pejoratif bir kavramdır. 1960’lı yıllardaki “köylü” ve 80 sonrası süreçle birlikte kullanıma giren “varoş”lu hitapları, kentsel alanda işleyen bir ötekileştirme teknolojisinin işleyişine ve burjuva kentli kamusal alanın dışlayıcı özelliğine işaret eder. Bu hitaplar, kimlerin hangi şartlarla kentsel kamusal alana dâhil olabileceğinin sınırlarını tayin ederler. Buna göre “eskinin köylüleri şimdinin varoşluları” yeterli zevklere, beğenilere sahip olmadığından oyunun dışında bırakılmışlardır. Gerekli adap-ı muaşeret kurallarını öğrenmeye çağrılmışlardır (Meriç, 2007). Gerekli yetenekleri ve becerileri eğitim yoluyla almaya davet edilmişlerdir. Pierre Bourdieu’nun (2003: 86-90) toplumsal alanın “zayıflar ile güçlüler” arasındaki bir

mücadele ve çekişme alanı olduğuna yönelik yorumu temel alındığında kırsal göçmenlerin kentsel alanda kendilerine yönelik gerçekleştirilen asimilasyon ve dışlama mekanizmalarına karşı belirli bir direniş gösterdiğini ve kendi otantik kimliğini koşulların da gerektirdiği çerçevede koruduğu iddia edilebilir. Örneğin pek çok gecekondulu sakini, memleketinden getirdiği aksanını değiştirmeye çalışarak büyük kent merkezlerinde daha iyi işler bulmaya, farklı toplumsal kesimlerle de bu şekilde daha iyi ilişkiler kurabilmeye gayret ederken, gerek kırsaldan getirdikleri kendi kendine yetebilme yetenekleri gerekse de maddi zorluklar gereği ekmeklerini, salçalarını ve pek çok diğer yiyeceklerini evlerinde üretmekte, kır-kent melezliği ise çeşitli alanlarda bu koşulların yarattığı çerçevede devam etmektedir. Bourdieu'nun (2003: 86-87) belirttiği üzere “alan kuvvet konumları arasındaki nesnel bağıntıların yapısı olarak, bu konumları işgal edenlerin bireysel ya da kollektif olarak konumlarını korumaya ya da iyileştirmeye ve kendi ürünleri için en elverişli olan hiyerarşi ilkelerini dayatmaya çalıştıkları stratejileri yönlendirir ve bunların temelinde bulunur”.

2.2.3. 2004 Sonrası Gecekondu ve Kentsel Dönüşüm Araştırmaları: Bulgular/Tartışmalar

Varoşlu söylemleri ile dolaşıma sokulan bu düşmanlaştırıcı terminoloji 2000’li yıllarda kentsel dönüşüm çalışmaları ile kendisini göstermeye başlamıştır. Kentsel dönüşüm bu anlamda gecekondu kentsel alandaki hikâyesinin son dönemine işaret etmektedir. Temel tartışma konuları kentsel dönüşüm etrafında dönmeye başlamıştır. Bu yönüyle artık gecekondu mahalleleri hakkında yapılacak olan araştırmalarda kentsel dönüşümün etkilerinden bahsetmek temel bir gereklilik halini almıştır.

3 Kasım 2002 seçimlerinde tek başına iktidar olan AKP’nin “acil eylem planı”nın en önemli madde başlıklarından biri de gecekondu ortadan kaldırılmasını hedefleyen kentsel dönüşümdür. Bir fikriyat olarak kentsel dönüşümün kendisini gösterdiği en önemli isim ve bu anlamda kentsel dönüşüm ideolojisinin oluşmasında etkili bir aktör olan Erdoğan Bayraktar’ın çalışmaları bu oluşum aşamasındaki fikriyatı anlamak açısından oldukça önemlidir. Bu çalışmalar ile hem kentsel dönüşüm fikriyatı oluşturulurken hem de kentsel dönüşümün ideolojik meşruiyeti oluşturulmaya başlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın argümanları ve verileri kentsel dönüşüm ideolojisini anlamak için önemlidir.

Bayraktar’a göre gecekondu “kaçak yapılaşma”dır ve “denetimsiz ve plansız” bir şehirleşme ortaya çıkarmıştır. Erken dönemde gecekondu “masum” bir olgu iken, tarihsel süreç içerisinde bir “geleneğe” dönüşmüş ve devletin de popülist politikalarla imar aflarını çıkarması gecekondu kentsel dönüşümün “kişisel bir rant aracı” olmasına neden olmuştur. Bunun yanında “arsa spekülâtorlerinin hazine arazilerini işgal ederek” gecekondu kentsel dönüşümünün barınma amacından farklı olarak rant getirici bir faktör olarak

“yoksul kesime kiralanması” bu kaçak yapılaşmanın temel ilkesidir (Bayraktar, 2006: 11). Kaçak yapılaşma ile oluşan bu gecekondu kentlere zarar vermektedir. Gecekondular kentin “sağlıklı” gelişmesini engeller. Yapılması gereken ise bu “sağlıksız alanları dönüştürmektir” (2006: 12).

Bayraktar’ın (2006: 53) tespitine göre artık gecekondu dönemi bitmiştir. Ortada sadece “kentsel toprak rantı paylaşım kavgası ve spekülâtif amaçlı kentsel mekân örgütlenmesi” bulunmaktadır. Bunun yanında kentler acilen çağdaştırılmalıdır ve bu yolla Türkiye’nin prestiji artacaktır (Bayraktar, 2006: 95; (Bayraktar, 2006: 42). Çünkü kaçak yapılaşma olan gecekondu “yarım asrı aşkın bir süredir ülkemizin düşmeyen gündem maddesidir” (Bayraktar, 2006: 132). Gecekondu aynı zamanda bir “kaynak israfı” demektir (2006: 132; Bayraktar, 2007: 54). Tüm bunlara ek olarak “doğal afetler” sonucunda can ve mal kaybının yaşanmasının en önemli nedeni gecekondu ve gecekondu bu yüzden “sağlıksız alanlardır” ve bir “sosyal yara”dır (Bayraktar, 2006: 132). Bir “eğitim ve kültür sorunu” olan gecekondu “uyuşturucu ve terör gibi suç odakları” mekânıdır (Bayraktar, 2006: 132; Bayraktar, 2007: 54). Tüm bunlara ek olarak gecekondu “makulleştirilmez” çünkü “yasal bir değere” sahip değildir (Bayraktar, 2006: 132-133).

Eğer Türkiye “modern dünya”ya dâhil olmak istiyorsa mutlaka “sağlıklı kentlere” sahip olmalıdır ve bunun da yolu öncelikle kentlerin “gecekondulardan arındırılması”ndan geçmektedir (Bayraktar, 2006: 133). Dolayısıyla kentsel dönüşüm Bayraktar’a göre çağdaş muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için atılması gereken zorunlu adımdır. Bunun için kentsel dönüşüm artık bir devlet politikasıdır (Bayraktar, 2006: 42).

Yine aynı şekilde 2000 sonrası şekillenen neoliberal İslamcı siyasal bloğa destek veren MÜSİAD'in hazırladığı 2010 tarihli inşaat sektörü raporunda da “çarpık kentleşme” olarak değerlendirdiği “gecekondu” ile mücadelede kentsel dönüşümün çok önemli olduğunun altı çizilmektedir. Çünkü “gecekondu, bugünün Türkiye’sinin terörden sonraki en büyük sorunudur” (MÜSİAD, 2011: 11). Hatta AKP “çarpık kentleşme ve gecekonduların oluşturduğu tehlikenin farkında olarak” iktidara gelmiştir (MÜSİAD, 2011: 8).

Dolayısıyla kentsel dönüşüm projelerinin neoliberal dönemin devreye girmesiyle gecekondu ile “savaş” sürecinde önemli bir araç olarak devreye girdiği söylenebilir. Bu dönemin “dış çerçevesi” olan neoliberal gelişmelerden kentlerde derinden etkilenmeye başladılar. Neoliberalizmin kent tasavvuru ise tüketimciliğin, turizmin, kültürel ve bilgi merkezli endüstrileşmenin egemen olduğu, gösteri ekonomisi ile birçok ahlaki krizi içinde barındırıyor. Bireysel izolasyonların artması, kişisel anksiyeteler, bölünmüş, parçalanmış kentsel alanlarda yaşadığımız için giderek daha fazla artış gösteriyor (Harvey, 2013: 56). Neoliberal kent rejimi içerisinde kentler birçok parçaya bölünüyor. Kentsel ayrışmalar ve mekânsal eşitsizlikler artıyor. Özel mülkiyetin korunması neoliberal kent rejimi içerisinde özellikle alt sınıflar açısından hegemonik bir form alıyor. Güvenlik siteleri (gated communities) bu bağlamda ortaya çıkıyor. Zenginler, varlıklılar fakirlerden korkmaya başlıyor. Varlıklı mahalleler kentin birçok olanağından rahatlıkla yararlanabilirken, yoksul mahaller bu kaynaklara ve olanaklara ulaşmakta zorluk çekiyor. Kentsel alandaki mahalleler sahip oldukları kaynaklar ve özellikler açısından bir hiyerarşiye tabi tutuluyor. Her mahalle ya da “kabile” kenti otonom bölgesinde birbirini görmeden, dokunmadan, fark etmeden yaşayıp gitmeye başlıyor.

Kamusal insan çöküyor (Sennett, 1996). Kentte kamusal alan çöküyor, özel alan ile kamusal alan arasındaki özel sorunların konuşulduğu “agora”lar ortadan kalkıyor. Genel olarak bu durumlar neoliberal kent rejiminin sosyolojik içeriğini oluşturuyor. Hatta tam da bu noktadan hareketle kentsel sosyal hareketlerin ortaya çıktığını ve kentleri yeniden oluşturma ve biçimlendirme talepleri ile kentsel alanda görünür olduğunu belirtmek mümkündür (Harvey, 2013: 58-59). Bu anlamda kapitalist kentsel süreçler yüzünden bazı mahallelerin bazı mahallelere göre daha az avantajlı olması ya da eşitsizlik ve ayrımcılık ilişkileri yüzünden daha kötü durumda olması neoliberal kent politikalarına göre anormal bir durum olarak görülüyor. Neoliberal kent ideolojisine göre kaynakların, imkânların, gelirlerin daha zengin olanlarından ya da devlet fonlarının daha yoksul ve dezavantajlı mahallelere ayrılması gereksizdir (Harvey, 2013: 125-130).

Neoliberalizm ile birlikte kentsel mekânın parçalandığı ve kutuplaştığı (Keyder, 2009b: 36; Öncü&Weyland, 2010: 10; Wacquant, 2011) dikkate alındığında, her sınıf kendi (karşı) kamusal alanını inşa etmeye başlayarak, kendi “getto”suna çekilmektedir (Erder, 2006). Böylelikle sokağın ölümü gerçekleşmekte, kent merkezi “yeni yoksullar” a kalmakta, orta sınıflar kentin çeperindeki korunaklı güvenli sitelerde (gated communities) yaşam sürmekte (Pérouse, 2011; Kurtuluş, 2005) ve buna bağlı olarak da “ev mitolojisi” oluşmakta (Öncü,2010), otomobilleşme artmakta ve tüketim toplumunun tüm özellikleri gittikçe görülmeye başlanmaktadır. AVM’leşme hızla artmakta ve daha çok kentin orta ve üst-orta sınıf sakinleri kamusal mekânları tercih etmeye başlamaktadır. Yeni orta sınıf (Şimşek, 2005; Lange ve Maier, 2009: 1) da düzenli ve planlı, güvenli sitelerde yaşamak istemektedir (Ayata, 2003).

Kentsel alanın toplumsal morfolojisi değişmekle birlikte kentteki mekânsal ve kültürel pratik temsilleri gittikçe dönüşüm geçirmeye başlamıştır (Ahıska, 2006). Kamusal hijyeni tehdit eden ve kentin estetiğini, kentlilerin göz zevklerini ve konforlarını rahatsız eden yeni kent yoksulları kentin çeperinin çeperine sürgüne gönderilmekte, görünmezleştirilmekte ve gözden uzaklaştırılmaktadır (Castells, 1977: 297; Radikal İki, 18.12.2011). Osmanlı'nın iskân politikasını çağrıştıran bu tip mekânsal politikalar ile kentsel alan sermayenin çıkarlarına uygun bir şekilde düzenlenmekte ve yeniden planlanmakta, konfigüre edilmektedir. Yoksulların boşaltmak zorunda kaldığı mahalleler “varoş turizmi”ne (Milliyet, 31.12.2007) açılmak istenmekte, soylulaştırma çalışmaları ile kentin (yeni orta sınıf) bohemlerinin buralara yerleşmesi hedeflenmektedir.

Bu dış çerçeveye bağlı olarak kentsel dönüşümün fikriyattan çıkararak uygulanmaya başlamasıyla birlikte de çeşitli eleştirel araştırmaların oluştuğu söylenebilir.

Erder'e göre gecekondular artık sadece yoksulların mekânı değildir. Gecekondulaşma ticarileşmiştir ve “küçük müteahhitlerin” egemenlik kurduğu bir piyasa haline gelmiştir. Gecekondu mahalleleri artık “alt orta sınıf konut alanları” haline gelmiştir. Bu nedenle gecekondulular devingenlik mekanizmalarından yararlanmakta ve bu sayede “zenginiyle, yoksuluyla, heterojen gruplardan oluşan konut alanları” haline dönüşmüştür (Erder, 2009: 114).

Gecekondu mahalleleri böyle bir dönüşüm geçirirken kentsel dönüşüm ile karşılaşmaktadır. Bu projeler “saydamlık”, “demokratik katılım” ve “yönetişim” ilkelerine uyulmadan uygulanmaktadır ve bu gelişmeler gecekonduluların “bilgisi ve denetimleri dışında”dır. Bu projeler ile “sınıfsal ayrımlaşma daha da

belirginleşmektedir” (Erder, 2009: 118). Sınıfsal ayrımlaşmanın yanında bu projeler mekânın kullanım biçimini değiştirerek “eski kullanıcıları yerinden etmektedir” (Erder, 2009: 119). Kentsel dönüşüm ile çeşitli planlama ve imar politikaları ile değer kazanan kentsel araziler el değiştirmektedir (Erder, 2009: 121). Bu el değiştirme ile “kentteki en yoksul ve güçsüz gruplar merkezden atılmaya” başlanmıştır (Erder, 2009: 122).

Kayasü ve Uzun ise aynı derleme içerisinde kentsel dönüşüm kavramını kavramsallaştırmaya çalışmaktadır. Kentsel dönüşüm bu anlamda planlama disiplinindeki “kentsel yenileme” (urban renewal) yaklaşımı içerisinde yer alan bir “planlama ve müdahale biçimidir”. Buna göre “kentten zaman içinde eskiyen, veya boşalan, veya işlevini yitiren alanlar” yenilenmektedir. Yenilenen bu alanlar her ne kadar “çöküntü bölgeleri”nde uygulanıyor olsa da bununla sınırlı değildir. “Ekonomik ve toplumsal açıdan canlılığını yitiren” alanlar da kentsel dönüşümün nesnesidir (Kayasü ve Uzun, 2009: 153). Bu anlamda kentsel yenileme “canlandırma, yeniden geliştirme, iyileştirme ve koruma” gibi “müdahale biçimleri”ni anlatan genel bir süreçtir (Kayasü ve Uzun, 2009: 153).

Bu yaklaşım ranta göre değil, uluslararası bilimsel standartlara göre şehrin dizayn edilmesini gerektiğini savunmasından dolayı aslında ilkesel düzeyde kentsel dönüşüme karşı değildir (Özden 2010: 221). Kentsel dönüşümün bir teknik olarak kullanılabilir ancak işin içine rant, çıkar ve siyasal faktörlerin girmesiyle projelerin amaçları ve uygulama süreci arasında oluşan çelişkiler kentsel dönüşümün sorgulanmasına yol açmaktadır. Bir şehircilik tekniği olarak kentsel dönüşümün uygulanacağı kentsel alanların ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği şöyle belirlenmektedir:

Eski ve köhne konut dokusu, konut konfor koşullarının noksanlığı, genel görünümün sefilliği, çoklu kullanıcılık ve yüksek oranda kiracılık niteliksiz çevre, sanayi ve konut karışımı yerleşme dokusu, işlevsiz hale gelmeye başlamış, az işleyen okullar, toplum standartlarına uyum sağlamakta zorlanan yetersiz birey ve aileler, hizmet birimlerinin ve donatıların noksanlığı” bu ölçütlerden bazılarıdır (Özden, 2010: 198)

Kentsel dönüşüm sadece gecekonduların dönüşümü ile sınırlı olmakla kalmayıp, eski sanayi alanları ve işlevini kaybetmiş kent merkezi gibi mekânların da yenilenerek, kent ekonomisine kazandırıldığı görülmektedir. Bu tür kentsel dönüşüm projelerine emlak merkezli dönüşüm (Özdemir, 2010: 7) denilmektedir ve bu projeler yoksulların aleyhine bir “mülksüzleştirme”ye yol açmaktadır:

Kar üretme potansiyeli olan mekânlar (eski sanayi bölgeleri, kıyı şeritleri, yıpranmış kent içi alanları) yatırıma açan Kentsel Dönüşüm Projeleri, bu ekonomide önemli bir işlevi yerine getirirken bir yandan da farklı gruplar için son derece eşitsizlik yaratıcı sonuçları tetikliyorlar: yatırımcılar ve yerel hükümetler için kısa zamanda karlı geri dönüşler üretirken, dezavantajlı gruplar için eşzamanlı olarak yerinden edilme ve mülksüzleşme dinamiklerini harekete geçiriyorlar (Kuyucu ve Ünsal, 2007: 88-89).

Bu anlamda kentsel dönüşüm bir kamu politikası olarak kentteki kapitalist süreçler (sanayisizleşme, artan işsizlik, çöküntü bölgelerinin oluşması gibi) ile oluşan kentsel problemlerin çözüme kavuşturulmasına çalışmaktadır (Couch ve Fraser, 2003: 2).

Kentsel yenileme (urban renewal) süreci sadece fiziksel bir işlem değildir. Kentsel yenileme aynı zamanda toplumsal içeriği olan bir konudur. Kentsel yenileme ve özellikle bunun bir alt tekniği olarak ön plana çıkan mahalle yenileştirme programlarında en temel olarak alt gelir grubuna mensup bireylerin yaşadığı yerleşim alanlarındaki konut kalitesini yükseltmek istenmektedir. Bunu için bu mahallere kamu kaynakları aktarılır. Bu şekilde kentsel ayrışma yani zengin ile yoksulların mekânsal olarak gettolaşmasının önüne geçilmek istenmektedir (Kocabaş, 2006: 5). Turok’un (2010: 35) vurguladığı gibi kentsel dönüşüm politikalarının temelinde “yoksulluğu ve fiziksel köhnemeyi gelecekte yeniden ortaya çıkmayacak şekilde azaltma mücadelesi yatmaktadır”

Ancak kentsel dönüşüm projelerinin şehircilik disiplinde bir teknik/bilimsel meşruiyeti olsa da Türkiye bağlamındaki uygulamalar “toplumun dar gelirli kesimlerinin konut sorununu” çözememektedir. Bunun tam aksine ağırlıklı olarak “üst gelir grubuna yönelik prestij projeleri” gerçekleşmektedir. Gecekonducular da “kentsel ranttan paylarını alarak kentin farklı bölgelerine göçmekte”dirler (Kayasü ve Uzun, 2009: 158-159). Bu anlamda “gecekondu alanlarına yönelik olarak başlatılan kentsel dönüşüm projeleri, kentte geri dönüşümü olmayan çok önemli sosyal ve mekânsal sorunlar” ortaya çıkarmaktadır. Çünkü “planlama disiplinin temel ilkeleri göz ardı edilerek” gerçekleştirilmektedir (Kayasü ve Uzun, 2009: 159).

Bunun yanında kentsel dönüşümü “sosyal demokrat, neo-liberal ve üçüncü yol politikaları” kapsamında uygulayan ülkelerdeki kavramsal çerçeve üzerinden Türkiye bağlamına ithal etmek hatalı bir yaklaşımdır. Çünkü Türkiye örneğindeki gecekondulaşmanın kendi özgü özellikleri bulunmaktadır (Kayasü ve Uzun, 2009: 160).

Bu yönüyle kentsel dönüşüm Amerika ve İngiltere’de oluşarak neoliberal küreselleşme aracılığıyla etkisini Batı-dışı toplumlarda göstermektedir (Özdemir, 2010: 1-4). Hague’nin de belirttiği gibi kentsel dönüşüm ilk olarak Amerika’da ortaya çıkmış daha sonra İngiltere tarafından kopya edilip diğer ülkelere ihraç edilmiştir (Özdemir, 2010: 2).

Ercan’a göre ise kentsel dönüşümün Türkiye’deki uygulama biçiminde sorunu sadece “fiziki dönüşüm”e indirgeyen kısır bir yaklaşım egemendir (Ercan, 2009: 172). Bu ise eski bir alışkanlıktır ve artık terk edilmelidir. Kentsel dönüşüm yaklaşımlarında “topluluk ihtiyacı odaklı planlama” benimsenmelidir. Bu sayede “toplumsal kutuplaşmayı, parçalanmayı, kentsel marjinalliği ve toplumsal dışlamayı

azaltmayı amaçlayan, uzun-erimli, yerelin önceliklerine ve ihtiyaçlarına özel, bütüncül ve bütünleşik” bir kentsel dönüşüm yaklaşımı ortaya çıkabilir (Ercan, 2009: 172). Bu da yerel halkın “topluluk ihtiyacı odaklı dönüşüm” yaklaşımı ile projeye katılımının sağlanmasıyla ancak kentsel dönüşüm “sürdürülebilir” bir politika haline gelir. Yerel halkın projeyi “sahiplenmesi” başarı için en önemli faktördür (Ercan, 2009: 173).

Bir başka araştırmacı Güzey’e göre ise kentsel dönüşüm kentsel problemlere bir çözüm olmaktan çok “devlet destekli bir soylulaştırma”dır (Güzey, 2009: 178). Bu anlamda kentsel dönüşümün Türkiye’deki uygulamaları “kentlerin en cazip alanlarında” yer alan ve “alt-gelir grubu konut kullanımını” ifade eden “gecekondu alanları”nda “üst gelir ve/veya statü grubu konut alanları” oluşturmak için kullanılan bir araçtır. Bu şekilde “rantın yeniden kazanılması” sağlanmaya çalışılmaktadır (Güzey, 2009: 182). Bu süreçte ise gecekondulular “zaman içinde dışlanmakta ve alanı terk etmektedir”. Çünkü kentsel dönüşüm projelerinin amacı “dönüşümü sağlanacak alanda yaşayan nüfusun problemlerine çözüm bulmak ya da bu alanı ıslah etmek değil, kentsel arazi rantını en iyi şekilde kullanarak bundan pay almaktır” (Güzey, 2009: 184).

Kentsel ranttan bu pay kapma mücadelesi de gecekonduluların aleyhine bir şekilde “kentsel topraklardaki kullanım ve mülkiyet haklarında alt sınıflardan üst sınıflara” bir mülk “transferinin” gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu mülksüzleştirme ise en çok “tekel rantlarına sahip bölgelerde kalan gecekondu mahalleleri”nde gerçekleşmektedir. Bu mahallelerdeki “tam olarak düzenlenemeyen mülkiyet hakları ve imar sorunları” mülksüzleştirme için “meşruiyet zemini” oluşturmaktadır (Güzey, 2009: 184). Bundan dolayı gecekondu dönüşümünü hedefleyen kentsel dönüşüm

projeleri “en prestijli, rant aralığı en yüksek alanlara yönelmektedir” (Güzey, 2009: 188).

Perouse’in araştırmaları da bu dönemde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin anlaşılması için oldukça önemlidir. Perouse’e göre kentsel dönüşüm projeleri “totaliter bir şehircilik politikasının” ürünüdür. Bu projelerin kentsel alandaki uygulanmaya başlanıp ülke gündemini belirlemesi 2004 yılında başlamıştır. Kentsel dönüşüm bu yıldan beri “yatırımcıların” isteklerine göre uygulanmaktadır. Kentsel dönüşümün ilk uygulaması olan Ayazma örneğinden hareketle kentsel dönüşümün iddia edildiğinin aksine “medenileştirici” bir dönüşüm olmadığını ifade etmektedir. Bunun tam aksine kentsel dönüşüm “bölge sakinlerini yerinden eden, ötekileştirici ve seçkinci” bir uygulamadır (Perouse, 2011: 13-14).

Perouse’e göre Türkiye’de kenti daha modern kılmak için uygulanan kentsel dönüşüm daha çok Anglosakson modelini ifade eden “kentsel yenilenme” (Urban regeneration)” yaklaşımını kendisine referans almaktadır (Perouse, 2011: 368). Bu referans çerçevesine göre yapılmak istenen “özel sektörün yararına” “büyük bir mülk transferini” gerçekleştirmektir (Perouse, 2011: 368). Kentsel dokuya ağır bir müdahale biçimini ifade eden bu mülk transferinin de gerçekleşmesinde “deprem riski” kentsel dönüşüm politikalarına meşruiyet kazandırmak için araşsallaştırılmaktadır (Perouse, 2011: 368). Bu mülk transferinin nesnesi olan araziler de “değerini yitirmiş tarihi merkezler” ile “aniden, büyük bir gelişim gösteren çevre alanlar”dır (Perouse, 2011: 369).

Bu dönemde kentsel dönüşüm hakkında görüş belirten bir diğeri araşırmacı da Çağlar Keyder’dir. Keyder’e göre gecekondululara devlet tarafından “enformel gecekonduların inşaa etme konusunda zımni bir hak tanınmıştır” ancak buna karşılık

“gecekondu”lar “mülkiyet statüsü” kazanamamıştır (Keyder, 2011: 56). Bu mülkiyet durumunun müphemliği de siyasal iktidar tarafından kullanılmıştır. Bu anlamda 2000’li yıllardaki imar ve planlama politikaları ile devletin zımni bir hak tanıdığı gecekondu alanları ve araziler “yeniden düzenlemeye” konu olmaya başlamış ve “yasaya uygun” bir kent üretilmeye çalışılmaya başlanmıştır (Keyder, 2011: 56). Devlet enformel süreçlerle oluşan gecekondu alanlarını her zaman “tanıma” yoluna gitmiştir ve bu açıdan birçok yasa çıkartmıştır. Bu süreç gecekonduyu yasallaştırmıştır (Ataöv ve Osmay, 2007: 63).

Bu bağlamda artık eski gecekondu bölgeleri kent merkezinden uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır (Keyder, 2011: 58). Çünkü kentsel alanda arazi azalmış ve bunun da bir sonucu olarak “himayeci aldırılmazlığa” dayanan “popülist yerleştirme politikaları” krize girmiştir. Yerel yöneticiler “arazinin en verimli kullanımının en çok gelir sağlayan seçenek” olduğunu keşfetmişler ve “popülist temayüllerin de feshedilmesiyle” “arsa spekülasyonu” süreci başlamıştır (Keyder, 2011: 60). Keyder tarafından 2000’li yıllar ile kentsel dönüşüm seferberliğinin başlaması bu şekilde açıklanmaktadır. Bu açıklamanın aynı zamanda kentsel dönüşümün ekonomi-politiğini ortaya koyduğu belirtilebilir. Yalçıntan ise kentsel arazinin spekülatif hale gelerek kentsel dönüşümün başlama sürecini şu şekilde açıklıyor:

İstanbul’da bir yandan nüfusun artmaya devam etmesiyle boş araziler giderek azalıyor ve arz eksikliği nedeniyle arazi değerleri yükseliyor. Diğer yandan yeni ekonomi gereği, değişim değerini karşılayacak şekilde yeniden işlevlendirilmesi/değerlendirilmesi gereken alanlar gündeme geliyor, bu alanlar için geliştirilen projelerle işlev ve kullanıcılar tamamen değişirken, ciddi değer artışları gözleniyor. İstanbul’da kentsel arazi mülkiyetine bağlı kazançlar, ticaret ve reel üretim gibi servet biriktirme araçlarından daha cazip hale gelirken, bu da zaten kısıtlı bir meta olan kentsel araziye her zamankinden daha spekülatif hale getiriyor (Yalçıntan ve diğ. 2014: 48).

Kuyucu ve Ünsal’a göre kentsel dönüşüm projeleri kentsel alandaki “piyasa mekanizmalarının, mülkiyet ilişkilerinin ve yönetim rejimlerini” imkânsızlaştırarak

“yeni düzenlemeler sağlayan en önemli mekanizmalardır” (2011: 86). Düzenleme mekanizmaları olarak ele alınan kentsel dönüşüm projeleri “kayıtdışı konut bölgeleri ve yıpranmış kent içi konut alanlarındaki mülkiyet kurallarını ve piyasa dinamiklerini” yeniden tanımlamaktadır. Bu yönüyle iki temel hedefi bulunmaktadır: gecekondu mahallelerinin “fiziksel ve demografik anlamda ‘iyileştirilmesi ve neoliberal yönetim rejiminin kuruması’dır (Kuyucu ve Ünsal, 2011: 88).

Kuyucu ve Ünsal’a göre kentsel dönüşüm projeleri “bazı rant alanlarının daha güçlü aktörlere ‘pazarlanmasında’ bir araç”tır ve “mahallede yaşamakta olanların ‘barınma hakkını’ ihlal” etmektedir (Kuyucu ve Ünsal, 2011: 106).

Tanıl Bora da kentsel dönüşümün “yeni bir şey” olmadığını altını çizerek “Türkiye’nin acilci modernleşme serüveninde” kentsel dönüşümün “rant üretimi mekanizması” olarak “onlarca yıldır” çalıştığını savunmaktadır (Bora, 2013: 7). Ancak son zamanlarda “saldırgan, müstevli imar ve inşaat rejimi” olarak tanımlanan kentsel dönüşümün etkisini tüm “vatan sathı”nda gösterdiğini vurgulanmaktadır (Bora, 2013: 8). Ona göre bu “inşaat ekonomi-politiği bir “rant jenarötürü” olarak işleyerek “sermaye ve burjuvazinin inşasında” önemli bir rol oynamaktadır (Bora, 2013: 8). Dolayısıyla kentsel dönüşümün “tümüyle hayatı değiştiren bir etkisi vardır”. Çünkü “ikametle hayatın başka alanları arasındaki bağları” koparır. Kentsel dönüşümün ürettiği “yan yana istiflenmiş modüller gibi duran koca binalar, hayatın fragmanlaşmasının anıtları gibidir” (Bora, 2013: 8).

Aynı zamanda “ikameti” imkânsızlaştıran ve “hayatı fragmanlaştıran” bu kentsel dönüşüm projeleri ile mahalleler “mahalle olmaktan çıkıp konut silosuna” dönüşmektedir (Bora, 2013: 9). Tüm bu süreçten olumsuz etkilenen “insanlar” ise bu “rant operasyonlarına” direnmeye çalışmaktadır (Bora, 2013: 9). Bu direnişlerin hem

“ekonomik” hem de “hukuki hak” taleplerinin yanında “yerinde ıslah” talepleri bulunmaktadır. Bora’ya göre özellikle bu “yerinde ıslah” talebi oldukça önemlidir. Çünkü bu “yerinde ıslah” talebi kentsel dönüşümün nasıl yapılması gerektiği konusunda bir içeriğe sahiptir. Buna göre kentsel dönüşüm yapılırken “mahalle” korunmalı, bu mahallenin bir “yaşam çevresi” olduğu dikkate alınmalı ve bundan ötürü “toplumsal dokusuna hürmet” edilmelidir (Bora, 2013: 9). Tüm bu taleplerin ortak paydası ise “barınma hakkıdır” ve bu “kentsel dönüşüme karşı direnişin şiarı”dır (Bora, 2013: 9).

Perouse 2013 yılındaki yazısında da kentsel dönüşüm ile “yeni açılan imar alanlarına/fırsatlarına göz dikilip, yatırım yapıldığını” belirtiyor. Bu yatırımlar “geniş ölçekteki konut geliştirme” hamleleridir ve en çok ihtiyacının olduğu ise “boş/boşaltılmış arsa”dır. İşte kentsel dönüşüm inşaat sermayesine bu büyük “yatırımlarını” gerçekleştirebilmesi için gerekli olan “arsa”yı temin etmek için devreye sokulan bir araçtır (Perouse, 2013: 50). Çünkü kentsel alanlar kapitalist süreçlerden doğrudan etkilenirler, mekân üzerinden işleyen bir zenginleşme ve kâr üretimi süreci bulunur. Daha doğrusu kapitalizm içine girdiği kriz koşullarından ancak daha fazla kentsel yaşam alanını, gündelik yaşam bağlamlarını metalaştırdığı takdirde çıkabileceğini düşünmektedir. Artık neoliberal kent rejimi içerisinde kentsel mekânlar önemli sermaye birikim araçları haline getirilmiştir (Türkün, 2012: 127).

Bunun yanında Perouse’a göre “dönüştürenler” açısından kentsel dönüşüm “medenileştirici” bir araçtır. Buna göre “ilkel gecekondudan bloka geçmek modern/çağdaş olana bir geçiş”tir (Perouse, 2013: 51-52). “Kentsel dönüşüm propagandası” “zorunlu modernleş(tir)me söylemiyle” oluşturulmaktadır. Bu açıdan “kentsel dönüşüm bir kentli/medeni hayat tarzının teminatçısı/hızlandırıcısı olarak”

sanki “daha çok medeniyet getirecekmiş” gibi kodlanmaktadır. Dolayısıyla kentsel dönüşüm Avrupa hayranlığının bir yansımasıdır (Perouse, 2013: 52). Kentsel dönüşüm aracılığıyla daha medeni ve modern olunacağı düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle de kentsel dönüşümün varoşlu “öteki”yi kentlileştireceği düşünülmektedir. Böylelikle kırdan kente göç sonrası kentleşme sürecinde oluşan bütünleşme sorunsalının da aşılmış olacağı iddia edilmektedir. Bu durum Kemalist elitlerin gecekondululara yaklaşımının muhafazakâr elitler tarafından da devam ettirildiğini göstermektedir ve ortada bu bağlamda bir kopuştan daha çok süreklilik bulunmaktadır (Çavuşoğlu, 2011: 41-42).

Kentsel dönüşüm ayrıca modernleşme sürecimizde Avrupai yaşam tarzının oluşması ile başlayan sınıfsal süreçlerin bir yansıması olarak kentsel mekânın dönüşümünde oldukça belirleyici bir etken olarak devreye giren apartmanlaşmanın (Öncel, 2010: 227) radikal etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Bu anlamda kentsel dönüşüm bir “sosyal mühendislik”tir. Gecekondudan “toplu konuta” geçen “dönüştürülenler” “banka kredi sistemi”ne zorla dâhil edilerek “hem daire sahibi olmak hem de modern bir tüketici olmak için” borçlandırılmaktadır. Tümüyle bankalara teslim olan bu kentsel dönüşüm projeleri ile “yepyeni nesiller yaratılmış” olunacaktır. Bu yeni nesiller de dönüştürüldükten sonra tüketime daha çok meyilli hale geleceklerdir (Perouse, 2013: 53).

Kentsel dönüşümün bir diğer oluşturucu ilkesi ise “güvenliktir”. Deprem korkusunun ideolojik kullanımı bunda etkilidir. Perouse’a göre “deprem olasılığı yeni kentsel dönüşüm politikasının kalbine konumlandırılmıştır”. Bu anlamda güvenlik kentsel dönüşümün meşrulaştırılmasındaki en önemli faktördür. “Damgalayarak ve kriminalize ederek” uygulanan kentsel dönüşüm için gerekli olan

“aciliyet havası” güvenlik söylemi ile oluşturulmaktadır. Bazı mahallelerin “suç yuvası” ilan edilmeleri ve kentsel alanın birçok yerinde “tel örgüler, kamera, Mobese ve nönetçi klübeleri”nin artan görünürlüğü yaşanan kentin “güvensiz” bir yer olduğunu kent sakinlerine sürekli hatırlatması bu söylemsel hegemonyaya işaret etmektedir (2013: 54)

Bunun yanında kentsel dönüşüm projeleri merkezi yönetim tarafından oluşturulmasıyla “her türlü yerelliğe karşıdır” (Perouse, 2013: 53). Yapılması gereken ise “somut örnekler ışığında kentsel dönüşüm projelerinin sosyal boyutunu kökten bir şekilde” sorgulamaktır (Perouse, 2013: 51). Bu anlamda kentsel dönüşüm ile “geleneksel otorite figürleri, ilişki sistemi ve bağları” yeniden üretiliyor ve “bağımsız ve bilinçli bir birey” oluşmuyor (Perouse, 2013: 52). Bu sosyal boyutun yanında belki en önemli sorun “hak sahibi”nin nasıl tanımlanacağından kaynaklanıyor. Buna göre hak sahipliği dışlayıcı ve ayrımcı bir mantığa göre belirleniyor çünkü sadece “mülk sahipleri”ni hak sahibi olarak tanımlıyor. Eğer “hak sahibi” değilseniz yani “mülk sahibi” değilseniz “kentsel dönüşümün nimetlerinden hiçbir şekilde” yararlanmak mümkün değildir. Bu anlamda “kiracılar” sürecin dışarısında bırakılmaktadır (Perouse, 2013: 51). Perouse’e göre bu bir “şiddet”dir (2013: 55). Dolayısıyla Perouse kentsel dönüşümü şu şekilde tanımlamaktadır: “Hak sahibi olmayanları, değerleri yükselecek arsalardan alıp, yerlerine daha çok hak sahibi ilan edilenleri çekerek, şehirlerimizin sosyal dağılımı ve yapısını tamamen yeniden şekillendirmek” (Perouse, 2013: 55).

Erkilet de kentsel dönüşüm yaklaşımı ile yoksulların artık “göz önünden kaldırılması gereken bir patoloji” gibi algılandığını ve bundan ötürü “çeşitli özelliklerinden dolayı damgalandıklarını, ötekileştirildiklerini ve kriminalize

edildiklerini” ifade etmektedir. Yoksulların “tahliye ile kent dışı alanlara” sürgün edilmeleri bu şekilde oluşmaktadır (Erkilet, 2013: 90). Bu tahliyeler ise “aileleri mahallelerinin sosyal dayanışma ağlarından” koparttığı için bu “kırılgan kesimleri” “yeni/kalıcı yoksulluğa mahkûm” etmektedir (Erkilet, 2013: 90). Bu durum neoliberal yönetim paradigmasıyla da uyum içindedir zira böylelikle zararlı unsurlar olarak görülen bu hastalıklı mekânlar kentin dışına atılmaktadır. Kent bu hastalıklı yerlerden temizlenmektedir. Mekânsal sürgün olarak ifade edilen bu süreç “şehrin lanetlileri”nin (Wacquant, 2011: 12) kentin daha da çeperine doğru göç etmesini zorunlu kılmaktadır. Kent yoksullarının boşalttığı yaşam alanlarına da gittikçe artan bir oranda yeni orta sınıf “el koyuyor” görünmektedir. Asuman Türkün’ün (2012: 129) belirttiği gibi “Bu dönüşümlerde sabit olan gerçeklik, dar gelirli kesimlerin yerlerinden edilmesi ve fiyatların artması sonucu, dönüştürülen alanların toplumun yalnızca varlıklı kesimlerinin kullanımına açılması, güvenli ve kent yoksulluğunun dışlanabildiği ya da görünmez kılındığı alanların yaratılmasıdır”. Böylelikle kamusal hijyeni tehdit eden kent yoksulları ve dolayısıyla gecekondu alanları evcilleştirilmekte ve zararsızlaştırılmaktadır (Chatterjee, 2004). Bu süreçte kentsel dönüşüm projelerinin yoksulluğun biyo-politik yönetiminde bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Kentsel dönüşümün yapılmasındaki en temel ölçüt olan çöküntü mahallesi kavramsallaştırmasının ise kentsel mekânları “değişim değeri” üzerinden okumanın bir sonucu olduğunu iddia etmektedir. Çöküntüleşme ölçütleri mekâna nasıl bakıldığı ile yakından ilişkilidir. Çöküntüleşme ölçütleri mekâna değişim değeri üzerinden bakan “kapitalist kent anlayışı” üzerinden gelişmektedir (Erkilet, 2013: 90-91). Çünkü kentsel alanlar sınıfsal süreçlerden bağımsız değildir; hatta tam aksine kentsel

alan sınıfların birbirleri ile girdiği bir mücadele alanıdır. Kentsel dönüşüm de bu sınıfsal içerikten bağımsız değildir. Bu bağlamda David Harvey'in Türkiye'deki söyleşisinde belirttiği gibi kentsel dönüşüm varlıklı sınıfın merkeze dönme isteğinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Milliyet, 13.06.2012). Bu durum aynı zamanda kentsel alandaki süreçlerin sermaye ilişkilerinden bağımsız olmadığını da gösterir. 1980 sonrası süreçte kapitalizmin değişen dinamiklerinin ve işleyiş mekanizmasının kentsel mekânı inşaat üzerinden giderek metalaştırmasıyla krizleri aşmaya çalıştığı ve bu bağlamda inşaat ve emlak sektörünün bir kurtarıcı olarak yükseldiği görülmektedir (Balaban, 2011: 25-26). Kentsel dönüşüm kapitalizmin kentsel alandaki bu görünümünden bağımsız değildir.

Göral'a göre ise kentsel dönüşüm "kent'in teknokratça kurgulanmasıdır" (Göral, 2013: 93). Göral'a göre gecekondularında sıklıkla kullanılan "çarpık kentleşme" kavramsallaştırması bugün "gecekonduların alelacele yıkımı için" kullanılmaya başlanmıştır. Buna göre çarpık kentleşme olduğu için kentsel dönüşümün yapıldığı ifade edilmektedir. Bu anlamda kentsel dönüşümün yapılma gerekçelerinden biri de "çarpık kentleşme"dir (Göral, 2013: 94). Bu çarpık kentleşme gerekçesinin yanında bir diğer gerekçe de 90'lı yıllarda devreye giren "varoş" söylemidir. Buna göre "gecekondular artık varoş"tur. Gecekondular kent ile bütünleşme ihtimali olanlar olarak tanımlanırken, varoşlu ise artık kent ile bütünleşme imkânı olmayan topluluklar olarak tanımlanmıştır (Göral, 2013: 95). Bunun yanında varoşlular artık bir "rantiyer"dir. Dolayısıyla dertleri sadece barınmak değildir; bunlar rantiyet bir sınıf olarak "kira toplayarak geçinenlerdir" (Göral, 2013: 96).

Dolayısıyla tüm bunlar gecekondularını "damgalamak"tır ve kent üzerine kimin söz hakkı olduğuna işaret eden güç ilişkileridir. Buna göre "kent üzerine

gerçek kentlilerin söz hakkı vardır”. Dolayısıyla “yarım kentli” olan gecekonduların/varoşluların kente dair herhangi bir “söz hakkı” yoktur. Göral’a göre bu ayrımcı ve ötekileştirici mekanizma kentsel dönüşümün oluşturuca zeminidir. “Kentsel dönüşümün arkasındaki geniş ittifak” bu şekilde kurulmaktadır (Göral, 2013: 96). Ancak bu geniş hegemonik ittifaka rağmen ““Kent her zaman bir çatışma, müzakere, direniş, mücadele ve pazarlık alanıdır ve her gün yeniden kurulur” (Göral, 2013: 93). Kentsel dönüşüm ideolojisinin tam aksine gecekondulaşma mahalleleri sadece “çöküntü alanlarından, sıhhi olmayan binalardan, dar sokaklardan ibaret değildir”. “Çatışma, müzakere, direniş, mücadele ve pazarlık alanı” olarak tanımlanan kentsel alanda gecekondulaşma mahalleleri “sıradan kadınların ve erkeklerin mücadeleleri, emekleri, itirazları” ile kurulmuştur. Dolayısıyla mekânın bir hafızası ve tarihi vardır. (Göral, 2013: 97).

Bu teorik açıklamalardan hareketle Türkiye’deki gecekondulaşma tarihi mülksüzleştirme-tahakküm/sahiplenme ikili karşıtlığı ile ifade edilen Lefebvreci kavramsal mimari ile izah edilebilir görünüyor. Buna göre gecekondulaşma sahiplenme pratikleri ile ortaya çıkmıştır denilebilir. Bu bir hayatta kalma stratejisidir. Kente tutunma ve haysiyetli bir hayat sürme mücadelesine işaret eder. Gecekondulaşma böyle bir varlık biçimidir ve mülksüzleştirme süreçleri karşısında bu varlığın korunması hayati önemdedir. Bu varlık hem ekonomik bir değeri olduğu gibi aynı zamanda simgesel bir içeriği olan da bir değer olarak değerlendirilmelidir. Gecekondulaşma sadece gecekondudan ibaret görülmemeli, gecekondulaşma sonucunda ortaya bir “mahalle”nin üretildiği de dikkate alınmalıdır. Gecekondulaşma analizleri gecekondunun içerisinde anlam bulduğu “mahalle” bağlamını dikkate almalıdır. Bir sahiplenilmiş mekânlar olarak bu mahallelerde yoğun bir kamusalığın

olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bu kamusalılığın bir tarihi, gündelik yaşamın içerisinde spontane bir şekilde oluşan ritmi bulunmaktadır. Bu durum mahalleye kimliğini veren temel faktördür. Bundan dolayı neredeyse her mahallenin bir kendisine özgü bir “yerel” oluşum tarihinin olduğu görölmektedir. Mevcut güncel duruma dair yapılacak olan analizlerin bu yerel ve mikrolojik tarihsel bağlamı dikkate alarak yapılması bu anlamda neredeyse bir zorunluluktur. Dolayısıyla çalışmanın geri kalan kısmında mülksüzleştirme/sahiplenme mücadele tarihi merkezli teorik yaklaşımın hem gecekondü tarihini hem de mevcut durumdaki gecekondü mahallesi muhalefetininin anlaşılmasında kullanışlı olduğu gösterilecektir.

BÖLÜM 3: DERBENT MAHALLESİNİN SOSYO-MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ

3.1. İstanbul'un Sosyo-Mekânsal Coğrafyasında Mahallenin Konumu

Derbent Mahallesi Sarıyer ilçesi sınırları içerisindedir. Ferahevler, Pınar gibi gecekondulu mahalleleri ile komşudur. Maslak aksı boyunca gelişen birçok gecekondulu mahallesinden biridir. Mahallenin aşağısında İstinye Mahallesi yer almaktadır. İstinye Mahallesi de bir Boğaz yerleşkesidir. Dolayısıyla mahallenin Boğaz'a ulaşım noktasında ciddi bir kolaylığı bulunmaktadır. Bugün genellikle Büyükdere Caddesi üzerinden gelip Boğaz'a inmek isteyen üst gelir grupları mecburen Derbent'ten geçmektedir. Çünkü mahalle İstinye vadisi üzerinde, engebeli bir arazi üzerindedir. Zaten bilindiği gibi Sarıyer biri Boğaz diğeri de "tepe"lerden oluşmaktadır. Tepelerde ağırlıklı yerleşme biçimi gecekondulaşmadır.

Mahalle uzun yıllar İstinye'ye bağlı kalmış daha sonrasında ayrı bir mahalle kurulması çalışmaları başlamıştır ve İstinye'den ayrılarak mahalledeki ormanlara referansla Çamlıtepe ismi ile kurulmuştur. Sarıyer'in önemli yeşil alanlarından biri olan Hacıosman Korusu mahallede bulunmaktadır. Ancak mahalle halkının Hacıosman Korusu'nu kullanması yasaktır. Bugün bu anlamda mahallede bir kent ormanı bulunmaktadır. Bu ormanın bulunması Acıbaden Hastanesi'nin ve Abant İzzet Baysal Huzurevi'nin mahallede kurulmasında önemli bir faktör olmuştur.

Mahalle aynı zamanda temel ulaşım aksları üzerinde yer almaktadır. Hacıosman-Yenikapı metrosu mahalleden geçmektedir. Bunun yanında Büyükdere aksı üzerinde işleyen tüm belediye/halk otobüsleri ve dolmuşlar da mahalleden geçmektedir. Hizmet sektörünün merkezi sayılabilecek Maslak'a olan yakınlık mahallenin konumunu belirleyen belki de en önemli faktördür. Mahalle Maslak'a yürüme mesafesindedir.

Şen ve Ünsal'ın (2014: 190) araştırmasına göre mahalle 1980 yılında İstinye mahallesinden ayrılarak kurulmuştur.³

EK: 11'de mahallenin yasal olarak kurulması mücadelelerinde Sarıyer Belediyesi tarafından mahallenin hudutlarının belirlenmesi işlemi başlatılmıştır. Buna göre bu belgeden hareketle mahallenin kuzeyinde Tarabya Asfaltı, güneyinde Pınar Mahallesi, batısında Şişli-Büyükdere Asfaltı, doğusunda ise Ferahevler Mahallesi bulunmaktadır. Mahalle kuruluş sürecinde kentin iskân edilmiş bölgesinin epey dışındaydı. Keyder bunun bir strateji olduğunu, kent merkezindeki temel alanlarda gecekondulaşma tamamlandıktan sonra kent merkezinin uzağındaki arazilerin gecekondulular tarafından tercih edildiğini belirtmektedir (Keyder, 2009a: 175).

---

³ Ancak alan araştırması sırasında mahallenin ilk muhtarı Osman Top'un arşivinden elde edilen 1985 tarihli bir belgede (EK: 8) mahallenin hala İstinye mahallesine idari açıdan bağlı olduğu anlaşılmakta ve bundan ötürü mahalle halkının çok ciddi sıkıntılar çektiği belirtilmektedir. Aynı belgenin devamında müstakil bir mahalle olma talebi de Sarıyer Kaymakamlığı'na doğrudan iletilmektedir. EK: 9, EK: 10, EK:11, EK: 12, EK: 13, EK: 14, EK: 15, EK: 16, EK: 17, EK: 18 numaralı belgeler mahalle ile şehrin idaresi arasındaki mücadele süreçlerini göstermesi açısından anlamlıdır. Bu belgelerde bir mahallenin kentin sosyo-mekânsal hiyerarşisinde kendisine nasıl bir yer açmak için mücadele ettiği görülebilmektedir. Sarıyer Kaymakamlığı'na 1985 tarihinde başvurularına rağmen ancak sonucu 1987 yılında almışlardır. Bu süre içerisinde aynı zamanda İstanbul Valiliği'ne de bir itiraz dilekçesi vererek sürecin bürokratik mekanizmalar içerisinde kaybolmasına engel olmaya çalışmışlardır.

EK: 19 Nolu Belgeden anlaşıldığına göre 23.8.1987 Pazar günü Çamlıtepe Mahalle Muhtarlığı seçimi yapılmış ve bu seçimi Osman Top kazanmıştır. Bunun üzerine Sarıyer Kaymakamlığı İstinye Mahalle Muhtarlığı'na bir yazı yazarak Çamlıtepe Mahallesi ile ilgili tüm belgeleri Osman Top'a vermesini talep etmiştir. EK: 20 Nolu Belgeden de anlaşıldığına göre Osman Top muhtarlık mührünü Kaymakamlıktan 2.11.1987 tarihinde teslim almıştır. Mühür bedeli olarak da 3800 lira ödenmiştir. EK: 23 Nolu belgede de 1989 tarihli mahalle muhtarlığına dair bir seçim tutanağı bulunuyor. Buna göre Osman Top'un 816 oy ile muhtar seçildiği görülmektedir. Anlaşıldığına göre bu Osman Top'un muhtarlıktaki ikinci dönemidir. EK: 24'de ise Osman Top'un 25 Mart 1984 yerel seçimlerinde muhtar olarak seçildiği ifade edilmektedir. Hâlbuki yine Sarıyer Kaymakamlığı çıkışlı yazılarda 1987 yılında dahi Çamlıtepe isminde İstinye'den ayrı müstakil bir mahallenin kurulma aşamasında olduğu belirtilirken 25 Mart 1984 yılında bu seçimler nasıl gerçekleşmiştir? Yasal olarak onaylanmış bir mahallenin muhtarlık seçimleri nasıl yapılmıştır ve bunlar yasal yazışmalarda kendisine nasıl böyle bir yer bulmuştur sorusunu cevaplamak oldukça zor görünüyor. Ancak EK: 19'da belirtilen 23.8.1987 yılında bir seçimin olduğu anlaşılıyor. Bu seçimin hemen ardından da Sarıyer Kaymakamlığı'nın İstinye Mahalle Muhtarlığı'na bir yazı yazmış olması, bu tarihten itibaren mahalle ile alakalı tüm "evrakların" muhtar Osman Top'a verilmesini istemiş olması mahallenin 1987 yılında yasal olarak kurulmasına işaret ediyor görünmektedir.

Mahallenin şu anki mevcut nüfusu hakkında ortada net bir bilginin olmadığı görülmektedir. 2015 yılında yapılan 25. Dönem Milletvekili Genel Seçimi sandık sonuçlarına göre mahallede 4,528 kayıtlı seçmen sayısı bulunmaktadır. Şen ve Ünsal'ın (2014: 190) araştırmasına göre 2009 yılında mahallenin nüfusu 6660 olarak belirlenmiştir. Sarıyer Belediyesinin hazırlamış olduğu raporda ise mahalle nüfusu 7900 kişi olarak ifade edilmektedir (Sarıyer Belediyesi Gecekondu ve Sosyal Konut Müdürlüğü Raporu, Tarihsiz: 5). Ancak bu raporda kısmen de olsa Darüşşafaka Mahallesi de dâhil edilmektedir. Darüşşafaka mahallesinin “idari” sınırları içerisinde gösterilen bölge Petek Çıkmazı'dır. Mahalledeki gözlemlerden hareketle bu bölgenin aslında Derbent mahallesine ait olduğu görülmüştür. Bunun yanında 2015 yılındaki seçmen sayısı ile birlikte bu rakam birlikte düşünüldüğünde toplam nüfusun yaklaşık olarak 7900 civarında olduğunu söylemek mümkündür. Mahalleye yeni göç sürecinin olmaması, yeni gecekondulaşma süreçlerinin (kat çıkma dâhil) olmaması gibi faktörler nüfusun artık belli bir durağanlığına ulaştığını göstermektedir. Mahalle muhtarı ile yapılan görüşmelerde de bu bilgiler doğrulanmıştır.⁴

3.2. Mahallenin Sosyo-Mekânsal Özellikleri

---

⁴Sarıyer Belediyesi Gecekondu ve Sosyal Konutlar Müdürlüğü'nün mahalle ile ilgili hazırlamış olduğu bir raporda mahallenin tarihi hakkında rantsal süreçlerin “Acıbadem Hastanesi'nin yapılması, metro istasyonunun açılması, Mesa evleri ve Maslak Finans aksına yakınlığı ile 90'li yılların sonlarından itibaren değer kazanmaya başladığı” belirtilmektedir (Sarıyer Belediyesi Gecekondu ve Sosyal Konut Müdürlüğü Raporu, Tarihsiz: 1). Bunun yanında mahalle isminin Belgrat Ormanları'nda bulunan bentler ve bent sularının mahalleden geçmesinden ötürü aldığı vurgulanmaktadır. Derbent ismi bu anlamda bent ismiyle bir çağrışım içerisinde. Mahallenin resmi adı olan Çamlıtepe ise mahallede mevcut olan çam ormanlarından hareketle oluşturulmuştur. Mahallede gecekondulaşmanın 1930'lı yıllarda başladığı belirtilmekle birlikte şu anda 6 cadde ve 45 sokağın bulunduğu ifade edilmektedir (Sarıyer Belediyesi Gecekondu ve Sosyal Konut Müdürlüğü Raporu, Tarihsiz: 1). Sarıyer Belediyesi'nin verilerine göre mahallede 944 adet gecekondu bulunmakta ve bunlarda 1,600 adet bağımsız bölüm bulunmaktadır. İstanbul Belediyesi'nin mülkiyetinde yer alan arazilerde yaşayan gecekondu hanelerinde toplam 226 adet tapu tahsis belgesi bulunmakta ve bunlar da 40 ile 400 metrekare arasında değişmektedir (Sarıyer Belediyesi Gecekondu ve Sosyal Konut Müdürlüğü Raporu, Tarihsiz: 5). 1 katlı 590 adet, 2 katlı 187 adet, 3 katlı 80 adet, 4 katlı 61 adet, 5 katlı 23 adet ve 6 katlı 3 adet olmak üzere toplam 944 adet gecekondu bulunduğu ifade edilmektedir.

3.2.1. Konut Özellikleri

Mahalle halkı ile yapılan 428 anketin verilerine göre mahalle sakinleri %39,3'ü tek katlı olduğu anlamına gelen geleneksel gecekonduda, %38,1'i de birden fazla kat olduğu anlamına gelen çok katlı gecekonduda oturduğunu belirtmiştir. Gecekondu tipi konut biçiminden başka da mahalle sakinlerinin %22,7'si apartman dairesinde oturduklarını ifade etmişlerdir. Buradan hareketle Derbent'deki konutların çoğunluğunun halen geleneksel gecekondu modelini koruduğu söylenebilir. Gecekonduların çokkatlılaşması anlamında kullanılan apartmankondu Derbent örneğinde baskın bir gerçeklik değildir.

Derbentteki gecekondulaşma süreçleri mahallenin kuruluş süreciyle birlikte başlamıştır. Ancak mahalle kurulmadan önce de Derbentte belli bir yerleşim bulunmaktadır. İlk gecekondulaşma tarihi 1955 olarak saptanmıştır. Dolayısıyla gecekondulaşma sürecinin 1950'li yıllarla (%1,6) birlikte başladığı görülmektedir. Ancak gecekondulaşmanın hızlanması ve sistematik bir hal alması ise 1970'li yıllarda gerçekleşmiştir. Çalışmada yerleşimcilerin %37,9'u 1970-1979 döneminde evlerini inşa ettiklerini belirtmişlerdir. 80 ve 90'lı yıllarda ise gecekondulaşma hızı yavaşlamış olsa da sabit bir hızla devam etmiştir. 2000 sonrasında ise neredeyse durma noktasına gelmiştir. Şu anda da Derbentte herhangi bir gecekondu yapımı söz konusu değildir.

Bilindiği üzere 1980 askeri darbesinden sonra kurulan Özal hükümeti çıkardığı gecekondu afları ile işçi sınıfından gelebilecek tehditleri önlemeye çalışıyordu. Bunun için geliştirdiği strateji devletin gecekonduların çokkatlılaşmasını tanıması ve bu anlamda tapu tahsis belgesi vererek ve böylece de kentsel rantlara gecekondu mahallerinde yaşamakta olan işçi sınıfını ortak etmektir. Bu süreçten de

birçok gecekondulu mahallesi etkilenmiş ve gecekonduların kat sayıları bir anda artarak geleneksel gecekondulu tipolojisi önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Kaçak bir şekilde çıkılan üst katlar çoğunlukla ucuz kiralık konut ihtiyacı içinde olan alt sınıflara sunulmuş hane halkının gelir mücadelesinde önemli bir işlev yüklenmiştir.

Gecekonduların çokkatlılaşması süreci gecekondulu sakinlerinin gelir mücadelesinde geliştirdikleri bir taktik olmasının yanında (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 127) aynı zamanda sürekli tehdit altında oldukları yıkım gerçeği karşısında aldıkları bir savunma mekanizmasıdır. Tek katlı, bahçeli ve mütevazı klasik gecekonduların yıkım ekipleri tarafından daha kolay, çok katlı gecekonduların ise yıkım ekipleri tarafından daha zor yıkılacağı düşünülerek 1990'lı yıllarda çokkatlılaşma bir taktik olarak benimsenmiştir. Bu anlamda konutların %37,1'i tek katlı iken, %23,6'sı iki katlıdır. Bu anlamda konutların %60,7'sinin bir ve iki katlı konutlardan oluştuğunu saptamak mümkündür. Bu veriler de Derbentte gecekondulaşmanın klasik gecekondulu tipolojisine uygun olduğunu göstermekle birlikte %39,3'lük bir kısmının üç, dört ve beş katlı konutlardan oluştuğunu göstermesi ise bazı gecekonduların gecekondularını çokkatlılaştırma stratejisini benimsediğini göstermektedir.

Gecekondulu bir konut türü olarak plansız ve projersiz bir şekilde hanelerin kendi kısıtlı imkânları ile geliştirdikleri bir konutlaşma biçimi olarak değerlendirilir (Öğretmen, 1957: 19). Kentsel alanda ilk ortaya çıktığında doğrudan barınma amaçlı, kullanım değeri merkezli bir inşaa faaliyetini ifade etmiştir. Öğretmen'e göre (1957: 19) gecekondulu "mesken ihtiyacından doğmuştur". Ancak daha sonra kullanım değeri yerini daha çok değişim değerine bırakmıştır. Gecekondulu ticarileştirilmiş, bir kâr nesnesi haline getirilmiş ve adına da gecekondulu rantı denmiştir. Gecekondulu mahallelerinde gecekondulu ilk inşaa eden hane evini terk etmiş, kentsel alandaki

farklı bir mahalleye taşınmış, gecekondusunu bir diğer göçmene satmış ya da ucuz kiralık konut arayışındaki alt sınıf mensuplarına kiraya vermiştir. Gecekondusunu inşa ederken de toplumsal ilişki ağlarını kullanmış, dayanışma ve yardımlaşma üzerinden evlerini imece usulü ile inşa etmişlerdir. Hemşehrilik ve akrabalık gibi ilişki ağları bu süreçte önemli bir rol oynamıştır. Bu süreçte hanehalkı elindeki bütün kozları devreye sokmuştur. Hanehalkının toplumsal sermayesinin yanında belli bir oranda ekonomik sermayesi de varsa usta tutmuş ya da yerel ölçekte iş yapan yarı profesyonel müteahhitlere evlerini yaptırmıştır.

Derbentlilerin %68,2'lik bir oranla konutlarını kendi imkânları ile inşa ettikleri saptanmıştır. Bunların hemen hepsinde de usta tutulmuştur. Usta tutulması evlerin inşasında önemli bir faktördür; hem hanelerin ekonomik ve toplumsal sermayelerinin olduğunu hem de evlerinin çok da gelişigüzel yapılmadığını ifade etmektedir. Bunun yanında sadece %10,5'lik bir kesim inşa edilmiş halde bulunan bir gecekonduyu çoğunlukla ilk sahibinden satın alarak yerleşmiştir. Ancak bu grubun oranının oldukça az olması mahalledeki gecekondularda çoğunlukla ilk sahiplerin oturduğunu göstermektedir. Bu da sahiplenme süreçleri açısından önemli bir faktördür.

Gecekondunun kendisinin dışında bir diğer önemli faktör de gecekondunun inşa edildiği arsanın elde edilme sürecidir. Arsalar kentsel alanda oluştukları andan itibaren sahihsiz değildirler. Çoğunlukla hazine arazisi olabilir, belediye arazisi olabilir, özel şahıs arazisi olabilir ya da vakıf ya da özel bir girişimcinin, kuruluşun arazisi olabilir. İmara açık olmayıp tarla vasfında olabilir, imar planlarının dışında yer alabilirler. Çoğu gecekondu mahallesi kurulurken de bu durum geçerlidir. Gecekondulular boş olan araziye kendi aralarında anlaşarak parsel parsel bölüşürler.

Arsaların elde edilmesi bu anlamda mülkiyet kavramından daha çok Lefebvre'ci anlamda bir "sahiplenme" pratiği olarak gerçekleşir. Gecekonducular barınabilmek için boş buldukları arazileri "sahiplenip" doğayı bir anlamda "mekân" haline getirirler. İmar ederler ve bir mahalle kurmaya başlarlar. Dolayısıyla aslında bir gecekondu mahallesinde gecekonducuların inşa edildiği arsaların hane tarafından nasıl elde edildiği ile ilgili bilgiler bize o mahallenin kimliği ve kuruluş dinamiklerini/sahiplenme süreçlerini anlamada önemli bir kavrayış sağlar.

Buna göre yerleşimcilerin sadece %16,1'lik bir kesimi arsasını kendisi çevirmiş, %56,8'lik bir kesim arsasını bir başkasından satın almış ve %8,9'luk bir kesim ise bir başkasından para karşılığı olmadan almıştır. Bu veriler Derbent hanelerinin neredeyse yarısının arsasını elde ederken ekonomik bir bedel ödemediğini göstermektedir. Yapılan mülakatlarda ve mahalleli ile yapılan gündelik konuşmalarda Akdağ ailesinin önemine değinilmiş, Akdağ ailesinin özellikle mahallenin orta kısmındaki parselleri ekonomik bir bedel karşılığı diğer göçmenlere tahsis ettiği ifade edilmiştir. Yine %8,9'luk bir kesimin herhangi bir ekonomik bedel ödemediğini arsasını elde etmeleri de 1975 yılında kurulan İGEK-DER'in (İstanbul Gecekonducular Derneği) katkılarıyla olmuştur. Dernek belli bir komisyon oluşturarak özellikle civardaki fabrikalarda çalışan işçi sınıfına bedelsiz arsa tahsis etmiştir (Aslan, 2008: 115-117). Yani işçi sınıfının mahalleye yerleşme süreci büyük oranda bu dernek aracılığıyla gerçekleşmiştir. Bugün özellikle Ayaz Caddesi ile Akgün Caddesi arasında kalan ve mülkiyeti İBB'sinde olan arazilerin hepsi dernek yönetimi tarafından işçi sınıfı üyelerine bedelsiz bir şekilde hibe edilmiştir. Yani mahallenin neredeyse yarısı Akdağ ailesinden ekonomik bir bedel karşılığı arazilerini elde

ederken, bir kısmı arazileri İGEK-DER yönetiminden almışlardır. Bu durumda sahiplenme süreçlerini belirleyen bir diğer faktör olarak değerlendirilebilir.

Arsalar da elde edildikten sonra göçmenlerin gecekondularını inşa etmelerinin önünde herhangi bir engel kalmadığı söylenebilir. Gecekondular öncelikle baraka formunda yapılmış, sonra zaman içerisinde hanenin ekonomik durumunun iyileşmesine paralel bir şekilde geliştirilmiştir. Odalar eklenmiş, kat çıkılmış, bahçeler oluşturulmuş, konutun iç özellikleri geliştirilmiştir (Şenyapılı, 1978: 168). Odalar eklenmiş, kat çıkılmış, bahçeler oluşturulmuş, konutun iç özellikleri geliştirilmiştir. Öğretmen'in de belirttiği gibi gecekonduların sahiplerinin gecekondularını zaman içerisinde değiştirdikleri, bir takım iyileştirmeler yaptıkları görülmüştür (Öğretmen, 1957: 37). Bu durum gecekonduların sahiplerinin gecekondularını sahiplendiklerini ifade eder. Gelip geçici değil, kalıcı olduklarını, konutları ve mahalleleri ile bir sahiplenme ilişkisi kurduklarını ifade eder. Bu anlamda gecekonduların sahiplerinin yaşamlarını idame ettirdikleri konutlarının onların ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılaması oldukça önemlidir. Bu beklentileri de mülkiyet odaklı hukuksal güvence başta olmak üzere, konutun diğer teknik özellikleri bağlamında bir ailenin yaşayabilmesi için gerekli asgari şartları sağlamasıdır (Weidel, 2001: 222).

Konutların bakımlı olması ve yerleşimciler tarafından ilgi gösterilmesi çöküntü mahallesinin özellikleri arasında değildir. Çöküntü mahallelerinde gecekonduların mahallelerinden farklı olarak evler bakımsız ve harap haldedir (Özden, 2008: 41-42). Çöküntü mahallelerinin bu anlamda sahiplenilen mekân olmadığı ifade edilebilir. Türkiye'deki gecekonduların mahalleleri ise bu yönüyle bir istisna teşkil eder. Evler her zaman her fırsatta iyileştirilir ve güzelleştirilir. Gecekonduların ailesinin en

önemli stratejilerinden biri evini iyileştirmesidir. Bu onun hayata tutunmaya çalıştığı, toplumsal mobilizasyon süreçleri içerisinde yer aldığı ve en önemlisi de kentsel kapitalist baskıya karşı direnenek bir hayatta kalma stratejisi gösterdiğinin işareti olarak okunabilir. Bu anlamda bir gecekondan hanesinin konutunun teknik özellikleri gecekondan hanesi ile konutu arasındaki ilişkisel bağlamı ve mekânın sahiplenilmesini ortaya çıkarmaktadır (Lefebvre, 2003: 130). Bu bağlamda konutun oda sayısı, konutun büyüklüğü, ısınma ihtiyacını nasıl karşıladığı ve diğer teknik özellikleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Konutların %47,7'si 2+1, %40'ı 3+1 tipi konutlarda oturmaktadır. 4+1 ve 5+1 tipi konutlar oldukça azdır. Konutların %8,2'si ise 1+1 şeklindedir. Bu yönüyle konutların oda sayısı açısından çok kötü bir durumda olmadıkları söylenebilir. Ancak oda sayıları konutların büyüklükleri ile birlikte değerlendirildiklerinde daha anlamlı olmaktadır.

Konutların önemli bir kısmı çok büyük değildir. %30,8'lik bir oranla en çok 81-100 metrekare arası bir büyüklük saptanmıştır. Bunu %20,6'lık bir oranla 61-80 metrekare arası konutlar takip etmektedir. Buradan hareketle mahallenin yarısının 60-100 metrekare arası konutlarda yaşadıklarını söylemek mümkündür.

Isınma başlı başına önemli bir zorluktur ve üstesinden gelinmesi gereken bir durumdur (Yasa, 1966: 56). Isınmanın nasıl sağlandığı hem konutun konforunu hem de yaşanabilirlik düzeyini göstermesi açısından anlamlıdır. Bu anlamda araştırma verilerine göre konutlar en çok %48,4 düzeyinde kombi ile ısınmaktadır. Konutların önemli bir kısmında bu anlamda doğalgaz bulunmaktadır. Bunun yanında ikinci olarak konutların %40,4'ü kömür ve odun sobası ile ısınmaktadır. Konutların neredeyse yarısının doğalgaza sahip olması ve kombi tesisatını döşemiş olması

konutların ısınma açısından kombi şeklindeki doğalgazı tercih etmesi düşünüldüğünde bu gecekonduların konutlarını iyileştirmesi açısından dikkat çekicidir.

Bunun yanında konutların ısınma biçimleri ile konut biçimleri arasında anlamlı ve güçlü bir ilişkisellik bulunmaktadır. Buna göre geleneksel gecekondular daha çok sobayı tercih ederken (%70,8), kombi kullanımı geleneksel gecekondularda %28,6 gibi düşük bir orandadır. Çok katlı gecekondularda ise kombi kullanımı %62, apartman dairelerinde ise %59,8 şeklindedir. Bu durumda geleneksel gecekonduların daha çok soba ile çok katlı gecekondular ve apartman dairelerinin ise kombi ile ısınma sorununu çözmeye çalıştıkları söylenebilmektedir. Bu durum ısınmanın ekonomik bir yönünün olduğunu göstermektedir.

Bu temel özelliklerin yanında konutlarda kuruldukları andan itibaren çeşitli iyileştirmeler yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum Derbentteki gecekondu hanelerinin en önemli stratejilerinden biridir. Evlerin iyileştirilmesi stratejisi gecekondu hanelerinin daha iyi bir yaşam için mücadele ettiklerini ifade etmektedir. Bu yönüyle konutların sahip oldukları teknik özelliklerinin neler olduğu konutların kalitesi hakkında belli bir fikir vermektedir. Bilindiği gibi çöküntü mahallelerinin en önemli ayırıcı özelliklerinden biri de konutların kalitesiz ve bir anlamda yaşanamaz durumda olmasıdır (Engels, 2013). Bunun için çöküntü mahallelerindeki konutları ailelerden daha çok bekârlar tercih etmektedir. Kira ve mülk değerleri bu yönden düşüktür (Özden, 2008-41-42).

Buna göre su tesisat sisteminin olmadığı bir konut bulunmamaktadır⁵. Elektrik de yine aynı şekilde tüm hanelerde bulunmaktadır. Mahalleye elektrik de

---

⁵ Mahalle ilk kurulduğunda ise gecekondu haneleri su ihtiyaçlarını mahalledeki ormandaki çeşmelerden sağlıyorlarmış. Bazı gecekondu hanelerinin bahçelerinde de tulumba şeklinde su kuyuları

sonradan gelmiştir ve bu gelişmeden de tüm haneler yararlanmıştır. Ev dışında tuvalet sadece konutların %0,9'unda bulunmaktadır ve bunların da kullanılmadığını ancak eskiden kalma bir şekilde muhafaza edildiği söylenebilir. Dolayısıyla evin dışında bir tuvaletin de varlığından bahsedilemez. Bu anlamda mahallede kanalizasyonun bulunduğu söylenebilir. Mahalle hijyen koşulları açısından oldukça steril bir durumdadır. Bilindiği üzere gecekondular mahalleleri kuruldukları dönemde kanalizasyon sistemleri bulunmadığından halk sağlığını tehdit eden birçok hastalık oluşabilmiştir (Hart, 1969; Yasa, 1966: 56-58). Hatta bu özellik Öğretmen'in araştırmasında (1957: 43) "gecekondunun mahzurları" başlığı altında anlatılmıştır. Ona göre (1957: 43) gecekondular mahalleleri "bulaşıcı hastalıklarının kaynağıdır". Ancak Derbent gelişim göstermiş ve bu sorunların üstesinden gelmiş durumdadır. Yine birçok klasik gecekondular mahallesinde gecekondular haneleri bahçelerinde özellikle tavuk gibi kümes hayvanları beslemiştir. Bu da daha çok hanenin hayatta kalma stratejisi olarak literatürde değerlendirilmiştir (Şenses, 2006: 247). Ancak bu durumu Derbent örneğinde görmek mümkün değil. Hanelerin neredeyse yarısında müstakil bir bahçe olması ise klasik gecekondular mahallesi özelliklerinin bazılarının halen korunduğunu göstermesi açısından önemli görülmüştür.

Konutlarda önemli oranda pimapen ve parke kullanımının olduğu görülmektedir. Bu durum hanelerin konutlarını iyileştirmede öncelikle temel ihtiyaçlarını ön planda tuttuklarını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Çünkü pimapen konutların ısı kaybını önlemede önemli bir savunma mekanizmasıdır. Pimapen ve parkenin daha çok, kartonpiyerin ve panjurun ise daha az kullanılmış olması gecekondular hanelerinin konutlarını daha çok kullanım değeri üzerinden

---

mevcuttur. Dolayısıyla mahalleye su tesisatının gelmesi sonradan olmuştur. Bu bir mahalle açısından gelişimdir ve bu gelişmeden tüm haneler yararlanmıştır.

oluşturduklarını ifade etmektedir. Çelik kapının ve alarm sisteminin azlığı ise mahalleye olan güveni, hırsızlık olaylarının mahallede yaşanmadığını göstermesi açısından önemlidir. Isı yalıtım, merkezi diyafon, asansör ve çardağın azlığı ise gecekondulu hanelerinin konutlarındaki iyileştirmeleri kullanım değeri öncelikli olarak gelir düzeylerine göre düzenlediği görülmektedir. Çünkü ısı yalıtım, asansör gibi iyileştirmeler pahalı işlemlerdir ve hane bütçelerine ağır bir yük getirebileceğinden tercih edilmediği söylenebilir.

3.2.2. Mülkiyet Yapısı

Mahallenin mülkiyet yapısı noktasında Sarıyer Belediyesi'nin hazırlamış olduğu bir tablo önemli bilgiler içermektedir. Buna göre mahallenin mülkiyet yapısı şu şekildedir:

SARIYER BELEDİYESİ DERBENT-DARÜŞŞAFKA MAHALLELERİ MÜLKİYET ANALİZİ TABLOSU			
MÜLKİYET	PARSEL	YÜZÖLÇÜMÜ (M ²)	
İBB	386 ADA YENİ 14 PARSEL	45,095	44.88%
	387 ADA 2 PARSEL	43,794	
	387 ADA 3 PARSEL	23,648	
HAZİNE	387 ADA 30 PARSEL	5,800	2.31%
OTO SANATKARLARI	386 ADA YENİ 15,16 PARSELLER	132,387	52.80%
TOPLAM		250,724	100.00%

Tablo-1 Mahallenin Mülkiyet Yapısı Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

Oto Sanatkârları 386 ada yeni 15, 16 parsellere sahiptir. Bunlar da 132,387 dönüm, bu da mahallenin %52,80'nini oluşturmaktadır⁶.

⁶Sarıyer Belediyesi Gecekondulu ve Sosyal Konut Müdürlüğü'nün mahalle ile ilgili hazırlamış olduğu bir raporda bu parseller hakkında detaylı bilgiler yer almaktadır. Buna göre özellikle ihtilafın konusu olan 386 ada yeni 15,16 parsel içerisinde 446 adet gecekondulu yer almaktadır (Sarıyer Belediyesi Gecekondulu ve Sosyal Konut Müdürlüğü Raporu, Tarihsiz). Yine aynı raporda Oto Sanatkârları Konut Yapı Kooperatifi arsasının olduğu ve içinde 446 adet gecekondunun yer aldığı arazinin önceden hisse tapulu mülkiyeti olduğu ifade ediliyor. Oto Sanatkârları'nın bu arazide hisse topladığı ve sonrasında izale-i şüyu davası açması sonrasında arazinin tamamının kooperatifin mülkiyetine geçtiği ifade ediliyor.

Gecekondu mahallelerinde aslında yasal imarlı konut alanlarında olduğu gibi bir mülkiyet yapısı bulunmasa da gecekondu sakinleri oturdukları konutun sahibi olduklarını düşünürler. Bu da aslında mülkiyet kavramından daha çok Lefebvre'nin "sahiplenme" kavramına yakındır. Ancak yine de gecekondu hanesinin oturduğu konuta dair kira verme durumu mülkiyet ilişkileri açısından anlamlıdır. Sonuçta oturduğu konuta dair herhangi birisine kira vermeyen kişinin o konutun gayri resmi de olsa sahibi olduğu söylenebilir (Öğretmen, 1957: 37)⁷.

Bu özelliğin yanında oturduğu konutu sahiplenme açısından gecekondu hanesinin ev sahibi mi yoksa kiracı mı olduğu önemli görülmektedir. Ev sahipleri konutlarını ve mahallelerini ilgilendiren herhangi bir gelişmede kiracı ve diğer kategorilere göre daha hassas ve ilgili olabilmektedirler.⁸ Çöküntü mahallelerinin bir başka özelliği olarak da kiracı/ev sahibi oranı gösterilmektedir. Buna göre çöküntü mahallelerinde kiracı oranının yüksek olduğu ifade edilmektedir (Özden, 2008: 41). Derbent gecekondu mahallesinin de çöküntü mahallesi özelliklerini taşıyıp taşımadığını analiz edebilmek için kiracı/ev sahibi nüfusuna bakmak gerekmiştir.

Buna göre ev sahipleri oranı %83,6'dır. Kiracı oranı ise %16,4'tür. Ev sahiplerinin kiracılardan önemli oranda fazla olması önemlidir. Bu yönüyle Derbent

---

⁷ Çünkü mülkiyet kavramı daha çok üst bürokratik-hukuki idarenin yasal olarak kodlaması ile oluşan bir tanımlamadır. Bu açıdan bakılırsa birçok gecekondu alanında yıllardır yaşamakta olan gecekondu sakinlerinin herhangi bir mülkiyete sahip olmadığı görülmektedir. Hatta bu dili benimseyen devlet aygıtı ve yöneticileri bu yönüyle birçok gecekonduluyu "işgalci" olarak tanımlamışlardır (Keyder, 2009a: 179).

⁸ Çünkü gecekondu konutu her ne kadar yasal olarak tanımsız bir mülkiyet olsa da gecekondu hanesinin kentte tutunma mücadelesinde benimsediği bir yatırım stratejisi olarak mülkiyet değeri vardır. Çeşitli tapusal işlemler ile gecekondu hanesi gayri resmi olan gecekondusunu yasallaştırabilme imkânlarını elde etmiş ve yapsatçı müteahhitler ile anlaşarak önemli bir konut mülkiyetine kavuşabilmiştir. Diğer birçok gecekondu mahallesinde gerçekleşen bu süreç, bu sürecin "henüz" gerçekleşmediği gecekondu mahallelerinde de önemli bir beklentiye yol açtığı söylenebilir.

Mahallesi çöküntü bölgesi özellikleri taşımamaktadır. Mahalle nüfusunun toplumsal hareketliliğinin az olduğu söylenebilir. Bu da mahalle halkının konutları ile ilgili olabilecek gelişmelere duyarlı olacakları anlamına gelmektedir. Ancak burada dikkat çekici olan nokta gecekondulu mahallesinde oturan kiracıların sadece apartman dairelerinde oturuyor olmamasıdır. Geleneksel gecekonduda oturmayı tercih eden önemli bir kiracı nüfusu bulunmaktadır. Kiracıların neden tek katlı, mütevazî ve müstakil bahçeli gecekonduları tercih ettikleri ilgi çekicidir. Kiracıların bu tercihlerini sadece ekonomik faktörler ile izah etmek yeterli değildir, çünkü Derbentteki kiracıların önemli bir miktarı (%29) Derbent'i işyerlerine yakın olduğu için, %25,8'i de akrabaları burada olduğu için tercih etmiştir. Dolayısıyla Derbentteki kiracıların konutların kirası düşük olduğu için Derbenti tercih ettiğini söylemek zordur. Bu durum kiracıların mahalle ile bir sahiplenme ilişkisi kurabildiğini ifade etmektedir.

Gecekondulu mahallelerdeki en önemli sorun alanlarından biri de tapu meselesidir. Tapu devlet tarafından resmi tanınma anlamında önemli bir hukuksal güvencedir. Gecekondulu mahallesinin oluşumundan günümüze kadar en önemli taleplerinden biri tapu talebi olmuştur. Gecekondulu sakinlerinin bu talepleri yıllarca her seçim döneminde siyasetçiler tarafından istismar edilerek kullanılmıştır. Siyasetçiler eğer kendilerine oy verirlerse mahalleye tapu dağıtılacağı vaatleriyle mahalle sakinlerinden oy almaya çalışmışlardır (Tekeli, 2010: 33-34; Hart, 1968:122). Tapuya mahalleli sembolik de bir anlam yüklemiştir. Bu yönüyle tapunun hem hukuki hem de simgesel bir değeri bulunmaktadır. Tapu mücadelesi sahiplenme süreçlerinin de faaliyette olduğuna işaret etmektedir.

Gecekondu hanelerinin %89,5'inin herhangi bir tapusu bulunmamaktadır. Bu durum mahallede önemli bir hukuki güvencesizliğin olduğunu göstermektedir. Tapuya sahip olmamaları nedeniyle gecekondu sakinleri idare ve sermaye tarafından işgalci olarak tanımlanarak gecekonducular aleyhinde bir söylem oluşturulmaktadır. Her ne kadar yasal olarak tanımlanmış bir tapu belgesine sahip olmasalar da devletin 1980 askeri darbesinden sonra Özal hükümeti tarafından çıkartılan yasalar ile devletin resmi olarak tanıma politikasını ifade eden tapu tahsis belgesi sahipliği %48,6 düzeyindedir. Yani neredeyse hanelerin yarısı devletin zamanında kendilerine tanıdıkları yasal olanakları kullanma stratejisi benimsemiş, bu durum da kendi durumlarını avantajlı bir hale sokmaya çalıştıklarını göstermesi açısından anlamlıdır. Mahallenin mücadele tarihi içerisinde tapu tahsis belgesi sahipliği önemli bir noktadır çünkü devletin gecekonducuları işgalci olarak tanımlamasının çelişkili bir durum olduğunu ifade etmektedir.

3.2.3. Hanehalkı Bilgileri

Genellikle çöküntü mahallelerinde hanelerde yaşayan kişi sayısının oldukça fazla ve hanelerin kalabalık bir nüfusa sahip olduğu belirtilmektedir. Konutların da büyüklüklerinin yeterli düzeyde olmadığı dikkate alındığında bu durum oldukça olumsuz yaşama koşullarının mahallede var olduğunu ifade eder. Bu açıdan Derbent mahalle sakinlerinin hanehalkları ile ilgili çeşitli bilgiler alınarak, aile formasyonu ve hanehalkı yapısı hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

6 ve üzeri kişilik hane sayısı ancak %10 civarındadır. En çok %35,3 ile 4 kişinin yaşadığı haneler bulunmaktadır. Bunu %21,5 ile 3 kişinin yaşadığı haneler takip etmektedir. Buradan hareketle hanelerde kalabalık bir nüfusun bulunmadığı ifade edilebilir.

Hanelerde yaşayan kişi sayılarının dışında hanenin nasıl bir aile formasyonunun bulunduğu da önemlidir. Bilindiği üzere çekirdek aile kentleşmenin ve modernleşmenin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Kongar, 1996: 27-30; Alpar ve Yener, 1991: 126). Geniş aile ise kırsal yapıda daha çok gözlemlenmiştir. Yerleşimcinin hanesi hakkında verdiği demografik bilgilerden hareketle nasıl bir aile formasyonuna sahip olduğu araştırmacı tarafından sonradan işaretlenmiştir.

Mahallede belirgin bir ağırlıkla %78,7 düzeyinde çekirdek aile bulunmuştur. Geniş aile oranı ise %15,7'dir. Çekirdek aile biçiminin bu kadar belirgin bir düzeyde yüksek çıkmış olması mahalle sakinlerinin kentleşme süreci açısından önemlidir.

Hanenin geçim stratejisinde emek piyasasına katılmak önemli bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle evin reisi konumunda olan erkeğin çalışmasına karşılık, kimi durumda bir geçim stratejisi olarak evin kadını ya da bazen de çocukların çalışması ek gelir açısından önemlidir. Bu açıdan hanede birden fazla çalışan olması durumu hanenin yine daha önce bahsedildiği gibi pasif değil aktif olduğunu, zor koşullar ile mücadele etmeye çalıştığını, çeşitli stratejiler benimsediğini ve uyguladığını ifade etmesi açısından önemlidir.

Birden fazla kişinin çalıştığı hane oranı %40,5'dir. Yani neredeyse mahallenin yarısındaki hanelerde birden fazla çalışan bulunmaktadır. Bu durum kadınların da emek piyasasında yer aldıklarını ifade etmektedir. Bu durum da mahallenin yine kentleşme süreci açısından önemlidir. Bu aynı zamanda geçeköndü hanelerinin zor geçim şartlarına karşı mücadele ettiklerini ifade eder. Hanehalkı üyelerinden çalışanların haneye önemli bir ekonomik gelir getirmesi de geçinme stratejisi olarak değerlendirilmelidir.

Hanehalkının sınıfsal konumunun anlaşılması için ne gibi işlerden gelir elde ettiklerinin bilinmesi önemlidir.⁹ Eğer emeğini satarak geçiniyorsa işçi sınıfının bir üyesi olarak değerlendirilebilir. Ancak belirli bir üretim aracına sahipliği varsa bu onun işçi sınıfı içerisinde yer almadığını ifade eder. Örneğin küçük esnaf böyledir.

Hanelerin %76,6'sının işçilik ile geçimini sağlamaktadır bu da mahallenin bir işçi sınıfı mahallesi olarak tanımlanmasını mümkün kılmaktadır. Bilindiği üzere gecekondulu mahallelerinin klasik dönemlerinde fabrikaların hemen yakınında kurulmuş olmaları, bu mahallelerin ağırlıklı olarak işçi sınıfının yerleştiği mahalleler olduğu anlamına geliyordu. Ancak sanayisizleşme ve hizmet sektörünün ağırlık kazanması ile birlikte fabrikalar kentin dışına taşındı. Buna bağlı olarak da işçi sınıfının kentin çeperlerine doğru taşındığı söylenebilmektedir. Ancak Derbent örneğinde bu görülmemektedir. Derbent çevresindeki fabrikalar kapatılmış olmasına rağmen mahallede yine geçimini işçilik ile sağlayan önemli bir nüfus bulunmaktadır.

Bir başka çarpıcı özellik de gayri resmi emek piyasasını ifade eden enformel sektörün hanelerin geçim stratejilerinde önemli bir yer tutmuyor oluşudur. Bu durum da mahallenin bir çöküntü mahallesi olmadığını göstergesidir. Klasik gecekondulu mahallerinde ise enformel sektörden geçinen bir çok gecekondulu hanesi bulunuyordu. Ancak Derbent örneğinde bu özellik yok denecek kadar azdır.

Gecekondulu hanelerinin kentsel alana geldiklerinden itibaren kente tutunma mücadelesi verdiği bilinmektedir. Ve bu tutunma mücadelesini ne düzeyde

---

⁹ Ancak bu kategoriler sınıf değişkeni içerisinde araştırmacının benimsediği teorik okuma ile sürekli olarak yer değiştirebilmektedir. Bu çalışmada kabul edildiği üzere emeğini satarak geçinmeye çalışan ve bu şekilde resmi ya da gayri resmi emek piyasasında yerini alan herkes işçidir. Yani işçi olabilmek için illa da fabrikada çalışmak gerekmez. İşçinin sadece fabrika ile sınırlandırılması işçinin oldukça özelleştirici bir değerlendirilmesidir. Ancak işçiye özsel ya da tözsel değil de ilişkisel ya da bağıntısal yaklaştığımızda emeğini satmak ve daha doğrusu satmak zorunda oluyor oluşu işçinin en önemli alamet-i farikasıdır denilebilir (Coşkun, 2013).

başardıklarının tespit edilebilmesi için bir anlamda sahip oldukları taşınmaz mülkiyetine bakılabilir. Bu anlamda taşınmaz mülkiyeti kategorisinde konut, arsa, dükkân gibi kategoriler değerlendirilmektedir. Buradaki mülkiyetlere sahiplik durumu bu hanehalkının ekonomik sermayesini göstermesi açısından önemlidir.

Diğer taraftan idare ve egemen güçler tarafından gecekondulu kesiminin, gecekondulu hanelerinin barınma amaçlı değil, daha çok kazanç amaçlı, servet birikimi amaçlı dolayısıyla zenginleşme amaçlı bir mülkiyet stratejisi benimsediklerini bir anlamda gecekondulu hanesinin gecekondusunu bir rant aracı olarak kullandığına ilişkin bir söylem bulunmaktadır (Şenyapılı, 1978: 22,38; Kartal, 1978: 144; Bayraktar, 2006: 11; Göral, 2013: 96). Bu anlamda gecekondulu hanesinin gecekondusu üzerinden belirli bir rant sağlayıp sağlamadığını, zenginleşip zenginleşmediğini anlamak oldukça önemlidir. Kaldı ki 1980 sonrası çıkartılan yasalarla beraber gecekondunun çokkatlılaşması sağlanmış, gecekondunun çok katlılaşmasının önündeki engeller kaldırılmıştır. Gecekondulu sakinleri de devletin sağladığı bu olanaklardan yararlanmışlardır. Ve birçok gecekondulu mahallesinde daha önce bahsedildiği gibi çok katlılaşma süreçleri yaşanmıştır (Alpar ve Yener, 1991: 129). Peki, bu çok katlılaşan daireler ya da konutlar ne yapılmıştır? Böyle bir soru sorulduğunda yani bunların kiraya verilip verilmediği önemli bir gösterge olmalıdır. Eğer kiraya veriliyorsa bu gecekondulu hanesinin gecekondusu üzerinden belli bir rant elde ettiğini söyleyebilmek olanaklıdır. Orada artık gecekondunun kullanım değerinden daha çok değişim değerinin varlığından bahsedilebilir. Bizzat gecekondunun gecekondulu tarafından da metalaştırıldığını söyleyebilmek mümkündür.

Bu açıdan ankete katılan gecekondulu sakinlerine “sahip olduğunuz taşınmazlar nedir” diye bir soru yöneltilmiştir. Ankete cevap veren %80,2’lik bir kesim sadece konuta sahip olduklarını belirtmişlerdir. %2,2’lik bir kesim ise arsa sahipliğini ifade etmiştir. %17,6’lık bir kesim de dükkân sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Burada tabi daha önce konut özellikleri başlığında sorulan ev sahibi/kiracı durumunda olan birçok kişi de kendisini ev sahibi olarak görüyordu. Ve çoğu kişi de cevap olarak tapularının olmadığını belirtmişlerdi. O sorularla buradaki veriler beraber düşünüldüğünde daha da anlamlı bir sonuç ortaya çıkmakta. Bir anlamda gecekondulu hanelerinin oturdukları konutlarının sahibi olduklarını düşünenler oldukça az. 428 kişi ankete katılmış olmasına rağmen sadece 73 kişi “bir taşınmaza sahip misiniz” sorusuna “evet bir taşınmazım var o da konuttur” şeklinde cevap veriyor. Dolayısıyla burada bir ikinci, üçüncü daire sahipliği oranı oldukça düşük durumda. Bu durum da yine aynı şekilde Derbentte gecekonduların metalaştırılma ve değişim değerleri üzerinden konut piyasasına girme durumunun (Erder, 1996: 299) henüz tam olarak gerçekleşmediğini, hala aynen klasik dönemde olduğu gibi gecekondulu sakinlerinin konutlarını kullanım değeri üzerinden, barınma hakkı ve barınma pratiği üzerinden sahiplendikleri söylenebilmektedir.

Bir diğer durum biraz önce belirtildiği gibi sahip olunan mülkiyetin, sahip olunan taşınmazın nasıl kullanıldığıydı. Bunların kiraya verilip verilmemesi önemlidir. Kira elde etmek rant açısından önemlidir. Ekonomik sermayenin genişlemesine yol açar. Dolayısıyla gecekondulu hanesinin sahip olduğu mülkiyetten kira alıp almaması gecekondulu kesiminin rantiyer bir sınıf olup olmadığını analiz etmek açısından önemli görülmüştür. Bu nedenle de bu 73 kişiye “kiraya verdiğiniz bir mülk var mıdır” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya da %91,3’lük bir

kesim “evet kendi oturduğum konutun dışında sahip olduğum bir konutu kiraya veriyorum” şeklindeki bir yanıt vermiştir. Dükkânlarını kiraya verenlerin oranı %7,5 şeklindedir. 16 kişi daha öncesinde dükkân sahibi olduğunu belirtmesine karşılık bunların 6’sı kiraya verilmiştir yani geriye kalan 10 dükkân sahip olan gecekondulu tarafından işletilmektedir. Bu durum da az bir kesim için geçerli olsa da gecekondunun rant amaçlı kullanılabilirdiğini göstermektedir.

Gecekondulu hanesinin sınıfsal konumunu analiz etmede sahip olduğu mülkiyet durumlarının dışında doğrudan çalışan kişi sayısına da bağlı olarak aylık hane gelirinin önemli olduğu söylenebilir. Aylık hane gelirinin hanenin konumunu belirlemede en önemli göstergelerden birini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çünkü toplumsal hiyerarşilerde ve sınıfsal konumun oluşmasında aylık hane geliri önemli bir düzeydir. Aylık hane gelirinin düşük olması ya da yüksek olması hanenin zengin ya da fakir olarak tanımlanmasına yol açabilir. Dolayısıyla diğer mülkiyet sahipliği durumlarından daha ziyade aylık hane geliri statüyü tayin etmede daha belirleyicidir. Bundan ötürü de ankete katılan mahalle sakinlerine aylık hane gelirlerinin ne kadar olduğuna dair bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya ankete katılan mahalle sakinlerinden %45,3’lük bir kesim 1001-2000 lira arası bir gelirinin olduğunu söylemiştir. Hemen ardından %25,5’lik bir kesim 2001-3000 lira arasında bir gelire sahip olduğunu belirtmiştir. 1000 lira ve altı gibi yoksulluk düzeyinin çok aşağısında olduğusöylenebilecek kesim ise %15,9’luk bir kesim. Zengin denilebilecek kesimdeyse 3000 lira ve yukarısı şeklinde söylenebilecek bir kesim %13,3’lük bir oranda bulunmaktadır.

Bu verilerden hareketle hanelerin gelir düzeylerinin çok yüksek olmadığını ancak çok da düşük olmadığını söyleyebiliriz. Yani orta gelirli bir durumun ağırlıkta

olduğu görülmektedir. Ancak bu gelir düzeyleri onların eğlence kültürü gibi hizmet sektörünün ve tüketim toplumunun “nimetlerinden” yeterince faydalanamadıkları anlamına gelebilir. Başka bir ifadeyle sağlık sorunları yaşadıklarında daha az ücretsiz hizmet veren devlet hastanelerini tercih edecekleri anlamına gelebilir. Estetik ve beğeni kalıplarından daha çok işleve ve ihtiyaçta önem veren bir tüketim performansı sergiledikleri anlamına gelebilir. Bu yönüyle yani bu gelir düzeyiyle gecekonduların hanelerinin tüketim toplumunun sadık bir üyesi olmadıkları söylenebilir. Talepleri yeni orta sınıf ve üst kültürel burjuvazinininki gibi sınıfsal ayrışma ve imtiyaz mücadelesinde statü elde etmekten daha çok, kapitalist kentin zorlu koşullarında hayatta kalmaya çalışmak ve elde ettikleri maddi ve simgesel kazanımları korumaya çalışmaktır. Bu durumda da sınıf altı olmayan bir alt sınıf formasyonun egemen olduğunu söylemek mümkündür.

3.3. Mahallenin Kuruluş Öyküsü: Tarladan Gecekonduya ve Fabrikaya

Mahallenin kuruluşunda mahallenin kendi iç dinamiklerinin etkili olduğu gözlemlenmiştir. Mahallenin kuruluşu ilk göç eden ailenin mahalledeki arazileri sahiplenip, daha sonraları göç eden gecekondulara arsa tahsis etmesi şeklinde olmuştur.¹⁰ Daha sonra ise ithal ikameci sanayileşme politikası çerçevesinde mahalle etrafında oluşan fabrikalaşma süreçleri ile mahalleye gelen işçi kökenli göçmenlere arsaları belli bir ekonomik bedel karşılığı tahsis ederek mahallenin gecekondulaşması sürecinin oluştuğu söylenebilir. “Popülüst himaye ilişkileri” (Keyder, 2009a: 176) ile oluşan bu süreciA10 şöyle açıklamaktadır:

50 yıldan beri buradayız. ...ben geldiğimde aşağıda bahçelerimiz vardı. Kayınpederim

---

¹⁰ Bu anlamda mahallenin kuruluşunda en önemli rol oynayan aktör Akdağ ailesidir Akdağ ailesi 1930’lu yıllarda Rize’den göç etmiştir. Lazlar olarak mahallede bilinen bu aile 1930’lu yıllardan itibaren tarım ile uğraşmışlar, özellikle çilek yoğun olmak üzere meyve ve sebze ile geçimlerini sağlamıştır. Kentte tarım İstanbul örneğinde Keyder tarafından da belirtilmektedir.

oralari abisi varmış bu Eyüp Akdağ falan hani Mazlum Akdağ'ların uşakları. Mazlum Akdağ'ın babası vermiş benim kayınpederime onun kardeşi imiş benim kayınpederim o veriyor 'burası senin olsun' diyor. Burayı bahçe yapıyorlar salatalık, fasulye, biberiye, lahana herşey yapıyorlardı. Benim geldiğimde buradan yukarısı ormandı. Hiç böyle yani ne ev vardı ne bir şey vardı hep ormanıdı. Fundalıktı buralar, hep ormandı kara diken (A10, 70, Kadın)

A11 ise babasının yukarı durağa kadar olan arazide çilek tarlalarının olduğunu ve mahalle sakinlerinin çilek bahçelerinde çalıştığını ifade ediyor: "Babamın çilek tarlaları vardı. Buradan durağa kadar. Buradaki mahalledeki insanlar babamın yanında çalışıyorlardı. Biz o zaman çocuk yaşlarındaydık" (A11, 49, Kadın)

A10 ise mahalle sakinlerinin belli bir yevmiye karşılığı tarlalarında çalıştığını ifade ediyor. Önce kendi akrabalarından başlamak üzere mahalleye göç sürecinin Seyfi Akdağ tarafından yönlendirildiğini belirtmektedir. Anlatıya göre sahiplenme başlamış durumda. Yerleşim ancak ufak tefek birkaç ev düzeyinde. Kitlesele bir göç ve dolayısıyla gecekondulaşma süreçleri henüz hızlanmış değil. Böyle bir durumda sahiplenmenin nimetlerinin kaybedilmemesi için mahallede kitlesele gecekondulaşma sürecinin bir "taktik" olarak Akdağ ailesi tarafından devreye sokulduğunu anlaşılmaktadır:

Ekmek parası diye 'sağolun' derlerdi. Hiç olmazsa onlar da yeni gelmişlerdi çalışırlardı bize, bizde yevmiyelerini veriyorduk... Bizim aldığımız da elli sepet çileği sana ne diyim bir ufak para. Buradan götürüyorduk hale küçük mezar mı ne oraya bir yere götürüyordu, öyle akşamsatıp geliyordu adam. Ertesi gün yine topluyorduk... Sonradan dedik ki 'yav karı biz burada yalnız başımıza' dedi 'burada bizi yıkar atarlar. Senin akrabaların var mı falan. Şu mahalleyi yapalım'. Sinoplular var, ben sinopluyum adam rizeli dedi 'bir iki akrabanı şey yapalım da yer verelim' dedi. 'Burada onların da evi olsun' dedi. Ona da öyle ev yaptılar ondan sonra da bu başkaları geldi bir arkadaşı falan vardı sivaslı Turan. Turan usta da ona dedi 'senin de akrabaların varsa' ona da bir yer verdi öyle 3 5 hani şey ettiğimiz kazma kazdık, saçakları çıkarttık adam tuttuk yalnız başımıza yapamıyorsun. Tabi benim çocuklar ufak ufak daha ozaman öyle işte adam tutup onu kara kazma yaptırdık şeylerini attırdık. Saçakların yerlerine bir şey yaptık tabi kabağı artık bilmem ne sonra Edirne'ye gittik kiraz ağacı aldı, vişne aldı, kayısı aldı... Bazı insanlarımızda verdik öyle hani ev olsun da bize şey yapmasınlar diye yalnız başımıza duramayız diye (A10, 70, Kadın)

Mahallenin kurucuları arasında yer alan ve birçok gecekondu inşaatında bizzat usta olarak çalışan A12 ise mahalleye geldiğinde sadece iki tane evin olduğunu, Lazların evlerinin olduğunu ve mahalle arazilerinin Seyfi Akdağ'ın çilek

tarlası olduğunu, bunun da Seyfi Akdağ'ın babalarının gelmesi ile oluştuğunu hatırlıyor. A12'nin bu anlatımı A10'nun anlatımını destekliyor:

81 yaşındayım. Ben buraya geldim ki iki tane ev var. Bak bir Sarı Yusuf'un evi bir de Osman'ın evi. Başka yok başka ev arama. Aşağıda Lazların evi vardı. O düzlük çilek tarlası idi, Seyfi'nin çilek tarlası anladın mı? Buraları ekerlerdi, biçerlerdi. Onların babaları 40 sene 30 sene babaları oturmuş bu yerlerin üstünde, bu yerleri benimsemişlermiş yani anladın mı canım böyle yani (A12, 81, Erkek)

Dolayısıyla hem A10, A11 hem de A12'nin anlatılarından hareketle mahallenin gecekondulaşmanın başlamasından önce Akdağ ailesinin meyva bahçeleri olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki sahiplenme faaliyetini A12'nin “bu yerleri benimsemişlermiş yani” cümlesinden çıkarabilmek mümkün görünüyor. Akdağ ailesinin Rize'den göç edip mahalledeki henüz arsa bile olmayan doğa arazisini “benimseyip” tarım yapması mahallenin daha ilk yıllarında Lefebvreçi çerçevede sahiplenme ile kurulduğu anlamını ifade ediyor.

Bunun yanında sahiplenme için zaman faktörü önemlidir. Mekânın tarihi ne kadar eski ise mekânı sahiplenme faaliyetinin de o kadar güçlü olabileceğinden bahsedilebilir. Bu yönüyle mahallenin kuruluş tarihi önemlidir. Kuruluş tarihine bakıldığında ise yerleşimcilerin gecekondulaşma öncesi bir tarih olan 1937'li yıllara atıf yapması mahalleyi sahiplendiklerinin bir göstergesi olarak okunabilir. Nitekim bu bağlamda A13 kuruluş tarihini ifade ederken “benden öncesi de var” diyerek gecekondulaşma öncesi döneme işaret ediyor: “Bu mahalle kurulduğunda 41'inci senem. Tabi benden önceside var. Mahallenin kuruluşu 1937 1938'de olduğu söyleniyor” (A13, 49, Erkek)

Bir başka mahalle sakini ise 1933 tarihini hatırlıyor. Ancak asıl yapılaşmanın 60'lı yıllarda oluştuğunu ifade ediyor: “83-84'lerde belediyeleşti. Tam resmi şeyini veremiyorum. Ama mahallelerinin kuruluşu 33'lere kadar gidiyor ama asıl yapılaşma 60'lar. Yapılaşma 57'de var, gecekondulaşma dersin 60-65-70'lerde çok

mantarlaşma sistemi diyorlar ya mantar gibi çoğaldılar diyorlar ya 70’lerde başladı”
(A14, 45, Erkek)

Bu mantar gibi gecekondulaşma da (Yasa, 1966: 33) Akdağ ailesinin mahallede sahiplendikleri arazileri gelen göçmenlere satması ile oluyor. Mahallenin kuruluşundaki en önemli dinamiklerden biri de Akdağ ailesinin bu rolü. Bu rol mahalle nezdinde meşruiyetlerinin tartışılmasına da neden olmamış değil. Akdağ ailesinin sahiplenmenin dışında mülkiyet merkezli bir politika izlemiş olması eleştiriliyor. Bu durumda aslında sahiplenici bir bilinçdışının mahallenin gizli kodu olduğunu göstermesi açısından dikkate değer görünüyor:

Biz de ondan satın almışız. Babam da hazine arazisini ondan satın almış yani. Buraya gelmiş, çökmüş. Akgün caddesinde oturuyorum. Hazine arazisi olduğu halde onlardan satın almışız yani. Çünkü adam bütün mahalleyi satmış (A15, 39, Erkek)

Babam dedem yarı hissesini Seyfi Akdağ’dan diğer yarısını da amcaoğlundan almış. Amcaoğlu da o sonuç olarak Seyfi Akdağ’dan alıyor (A16, 41, Erkek)

Mahalleye 1979 yılında geldiğini söyleyen bir mahalle sakini de arsasını “Karadenizli arkadaşlardan” aldığını ifade ediyor ve “ev yapmak için” yani barınma amaçlı mahalleye yerleştiğini ifade ediyor: “ben 1979’da buraya geldim. Ev yapmak için. Ve burada Karadenizli arkadaşlardan aldım ben burayı” (A17, 67, Erkek)

Mahallenin Akdağ ailesinin öncülüğünde kurulduktan sonra birçok sorun ile karşılaştığını ve bu güçlüklerle kendi imkânları ölçüsünde mücadele ettiği görülüyor. Birbirinden bağımsız görünen birçok müstakil gecekondunun inşaatı sonrası mahalle olma süreci gelişmiştir. Mahalle sakinlerinin hemen hemen hepsi bu süreçte gecekondularının arsasını Akdağ ailesinden satın almıştır. Ancak bu dönemde mülkiyet sorunu gündemde değildir. Mahalle temel ihtiyaçlarını kendi toplumsal dinamikleri üzerinden karşılama yoluna gitmiştir. Dayanışma, yardımlaşma merkezli ilişki ağları üzerinden mevcut sorunlarına ve güçlüklerle karşı mücadele pratikleri

göstermişlerdir. 1975 yılında mahalle sakini A2 mahallenin durumunun bir “köy havasında” olduğunu ifade etmektedir. Derbent bir köy havasındadır çünkü “herkes birbirini tanır” ve “komşuluklar muazzam”dır: “Çocukluğumuzda bizim buralarda doğru düzgün hani evler vardı ama tabi tam bir şey havasındaydı burası köy havasında. Herkes birbirini tanır komşuluklar muazzam, insanlarla ilişkiler diyaloglar çok güzel çünkü o zamanlar biliyorsun 1975 senesinden bahsediyoruz” (A2, 40, Erkek)

A11 de Seyfi Akdağ’ın mahalleli ile önemli bir dayanışma ilişkisi geliştirdiğini ifade ediyor. Yardımlaşma ve dayanışma merkezli ilişki ağlarını göstermesi açısından oldukça önemli: “Derbent’in babasıydı. Ağası gibiydi tabi. 12 kardeşler. Sosyal bir adamdı. Her yerde çevresi olan, sözü dinlenen. Konuştuğu böyle hani dinlenen bir adamdı. Robin Hood gibi nerde fakir fukara var cebindeki son kuruşa kadar insanlara harcardı. ” (A11, 49, Kadın)

1976 yılında mahallede evlerin ahırlarının olduğu bilgisi bulunuyor. Bu durum zorluklarla mücadelede bir hayatta kalma stratejisi olarak hayvancılığın (Şenses, 2006: 247) devrede olduğunu gösteriyor:

76’ya kadarkini ben sana anlatayım. 70 doğumluyum, 76’da burada rahmetli Basrilerin evi var ya, aşağıda ahırları vardı, inekleri vardı. Bi o ev vardı. Seyfi Akdağ’ın evi vardı, sonra Dursun eniştemlerle biz geldik. İlk kazmayı vurup evi yapan bizdik... Ben sana bir şey söyleyeyim mi biz burada hayvancılık yapıyorduk. Öyle söyleyim sana. İlk geldiğimizde ineğimiz vardı. Tavuklarımız vardı. İlk geldiğimizde bugün Giresun’da nasıl yaşıyorsak geldiğimizde de bu böyleydi. ... Buralar çünkü o zaman ormanlıktı. Karanlıktı. ... Tehlikeliydi, ormanlık bir bölgeydi(A18, 45, Erkek)

A18 de A2 gibi mahallenin eskiden (1976 yılında) bir köy gibi olduğunu düşünüyor. Bunun için hanelerin oldukça az olduğunu öğreniyoruz. Akdağların olduğunu ve Akdağların hayvancılık yaptığı görülmektedir:

Burası köydü. ... 76’da burası bir köydü. 20 haneli, 30 haneli bir köydü burası. Herkesin inekleri vardı. Akdağlar, Akdağların onları inekleri vardı. Kızlarıyla beraber, onlarla biz Mesa’nın olduğu yer var ya, Mesanın olduğu yere inek gütmeye giderdik. İnek güdüyorduk orda biz. Rahmetli bizim Sinoplular vardı, Rizeliler vardı, 76’da

burada Karadenizliler vardı (A18, 45, Erkek)

Mahallenin geçmişi ile alakalı tartışmalarda mahallenin bir “köy” olarak ifade edilmesi mahallenin kuruluşunda sahiplenmenin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Mahalle gibi köy de aslında kente göre sahiplenilmiş bir mekân olma özelliği gösterir. Köy bu yönüyle tümüyle sivil, anti-bürokratik bir gerçekliktir. Bu şekilde mahalleli tarafından mahallenin geçmişinin bir köy olduğunun vurgulanması mahallenin kuruluş sürecinde sahiplenme merkezli ilişki ağlarının etkili olduğunu göstermektedir.

Mahallenin ilk yıllarında mahalle içerisinde bir gazinonun varlığından bahsedilmiştir. Daha sonra bu gazino kapanmıştır. Bu gazino ile ilgili mahalleliler şunlardan bahsetmektedir:

Ben hayal meyal hatırlıyorum. Şu anki Metro inşaatının olduğu bölgedeydi. Ağaçlık bir bölgeydi tabii orası da. Ormanlık bir alan içerisinde bir tane bir düğün salonu gibi geniş bir alanı olan, bahçeli, büyük bir yer vardı, kahve tarzı ama geniş bir yerd. Tabii çocuk olduğumuz için ne olur ne biter bilmiyorduk oralarda ama biz bahçesine girdik. Kirazlarını alıyorduk, dutlarını yiyorduk, şeftalilerini, armutlarını yiyorduk ama daha ileriye gidemiyorduk orası öyle bir gazinoydu yani öyle bir yer(A2, 40, Erkek)

Doktorun yeri diye bir gazino vardı. Bu Büyükdere Caddesinin kenarında. O gazinonun da etrafında mevcut 4-5 hatta 10-12 dönümlük orman vardı orman. Resmen orman böyle. Çok büyük ağaçlardan oluşan(A8, 54, Erkek)

Bu dönemde mahallede bir de baraka bir okulun varlığından bahsedilmiştir (EK: 3, EK: 4, EK: 5). Okul öncelikle baraka şeklinde olduğu ve koşullarının oldukça olumsuz olduğu belirtilmiştir. Mahallenin okulu hakkında yerleşimciler şunlardan bahsetmektedir:

Derme çatma barakalar vardı, o barakalarda okuduk yani. Mesela 86 87 senesinde yağın kar aşağı yukarı 25 santimetreyi aşkın bir kar yağmıştı, sınıfın çatısından böyle buzlar sarkıyordu(A2, 40, Erkek)

Baraka bir okuldu. Yani hatta içinden sular akıyordu. Bazı yerleri baya akıtıyordu. Yani hocamız bizi su akmayan bölümlere doğru nakil yaparak yani masaları ayırırdık, o şekilde yani öyle bir okulda okudum(A6, 49, Erkek)

79 senesine kadar barakaydı okulumuz. Ben bile barakada okudum yani. Yağmur yağdığı zaman sıraları birleştiriyordu öğretmenimiz sabah gidiyorduk fareler dolaşıyordu bu şekilde bu şartlarda okuduk(A20, 49, Erkek)

Okulumuz teneke baraka. Varya yuvarlak öyle bir okulda burda baraka tenekeden saç saç böyle eskiden böyle buğday siloları vardı ona benziyordu. Orada çocuklar öğrenim görüyordu(A21, 62, Erkek)

Okulun inşaatı ise yine mahallelinin imece usulü dayanışması ile yapılmış ve inşaatında mahalleli bizzat işçi olarak çalışmış durumda.¹¹ Bu anlamda mahallenin imece usulü geliştirdikleri dayanışma pratiği ile bir okul inşa ettiği söylenebilir. Bu da mekânın sahiplenildiğini göstermesi açısından anlamlıdır. İkinci kuşak bir mahalleli A2 babasının okulun inşaatında nasıl çalıştığını bir anısı üzerinden şöyle anlatmaktadır:

O ilkokulun yapımında benim babam anlatıyor. Maaşını almış elli lirası var cebinde tamam mı? Elli lira kürekle yani sürekli yağmur yağıyormuş o gün de küreği dizine dayıyormuş böyle o inşaatta çalışırken okulun inşaatında yağın yağmurla beraber ıslanan pantolondaki o para küreğin de etkisiyle hamur olmuş düşünebiliyor musun? Senin bir aylık paran babamın cebindeki o elli lirası maaşını almış o ara, maaşın hepsi olduğu gibi çamur olmuş düşünebiliyor musun yani? Böyle bir ortamda buralar gelişti buralar böyle böyle yavaş yavaş(A2, 40, Erkek)

Bu dönemlerde mahalle kent merkezinin oldukça uzağında, temel altyapı ve kentsel hizmetlerden mahrum bir şekilde kurulmaya çalışılıyordu (Şen ve Ünsal, 2014: 190).Bu dönemin mücadele tarzı imece usulüydü. Kent merkezinin de oldukça uzağında bir lokasyona sahipti:

1975 yıllarında Derbent... O dönemde işte yani buralar bozkır, boş elektrik su hiçbir şey olmayan bir mahalleydi... İşte o dönemdeki insanların kendi yani imece usulü kendi herkes burada komşular birbirine yardımcı olup ev yapıyordu. Bizimki de öyle yapıldı ev. Ve burada yani yaşamaya başladık bu şekilde (A6, 49, Erkek)

Mahalledeki çocukların eğitimi için okul yapıldıktan sonra mahallenin temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılaması açısından mahallede esnaflaşma süreci başlamış ve mahallelilerden bazıları esnaf olmaya başlamıştır. A17 ile yapılan görüşmede o dönem bakkalların ve kahvehanelerin temel esnafları oluşturduğu belirtilmektedir.

---

¹¹ Castells'in (1977: 413) belirttiği gibi "mahalle hareketlerinin" en önemli özelliklerinden biri de imece usulü ile kendi imkânlarını devreye sokarak eğitim imkânlarını geliştirme stratejisini benimsemeleridir. Mahallenin kentin sosyo-mekânsal hiyerarşisinde kendisini konumlandırma sürecinde hemen devreye okul kurma stratejisinin sokulması dikkat çekicidir.

Esnaflaşmanın desteklendiği ve mahalle esnafından alışveriş yapılmasının teşvik edildiği ifade ediliyor. Bu konuda A17 şunları anlatıyor:

Üç tane mi dört tane bakkal vardı. Üç dört tane de kahvehane vardı esnaf bunlardı. Burada fırınımız geldi. Fırınımızı kalktılar kapatmaya kalktılar. O zaman da dedik ki 'kardeşim biz buraya esnaf sokmak için uğraşyoruz siz kapatmaya kalkıyorsunuz'. Bir esnafı efendime söyliyim bir bakkalı burada yaşatmak, bir mağazayı burada yaşatmak dünyanın en güzel şeyi ya. Ben niye gideyim de başka bir yerden alışveriş yapayım ki? Buradaki esnafımla alışveriş yaparım buradaki esnafımı kazandıracam ki o da burada etrafını fırıncıysa doyuracak ekmeğini yapacak bakkal ise alışverişini yapacak. Buda tabiki parasını kazanacak(A17, 67, Erkek)

A17'nin belirttiklerine ek olarak A2 ise o dönem elektririk ve inşaat ustalarının olduğunu belirtmektedir. Bu durumda mahalledeki esnaf uğraşlarının mahallenin ihtiyaçlarına göre şekillendiğini göstermesi açısından anlamlı gözükmektedir: "Burada olan esnaf; inşaatçı vardı inşaatçılar vardı. Elektrik işlerini yapan insanlar vardı, bakkallar vardı, onların haricinde pazar esnafımız vardı pazarlara giden insanlar pazar açan tezgâhaçan insanlar"(A2, 40, Erkek)

O dönem mahalle kurucularından olan A12 ise hem mahalle kurucularından hem de bizzat mahalledeki birçok gecekondunun inşaat ustalığını yapan kişi olarak ön plana çıkıyor. Kendi yaptığı gecekonduların belediye ekipleri tarafından yıkılmadığını ifade ediyor. Bu durum da Öğretmen'in (1957: 25) anlattığı gecekonduyu yapımı süreçlerinde yıkıma karşı inşaat ustalarının nasıl taktikler benimsediğini gösteren açıklaması ile örtüşmektedir: "İnşaat ustasıydım canım. Aşağı yukarı 330-340 aşağı yukarı ev gecekonduyu yaptım buralarda. Bana yaptırırlardı yoksa belediye yıkıyordu" (A12, 81, Erkek)

Yine mahallenin kuruluşunda bulunan ve görüşme yaptığımız mahalleliler içerisinde birinci kuşaktan olan A17 o dönemlerde mahallede 200-300 civarında bir hanenin olduğunu belirtmektedir. Bu durum da mahallenin daha henüz o zamanlar kuruluş sürecini tamamlamadığını, gecekondulaşma sürecinin devam ettiğini göstermektedir: "Ailemi ben buraya kurduğum zamanlar burada aşağı yukarı 200-

300 hane vardı” (A17, 67, Erkek)

Görüşme yaptığımız mahalleli arasında ikinci kuşak içerisinde yer alan A18 ise o dönem mahallenin fiziksel koşullarını şu şekilde ifade ediyor: “Burda bir keçi yolu vardı. Yukarda bir gazino vardı. Rıza abinin evinin olduğu yer Hava ablaların meyva bahçeleri idi. Orda bir su vardı, akarsu vardı. Yerden çıkan bir su vardı. Orda Nuri Sesigüzeller haftasonu gelirlerdi, orda saz çalarlardı. Biz çocuktuk. Yanlarına giderdik” (A18, 45, Erkek)

A6 ise mahallenin kuruluş ve gelişim sürecini tamamlamasını 1995 yılında sonlandırdığını ifade ediyor: “95’e kadar tamamlandı. 95’ten sonra burada yeni bir bina yapılmadı. 95’e kadar yapıldı bu binalar yani. 95 yılına kadar peyderpey bu binalar burada var oldu yani” (A6, 49, Erkek)

A17 ise mahallenin kuruluş sürecini 1951 yılına kadar götürüyor: “51 senesinden beri adamlar satın aldığımız adamlar buraya yurt kurmuşlar. Buradan aşağı da araba yolu yoktu. Bu Balabandere dedikleri yer olan aşağı İstinyeye incek yer yoktu, araziydi burası. Mesela şu aşağıdaki B Bloklar, bu blokların hepsi ormandı. Buraya yaptılar bişiler yaptılar yani hülasa Dalan’ın zamanında uydurdular bir şekilde bir şeye” (A17, 67, Erkek)

A22 ise mahalleye yerleşme sürecinin akrabalık ilişkileri üzerinden olduğunu, Akdağ ailesinin parselasyon işlemlerinden akrabalık ilişkileri üzerinden nasıl yararlandığını ifade ediyor ve aynı zamanda Derbent’e göç sürecinin İstanbul’un diğer gecekondu mahallelerinden de gerçekleştiğini anlatıyor:

Derbent’e ben şeyden geldim, Çeliktepe’den. Benim bir baldız, şunun kayınçosu şurda oturuyo. Ben öyle gelip giderdim. O baldızı ben bu kardeşin yanına getiriyorum. Baktım bunlar yedi kardeşi, bizim baldız, parselasyon, şura senin bura benim, bura onların şeyiydi, bahçesiydi, sebze bahçesiydi. Üç-dört at arabası, her gün buradan üç-dört araba sebze yüklenir, çeker giderdi. Yani onların bahçesiydi. Sebze yetiştiriyorlardı yedi kardeş. Ondan sonra başladılar satmaya şurayı sen sat burayı ben satayım diye, sattılar parselasyona başladılar(A22, 63, Erkek)

İkinci kuşak mahalle sakinlerinden olan A19 mahalleye ailesinin yerleşme sürecinin Gültepe'den gerçekleştiğini ifade ediyor. 90'lı yıllarda gecekondularının inşaatının son halini tamamlamışlar: “Gültepe'de oturuyorlarmış. Burayı satın alıyor şu anda bulunduğumuz evin arsasını babam. İşte burada iki katlı bir evimiz vardı, alt katı atölye işyeri şeklinde üstte biz oturuyorduk. Daha sonra bu binayı yaptık bu binayı da 90'lı yıllarda falan yaptık o zamandan beri de buradayız”(A19, 35, Kadın)

Mahallenin o dönem önemli mekânlarından biri de mahallelinin kendi imkânları ile yapılan mahalle camisidir (EK:6). Bu caminin inşaatında mahalleli bizzat kendisi çalışmıştır. Mahallenin birinci kuşak yerleşimcilerinden ve kurulduğu andan itibaren mahallede yaşayan A21 bu caminin imece usulü yapılışını şu şekilde açıklamaktadır:

Eskiden cami oydu. Onu elbirliği ile yaptık. ...Üçer lira beşer lira veriyorduk, aranda topluyon briketten yapılan şeyler onlar bir şey değil yani. Şurda herkes düşün üç kişi beşer lira verse beş lira beşyüz lira yapıyor, ikiyüz liralık bir briket alıyorsun, üçyüz liralık tahta alıyorsun öyle yapıyorduk (A21, 62, Erkek)

A21'in söylediklerine paralel bir şekilde ikinci kuşak mahalleli A23 İstanbul'da ilk imecenin Derbentte bulunduğunu ifade ediyor: “İstanbul'da ilk imece belki de buradadır. Yani hala da böyleyizdir” (A23, 38, Erkek)

Bilindiği üzere Derbent mahallesinin kuruluş süreci, mülksüzleştirme süreçleri ile köyden kopup kente gelen “zorunlu” göçden bağımsız değildir. Devlet de bu dönemde ithal ikameci bir kalkınma stratejisi benimsediğinden kurulan fabrikalarda çalışacak emek gücüne ihtiyaç vardı. Bundan ötürü mahallenin kuruluşu ithal ikameci kalkınma stratejisine bağlı olarak gelişen fabrikalaşma süreçlerinden bağımsız değildir (Şen ve Ünsal, 2014: 191). Derbent mahallesinin kuruluş bağlamı da bu teorik açıklamanın dışında değildir. Derbent mahallesi bir gecekondulu mahallesi

olarak kurulmadan önce mahallenin etrafındaki fabrikaları yerleşimciler şöyle ifade ediyor:

Mesela kablo fabrikası vardı... Maslak'ta yani plastik fabrikalarından tutun da cam fabrikalarından tutun da alabildiğine şey. Levent'te ilaç fabrikaları daha çok yoğunlukta idi, metal fabrikaları daha çok ön plandaydı. Mesela Roche, Özbilim, Deva vesaire gibi. Alabildiğine fabrikaların yoğun olduğu bir bölge. Levent-Büyükdere Caddesi alabildiğine böyle sanayinin olduğu bir bölge(A1, 53, Erkek)

Burada o zaman mesela kibrit fabrikası vardı, belde san vardı bisiklet fabrikası, kibrit fabrikası vardı. Ondan sonra Kavel kablo vardı kablo fabrikası...Çayırbaşı'nda...Tekel fabrikası vardı o civarda...Kilyos taraflarında zaten taş ocakları hatta buralarda da taş ocakları falan ciddi bir şekilde vardı. Oralar zaten şu anda mesela en basiti Amerikan Konsoloslugu'nun olduğu bölge o bölgenin mesela olduğu gibi taş ocakları bölgesiydi, çok ciddi şekilde taşocağı çıkartılıyordu oralardan (A2, 40, Erkek)

Yerleşimciler mahallerinin kuruluşunun gecekondulaşma şeklinde olmasını fabrikalaşma ve buna bağlı olarak ortaya çıkan barınma sorununa kendi imkânları ile yani gecekondulaşma ile çözüm bulmaları ile açıklıyorlar. Gecekondulaşmanın bu anlamda keyfi bir tercih değil, bir zorunluluk şeklinde geliştiğini ifade etmektedirler. Maslak aksı boyunca yaşanan fabrikalaşma sürecinin (Öktem, 2005: 40-43) sadece Derbent mahallesinin kurulmasını değil, Derbent gibi Maslak aksı boyunca sırayla uzanan gecekondulu mahalleleri dizisi oluşturduğu anlaşılmaktadır:

İşte 4. Levent, Levent hatta orada hala fabrikalar durağı var, adı hala fabrika durağıdır, o gökdelenlerin olduğu yerde. Maslak alabildiğine geniş bir şey var, bir sanayi bölgesi var, İstinye Dereiçi gene öyle. Baktığımızda aslında daha çok fabrikaların, sanayinin olduğu yerde çevresinde gelişen bir gecekondulaşma. Yani böyle bir yapılaşma var. Bu yapılaşmada aslında zorunluluk karşısında yapılan bir yapılaşma. Çünkü insanların barınma sorununu devlet bir şekilde çözmeyince insanlar bir şekilde çözmek durumundalar... Aslında toplumsal bir vaka. Çözmesi gereken bir konut sorunu devletin. Çözmüyor ve insanlar bir şekilde gecekondulu yapmaya teşvik ediyor ve böyle oluyor. Esas olarak bizim mahallenin kuruluşu da aslında diğer çevre mahallelerin de kuruluşu da Pınar Mahallesi, Ferahevleri, Poligon'un da kuruluşu aslında bu amaçla(A1, 53, Erkek)

Sarıyer'in fabrikaların bulunduğu bölgelerin etrafında kablo bisiklet fabrikası kibrit fabrikası Çayırbaşı'nda yani bu işyerlerinin çevresinde bu gecekondular oluştu (A3, 55, Erkek)

Burada şeyler vardı Tekel fabrikası Çayırbaşı'nda. İstinye dereiçi'nde fabrikalar vardı ve bu fabrikalara işçi olarak girdi burada oturan insanlar. Yani bu Anadolu'dan büyükşehirilere göç geldiğinde bu fabrikalara giren insanlar, işte fabrikalara yakın ev yaptılar. Konut sorununu böyle çözmeye çalıştılar. O Gültepe, Çeliktepe de aynı şekilde gelişti, oluştu. Şimdi plazaların olduğu yerde eskiden fabrikalar vardı(A4, 50, Kadın)

Bu göç süreci ile birlikte kente gelen ve civardaki fabrikalarda işçi olarak çalışmış mahalle sakinleri bu göç ve mahalleye yerleşme ve dolayısıyla gecekondulaşma pratiğini şöyle ifade ediyor. Bu anlatılar aynı zamanda göç sürecinin ekonomik faktörlere dayanarak gerçekleştiğini ifade eden Tümertekin'in (1973: 2-3) argümanının geçerliliğini ifade etmektedir:

Mesela biz nerden geldik. Bizim ailemiz... ailesi Sinop Boyabat'tan buralara sürgün edildik biz. Ne demek bu niye sürgün edildik? Oysa şey yapmadık bir cinayet işlemedik, bir suç işlemedik, hiçbir şey yapmadık. Neden sürgün edildik? Şu nedenden dolayı sürgün edildik, ekonomik sebeplerden dolayı sürgün edildik. Yani buralara gelmek durumunda kaldık biz. Devletin o sosyal hukuk devleti diye adlandırılan devletin anayasa da yazıyor ya, o devletin çarpık ekonomik yapılanmasından dolayı oralara gereken ekonomik yatırımı yapmamasından dolayı oralardaki tarım alanlarını insanlara doğru dürüst açmamasından dolayı kooperatifleşmelere gitmemesinden dolayı insanlar mecburen o yaşadıkları yerlerden kendi rızaları olmadan buralara göç ettirildi. Yani bu bir göçtür, sürgündür yani. Göç deniyor ya ben ona sürgün diyorum(A5, 50, Erkek)

Ailem yani buraya yakın bir yerde fabrikada çalışıyordu Leventte. Arkadaşlar da bu mahallede ev almış. Onların vasıtasıyla yakın olduğu için burada bizde ailem burada bir ev yaparak gecekonduyu yaparak yani bahçeli bir evle burada yaşamaya başladık(A6, 49, Erkek)

A8 ise mahallenin kuruluşunu Maslak aksı üzerinden okuyor ve kurulan fabrikalardaki emek gücünün bunda etkili olduğunu belirtiyor. Konut sorununun krizinin çözümünde devreye sokulan "kendi evine yardım" (Keleş, 2004: 429-430) politikasından yararlandıklarını belirtiyor. Mahallenin İstinye'nin merası olduğunu altını çiziyor. Kuruluş tarihi olarak da 1937 yılını işaret ediyor:

1937 yıllarında Anadolu'dan gelen insanların ufak ufak gelmeye başlayan... Buralarda mevcut bu İstinye koyunda ve aynı zamanda bu Çayırbaşı aksında buralarda bu Levent güzergâhına doğru mevcut Büyükdere Caddesi diye şu an mevcut isimlendirdiğimiz işte Zincirlikuyu'dan tut taaa bu Haciosman'a kadar bu aks da mevcut değişik fabrikalar vardı. ... İşte buralar İstinye'nin köyüydü hep buralar. İstinye'nin merası yani buralar. Bugünkü ismiyle Çamlitepe Derbent Mahallesi de kurulmuş mahallelerden bir tanesi. Kuruluş tarihini tekrar ediyorum, altını çiziyorum İstinye'den ilk buraya gelen o balıkçılar, bahçıvanlar fabrikalarda çalışan insanlar, gününbirlik yaşayan insanlar buralarda ilk evlerini yaparak bu mahalleler oluşmaya başladı. 1950'li 1960'lı yıllara geldiğimizde de işyerlerinin daha da artmasından dolayı hiç unutmuyorum bizim bir tane büyüğümüzün anlattığı bir şeydir bu, gerçekten yaşanmış bir olaydır. 1968'de Sarıyer'in Hisarüstü mahallesine gelerek kendi evini kendin yap kampanyasına katılan o dönemin 1968'lerin ve 1970'lerin valisi vatandaşa kendi evini kendin yap teşvikleriyle birlikte oluşmuş mahallelerden bir tanesiyiz(A8, 54, Erkek)

A8'in yorumlarından mahallenin kuruluş sürecinde devlet yöneticileri ile bir

ilişkinin kurulduğu anlamı çıkmaktadır. A2 ise bu süreci devlet yöneticileri ile girilen basit bir ilişki değil, devlet teşviki¹² olarak ifadelendirmektedir:

80'lerden falan sonra İstanbul'un bu taraflarında sadece fabrikalar vardı. ... Zaten devlet teşvikiyle bizim ailelerimiz getirilmiş, işte tapu tahsis belgesi karşılığında 'gidin oturun' denmiş. Çünkü buralarda fabrikalar, iş yerleri iş imkânları vardı. 'buralardan sizlerde faydalanın' diye getirmişler (A2, 40, Erkek)

Ancak yinede gecekondulaşmanın tümüyle devlet izniyle gerçekleştiğini söylemek de mümkün değildir. Gecekondulular gecekondularını yapabilmek için devlet yetkililerine kimini zaman rüşvet de vermişlerdir (Davis, 2007: 56). Gecekonduların bu rüşvet taktiğini devreye sokmaları yıkım tehditini bir müddet ortadan kaldırmış ve bu şekilde gecekondulaşma süreci devam edebilmiştir (Keyder, 2009a: 178).

75 senesinde işte biz buraya yapmıştık. Tabii burayı yaparken burada Lazlar vardı, burayı 'tapuludur' diye bize verdi. O zamanın parasıyla beş milyon para verdik adamlara. Tabi bu vermeden sonra da belediyeye de biz para verdik yapılması için, belediye zabıtalарının bizi rahat bırakmaları için onlara da bir para verdik. Ondan sonra bize burada bir gelecek oluştu yaptık (A9, 65, Erkek)

Yukarıdaki anlatılardan mahallenin Akdağ ailesinin öncülüğünde sahiplenme süreçleri ile kurulduğu görülmektedir. Mahallenin gecekondulaşma sürecindeki kültürel ortamın "köy" metaforu ile açıklanması mahalle geçmişinde sahiplenme süreçlerinin olduğuna işaret etmektedir. Bunun yanında devletin ithal ikameci kalkınma anlayışı bağlamında Sarıyer'de fabrikalar açması da bu sahiplenme süreçlerini hızlandırmıştır. Mahallenin kuruluşunun 1938 yılına kadar götürülebileceği anlaşılmaktadır. Mahalle bu dönemde Akdağ ailesinin tarlalarıdır. Sonrasında ithal ikamecilikle açılan fabrikalarda işçi olarak çalışan kesimlere bu

---

¹² 1980 sonrası süreçte iktidara gelen sağ-popülist iktidarlar gecekonduların taleplerine hep olumlu karşılık vermişlerdir. 1970'li yıllarda solcu yönetimlere oy veren çoğu gecekondulu mahallesi 1980 sonrası süreçte oluşan ittifak, himaye ve patronaj ilişkileriyle sağ-muhafazakar-İslamcı partilere oy vermeye başladılar. Bugün bu süreç devam etmekte ve çoğu gecekondulu alanında yaşayan kent yoksulu İslamcı yerel siyaset ağlarının hegemonyası altındadır (Şengül, 2009: 148-149; Tuğal, 2011, White, 2007).

araziler verilerek “tarladan gecekonduya” bir dönüşüm yaşanarak bir mahalle sahiplenme pratikleri ile kurulmuştur.

BÖLÜM 4: DERBENT MAHALLESİNİN MÜCADELE TARİHİ

4.1. Çileli Yıllar: Bir Mahalle Olarak Derbent (1937-1980)

4.1.1. İmece Usulü ile Varolma: “Biz Derbentliydik”

1960’lı yıllarda mahallede gecekondular yapılıyor ve bir şekilde mahalle yavaş yavaş şekilleniyor olsa da bu süreç birçok zorluğun üstesinden gelinerek yapılmıştır. Bu dönem belki de mahallenin en çileli ve zor zamanlarıdır. Çünkü mahallede alt yapı olarak hiçbir özellik bulunmamaktadır ve belediyelerden de hiçbir hizmet alınamamaktadır. Belediyelerin gecekondular mahallelerine hizmet götürmemesi devletin gecekondular ile mücadele stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Öğretmen, 1957: 26-27). Ancak bu zorluklar karşısında mahalleli kendiliğinden hayatta kalma stratejileri gösterebilmiştir (Bayat, 2006: 35-39). Bu dönemdeki hayatta kalma stratejileri komşuluk, dayanışma ve yardımlaşma merkezli ilişki ağlarını ifade eden imece usulü ile ifade edilmektedir. Mahallenin bu dönem benimsediği mücadele pratiği imecedir (Öğretmen, 1957: 27). A13 1973 yılında mahalleye yerleşmiştir ve o dönemdeki zor ve çileli koşulları şöyle açıklamaktadır:

1973’te geldiğimde burada yetmişbeş tane veya yetmişdört tane hane vardır. Ne yolu vardı, ne suyu vardı, ne elektriği vardı, elektrik sonradan geldi. Telefon zaten hiç yoktu. Şu görmüş olduğunuz ana caddeler dahi böyle bir caddede yoktu. Çamur içinde idi. ...Şimdi böyle bir yok olan bir mahalleden tabiri caizse orman içinden domuzların türediği bir mahallede yaşıyorduk. Bu kadar kötüydü. Bir tane ana cadde vardı şu andaki Büyükdere Caddesi onun dışında burada etkin olardan hiçbir alan yoktu (A13, 49, Erkek)

A13’ün anlatısından hareketle o dönem mahallenin durumu “orman içinden domuzların türediği bir mahalle yaşıyorduk” olarak ifade ediliyor ve bu koşullar “ bu kadar kötüydü” olarak anlatılıyor. A13’ün anlatısında gözükten “çamur” ifadesi bu dönemki gecekondular mahallerindeki ortak tema olan ve altyapı eksikliklerini ifade eden bir kategori olarak göze çarpmaktadır (Öğretmen,1958: 20, Yasa, 1966: 56).

Çamur aynı zamanda kentsel alanda karşılaştıkları ayrımcılık pratiklerini ifade etmesi açısından oldukça sembolik bir içeriğe sahiptir. Çünkü çamurdan dolayı minübüslerin onları almadıkları birçok görüşmeci tarafından ifade edilmiştir. Çamur izlerini diğer görüşmecilerin anlatılarında da takip edebilmek mümkündür. A15 çamur sorunsalı ile mücadele kapsamında geliştirdikleri bir “taktik’ten (de Certeau, 2009) bahsetmektedir:

Yolları size anlattım, çamurdu. Durağa kadar ayağımızda çizmelerle çıkardık. İşe gidiyoruz da genciz herkesin kendisine göre bir şeyi var, yapısı var. Sırf işyerine kötü gitmeyelim diye bacağa kadar sarar lastik ayakkabılarla durağa çıkar, durakta botlarımızı giyer, kış mevsiminde, ayakkabılarımızı durağın arkasına koyar minibüslere öyle binerdik. O dönemden bu dönemlere geldik (A15, 39, Erkek)

Aynı taktiği yani durağa kadar lastiklerle çıkıp durakta kentli ayakkabılarını giydiklerini mahallenin birinci kuşak yerleşimcisi A21 de anlatmaktadır: “Burada çamur. Benim ev biraz aşağıda. Epey böyle yola çıkıyorduk, minibüsler ayağımızın çamurunu görüyordu bizi almıyordular. Bu yağmur güreşlerinde öyle ayaklarımızı birazcık yıkıyorduk, siliyorduk falan da minibüslere öyle biniyorduk” (A21, 62, Erkek)

A18 de aynı süreci şöyle ifade etmektedir:

Yollar yoktu pek fazla. İnsanlar sabahları işe giderken belli bi zaman gelişme gösterdiğinde poşetlerle ayağını bağlar, durakta poşetleri çıkartır atarlardı. Veya bir köşeye koyarlardı. Akşam tekrar eve gelirken çamurlu eve gitmemek için, çamurun içinde gitmemek için ayaklarına poşet bağlar evlerine öyle giderlerdi” (A18, 45, Erkek)

A17 ise çamur ile medenilik arasında bir tartışma yapmaktadır ve bu tartışma içerisinde çamur ile medeniliğin olamadığını ifade etmektedir. Taksim medeni bir yer olarak ifade edilirken kendilerinin “çamurlu” olduklarını ve bundan dolayı da medeni olarak ifade edilen Taksim’e çamurlu bir şekilde gidemediklerini ifade etmektedir:

Taksim’e giderkene burada ben lastik ayakkabıyla ışıklara kadar çıkıyordum, orda saklıyordum onları. Taksim çünkü kabul etmeyen bir yer, burası medeni bir yer. Ben ayakkabılarımı orada giyiyordum, tekrar akşam olduğu zaman gelip ayakkabılarımı

orada çıkarıp gene lastik giyip, bura hep çamurdu (A17, 67, Erkek)

Mahallelilerin bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu dönemin önemli çilelerinden birini çamur oluşturmaktadır. Çamur olmasının nedeni yolların olmaması, olan yolların da topraktan olmasıdır. Bu dönemde henüz yollar asfalt değildir. Mahallenin ise yolların asfaltlanması için önemli bir mücadele pratiği sergilediğinden bahsedilebilir. A22 bu çamur sorunu ile ilgili mücadele ettiklerinden bahsetmektedir:

Valla çamurdu. Çocuklar okula gidemezdi. Evde giydir çocuğu okul açılış diz boyu çamur. O analarda peşinden gidiyordu. O zaman böyle su yok doğru düzgün. Yoluydu, suyu du, elektiriğiydi, hiçbirşey yoktu. 89-91'de şey vardı, CHP'nin İhsan Yalçın buranın belediye başkanıydı. Hakkımı aramaya gittim. Bu görmüş olduğun buradan inen yol Şen Cadde hep çamur çıkılmıyo. Bazı yerler döşenmiş de onların döneminde hiçbirşey yoktu. Mahallenin aşağı yukarı ana caddenin yarısı çamur. Gittim Ankara'da 35 kişiydik. Söz hakkı istedim. 'Başkan' dedim 'benim mahalleme çamurdan çıkılmıyor' dedim. Dedi 'bugün yarın bugün yarın', her hafta gidiyorum. Dedim 'siyasi oynuyorsun başkan. Siyasi amaçlı hizmetler veriyorsun. Ben şahsım için bir şey istemiyorum'. Sırf ben sağcıydım, benim sağlan solan işim olmaz... Siyasi kimliğimi attım gittim. Ama dedim 'ben sağcı olduğum için sizin partili arkadaşlarınız mahalleden ama hizmet yapamıyorsunuz. Aha getirdim arkamda 50 kişi var. Sizi duyuyorlar'. Ya muhtar gitmiyo, istemiyo, aha arkamda hepsi, 'istiyorum vermiyorsunuz başkan' dedim. 'Siyasi amaçlı vermiyorsunuz'. 'Olur mu öyle şey canım' 'öyle diyosan' dedim, 'filan sokaklar sizden hizmet bekliyor' dedim. 'Filan sokakları yaptırın'. 'Tamam' dedi. Siyasi amaçlı diyince böyle dedi. Verdi Allah razı olsun (A22, 63, Erkek)

90'lı yıllarda dahi yolların asfaltlanması mücadelesi verildiği görülmektedir. Bu dönemlerde mahallede çocukluğu geçen A2 ise mahallenin yollarının, sokaklarının toprak olmasını özlemle anıyor. Çünkü ayaklarının toprağa bastığını ifade ediyor. A2 çocukluğu ve toprak ilişkisini şöyle kuruyor:

Yollar tabi şimdiki gibi asfalt değil. Toprak yollar, çok güzeldi toprağa basabiliyorduk, enerjimizi atabiliyorduk. Toprakta top oynuyorduk, işte ne bileyim çelikçomak oynuyorduk. Şimdiki gibi sadece şey değil yani misketlerle falan büyümedik biz. Çelik çomaklarla, saklambaçlarla, işte kaplumbağalarla. Düşünebiliyor musun mahallende geziyorsun bir bakmışsın böyle az ilerde bahçede kaplumbağalar var. Kaplumbağalarla oynaya oynaya büyüdük. ... Top oynuyorduk, çok güzel spor kulübümüz vardı kendimizin kurduğu, mahallemizin insanların kurmuş olduğu spor kulübü vardı (A2, 40, Erkek)

A2'nin yaptığı ayaklarının toprağa basmasını beton karşıtlığı ile beraber düşündüğümüzde toprak temasının tekniğin tahakkümünün düzlemi olan modern

kent içerisinde pastoral ve romantik bir mekânsallığın olabildiğini ifade etmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda toprağın bir sahiplenilmiş mekân, betonun ve çeliğin ise tahakküm mekânının üretim araçlarından olduğunu ifade etmek mümkün görünüyor (Lefebvre, 2014: 182). Dolayısıyla mahallede toğrağa yapılan referans mahallenin sahiplenilmiş bir mekân olmasının göstergelerinden biri olarak yorumlanmaktadır.

Bu dönemin en önemli sorunlarından biri de kanalizasyondur. Mahallenin bu dönem bir kanalizasyon sistemi yoktu. İbrahim Öğretmen (1957: 43) her ne kadar kanalizasyon olmamasını sefalet mahallelerinin bir özelliği gibi anlatsa da bu durum Derbent örneği için geçerli olmamıştır. Çünkü mahalle sahiplenilmiş bir mekân olduğu için sefalet görüntüleri oluşmamış, halk sağlığını tehdit edecek durumlar yaşanmamış, tam tersine mahalleli hemen “foseptik çukurları” açarak soruna çözüm bulabilmişlerdir. A15 bu süreci şöyle açıklamaktadır:

Evimizin önünde kanalizasyon olmadığı zaman işte foseptik çukurlarımız vardı. Üç ayda beş ayda bir vidanjörler gelirdi boşaltırdı. Bırak daha yolu, kanalizasyonumuz yoktu. Kendimiz eştiğimiz foseptik çukurlarına kendi işte şeyimizi atıklarımız oraya giderdi yani (A15, 39, Erkek)

Kanalizasyonun dışında belki de en önemli sorunların başında su sorunu gelmektedir (Öğretmen, 1957: 20). Bu dönemde mahallede kanalizasyon gibi temel altyapı olanakları ve su tesisat sistemi de olmadığından mahalleliler su sorununu gene kendi imkânları ile çözmüşlerdir. Su sorunu ile mücadele pratiği olarak da bu dönemde “tulumbalar”ın devreye sokulduğu görülmektedir. Mahalleliler gecekondularının bahçelerinde su kuyuları açmışlar ve tulumba tekniği ile yer altı sularını çekip kullanmışlardır. A10 bu süreci şöyle ifade etmektedir:

Tulumba vurdu herkes. Şurada, şurada Balıkesirli biri vardı, onun kapısında tulumba vardı oradan alabileceğini herkes sulanıyordu. Omuzumuzda taşıyorduk. Tulumba çekti mibenim evin iki tarafında da vardı. Komşular gelirdi. Tabi tabi sularımız çok güzeldi (A10, 70, Kadın)

A10 tulumbayı ise şöyle açıklıyor:

Yerin altına boruyla, kolu var makinalarla yirmibeş metre demirle vuruyorlar boruylan. Sazlık gibi böyle kurmak istedikleri yerlere kazıp belli bir noktaya getirip sondaj yapıyorlardı yani. Her kapıda da vardı. Bizim kapıda da vardı, kolla çekiyorlardı (A10, 70, Kadın)

A21 ise “tulumba vurmanın” ekonomik güç ile yakından alakalı olduğunu mahallenin zorluklarından bahsederken şöyle ifade ediyor: “Efendim parası olan kuyu vuruyordu, kuyu tulumba. Efendim tuvaletler işte kapının önündebahçeye foseptik çukuru olarak bağlı. Elektrik yok, su yok, telefon yok, kanalizasyon yok, hiçbir şey yok anladın mı?” (A21, 62, Erkek)

A21’in bu görüşünü A24’de destekliyor. Tulumbanın daha çok zenginler tarafından tercih edildiği ve kullanıldığını ifade ediyor: “Parası olan zenginler son zamanlarda tulumbar yaptırdı. Yardımlaşma ile suları onlardan alıyorduk.” (A24, 63, Kadın)

Daha çok zenginler tulumba yoluyla su ihtiyaçlarını karşılansalarda zenginler diğer komşularıyla bu suları paylaşmışlardır. Tulumba ile elde edilen suları sadece kendileri kullanmamış, ihtiyacı olan ve tulumba vuracak kadar ekonomik bir sermayeye sahip olmayan komşularının tulumbarları kullanmalarına da izin vermişlerdir. Bu da bir dayanışma pratiği olarak dikkat çekmektedir: “Biz burada susuz kaldık. Suyu nereden alıyorduk, Hava ablanın oradan alıyorduk. Sonra biz evin önüne tulumba yaptırdık. Çeşme tulumba yaptırdık” (A18, 45, Erkek)

A9 mahallenin su ihtiyacının kuyulardan sağlandığını ve koşulların zorluğundan bahsetmektedir. Ancak bu zorluklarla mahallelinin mücadele ettiğini ve başardığını, 1980’lerde mahallenin mevcut halini elde ettiğinden bahsetmektedir.

Tüm bu süreçler mahalle halkının aktivizmini ifade etmesi açısından önemlidir:

Gecekinduda yaşam bugüne kadar geldi. Biz tabi genede çok zor şartlarla geldik. Buranın yolları yoktu, suları yoktu, kanalizasyonları yoktu. Bununla beraber vatandaş kendi olanaklarını su olarak bir kere tulumbarlarla kuyularla su vurduk. Herkesin

bahçesinden su çıkıyordu. O dönem çok iyiydi. Sonradan tabi müracaatlarımız ile su geldi, kanalizasyon oldu, elektrik, su alındı. Hatta elektrik vatandaş kendi paraları ile bir sürü şeyi yatırdılar yaptılar. Sonuçta bu Derbent'i mahalle olarak bizden önce az bir mahalle vardı.75'te bizimle beraber, bizden sonra da 80'lere doğru bu mevcut halini almıştı mahalle. 1980 yılında Derbent mevcut camilerine, okuluna yetişmişti. Hatemoğlu ilkokulundan önce baraka okullarda çocuklarımız okuyordu. Daha sonra Hatemoğlu diye bir tekstilci okulu onun katkılarıyla yaptılar. Okulun dışında vatandaş kendi katkılarıyla mahallede üç tane cami yaptılar (A9, 65, Erkek)

Yine aynı şekilde mahalle aktivizmi ve imece usulü dayanışma mücadelesi mahallenin “alinteri” ile kurulmasıyla açıklanıyor. Alinteri de sahiplenmenin göstergelerinden olarak dikkat çekiyor. Mahalleyi devletin ya da belediyenin değil, mahalle halkının kendisinin kurduğunun altı çiziliyor. A25 bu konuda şunlardan bahsediyor:

Mahalleli burada zor şartlarda hayatını devam ettirdi. Burada yaşanacak bir alan yarattı. Kendi kendine, işte kendi imkânlarıyla...buranın yolunu açmak insanların kendi maddi güçleriyle, buradaki var olan yolların yapımı insanların kendi şeyi ile elektrik direklerini insanların kendi paralarıyla dikildi. Çünkü o zamanın şartlarında paranız varsa direk geliyordu. Devletten belediyeden o zaman bize herhangi bir geçmiş yıllarda bir hizmet gelmedi. Hep kendi imkânlarımızla mahalleyi bir yere kadar büyüklerimiz getirdi. Ondan sonra artık 90'lardan sonra ufak ufak yollar. Elektrik direkleri hep insanların kendi imkânlarıyla, kendi sokağında direk geliyorsa bu sokakta insanların parası olan insanların vererek yaptıkları. Yani mahalle insanların kendi emeğiyle mahalle oldu yoksa o zamanki devlet Büyükşehir ve Sarıyer'in katkısıyla bu mahalle oluşmadı. Gerçekten insanların kendi alinteriyle kendi mücadelesi ile oluşan bir mahalle (A25, 41, Erkek)

İkinci kuşak yerleşimcilerden A19 ise mahallenin kuruluş sürecinde mahalle halkının neredeyse hepsinin mahallenin inşasına bilfiil katıldığını ve tüm bunların bir “karnaval” havasında gerçekleştiğini belirtiyor. Buradaki karnaval vurgusu mahalle halkının mahalleyi inşa ederken keyif aldığını göstermektedir. Bu da mahallenin sahiplenme ile kurulduğunu göstermektedir:

Yolları kendi emeğimizle yaptık, babamın lise müdürü arkadaşı vardı çakılını, kumunu arkadaşlarından işte maddi gücü ile temin ederek yaptı. Bu camilerde yine hepimizin babaları bütünlük olarak bir araya gelip elektriği, suyu hepsini direkleri yaptılar. Bir belediyeye telefon açarak değil yani. Yani şey vardı kimse bize bir şey sunmadı. Bayram havasında geçiyordu o yol yapımı falan (A19, 35, Kadın)

A26 ise mahalledeki su sorununu çözmek için tankerlerle su getirttiğini belirtiyor ve bunu mücadele pratikleri üzerinden okuyor. Yani A26'ya göre

mahalleye tankerle su getirilmesi aslında bir mücadele pratiği. Şöyle bahsediyor: “Biz burada büyük mücadele verdik. Şimdi ben söylemesi ayıp olmasın tankerle su getirdim buraya belediyeden. ...Böyleydi yani içecek suyumuz dahi yoktu. Tulumbalar vuruyorduk” (A26, 82, Erkek)

A27 ise o dönemleri oldukça olumsuz hatırlayanlardan. Yokluk ve çileli yıllar olarak hatırlıyor. Derbent o zamanlar dağlık bir alan, çakalların indiği ormanlık bir bölge. Bir orman arazisi hatta. Şöyle ifade ediyor bir kadın olarak: “Ben 30 sene önce geldim Derbent çamur içindeydi. Suyumuz yok, elektriğimiz yok. Biz fakir halk hergün çamurlarla dökülüyordu yollara. O çamurlar dize kadar. Hatta çakallar çağırıyordu burada kurtlar taaa o bakkalın önüne iniyorlardı, sağlık ocağının oraya” (A27, 58, Kadın)

Bu koşullardan mahallenin önce yollarının yapıldığını, sonra kanalizasyon ve en son olarak da elektrik hizmetlerinden faydalandığını A19’un söylemlerinden anlayabilmek mümkün. Bu anlamda mahallenin kuruluşundan sonra uzun bir süre elektriksiz yaşadığı ve bu elektriksizlik ile de mücadele ettiği söylenebilmektedir. Elektrik de gecekonduların mahallelerinin deneyimlediği ve üstesinden gelmek zorunda olduğu bir sorun olmuştur (Öğretmen, 1957: 20). A19 asfalttan elektrik ve telefona kadar mahalleye hizmetlerin getirilme süreçlerini çocukluğundan itibaren şöyle hatırlıyor:

Benim bildiğim benim çocukluğumda işte şeydi şöyle söyleyim mahallenin girişinde kocaman bir çınar ağacımız vardı. Yollar o zaman daha asfalt değildi çamurdu sonra yollarımız yapıldı. Elektrik ve suyun geldiğini hatırlıyorum, telefonun bağlandığını hatırlıyorum ben ilkokuldayken (A19, 35, Kadın)

A19 devamında da mahallenin gelişim sürecinde yangınların çıktığını ve her yangından sonra lüks toplu konut sitelerinin yapıldığını kaydediyor ve buna bağlı olarak da mahallenin gelişim sürecini şöyle açıklıyor:

Siteler mesela orası bomboştu. Karşımızda siteler yoktu. Biz küçükken yeşil alandı orası, o siteler yoktu tamamen yeşil alandı sadece. Şu köşede küçük bir kulübe vardı, orada bir bekçi vardı. Sonra orada bir yangın çıktı hepimiz de seyrettik onu. Sonra peşinden hemen bunlar yapıldı. Site tarzı şeyler yapıldığında önden bir yangın yapıp arazi açıyorlardı. O zaman tabii biz bunu bilmiyorduk. İnsanlar yangını söndürmeye gidiyorlardı (A19, 35, Kadın)

A21 önce elektiriğin sonra suyun geldiğini belirtiyor. Elektrik direklerini kendi aralarında para toplayarak satın almışlar. Elektrik direklerini kendileri kurmuşlar ve sonra da idare gelip mahalleye elektrik bağlamış. Buradaki elektrik direklerinin parasını mahallelinin kendi arasında toplaması da sahiplenme süreçleri olarak dikkat çekmektedir:

Elektriğin parasını biz topladık. Buradaki millet aramızda çok iyi hatırlıyorum. 1750 lira hane başı dediler verdik. Direkleri, elektrik direklerini parayla o kablo paralarını verdik. İdarede geldi çakti bize elektrik verdi. Su çok daha sonra geldi. Suyu tulumbalardan alıyorduk. Su çok sonra geldi. İşte öyle bir hayat burada (A21, 62, Erkek).

A2'de babalarının bu kendi aralarında para toplayıp elektrik direklerini alma işlemini şöyle hatırlıyor:

Bizim babalarımız kendi paralarını vererek elektriğini, suyunu, işte bu telefon direkleri bunlara varana kadar hep kendi ceplerinden para vererek kendi imkânlarıyla buralara gelmişler. Belediyeye gidip belediye bize hizmet eder falan yok. Kendileri bizzat o paraları kendileri ödemişler (A2, 40, Erkek)

A12 mahallenin hizmet alması için birçok mücadele verdiğini, bunun için “taaa vilayetlere gittiklerini” belirtiyor:

Biz çok uğraştık; su için uğraştık, bu camiler için uğraştık. Ondan sonra aha kendisi ile uğraşmadığımız hiçbir şey kalmadı. Ya taaa vilayetlere gittik. Aha bu elektriği getirmek için vilayetlerde oralarda yattık neredeyse anladın mı? Sen ne konuşuyorsun aha bu yolları vurdurmak için Allah Allah neler ya, sana ne anlatayım kardeşim ya (A12, 81, Erkek)

Mahalleye elektrik bağlanması süreci ile de 2000 liralık makbuzlar (EK: 26)¹³ arasında bağlantı kuruluyor. Mahalleye elektrik getirilmesi için belediyeye

---

¹³ Mahallenin idare ile ilgili süreçlerinde 2000 liralık bu makbuzlar tapu tahsis belgesi sahipliği ile alakalı bir durum olduğunu ifade ediyor. Tapu tahsis belgesi sahibi olmak için bankaya ödenen miktarın karşılığı oluyor ve tapu tahsis belgesinden ziyade bu makbuzlar ön plana çıkartılıyor. Makbuzlar bir anlamda mahalleye bir bedel ödendiğini ifade ediyor ve tapu mücadelesinde belli bir kazanımı ifade ediyor. Tapu tahsis süreçlerinden hemen sonra da elektiriğin gelmesi mahalledeki mülkiyet süreçlerinin mahalle halkında önemli beklentilere yol açtığını ifade etmek mümkün. Yapılan birçok görüşmede aktarılanlar arasında yer alan önemli bir tema tapu tahsis belgesi süreçlerinden

yapılan müracaatlarda bu 2000 liralık makbuzlar kullanılmış: “O zaman mesela elektrik gelirken işte o 2000 bin liralık makbuzlar verildi. Alındı şey yapıldı ondan sonra elektrik bağlanmaya başlandı. Elektrikler alınırken o 2000 liralık makbuzlar kullanıldı. İki bin liralık makbuzları her yere gidiliyordu” (A11, 49, Kadın)

Bu dönemin mahalle koşullarının zorluğunu daha çok kadınların çektiği söylenebilir. Kadın emeği gecekondulu mahallelerinin kuruluş süreçlerinde her zaman önemli olmuştur (Weidel, 2001: 25, 82, 223). A24 bir kadın olarak mahallede süreçlerini “kendi çilemi bilirim” üzerinden anlatıyor. Kadın olarak ormandan su getirdiklerini, çamaşırları elde yıkamaları, banyo için gerekli olan sıcak suyu temin için sobanın yakılması sırasında odunluktan yakacak getirilmesi için sürekli evin dışına çıkması gerektiğinden yaşadığı hastalıkları vs. anlatarak sahiplenme süreçlerinde kadınların öneminden bahsetmektedir. Mahallenin kuruluşundan itibaren hayatını mahallede sürdüren A24 o zamanların zorlu koşullarını ve verdiği mücadeleden şöyle bahsediyor:

Ben kendi çilemi bilirim. Ben yıllarca, ben buraya gelince taa orman belki bilir misiniz, biz geldik buraya ordan su getirdik ormandan su getirdik, ormanın gölünden su getirdik buraya. Burada üç kaynım vardı, üç tane çocuğum vardı, bir de biz vardık bir odada yaşadık. Allah inandırсын seni çamaşırını ben elde yıkadım, tüpümüz de yoktu Ecevit ile Demirel’in dönemindeydi. Tüpte yok öyle. Biz ormandan çıtır getirdik, çamaşır yıkardık. Banyoyu hep dışarıda suları, kazanları kuruyorduk. Çamaşırları hep dışarıda yıkıyordum. Bir de onlara hepsine su ısıtıyordum, getiriyordum evde onların hepsi banyo yapıyordu. Sekiz kişiydik. Ben tifo oldum, hep o soğuklarda hep o ellerinde çamurlar çocuklara poşet giydiriyorduk. Buradaki barakalarda çocuklar giderdi okula okuldan gelirdi şeyi yok ayakkabı yok. Abartmam Allah inandırсын seni. Aynı böyle. Çocukları gelirdi ayakkabı boşver de lastik yok, lastikti o zaman. ...çocuklar gelirdi bir ayakkabı var bir yok. Giderdim bu yolda nerde o ayakkabı çamurda bulur getirirdim. Bak çamurda nerde o ayakkabıyı bulup getirirdim o. ...Biz burada çok çile çektik. Onun için hiçbir zaman kentsel dönüşümü de istemem, saray da yapsa istemem. Kendi bu kümesimde rahatım. Ben çok çile çektim (A24, 63, Kadın)

A12 ise mahallede gecekondulaşmanın sahiplenme pratikleri üzerinden gerçekleşmesini “burasını bahçe haline getirmeye az mı uğraştık” üzerinden

---

sonra tapuların verilmesine kesin gözüyle bakmışlar. Kendilerinde böyle bir beklenti oluşmuş ama her ne hikmetse bu bir türlü gerçekleşmemiş.

anlatıyor. Mahalledeki gecekonduların inşaatını bizzat kendisinin yaptığını ifade etmesi sahiplenme açısından önemli:

Kendim yaptım, ev yoktu ev nerede. Bir gecekondu vardı burada bir oda bile değildi. Ben oraya su kuyusu yaptım, ağaçlar diktim ondan sonra efendim ne bileyim yani yapmadığımız bir şey kalmadı. Az mı uğraşıyoruduk. Neler yapmadık ki burasını bahçe haline getirmeye az mı uğraştık ne konuşuyorsun sen hemşehrim. İnşaat ustasıydım canım, aşağı yukarı üçyüzoyuz üçyüzkırk aşağı yukarı ev gecekondu yaptım buralarda. Bana yaptırılardı yoksa belediye yıkıyordu, yeri veren adam öyle diyordu ‘Turan’a verirsiniz yıkılmaz yoksa yeriniz yıkılır’ anladın mı? Belediyede gidiyorduk belediyeyi görüyorduk, belediyeye herkes para ödüyordu bu yerleri o şekilde yaptı yani. Belediyenin haberi olaraktan yaptı o zamanlar belediyesiz hiç kimse yapmadı (A12, 81, Erkek)

A21 ise bir güvenlik önlemi olarak 75 yılında gecekondusunu yaptığını ve hemen bir yıl gibi erken bir süre içerisinde de gecekondusunu vergiye kaydettirdiğini ifade ediyor. Vergiye kaydettirilmek devletin gecekondulara yönelik bir denetim pratiği olduğu ifade edilse de (Öğretmen, 1957: 25) A21’in bu açıklamalarından vergiye kaydettirmenin bir mücadele pratiği olabileceği de anlaşılabilir. Çünkü bu sayede yıkım ekipleri gecekonduya “kaçak” muamelesi yapmıyor. Dolayısıyla vergiye kaydettirmenin de bir “taktik” olduğunu belirtmek mümkün: “73’te askere gittim 74’te geldim 75’te buraya gecekondu yaptım 76’da da vergiye kaydettim. 76’dan beri beyannamem belediyeye bildirilmiştir anladın mı?” (A21, 62, Erkek)

Ancak her ne kadar vergiye kaydettirerek gecekondunun kayıtdışı oluşu örtülmeye çalışılsa da ilişkiler ve belediyeyi “görmeler” tam olmadığından partiküler gecekonduların yıkımları da yaşanmaktaydı:

80’den sonra hatırladığım kadarıyla şurada Ahmet var Sinoplu onun evi yıkıldı, Hüseyin Erdoğan’ınki yıkıldı, Necmi abinin ki yıkıldı hangi birini sayayım ya. Hepsini zabıta yıktı zabıta. Polisin ne işi var tek tük ama baya yıkıldı. Veysel vardı benim evimin önünde adamın evini yedi kere yıktılar adamın temelini yedi kere yıktılar. Ama hepsinde de yeniden yaptı yılmadı yani (A21, 62, Erkek)

Ancak bu yıkımlara rağmen mahallelinin birbiri ile dayanışma içerisinde mahalleyi kurduğunu A18’in toparlayıcı ifadelerden anlayabilmek mümkün:

Elektriğimiz, suyumuz buradaki insanların kaynaşması ile günden güne... birlikte, beraberlikle her şeyimizi biz kendimiz sağladık. Bize çoğu insanın faydası bile olmadı

dışarıdan. Ne yaptıysa buradaki insanlar, Derbentliler, tırnaklarıyla kazıyarak yaptı. Hepsini. Burada hep dışarıya veya bir örgütçülük, propaganda hiçbirşey yoktu. Hep biz vardık. Biz Derbentliydik. Başka hiçbirşey yok. Biz Derbentliydik. Burada komşumuzun evine bir şey olsa bütün insanlar, duyan insanlar hemen koşardı o komşuya yardıma. Yani el birlik içinde böyle yürüdük ettik (A18, 45, Erkek)

A21 de o dönemde dayanışma, yardımlaşma olduğunu, herkesin birbirinin derdi ile dertlendiğini ifade ediyor ve günümüz ile kıyaslayarak mahalledeki komşuluk ve dayanışmanın durumunu açıklıyor:

O zaman varya sen buraya ev yapacağım kamyon sana briket getirmiş tamam mı hemen kime yakınsan hemen onlar koşar o briketi indirir. Ev yapacan suyun yok ötekinin tulumbası var kapıda hemen suyunu çeker senin bidonunu doldurur. Öyle bir komşuluk varya müthiş insanlar ayrıla ayrıla bugün de birbirimize selam vermiyok anasını satayım. ...Bir sınıfsal mücadele vardı, herkes solcuydu, herkes köyden yeni gelmiş, herkes fakir fukara, herkes çalışıyor anladın mı? (A21, 62, Erkek)

Bu dönemde yani mahallenin kuruluş döneminde sahiplenme üzerinden gerçekleşen mücadele pratiklerini göstermesi açısından ve genel anlatılanları toplaması açısından A18'in yorumları değerli görünmektedir. Bu dönemde nasıl bir mücadele pratikleri benimsendiğini ve sonuç olarak ortaya bir "mahalle"nin çıkış sürecini okumak mümkün:

80'lere doğru 77-78 usta, duyan geldi. Duyan geldi. Burada zamanında biz gelirken buranın ağası vardı. Seyfi Akdağ'a gittik, dedik ki 'biz buradan yer istiyoruz'. O zaman buranın ağası Seyfiydi. ... Seyfi Akdağ'a dört tane burma bilezik verdik. O yeri alabilmek için. O da dedi ki 'tamam burası sizin, oturabilirsiniz'. Dozeri getirtti, bilmem ne yaptırdı, biz oraya evi yaptırdık. İlk evi, kazmayı vuranlardan yani ilk yerleşenlerden biriyiz. ... 72'de babam evi yapmış. Araziyi almış, 72'de babam evi yapmış. ... Burada yer muhabbetleri oldu, insanlar geldi, o geldi o akrabasını getirdi, o geldi, o akrabasını getirdi filan derken odur budur burada bir yerleşim oldu. Yerleşim olduktan sonra bu sefer buraya ne lazımdı abi, elektrik lazımdı, su lazımdı. Bu sefer buradaki halk toplandı, başvurularda bulundu, dilekçeler yazdı. Şunu yaptı, bunu yaptı, buranın elektiriğini getirdi, suyunu getirdi. Dedi ki bu böyle olmuyo, çamur çorak, buraya yol lazım, mıcır döktüler, bir müddet mıcırılı kaldı. Arkasından asfalt yapıldı. Derken bu böyle gel zaman git zaman bu mahalle, bir mahalle, bir komşuluk, bir diyalog oluştu (A18, 45, Erkek)

Tüm bu anlatılanlardan hareketle mahallenin sahiplenilmiş bir mekân olarak kurulduğu görülebilmektedir. Bu sahiplenilme kolay olmamış ve bu açıdan çok çile çekilmiştir. Ancak sahiplenme olduğu için bu çileler ile mücadele yoluna gidilmiştir. Çileler ile bu mücadele sürecinde de imece usulü benimsenmiştir. Sahiplenmenin olduğu her mekânda bir mücadele, dinamizm, direniş ve dolayısıyla tarih vardır.

Mahallenin kuruluş sürecinde de sahiplenme üzerinden gerçekleşen bir yerleşme süreci olduğu için mahalle altyapı gibi sorunlarına kendi imkânları ile çözüm bulabilmiştir. Kanalizasyon sorununa fosseptik çukuru açarak çözüm bulmuşlar, su sorununa tulumba vurarak çözüm bulmuşlardır. Eğitim ihtiyaçlarına bizzat kendileri de emek vererek okul inşa ederek çözüm bulmuşlardır. Bundan ötürü de gecekondu mahallesinin daha henüz kuruluş aşamasında dahi bir sefalet mahallesi özellikleri taşımadığı görülmektedir (Karpaz, 2003: 52). Hâlbuki Öğretmen'in (1957: 43-44) araştırmasının sonuçlarına göre gecekondu mahallesi bir sefalet mahallesidir. Gecekondu mahallelerinin birçok "mahzurları" bulunmaktadır ve bunlardan biri de "ahlaki mahzurlardır". Ona göre gecekondu mahallelerinde oturanlar "ahlaki bağları tamamen kopmuş kimselerdir: ...meyhane köşelerinden kaçıp gece yarısı bağırıp çağırarak sokak ortalarında dolaşan sarhoşların meskenidir". Derbent örneğinin ise bu şablona uymadığı görülmektedir.

4.1.2. İGEK-DER'in Kuruluşu: "Biz de Varız"

Mahallenin kuruluş süreci içerisinde karşılaştıkları zorluklarla imece usulü ile mücadele ederek mahalleyi yaşanılır hale getirdikten sonra yasal yollarla mücadele etme (Weidel, 2001: 13-14) yoluna gittiği görülmektedir. Bu dönemde henüz bir mahalle muhtarlığı bulunmadığından varolan sorunlara çözüm bulmak amacıyla dernekleşme yoluna gidilmiştir. 1975 yılında darbe ile kapatılacağı döneme kadar olan mahalle mücadelesini dernekleşme üzerinden okumak mümkündür.¹⁴ Dernekleşmenin en önemli etkisi mahalledeki parselasyon ve buna bağlı olarak gelişen gecekondulaşma sürecine sosyalistlerin müdahil olmasıdır. Sosyalistler

---

¹⁴ O dönemde İstanbul'un diğer birçok gecekondu mahallesinde de dernekleşme üzerinden yürüyen bir gecekondu hareketinin varlığından bahsetmek mümkündür (Ünsal, 2014: 116). Bu gecekondu hareketinin en somut gözlemlendiği bölge Ümraniye'deki 1 Mayıs Mahallesi deneyimi olmuştur (Aslan, 2008). Bu deneyimin etkileri de Derbent örneğinde gözlemlenebilmektedir.

parselasyon sürecine müdahale ederek Lazların ekonomik bir bedel karşılığı mahallede arsaları satmalarına engel olmuşlardır. Dolayısıyla bu dönemle birlikte dernekleşme üzerinden örgütlü bir şekilde mahalledeki gecekondulaşma süreçlerine sosyalistlerin müdahil olduğunu ve mahallenin kuruluş, yerleşme ve hizmetlerin getirilmesi noktasında mücadele etmeye başladığı söylenebilir. A1 Derbent mahallesindeki gecekondulaşma süreçlerine sosyalistlerin müdahil olma sürecini şöyle açıklamaktadır:

Toplumsal dinamiklerin buraya yerleşmesi, bilmem ne etmesi aslında 1977 ya da 1976 dönemlerindeki Türkiye’de 1 Mayıs mahallesi benzeri gibi işte toprak işgalleri vesaire gibi şeylerin olduğu, böyle bir şey var. O dönem sol/sosyalist güçler tarafından öncülük edilerek bu mahalle insanlar bir şekilde yerleşiyor. Yani onların öncülüğünde esasında oluyor. Daha öncesinde bu mahalle bir yerleşim var ama bu yerleşim nasıl oluyor? Daha çok bu Karadeniz mafyası dedikleri dönemde buradaki araziler parsel parsel insanlara belli bir para karşılığında satılıyormuş. O dönemdeki gelişen olayların işte örnek 1 Mayıs Mahallesi örneğin diye adlandırdıkları mahalleyi de özümseyerek burada sol/sosyalist çevreler bu Karadeniz mafyasını bir şekilde bertaraf ediyorlar. Bunlara karşı mücadele verip arazileri toparakları, evi, mülkiyeti olmayan insanlara bir anlamda birçoğuna mesela bu bizim bu pafta böyle birçoğuna işçi olan ailelere bu arazilere ev yapabilmeleri için sunuyorlar. Yani mücadele ederek bunu yapıyorlar. Bunun önünde İstanbul’da ilk kurulan gecekondular birliği diye bir dernek işte bizim Derbente kuruyor (A1, 53, Erkek)

A1’in anlatımından mahallenin ilk kuruluş süreçlerinde Lazların etkili olduğu, ancak daha sonra 1 Mayıs Mahallesi deneyiminden hareketle sosyalistlerin mahallenin kuruluş sürecine müdahale edip etkili hale gelerek bir dernekleşme yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. Sosyalistlerin mahallenin kuruluş sürecine müdahil olmasının en net sonucu civardaki fabrikalarda çalışan mülksüz, yoksul işçi sınıfı üyelerine bedava arsa tahsis etmek olmuş. Bu süreçle beraber fabrikalardaki işçiler mahalleye yerleşerek gecekondular yapmaya başlamışlardır:

Gecekondular Birliği Derneği de aslında İstanbul’da ilk gecekondular derneği olduğunu ve önemli mücadeleler veriyor. İşte bunun içerisinde Mustafa Uzun var, Şakir Doğan var, başka çevrelerden insanlar var, adını hatırlayamadığım... Mustafa Uzun’u da tanıyorum. ...baya bir mücadele ediyorlar bu konuda. Birçok insana burada ev veriyorlar Kastamonululardan tutun da Rizelilerden tutun da Giresunlulardan tutun da Sinoplulardan tutun da buradaki araziye veriyorlar. Şöyle veriyorlar bunların mülkiyeti olmayacak, arabası olmayacak, evi olmayacak daha çok mülksüz insanların barınma sorununu üzerine kurgulanan bir yapılanma (A1, 53, Erkek)

A3 o dönemde mülksüz, yoksul işçi sınıfına arsa tahsis ederek gecekondulaşma sürecini “devrimci bir hareket” olarak tanımlıyor:

Zaman zaman yıkımlar oldu. İşte 1 Mayıs Mahallesi ve onun gibi birçok yerlerde yıkımlar oldu. Bu yıkımlarda o zamanki 80 öncesi devrimci solcu sosyalist gençler, demokrat devrimci gençler onlarla birlikte o mücadele yaptılar o zamanki konjonktürde bu insanlara yardımcı olmak devrimci bir hareketti (A3, 55, Erkek)

A20'ye göre ise o dönemde ciddi bir baskı vardı ve mahallede parselleme süreçleri yaşanıyordu. Dernek yönetimi ise Akgün ile Ayaz Caddesi arasındaki kalan arazileri yoğun çatışmalar ve mücadeleler sonucu sahiplenebilmişlerdir:

“dışarıdan tabi çok büyük baskılar yiyorduk. Sürekli gece burayı parsellemeye geliyorlardı. ... Karşı Akgün Caddesi kısmını parsellemeye çalıştılar. İşte o derneği ve dernek yöneticilerinin azimli çalışması sonucu hepsi püskürtüldü. Bugünlere getirdik yani. Çok büyük çatışmalar oldu bu mahallede ve Derbent Texas gibiydi çok kötüydü. Gece 5 6'dan sonra kimse kapısının önüne çıkamazdı, camını açamaz. O çatışmalar içerisinde burası kazanıldı” (A20, 49, Erkek)

Derbent Mahallesi'nin mücadele tarihi açısından bakıldığında ise dernekleşmenin imece usulü mücadele pratiğininin sonra devreye sokulduğu anlaşılmaktadır. Yani önceleri mahalle imece usulü mücadele pratikleri ile zor koşullarla mücadele etmiş ve daha sonrasında da dernekleşme yoluyla yani yasal, hukuki yollar üzerinden hak arama süreçlerine girmiştir denilebilir. A1'e göre bu mücadeleler sonuç vermiştir:

O dönemin bu derneğin yol sorununu çözmek, kanalizasyon yapmak, daha çok bir dayanışmayla yani halkın kendi sorunlarını kendi çözmesi, nasıl ki devlet bu insanların konut sorununu çözmediyse bu toplumun konut sorununa da, yol sorununu da su sorununu da aslında çözmedi. Halkın yani o zaman belki kanalizasyonu o kuyu dediğimiz şeylerle belli bir dönem öyle idare ettiler. Su yokken işte tulumba dediğimiz o yöntemle belli bir dönem idare ettiler. Kendi ihtiyaçlarını giderebilmeleri için bir takım şeyleri yaptılar. Daha sonra tabi mücadeleler sonucu su da getirildi. Elektrik de getirildi, doğalgaz da geldi. ... Ama tabi bunların hepsi mücadele sonucu, yani hiçbir zaman bize lutfetmediler. Belki insanlar yol kestiler, belki belediyenin önüne yürüdüler, bilmem ne yaptılar ama hepsi bir mücadele sonucu elde edildi. Dilekçeler verdiler toplu halde o dönem (A1, 53, Erkek)

Dolayısıyla mahalleye hizmetlerin getirilmesinde derneğin oldukça önemli işlevleri olmuştur. Dernek mahalleye hizmetlerin getirilmesi noktasında yerel

yönetimlere bir baskı aracı olarak devreye sokulmuş.¹⁵

A7 de bu tespiti doğrulayan bir açıklama yapıyor. Kendi mahalle deneyimlerinden de bahsederek mahallelerin önce kendi imkânları yani imece usulü mücadele ettiğini, bundan sonuç alınmayınca da yasal yolları devreye soktuğunu bir örnek vaka üzerinden şöyle yorumluyor:

Bütün bu kamu hizmetlerine ve sosyal donatı anlamındaki devletin sağlaması gerektiği ama tabii bir hukuki olarak onları yasal bir statüde görmedikleri için sağlamayı tercih etmediği bütün bu hizmetleri mahallelinin kendisinin çok ciddi cefalar çekerek, çok ciddi emekler edilerek kadınıyla, genciyle, yaşlısıyla, kendilerinin yaptıkları belli bir döneme kadar o yasal statü oluştuktan sonra da zaten hizmet gelmese dahi bu sefer hukuki yollarla başvurular neticesinde geliyor. ... Yani elektrik direklerini kendileri yapıyor zaten zaten çamurda malum bütün o süreçlerde bütün her şeyi kendileri yapıyor. Baraka dedikleri bir okul var zamanında Derbent'te. Onlar hep kendi elleriyle örüyorlar ediyorlar. Dernekleri kendi elleriyle tuğlalarını falan malzemelerinin birisini işte bir akrabası oluyor bir şeysi oluyor oradan temin ediyorlar direklerle kadar kendileri çekiyorlar yani. Ama işte dediğim gibi sonradan atıyorum doğalgazın gelmesi mevzusunda da yani eğer oraya o anlamda bir hizmet gitmiyorsa işte bunu yasal yollarla çekiyorlar (A7, 31, Kadın)

A8 ise o günkü mahalle derneği içerisinde de imece usulü mücadele pratiğinin benimsendiğinden bahsediyor: “12 Eylül öncesinde zaten bir derneğimiz vardı, 74-75 yılında kurulmuştu. O derneğin öncülüğünde de bu mahalle elektliğini, suyunu, imece usulü kanalizasyonunu, her türlü alt yapısını biz kendimiz imece usulü bütün mahallelere döküm yaparak, katkı yaparak yapısını yapmıştık” (A8, 54, Erkek)

A6 ise o dönem dernekleşme üzerinden bir mücadele pratiği benimsenmesini muhtarlığın olmamasına, muhtarlık olmamasından kaynaklanan organizasyon boşluğunu derneğin doldurduğunu ve muhtarlığın yapması gereken işlemleri derneğin yaptığından bahsediyor. Bu anlamda mahallenin belli bir düzene ve istikrara kavuşmasında İGEK-DER oldukça önemli bir rol oynamıştır:

Muhtarlık yoktu, bir şey yoktu. İnsanların bir araya gelip burada yapılması gerekenler konusunda karar verecek bir organizasyona ihtiyaçları vardı. Herhalde bunun yerini

---

¹⁵ Hâlbuki merkezi yönetim 1. Beş Yıllık Kalkınma Planında belediyelerin gecekondu mahallelerine hizmet götürmesini net olarak ifade etmişti (Yasa, 1966: 48). Ancak neredeyse 13 yıl geçmesine rağmen İstanbul'daki bir gecekondu mahallesinin hizmet alabilmek için kolektif eylemlere başvurduğu görülüyor. Dernek bu dönemde hizmet talebinde bulunan birçok sokak yürüyüşü düzenlemiş (EK:1, EK:2)ve bunda da oldukça etkili olmuş.

dernek doldurdu o dönemde. İnsanlar o derneğe üyeydi. O dernekte yönetimde olan insanlar vardı. Yani bu mahallede bir takım şeyler yani işte bu mahalledeki muhtarın ya da bir takım şeylerin bir takım yapılacak şeyleri bu dernek yapıyordu. Ve yani komşunun duvarı aşılırsa duvarını yerine getiriyorlardı. Öbürünü rahatsız edecek bir durum varsa dernek müdahale ediyordu. Öyle bir kültür de oluşmuştu yani. Muhtarlık olmadığı için o dönemler burada yani. Ya da birinin yardıma ihtiyacı varsa yardım ediliyordu evi yapılırsa evi yapılıyordu. Ne bilim yani bu mahalledeki güvenliği sağlıyordu. ... Bu mahalleyi koruyordu aynı zamanda da o dernek (A6, 49, Erkek)

Dernek aynı zamanda mahalledeki toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde de etkili olmaktaydı. Dernekte birçok sosyal faaliyet yapılmaktaydı ve aynı zamanda da mahallenin sorunlarının masaya yatırıldığı ve tartışıldığı bir örgütlenmeyi ifade ediyordu. O dönem bu derneğe de daha çok birinci kuşak üyeydi:

o dernek binası o dönemlerin insanların işte ne bilim sünnet yapacak, nişan yapacak, durumu imkânı olmayan düğününü de orda yapıyordu. Kına gecesini de orda yapıyordu. Yani 12 Eylül darbesine kadar o dernek aslında çok etkin kullanılıyordu. Halkın arası şey merkeziydi yani bir toplantı yapılacak ya da mahalleye elektirik gelecek elektirik ile ilgili bilgilenme su gelecek su ile ilgili bilgilendirme ne bilim yani bu mahallede yol yapılacak yolla ilgili çalışmalar (A6, 49, Erkek)

A2'ye göre İGEK-DER İstanbul'da ve Sarıyer'de kurulan ilk sosyal derneklere: "Bizim bu kurmuş olduğumuz dernek İstanbul Gecekondular Derneği diye ilk önce kuruldu, kurulmuş benim bildiğim kadarıyla. Daha sonra tekrardan değişmiş adı. İlk kurulan derneklere bir tanesi Sarıyer'de şey İstanbul'da. Bu tür sosyal derneklere arasında ilk kurulanlardan bir tanesi" (A2, 40, Erkek)

A8'de kentsel dönüşüm karşısındaki mücadele sürecinde en önemli pratiklerden ve ileride bahsedilecek olan halka yönelik sokak toplantısında mahallelilere geçmişlerindeki bu İGEK-DER mücadele deneyiminden şöyle bahsediyordu:

Biz ilk Derbent'i de kurarken 1970'li yıllarda Dernek, Derneğimiz vardı. İlk Derbenti oluşturduğumuzda 1980 12 Eylül darbesi öncesi bu mahallede dernek vardı. Büyüklerimiz vardı, biz bu derneklere vasıtasıyla buralara gelmiştik. Biz ilk derneğimizi oluşturduğumuzda bir tane komşunun evinde dernek faaliyete başlamıştı. Bu derneğiyle biz önce Derbent'in Derbenti dernek olarak önce Derbent halkına yukarıda bir tane biliyorsunuz kendi imkânlarımızla cami yapmıştık. Onun peşinden halk eğitim olarak bugün kullandığımız biçki dikiş kursunu yapmıştık. Bunlar hep bizim kendi imkânlarımızdaydı. Onun peşinden de dernek binamızı yapmıştık biliyorsunuz. ...Derbent'in hayatında dernek gerçekten çok önemlidir çünkü dernek toplumu bir araya getiren birlikte hiçbir menfaat gözetmeksizin halkın birlik ve beraberliğini

sağlayan resmi kurumlara Derbent'in elektiriği, suyu, doğalgazı getirirken de derneğimizin büyük katkısı olmuştur. Biliyorsunuz o zaman muhtarlığımız da yoğdu. İstinye'ye bağıydık, ama dernek üzerinden biz bu hizmetleri aldık (A8, 54, Erkek)

O dönem İGEK-DER içerisinde aktif olarak mücadele eden birinci kuşak mahalleli olan A28 bizzat yoksul, mülksüz işçilere bedava arsa tahsis etme süreçlerinin içerisinde yer alan birisi olarak bu süreci şöyle açıklıyor:

Boş arazilerin hepsini mesela fabrikada çalışanlara bizler yani fabrikada çalışan emekçi olan, evi olmayan, evi olana kesinlikle yer verilmedi burada. Mesela senin evin varsa buradan ev alamazdın yani. Tabi biz burayı oluştururken üç-beş kişi dernek gibi kooperatif gibi bir şey kurduk. O doğrultuda ne yapalım ne yapmayalım, bu halkı buraya yerleştirelim, boş bir alan. Böyle bir karar aldık. Ondan sonra zaten bir hafta millet çoğaldı geldi. O zaman birlik beraberlik vardı. Ufak bir güzelleştirme derneği vardı yani. Ufak bir yerdi. Oradaki birkaç kişiler vardı, mesela adaletli bir şekilde yolları bölerek herkese elimizden geldiği kadar paylaştırmaya çalıştık. Yani hiçbir şey karşılık almadan bir şey yapmadan yoksul halkı ev sahibi yapmak için uğraştık yani (A28, 63, Erkek)

İGEK-DER o dönem bu arsa tahsis işlemlerini yönetimdeki belli bir komite tarafından yapmıştır. Komite kimlere arsa tahsis edileceğine dair kendi aralarında tartışmalar yapmış ve koşulları, kriterleri belirleyip, kimlere arsa tahsis edileceğini karara bağlamıştır. A1 bu komitenin yoksul işçilere arsa tahsisi işlemini arazi mafyası ile karşıtlığı üzerinden değerlendiriyor: “Genel olarak solcu-sosyalist devrimcilerin önderliğinde bu mahalle bir şekilde burayı pazarlayıp satanların elinden aldı, halka dağıttılar” (A1, 53, Erkek)

İGEK-DER başkanı Mustafa Uzun'un yakından tanıdığı olan A29 ise komite üyelerinin kimlerden oluştuğunu şöyle açıklıyor:

Ekibi vardı, örgütlüydü. Bir İbrahim arkadaş vardı, ben vardım, burada yani. Komite vardı. Yönetimden Mustafa Uzun vardı, Hikmet Karahan vardı, Ali Uluk vardı, Necip Polat vardı, yönetimde Şakir Doğan vardı, ondan sonra yönetimde onlar vardı... Onlar dağıtıyorlardı komite olarak. Yaşayanlardan şimdi dernek başkanı olarak bir Necip Polat var sadece. Aşağı yukarı kimse yok şu anda. Hepsi vefat ettiler. Bunların başında bir tane Mustafa öğretmen vardı, Mustafa Uzun (A29, 62, Erkek)

Mustafa Uzun'un yakın bir arkadaşı ve aynı zamanda aynı köylüsü olan A28 ise şu isimlerden bahsediyor: “Unuttuğum iki isim vardı, Şakir Doğan, Ali Uluk, Mustafa Uzun, Necip Polat, yani bu mahalle için çalışan arkadaşlar bunlar.

Kuruluşunda çok rol oynayanlar. Ben ilk başta bunların içindeydim, Mustafa ile bu Necipler, Doğanlar falan” (A28, 63, Erkek)

İGEK-DER’de yoğunlaşan ve arsa tahsisi komitesinde görev alan kişiler arasında en ön plana çıkan kişi şüphesiz Mustafa Uzun’dur.¹⁶ Bu mahalle hareketinin içerisinde yer alan arkadaşlarının onun dünya görüşü ve karakter yapısı ile alakalı söylediklerini şu şekilde derlemek mümkün:

Mustafa Uzun sosyalist bir kimliğe sahip (A1, 53, Erkek)

Bir öğretmen, çok aydın akıllı, böyle çok çevik böyle küçük zayıf bir insandı ama kocaman yüreği olan bir adamdı. Herkesi kucaklayan, kimseyi ayırmadan bir aydınımızdı (A8, 54, Erkek)

Mustafa Uzun. Kendisi hem inşaat mühendisi hem öğretmendi. Yani benim ilkokulumda da öğretmenlik yapıyordu. İlkokulda benim öğretmenimdi. Buradaki barakalarda. Yani aynı zamanda okul müdürüydü o dönemler yani (A6, 49, Erkek)

Şimdi Mustafa Uzun mühendis arkadaşımız. Tabi biraz daha bilinçliydi. Biraz daha o bilincine dayanarak medeni cesareti de vardı. Tabi Hatemoğlu İlkokulu’nda o barakalar döneminde okulun müdürüydü. Daha sonra bu yapılan Hatemoğlu İlkokulu’nda müdürlüğünü yaptı. Tabi o arkadaş çok mücadele etti (A9, 65, Erkek)

Gerçekten Mustafa Hoca iyiydi yani daha çok örgütlü çalışıyordu. Biraz daha siyasaldı, biraz daha eğitimi yüksekti. Diğer mahallelerde yani diğer mahalleler ile birlikte diğer mahallelerde dernek kuruyordu (A9, 65, Erkek)

Çok temiz böyle Mustafa Hoca Mustafa Uzun çok temiz, namuslu bir devrimciydi kardeşim. Halkçıydı. Böyle insan gibi insandı biliyon mu? Bu mahalleye önderlik etti, yardım etti herkese. İşte diyorum sana bir tek içimizde okuryazar olan o adamdı ya öğretmendi (A21, 62, Erkek)

A29 Mustafa Uzun’un eğitim durumu hakkında bilgi veriyor:

Kendisi öğretmendi, daha doğrusu 75-76’da işte Teknik Üniversite’de son sınıf, üç dersi kalmıştı, Deniz Gezmiş’le beraber elli altı kişi okuldan atıldığında, okuldan atıldığından dolayı kalktı öğretmenlik yaptı. O zaman onun döneminden lise öğrencileri de öğretmen oluyordu. Ama o üniversite mezunuydu, yani üç dersi kalmıştı. Okuldan atıldı. Siyasiden dolayı. Siyasi olarak okuldan atıldı (A29, 62, Erkek)

Mustafa Uzun üniversite eğitiminden sonra Hasköy’de öğretmenlik yapmaya başlamış ama daha sonrasında “ezilenlerden yana olmak” için mahalledeki gecekondular hareketine dâhil olarak mahallede öğretmenlik yapmaya başlamış. A29

---

¹⁶ Mustafa Uzun’un mahallede inanılmaz bir şöhrete sahip olduğunu gözlemledik. Neredeyse efsane bir karakter konumunda. Kendisi için mahallenin o dönemki muhalefet hareketinin lideridir denilebilir. Ancak Derbent hakkında bugüne kadar yapılan bütün alan araştırmalarında bu aktörün yani Mustafa Uzun’un varlığının görmezden gelinmesi oldukça ilginçtir.

bu süreci şöyle izah ediyor: “Öğretmen olarak kendisi Hasköy’de öğretmenlik yapıyordu. Orda pek şey olmadı, tercihini daha böyle kırsal kesimlerde ezilen insanların işinde, çocukları şey etmek.” (A29, 62, Erkek)

O dönem İGEK-DER yönetiminden arkadaşı olan A30 da Mustafa Uzun’un çok bilinçli bir insan olduğundan bahsediyor: O burada okul müdürüydü zaten. Hatta onun sayesinde bu okul yapıldı. O zaman barakaydı. Çok böyle şey yani bilgili bir insandı... Çok değerli bir adamdı. Çok bilinçliydi. ...İnan ki onu tanımayan yoktu (A30, 81, Erkek)

Yine o dönemden bir başka arkadaşı da Mustafa Uzun’un şu özelliklerden bahsediyor:

Mustafa Uzun eşi benzeri bulunmayan bir insandı. Babacandı. Herkesi kucaklardı. Hiç kimseye sen şusun sen busun gözüyle bakmazdı. Herkesi bir şeye toplamaya çalışan bir insandı. Solcu devrimcisi birisi olarak görünüyordu. Kendisi öğretmendi. İşçiydi....Biz Mustafa ile kardeş gibiydik (A28, 63, Erkek)

Bu anlamda Mustafa Uzun’un “solcu devrimci birisi olarak” “lider bir insan” olarak mahalle halkı tarafından görüldüğü ve mahallenin çoğunluğuna yardımı dokunan bir insan olduğu anlatılıyor:

Mustafa Uzun’u biz tanırız. Bizim yakın köylümüzdür. Mustafa Uzun lider bir insandı. İnsanlara doğrudan gidebilen bir insandı. Benim bir arkadaşım, bir abimizdi bizim (A31, 40, Erkek)

Mustafa Uzun öğretmendi, sosyal bir insandı, çok sosyal bir insandı. Bu mahallenin yüzde ellisinden fazlasına faydası olmuş bir insandı (A32, 56, Erkek)

Bunun dışında Mustafa Uzun’un İGEK-DER üzerinden 1975 yılından itibaren mahallede güçlenmeye başladığını ve bir anlamda mahalledeki gecekondulaşma sürecini yöneten ve organize eden bir aktör haline geldiğini söylemek mümkündür. A9 Mustafa Uzun’un mahalledeki gecekondulaşma sürecine dâhil olduktan sonra ilk icraatının İGEK-DER’i kurmak olduğunu şöyle anlatıyor: “İstanbul Gecekondu Güzelleştirme Derneği’ni kurmuştur. 77 76’da orada da o

derneğin başkanıydı. Burada da yine bizimle olan bir sürü arkadaşlar vardı. Necip Polat vardı, Bedri Gülenbakan vardı... İstanbul genelinde kurulmuştu. İstanbul'un genelinde örgütlenmeyi düşünüyordun" (A9, 65, Erkek)

A21 Mustafa Uzun ve o dönem komite üyelerinin İGEK-DER üzerinden İstanbul'un diğer yoksul gecekondu mahallelerindeki kiracıları nasıl mahalleye yerleştirdiğini ve onlara yardım ettiğini "solcuların dayanışması" üzerinden anlatıyor. Bu anlamda belki de İGEK-DER'in en önemli işlevinin mahallede para ile satılan arsaları artık bedava yoksul kiracı işçilere tahsis etmek olduğu söylenebilir:

Mustafa Hoca ekibi topladı gittik Çeliklepe Gültepe Sanayi Mahallesi kahvelerde insan topladık. Kirada oturanınız var mı?'evet, ben kirada oturuyorum diyenleri' topladı getirdi Lazlar parayla satıyor diye hazinenin yerini parayla sattırmadı Mustafa Hoca burada anladın mı? O evi olmayan Sanayi mahallesinin oralarda topladığı Çeliklepe'de topladı evsiz insanlara o karşı da ev yaptırdı. Eskiden solculuk buydu ya! Mustafa hoca gidip orada adama sormuyordu sen Alevi misin Sünni misin Sağcı mısın Solcu musun diye sormuyordu. Kirada oturan diyordu. Kim olursa olsun aldı getirdi buraya (A21, 62, Erkek)

O dönem Mustafa Uzun vasıtasıyla İGEK-DER üzerinden mahalleye yerleşip Lazlara karşı Akgün ile Ayaz Caddesi arasındaki araziler için sokak mücadelesi vermiş A33 bu mücadele sürecini ve Mustafa Uzun ile birlikte çektikleri sıkıntılar, baskılar ve işkencelerden bahsetmektedir. A33'ün bu tanıklığı o dönem arazi mafyası ile sosyalistlerin parselasyon mücadeleleri hakkında bir fikir vermektedir:

Şimdi bak anlatayım. Rahmetlik okul müdürümüz vardı Mustafa Uzun. Hoca. Hikmet Karahan iki. Hüseyin Çelebi üç. İbrahim Ayaz dört. Şakir Doğan beş, ben... altı. Biz buranın kurucusuyuz yavrum. İlk evi ben yaptım. Sene 76'da. Orda ben yaptım, Hüseyin Çelebi yaptı, Hüseyin Çelebi'ninkini yıktılar, askeriye geldi yıktı, Tokatlı Ali'nin odalarından bir ikisini de yıktılar, benimkini ellemediler, o kalış kaldı. Cezaevinden çıktım, borçlu düştüm. O gecekonduyu borcun yerine kapattım. İşte burayı da Lazların elinde. Ben Lazlara para vermedim delikanlı. Onlar buraları satıyordular, ben el koydum, ellerinden aldım... Bu tarafa para vermedik biz. Ben 1 lira para verdirmedi bu tarafa. Yukardan aşağıya. Burada bir tel vardı, aşağıya geçiş yok. Koymuyorlardı, yardım ben teli. Sınırı aşım kendim tek başıma, çok çektik oğlum. Bunlar var ya bize çok çektirdiler. Valla çok çektik. Çektirmede değil. Acı çektik biz. Rahmetlik Mustafa Uzun bir şubelere gitmeler, dayak yemeler, sırtıma bindiler, tuz ektiler, sırtıma bindi böyle eşek niyetine, sırtımda gezdi memurlar. Çok çektik şimdi bacıklarımın ağrısından yürüyemiyorum. O dayaklar, he valla, inan, aklıma düşükçe burnum sızlıyor. İçim yanıyor (A32, 74, Erkek)

Mahallenin kurucularından A30 da o zaman İGEK-DER üzerinden mahalleye

yerleşme sürecini şöyle anlatıyor:

Arsayı şimdi burada bir dernek kuruldu. Dernekte o Seyfi Akdağ'ı şey yaptı yani güçsüz duruma getirdi. Halk derneğe destek verdi. Dernek'te o kalan araziye, zaten Seyfi sattığını satmıştı, millet yerleşmişti, kalan bir kısmı da Dernek yerleştirdi. Bende o dernek döneminde buraya geldim (A30, 81, Erkek)

İGEK-DER'in kurulması mahalledeki gecekondulaşma süreçlerini radikal olarak değiştirmesinin yanında mahallenin artık mevcut sorunları ile örgütlü bir şekilde mücadele etmeye başladığını ifade etmektedir. Artık dernekleşme bir mücadele pratiği olarak doğrudan deneyimlenmeye başlanmıştır. Ve bu mücadele pratiği mahalle halkı tarafından ilgi görmüş ve mahalle halkı derneğe üye olarak örgütlü mücadeleden yana olduğunu göstermiştir. Mahalle kurucularından ve İGEK-DER'in çalışmalarına aktif olarak katılan birinci kuşak mahalleli A34 bu süreci şöyle açıklıyor:

Örgütlülük dernekti yani. Derneğin dışında başka bir şey yoktu. Herkes örgütlüydü dernekte, burada ne kadar insan varsa sağcısı solcusu hepsi derneğe üyeydi (A32, 60, Erkek)

Dernekle mücadeleye girildi burada. Dernek kuruldu (A32, 60, Erkek)

Dernek kuruldu, derneğin vasıtasıyla, yoksa onların elinden alınamazdı (A29, 62, Erkek)

Ancak İGEK-DER sadece yerel odaklı bir mahalle örgütlenmesi değildi. 1970'lerdeki gecekondular hareketinin bağlamında gelişen ve İstanbul'un diğer birçok gecekondular mahallesinde örneğin 1 Mayıs Mahallesi deneyimi ile bağlantıları olan bir organizasyondur. A29 İGEK-DER'in bir "Derbent derneği" olmadığını ifade ediyor: "Bu dernek Derbent Derneği değildi. İstanbul Federasyon derneğiydi. Bütün gecekondular buraya bağlıydı. 1 Mayıs olsun, o şey olsun Gülsuyu falan hepsi buraya bağlıydı. Reşitpaşa hepsi buraya bağlıydı. Yani bu derneğe bağlıydı" (A29, 62, Erkek)

A34 de A29'un görüşlerini destekler şekilde Derbent'in o zamanlar

İstanbul'daki gecekondu hareketinin merkezi olduğunu belirtiyor ve diğer mahallelerdeki gecekondu muhalefeti ve hareketinin örgütlenmeleri olan dernekler ile diyalogların olduğunu ifade ediyor:

Dernekler arası diyalog vardı. Gecekondu hareketinin merkeziydi burası. Nasıl bugün Sarıyer'in 44 mahallesinde böyle etkileşimler varsa o zamanda derneklerin hepsi birbirleriyle bağlantılıydı. Hepsi irtibatlıydı yani. Zaten ismi de öyleydi. İstanbul Gecekondu Derneği (A32, 60, Erkek)

Tüm bu anlatılardan mahallede artık İGEK-DER isminde İstanbul genelinde oluşan gecekondu hareketinin mahallede kendisine bir taban bulduğunu, çalışmalara başladığını ve mahalledeki gecekondulaşma sürecine müdahale ederek süreç içerisinde önemli bir aktör olduğu anlaşılmaktadır. İGEK-DER'in ilk faaliyeti bahsedildiği üzere mahalledeki parselasyon süreçlerinde kendisini gösteren, arazi mafyası olarak tanımladıkları Akdağlar ile giriştikleri imtiyaz mücadelesi olmuştur. Bu imtiyaz ve hâkimiyet mücadelesini İGEK-DER'in kazandığı söylenebilir. Çünkü Akdağların muhalefetine rağmen Ayaz Caddesi ile Akgün Caddesi arasındaki arazileri Akdağların hâkimiyetinden alıp yoksul, mülksüz ve kiracı fabrika işçilerine tahsis edebilmıştır. Bu durumda mahallenin bir "kurtarılmış bölge" olma durumu ile açıklanmasına neden olmuştur: "Bir anlamda kurtarılmış bölgeydi hakikaten. O dönemde bizim hemen hemen herkez solcuydu. Solcu olmayanlarda vardı ama onlarda sesini çıkarmıyordu." (A31, 40, Erkek)

A34 ise dernekle beraber mahallenin denetimleri altına girdiğini ve bu anlamda kurtarılmış bölge olarak tanımladıklarını ama bunun 80 darbesi ile birlikte ortadan kalktığını söylüyor:

Şimdi kurtarılmış bölge diye bir şey yok. O zaman biz öyle savunuyorduk. Ama burası bir dernekle beraber bizim denetimimizdeydi. Onun için kurtarılmış bölge diyebilirsiniz. Kurtarılmış bölge yok diye biz savunuyorduk yani. Niye? 1 Mayıs Mahallesi kurtarılmış bölgeydi. 80 geldi darmaduman oldu (A32, 60, Erkek)

İGEK-DER Mustafa Uzun liderliğinde oluşan bir hareketti ancak Mustafa

Uzun bunu tek başına değil, kendisi ile fikir birliği yapan bir komite, bir ekip ile yürütüyordu. Bu şekilde mahallede egemenlik sağladıktan ve halkın da önemli oranda desteğini aldıktan sonra mahalle halkı ile birlikte mahallenin sorunlarına çözüm arama yoluna gitmişlerdir. Mahallenin sorunları ise öncelikle altyapı meseleleri olmuştur. Henüz bu dönemde hukuki anlamda gelişen bir sorun bulunmamaktadır. Bu bir mülkiyet sorununun olmadığına işaret etmektedir. Çünkü mahalleye yerleşme süreci sahiplenme pratikleri üzerinden gelişmiştir ve temel amaç barınma amaçlı olmuştur. Henüz o dönemde 1980 askeri darbesi sonrası kendisini hissettirecek rant baskısı da oluşmuş durumda değildir. Dolayısıyla sorunlarla mücadele olarak mahallenin kurulması sürecinde karşılaşılan güçlükler gelmektedir. Bunların da başını temel hizmetler oluşturmaktadır. Su, elektrik, kanalizasyon gibi sorunlar başlıca sıkıntılar olarak dikkat çekmektedir ve mahalle İGEK-DER öncesinde örgütsüz bir şekilde imece usulü yardımlaşma ve dayanışma merkezli ilişki ağları üzerinden zorluklarla mücadele ederken, İGEK-DER ile bu yerini örgütlü bir şekilde dernekleşme merkezli bir mücadeleye bırakmıştır. Dernekleşmenin olması mücadelenin daha da arttığını göstermesi açısından önemlidir

Bu bağlamda A8 o dönemlerde Mustafa Uzun ile birlikte verdikleri mücadele süreçlerini şöyle açıklıyor:

Mustafa Hoca'yla birlikte biz 78'i 79'a bağlayan yıllarda bu mahallenin elektriğini aldık, 1980'lere doğru bu mahallenin suyunu aldık. Biz kendi imkânlarımızla, o insanların öncülüğünde kanalizasyonunu, altyapısını yaptık. Gittik Fatih Orman Baş Müdürlüğü hemen 500 metredir mahallemize. Ordaki Orman dairesindeki mevcut bürokratları tanıyıp eş-dost ilişkisiyle mahallemizin yollarını vurdurduk. 1979'da dönemin belediye başkanı hiç unutmuyorum Aytekin Kotil'len biri il başkanı, biri belediye başkanıydı o dönemlerde çocuğum, inşallah yanılmıyorum. Birlikte geldiler şu anda mevcut aşağıda mahallenin tam ortasında bir trafo koydular. Çocuk parkları yaptık. Şu andaki mevcut muhtarlığımızın oraya kadar yolu asfalt yaptırdık. O tarihlerde (A8, 54, Erkek)

A29 ise Mustafa Uzun'un çalışmalarını şöyle anlatıyor:

Mustafa Hoca şey işte siyasi şeyden belediye başkanlarını devreye koyarak buradaki

elektrik tesisatını döşeyen adamı devreye koyarak, mahalleye direkleri dikerek, mahalleye elektiriği getirdi. Sanki yeni bir cennet kurulmuş gibi oldu bize. Yani çünkü emeği ile geçinen herkes öyledir. Biz parayla saltanat süren insanlar değildik. Emeği ile geçinen insanlardık. Kendimizi o zaman işte dünyanın en mutlu insanı hissettik...Bu mahalleye elektiriği getiren o oldu” (A29, 62, Erkek)

Mahallenin sokaklarının isimlerinin belirlenmesinde de (EK: 18) Mustafa

Uzun oldukça belirleyici bir rol oynamış. A9 bundan bahsediyor:

Okulun yapılmasında çok katkısı olmuştur. Derbent'in sokaklarına bakın özgür sokak var, evrim sokak var, devrim sokak var. Sokakların hepsini dolaşın Mustafa Hoca ile birlikte gezdik. O isimleri o taktı. Tabii belediye ozaman neyse göturdüler sundular çok ciddi katkıları vardır (A9, 65, Erkek)

Mahalledeki gecekondulaşma sürecinde İGEK-DER öncesinde gecekondu yapmak için belediyeye rüşvet vermek ve belediye yetkililerini görmek önemli bir prosedürdü (Hart, 1966: 28). Eğer bu prosedür izlenmezse yapılan gecekondu her an yıkım tehlikesi ile karşılaşabiliyordu. Yıkım olgusu gecekondu mahallelerinin kuruluşundan itibaren belki de yaşadıkları en büyük sorun olmuştur (Öğretmen, 1957: 28-31; Sewell, 1964). İGEK-DER ise bu adaletsiz uygulamayı kaldırmıştır. A29 bu süreçten bahsetmekte ve mahalleye o dönem kasıtlı olarak hizmet getirilmediğini ancak buna karşı Mustafa Uzun'un siyasi ve toplumsal ilişkilerini yani bir anlamda toplumsal sermayesini devreye sokarak mahalleye suyun ve elektiriğin getiriliş ve belediyeye ödenen ücretleri de ortadan kaldırdığını anlatıyor:

Belediyeye de o onkâğıdı da kaldırdık. O verilen parayı da kaldırdık. Mustafa Hoca, yani buraya suyu da getirdi. Tamam mı? Su mesela Büyükdere Caddesi'nden geçiyordu, o hemen metronun ordan, buraya mahalleye su vermiyorlardı. Düşününebiliyor musun? Tabii dedim ya o zaman o siyasi işler Kotil'in iktidara gelişinden dolayı, Kotil ile çok şeyi vardı, ilişkileri vardı. Mahalleye suyu o verdi. Elektiriği verdi. Yani bir trafo o zaman 40-50 milyar demiyelim milyonu o zaman. O zaman büyükşehir bunu karşıladı (A29, 62, Erkek)

Mustafa Uzun başkanlığında ve liderliğindeki İGEK-DER'in önemli faaliyetlerinden biri de mahalle camisini yapmak olmuştur (EK: 6). Bu camii tümüyle mahalle halkının kendi örgütlenmesi ile yapılmıştır. Burada da yine imece usulü mücadele pratiği karşımıza çıkmaktadır. Bu camiinin yapılış sürecindeki imece

usulünü A2 şöyle açıklamaktadır:

İnsanlar kendi çabalarıyla mesela bizim bir yıkılan bir derneğimiz vardı. Orasını insanlar kendileri yapmışlar. Mesela şu anda bir camimiz var, o caminin yanında eski ufak bir camimiz var. Orayı kendi imkânlarıyla hep imece usulü dönüşümlü olarak işte vardiyalı olarak iki tuğla sen koyuyorsun 3 gün o çalışıyor 5 gün o çalışıyor falan böyle böyle elektriğini suyunu herşeyini kendi imkânlarıyla yapmışlar o zaman. Camisini şeyine işte elektriğini suyunu telefon tesisatlarını herşeyini kendileri imkânlarıyla yapmışlar (A2, 40, Erkek)

A20 imece usulünün benimsenmesini devletin katkısının olmaması ile açıklıyor. Bir anlamda devlet belediye üzerinden mahalleye hizmet getirmediğinde mahalle halkının örgütlenip İGEK-DER üzerinden mahalleye hizmet getirmeye başladığını ifade ediyor. Bunun yanında devletin katkısının olmaması mahalle halkının kendi arasında bir para toplaması ile ifade ediliyor:

Yani diyorum ya bunu bizim mahallemizin derneği yaptırdı. Mustafa Uzun döneminde mahallelinin parası ile yapıldı. Yani devletin en ufak bir katkısı yok. İşçiliği olsun, malzemesi olsun tamamen buradaki insanların ortak olarak topladığı belli bir bütçenin sonucudur o. Kimsenin katkısı yok başta devletin mevletin. İşte daha sonra cami dernekleri kuruldu. Şu anda mahallemizde üç tane cami var gene tabii insanların bağışları ile katkıları ile yapılmıştır bu işler (A20, 49, Erkek)

A31 de bu caminin yapılışında solcuların da emeğinin olduğunu altını çiziyor. Solcuların bu çalışmalara ön ayak olduğundan bahsetmektedir:

Şimdi o dönemde 80 öncesi dönemde bu merkez caminin olduğu yeri solcular yapmıştır, solcuların emeği vardır. O dönemde mesela şu nalbur oranın temelinde çalışmıştır. Buranın sosyalist önderleri hepsi orda çalışmıştır. Bunun yanında dikiş nakış binası vardır arkasında onda bizzat bende çalışmışımdır fiziki olarak, birçok insan çalışmıştır. Bunlar hep solcuların ön ayak olupta yaptığı şeylerdir o dönemde (A31, 40, Erkek)

Ancak solcuların mahalleye bir cami yapması belirli kesimlerde rahatsızlık uyandırmış ve aleyhlerinde propaganda yapıldığı belirtilmiştir. Caminin yapılması dernek binasının yapılma süreci ile eş zamanlı yürümüş. O dönemlerde Kemal Sunal'ın bir filmi mahallede çekilmiş ve bunu da kullanarak belirli kesimler camiyi sinema yaparlar diye propandalar ve ihbarlarda bulunmuşlar:

O dernek binasını yaparken dernek binasının alanı çok büyüktü, ihbar ederdiler polise, burası örgüt yuvası yapıyor diye. Tamam mı? Ona rağmen yaptık, yanına da camiyi yaptık. Camiyi yaparken de ihbar ettiler, burayı sinema yaparlar diye. O süreçte Kemal Sunal da gelmişti burada bir film çekmişti gecekonduda. Burayı sinema yaparlar diye

gitmiş ihbar etmişlerdi, çok iyi hatırlıyorum (A29, 62, Erkek)

A29 dernek binasının yıkıldığını ama caminin halen durduğuna dikkat çekiyor. O dönem çocukların okuması için barakaların yapılmasını da İGEK-DER faaliyeti olarak görüyor. Bunun yanında İGEK-DER mahalledeki kadınlar için de çeşitli hizmetlerde bulunmuştur. Bu kapsamda hemen caminin yanında kadınların en azından makineyi öğrenmeleri için bir dikiş-nakış kursu (Yasa, 1966: 174) açmışlar. Bu da kadınların işçileşme süreçlerini oldukça etkileyen bir deneyim olması açısından anlamlı görünmektedir:

O dernek binasını yıktılar, sağlık ocağını yaptılar. O cami halen duruyor. Yani onu da yine halk yaptı. Dört tane baraka okul için yapmıştı, çocuklar okusun diye. Dört tane baraka gecekondular. Derneği yaptı, camiyi yaptı bir de caminin bu tarafında bir dikiş nakış kursu yaptılar. O zaman işte bayanlar dikiş nakış yani tekstil de çalışma olayı o zaman yoktu. En azından makineyi öğrensinler diye. Yani halk yaptı. O zaman derneğin desteğiyle yaptı. Kadınlarda oraya gidip dikiş nakış kurslarına gidiyordu. Bir de işte o camiye gidip namaz kılıyorlardı. Bunların hepsini mahalle yaptı (A29, 62, Erkek)

İGEK-DER mahalledeki gençler için de hizmetler getirmiş ve bu kapsamda İGEK-DER bünyesinde bir futbol kulübü kurulmuştur. O dönemde mahallenin gençleri arasında olan A31 formalarının olduğunu, bu formaların önünde İGEK-DER yazdığını ve “faşist” mahalleler ile maç oynamaktan çekindiklerini ifade ediyor:

Onlar bir dernek kurdular İGEK-DER diye ben orda futbol oynadım halende oynayanlar var. Bu İstanbul Gecekondular Konfederasyonu ne anlama geliyordu bilmiyorum ama bu tekdi zannedersem. Belki o zamanlar 1 Mayıs Mahallesi vardı oradan insanlarla ilgili bişey olabilirdi. Oradaki insanların bir bildiği olabilirdi. Bu dernek vardı ve bu derneğin vermiş olduğu formalar vardı burda İGEK-DER yazan ve biz faşist çevrelere gidip maç yaptığımızda bunun ne anlama geldiğini söylemezdik. Çünkü onlar bilirlerdi İGEK-DER, Derbentlilerin nolduğunu buralar girilmez bölgelerdi (A31, 40, Erkek)

Bunun dışında 80 darbesi sonrası süreçte her ne kadar Mustafa Uzun hapse gönderilse de bir şekilde mahallenin tapu tahsisleri almasında da yardımcı olmuştur. Bu dönemde tapu tahsis işlemlerini Mustafa Uzun aracılığıyla yapan A32 Mustafa Uzun'un yardımını şöyle anlatıyor:

“İşte bu şeyler yapılıyor ya. Tapu tahsis belgeleri falan Mustafa Hoca'nında bu konularla alakalı bilgisi çok olduğu için. Bizde ona giderdik ona şey yapardık ondan bilgi alırdık. Onun da bi bürosu vardı arkadaşı vardı. Bende onlara yaptırırdım yani. Hatta o

diğerinin ismini de unuttumama halan benim evrakların üzerinde yazıyor. O benim tapu tahsis işlemlerimi yaptı. Tapu tahsis işleri o vakit tapu tahsis işlerini de iptal ettikleri için daha fazla da gidemedik; tanıdıkta olduğu için. Tanıdık insanla alışveriş yapmanın rahatlığına dasığınarak fazla şey yapmadık. Orda da biraz hata yaptık. Ama Mustafa Uzun Derbent halkında gelmiş geçmiş faydalı insanlardan biridir” (A32, 56, Erkek)

A17’de Özal zamanında ortaya atılan tapu tahsis sürecinde kendilerine tapu tahsislerin alınmasının önerildiğini anlatıyor:

Ben buraya kendim yer yaptım. Gecekondu olarak yer yaptım. Ama para karşılığında aldım ben burayı. Fakat o zamanlar bize dediler ki işte bizim zilyetlik tapumuz var dediler bize bilmem ne dediler, aslı çıkmadı. Ha sonradan geriden gel Özal’ın zamanında bize bir tapu tahsis ile 2000 liralık bir makbuz o zaman önerdiler. Ve biz bunları ödedik (A17, 67, Erkek)

Mustafa Uzun tapu tahsisin yanında 1980 sonrası süreçte mahalleye gelecek olan emlakçı Salim Koç’un mahalleye teklif ettiği tapuların alınmasını da önermiş ve kendisine inanan kırk-elli kişiye tapu aldırılmış. Bu süreçte tapu alanlardan biri olan A9 bunu şöyle anlatıyor: “Mustafa kırk elli kişiye tapu aldırıldı. Ergeç burada bir tapu var, bu tapunun yeri burası olsun olmasın Osman her ne kadar naylon diyorsa da sahte tapu diyorsa da sonuçta İstanbul’da tapu alıyorsunuz ama millette resmi kurumdaki insanlara çok güveniyordu” (A9, 65, Erkek)

A28 ise mahalle halkının Mustafa Uzun’un tapuların alınması yönündeki önerisine rağbet etmediğini anlatıyor ve Mustafa Uzun’un bundan çok rahatsız olduğundan bahsediyor:

Ama kimse ona inanmadı. Defalarca şu taraf şimdi tapulu alan diyorlar adam altındaki arabasını sattı, sadece bu mahalleye yararlanayım diye. Gelin etmeyin eğlemeyin gelin şu tapularınızı alın, mahallemiz gidiyor, Derbent gidiyor diye kimseyi inandıramadı. En sonunda da adam işte adama bu teröristtir şudur budur diye damga vurdular attılar içeri. En sonunda kanser oldu adam gitti yani. Kanser oldu gitti (A28, 63, Erkek)

A9 da Mustafa Uzun’un ölümünden sonra mahallede hukuki güvencesizliğin oluştuğunu, eğer Mustafa Uzun olsaydı ihale süreçlerinde kendilerini daha iyi savunabileceklerini anlatıyor ve biraz da hayıflanıyor. Mustafa Uzun’un ölümünün kendilerinin mücadelesini olumsuz etkilediğini düşünüyor:

Bu arkadaş vefat ettikten sonra bu ihale işleri başladı. Keşke o olmuş olsaydı. O sağ iken daha başlamadan Cevahir ile görüşme yapmıştık. Bu ihalede de olsa biz adam buluruz dediler. Derbent halkına gidip artık Derbenti nasıl yapacaklardı kafalarında ne vardiysa. Laz bir arkadaşır zengin bir insandır. Bu ihaleyi de biz Mustafa ile görüştük. Tabi burada o dönem bize şeyi söylüyordu ‘tapular var tapuları alın’ diyordu ‘herkes alsın’ diyordu (A9, 65, Erkek)

A15 de ikinci kuşaktan birisi olarak Mustafa Uzun’un mahalle halkını tapuların alınması konusunda ikna edememesini muhtarların sağ görüşlü olması ve halkı yanlış yönlendirmesi ile açıklıyor. Mahalle halkının muhtarlık kurulduktan sonra daha çok muhtarlık kurumuna güvendiğini ve muhtarlarının söylemlerinin mahallede geçerlilik kazanmasından şikâyet ediyor:

İnandırmada sıkıntı yaşamışlar. Tabi yani şunu söyleyeyim; bu mahallenin en büyük şansızlığı şimdiye kadar gelen muhtarların hepsinin sağ görüşlü olması. Hep halkı yanlış yönlendirmesi, yani bugün ben 100 tane doğru söylesem bana inanmazlar ama muhtar 100 sorudan 5 tanesini doğru söylese hepsine inanırlar. Böyle bir durum var (A15, 39, Erkek)

A15 Mustafa Uzun hakkında propagandalar yapıldığını o dönem 10-11 yaşlarında bir çocuk olmasına rağmen gayet iyi hatırladığını belirtiyor ve hakkındaki propaganda konularını şöyle anlatıyor:

Propagandanın kralı Mustafa Hoca’ya yapıldı. Çok iyi hatırlıyorum çünkü aklım yerindeydi o zamanlar. 10-11 yaşlarındaydım. Mustafa Hoca evine Yunanistan bayrağı asmış, Mustafa Hoca’nın arabasında Ermenistan şeyi var, Musatafa Hoca PKK’lıdır diye diye ki kendisi öğretmendir, muallimdir...Musatafa Hoca’nın karşısında ilkokul mezunu bile olmayan bir insanı getirdiler. Ön tarafa ittiler. Mustafa Hoca’yı PKK’lı yaptılar, onun derneğine gidenlerin hepsi teröristti. İşte Allahsızdı, sosyalistti, bilmem neydi ki sosyalizmin kavramını yeni yeni anlamaya başladılar. Çünkü o zaman da dayatılan ideolojiyi biliyorsunuz yani. Bıyıkların uzunsa bu devrimcidir, devrimciyse bu Allahsızdır. Bu kadar basit olay yani (A15, 39, Erkek)

O dönem Mustafa Uzun’un yakın bir arkadaşı olan ve aynı zamanda köylüsü olan A30 ise Mustafa Uzun’un bu olumsuz propagandalardan etkilendiğini, bunun sonucu olarak mekânsal olarak mahalleden ayrıldığını ama mahallenin sorunları ile ilgilenmeye devam ettiğini kendi deneyimi üzerinden şöyle anlatıyor: “En sonda tabi Mustafa Uzun terör örgütü üyesidir falan diye damga vurunca baktı ki mahallenin sesiyle uğraştığı için istifa etti gitti kendine bir şey... bir yer bir dükkan açtı. Bu sefer de yine mahallelinin hakkını yine savundu yine savundu.” (A30, 81, Erkek)

İkinci kuşak olup yeni nesil içerisinde mahalle mücadelesine destek veren A20'nin Mustafa Uzun hakkında vefa ve minnet içeren bir belleğe sahip olması Mustafa Uzun isminin mahalle mücadele tarihi açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir:“İGEK-DER diye bir derneğimiz vardı. İstanbul Gecekonducular Derneği falan. Rahmetli Mustafa Uzun'du bizim İGEK-DER başkanımız... Onun bu mahallenin bugünlere gelmesinde çok büyük katkısı var. Allah rahmet eylesin, çok büyük katkısı vardı” (A20, 49, Erkek)

Derbent halkının bu dönemdeki başlayan ve sonraki yıllarda da değişmeyecek olan statüsü Ruşen Keleş'in bahsettiği anlamda “mülksüzler” (1993: 106) kategorisine uygun görünmektedir. Mülksüzler oldukları içinde sonraki yıllardaki gelişen olan toprak değerlerinin artması yani rant baskısı mahalle halkının yaşam koşullarını olumsuz etkilemiştir. İlerleyen yıllarda “rant farkı”nın oluşması ile de kentsel dönüşüm başlayacaktır zaten (Smith, 1987).

4.2. İhtilafı Yıllar: İnşaat Sermayesinin Kıskaçında Derbent (1980-2005)

4.2.1. Darbe Sonrası İGEK-DER'in Kapatılması: Mahalle Muhalefetinin Bastırılması

1980 askeri darbesi mahalledeki İGEK-DER önderliğinde kurulan gecekondu mahallesi muhalefetini derneği kapatmak ve dernek yöneticilerini hapsedmesiyle etkisiz hale getirmiştir. Bu süreç sadece Derbent mahallesinde değil, diğer birçok muhalif sosyalist gecekondu hareketi bağlamında kurulan mahalle deneyimlerini de iptal etmiştir. Derbent gibi 1 Mayıs Mahallesi de darbe ile ciddi bir yara almıştır. Bu yara özellikle mahalle muhalefetinin örgütlü bir şekilde yapılmasını sağlayan ve bu muhalefet sürecini yöneten İGEK-DER'in kapatılması ile kendisini göstermiştir. İGEK-DER ise bir önceki altbaşlıkta anlatıldığı üzere 1975 ile 1980 arası gibi

oldukça kısa beş yıllık bir süre içerisinde bile önemli işler başarmıştı. İktidar bloğu ise diğer birçok sosyalist muhalefet örnekleri gibi bu muhalefet hareketinin bir parçası olarak kendisini kuran gecekondü muhalefetinden rahatsızlık duymuştur. Darbeler siyasal alanın sermaye lehine bir düzenlemesi olduğundan bunun mahalleyle olan etkisi doğrudan inşaat sermayesinin mahalleyle göz dikmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Darbe sonrası şekillenen ekonomi-politik içerisinde mahallede ciddi bir rant baskısı henüz şekillenmese de inşaat sermayesinin bir aktörü olan Atatürk Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifi ile ihtilaf sürecinin başlamasının tarihsel temelleri atılmaya başlanmıştır. Mahallenin Atatürk Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifi ile ihtilaf sürecinin detayları daha sonraki alt bölümlerde anlatılacak ancak bu ihtilaf sürecini daha iyi kavrayabilmek ve anlatabilmek için Darbe'nin mahalle muhalefeti temsil eden İGEK-DER'i etkisizleştirme ve bu bastırmanın toplumsal sonuçlarını ortaya koymak gerekmektedir. Bunun için bu alt bölümde Darbe'nin İGEK-DER'i etkisizleştirme ve bastırma süreci mahallelilerin anlatılarından hareketle ele alınacaktır.

Darbe öncesi Türkiye'nin her yerinde sağ sol sokak çatışmaları artmıştı.

Darbe döneminde mahalledeki kaotik ortam ve sokak çatışmaları şöyle yaşanıyordu:

Akşam olduğu zaman perdeler çekilirdi. Çünkü yani ortam karışıktı. Ben çocuktum hatırlıyorum yani. Benim rahmetli babam hatta bir gece burada bir şey olmuştu da kurşun karşıdaki komşunun şeyi, variller vardı. Gülşenlerin kapısının önünde onun arkasına siper almışlardı. Babam rahmetli de camdan hani perdeyi araladı bakayım diye bizde böyle soba yanıyor ışıklar falan kapanmış hepimiz sinmiştik yani. Nasıl kurşun yağdırmışlardı yakmak ne mümkündü, hatta kurşun geldi kiremitlere vurdu, bunlarda hemen kendilerine aşağı atıldılar babam vuruldu diye o da bir şey olmadı bağırmanın falan diye çocuklara kızdı (A11, 49, Kadın)

Bu kaos ortamı Darbe'nin meşrulaştırıcı ilkesi olarak devreye sokuldu. Mahalle kurucularından A34 bu sebepten ötürü halkın cuntaya sahip çıktığını belirtiyor ve eleştiriyor: "Siz 12 Eylül'ü yaşamadığınız için şunu bilmiyorsunuz, 12 Eylül geldi kahvelerin hepsi Evren'in fotoğraflarını astı. Bunu politik amaçlı

asıyoadam, ben sendenim demek için. Adam soldur bilmem nedir ama Cuntaya sahip çıktı bu halk” (A32, 60, Erkek)

12 Eylül Cuntası'nın mahalledeki ilk faaliyeti ise İGEK-DER'i kapatmak oluyor. Cunta Derbent'e aynı 1 Mayıs mahallesine olduğu gibi özellikle dikkat kesiliyor ve toplumsal muhalefeti ortadan kaldırma stratejisi yürütüyor. Çünkü A1'e göre Derbent eskiden beri toplumsal muhalefetin olduğu bir alan olarak dikkat çekiyor:

Askeri darbe derneği de kapatıyor. Derneğin birçok üyesini de kurucularını da bir şekilde gözaltına alıp sorguluyor, gözaltına alıyor, hapse atıyor. Derbent toplumsal muhalefetin ve özellikle de önemli olan bir yer Sarıyer'de. Eskiden beri sol sosyalistlerin bu mahallede ciddi bir emeği var (A1, 53, Erkek)

A8 de Darbe ile İGEK-DER'in mal varlığına el konulup eşyaların Kızılay'a devredilerek İGEK-DER'e son verildiğini belirtiyor: “1976'da kurulan dernek 12 Eylül'le son buldu. Ordaki masalarımız, sandalyelerimiz hepsi Kızılay'a devredildi. El konuldu” (A8, 54, Erkek)

Buradaki A8'in “el konuldu” ifadesi ile anlatmak istediği durum da aslında darbe ile mülksüzleştirme sürecinin başladığını göstermesi açısından dikkat çekicidir. Darbenin derneğe yaptığı bir anlamda el konulmasıdır. Bu da bir yönüyle mülksüzleştirme bağlamında baskı olarak değerlendirilebilir. A20 ise 80 Anayasası ile birlikte tüm Türkiye'de derneklerin lağvedildiğini, İGEK-DER'in de kapatıldığını, bu kapatılmanın İGEK-DER'in öncülüğünde gerçekleşen toplumsal muhalefeti tamamen bastıramadığını ancak İGEK-DER'in aktif olarak çalışma döneminin bittiğini düşünüyor: “80 Anayasası geldiği zaman işte, o Kenan Evren yasası tamamen zaten bu derneklerin hepsini lağvetti. Ondan sonra tabii aktif olarak devam etmedi ama tabii ki tamamen çözülmedik biz. Yani resmi olarak kapatıldı ama biz gene çalışmalarımız, faaliyetlerimiz vardı mahallede” (A20, 49, Erkek)

A6 ise dernek yöneticilerinin içeri alındıklarını, sadece solcuların değil, dernek yöneticisi olan herkesin içeri alındığını ifade ediyor ve bu dönemi karanlık bir dönem olarak yorumluyor. Ona göre içeri alınmalarının yani bastırılmak istenmelerinin nedeni sadece dernek yöneticisi olmalarıydı. Darbe'nin hedefi İGEK-DER önderliğinde kurulan mahalle muhalefeti idi:

O dönem biliyorsunuz yani karanlık bir dönemdi. Sorgusuz sualsiz dernek yöneticileri içeri alındı. Adam yani hiçbir şey ne soldan ne sağdan hiçbir ideolojik şeyi olmayan insanlar vardı ama onlar toplanıp götürülüp belli bir şeyden geçirilip yani hiçbir siyasi belki ideolojik düşüncesi olmayan insanlar sırf dernekte görev aldı diye başıma böyle bir geldi diye bir şeye kapıldılar. Zaten öyle de oldu yani. Sonra çıkan insanlara günlerce işkenceler yapıldığını öğrendik. Dinledik yani böyle böyle yaptıklarını falan filan. O dönem şey oldu yani. Dernek faaliyeti sonlandırıldı (A6, 49, Erkek)

A8 de aynı A6 gibi düşünüyor. İçeri almaların siyasal kimliğe göre belirlenmediğini, mahallede yaşayan “sağcısı, solcusu, orta yolcusu” herkesin gözaltına alındığını belirtiyor. Ona göre Derbentte Darbe sürecinde yaklaşık beşyüz kişi gözaltına alınmış durumda: “Derbent'te 480 ila 500 kişi gözaltına alındı 12 Eylül'de. Yani Türkiye'nin böyle bir mahallesi bura. Sağcısı, solcusu, orta yolcusu. Herkesi gözaltına aldılar. Hiç ideolojisine bakmadan” (A8, 54, Erkek)

Herkes gözaltına alınmasına karşılık özellikle İGEK-DER başkanı ve o dönem mahalle muhalefetinin belirgin olarak lideri olan Mustafa Uzun'un ise gözaltına alınma ve tutuklanma süreci çeşitli gerekçeler ileri sürülerek yapılmış. Bu gerekçelerden biri de mahalledeki okulda çocuklara Kürtçe öğretmekmiş: “80 ihtilali ile birlikte adamı tuttu götürdü içeri attılar. ‘Bu Kürt’ dediler ‘çocuklara burada Kürtçe öğretiyor’ dediler anladın mı? ‘Bu solcu’ dediler adamı götürdüler içeri attılar. Adam çıktı o dert ile kanser oldu öldü anladın mı?” (A21, 62, Erkek)

A21 kendi kuşağından yani birinci kuşaktan olan Mustafa Uzun'un kendi jenerasyonu içerisinde tek okuryazar olduğunu belirtiyor ve öğretmen olmasına dikkat çekiyor. Mustafa Uzun'un bu anlamda bilinçli bir aydın olduğunu,

kendilerinden bu anlamda oldukça farklı olduğunu, bu özelliklerinden dolayı doğrudan hedef alındığını düşünüyor. A21'e göre Darbe ile Mustafa Uzun'u "biçtiler":

Mustafa Hoca, Mustafa Uzun çok temiz, namuslu bir devrimciydi kardeşim. Halkçıydı böyle insan gibi insandı biliyon mu. Bu mahalleye önderlik etti, yardım etti herkese. İşte diyorum sana bir tek içimizde okuryazar olan o adamdı ya. Öğretmendi 80 ihtilali ile birlikte onuda biçtiler. Onun etrafında olan o derneği mahallenin derneğine kayıtlı olan üyeleri falan da götürdü tıktılar içeri ozaman anladın mı. Ya buranın derdi bitmez bitmez, burası kanser anladın mı neler geçirdik neler (A21, 62, Erkek)

A29 ise Mustafa Uzun'un ancak üç-dört sene mücadelesini başarı ile sürdürebildiğini ve hemen sonrasında Darbe döneminin başladığını, ardından da tutuklanmaların geldiğini belirterek, mahallede sorunun sadece Akdağ'lardan ibaret olmadığını, bir sistem sorunundan bahsetmek gerektiğini düşünüyor:

O örgütlülüğü ile zaten buralar şey oldu. Şimdi süreç 12 Eylül geldi. Yani Mustafa Hoca üç-dörtsene bunu başarabildi, ama o süreç üç-dört sene. Üç-dört seneden sonra işte her gün tutuklandı, darbe geldi bilmem ne geldi, yani senin önünde sadece burası Akdağ, ya da buranın sorunu değildir yani. Bi de sistem var, devlet var. Bunlarla hepsini karşına alabiliyorsun yani (A29, 62, Erkek)

Darbe'nin İGEK-DER'i bastırma tekniklerinin başında İGEK-DER bünyesinde mahalleye öncülük yapan kişilerin uzunca bir zamanda hapishanelerde tutuklu bir şekilde tutmaları olmuş. Yargılama sürecinin dışında sorgusuz sualsiz hapishanelerde tutuklu bekletilme Darbe'nin gecekondü muhalefetini bastırma tekniği olarak dikkat çekiyor. Bu tutukluluk ve hapis süreci içerisinde ise bu mahalle muhalefetinin taşıyıcısı olan, mahalle mücadelesine önderlik eden kişiler işkencelerden geçirilmişler: "Dernek kapatıldı. Burada faaliyet gösteren mahallede öncülük yapan kişiler cezaevlerine alındı. Kimisi uzun bir zaman çıkmadı yani cezaevinden. İçerde hastalananlar, vefat edenler oldu. İşkenceden hasar görmüş iç organları ya da bakımsızlıktan. Ya da hastalık kapıp" (A6, 49, Erkek)

Bu süreçte İGEK-DER bünyesinde mahalleye öncülük eden kişilerden olan ve Darbe sürecinde tutuklanıp hapishaneye gönderilen A33 başından geçenleri şöyle

anlatıyor:

Beni kasıtlı cezaevine attılar. Türkiye'ye karşı hesabına. Götürdüler keyfi attılar. Şimdi polisleri atıyorlar ya hükümet. Şimdi aynı hesap yaptılar. 79'da girdim, 81'de çıktım, tabi çektiklerimizi de ben biliyorum. Hasdal'a götürdüler beni, yirmibir gün sonra Hasdal'da olduğumu bildim. Askeriye. İşte öyle bir şey ettiler bizi. Ben buranın kuruluşunda yani devrimcilerle beraberdim (A32, 74, Erkek)

A29 ise özellikle mahalle içerisinde yaşayan solcuların hepsinin kesinlikle “içeri düştüğünü” belirtiyor: “Burada o zaman içeri düşmeyen solcu kalmadı. O dönemden kalan şimdi Mustafa Karahan var” (A29, 62, Erkek)

A32 ise mahalledeki solcuların içeri alınmasından mahalledeki sosyalist grupların olumsuz etkilendiğini kabul ediyor: “Çok içeri alınanlar oldu. Kaybolanlar oldu. Yurdu terk edenler oldu. Biz kaldık yani biz o zamanlar SGB'liydik. Burada SGB etkin bir durumdaydı. Sosyalist Gençler Birliği. SGB'nin etkin olduğu Derbent ve Kuştepe vardı” (A32, 56, Erkek)

Darbe döneminde çocuk olan ancak şimdi ise mahalle muhalefetinin en önemli aktörlerinden biri olan A25 o dönem Darbe'nin İGEK-DER özelinde mahalle muhalefetini bastırması ile şimdi mahallelerinde kentsel dönüşüm ile yaşanan süreç arasında bir fark görmüyor. Sermaye sınıfının örgütlü muhalefetten her zaman korktuğunu ve bunun ile mücadele ettiğini savunuyor. Ona göre geçmişte Darbe'nin kendilerine yaptığını, şimdi kentsel dönüşüm yapıyor. Kentsel dönüşüm de bu anlamda bir Darbe olarak görülüyor:

Tabi gene bizim çocukluk dönemimiz. Ama şunları biliyoruz; daha o zaman ki ufacak bir beraber hareket eden bir dernek veya herhangi bir ismi ne olursa olsun sıkıntılı bir süreç, kapatılması daha kolay. İnsanların bir araya gelip bir şeylerin mücadelesi vermesi en azından mahalle ölçekli olarak siyasi olarak söylemiyorum sonuçta sıkıntılı bir süreç yaşanıyor. Bir şekilde başka bahanelerle kapatılıyor. Başka bir isimler addediliyor. Şu zamanda da bizlere addedilen başka isimler gibi. Evinizin mücadelesini o zamanda verseniz bu zamanda verseniz adınız farklı bir şeye çıkabiliyor. Sonuçta niye sermayenin istediği bu değil. Zaten o zaman da muhtemelen farklı sermaye vardı bu zamanda farklı bir sermaye var ama tabi mücadele bir şekilde gene devam ediyor (A25, 41, Erkek)

Mahallenin mülkiyet sorununun Darbe'nin İGEK-DER'i kapatması

sonrasında başladığı görülmektedir. Darbe sonrasında mahallede emlakçılar dolaşmaya başlamış ve Derbent'e ait olduğu söylenen bir takım tapular teklif edilmiştir. Bu emlakçının Salim Koç olduğu ve kendisini arazilerin gerçek sahibi olan Ermeni bir ailenin yönlendirdiği görüşmelerde söylenmiştir. Ancak o dönemlerde darbe sonrası hemen kurulan mahalle muhtarlığı bu tapuların sahte olduğunu, bu emlakçı Salim Koç'un da bir sahtekâr olduğunu söylüyor. O dönem her ne kadar mahalleden ayrılmış olsa da mahallenin sorunları ile ilgilenen Mustafa Uzun ise bu tapuların alınmasını öneriyor ancak mahalle halkı Mustafa Uzun'a değil, dönemin mahalle muhtarı Osman Top'a inanıyor ve bu tapuları almıyor. Bunun üzerine emlakçı Salim Koç da hisselerin çoğunluğunu Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifine satıyor. Burada kabaca anlatılan bir sonraki alt bölüm de ise detaylarıyla anlatılacak İzale-i Şüyu dava süreci ile de mahallenin neredeyse yarısının mülkiyeti artık inşaat sermayesinin eline geçecektir. İşte bu süreç A1'e göre aslında mahallenin "sindirilmesinden" kaynaklanıyor. Toplumsal muhalefet bastırılıyor ve araziler Atatürk Oto Sanayiciler sitesine mafya eliyle geçiriliyor:

Derbentteki 64 tane mi 69 tane mi tapu iptal edildi, Mesa'ya o arazi bir şekilde verildi. Aslında o dönemin ülkücü mafya babalarının da mahkemeye girerek halkı tehdit ederek 12 Eylül'den hemen sonrasında bunlar oluyor. 86'lı o dönemlerde böyle bir şey oluyor. Sindirilmiş bir halk, dernek yöneticileri baskı altına alınmış, toplumsal muhalefetin bastırıldığı bir dönemde işte mafyanın eliyle bir şekilde o Atatürk Oto Sanayiciler sitesine o arazi devrediliyor (A1, 53, Erkek)

A9 da 12 Eylül'den sonra mahalleye gelenleri "kendini güçlü hisseden birkaç tane çapulcu" olarak tanımlıyor. Yani Darbe sonrasında oluşan ekonomi-politik ile imar politikaları üzerinden işleyen bir inşaat ekonomisinin varlığından bahsediyor. Mahallenin üzerinde kara bulutların dolaşmasını 12 Eylül sonrası süreç ve ihale ile açıklıyor. İhale sürecine direndiklerini ama mahallede kendilerine güçlü bir taban bulamadıklarını ifade ediyor:

Tabi 12 Eylül hareketinden sonra kendi kendini güçlü hissedenden birkaç tane çapulcu buraya sokuyorlardı düşünebiliyor musunuz? Tescil edilmiştir. Sarıyer'in mahkemesinde Derbent duruşmasında Akgün otellerinin sahibi Nihat Akgün on tane silahlı adamı ile ihaleyi yaptırmışlardır. Bizi içeri sokmamışlardır. Biz o zaman içeri girdik. İhale olduğu zaman seslendik; insanlar bunun farkına varsın ama sesimizi duyuramadık (A9, 65, Erkek)

A6 ise “mahallenin akıl insanları” diye tanımladığı mahalle muhalefetinin öncü kişilerinin içeri alınması ile mahallede sadece cahil insanların kaldığını ve bunların da Mustafa Uzun'un değil, muhtarın söylemine inanmayı tercih ettiğini belirterek tapuların alınmamasını eleştiriyor:

Adamlar yani tapuyu vermeye çalışıyor halka. Buradaki insanların 100'e yakını tapu alıyor. O da işte Mustafa Hoca'nın inşaat mühendisliği, müdür falan olması, aydın bir bilgiye sahip olmasından kaynaklanıyor. Onu dinleyen insanlar söylemişler. Yani buradaki Derbent'in akıl insanları diyeyim biraz böyle sözü dinlenen lafi geçen insanları içeride olduğu için ya da cezavlerinde belli bir işkence gördüğü için elini eteklerini de çektikleri için ortada bu sefer cahil insanlar kalıyor. Cehalet, cahil. Tamam mı? Küçük hesap yapan insanlar bu mahallenin yönetimini ele geçiriyor. Adam sahte tapu diyor, herkes inanıyor (A6, 49, Erkek)

A8 ise 12 Eylül darbesinin kendilerini belirli haklar üzerinden mağdur ettiğini “zilyetlik kanununun iptal edilmesi” üzerinden anlatıyor. Zilyetlik kanunu üzerinden oluşan tapu beklentilerinin olduğunu ancak bunun Darbe ile ortadan kalktığını ifade ediyor. Darbeyi “faşist darbe” olarak tanımlıyor ve işçileri mağdur ettiğini düşünüyor:

Eskiden zilyet kanunu diye bir şey vardı, bir kanun vardı. 15-20 yıl mevcut o araziyi kullanan insanların devlet tarafından satışı yapılırsa da devredilirse 20 yılın üzerinde oturduğu alanı da gidip devletten talep ettiğinde devlet zilyet hakkını kullanarak vermek zorunda kalıyordu. Bu 12 Eylül sonrası bu gelen bu faşist darbeler bu hakların tümünden mahrum etti. Zaten çalışan işçileri de mağlup etti, bu mevcut gecekondular mahallelerinde oturan insanları da mağdur etti. İnsanlar bir sürü işkenceden zulümden geçti. Bir sürü hak hukuk kaybına uğradık (A8, 54, Erkek)

A29 ise Darbe ile mahalle yapısının oldukça değiştiğini kaydediyor. Bu da Darbe'nin mahalle muhalefetini etkisizleştirdiğini ortaya koyuyor. Bundan da “insanlar değişti” diyerek hayıflanıyor: “12 Eylül'den sonra dedim ya baya bir değişti yani mahalle. İnsanlar değişti yani. O süreçte zaten biz İstinye'ye bağlıydık. Burada muhtarlık yoktu” (A29, 62, Erkek)

İnsanların değişmesine paralel olarak mahalledeki eskiden beri varolan sol muhalefetin de güç kaybettiği anlaşılıyor. O dönem mahallede genç olan A32mahalle içerisinde SGB’li (Sosyalist Gençler Birliği) olduklarını, “küçük bir hareket” olduklarını ama Darbe ile birlikte hareket içerisinde parçalanmalar olduğunu ve SGB’lilerden bazılarının TKP, CHP ve ilginç olarak MHP çizgisine savrulduğunu belirtiyor. Bu durumda Darbe’nin mahalledeki sosyalistler üzerindeki yıkıcı etkisini göstermesi açısından manidar gözüküyor: “SGB’liydik yani bilmiyorum. Öyle bi hareketti yani küçük bi hareket... SGB çizgisinde olupta şunda mahallede olanlardan her çizgiye kaçanlar oldu. Mesela TKP’ye gidenler oldu, CHP’ye gidenler oldu, MHP’ye gidenler oldu. O çizgiden dönüp de MHP’li olanlar oldu” (A32, 56, Erkek)

Tüm bu anlatılar Darbe’nin mahalle muhalefetini İGEK-DER’i kapatmak suretiyle etkisiz hale getirdiğini ortaya koyuyor. Mahalle muhalefetinin etkisizleştirilmesinden hemen sonra da mahalleye inşaat sermayesinin göz dikmesi dikkat çekiyor. Bu anlamda belki de Darbe olmasaydı ve İGEK-DER kapatılmasaydı mahallenin arazilerinin bu kadar kolay bir şekilde Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’ne geçemeyeceğisöylenebilirdi. Ancak bu sayede mahalledeki arazilere göz diken ve mahallenin kurulu olduğunu bile bile arazilerin hisselerini toplayan Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi hamlelerini kendisine karşı herhangi bir direniş ve muhalefet olmadan yapabilmiştir. Dolayısıyla mahallenin mülksüzleştirilmesi sürecinde belki de ilk aşama mahalledeki muhalefeti temsil eden ve bu muhalefet sürecini örgütleyen ve yöneten aktör olan İGEK-DER’in kapatılması olduğu söylenebilir (Harvey, 2003a: 154) Mülksüzleştirme çoğu zaman devlet aygıtının desteği ile gerçekleşiyor. Ve bu destek gerektiğinde de rahatlıkla hukuk dışı

bir destek de olabiliyor (Harvey, 2003a: 152). Darbe de tümüyle hukuku iptal eden bir süreç olarak devlet aygıtını şekillendirmesiyle de bu tanıma giriyor. En azından Derbent örneğinde busöylenebiliyor. Darbe ile mülksüzleştirme süreçleri hız kazanıyor. Mülksüzleştirme karşıtı olan tüm muhalefet bloğu etkisiz hale getiriliyor ve hemen ardından imar politikaları üzerinde konut piyasası canlandırılıyor. Bunlar arsa spekülasyonlarını ve dolayısıyla rant baskısını tüm kayıtdışı gecekondulu mahallelerinin yaşamasına yol açıyor. Belirsizlikler ve mahalledeki arazi kullanım biçimlerindeki boşluklar mahalle aleyhine olacak şekilde yorumlanıyor ve bu sayede kent yoksullarının birikimlerine kapitalistler tarafından el konulma süreci başlamış oluyor. Kuyucu'nun (2014) günümüz kentsel dönüşümü için anlattığı bu teorik izahingeçmişte de geçerli olduğunu Derbent örneğinde görmek mümkündür. Bir sonraki altbaşlıkta anlatacağımız izale-i şüyu dava süreci bunu kanıtlamaktadır.

4.2.2. İzale-i Şüyu Davası: “Garibansın, Aklın Almıyor”

İzale-i şüyu davası¹⁷ mahalleyi mülksüzleştirme stratejisinin önemli bir parçası olarak dikkat çekmektedir. İzale-i şüyu davasının oluşum sürecini anlamak için öncelikle mahalledeki mülkiyet durumuna ve bu mülkiyet durumlarının Darbe sonrası süreçten nasıl etkilendiğine bakmak gerekmektedir. Bu anlamda Darbe öncesi süreçte mahalledeki gecekondulaşma süreçlerinde arazilerin mülkiyetinin kimde olduğuna dair bir tartışma yapılmamıştı. Mülkiyet süreçleri daha önceki bölümlerde özetlendiği gibi önce Akdağ ailesi tarafından sahiplenilip gecekondulu yapmak isteyenlere belli bir bedel karşılığı tahsis edilmişti, buna ek olarak da İGEK- DER işçilere bedava arsa tahsis etmişti. Mahalledeki mülkiyet süreçleri bu şekilde

---

¹⁷ İzale-i Şüyu davaları genellikle ortaklığın giderilmesi davasıdır. Yapı Kooperatifi hisselerin çoğunluğunu ele geçirince azınlıkta kalan hisse sahiplerini bertaraf edebilmek için böyle bir taktiğe başvurmuştur.

oluşmuştu. Ancak Darbe olduktan sonra mahalle muhalefetini ifade eden İGEK-DER'in kapatılması ve Bedrettin Dalan dönemi ile birlikte imar faaliyetlerinin artması sonrası rant faktörü kentsel süreçleri belirlemeye başlıyordu. Bu süreçte birçok yerel müteahhit oluşum aşamasındaydı. Bu yapsatçılık (Alpar ve Yener, 1991: 129) üzerinden birikim stratejisi benimseyen küçük sermayeli ama oldukça aktif ve saldırgan olan sermaye grubu (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 104-110) kentsel alandaki gelişime açık, ileride önemli kar getirecek arsaları önceden kapatıp, sonrasında da beklemeye alıp bu şekilde arsa spekülasyonları ile zenginleşmeye çalışıyordu (Erder, 1996: 299). İşte Derbent örnek olayında karşılaşılan Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi böyle bir oluşumdur. Bu kooperatif güçlü ilişki ağlarını ve bağlantılarını da kullanarak Derbent'in ileride önemli bir rantının oluşacağını öngörerek mahalledeki arazilerin hisselerini ele geçirmeye başlamıştır. Zaten o dönemlerde gecekondulu mahallelerdeki arsalar hisse tapuludur (Tekeli, 2009: 63, 73). İşte izale-i şüyu davası bu Yapı Kooperatifinin mahalleliye dönük açtığı ve sonucunda da mahalledeki arazilerin mülkiyetini ele geçirmeyi hedefleyen bir mülksüzleştirme operasyonudur. Bu anlamda belki de mahallenin ilk defa karşılaştığı mülksüzleştirme girişimidir ve mahalledeki ihtilafli yılların oluşmasında, mahallelinin “hukuki güvencesizlik” diye adlandırdıkları durumun oluşmasında bu izale-i şüyu davası sürecinde yaşananların belirleyici etkisi bulunmaktadır.

Bundan dolayı izale-i şüyu dava sürecini anlamak mahalle mücadelesinin oluşum dinamiklerini kavramak açısından önemlidir. İzale-i şüyu dava sürecini anlayabilmek de öncelikle mahalledeki mülkiyet süreçlerini anlayabilmekten geçmektedir. Bu ise biraz karışık bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Mahalledeki mülkiyet süreçleri oldukça karışık görünmektedir ancak mahalleli ile yapılan

derinlemesine mülakatlarda bu karışıklık kısmen de olsa azaltılarak belli bir resim görünür kılınmıştır. A4 mahallelerdeki mülkiyet yapısının karma oluşunu destekleyici bir bilgi veriyor: “Öyle bir parsellerimiz var ki gayri Müslim olabiliyor, hisseli oluyor. İçinde belediye hissesi olabiliyor, vakıf hissesi olabiliyor, mahallelerimizde mülkiyet durumları karışık” (A4, 50, Kadın)

Yapılan görüşmelerde mahalleliye bu arazilerinin yasal sahibinin yani mülkiyetinin kime ait olduğuna dair sorular sorduğumuzda aldığımız cevaplar farklılık gösterse de A22 ile gecekondularının bahçesinde yaptığımız sohbet esnasında arazilerinin Ermeni bir aileye ait olduğunu, ancak bu ailenin mahalleliye dokunmak istemediğini, bunun için de o dönemde yine bir başka gecekondulu mahallesi olan Gültepe’de emlakçılık yapan Salim Koç’u bu konuda görevlendirdiği, Salim Koç’un bu yetkiyle mahalleye geldiği ve Ermeni aileye mensup arazilerin hepsinin tapusunu mahalleliye teklif ettiği, ancak mahallelinin bu teklifi kabul etmediği belirtilmiştir. Mahalleli tapuları almayınca Salim Koç arazileri satışa çıkarmış, araziler ihale sürecine girmiş ve açık artırma usulü Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’ne geçmiştir. Bu sayede Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi Ermeni aileye ait olan arazilerinin önemli bir hissesinin sahibi olmuştur:

Salim Koç diye biri var Gültepe’de. O da buraların birilerine tapulu diyor burası. O da vekâlet vermiş, kadınmış, Yeniköy’deki. Demiş ki o Salim Koç emlakçı, diyo ‘bunu sat, satın diyo, millete sat’ diyo ‘burayı’, ‘ben’ diyo ‘milleti yıkıp bir yere gidemem. Yapamam’ diyo. ‘Kim ne kadar yer almışsa’ diyo ‘üç aşşa beş yukarı ver yerlerini’ diyor... Adam yalvardı geldi buraya. Ortabayır’da oturuyordu. La arkadaş gelin şu tapularınızı alın...Allahınızı seversiniz yapmayın’ diyo. ‘Alın’ diyo. ‘10-15 liraya alın’ diyo. Almadılar işte ya adam da dedi ‘ben arsayı satıyorum’. Gitti sanayi kooperatifine arkadaş dedi ‘okulun altını, benim tapum var, satıyorum’ yukardan tut aşağıya kadar sattılar. Veriyor tapuyu, tapuyu bir geçiriyor. Velhasıl bütün işlemleri yaptılar, satışa girdi, burayı satışa koydular, biz alamıyoruz gücümüz yok, 177 bin liraya (A22, 63, Erkek)

Hisselerin çoğunluğunu ele geçiren Yapı Kooperatifi izale-i şüyu davası açarak kendisiyle anlaşmayan azınlıktaki hisse sahiplerinin de hisselerini ele geçirerek

Ermeni aileye ait olan arazilerin tümünün yasal anlamda sahibi olmuştur. Bu anlamda izale-i şüyu dava süreci bir mülksüzleştirme operasyonu olarak mahalledeki arazilerin zengin bir inşaat sermayesinin eline geçmesi anlamında mahalleli aleyhinde bir mülkiyet transferi olarak sonuçlanmıştır (Güzey, 2009: 184). Bu bölümde bu mülksüzleştirme süreci mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlar bağlamında detaylandırılacaktır.

Mahalledeki arazilerin mülkiyetinin Ermeni bir ailede olduğuna dair en güçlü bilgilerin A6'dangeldiği söylenebilir. A6 bugün kombi bakım ve montaj işi ile uğraşiyor. İş dolayısıyla da Sarıyer'deki bir yetkili servis olduğundan lüks villara ve yalıların da doğalgaz bakım işini aldığı oluyormuş. Böyle bir iş mesaisi sırasında tesadüfen bu Ermeni ailenin yalısına bakıma gitmiş ve o esnada yaşananları şöyle anlatıyor:

İşim gereği bir Emirgana gittim. Tesadüfen bu Ermeni dediğiniz kişinin çocukları ile karşılaştım. Onların evine gittim, onlarla bir bilgi almak için konuştuğumda da dediler ki 'biz o zaman' dediler 'biz aile olarak babam benim bu konuda çok hassastı. Bakmış orda gariban insanlar işçi çalışan kendi evlerini yapmışlar, istesek biz orayı boşaltabilirdik, arazi tapusu her şeyi bizim üzerimizeydi. Ama benim babam böyle şeylere paraya'... Anadolu'da bir yere gittiğinizde nasılsa aynı konumdaydı Derbent. O kadar değerli bir arazi yoktu. Süreç içerisinde değerlendirildi. O aileyle ben görüştüğümde ordaki insanlar zavallı yoksul mağdur yani durumdalar biz o arazileri o insanlara devredelim diye çalışma yapmışlar.. Araya emlakçılar girmiş.. onlar o şekilde gözden çıkarmışlar, arazileri vermişler emlakçıya (A6, 49, Erkek).

A25 de A6'nın söylediklerini destekliyor ve bu Ermeni ailenin emlakçıya devrettiği arazilerin sadece kendi ada ve paftasına ait olduğunu belirtiyor. Çünkü mahalledeki arazilerinin tümünün mülkiyeti bu Ermeni ailede değil. Sadece orta kısımdaki yerler ona ait. Yani 386 ada 16 ve 17 parseller oluyor. Bu da mahallenin yarısı anlamına geliyor. Bu işlemlerin 80'lerde yapıldığının altını çiziyor: "80'lerde bu yerleri bir şahıs artık o Ermeni olan kişiden büyük bir kısmını alıyor. En azından Ermeniye ait olan yerleri, Büyükşehirde ait olan devlet hazinesi olan yerleri değil" (A25, 41, Erkek)

A15 ise mahalledeki mülkiyet süreçlerini ve arazilerin hisseli yapısını şöyle açıklıyor: “Ermeni ailede var bunun içinde. 3-4 tane parsel vardı burada. Artı 62 tane de Derbentlinin tapusu vardı. Şu mahallenin girişinde büyük bir parsel vardı. Biz Topal Osman derdik, gazinosu vardı. Büyük bir hisse, en son onda kalmış. Mesa’nın yapıldığı yer” (A15, 39, Erkek)

Buradan anlaşıldığına göre mahalledeki arazilerin mülkiyetinin önemli bir kısmı Ermeni bir ailedeymiş. Ermeni aile gecekondulaşmayı gördükten sonra yıkım stratejisi benimsememiş ve kendi hisselerini mahalleliye vermek istemiş. Ancak bu süreç başarıyla gitmeyince mahalledeki arazilerin hisseleri parçalı hale gelmiş ve bu anlamda bir kargaşa ortamı çıkmış. Bu kargaşa ortamında da bilgiler karışmaya başlıyor. A1 bu ihtilafli süreci şöyle özetliyor:

Şimdiki arazilerin belli bir kısmı mesela bu tapulu dedikleri alan yani Mesa’nın tapu sahipleri olduğu alan 60 ila 68 insan burada tapu almış... Ama tapuları yok sayıldı bir şekilde, onlarla mahkemelik olundu. Bir şekilde izale-i şüyu davasını kazandılar onlar. Yani Ermeni bir kadında olduğu falan söylentiler yani gerçek anlamda bunun henüz hiç kimse de çıkıp bunu ‘ya işte bu benim yerimdir’ diyebilmiş değil (A1, 53, Erkek)

Yeni nesil mahalleli ile ise doğrudan Ermeni aileyi tanımamış durumdadılar ama onlar hakkında mahallede sürekli bir söylentinin olduğunu belirtiyorlar: “Çok eski olduğu için o kadar detaylarını hatırlamıyorum ama tabii o Ermeni kadın olayını falan biliyorum. Tanımıyorum ama sadece duydum, duydum sadece sadece bir duyduğunuz vardı” (A20, 49, Erkek)

Ancak mahallelinin özellikle 60 yaş ve üzerindeki net hatırladıkları kişi ise yine bir Ermeni olan Canberk isminde bir kişi: “Canberk adını çok duydum ben. Çok duydum yani aşırı derecede. Ben kendim çocuktum hatırlamıyorum ama görmedim görmüşsem de hatırlamıyorum kimdir nedir diyecem. Ama belki yaşı 60 olanlar 65 yaş olanlar çok iyi tanır” (A2, 40, Erkek)

Bu Canberk ile Ermeni aile arasında bir bağlantı var mı yok mu tam olarak bilinmiyor ama Canberk'in mahallede yaşadığı, hatta mahallede bir tuğla fabrikasının olduğu, şimdiki Mesa konutlarının olduğu yerde geniş bir arazisinin ve evinin olduğu belirtiliyor:

Coşkun marketten beriye kadar olan yerde Canberk'indir. Çok dik bir yokuş var ya muhtarlığa çıkan yokuş onun üst tarafı Mesa'nın bulunduğu yer şimdi Mesanın alt etekleri (A10, 70, Kadın)

Canberk dediğin kişi şu andaki Mesa'nın önünde onun orda yeri varmış. Tuğla fabrikası çok eski, o dediğin gazino falan da onlardan kalma. Asıl o gazinonun sahibi de gene Ermeni bir bayanmış o adam gelmiş Sivas'tan ticaret için orayı almış parasıyla (A17, 67, Erkek)

Canberk ile Seyfi Akdağ arasında A10'nun anlatımına göre gerilimli bir ilişki varmış. Canberk mahallelinin gelişimi ile ilgili bir fikir belirtmiş ve bu fikir Akdağ ile arasının açılmasına neden olmuş. Mahalledeki güç ilişkilerini anlamak açısından önemli gözüküyor:

Onun mekânına gitmiş. Neresiydi bu şeylerde bir yerlerdeydi o Levent'te bir yerlere mi oralara zannedersem. Gelince anlattı zaten 'gittim mekânına gittim' dedi 'ona biraz laf saydım' dedi, 'laf saydım' dedi 'Canberk'e' dedi... 'sen' demiş 'ne demek istiyorsun? Senin yerin orada, bir evin var orada oraya karış' 'sen' demiş 'eğer karışacaksan eğer karışmayacaksan da demiş afedersin s...ol git buradan' demiş yani 'şey yapamazsın buraya sen ayar veremezsin' demiş" (A10, 70, Kadın)

Salim Koç'un o dönem bir emlakçı olarak mahalleye gelip tapuları teklif etmesi ve bu tapuların mahalleli tarafından alınmaması durumu da mahalledeki hukuki güvencesizliğin oluşması açısından önemli bir kırılma noktası. O dönem mahalleye gelen Salim Koç ile ilgili mahallelinin anlatıları da oldukça karışık ancak egemen anlatının pejoratif olduğunu belirtmek zorundayız. Mahallelinin yaptığı okuma Salim Koç'u inşaat sermayesinin yanında gösteriyor ancak bu okumanın yanlış ya da eksik olması söz konusu. A22'nin anlatısı bu anlamda yol gösterici. A22'ye göre Salim Koç'u görevlendiren Emirgan'da yaşayan Ermeni aile. Ancak bu durum mahalleliye göre böyle değil. A8'e göre Salim Koç'un yaptıkları şöyleydi:

12 Eylül sonrası burada Canberk diye bir Ermeni vatandaşımız vardı. Şişli’de de bir nalburu vardı. Onun hissesini...işte değişik İstinye bölgesinde hisseli tapuları toplayarak yine iddia ediyorum İstinye’nin meraları olan o günkü işte otlağı, meraları olan bu bölgelere bu tapuları uygulayarak bizim elimizden o günkü şartlarda, işte o tapuları hisseli imkânı olanlar alabildi, olmayan alamadı. Emlakçılar da çok da uğraşmadı. Bir bir buçuk sene gibi burada bu araziye satıp ellerinden çıkarmaya kalktılar. Ellerinden çıkaramadığında da bu Atatürk Oto Sanayi Kooperatifi’ne devrederek devreden çıktı gitti onlar (A8, 54, Erkek)

A8’in anlatımına göre Ermeni bir ailenin Salim Koç’u görevlendirmesinden ziyade Salim Koç’un o dönem yükselen emlakçılardan biri olduğu, arazilerde parsel birleştirmeleri yaptığı ve bu şekilde arsa spekülasyonları üzerinden zenginleşmeye çalışan bir aktör olduğu anlaşılıyor. Bu yönüyle Salim Koç Ruşen Keleş’in bahsettiği anlamda “eylemli spekülâtörler” (1993: 106) kategorisi içerisinde değerlendirilebilir gibi görünse de durumun böyle olmadığı daha sonra gösterilecektir. Diğer mahallelilerin de anlatıları Salim Koç’un mahallede hisse topladığı yönünde: “Salim Koç burada hissesi olan bir arkadaş, bu tarafta hemen şu mahallenin girişi” (A15, 39, Erkek)

A17’nin anlatısı da Salim Koç’ların mahallenin girişinde bulunan gazino sahibi Pala Osman’a baskı yaparak onun hissesini ele geçirdiğini belirtiyor:

Şimdiki evlendirme dairesinin yerinde gazino vardı. Bu gazino olan kişi bize dedi ki ‘bakın komşular benim tapumdan yararlanın. Ben burayı satarım’ dedi. Ha kime sattı? Bunlar geldiler, kandırdılar adamı bastırdılar parayı bu adama sattılar. Ve biz o adama sahip çıkmadık. Aslında sahip çıkmak gerekiyordu (A17, 67, Erkek)

A10’nun anlatımına göre de Salim Koç mahallede önemli bir otorite olan Seyfi Akdağ ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmış. A10’a göre Salim Koç’u Seyfi Akdağ’a yönlendiren Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi. Seyfi Akdağ bu durumu fark edince Salim Koç’un teklifini reddetmiş. Bu durum da Salim Koç’un inşaat sermayesinin önemli oyuncularını ile temas halinde olan eleman olduğu algısını güçlendirmiş görünüyor:

Salim Koç geldi bizim ile kurban kesti. Bir kurban bayramında dedi ki ‘senlen’ dedi ‘buraya şey yapalım’ dedi dedi ki ‘ben’ dedi ‘üç beş millete verdim para aldım’ dedi ‘ben almadım diyemem’ dedi. ‘ben buranın bekçisiyim’ dedi sonra dedi ‘ben’ dedi

'benim babamdan kalma bu yer bana' dedi sonra dedi 'ben' dedi 'çilek yaptım' dedi 'o kadar yevmiye verdim' dedi 'adam tuttum ettim' dedi 'şey yapamam' dedi 'burayı size yediremem' Salim Koç'a Salim Koç dedi ki 'bak' dedi 'sen' dedi 'eğer şey yaparsan' dedi onuda şey yollamış bu otosanayinin adamları yollamış. Oto Sanatkârları'nın onlar yollamışlar. Baktı gördü ki hani bizimle mahsus kurban kesiyor ki biz onun tarafına döneceymişiz gibi. Oda posta koyunca benim adam rahmetlik posta koydu ona. Dedi ki 'bunun içinmi geliyorsun lan sen benim evime' dedi 'hiç' dedi 'kusura bakma' dedi 'böyle bir şey olamaz' dedi 'sen' dedi 'geldiğin gibi git' dedi (A10, 70, Kadın)

A17'ye göre de Salim Koç mahallelinin yanında değil Yapı Kooperatifi'nin yanındaydı. Salim Koç'un durumu "yaltakçılık" ile izah ediliyor.

Emlakçılık yapıyordu. Kendisi 'emlakçiyım' diyordu. Salim Koç'ta bu tapunun Oto Sanatkârları Kooperatifi'nin bilakis şeyi söyle ne derler ona yaltakçısı. Tapu üzerinde çalışıyor ve burada tapu var diye işte kandırabilirse seni burada tapu var diye bir şeyler koparmak için. Aldığı parayı da benim dükkânımın önünde Çeliklepe'de. Buradan aldığı parayı da götürüp kumarhaneye veriyordu. Salim Koç dediğin adam da Sivas'tan geldiği ama burada yaltakçılardan birisiydi (A17, 67, Erkek)

A26 da o dönem Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin başkanlığını yapan Nazmi Atmaca ile Salim Koç aracılığı ile görüşme yaptıklarını belirtiyor: "Nazmi Atmaca diyoruz ama Nazmi Atmaca gene şeyin tarafıydı bizim taraf değildi. Bizim taraf değildi, o Oto Sanatkârları'nın, oranın şeyiydi yani sen söyle oranın adamıydı. Sanayi Mahallesi'nde özel yeri vardı. Yerine çıktık, oda kabul etti görüştük. Orada Salim Koç aracıydı" (A26, 82, Erkek)

Salim Koç'un mahalleye gelip mahalleliye tapuları teklif etmesi bu şaibeleri ortadan kaldırmamıştır. Çünkü Salim Koç'un teklif ettiği tapuların adresi İstinye Havuzlubostan olarak geçiyor ve bu durum mahallelinin şüphelerini artırıyor. A8'e göre şaibeli işlemler yapıldı ve hisseli tapular mevcut boşluklara uygulanarak bu süreç işletildi:

Bu 12 Eylül sonrası buraya 83-84 yıllarında emlakçılar gelmeye başladı bu mahalleye. Emlakçılar gelmeye başlayınca bize dediler ki 'burada hisseli tapular var, burası hisseli tapulu, işte siz lütfen tapularınızı alın' Tapunun ismine bakıyoruz tapu İstinye mahallesi İstanbul İstinye mahallesi Havuzlubostan Terazidere mevkiisi diyor. Havuzlubostan yaa Yeniköy'ün üstünde bir mahalle. Taşocaklarının olduğu yer. Buraya en az 4-5 km mesafede. Terazidere dediğin bizim bu yan komşumuz olan Pınar mahallesiyle Maslak'a çıkan bir dere. Yani bilmiyoruz orda da neler oldu neler bitti. 12 Eylül sonrası mevcut İstinye'nin mera olarak kullanılan mahallelerini bu hisseli tapular kaydırılarak böyle de hukuk da da şu anda da hala kuşularımız var. Kesin olarak bilmememize rağmen hisseli tapuları mevcut boşluklara uygulayarak Derbent'te 221 bin dönüm

hisseli tapulu arazinin olduğu söylendi 84-85 yıllarında. Bizim de mahallemizde oturan komşularımızdan da 92 tane yanılabilirim belki 90-92 tane komşumuz bu hisseli tapulardan aldı (A8, 54, Erkek)

A8'in bu anlatımı Tuna Kuyucu'nun (2014) günümüz kentsel dönüşümünün nasıl işlediğine dair teorik açıklamasının argümanlarını destekler niteliktedir. A4 ise o dönem bu arazi satışlarının olduğunu ve rant değerinin yüksek olmamasından dolayı fiyatların da çok ucuz olduğunu belirtiyor. Annesinin Derbent gibi bir gecekondulu mahallesi olan Cumhuriyet mahallesinde 10 tane bileziğe 150 metrekare arsa hissesi satın aldığını belirtiyor:

O zaman çok ucuzdu tabi... Çünkü yol yoktu, altyapı yoktu, yani bakın bu insanlar buraya oturduklarında altyapılı yerlere oturmadılar. Bir tarla düşünün bomboş tarla yol yok, elektrik yok, su yok hiçbir şey yok. Bir tarla bir yeriniz var gidiyorsunuz buraya yol açıyorsunuz. 30-40 yıl öncesine dönün hayal edin, burada çamur, altyapısız, dört duvar kendinize oluşturmaya çalışıyorsunuz (A4, 50, Kadın)

A29 da arsa satışının ucuzluğunun yanında satışın taksitle yapıldığı bilgisini veriyor. Hem arsa satışlarının ucuz olması hem de satışların taksitle olması gibi süreçler rant baskısının henüz oluşmadığını gösteriyor: "Paraylan, parası olmayana taksitle veriyorum dedi. 97 kişi aldı, diğerlerine de engel oldu muhtar" (A29, 62, Erkek)

A26 ise bu satılan tapuların ciddi olmadığını, bunun göstergesi olarak tapuların mahallenin bakkalı olan Ali Uluk'un bakkalında satılmasını işaret ediyor. A26'ya göre tapuların Ali Uluk'un bakkalında satılması tapuların sahte olması için bir delil teşkil ediyor: "Tapuyu bakkalda veriyorlar. Ya beni konuşurma ya. Ali Uluk'un bakkalında veriyorlardı. Burada bakkalda tapu verilir mi? Tapuda ne diyor biliyor musun? Satan değil, alan sorumludur. Kendini garantiye alıyor adam, kurtarıyor" (A26, 82, Erkek)

Mahallede tapuların alınması konusunda önemli bir ayrışma oluşuyor; bir tarafta tapuların alınmamasını savunan mahallenin ilk muhtarı Osman Top ve diğer

tarafı tapuların alınmasını savunan Mustafa Uzun ve arkadaşları. Bu ayrışmada ise kazanan tarafın muhtar Osman Top olduğu söylenebilmektedir:

Adam mahalleye gelmiş, büyüklerimizde Mustafa Hoca da başta olmak üzere büyüklerimizden duyuyoruz, yalvarmış, buraya masa atmış Mustafa Hoca. Tam buraya. Şu andaki mevcut muhtarlığın önüne. Gelin tapularınızı alın. Aramızda toplanalım, o hisseyi de satın alalım. Adam diyor ki bak ben size acıyorum burayı benden alırlarsa burayı size bırakmazlar. İşte Mustafa Hoca'nın lafı bir taraftaydı, ilkokul mezunu bile olmayan Osman Top'un lafı bir taraftaydı. Mahalleli Osman Top'a teveccüh etti, orası satıldı Oto Sanatkârları Konut Yapı Kooperatifi'ne. Kurt bir kere ordan girdi yani. Daha sonra ordaki hisseylen buradaki vatandaşların arazilerine saldırıldı. İzale-i şüyü davaları işte size dediğim gibi Nihat Akgün'ler Tansu Çiller zamanında... İlk buradan girildi (A15, 39, Erkek)

A22 de bu tapu süreçleri yaşanmaya başlanınca Mustafa Uzun ile istişare etmiş ve bu istişare sonucunda Mustafa Uzun tapuların alınması gerektiğini önermiş:

Mustafa Hoca'ya gittim ben, muhtar seçildim, ondan sonra ona gittim çünkü o işlerle çok uğraşmıştı o. 'yav hocam' dedim 'ya napayım bana bir yol göster' dedim. 'Muhtar' dedi 'Osman Top gibi inat edersen hiçbir adım yol alamazsın. Yapacağın iş milletle konuş tapularını alsınlar' dedi. 'Tapunun sahtesi olmaz' dedi. 'Tapuları almazsanız, almazsak, on sene on beş sene otururuz, ama eninde sonunda götüme tekme yiyecez' dedi. 'Gel şu milletle konuş' milletin o zaman çoğunluğu da Osman Top'un peşinde. 'Sahte tapu ya. Yok sahte almayız'. Yav etmeyin ya. 'Tapunun sahtesi olmaz gelin alın şunu'. Almadılar. O adamda dedi 'muhtar saldım çayıra mevlam kayıra' dedi, 'yapacak bir şey yok' dedi (A22, 63, Erkek)

Mustafa Uzun'a uyararak tapuları alanları A15 şöyle açıklıyor: "Mustafa Karahan, Bedri Günebakan, bunları tabi yakın çevremden olduğu için biliyorum. Hoşgörler. Bunlar da hepsinde tapu olan insanlar" (A15, 39, Erkek)

A8 92 kişinin tapu aldığını belirtiyor ve mahallenin tümünün tapu almamasını hata olarak yorumluyor: "92 kişi tapu aldı işte. Mahallenin tümü alsaydı belki de bugün bu sıkıntılar daha asgari düzeyde olmayabilirdi" (A8, 54, Erkek)

A9 da A8 gibi düşünüyor ve tapuların alınmaması ile hisselerin çoğunluğunun Yapı Kooperatifi'ne geçtiğini düşünüyor: "Belki de tapuyu almış olsaydık Mesa'ya o yerler kalmazdı. Hisseleri satın almazdı. Kooperatifte buraya gelmeyecekti arkadaş ne biliyim" (A9, 65, Erkek)

Şimdi yeni nesil mahalle muhalefeti temsilcileri ise bir önceki kuşağın bu

tapuları almamasını ve hemen mahalle muhtarının söylemlerine inanmasını eleştiriyor ve bunu cahillik olarak yorumluyor:

Mahallede o zaman tabii birlik beraberlik ve bilinç seviyesi bu kadar iyi olmadığı için. Dediğim gibi o zamanki kültürel yapı insanların birçoğunun amacı çalışıp eve para getirmek. Geleceğini düşünecek bilinçli bir seviyede olmadıkları için bazen normal karşılıyorum. Ha tamam bize göre evet büyük bir cahillik. O zaman bir tapu veriliyor, o tapuyu gidip sorup doğrusunu herkes öğrenebilirdi. Benim eleştirdiğim şeylerden birisi bu (A25, 41, Erkek)

Şimdiki mahalle muhalefeti içerisinde yer alan mahallelilerin çoğunluğu Osman Top'u eleştirse de mahalle kurucularından A10 Osman Top'un mahallesini korumak için mücadele ettiğini düşünüyor. O dönem mahalleye gelen emlakçıları "feturlu şapkallı adamlar" olarak yorumluyor ve bunlar ile Osman Top arasında bir tartışmanın olduğunu mahalledeki kadınların gördüğünü anlatıyor:

Biz aşağıda, kapıda oturuyoruz feturlu şapkallı adamlar yukardan aşağı doğru geldiler. Böyle iri yarı adamlar, ellerinde şöyle iyi bir siyah çanta pazar çalışıyor ama şurada biz aşağıda oturuyoruz. Geldiler Osman Top'un yanına dozer devam ediyor Osman Top ile konuşuyorlar. O çanta para doluymuş, para teklif ediyorlar. Osman Top yani satış yapacak mahalleyi. Osman Top'un ağzından duyduğumuz laf şu oluyor 'beni Derbent halkı tükürükle boğar'diyor... Osman Top onları tersledi oradan yolladı. İki üç sefer geldiler Osman Top'a. Ama Osman Top'u ikna edemediler (A10, 70, Kadın)

A26 yaptığı araştırmalar sonucunda mahallenin mülkiyet durumunun hazine arazisi şeklinde olduğu sonucuna varıyor:

Bunlar olmasa bunlar buraya nereye gelecek? Burası belediyeye ait Büyükşehir Belediyesi'ne ait olduğu yerler; 386 ada 62 pafta. Tapu o zamanki şey öyle. 387 ada 61 karşı taraf, şu öbür taraf. Burası 386 ada 62 pafta 1 parsel. Evrakları da var elimde. Allahaşkına ya! Var evrakları istersen veririm. Allah aşkına ya! Sen ne konuşuyorsun? Onların burada gerçek bir yeri olsa bunlar anamızı ağlatırlar. Buraya çivi çakabilir miyim ya? Konuşuyorum sana! Beni öldürmeye bile kalktılar, beni konuşurma ya burada (A26, 82, Erkek)

A26 gibi mahallenin kurucularından olan ve mahalledeki birçok gecekondunun inşaatında usta olarak çalışan A12 de A26 ile beraber mahallenin mülkiyet durumlarını öğrenmek için verdikleri mücadeleleri anlatıyor:

Hamit Bey vardı, şeyde Milli Emlak Genel Müdürü Hamit Bey'e gittik milli emlağa. Ondan sonra Hamit Bey dedi ki 'oğlum elinizde bir şeyiniz, elinizde bir tutarınız var mı' dedi. Hemen bendeki paftayı çıkardım önüne serdim. Dedim ki 'buyrun' dedim. 'Siz bu paftanın neresinde oturuyorsunuz' dedi. Dedim 'aha burasında oturuyoruz' dedim. Buda hemen Hamit Bey şey etti dedi ki 'bak oğlum ben' dedi 'jandarma jandarmanın yüzbaşı mı' dedi 'general' mi dedi 'bizde onunla' dedi 'bir tek şey ettik. O

taraftan aşağıya kadar dereye iner' dedi 'o teli çektik' dedi 'o telden bu yana' dedi, bu ormanı gösterdi yukarıya ne derler oraya şu bizim durağa ne derler oraya Derbent. ...'ordan' dedi 'teli çektik' dedi 'aşağıda o yanda sırt var' dedi 'bir sırt var' dedi Ferahevler'ini söyledi 'oraya kadar' dedi 'biz oğlum' dedi 'telimizi oraya çektik' dedi.'şimdi' dedi 'sizin' dedi 'sizden' dedi 'mahalleden 20 30 kadar kişi gelsin bize kayıt olsun buraya vergi verir gibi böyle para ödesinler' dedi. Ondan sonra 'bu 30 kişi' dedi 'o zaman' dedi sizi isterse Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı gelse yine yıkamaz' dedi. 'Böyle bir imkân yoktur oğlum' dedi (A12, 81, Erkek)

A26'nın mülkiyet durumunun gerçek bilgisini öğrenmek için A12 ile beraber verdikleri mücadeleler ve tapu işlemlerinde oldukça yetkili denilebilecek bürokratlarla yaptıkları görüşmeler sonucunda elde ettikleri bilginin yanlış olduğunu düşünmek oldukça zor görünüyor. Muhtemelen Salim Koç'un teklif ettiği tapular sahte değildi, ancak parsel numaralarında değişiklikler yapılmıştı ve bu sayede Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi hisselerin çoğunluğunu toplayıp bunu Derbent'e uygulamıştı. Bu açıkça aslında bir "akbaba taktiği" idi. Bu açıklama A4'ün açıklamaları ile de desteklenebilmektedir:

Oranın ilk hisse tapulu mülkiyetli.Oto Sanatkârları'nın olduğu yer... Hisse tapulu ilk parsel numarası 386/2 imiş oranın. Hisse tapulu mülkiyet. Ondan sonra bu 386'ya 2 olduğu zaman hisse toplamış Oto Sanatkârları Kooperatifi satanlardan. Satın alamadıklarını da izale-i şüyu davası açmış. İzale-i şüyu davası... Yani izale-i şüyu davasının açılımı da ortaklığın giderilmesi davasıdır. Ya satın al ya da sat anlamına geliyor. O sırada parsel numarası değiştiriliyor. Bu dava sürerken parsel numarası 386'ya 8 oluyor. Ondan sonra bu şeye mahkemeye bir kısım insanlar müdahil olamamış parsel numarası değiştiği için. Bir kısım demiş 'bizim yer değil davalık'. Bir kısmın parası yok. Ve insanlar birlikte bir araya gelip o davaya katılamamışlar. O dönem birlik yok çünkü parsel numarası değişmiş (A4, 50, Kadın)

Buradan hareketle izale-i şüyu dava sürecinde zaten şaibelerin dolaştığı bir süreçte parsel numarası değişikliğinin yapılmasını bu akbaba taktiğinin bir örneği olarak değerlendirmek mümkün görünüyor (Harvey, 2010: 335). Sonuç itibariyle Salim Koç elindeki tapuları mahalleliye satamamıştır. Mahalleli bu tapuları almak istememiştir. Ancak ufak bir azınlık bu tapulardan almıştır. Salim Koç ise bu durum karşısında elindeki hisseleri açık artırma usulü ile Atatürk Oto Sanatkârları'na vermiştir. Bir başka ifadeyle Yapı Kooperatifi 177 bin liraya hisselerin çoğunluğunu elde etmiştir. A9 bu süreci şöyle açıklamaktadır:

Salim Koç bu mahallede kendi yakınları Sivaslılar da vardı. O zaman arsaları satıyordu. En sonunda bu Canberk denilen şimdiki Darüşşafaka İstasyonu'nun olduğu yeri orayı verdi onun tam arkasında da doktorun yeri denen bir gazino vardı. Onun gazinosunda da kendi yeri vardı. Buraların hisselerini satın aldı, götürdü en sonunda Atatürk Oto Sanayi Sitesi Kooperatifine birçok hisselerini sattı verdi. O Salim Koç çok şey yani bir de onun yanında çalışan Mahmut Ali de öyle biri vardı, bunlar yapıyorlardı (A9, 65, Erkek)

A25 ise Salim Koç'tan sadece 82 kişinin tapu aldığını, geri kalan kesimin ise almadığını, bunun üzerine de Salim Koç'un arazilerin hisselerini Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'ne devrettiğini şöyle belirtiyor:

O zamanki şartları tabii insanların bilinçli olmaması. Sadece çalışma, ülkenin bulunduğu durum insanların bu tarz tapuyu almak gibi şeylerle fazla uğraşmadıkları için, arkaalarında destek olmadıkları için bu kişi mahallede buna inanan benim bildiğim 82 kişi bu kişiden tapuları alıyor. Ama bu şahıs tabi baktı ki diğer tapuları veremeyince araya giren şu anki Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi bu şahıstan geri kalan çoğunluk tapuyu eline geçiriyor bir şekilde (A25, 41, Erkek)

A16 ise Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin arazileri almasını eleştiriyor ve bunun “fakir fukarının oturduğu araziye göz dikmek” olarak yorumluyor. Ona göre bu bir suç. Bir anlamda mülksüzleştirme süreçleri mahalle halkı tarafından “suç” olarak yorumlanıyor: “Bu işte en büyük arıza nerde biliyor musun? Bak ben size söyleyeyim. En büyük arıza nerde biliyor musun? Bu kadar insan, fakir fukaranın oturduğu araziye göz dikip burayı satın alması da abes, satması da abes. Kim satmışsa o da suç işlemiş yani” (A16, 41, Erkek)

Bu konuda en net bilgi ise A22'den geliyor. A22 o dönem Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin başkanı olan Nazmi Atmaca'nın mahalleye gelip “göz diktiğini” ve dönemin de siyasilerini devreye sokarak arazileri kasıtlı bir şekilde “ele geçirdiğini” belirtiyor:

Ali Sandıkçı Anap belediye başkanıydı. Yoksa sıkır... Nazmi Atmaca'yı arıyor Ali Sandıkçı. Diyor ki “bende biraz yer var, gel vereyim sana” diyo. O da geliyo, bakıyo, okulun altı, okulun altında böyle orayı veriyoy... Ondan sonra gösteriyoy şeyi Atmaca bakıyor yere Belediye başkanına geliyo aha diyo burası iyi, kaç verirsin artık bilmiyorum. Kaça anlaşıyorlar bilmiyorum. Okulun altını alıyorlar. Ondan sonra tapuların da bir kısmını alıyor. Aslında ora hazine yeri falan değil. Tapulu ora orada tapulu... Uyduruyor kalıbına veriyoy öyle. Satış yaptı. Kooperatif ya al ya ver dedi. 177 milyar bedel ile satışa çıkardı. Karşısında rakip yok 177 milyara tapuyu aldı. Bu sırada 71 kişinin tapusu vardı. Burada oturanların. Kooperatifin tapusunun içinde. Onlar alamıyorlar. Onları da izale-i şüyü ile satışını etti ya bedellerini de yatırdı bankaya ister

al ister alma. Öyle işte buraları aldı. O gündür bu gündür uğraşıyorlar (A22, 63, Erkek)

A22'nin anlattığı süreç ile birlikte artık mahalle emlakçı Salim Koç ile muhatap olmaktan çıkıp Salim Koç'un arazilerin önemli bir hissesini devrettiği Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifi ile muhatap olmaya başlamıştır denilebilir. Artık bu noktadan sonra mahalleli açısından Yapı Kooperatifi önemli bir noktadır ve onunla yıllara dayanan bir ihtilafli sürecin başlamasına neden olacaktır.

Mahallelinin Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi hakkındaki düşünceleri ise bu kooperatifin mahalleyi mülksüzleştirme operasyonu olarak kavramsallaştırılan izale-i şüyu dava sürecini anlamak açısından önemli görülmektedir. Mahalleli A2 Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin kuruluş ve gelişim sürecini şöyle açıklıyor:

Valla benim bildiğim kadarıyla Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi Maslak'ta bulunan Atatürk Oto Sanayi'nin kurucuları bunlar. İlk etapta burayı yani bu kooperatif kurmaktaki maksat hepsi esnaf olduğu için, birbirlerine destek olmak için yani bir elin nesi var iki elin sesi var gibisinden misali onlarda bir şey yapmak gerekiyorsa beraber yapalım güçlü bir şekilde yapalım diyen insanlar. Hepside esnaf, hepsi de parası olan insanlar. Atatürk Oto Sanayi'de işte her türlü esnafın birleşiminden oluşan bir şey kooperatif. Yani değişik esnaflar; rot balans ustası, mekanikçisi, elektrikçisi, tornacısı benim bildiğim kadarıyla 168 üyesi olan bir kooperatif (A2, 40, Erkek)

A35 ise Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin konut kurmak amaçlı kurulduğunu ancak daha sonra yönetim kademesinde belirli değişiklikler olduğunu, yönetim bazında oligarşik yapının kooperatifin yönetimini eline geçirdiğini ve bundan sonra mahalleye göz diktiğini belirtmektedir:

Derbentin önceden üzerinde bulunduğu mülkiyet Büyükşehir Belediyesi ile Hazineye ait. Bir kısmı da Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisli. Ona ait bir yerken Oto Sanatkârları Kooperatifi daha doğrusu Oto Sanatkârları'ndan bir grup 'orada ev yapacağız' diye bir kooperatif kuruyorlar. Bu önce çok şey bir kooperatifmiş gibi oluyor hani memur kooperatifi gibi kendi aramızda bir şey yapıyoruz gibi ama daha sonra bu kooperatif içi şeyler çoğunlukçu yapı bir şekilde iki kişinin elinde kalacak şekilde toplanıyor (A35, 30, Erkek)

Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin mahallenin varlığını bilerek mahalledeki arazileri satın aldığı ve mahalleliyi kendi hegemonyası altına almaya çalıştığını söylemek A15'in açıklamalarından mümkün görünmektedir. Bu

hegemonya sürecinde kendisine yakın mahalleli ile görüşüldüğünü ve özellikle muhtar Osman Top'un sürekli Yapı Kooperatifi Başkanı Nazmi Atmaca ile görüştüğü anlaşılmaktadır: “Kendi insanlarıyla, kendi görüşüne yakın insanlarla görüşüldü burada. Aşağıda işte çok iyi bildiğim Şakir Obalı var mesela. Kendisi bu insanlarla görüşüyordu. Ve gene Osman Top. Mahallenin işte üç dönem muhtarlığını yapan insan. Bu insanlarla sürekli görüşüyordu.” (A15, 39, Erkek)

A36 ise mahalleye 90'lı yıllarda yerleşmiş biri. Buna rağmen şimdiki Mesa Evleri'nin olduğu arazide, bu arazinin Yapı Kooperatifi'ne ait olduğunu belirten “levhayı” hatırlıyor ve oranın boş olmasının bir çocuk olmasına rağmen kendisine garip geldiğini hatırlıyor:

İlk geldiğimde sadece o Mesa Evleri'nin olduğu yerde bir isimden ibaretti benim için. Bir tabela vardı: burası Atatürk Oto Sanayi Kooperatifi'ne aittir tabelası. Ama bulunduğu nokta sadece Mesa Evleri'nin bulunduğu noktaydı. Ben onu çok iyi hatırlıyorum. Her yer gecekondular orası niye boştu? O zamanki çocuk aklımla dikkatimi çekiyordu (A36, 37, Kadın)

İkinci kuşak mahalleli arasında olan A19 ise mahallenin huzurunun kaçmasını Oto Sanatkârları'nın varlığı ile başlatıyor ve onları mahallelerini elinden almaya çalışanlar olarak görüyor. Ona göre ihtilaf sürecinin başlaması Oto Sanatkârları'nın mahalledeki arazilerinin çoğunluğunu alması ile başlatıyor. Bu işlem ile mahalle ilk defa “mülksüzleştirme” süreciyle tanışmış oluyor:

Keşke hiç olmasalardı. Derbent'e girmeselerdi. İşin ilk başlangıcı onlarda zaten. Herhangi bir hissiyatım, fikrim yok. Onlarla ilgili olumsuz tabiki ama açıklayamıyorum ben onu. Ama onlar olmasalardı daha özgür yaşardık, istediklerimizi yapardık. Şu anda onlar yüzünden huzursuzuz. ... Burası bizim gerçekten, burayı bizim elimizden almaya çalışıyorlar (A19, 35, Kadın)

Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi hisselerin çoğunluğunu ele geçirince izlediği ilk strateji azınlıkta olan hisse sahiplerinden bu hisseleri almak için izale-i şüyu davası açmak olmuştur. Bu dava süreci haksızlığın ortadan kaldırılıp adaletsiz bir durumun neticelendirilmesinden daha çok mahalleyi mülksüzleştirmek

için hukukun kullanılma yöntemine bir örnek teşkil etmektedir (Harvey, 2012: 59). Çünkü mahalleliye göre Yapı Kooperatifi mahallenin varlığını bile bile arazileri ele geçirmiştir. Bu ise bir adaletsizliktir. A25 bu adaletsizliği şöyle anlatmaktadır:

Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin işte 87'de bu dava süreci başladığında, işte o seksen iki kişinin de elinden yeri almak için mahalleliye tabi dava açıyor. İşte izale-i şüyu davası... Bunların amacı tabi normal bildiğimiz kooperatif üyelerine yer yapmak. Ama tabi buraya geldiklerinde en büyük sıkıntı ve bunlarla en büyük problemimiz ve tartışmamız siz bu yeri gelip aldığımızda burada 38'den beri bir hayat var. 60'tan sonra ciddi bir yoğunluk başlıyor. 70'lerde burada artık şu anki mevcut Derbent yaşıyor. 70'li yıllarda Derbentli artık burada. Sadece katlı binalar yok. Ama gecekondular bazında şu anki insanların yüzde 99'u burada yaşıyor. Tabiki istisnalar olabilir ama yüzde 99'u 70'lerde burada yaşıyor ve kooperatif bu yeri bu şahıstan aldığı için burayı biliyor. Burada Derbent'te binlerce insan yaşıyor; evleri var ve bunların belgeleri var (A25, 41, Erkek)

A3 ise bu dava sürecinin zaman içinde kasıtlı olarak oluşturulduğunu düşünüyor. Önce tapulu arsa alındığını ve buna dayanılarak "arazilerin birleştirilmesi" olarak tanımladığı izale-i şüyu dava sürecinin başladığını ifade ediyor. Bu davayı açan Oto Sanayi Yapı Kooperatifini ise bir "çete" olarak görüyor. A3'ün Yapı Kooperatifini çete olarak görmesi bu kooperatifin izlediği akbaba taktikleri ve bundan kaynaklanan hileler ile açıklanabilir gözüküyor:

Oto Sanayi Yapı Kooperatifi diye bir kooperatif. Buraya geldi, bir miktar tapulu arsa alıyor. Ondan sonra bu arsaya dayanarak izale-i şüyu diye bir dava konusu var. İzale-i şüyu yani arazilerin birleştirilmesi diye bir dava konusu var hukukta. Buna dayanarak dava açtı. Önce arazinin bir kısmını bu vatandaşların elinden aldı. Yani şöyle aldı; bu izale-i şüyu davası hukuk meselesi. Mahkeme meselesi olduğu için buradaki halk 1990 yıllarındaydı birlikte hareket edip, bir araya gelip hukuk temelinde bir mücadele veremediklerinden dolayı davayı bu çete yani bu Oto Sanayi mensuplarının kooperatifi ama onlardan da kimse kalmamış bunlar bu vatandaşların elindeki arazinin tapusunu aldılar (A3, 55, Erkek)

A4 ise izale-i şüyu davasının teorik tanımını belirtiyor:

Yani şimdi çoğunluk hisseyi elde ettiğin zaman, %50'nin falan üzerine çıktığın zaman hukuksal süreç işliyor. Yani hukuksal süreçle dava açma hakkın var. Diyorsun ki bu davayı açarken ya bendeki hisseyi de sen al ya da sen bana sat. Çünkü neden? Orda şey yok, plan uygulaması yapılmadığı için yani planla gelen bir dönüşüm yok. Anlatılabildim mi? Yani planla bir dönüşüm yapılmadığı için burası şey tarla vasfında. Arsa vasfında değil yani. İmar uygulaması da olmadığı için dava açıp taksimini isteyebiliyorsun o dönemde. 98 senesinde (A4, 50, Kadın)

Ancak bu izale-i şüyu dava sürecinden mahallelinin pek fazla haberi olmuyor.

Mahalleli o dönemde böyle bir bilince ve örgütlülüğe sahip değil. İzale-i şüyu davası

A4'e göre "ortaklığın giderilmesi" davası ve amacı da "tek bir saf mülkiyete dönüştürmek": "Bu dava açıldığında bu davanın anlamı da şudur ortaklığın giderilmesi yani tekbir saf bir mülkiyete dönüştürmek. Buna dönüştürdüktan sonra da vatandaşın da bundan çok haberi olmuyor ya da haberleri olanlarda zamanında müdahale edemiyor ve işlem gerçekleşiyor" (A35, 30, Erkek)

A25'in açıklamaları da A4 ile A35 ve A3'nin yorumlarını destekleyecek şekilde o dönemde mahalle hakkında birlik ve beraberliğin, bilincin bugünkü gibi olmadığını kabul ediyor. Mahallelinin bu zaafından da Yapı Kooperatifi'nin yararlandığını düşünüyor. Mahallelinin ekonomik açıdan yoksul olduğunu bilen Yapı Kooperatifi mahallelinin ihaleye giremeyeceğini düşünüyor ve dolayısıyla açık artırmada fiyatın mahallelinin alamayacağı bir miktarayükseltilmesini sağlıyor. Yapı Kooperatifi tüm bunu yaparken Devlet tarafından da herhangi bir yaptırıma uğramıyor ve çünkü Yapı Kooperatifi'nin devlet ile güçlü bir ilişki ağı bulunuyor. Bu sayede izale-i şüyu dava süreci gerçekleşiyor. Bu durum da Harvey'in (2003a: 154) mülksüzleştirme için devlet desteğinin zorunlu olduğu iddiasını doğruluyor:

Tabi firma o zaman ki artık dediğim gibi arkasına devleti alan insanlar. Bunun en kolay yolu ney? Sistemi de çok iyi biliyorlar. İzale-i şüyu davası ile ihale. Bu halkın ihaleye giremeyeceğini biliyorlar. O zaman birlik beraberlik bilinç destek, bu kadar okumuş kitlede bu kadar fazla yok. Ve güzel bir şeyle dava süreci başlıyor. Bizim insanlarımız davalara giremiyorlar. Adamlar hem paralılar hem o zamanki güçlü bir İstanbul mafyası ile anlaşılıyorlar. Bunlar bizim insanlarımızın davalara bir şekilde girmesini engelliyorlar. Mahallenin tamamı da zaten bu şekilde bilinçli değil, uğraşan sadece belli bir kitle var ozaman. O insanları da bu mafya gücüyle davalara sokmuyorlar... Mahkemeyi bir şekilde böyle kendi lehlerine çözüyorlar ve ihaleyi de mahalleyi 177 milyara mahalleyi ihale ediyorlar (A25, 41, Erkek)

Böylelikle izale-i şüyu dava süreci başlamış oluyor. Davanın başlaması ile birlikte birçok hukuksuzluk işlemeye başlıyor. İzale-i şüyu dava süreci hukukun temel ilkelerine bağlı olarak işlemiyor. Bunun en önemli kanıtlarından biri mahkemeye sunulan bilirkişi raporu. Bu bilirkişi raporu da bir akbaba taktiği olarak dikkat çekiyor. A9'a göre bu bilirkişi raporunun beş temel tezi var. Bunlar şu şekilde:

Mahkemede inanılmaz bir rapor hazırlıyor; uygun olmayan bir yer. Ne yani hukuka uygun olmayan bir bilirkişi raporu düzenleniyor. Açık rapor yazılı mahkemede de var bizde de var. Yolu olmayan diyor, sokağı olmayan diyor, çıkmaz sokak, yığma bina, fidanlık mahallesi. Rapor bakın bu beş tezle tamamlanıyor (A9, 65, Erkek)

Bu bilirkişi raporunun nasıl hazırlandığı ise mahalleliye göre tam bir “muamma”. A15’e göre “düzmece” bir bilirkişi raporu hazırlanıyor. Bu bilirkişi raporuna göre mahalle “fundalık alan” olarak gösteriliyor. Bilirkişiler mahallenin yukarı kısmındaki düzlük alanda durduruluyor ve orayı gözlemlenmeleri sağlanıyor. Mahalle ise şimdiki olduğu gibi bu düz yoldan sonra başlayan eğimli arazi üzerine kurulu. Bilirkişilere bu eğimli arazilerde bulunan evler gösterilmiyor. Bilirkişi de hiçbir yapılı ev görmediğinden bu araziyi boş, fundalık bir alandır diye raporu hazırlayıp mahkemeye sunuyor ve mahkeme bu bilirkişi raporu üzerinden yürüyor:

Bilirkişi mahalleye getiriliyor, mahkeme heyeti tarafından. Durak da durduruluyor, işte görüyorsunuz burası fundalık. Aşağı kadar sadece fundalıktır. Mahallede o kadar ev varken gezdirilmiyor. Durak da rapor tutturulup bu mahalle derme çatma yapılar vardır, gerisi fundalıktır yani diyerek rapor tutturulup izale-i şüyu davası görülüyor yani (A15, 39, Erkek)

Bir başka mahalleli A2de A15’in söylediklerine yakın şeyler söylüyor. A2’ye göre o dönemin bilirkişilerine rüşvet teklif edilmiş olabilir ki ancak bu sayede böyle bir rapor düzenlenebilir denmektedir. Bilirkişilere mahalleyi değil, şimdiki Mesa konutlarının olduğu boş araziye gösterdikleri belirtiliyor:

Gelen bilirkişi, boş bir alan vardı şurada Mesa Konutları’nın olduğu yerde orayı gösteriyorlar. Ve hakikaten burada kimse yaşamıyor diyorlar. Bilirkişi belkide farklı bir şekilde yapılıyor artık. Rüşvet mi teklif edildi yoksa başka bir şey mi yapıldı bilmiyoruz. Onlarda geri gidiyorlar ondan sonra mahkemeye diyorlar ki işte böyle böyle burada kimse yaşamıyor burada şöyle oluyor burada böyle oluyor falan bilirkişiyi de öyle örtbas ediyorlar (A2, 40, Erkek)

A8 ise o dönemde izale-i şüyu dava sürecinde böyle bir bilirkişi raporunun düzenleneceğini bildiklerini ifade ediyor. Bunun için mahallede İGEK-DER’in binasının olduğu meydana beklediklerini ifade ediyor. Amaçlarının bilirkişi heyetini kaçırmadan yakalayıp kendilerinin de görüşlerinin dikkate alınmasını sağlamak olduğunu belirtiyor. Kendilerinin iddiası ise mahallenin o dönemde mevcut olduğu

ve kurulu bir mahalle olduğu şeklinde. Yani onlara göre mahalle fundalık bir alan değil. Tam tersine kurulumunu tamamlamış, okulunu ve camisini yapmış bir mahalle olduğu şeklinde. Mahalle meydanında 500-1000 kişi ile bilirkişi heyetini beklemişler ama bilirkişi heyeti gelmemiş. Mahallenin girişindeki ormanlık alanda kurmaca bir incelemeyle fundalık alan raporunu hazırlamış. A8 bu bilirkişi heyetinin mahalleyi incelemediğini ifade eden canlı bir tanıklığını şöyle anlatıyor:

Keşiif gelecek mahalleye dediler. Biz mevcut şu andaki yukarı muhtarlığın orda... O meydana bekliyoruz. Keşiif gelecek diyorlar. Değişik üniversitelerden iki üç kişi bilirkişi bir de keşiif heyeti mahallemizi ziyaret edecek, mevcut yerinde mahalleyi tespit ederek bir tutanak tutup mahkemeye sunacaklar... Bu keşiif heyeti bu Atatürk Oto Sanayi parası olan sermayeli insanlardı. Biz mahallede burada biz 500-1000 kişi aşağı yukarı toplanmışız heyeti bekliyoruz. Ordan gelecek işte mahalleyi mevcut gezecek, tutanak altına alacak, belki noter huzurunda orada bir keşiif yapılıp tutanak tutulup gidilecek. Biz bekledik bekledik böyle birkaç saat bekledikten sonra sonra bir haber geldi. Duyduk ki dediler ki keşiif bitmiş. Gelip mevcut boşluğa, o ormanın alanına gazinonun bahçesine daktiloyu kurarak orda da yani söylemem bile varmıyor, bu ülkenin okuttuğu gerçekten üniversitelerde hocalık yapan sözüm onlara, insan kılığına girmiş bilirkişi ünvanını almış insanların orda tuttukları tutanağa mevcut mahalle boşluğu fundalık alan olarak tutanak tutup gitti. Mahkemeye sunuldu. O mahkemeyle de işlem gördü bu ülkede (A8, 54, Erkek)

A16 bu kadar bariz bir hukuksal skandalın olmasını “güçlülerin devleti” metaforu ile ifade ediyor. Mahalle olmasına rağmen “boş bir arazi gibi satılıyor ve boş bir arazi gibi alınıyor” şeklinde cümlesi ile bilirkişi raporunun işlevini yorumluyor: “Bu kadar insan oturuyor boş gösteriyor burayı. Sanki evler yok. Burası boş bir araziymiş gibi. Boş bir arazi gibi satılıyor ve boş bir arazi gibi alınıyor. O dönemde kime ne söylüyorsun. Parası olan gücü olan konuşuyo. Güçlülerin devletiydi eskiden” (A16, 41, Erkek)

Bu dava sürecinde de kendi avukatlarının karşı taraf tarafından satın alındığını ve avukatların kendilerinin haklarını doğru düzgün savunmadığını mahallenin kuruluşundan itibaren mücadele içerisinde olan A21 şöyle anlatıyor:

Ya kaç tane avukat geldi geçti! Garibansın, aklın almıyor. Avukatlar da bizi ektiler, paralarımızı aldılar. Her gün her gün ‘verin 10’ar kaat, 15’er kaat avukatlara para topluyok’ dediler. 800 lira vereceğiz o zamanın parasıyla bilmem ne hepsi hatırımda. Avukatlar da bir şey yapmadı. Bizi peşkeş çektiler avukatlar da oraya (A21, 62, Erkek)

Bu bilirkişi raporu da böyle düzenlendikten sonra mahalledeki dava konusu olan hisselerin satışa çıkarılmasının önünde bir engel kalmadığı anlaşılıyor. Çünkü bilirkişi raporuna göre ortada bir mahalle yok, ortada sadece tarla vasfında boş araziler var. Bu durumda o dönemin yasalarına göre arazilerin satışına engel olacak bir durum değil. Mahkeme heyeti de davayı açan Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin lehine olacak bir şekilde dava konusu olan azınlıktaki hisseleri Yapı Kooperatifi'ne geçirebilmek için ihale usulü satışa çıkarıyor. Yani mahkeme sürecinde kurmaca bilirkişi raporundan sonra yapılan işlem arazilerin ihaleye çıkarılması oluyor:

Bu son açık artırma satılırkene işte 175 bin lirayla açıldı, karşısında tabi mahalle organize olmamış, açık artırma ihalesine katılmadık. Tekrar 2000 lira artış yaparak 177 bin liraya satış gördü. Neresinden baksan bir hukuk sahtekârlığı bile var burada. Yani Derbent halkının elinden burası resmen alındı, gaspedildi (A8, 54, Erkek)

A6'ya göre mahallenin ihaleye çıkarılması izale-i şüyu davasının Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin mahalledeki arazileri ele geçirmek için benimsediği bir hamle olduğunun kanıtı şeklindedir. O dönemde mahalleli ihale sürecine dâhil olamamıştır çünkü mahalle muhalefetinin temsilcileri pasifize edilmiş haldedir. Mahalleli kendisini tam olarak örgütlü bir şekilde savunamamıştır:

Bu dava işte o dönem tapunun bir bölümünü alıyorlar. Geri kalan bölümünü de alıp orada bir inşaat yapabilmek için Oto Sanatkârları Konut Yapı Kooperatifi adı altında araziye ele geçirmek için yapılan bir hamleydi. Zaten mahalleli o dönemde fazla bilinçli olmadığı için yöneticiler de bu işleri organize edecek adamlarda ortada görülmediği için uzunca bir dönem cezaevlerinde mağdur edildiği için etliye sütlüye fazla karışmak istemediler anladığım kadarıyla ya da herkesin başka sorunları doğdu, oldu. Ondan sonra doğru düzgün bir avukat tutamadılar tuttıkları avukatın daha sonra onların adamı olduğu anlaşıldı. Herhalde öyle bir şeyler var. Ondan sonra mahkemeye sokulmadılar. O dönemler birilerini araya sokup halkı davasına sokturmadılar. Mahalle içerisinde bir ikilik yaratıp belirli kişilere paralar verip yanlış enformasyon yaptırıyorlar. Yani işte işin bir sürü detayı var (A6, 49, Erkek)

A9 da donanımlı olmadıklarını kabul ediyor ve mahkeme süreçlerini çok fazla sorgulamadıklarını belirtiyor. Mahkemeye tam olarak teslim olduklarını belirtiyor ve bunun sonucunda da mahallenin 177 milyona satıldığını ifade ediyor:

Biz bu kadar donanımlı değildik. Bu kadar bilinçli değildik. Öyle bir konumumuzda yoktu. Çok bilinçsizdik. Yani mahkeme ne diyorsa öyle gidiyorduk ve sonunda bununla beraber bu mahkeme süreci içerisinde izale-i şüyu davasını açtılar. O raporlarını tamamlamışlar. Sonrada mahkeme üç tane camisi, bir okulu 177 milyona ihale yaptılar (A9, 65, Erkek)

A16 ise ihale miktarı olan 171 milyarı mahallelinin hayatta ödeyemeyeceğini mahallenin yoksul olması ile açıklıyor ve eleştiriyor. Mahallenin bedelinin 171 milyar gibi mahalle halkının asla ödeyemeceği bir miktar olarak belirlenmesi de akbaba taktığının bir parçası olarak devreye sokulduğu anlaşılıyor:

Üzerinde oturana bir şekilde zaten alınmış, bir daha yeniden taksitlendirme maksitlendirme yapsa millet yine verirdi parasını, yani taksitlendirme yapsa gücü olan peşin alsın, gücü olmayan taksitlendirme yapılsın. Yine alırdık. Ama gidip de büyük bir meblağ koyup ortaya hiç kimse veremez o parayı burada. 171 milyar mıydı neydi ben hatırlıyorum. Şeye gitmiştik, bu Büyükdere’de şeyi olmuştu... burada ihalesi olmuştu. 170 küsur milyara kim bir araya getirecek bizim burada? Millet karnını zor doyuruyor o dönem... Şimdi sen bu kadar böyle insanlara kalkıp tutup da 171 milyarı mümkün değil yani bir araya gelmez bu mahallede (A16, 41, Erkek)

A13 ise izale-i şüyu dava sürecinin 1987 yılı ile birlikte başladığını belirtiyor. Bilirkişi raporunun yanlış düzenlenmesi ile bir mücadeleye girdiklerini düşünüyor ve izale-i şüyu dava sürecinde birçok hukuk ihlalinin olduğunu belirtiyor. Dava sürecinden mahalledeki hisse sahiplerinin bilgilendirilmediğini belirtiyor. Bunun yanında mahallelinin duruşmalara giremediğini, mafya tarafından mahkeme salonuna sokulmadığını belirtiyor:

87 yılında burada bir şekilde artık o geçmişte kimler bu işleri kurcalıyor bilmiyoruz. Bir şekilde burada oturma alanı varken, insanlar burada yaşıyorken, ev sahibi iken işte o Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi ile bir şekilde iletişime girenler Derbent’i bir bilirkişi heyeti düzenleyerek ormanların resmini çekerek ya da belirli noktalarda köhne yerleri çekerek yerleri göstererek evleri de yok sayarak çekiliyor resimler... 1993 yılında izale-i şüyuya çıktı. İzale-i şüyuya çıktığında tabiki büyüklerimizin izale-i şüyuya çıktığı zaman buradaki yaşayan insanlara tek tek tebliğ edilmesi gerekiyor. Hukuken usulen uygulanması gerekirken burada kiminle konuşursan izale-i şüyuyu zaten tapululara açıldı, tapusu olduğu için açıldı. Bunlardan hiçbirisi bizimle izale-i şüyuyu ilgili herhangi bir tebligat, herhangi bir ihale var denmedi diyorlar. Yani resmi olarak da bir yazı gelmedi... 90’lı senelerde bunu duyanlarda tabiki mahkemeye gidiyorlar, izale-i şüyuyu mahkemede olacak zaten. Fakat dönemin işte mafyavari şeyler ile bir şekilde bunların içeri sokulmadığı söyleniyor izale-i şüyuyu davasına. Belirli olaraktan vatandaşlar evlerinin ihalesine izale-i şüyuyu ihalesine giremediklerini söylüyorlar ve bunlar bir şekilde o dönemin kimi aldıysa alıyor alıyor Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi’ne geçiyor (A13, 49, Erkek)

İzale-i şüyuyu dava sürecindeki hukuksal ihlallerden biri de mahalleliye göre o

dönemin İstanbul’unda aktif olan mafyanın Oto Sanatkârları tarafından devreye sokulması. Mahalleli bu mafya tarafından tehdit edilmiş ve mahkeme salonuna sokulmamış. Dolayısıyla mahallelilerin dava sürecini objektif bir şekilde takip etmeleri ve kendilerini savunabilme hakları elinden alınmış. A1 bunu “hukuksal skandal” olarak anlatıyor:

Aslında bir anlamda baktığımızda bir hukuksal skandalın da burada olduğunu görmek gerekiyor. Çünkü halk mahkemeye sokulmuyor ya da salon çok ufak yani bizim bu gördüğümüz, oturduğumuz salondan daha ufak bir salona yüzlerce binlerce insan o mahkemeyi dinlemeye ya da izleme şansı yok. Bırakın izlemeyi halkın belli temsilcileri bile salona alınmıyor. Tehdit ediliyor, o Nihat Akgün dedikleri ülkücü mafya böyle aslında bir baktığımızda kimden yana taraf aldığına ya da kimlerin yanında yer aldığına da görmek gerekiyor (A1, 53, Erkek)

İzale-i şüyu davasında bunlar olurken peki mahalleli bu sürece karşı ne yapmıştır? Yukarıdaki anlatılardan mahallelinin örgütlü bir şekilde kendisini savunamadığı anlaşılmaktadır. Ancak bu mahalle halkının süreci durdurmaya yönelik mücadele anlamında hiçbir pratikte bulunmadığı anlamına gelmiyor. Mustafa Uzun’un her ne kadar pasifize olsa da yinede etkin olmaya çalıştığı A1’in anlatısından anlaşılabilir. Mustafa Uzun mahalledeki arazilerin “Mesa”ya kaptırılmaması için tüm baskılara ve tehditlere rağmen yinede çalışmış. Bu süreçte avukatlar tutulmuş ve avukatların ücretlerini mahalleli kendi arasında toplamış:

Mustafa Uzun yani ben çok fazla hatırlamıyorum ama buranın Mesa’ya verilmemesi için yani Mesa diyoruz biz hala, Atatürk Oto Sanayicileri Kooperatifi’ne verilmemesi için hukuksal olarak çok çaba sarfettiğini biliyoruz. Ve başarılı olmadı. Ve hatta sadece o bölge için biz dahi para verdik. Biz hazine arazisi üzerinde olmamıza rağmen orası gitmesin, eğer giderse işte burası da gider mantığıyla bizde o dönem avukat ücretlerini toplamıştık (A1, 53, Erkek)

A9 da yine o dönemde de “rahat durmadıklarını” ifade ediyor ve bu bağlamda İstanbul Üniversitesi’nden özel bir bilirkişi heyeti oluşturduklarını ve Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’nin denetiminde düzenlenen kurmaca bilirkişi raporuna karşı bir bilirkişi raporu oluşturup mahkemeye sunduklarını belirtiyor. Bunu da mücadele teması içerisinde anlatıyor:

Biz de o dönem rahat durmadık. Mücadele ettik, gittik İstanbul Üniversitesi'nde özel bilirkişi heyeti oluşturduk. Getirdik yüzkağıt para verdik. O zamanlar onlar geldiler gerçekten yolu olan, sokakları olan, ellidokuz sokağı olan, okulu olan, üç tane camisi olan, altyapısı olan, üst yapısı olan, yolları olan, üç tane ana caddesi olan; Ata caddesi, Akgün caddesi olan, Şen caddesi, mahallenin çıkmaz sokaklarla yığma binalarla dolu olan o raporu karşısında bir rapor sunduk mahkemeye (A9, 65, Erkek)

A2 de o dönemde davalara karşı çıktıklarını belirtiyor. Yürüyüşlerin yine yapıldığını ifade ediyor. Davalara gidilmesini bir mücadele pratiği olarak değerlendiriyor. Mahkeme sürecinde de hâkimlerle tartışmaya girildiğini ifade ediyor:

O dönemlerde bile bu davaya karşı çıktığımızı belirttik zaten. Yani yürüyüşler gene oluyordu, eylemler gene oluyordu. Ondan sonra davalara gidiliyordu, geliniyordu. Annelerimiz, babalarımız hatta şöyle; o dönemin hâkimlerinin falan baya baya şey yapıldı tartışmalar vesaire (A2, 40, Erkek)

O dönemde mahkeme süreçlerini doğrudan deneyimleyen mahallenin eskilerinden A37 ise bir kadın olarak mücadele pratikleri olarak asfaltta oturduklarını, mahkeme salonuna kendilerinin sokulmaması karşısında “cıngar” çıkardıklarını, bu cıngar sırasında zorla da olsa mahkeme salonuna girdiklerini ve bunun karşısında da polisin kendilerine “jop” salladığını hatırlıyor:

O zamanda mahkememiz oldu oğlum. Gittik Büyükdere'de mahkemede. Oturduk asfalta bütün mahalleli hepimiz. Mahkeme görüldü. İşte o dediklerim girdi mahkemeye,başkasını almadılar. Bu dediğim insanlar mahkemeye giriyo, bende o anda komşulara dedim ki ‘niye bu sayılı insanlar giriyo? Niye bizden kimse yok’ dedim. 7-8 kişi biz kapının yanında bir cıngar çıkardık. Polisler korumalar böyle. Bir cıngar çıkardık (A37, 68, Kadın)

Mahallelinin tüm bu “örgütsüz” muhalefetine rağmen izale-i şüyu dava süreci kaybediliyor ve mahkeme temyize gidiyor. Ancak yinede bu kısmi kararın bile önemli sonuçları oluyor. Mahalleyi mülksüzleştirme girişimi önemli bir mevzi kazanıyor, mahalle mücadelede önemli bir darbe yemiş görünüyor. Bunun sonucunda da tehdit algısı güçleniyor. Bu tehditin artmasında izale-i şüyu dava sürecini kazanan Oto Sanatkârları'nın tahliye baskısını artırmasının önemli rolü oluyor. Bu tahliye baskısının önemli araçlarından biri olarak karşımıza ecr-i misil uygulaması çıkıyor.

Bu ecr-i misil baskısını doğrudan yaşayan A24 şöyle anlatıyor: “Ormana yakın gecekondular, ecr-i misil de baskısı yedik. Bizim burası sekizyüzkırk tane kooperatifin kendi tapusu ya boşaltamayınca bunu dayattı” (A24, 63, Kadın)

Bu davanın sonunda da mahalledeki orta göbekte yer alan sekizyüzkırk gecekondunun arazisi tümüyle yasal olarak Oto Sanatkârları’na geçmiş oluyor:

177 liraya Atatürk Oto Sanayi Kooperatifi’ne kaldı Derbent. Tabi bu ihaleyi yaptıkları tüm Derbentdeğil. 221 dönüm arazinin Derbent içerisindeki o karpuzun göbeği denilen Mesa Evleri ile beraber orta göbekteki yerleri 231dönüm arazisinin ihalesini yaparken sanırsam 840 tane ev içine giriyor. Bunların ağaçları, bahçeleri, binaları hepsi bu ihalenin içerisinde 177 milyona kendilerine kaldı (A9, 65, Erkek)

A3 ise dava sonucunda Oto Sanatkârları’na geçen arazinin 130 dönüm olduğunu belirtiyor. Bu da mahallenin yarısı demek anlamına geliyor: “Onlar yaptı aynı yöntemle oradaki daha önceki parselli allem kalem kandırma mandırma bunların elinden aldılar. Ondan sonrada geri kalan yüzotuz dönümlük yeri izale-i şüyü da aldılar” (A3, 55, Erkek)

Dava sonuçlanınca davayı kaybeden hisse sahiplerine Oto Sanatkârları arsa bedellerini bankaya yatırmış. Bankaya yatırılan bu arazi bedelini ise mahallelinin çoğu almamış: “izale-i şüyü davasını kaybetmişler. Ve hisse tapusu olanların da arsa bedeli adlarına yatırılmış bankalara, parasını bir kısmı almış bir kısmı almamış, bi de öyle bir durum var. Alan da var almayan da var dava kaybedildikten sonra” (A4, 50, Kadın)

Dava sürecinin sonunda gecekondusu Oto Sanatkârları’nın arazisinde kalan ve İGEK-DER döneminde mahalle muhalefetinin önemli isimleri arasında olan A30 bile dava sürecinin sonunda tapusunun iptal edilerek kaçak duruma düştüklerini kabul ediyor. Mahalledeki hukuki güvencesizliğin nasıl oluştuğunu burada görebilmek mümkün:

Benim tapum da var. Tapum da var ama tapu daha sonra iptal oldu. Arsa tapusu vardı.

Üçyüz metrekaare arsa almıştım, izale-i şüyu davası açtılar, izale-i şüyu davasını kooperatif açtı. Şu karşıdaki kooperatif var ya onlar açtı. Mahkeme kararıyla şey yaptı yani, arazinin tamamını onlar aldığı için, bizim ev artık kaçak sayılmış oldu. O tapum da iptal oldu, tapu yok şimdi (A30, 81, Erkek)

Tüm bu anlatılanlardan izale-i şüyu dava sürecinin mahallenin mülksüzleştirilmesi sürecinin başlangıcını oluşturduğunu tespit etmek mümkündür. Çünkü izale-i şüyu davası sonucunda 131 dönüm arazinin mülkiyeti Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin eline geçmiştir. Hardt ve Negri'ye göre mülksüzleştirme yoluyla birikim kavramını kentte gelişen sömürgecilik bağlamında anlamlıdır. Bu yönüyle daha çok yoksulların ellerindeki varlıkların zenginlere aktarılma sürecini ifade eder. Yasal yollardan olabildiği gibi yasal olmayan yollardan da gerçekleştirilir (Hardt ve Negri, 2009: 231). Bu yoksullardan zenginlere bir servet aktarımı demektir (Harvey, 2013:104). Ancak bu mülkiyet transferi akbaba taktikleri ile gerçekleşmiştir. Dolayısıyla da birçok hukuksuzluk ve hileler içermiştir. Bu hilelerin en önemlisi mahkeme sürecinde hazırlanan bilirkişi raporudur. Mahallede yerleşim olmasına rağmen mahalle fundalık alan olarak gösterilmiştir. Bunun yanında dava sürecine mahalle halkının müdahil olması mafya eliyle engellenmiştir. Mahalle bedeli halkın ödeyemeceği bir miktar olarak belirlenmiştir. Tüm bunlar aslında izale-i şüyu dava sürecinde hukuksal bir sürecin işlemediğini göstermektedir (Harvey, 2010: 293; Harvey, 2003a: 152). Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi devletin desteğini de arkasına almıştır. Çünkü mülksüzleştirme sürecinin yapılabilmesi için devlet desteği zorunludur (Harvey, 2003a: 154). Bütün bunlar David Harvey'in bahsettiği anlamda mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikiminin yaşandığını net olarak göstermektedir.

4.2.3. Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ile Müzakere Süreci

Mahallenin mülksüzleştirilme tarihinde izale-i şüyu davasının kaybedilmesi önemli bir kırılma noktasına işaret ediyordu. Hürriyet Gazetesinde bu olayın “gecekondulular kaybetti” başlığı ile haberleştirildiği görülmektedir (Hürriyet, 12.04.1999). Oto Sanatkârları davayı kazandıktan sonra tahliye baskısını artırmıştı (Hürriyet, 24.11.1999). Ancak bundan bir netice elde edememiştir (EK: 27). Bunun üzerine kooperatif başkanı Mahir Tevruz’un mahalledeki bağlantılarını devreye sokarak belli bir uzlaşma politikası izlediği görülmektedir. Bu uzlaşma politikası çerçevesinde dönemin muhtarı Cihat Bey, kooperatif başkanı Mahir Tevruz ve dönemin ANAP’tan belediye başkanı Sedat Özsoy arasında başlayan bir müzakerenin meydana geldiği görülmektedir. Bu müzakerede Mahir Tevruz kendilerinin bir konut kooperatifi olduklarını, ortakları olduğunu ve ortaklarının konut talebini karşılaması gerektiği tezini savunmuştur. Ortaklarının konut ihtiyacını karşıladıktan sonra mahalleliye tapularını vereceğini iddia etmiştir. Bunun üzerine belediye başkanı Sedat Özsoy devreye girmiş ve bir garantör olarak müzakere sürecinde yer almaya başlamıştır. Dönemin mahalle muhtarı Cihat da bu müzakere sürecini yürütmeyi tercih etmiş ve bu durumu o dönemde mahallede etkin olan birinci kuşak mahalleli ile tartışarak, bu tartışmalarında bu müzakere sürecinin yürütülmesi gerektiği tezini savunmuştur. Tüm oyuncular bu müzakere seçeneğini kendi çıkarlarına uygun gördüğünden müzakere süreci başlamıştır. Müzakere sürecinde Mahir Tevruz’un talebi mahallenin girişindeki 90 dönüm arazinin kendilerine verilmesidir. Mahir Tevruz bu talebi karşılanırsa mahallenin mevcut olduğu ve bilirkişi raporunda görmezden gelinen 131 dönümlük araziye mahalleliye hibe edeceğinin sözünü vermiştir. Bu teklif mahalleliye cazip gelmiştir. Sedat

Özsoy'un da garantör olması mahallelinin müzakere sürecine olan güvenini artırmıştır. Ve bu şekilde bir anlaşma sağlanmıştır. Bunu mahalleli bir kazanım olarak görmüştür.

Şimdi 1987 yılında başlayan izale-i şüyu davası, bunun kaybedilmesi ve temyize gidilmesi, temyizcinin de mahallenin aleyhine bir şekilde sonuçlanması mahalleliye müzakere koşullarını kabul etmek dışında bir seçenek bırakmadığı anlaşılmaktadır (EK: 28). 1987 yılından beri kendileri ile ihtilaflı bir süreci yaşayan Derbent Mahallesi sakinleri ile Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi arasında gerçekleşen müzakere süreci mahallelinin anlatılarından hareketle detaylandırılmaktadır.

A10 Mahir Tevruz'un talep ettiği 90 dönüm arazinin mahallenin kuruluş sürecinde mahalle kurucuları tarafından mahallenin “mezarlık yeri” olarak ayrıldığını belirtiyor. Bu talep edilen arazinin mezarlık yeri olarak görülmesi mahallenin aslında bu araziye çok fazla kullanım amaçlı bakmadığını ve mahalleyi sahiplendiğini göstermesi açısından anlamlı. A10 dönemin belediye başkanı Sedat Özsoy ile muhtar Cihat'ın kafa kafaya geldiğini, yani anlaşmış olduğunu anlatıyor: “Mezarlık yeri diye ayırmıştık. Sonra şey yaptılar işte illaki bizim bir muhtarımız vardı. Bir de Sarıyer'de belediye başkanı oldu şey neydi o Sedat Özsoy ikisi birbirlerine denk geldiler. İki şey bunlar kafaya anlaşmışlar orayı Mesa Evleri'ne verdiler” (A10, 70, Kadın)

Bu anlaşma sonrasında muhtar Cihat mahalle ileri gelenleri ile bu konuyu görüşmüş ve mahalle ileri gelenleri süreçle ilgili kaygılarını muhtara söylemişler. Bunun üzerine muhtar asla mahallenin geri kalanı ile ilgili bir yıkımın gerçekleşmeyeceğini, eğer böyle bir yıkım gerçekleşirse dozerin önüne ilk kendisinin yatacağını söyleyerek mahalleliyi ikna etmeye çalışmıştır:

Cihat dediğimiz muhtar dedi ki ‘ben’ dedi dedim ki ‘bak dedim buraları verdiğin zaman Mesa Evleri’ne şimdi dedim bu camiden bu tarafa da gidecekmiş millet’ dedim. ‘yok’ dedi ‘ben’ dedi ‘ozaman dozerin önüne ilk ben yatarım’ dedi ‘eğer geçerlerse öyle bir şey yok’ dedi. ‘biz anlaştık onlarla’ (A10, 70, Kadın)

Bu anlaşmadan sonra A25 mahalle halkının rehavete kapıldığını düşünüyor. Mahir Tevruz ile mahallenin “belli akil insanların” bir görüşme yaptığını belirtiyor. Bu görüşmenin sözlü bir görüşme olduğu vurgulanıyor. Sözlü bir görüşme olmasından hareketle de aslında eleştiri getiriliyor. A25 yeni kuşak mahalle muhalefeti temsilcisi olarak geçmişteki büyüklerinin yaptığı bu işlemi bir “hata” olarak değerlendiriyor. Bu görüşmelerin de sözlü şifahi yapılması aslında “akbaba taktikleri”nin hala devrede olduğunu gösteriyor:

2000'lere doğru Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi başkanı ile muhtemelen şu andaki mevcut başkanı Mahir Tevruz ile mahallenin belli akil insanları bir görüşme yapıyorlar. Sözlü bir görüşme bu. Görüşmelerde mevcut ilçe Belediye Başkanı nezdinde yapılıyor. O zaman verilen sözlü şeyler var. O zamanki başkan Mahir Tevruz şöyle bir şey söylüyor büyüklerimize; ‘ya benim’ diyor ‘şuan mevcut kalan üye sayım yüzaltmışsekiz. Ben en azından şu mahallenin girişindeki şu anki mevcut Mesa Maslak Konutları’nın olduğu yerde orada üyelerime yerimi yapayım. Benim mağduriyetim var, ben burayı yaptıktan sonra üyelerime aşağı kısmı camiden itibaren kesinlikle ihtiyacım yok. Size bırakacağım’ ama bunları tabi sözlü söylüyor. Zaten büyüklerimizin bize yaptığı en büyük hatalardan biri de bu. Buna ikna oluyorlar ve süreci gene gevşetiyorlar (A25, 41, Erkek)

A15 de o dönemde mahallelinin bu müzakere süreci ile kandırıldığını düşünenlerden. Mahallenin girişindeki arazilerin istenmesi aslında tahliye ve mülksüzleştirme baskısının propagandasından başka bir şey değil. Bu şifahi antlaşmanın bir kandırılma olduğunu A15’in belirtmesi yaşananların aslında bir “akbaba taktiği” olduğunu yeni nesilin farkına vardığını göstermesi açısından önemli gözüküyor:

Şöyle biz dedik ‘bu sorun çözülmeli’. İşte o zaman Belediye Başkanı Sedat Özsoy. Sarıyer Belediyesi Refah partili, bir dönem sonra da Ak Parti’den yaptı. Sözde hakemlik heyetini yapacaktı, mahalleli ile onlar anlaşacaktı, o zaman ki çok yanlış bir kararla, mahalleli gene bir propagandayla kandırıldı. ‘İşte mahallenin girişini verin’, burada yüzbeştane ev vardı... ‘İşte mahallenin girişini bize verin, biz orayı işte doksan tane mi ne üyemiz var. Onların zararını karşılayacak kadar bloklarımızı yapalım, mahallenin gerisini size verecez’. Şifaen bir anlaşma yapılıyor. Söz veriliyor daha doğrusu. Ona rağmen, bizim karşı çıkmalarımıza rağmen, bizim anti propagandamıza rağmen inanıldı buna. Burası feda edildi (A15, 39, Erkek)

A9 da Belediye Başkan'ının garantör olarak devreye girmesinin mahallelinin ikna sürecini artırdığını belirtiyor. A9'a göre Belediye Başkanı'nın garantör olarak devreye girmesi de aslında bir "akbaba taktiği". Ancak kendilerinin bu müzakere sürecini ve yapılan şifai anlaşmayı kabul etmediklerini belirtiyor:

Anap'ta Belediye Başkanlığı yapan Sedat Özsoy Belediye Başkanı'ydı... Sonuçta Mesa Evleri'nin inşaatına başladılar. Mesa Evleri'ni yaptılar. Vatandaş daha rahat 'nasıl olsa geriye kalan yerleri bize hibe ettiler, para almayacaklar falan'dediler. Belediye Başkanı bunu dedikten sonra halk da çok ciddi bir şekilde ikna oldu. Yani biz 'hayal' dedik, o zamanda müdahale ettik, o zaman da karşı durduk. Dedik ki 'resmi bir belge yoktur, resmi bir taahhütname yoktur, noterden bir işlem yoktur. Bu böyle olmaz bize' (A9, 65, Erkek)

A21'de Sedat Özsoy'un mahalleye gelerek mahalleliyi kandırdığını belirtiyor. Kendilerinin Mesa sürecine itiraz ettiklerini, Mesa'nın şantiyesinin kurulmasını engellemeye çalıştıklarını ama mahalleli tarafından kendilerine bu Mesa'dan sonra tapuların verileceği sözleri üzerine geri adım attıklarını belirtiyor:

Sedat geldi mahalleye kandırdı. Dedi ki 'ben' dedi 'bu kooperatif ile konuştum, aha bu yol varya bu yol, bu cami buradan aşağıya geçmeyecekler. Buradan aşağısına sizin tapularınızı verecekler'. Millet de saf; aha bu gecekinda yaşıyor kardeşim. Hep köyden gelmiş, o zaman üniversite mezunu yok falan. Şu bu biliyon mu? Akli saran kimse yok, saf. O Sedat denen namussuza çok afedersin kandı millet. Buradan aşağıya geçmeyecek, buradakileride razı etti çıkarttı. Bunları yapmaya başladılar.'sesinizi çıkarmayın' dedi. Yoksa biz bunlara şantiyeyi falan kurdurmuyorduk, bunları buraya sokmuyorduk. O Sedat denen vicdansız kandırdı bizi. Sizin yerlerinize dokunulmayacak, ben bunlarla Belediye Başkanı olarak konuştum anlaştım. Buradan bu tarafa geçmeyecekler (A21, 62, Erkek)

A6 da müzakere sürecini mahallenin yıkım karşısında direneceğini düşünen sermayenin muhalefeti parçalamanın bir stratejisi olarak gördüğünü belirtiyor. Araya adamların sokulduğunu ve bu adamlar üzerinden mahallelinin ikna edilmeye çalışıldığını ve sonrasında da bu anlaşmadan vazgeçtiklerini ifade ediyor. A6'a göre Yapı Kooperatifi'nin anlaşmadan vazgeçmesinin nedeni mahallenin rant değerinin artması:

Sedat Özsoy'un da bulunarak yani hakemlik yaparak söz alıyor. 'Tamam' diyorlar ve burada inşaat işte şu bölümü boşaltalım, bize ev yetecek kadar bu bölümde biz evlerimizi yapalım kooperatif üyelerimize size devredilecek araziler sizin olacak' diyorlar. 'Tamam' diyorlar işte Belediye Başkanı 'sizin tapu sorununuza da halletcez,

bu işlerin hepsi hallolcak' diyor. Ama Belediye Başkanı olunca bu izni de burada alınca burada inşaata başlayınca ondan sonra verdikleri sözler unutuluyor. Yer de çok değerlendirildiği için sonra da Metro'nun da geleceği öğrenilince o zaman Metro olayı falan yoktu (A6, 49, Erkek)

Mahallenin rant değerinin artması Yapı Kooperatifi başkanı Mahir Tevruz'un mahallenin akil insanlarına verdiği camiden aşağı olan yerleri size hibe edeceğim sözünü yutmasına neden olmuştur. Yapı Kooperatifi mahalle halkına verdiği sözü tutmamıştır. Önce müzakere sürecinde Yapı Kooperatifi'nin talepleri kabul edilmiş, bu sayede mahallenin girişindeki 90 dönüm arazi kendilerine mahallelinin rızası ile verilmiş, bu şekilde burada Oto Sanatkârları kendi üyelerine dairelerini yapmış, tüm bu süreçlerden sonra mahalle halkına tapularını vermesi gerekirken, bunu yerine getirmemiştir. Bu sözün yerine getirilmemesi de mahalle halkı ile yapılan bu müzakere süreci de aslında akbaba taktiklerine dayanan mülksüzleştirme sürecinin devam ettiğini kanıtlamaktadır. A13 Yapı Kooperatifi ile gelişen müzakere sürecini detaylıca anlattıktan sonra insanoğlunun doymak bilmeyeceği bir "açgözlülük" üzerinden Yapı Kooperatifi'nin sözünde durmayışını açıklıyor:

İzale-i şüyü aldıktan sonra Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi... 'biz' demiş 'buraya' demiş '168 tane üyemiz var, siz bize müsaade edin. Biz buraya üyelerimizin konutlarını yapalım, herkese üyelerine evlerine verelim. Bu sorun çözülsün, ondan sonra kalan arazileri çeviri şuanda gördüğünüz mevcut yerden ondan sonra kalan yeri size bırakalım sizlerin olsun'... tabi bu yazıya dökülmemiş... Neticede bu dönemde bunlar inşaatlarını yaptılar. Bütün üyeler evlerini aldılar. Üyelerin mağduriyetleri giderildi. Fakat ondan sonra burada dururlar mı insanoğlu doymak bilmez. Üyeler bir daire aldıktan sonra biz ikinci daireyi nasıl alırsız başladılar (A13, 49, Erkek)

A17 de Oto Sanatkarları'nın sözünde durmayışını "açgözlülük" ve "mahallenin rant değerinin artması" ile açıklıyor. Gözleri doymayan kişilerin buranın hepsini "kucaklamak" istediğini belirtiyor. A17'nin bu açıklaması da Harvey'in (2010: 311) müteahhit sermayesinin genişlemesi için gecekonduların tahliyesinin de mülksüzleştirme örneği olduğu yönündeki açıklaması ile örtüşüyor görünmektedir:

bu Mesa denilen yeride yapınca şimdi gözleri doymayan kişiler buranın hepsini kucaklamak istiyorlar. Yani burdaki insanları hiç yok etmek istiyorlar. Yani gözleri doymuyor... Burada artık İstanbul'un orta yerine gelmiş; bir tarafın Sarıyer bir tarafın

İstinye, Metro, Oto Sanayi, şudur budur. Kardeşim sıkıştırmaya çalışıyorlar ama biz sıkışmayacak. Allah bize yardım edecek! (A17, 67, Erkek)

Dolayısıyla tüm bu anlatılanlardan hareketle Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 26.12.2002 tarihinde oybirliği ile aldığı karar (EK:28) ile mahallenin haksız görülerek ihtilaf sürecinin Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi lehine sonuçlanmasıyla Yapı Kooperatifi ile mahalle halkı arasında bir müzakere sürecinin başladığı anlaşılmaktadır. Yapı Kooperatifi bu Yargıtay kararından sonra daha önceki mahkeme kararlarından sonra olduğu gibi önce tahliye seçeneğini devreye sokmuş bu gerçekleşmeyince müzakere seçeneğini devreye sokmuş, bu da mahalle halkında bir karşılık bulmuştur. Bu müzakere sürecinde Yapı Kooperatifi kendisini bir konut kooperatifi olarak sunmuş, talebi karşılanırsa mahalle halkına ihtilaf konusu olan tapuların verilmesinin sözünü vermiştir. Bu söz dönemin belediye başkanının da garantör olması ile güçlendirilmiştir. Belediye başkanının garantör olması da mahalle halkının ikna olmasını sağlamıştır. Bu ittifak sonrasında da mahallenin girişindeki mezarlık yeri olarak ayrılan arazide Mesa Konutlarının yapımına başlanmıştır. Ancak Mesa Konutları'nın inşaatı bittikten sonra ise Yapı Kooperatifi mahalle halkına tapularını vermemiştir. Bu süreçte Yapı Kooperatifinin kendisini bir konut kooperatifi olarak sunması, belediye başkanının garantör olarak devreye girmesi, verilen sözlerin aksine tapuların verilmeyişi ve dolayısıyla Yapı Kooperatifinin sözünde durmaması yaşanan müzakere sürecinin aslında bir “akbaba taktiği” olduğunu göstermektedir. “Akbaba taktiği” sonuç vermiş ve bu sayede mülksüzleştirilenin ikinci aşaması olarak saptadığımız Mesalaşma süreci başlamıştır. bu anlamda artık mahalle Weidel'in (2001: 13) mücadele pratiği olarak anlattığı “klientalist” enformel ilişkilerin mahalle için tehlikeli olabileceğini net olarak görmüştür.

4.2.4. Gecekondukların Tahliyesinden Mesalaşma Sürecine: “Biz Halan Buradayız: Onlar Yoklar”

Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ile mahalle ileri gelenleri arasında yukarıda ifade edilen müzakere süreci sonucunda mahallenin girişindeki 90 dönüm arazi Oto Sanatkârları'nın kullanımına verilmiştir. Oto Sanatkârları da buraya “kendi üyelerine yönelik olmak üzere” Maslak Mesa Konutları'nı yapmıştır. Böylelikle Mesalaşma süreci mahallede başlamaktadır. Müzakerelerin bitmesinden sonra inşaata 2002 senesinde başlanmıştır. Mesalaşma süreci de Mesa'nın bir güvenli site olması ve oturanların üst düzey zenginlerden oluşması dolayısıyla mahalle üzerindeki rant ve tahliye baskısını artırmıştır. Mesalaşma Harvey'in (2013:104) yoksulların mallarına el konularak zenginlere yönelik bir servet aktarımı olan mülksüzleştirme'nin bir örneğidir. Mesa yasal idari olarak mahalle sınırları içerisindedir ama sosyolojik olarak mahalle sınırları içerisinde olduğunu söylemek zor görünüyor.¹⁸ Şimdi burada da diğer bölümlerde yapıldığı gibi Mesalaşma sürecinin oluşumunu, mahalleye olan etkilerini mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlardan hareketle belirginleştirmeye çalışılacaktır.

A8'e göre 2000'li yılların başlarında bu boşlukta 98 tane gecekondu bulunmaktaydı. Mesalaşmanın yapılabilmesi için de bu evlerin yıkılması gerekiyordu. Bu da tahliye süreçlerinin mahallede yaşanması anlamına geliyordu. Buradaki evlerin enkaz bedelleri verilmiş, bu enkaz bedellerini bazıları kabul etmemiş ve “polis marifeti kullanılmış”:

2001 yıllarında bu 99 ila 2000 yılları arasında bu bizim mevcut boşluk diye bıraktığımız burada 98 tane tekrar yapılmış evler vardı. O evlere de o insanlara 1 milyon 2 milyon bir kısmına enkaz bedeli vererek yanılmıyorsa bu 20-25 tanesi de o bedeli kabul etmeyerek polis marifetiyle yıkılarak 2001-2002 yıllarında kooperatif yapımına başladı

---

¹⁸ Derbent halkının Mesa'ya girebilme imkânı yok. Zaten sitenin etrafı da alarm ve dikenli tellerle çevrilmiş durumda. Bu anlamda aslında zengin ile fakirin mekânsal ayrışmasının en net görülebildiği toplumsal bağlamlardan birini ortaya koyuyor (Candan ve Kolluoğlu, 2008).

(A8, 54, Erkek)

A21 ise buradaki gecekonducuları Mesa'nın "kandırdığını" söylüyor. Birer milyar ikişer milyar para verildiğini söylüyor. A21'in Mesa'nın tahliye stratejisini kandırılma üzerinden okuması aslında yaşananın bir "akbaba taktiği" (Harvey, 2013: 104) olarak görüldüğünü ifade ediyor: "2000'lerde Mesa geldi buradaki şeyleri kandırdı, buradaki gecekonducuları kandırdı. Onlara birer milyar, ikişer milyar para verdi onları çıkarttı buraya girdi" (A21, 62, Erkek)

A15 de buradaki tahliye işlemlerinin "dozerle" yapılmadığının altını çiziyor. İzlenen propaganda ile herkesin kendi evini kendisinin yıktığını belirtiyor. Bu akbaba taktiklerinin sonuç verdiğini gösteriyor: "Öyle bir propaganda uydurdular ki öyle bir propaganda yaptılar ki buraya bir tane dozer girmedi. Herkes kendi evini kendisi yıktı" (A15, 39, Erkek)

A15 devamında bu propaganda tekniği ile beraber izlenen tahliye stratejisinin detaylarını anlatıyor. Kendi amcasının buradaki propagandaya yenik düştüğünü belirtiyor. Enkaz, yıkım ya da göç parası olarak adlandırılan paranın kabul edilmesini benimsetmeye çalışmışlar. Evleri bu sürece ikna etmeye çalışmışlar. Bunun için benimsenen akbaba taktiklerinin başlıcası "belli insanları seçtiler" üzerinden anlatılıyor:

Geldiler benim amcam başta olmak üzere bir tanesi ki utanarak söylüyorum işte dediğim gibi belli insanları seçtiler. ...'a dediler ki sen kaç tane insanı ikna edersen işte o zaman çok iyi hatırlıyorum yıkılan her ev başına 3 milyar para veriyorlardı. Hani evinizi yıkın, bizden 3 milyarınızı alın. Göç parası. Taşınma parası adı altında. Kim bunun başını kim çekiyordu? 1. Benim amcam. ... İkna ettiği her ev başına para alıyordu. Aklına girdi milletin bak işte burası yıkılacak hiçbir şey almayacaksın. 5 kuruş cebine para girmeyecek. Gel ben seni götürüyüm, millet 3 alırken sen 5 al. Bir panik havası yaratıldı. Ama benim iki ablam da kabul etmedi, hala da o paraları da çekmediler yani. Yatırılan paraları. Ama birçok insan kendi elleriyle yıktırıldı, çok sağlam bir politika uygulandı yani burada. Aldılar balyozu, kazmayı, küreği kendi ocaklarını kendilerine yıktırıldılar (A15, 39, Erkek)

A38 ise bizzat o dönemde o gecekonducularda akrabası oturan biri. Kendi

akrabalarının o dönemde direniş olmasın diye nasıl bir çalışma yürüttüğünü doğrudan gözlemleri ile anlatıyor:

Elli atmış tanesi direndi. Hane sayısı yani ev sayısı direnmiştir. İçinde benim akrabalarım da var. Mesela... benim dayım. Ondan sonra... Bunların hepsi gece gece evleri dolaşıyorlar milletin beyninini yıkıyorlardı. Satın satın diye yoksa para alacamayacaksınız. Bunlar ne kadar kişiyi ikna ettiyse burayı yapan adamlardan ekstra para aldılar. Kaç kişiyi ikna ettiyse sen kimi getirdiysen. Onun sayesinde mesela o adam 3 milyar alıyor değil mi? Yıkılması için daha fazla para alıyor o adamı getirdiği için. Kendi evini yıkmış zaten, o adamı da ikna ediyor ki kendi daha fazla para alsın. Onu götürüyor bunu götürüyor ötekisini götürüyor (A38, 34, Erkek)

Dolayısıyla A15 ve A38'in anlatımları Mesalaşmanın gerçekleşebilmesi için gerekli olan yıkımların yapılabilmesi için mahalle halkından belirli kişilerin yıkım yönünde çalışma yapması yönünde seçilip ve bunun karşılığında parasal bir ödül verilmesi akbaba taktiklerinin devrede olduğunu gösteriyor.

A39 ise oradaki gecekonduların 1995'li yıllarda yapıldığını belirtiyor ve yapılışı sırasında da sorunların yaşandığını hatırlıyor. Oranın altyapısının da olmadığını belirtiyor. Yıkımı esnasında da ciddi bir direniş olmadığını ifade ediyor. Yıkım sırasında kitlesel bir direniş olmamış olması da akbaba taktiklerinin sonuç verdiğini gösteriyor:

Buradaki evler 60 70 yıllarında yapıldıysa o evler gecekondu olarak yapılması 1995'lere falan dayanıyor. O tarihlerde yapıldı. Yapıldığı zaman bile bir sorun olarak yaşandı. Hep dediler ki burası kesin yıkılacak burası olmaz onları yıkarken gene çatışmalar oldu, geneler sorunlar yaşadı ama milletin baktığı yer işte orası sonradan yapılan bir yer olduğu için belliydi yani. Yapanlar bile biliyordu. Yani burayı biz yapıyoruz ama burayı bırakmazlar diyorlardı. Hiç altyapısı da yapılmadı, o gecekonduların olduğu bölüm yani şu an lüks sitelerin olduğu yerde altyapı sorunu da vardı, hiçbir problem yoktu başka. Ee yıktılar yerine evleri yaptılar, çok büyük problem yaşatmadı (A39, 33, Erkek)

A39 devamında mahallenin o yıkılan bölgeyi mahalleye ait görmediğini ifade ediyor. Verilen paranın oradakileri memnun ettiğini çünkü %80'inin gönüllü bir şekilde gecekonduğunu tahliye ettiğini söylemektedir. Ama bu teklifi kabul etmeyen 10 civarında hane ise canhıraş bir direniş daha doğrusu isyan ettiğini söylemek mümkün görünüyor:

Derbentin geneli Derbente girilemez diyorlardı. Yani şurayı yıksalar bile girilemez ama

ordaki gecekonduların çoğu şeydi hani yeni yapılan olduğu için verilen para da tatmin etti demek ki kabul ettiler çoğu kabul etti. Hepsini demiyorum ama orda 20-30 gecekonduda varsa bunlar %70'i %80'i gönüllü çıktı. İşte direnen birkaç 10 tane aile kaldı... polisin dayatmalarını hatırlıyorum, çılgınlıkları hatırlıyorum, insanların yıktırmamak için kadınların kendilerini parçaladığını hatırlıyorum. Bayıldığını hatırlıyorum. Ama ne oluyor karşı çıkamadılar. Engellemediler (A39, 33, Erkek)

A25 o dönemde Derbent mahallesinin bu yıkım ve tahliyelere karşı direnmemesini o bölgeyi “sahiplenmemesi” üzerinden anlatıyor. Ama bunu eleştirerek anlattığını da ifade etmek gerekiyor. Mahallenin o dönemde bu şekilde

Yapı Kooperatifi başkanı Mahir Tevruz'un “tuzağına” düştüğünü kabul ediyor:

Mesa alanı o zaman daha boş bir araziydi. Orası 89-90'lara doğru galiba bir anda dolmaya başladı. Orası Derbent'e eklenti gibi oldu. Orası Mezarlık olarak ayrılan bir yer. Mezarlık için düşünüldü ama bir anda doldu. Eklenti olduğu için halk orayı çok fazla sahiplenmedi. Sahiplenmediği için de şu andaki buradaki direniş orada olmadı. Ve o zamanda Mahir Tevruz'un verdiği sözlerden dolayı hiçbir şekilde aşağıya inmiyecz, üyelerimizin mağduriyetini giderelim sözü de tabii ki biraz işlerine geldi o zaman ki büyüklerin diyelim. Ama tabi tuzaktı. O tuzağa da o zamanki hiçbir hukuksal desteği olmayan sadece ekmek iş derdinde olan insanlarda bu mücadeleyi böyle takip edemediler bu birliktelik olmadığı için (A25, 41, Erkek)

Evleri yıkılanlardan ise kimisi parasını alıp başka bir mahalleye taşınmış, bazısı mahalle içerisine kiracı olarak gelmiş. Ancak bu yıkımdan orada yaşayanların olumsuz etkilendiğini söylemek mümkün. A38 kendi akrabalarının da yer aldığı bu yıkım sürecinden orada yaşayanların başına gelen olumsuzlukları şöyle anlatıyor: “Kanarya mahallesine giden var. Kâğıthane'ye giden var. Okmeydanı'na giden var. Dağıldılar yani... Hepsi işsiz kaldı kiracı olarak gittiler. Aldıkları para üç üçbuçuk milyarlar beş milyar arası” (A38, 34, Erkek)

A15 ise orada yaşayan ve evi yıkılan ablasını yanlarına aldıklarını söylüyor. Ancak herkesin bu şekilde dayanışma ilişkisi kuramadığını, ailelerde parçalanmaların olduğunu, hastalananların olduğunu söylüyor:

Noldu, en basitinden benim iki tane ablam var, biz ilk başta onları kendi yanımıza aldık, eve aldık yoktu yerleri yani. İşte noldu dağıldılar, bir müddet kiralarda süründüler, şanslı olan işte biraz da işi iyi giden kredi çekip ev aldı, bir kısmı hala kiralarda sürünmeye devam ediyor. Çok burada burdan çıktıktan sonra ailesi dağılanlar oldu. Boşananlar, ayrılanlar. Çocuklarıyla bir daha bir araya gelemeyenler. Büyük hayatlar söndü burada yani (A15, 39, Erkek)

A30 ise bu gecekonduların yapılmasında yinede kendilerinden destek aldıklarını belirtiyor. Yani mahallenin geneli destek olmasa da Necip Polat ve Mustafa Uzun gibi kişilerden destek aldıklarını, en azından engellenmeyle karşılaşmadıklarını söylemek mümkün görünüyor. A30 burada yaşayanları gariban insanlar olarak anlatıyor:

Biz halan buradayız, onlar yoklar” diyerek aslında vicdan azabı çektiğini de söylemek abartı olmaz: “Mahalleden yani bizden destek almışlardı o zaman o gecekonduyu yaparken o rahmetli okul müdüründen falan fakat gittikten sonra da hep gariban insanlardı. Hepsi bir yere gitti. Şey oldu yani öyle kültür tahsil öyle bir şey yok. Köyden gelmiş bir insanlar yani... Biz halan buradayız, onlar yoklar (A30, 81, Erkek)

Mesalaşmanın kendisi ise aslında bir tehdit olarak değerlendirilmiş sonuç olarak. Mesalaşma yapıp buradaki rant keşfedilince ya da bir anlamda yapılan daireler hemen satılınca ve bundan iyi bir kar elde edilince bu pastayı bırakmak istemedikleri anlaşılmaktadır. Bundan sonra artık mahallenin tümünü de bu pastanın içine dâhil etme süreçleri başlamış oluyor:

En büyük tehlike buraya Mesa'nın evleri yapması oldu. Neden? Burada dediğim gibi belki ilk anlaşma da masumaneydi de burayı yaptırmak. Üyelerin zararı karşılansın diye. Sonra burada bir de bedel oluştu. Buradaki evlere 400 bin dolar 500 bin dolar bedel biçilmeye başlandı. Ve pasta çıktı ortaya. Sadece Derbentten bahsediyoruz, bütün Sarıyer'i hesap edin yani. SadeceDerbentte katrilyonlar telafuz edilmeye başlandı. Ee ne oldu? Dediler ki biz burada niye duralım, şifaen bir şey söylemişiz. Aşağı da alalım (A15, 39, Erkek)

Tüm bu anlatılardan da Mesalaşma sürecinin mahallenin mülksüzleştirilmesinde somut olarak görülen en net sonuç olduğunu ifade etmek mümkün görünüyor. Tüm akbaba taktikleri sonuç vermiş, mahalleli tapu vaadi ile ikna edilmiş, bu arada mahkemeler kaybedilmiş ve bir anlamda mahalle halkının Mesalaşma sürecine fiili olarak direnmesi engellenmiştir. Bu sayede yapılan müzakereler sonucu anlaşma sağlanan ve tahliyesi gereken mahallenin girişindeki 90 dönüm arazi üzerinde yaşayan gecekondulular evlerinden olmuşlar ve dağılmışlardır. Bu durum mülksüzleştirilen bir mahalleye olan etkilerinin neler olduğunu

göstermesi açısından önemlidir. Ancak bu süreçte bugün direnen ama o gün direnmemeyi çıkarlarına uygun olarak gören Derbent halkının neden böyle davrandığı sorulması gereken bir sorudur. Bu soruya A25'in verdiği cevap bu tezin genel argümantasyonu için de yol göstericidir. Derbent halkı buna direnmemiştir çünkü orası mahalle tarafından sahiplenilmemiş bir mekândır. Sahiplenme gerçekleşmediği için de direniş de olmamıştır. Bu durum sahiplenme ile direniş arasında ilişki kurulan teorik izahatı güçlendirmektedir.

Mesalaşmanın gerçekleşmesi mahalle üzerindeki baskısını artırmış (Smith, 2002) bu da tahliye tehditinin net olarak görülmesine neden olmuştur. Ancak Mesalaşma tamamlandıktan sonra vaad edilen tapuların verilmemesi mahalle halkının artık “akbaba taktikleri”nin farkına varmasına yol açmıştır denilebilir. Çünkü Mesalaşma bittikten hemen sonra mahalle halkı verilen sözlerin peşine düşmüş ve Atatürk Oto Sanatkârları Kooperatifi'nden tapuların verilmesini talep etmiştir. Ancak bu talepler yerine getirilmemiştir. Bu ise mahalle halkı için bir kırılma noktası olmuştur.

4.3. Mücadelede Son Merhale: Kentsel Dönüşüm Döneminde Derbent (2005 ve sonrası)

4.3.1. Derneğin Yeniden Kurulması: Süreklilik ve Kopuşlar

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi Mesalaşma süreci bittikten sonra kendilerine verilen söz nedeni ile Oto Sanatkârları ile varılan anlaşma gereği mahallenin tapularının verilmesi gerekiyordu. O nedenle Mesalaşma süreci tamamlanır tamamlanmaz mahallede böyle bir talep kendiliğinden oluşmuştu. Ancak bu, gerçekleşmedi. Oto Sanatkârları'ndan uzunca bir süre ses çıkmayınca mahalle ileri gelenleri daha sonra kentsel dönüşüm lobisi tarafına geçecek olan

mahalle muhtarı Metin Ateş ile birlikte AKP'li Sarıyer Belediye Başkanı Yusuf Tülün'ün kapısını çalmaya karar verir. Mahallelinin temel amacı bu noktada Sarıyer Belediyesi'ni devreye sokarak Oto Sanatkârları'nın kendilerine tapularını vermesini sağlamaktır. Bu bağlamda bir randevu ayarlayıp Sarıyer Belediyesi'nde Yusuf Tülün ile bir toplantı ayarladılar. Bu toplantıda ise istedikleri yanıtı alamadılar. Bu görüşmede mahalleliye Derbentte kentsel dönüşüm yapılacağına sinyalini verildi. Bu şekilde mahalleli tarihlerinde ilk defa kentsel dönüşüm söylemi ile tanışmış oldu. Bu kentsel dönüşüm söyleminin zaten tarihsel olarak mevcut olan tedirginliği artırması ile mahalleli örgütlenmeleri gerektiğini, haklarını aramaları gerektiğini ilk defa o zaman düşündü ve bunun kararını verdiler. İvedilikle mahalle komisyonları kurdular, bunun neticesi olarak 2005 yılında Derbent Mahallesi Güzelleştirme ve Yardımlaşma Derneği'ni kurdular. Bu derneğin kuruluşu ile birlikte kentsel dönüşüm karşısında fiili olarak mücadele etmeye başladıkları söylenebilir. Bu anlamda Derbent mahallesinde kentsel dönüşümüne karşı mücadeleye başlama yılının 2005 olduğu söylenebilir. Derneğin kurulması ve aktif olarak çalışmalara başlaması ile birlikte mahallede ciddi bir kamusalılığın ortaya çıktığı gözlemlenebilmektedir. Dernek keyfi iktidar mekanizmalarına karşı alanda olma iradesini göstermek anlamına gelmektedir (Özbek, 2010a: 32; Negri, 2010). Şimdi kabaca özetlenen bu süreç mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlardan hareketle detaylandırılacaktır.

Yusuf Tülün Sarıyer Belediyesi Başkanı olarak seçimleri kazandıktan sonra mahalleliye tapuların verilmesini benimsemiyor. Aksine kentsel dönüşüm yapılacağını belirtiyor. Bununla ilgili gazetelerde de haberler çıkınca mahalleli bundan

endişeleniyor ve kendisiyle bir görüşme yapıyor. Bu görüşme süreci ve görüşmenin içeriği mahalleliler tarafından şöyle anlatılıyor:

Belediyenin o dönemde işte Yusuf Tülün adı demin geçti 'işte tapuları vereceğiz' diyen adam geliyor bu mahalleye. Belediye başkanı seçildikten sonra gazetelerde şeye fotoğraflarla hangi evin bahçesinde kaç tane ağaç var, kaç tane ne var, kaç kat var böyle resimlendirip bunları çekince mahallenin halkı bundan rahatsızlık duyuyor, belediyeye gidiyor diyor ki o dönemin muhtarıyla ki muhtarın kendisi de AKP'li. Metin Ateş ile beraber gidiyorlar valla diyorlar 'biz burayı kentsel dönüşüm yapacağız, bir taraftan girip bir taraftan da çıkacağız' demişler. 'Burada artık bu gecekondulaşma bu olmayacak, tamamiyle yeni bir kent kuracağız' diye. Tabi bunun karşısında hemen bir mahalle komisyonu kuruldu (A1, 53, Erkek)

Burada dikkat çekeceği üzere Belediye Başkanı'nın doğrudan yıkım ile ilgili bir konuşma içeriğine sahip olduğu görülüyor. Bu da o dönemde mülksüzleştirme süreçlerinin devrede olduğunu gösteriyor. Buradaki zihniyet mahalle halkına enkaz bedellerinin verilmesi ve tahliye süreçlerinin yaşanılarak "gecekondulardan arındırılmış" bir kent üretme sürecinin devrede olduğunu gösteriyor (Bayraktar, 2006: 133).

Bizzat bu ziyaret heyetinin içerisinde yer alan A8 çiçek yaptırıp tebriğe gittiklerini¹⁹ ama hiç beklemedikleri bir muamele ile karşılaştıklarını ifade ediyor. Bu görüşmede mahallede kentsel dönüşümün yapılacağı "otoriter" bir tavırla ifade edilmiş ve enkaz bedellerinin verilerek mahalleliden "helallik" alınacağı ifade edilmiş:

2004 yılındaki belediye seçimlerinde... Yusuf Tülün tekrar Sarıyer'de belediye başkanlığını kazandıktan sonra... biz bir ay kırkbeş gün gibiydi ziyaretine gittik... Biz çok böyle nezaketle karşılanacağımızı düşünürkene arkadaşlar dedi tabi biz hayırlı olsun, hoş geldin beşgittikten sonra 'hiç' dedi 'kusura bakmayın'dedi 'Derbent'i' dedi 'yıkacağız'. 'Derbent'te bir metre bile duvar bırakmıycam'. Söyleşimizin başında da size hatırlatmıştık. Buranın belediye başkanı Yusuf Tülün bize dedi 'size işte 8-10 milyon 15-18 milyona kadar işte neyse enkaz bedeli vererek sizi razı ederek bakın aynı zaman sizden helallik alarak sizi buradan gönderecez'. Nasıl bir helallikse! Bizim rızamız olmasada sizin rızanız olmasa da biz devletiz yaparız kardeşim. Vururuz kırarız keseriz tabiriyle hayırlı olsuna gitti derkene kavgayla ayrıldık ordan (A8, 54, Erkek)

Sarıyer Belediyesi ile olumsuz geçen bu görüşmeden sonra bir diğer görüşme trafiği

¹⁹ Mahalle halkının tapu mücadelesinde Sarıyer Belediyesi çok önemli. Çünkü idari olarak mahalelleri Sarıyer Belediyesi'ne bağlı. Mahallenin resmi olarak kurulması sürecinde Sarıyer Belediyesi'nin oluşturucu rolü dikkat çekiyor (EK: 10, 11, 12).

de Oto Sanatkarları ile başlıyor. Mesalaşma süreci biter bitmez bu görüşmeye başlıyorlar ancak bu görüşme sonunda da mahalleli Oto Sanatkarları'ndan ümidini kesiyor ve kendileri için süreç yeniden başlıyor:

İnşaat bittiğinde bizimkiler tekrar görüşmeye gittiklerinde kooperatif başkanı Mahir Tevruz ile 'hani bu yerler bitince bize yerlerimizi verecektiniz' 'hayır' diyor 'ben öyle bir söz vermedim' diyor. Sözü uçuyor sözünü yiyor bu kişi ve bizim için tabii o zaman süreç yeniden başlıyor (A25, 41, Erkek)

A6'ya göre yeni kurulan dernek aslında mahallenin mücadele tarihinde mevcut olan İGEK-DER'in bir devamı niteliğinde. Mahalle zaten dernek ile mücadele etme alışkanlığına sahip. Ancak yeni kurulan derneğin aslında haklarını aramak üzere bir araya gelen mahallelinin mücadele becerisini kazanabilmesini sağlamaya çalışan bir organizasyon olduğu anlaşılıyor. Derneği mahalleli arasındaki iletişimi artırmak olarak tanımlanıyor:

Yani bu tüzüğüyle falan yepyeni bir dernek. Ama yani biraz onun devamı gibi çünkü orda bir alışkanlık var. İnsanların bu mahallede bir dernek bir derneğe bakışı var. Bu dernek te zaten bir yardımlaşma, bu mahalleyi bir güzelleştirme, insanlar arasındaki iletişimi artırmak için kurulan bir dernek (A6, 49, Erkek)

A15 ise derneğin kuruluş amacını mahalle mücadelesindeki dağınıklığı ortadan kaldırmak ve belli bir sistematik içerisinde, örgütlü bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini düşünmeleri olarak ifade ediyor. Aynı ayrı komitelerin olduğunu ancak dernek çatısı altında bu farklı komitelerin birleştiği, bir çıkar birliği oluşturdukları anlaşılıyor:

Çok başlılık vardı. Hemen hemen aynı görüşe sahip insanlar ama ufak tefek pürüzler yüzünden ayrı ayrı komiteler vardı. Herkes kendine göre bir yol çiziyordu. Bizim içimizden bir insan belediyeye daha yakındı veya daha şahsi ilişkileri var diye o kendini ön plana atıyordu. Onun yaptığı görüşmelerden bizim haberimiz olmuyordu. Bizim yaptığımız görüşmelerden onların haberi olmuyordu. Böyle bir başıbozukluk vardı yani. Dedik ki 'bu böyle olmaz' (A15, 39, Erkek)

A8 yeni kurulan derneğin kapatılan İGEK-DER'in bir devamı olduğunu belirtiyor ve bu yönde yasal ve bürokratik girişimlerinden bahsediyor. İGEK-DER'in arşivinden kalan belgeler ile mal müdürlüğüne başvurulduğunu ve bunun neticesinde

İGEK-DER'in "geri dönüşümünü" sağladıklarını ifade ediyor.

2005 yılında biz tekrar bu derneği açtığımızda biz gittik mal müdürlüğünden tekrar davalar sonucu devrini aldık. Çünkü mahallenin olduğunu 1976'daki vergi makbuzlarını bularak gidip onları tescil ederek bizzat ben kendim, tekrar mahalle derneğinin geri dönüşümünü sağladık... Bu arada rahmetlik Mustafa Hoca'yı da 90'lı yıllarda kaybettik. Onun için onların tüm mirasları 2000 yıllarında ağır bir şekilde bizim artık yürütebileceğimiz yani onlardan devralarak biz yürütmeye başladık (A8, 54, Erkek)

Derneğin kuruluş sürecinde yapılan faaliyetlerin en önemlisi mahalle komisyonlarının kurulması olmuş. Üst ve alt komisyonlar oluşturulmuş, üst komisyon bir anlamda o dönemde ön plana çıkan ve mahallenin mevcut sorunlarını kendisine sorun edinen, önde gelen mahalleliden oluşmuş. Alt komisyonlar ise sokak komisyonlarının birleşiminden meydana gelmiş ve bu şekilde mahalledeki her sokağın içinde yer aldığı 80 kişilik bir mahalle meclisi meydana getirilmiş (Bookchin, 2015: 47-48). Bu süreç tamamlandıktan sonra da yasal faaliyetlerin yürütülebilmesi için A1'in kurucu başkanlığında mahalle derneği kurulmuş:

Burada biz dernek kurulmadan önce ilk önce biz mahalle komisyonu kurduk. Yani bir üst komisyon, bir alt komisyon. Üst komisyon daha çok toplumun önde gelen, bu konuda kendine iş edinip mücadele eden insanlarla kurduk. Bunun altında her mahallede, her sokakta mahalle sokak komisyonları kurduk. 79-80 kişi de böyle bir komisyon oluşturduk. İnsanlar adlarını yazdılar ve belli bir dönem böyle gitti. Ama bunun sadece bu mahalle meclisi ile yürümeyeceğini birçok yasal faaliyetlerin yürütülebilmesi için bir derneğe ihtiyacımız olduğuna karar verdik...derneğin kurucu başkanlığımı ben üstlendim. 11 kişiden oluşan bir yönetimle biz mahalle derneğini kurduk (A1, 53, Erkek)

Ancak derneğin kuruluş sürecinde bir takım sıkıntılarda oluşmuş. Bunların başında da AKP ve MHP gibi sağ kesimin dernek üzerinden örgütlü mücadeleye olan şüpheleri olmuş. Sağ kesim ile bir istişare süreci başlamış ve önemli bir kısmı derneğe katılmaya karar vermiş. Bu anlamda derneğin kurulması ile birlikte yeni koşulların da etkisiyle mahallenin mücadele tarihinde hep pasif ve etkisiz kalan sağ kesim mücadele ritminin içerisine girmiş. A1 bunu şöyle anlatıyor:

Bizim dernek yöneticilerimizin bazıları ilk dönemde 'emek' dediğimizde bu Derbent Güzelleştirme Derneği'ni kurduğumuzda karşı çıkıyorlardı. Hop oturup hop kalkıyorlardı. Özellikle AKP ve MHP kökenli arkadaşlar yani yurttaşlar buna çok kötü bozuluyorlardı. Ya en sonunda dedik ki 'siz emekçi değilseniz hırsızsiniz yani'. Dedik 'siz bunu kabul etmek durumundasınız'. Meseleyi mantıksal çerçevede değerlendirenler

'hakkınız' demeye başladılar ve derneğin içerisinde yer aldılar. O yer almayanlar da zaten bu mahalleden birçoğuşekip gitti. Bu duruma geldiler (A1, 53, Erkek)

A15 de mahallede dernekleşmenin öteden beri hep zor olduğundan yakınıyor. Özellikle sağ kesimin olaya çok fazla yöresel baktığını ve sermayenin mücadele edenler üzerinde kullandığı propagandadan çok fazla etkilendiğini gözlemliyor. A15'e göre mahalle mücadelesinin yürütücüleri, ön plana çıkan ve yükü çeken kesimler Alevi ve Kürtler olmaktadır:

Dernekleşme çok zordu. Çünkü öyle bir yapı var ki Derbente ne kadar insanlar sizi tanırsa tanısın komşularınız sizin haysiyetinizden, şerefinizden emin ya %99'u emin olursa olsun sırf bazı komşularımız bölgesel baktı olaya, yöresel baktı. Bazı komşularımız bizi tamamen siyasal değerlendirdiler. Bakın bunların altını çiziyorum bizim her şeyimize kefil oldukları halde. Ya yapımızdan mıdır nedir bilmiyorum ama işte bu mahallede genellikle işte dernekleşme, örgütlenme birlikte hareket etme işte bir daha örgütlü bir mücadele de ön plana çıkanlar hep ağırlıklı Alevi ve Kürt halkı oldu yani. Önderlik yapan. Ve bu yüzden sürekli birileri tarafından tabi bu mahalledeki komşularımızı tenzih ediyorum ama bunlara sürekli teröristlerle yan yana gelmeyin ideolojisi dayatıldı. İşte bunlar teröristtir, bunlar ayrılıkçıdır, bunlar örgütçüdür (A15, 39, Erkek)

Ancak A15'in bu tespiti derneğin kurulması ve kuruluşundan sonra geçen altı ay içerisinde hükmünü yitirmiş görünüyor. Sağ muhafazakâr kesim mahalle mücadelesinin içerisine giriyor ve mahalledeki dindar-muhafazakâr kesim içerisinde oldukça lider bir kişilik olan Mehmet Kurt yapılan genel kurulda başkanlığa seçiliyor. Bu sayede mahalle derneği başkanlığını dindar-muhafazakâr biri üstleniyor:

İlk başta karşı çıkanlar daha sonra bu derneğin ne kadar işlevli olduğunu, toplumun toplanıp konuştuğu tartıştığı, meselelerini hallettiği bir mekân haline geldi. Eski İstanbul Gecekonduklar Derneği'nin yeri boştu, orayı temizledik, düzenledik ve orada faaliyetlerimize devam ettik ve çok kısa sürede insanlar üye olmaya başladı. Dernek altı ay sonra genel kurula gitti, genel kurulda Mehmet abi, soyadını unuttum, hacıydı kendisi. Başkan oldu, ben başkan yardımcılığını üstlendim ve dernek o dönem en faal olduğumuz en dinamik olduğumuz dönemlerdi (A1, 53, Erkek)

A15 de yeni kurulan derneğin İGEK-DER'in binasının olduğu yerde kurulduğunu vurguluyor. Derneğin kurulduğu yerin kendileri için aynen 1 Mayıs Taksim'in sol için sembolik bir mekân olması gibi, bu meydanın da kendileri için bir "sembol" olduğunu altını çiziyor: "Gene burasıydı. Tekrar burayı tamir ettik, çatısı

matısı. Aynı derneği kurduk çünkü bizim için semboldü burası ya. 1 Mayıs'ta Taksim'in adı gibi. Ondan sonra burası yıkıldı. Esas o zaman geldi daha önce birkaç defa saldırı oldu. Ama yerle bir edilmemişti. O saldırıda yerle bir edildi burası” (A15, 39, Erkek)

Derneğin kurulma amaçlarından biri mahalledeki sosyal birliği sağlamaktı. Bunun için de derneğin sosyal faaliyetlere uygun bir faaliyet alanının olması gerekiyordu. Bu derneğin uzunca bir zaman sekreterliğini yapmış olan A6 dernekte “kına gecelerinin” ve “sünnet düğünlerinin” yapılabildiğinden bahsediyor: “Gene orda da gene o dernekte gene nişan, düğün, kına geceleri yapılıyordu. İşte adam oğluna sünnet yapacak onları yapabiliyordu orda. Ne bilim yani bir çay ocağı vardı gidip çay içebilir, kahvaltı, çayını içebilirdi öyle bir şey vardı orda” (A6, 49, Erkek)

A21 özellikle fakir fukaranın düğün gibi masraflı bir işi dernek vasıtasıyla daha ucuza kapatabildiğini ifade ediyor. Bu durumda sosyal yardımlaşma ve dayanışma açısından dikkat çekici: “Bu dernekte insanlar kına gecesi yapıyordu gelip yapıyordu. Efendime söyliyim nişan gelip yapıyordu. Adamın salon tutacak parası yok, kimsenin parası yok burada hep fakir fukara anladın mı?” (A21, 62, Erkek)

Dernek aynı zamanda İGEK-DER döneminden beri aktif olan ama bir ara kapatılmış olan Derbentspor'u da yine aktif hale getirmişti. Derbentspor dernek bünyesinde faaliyet göstermeye başlamış ve Derbentspor'ün antreman malzemeleri dernek binasındaymış: “Derbentspor Spor Kulübü daha o zamanlarda kurulmuş olan spor kulübümüz var. Halen de faaliyette, dernek olarak faaliyet gösteriyor. Şu anda ciddi olarak aktif olmasa bile dernek olarak hala faal işlemleri devam ediyor hala üyeleri falan aynen şimdiki gibi sporda” (A2, 40, Erkek)

A2 dernek binasının da bir “gecekondu” olduğunu belirtiyor. Bir kütüphanesi varmış ve mahallelinin çay içip muhabbet edebildikleri bir mekânmış. Bunun yanında kimi zaman da “taziye evi” olarak kullanıldığı da oluyormuş:

“Normal bir tek katlı ufak demeyeyim de şöyle 100 150 metrekarelik bir yer. Konteyner değil gecekondu. Gecekondu insanların, gençlerin işte muhabbet ettikleri kütüphane tarzı diyebileceğim böyle yerleri olan yani kütüphane gibi kullanılabilir. İsteyen muhabbet edebilir isteyen çay içebilir böyle insanların bir arada oldukları muhabbet ettikleri, sohbet ettikleri bir yerdi. Yani kadar büyük bir alan değildi, orası ufaktı ama taziye olarak kullanılıyordu benim hatırladığım kadarıyla. Birkaç cenazenin taziyesinde kullanıldığını hatırlıyorum” (A2, 40, Erkek)

A33 de dernekteki toplantılara katıldığını ifade ediyor. Mahalle ile alakalı toplantılarının orada gerçekleştiğini belirtiyor ve özellikle mahallenin “gırgırının” eğlencesinin orada yapıldığını bildiriyor: “Gitmem mi babam. Bütün toplantılarımız ordaydı bizim. Her şeyimiz ordaydı yani. Bütün mahallemizin gırgır eğlencesi” (A32, 74, Erkek)

Mahalle derneğinin faaliyetleri hakkında bu anlatılar Bookchin’in (2015: 82) mahallenin politik bir alan olduğuna dair tespitlerinin Derbent örneğinde geçerli olduğunu ifade ediyor.

Derneğin kuruluş süreci daha çok gençler ile yürütülmüş. A15’e göre 50 yaş ve üzeri kesim dernekleşmeye karşı çıkmışlar ama gençler bu frenlemeyi ortadan kaldırmış. Biraz onlara karşı bir şekilde bu derneği kurmuşlar:

O zaman ki ‘biz dernek kuracağız’ dediğimiz zaman içimizde şöyle söyleyeyim, yaşı kemale ermiş kimse yoktu. Hepimiz gençtik yani. Biz gençken bunları görürken şimdi bizim en büyük sorunumuz ben hep bunu savunuyorum, mahallede bir kesim var, şu an işte 2015 itibarıyla 50 yaş ve üzeri. Bu kesimden çok çektik biz (A15, 39, Erkek)

Yapılan en önemli çalışmalardan biri de mahalle hakkındaki temel meselelerin konuşulduğu ve o dönemlerde mahalleye destek vermeye başlayan Bir Umut Derneği gönüllü avukatlarından Erbay Yücek’in mahalleye gelip kentsel dönüşüm süreci hakkında kendilerini bilgilendirici toplantıları gerçekleştirmeye başlaması. A21 bu toplantılara katılanlardan birisi olarak “Erbay Hoca”nın

kendilerini bu süreçte hiç yalnız bırakmadığını ve eğer bu desteği izale-i şüyu dava sürecinde görebilselerdi durumlarının çok daha farklı olacağını belirtiyor:

Burada toplantılar yapıyorduk mahalle hakkında. Erbay Hoca geliyor orada bize şey veriyordu, yönlendiriyor şunu yapın bunu yapın... Erbay Hoca buraya o kadar çok emeği geçti ki adamın o kadar çok emeği var ki biliyon mu...Hiç bir gün bizi yalnız bırakmadı. Devamlı iş işten geçtikçe biz yönlendirdi. Erbay Hoca ile tanıştı mahalle başlangıçta olsaydı o bahsettiğim 80'li yıllarda Erbay Hoca haberi olsa bu duruma gelmezdi bu mahalle (A21, 62, Erkek)

Böylelikle artık mahalle tümüyle politik bir alana dönüşmüştür. Mahalleyi ilgilendiren bu kamusal meseleler derneğin bu toplantılarında özgürce tartışılmaya başlanmıştır. Mahalle artık aynı zamanda bir kamusal alan haline gelmiştir (Bookchin, 2015: 82-83).

Bu dönemde dernek ile birlikte yapılan faaliyetlerden biri de Cemre İnşaat ile görüşmek. Cemre İnşaat ile bu görüşmeyi Mehmet Kurt organize etmiş. Bu görüşmede de Dernek başkanı Mehmet Kurt ile Cemre İnşaat'ın sahibi arasında oldukça ilginç diyaloglar yaşanmış. Bu diyalogları doğrudan dinleyen A15 bu görüşmeyi şöyle anlatıyor:

Mehmet Kurt'un başını çektiği heyetimiz bizzat Cemre İnşaat'la görüştü hem de Sarıyer Belediyesi'nde görüştü. Adam orda Mehmet Kurt'un başkanlığındaki heyetimize orda dönüp diyor ki Cemre İnşaat'ın sahibi 'biz tarikat ehliyiz, hakkı hukuku biliriz. Mahalleli ile helalleşicez. Haklarını tamamda biz kul hakkıyla gitmeyiz'. Mehmet hoca da diyor ki 'Allah senden razı olsun. O zaman şu hak hukuk nedir bana bir söyle bende ikna olayım'. 'İşte gecekonduya 18 bin lira, betonarmeye 28 bin lira para verecez'. 'Senin' diyo 'Allah katında helalleşmen bu mu' diyo? 'Benim evimi yıkacaksın, benim arsamin üzerine 12 daire çıkacaksın, tanesini 500 bin dolarla 1 milyon dolar arasında satacağsın, dairenin tekini. Minimum 6 milyon, maksimum 12 milyon dolar para kazanacağını. Ve bana diyeceksin ki al 28 bini git. Biz Allah katında böyle bi şeriat yok yani. Böyle bir şey var mı? Yok. Allahın böyle bir emri de yok. O zaman diyo sen gel mahalleyi yık yani. Gücün varsa' (A15, 39, Erkek)

Mahalle mücadelesinde derneğin bir politik araç olarak keşfedilmesi mahallelinin derneğin ne olduğuna dair kavrayışı ile yakından alakalı gözüküyor. A1 ve A35 derneğin özellikle kapsayıcı olduğunun altını çiziyor. Derneğin basın açıklaması yapabileceğini ve bu anlamda siyasi faaliyet yürütebileceğini ifade ediyor:

Dernek daha kapsayıcıdır tabi, Dernek basın açıklaması yapar, siyasi faaliyet yürütür, bilmem ne yapar ama kooperatif tüzel bir kuruluş (A1, 53, Erkek)

Dernek asıl örgütlenmeyi sağlayan şey, dernek sivil toplum sivil altyapıyı oluşturuyor. Rıza kısmını beraber oluşturuyorlar (A35, 30, Erkek)

Derneğin kapsayıcılığının en önemli kriterlerinden birisi mahalledeki üye sayısındır denilebilir. A1 üyeliğin ev bazında alındığını ve 360 evin üye olduğu ancak bu rakamın yanıltıcı olabileceğini ifade ediyor:

360 kişinin üzerinde bir üyemiz var. Ev bazında. Mesela diyelim burada 4 daha doğrusu aile bazlı diyelim tamam mı? Adamın 3-4 tane evi var, bizde birisi üye. Öyle bakanlar var. Mesela şurada Giresun'lular var, Kastamonu'lular var, adamın oğlunun ayrı bir evi var, kendisinin ayrı bir evi var, ama ikisi üye değil. Birisi üye (A1, 53, Erkek)

Derneğin mücadelesinde ve örgütlenme modelinde en dikkat çekici özellik derneğin mahallede ortak hareket etme kabiliyetini geliştirebilmiş olmasıdır. Bu kabiliyetin gelişmesi de çıkarların birleştirilmesi ile alakalı bir konu olarak yorumlanıyor. Çıkarlar birleştiği için de farklı siyasal görüşe sahip mahalleli dernek çatısı altında bir araya gelip mahalleleri için mücadele etmeye başlıyor:

Ortak hareket etmek şu demek değildir, diğerini dışlamak falan değildir. Çıkarlar birleştiği zaman birleştirilebilir bir toplum yaratmaktır. Mesela şu an Derneğin içerisinde MHP'liler de yer aldı, sosyalistler de yer aldı, Kürt yurtseverler de yer aldı. Herkes yer aldı (A1, 53, Erkek)

Bu anlamda mahalle derneğinin örgütlenmesinde sağ muhafazakâr kesim içerisinde oldukça sözü geçen ve hatta Sarıyer'de belediye başkanlığını kazanmak isteyen her belediye başkan adayının muhakkak kendisinin sosyal ilişki ağlarından yararlanmak istediği, mahallede oldukça güçlü bir konuma sahip olan Mehmet Kurt'un yeni süreçte mahalle muhalefeti ile birlikte hareket etmesinin mahalle mücadelesine oldukça önemli katkılar sunduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle Mehmet Kurt mahallede yaşayan ama mahalle muhalefetine soğuk bakan kesimin mahalle mücadelesine katılmasında büyük rol oynamış. A15 şöyle anlatıyor:

Kendisi Ak Parti'nin kuruluşunda aktif bir şekilde rol oynamış birisidir. Mahallede Ak Parti'nin yayılmasında, oy toplamasında, üye kazanmasında büyük bir rol üstlenmişti yani. Ama tehlikeyi gördü dedi ki 'bunlar yanlış yapıyorlar'. Yani bizim söylememiz

insanlara farklı etki ediyordu, Mehmet Kurt'un söylemesi farklı etki ediyordu. Bizim gerçekten mahalledeki sızramamızdaki diğer kesimlere ulaşmamızda önümüzü açtı. Resmen bir set vardı önümüzde, bir baraj vardı, o barajı kırdı Mehmet Kurt yani. Ki neticede bu davalar sürerken kalp krizi geçirdi...“Sivaslıydı, Türk'tü. Sünniydi. Muhafazakâr bir insandı. Hacıydı kendisi. Beş vakit namazında niyazında ve çok yardımsever bir insandı yani. O insanın samimiyetinden kimse şüphe etmiyordu (A15, 39, Erkek)

Mahalle halkının ise Mehmet Kurt'a bakışı onu “özü sözü bir adam” olarak resmediyor. “Mehmet Ağabey”in mahallesi için severek uğraştığını ifade ediyor (A36, 37, Kadın)

Vallahi rahmetli çok iyi adamdı. En azından sözü özü bir dediğimiz bir adamdı. Ciddin öyleydi hem savunmasından ziyade sevilen bir insan çünkü o çok farklı bir şey sadece etiket olsun diye bir savunmak var yer edinmek babında bir de gerçekten severek uğraşan var. Mehmet Ağabey, rahmetli severek uğraşanlardan biriydi. Hani hiçbir karşılık beklemeden mahallesindeki herkesi bir fiil seven bir insandı (A36, 37, Kadın)

Dolayısıyla derneğin kurulması mahalleyi mülksüzleştirme girişimlerine karşı mahalle halkının verdiği ilk yanıtı göstermesi açısından önemlidir. Artık mahalle halkı tümüyle devreye girerek mahallenin mülksüzleştirilmesine karşı çıkmaları gerektiğini yaşama geçirmişlerdir. Bunu da tümüyle yasal alan içerisinde kalarak siyasal şiddetin içerisinde yer almadan yapma iradesi göstermişlerdir. Bundan ötürü de mahalle bir kamusal alan haline gelmiştir. Bu noktada Murray Bookchin mahallenin siyasal bir alan haline gelme süreci ile alakalı şu tespitleri yol gösterici:

Şu noktayı belirtmeme izin verin: ‘mahalle’ insanların evlerini yaptıkları, çocuklarını yetiştirdikleri ve birçok ürün satın aldıkları bir yer değildir salt. Bir mahalle, deyim uygunsa, daha politik bir renklendirme altında, insanların toplumsal meselelerin yanı sıra politik meseleleri de tartışmak üzere bir araya geldiği o canlı mekânları da pekala içerebilir. Gerçekten, mahalleyi önemli bir politik alan ve iktidar alanı olarak tanımlayan şey, bir kentte ya da kasabada kamusal meselelerin açık bir biçimde ne derece tartışıldığıdır (2015: 82).

Bu anlamda mahallenin derneğin faaliyetleri sonrasında bir “canlı mekân” haline geldiği görülmektedir. Mekânı sahiplenme üzerinde gerçekleşen bir kamusalılık kendisini göstermeye başlamıştır.

4.3.2. Derneğin Yıkılması ve Yaşananlar

Dernek kurulduktan ve özellikle de çalışmalara başladıktan sonra bundan rahatsız olan Sarıyer Belediyesi kentsel dönüşüm süreci içerisinde benimsediği stratejiye uygun olarak dernek binasının yıkılacağına sinyallerini vermişti. Mahalle artık uzun zamandır görmedikleri ve unuttukları yıkım tehditi ile tekrardan tanışmıştı. Yıkımın gecekondular mahallelerinde toplumsal huzursuzluğa yol açtığı bilinen “eski” bir gerçektir (Yasa, 1966: 38). Bu bağlamda 2006 yılında mahalle derneğinin yıkılması ile yaşanan olaylar, sokak çatışmaları ve ilk kez ortaya çıkan mahalle direnişi bu bölümde mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakat eşliğinde detaylandırılarak bu süreç ortaya konulacaktır.

Mahalle derneğinin yıkılması sürecinin ilk olarak Sarıyer Belediyesi’nden derneğe gelen tebligat yazısı ile başladığını söylemek mümkün. Sarıyer Belediyesi tarafından tebligat yazısı yollanarak dernek binasının kaçak olduğu söylenmiş. Mahalleli ise kaçak olmadığını iddia etmiş:

Derneğimize tahliye şeyi gönderildi evrağı gönderildi belediye tarafından yani ilçe belediyesi tarafından. Buranın kaçak olduğu söylendi bize. Biz de dedik ki ‘bu kaçak değil. 1972’de yeni yapılmış bir şey değil. 1972 yılında dernek binamız olaraktan spor kulübü adı altında derneğimiz adı altında aktif bir bina. Hani bu mahalle ne zaman kurulmuşsa bu da o zaman kurulmuştur diye (A13, 49, Erkek)

A9 bu tebligat yazısını ele geçirdiklerinde bunu görüşmek için hemen Sarıyer Belediyesi’ne gittiklerini, bu görüşmede Sarıyer Belediyesi yetkilileri yıkım noktasında evlerin söz konusu olmadığını sadece dernek binasının yıkımı ile ilgili bir karar olduğunu söylüyorlar. Ancak ele geçirilen tebligat yazısında ise pafta bilgileri yer alıyor ve bu pafta içerisinde de halen insanların yaşamakta olduğu, aktif olarak kullanılan gecekondular yer alıyor (EK: 29, 30). A9 bunun vatandaşın tepkisini azaltmak için benimsenen bir aldatmaca taktik olduğunu düşünüyor:

Ali Usta’nın imzası ile dernek binasını demiyor, pafta üzerindeki yerlerin yıkımı için

emniyete güvenlik istiyor. Gece 5000 polis geliyor. Biz bu yazıyı alınca dedik ki ‘bu dernek içindir’. Belediyeye gittik o yazıyı alır almaz. ‘böyle bir yazı var’ ‘hayır’ dediler. İptal ettiler dediler ki ‘dernek binası içindir’... Ondan sonra bu sefer derneği yıktıramayız. Ne bileyim yazıda pafta parseli gösteriyor, bu parsel içerisindeki evleri yıkıyor. Bir ev değil dernek binası demiyor ama vatandaşa öyle lanse etmişler (A9, 65, Erkek)

Dernek binasının yıkımı sürecinde derneğe gelen tebligattan sonra yaşanan sürecin dernek hakkında gerçekleşen kara propaganda olduğunu söylemek mümkün. Buna göre dernek binasında yasa dışı faaliyetlerin yapıldığı yönünde bir havanın estirildiği mahalleli ile yapılan mülakatlarda anlatılmıştır. Bu kara propagandanın amacı dernek binasının yıkımı sürecine yönelik gelişebilecek tepkileri ortadan kaldırmaktır. A15 dernek binasının “terörist yuvası” diye basıldığını ifade ediyor. Hâlbuki kendilerinin orada “ilmi” dersler verdiği belirtiliyor. Orada teörörist bir faaliyetin yapılmadığını net bir şekilde anlatıyor:

Terörist yuvası diye basıldı orası, hâlbuki neydi biz orda kadınlara okuma yazma öğretiyorduk. Orda gençlere dersler veriyorduk. İلمي dersler veriliyordu. Orda tabi insanlar örgütleniyordu, sağlık sempozyumları yaptırıyorduk. Emziren annelere. Bebek sahibi olmak isteyen annelere. Ve tabi bunun yanında gelen insanlara mahalle ile ilgili bilgiler de veriyorduk (A15, 39, Erkek)

A9 da kendileri hakkında böyle bir propagandanın yapılmasını kendilerinin “esmer” ve “demokrat” olmaları ile açıklıyor ve vatandaşın da bu propagandaya inandığından şikâyet ediyor: “Şimdi esmersen birazda demokratsan onlara göre ya anarşistsin onlara göre ya PKK’cısın. Vatandaş da biliyor hemen seni böyle kabullenir ve derneği de öyle gördüler. İşte şu propagandayı yapar bu propagandayı yapar” (A9, 65, Erkek)

A25 ise bu kara propagandanın tüm argümanlarını reddediyor ve bu ülkenin “sade vatandaşları” olduklarını ifade ediyor. Tüm yaptıklarının evlerini “demokratik olarak savunmaktan” başka bir şey olmadığını ifade ediyor ve bir anlamda kendileri hakkında böyle bir propagandanın yapılmasını evlerini savunmaları ile açıklıyor: “Biz normal vatandaşız, bu ülkenin sade vatandaşlarıyız, dürüst vatandaşlarıyız.

Emeğimizle sahip olduğumuz bu evlerimizi demokratik olarak savunuyoruz. Biz terörist değiliz” (A25, 41, Erkek)

Mahalle derneğine gelen tebligat ve tebligattan sonra oluşan kara propaganda dernek binasının yıkılacağını haber veriyordu. Bu haber gerçektir ve mahallelinin korkularının maddi bir temeli vardı. Ve beklenen gerçekleşti, dernek binasının yıkımı için mahalleye karşı ciddi bir polis müdahalesi gerçekleşti. Bu polis müdahalesi mahallenin neredeyse son zamanlarda gördüğü ilk yıkım girişimiydi. Bu süreci mahallelinin anlatıları ile ortaya koymak gerekmektedir.

A15 polisin müdahalesinin sabah başladığını ve bu müdahaleyi fark eden mahallelilerin mahalleyi “kornalarla uyandırması” ile mahalleye bir polis müdahalesinin olduğunu bildirdiğini ifade ediyor. Sabah 4-5 gibi çok erken bir saatte gaz kokusuyla uyandıklarını belirtiyor. Her sokak başında çevik kuvvetin karşısında bir mahalle direnişinin olduğu ve sabah 5’te başlayıp gece 1’e süren çatışmaların olduğunu dile getiriyor:

Sabah bazı arkadaşlarımızın mahalleyi kornalarla uyandırması, megafon sireniyle uyandırması ve yoğun bir gaz kokusuyla sabah 4-5 gibi falan yani kalktık uyandık. Derneğe saldırı olduğu haberini aldık. İşte her taraf tutulmuştu. Gördüğüm her sokak başında çevik kuvvet vardı. Tabi insanlar toplanmaya başlayınca bunlar direk saldırıya geçtiler. İşte ondan sonraki süreci herkes medyadan da biliyor. Sabah 5’te başlayıp o günün gecesi 11-1’lere kadar süren çatışma oldu mahallede. Büyük bir çatışma oldu yani. Ama nitecede dernek yıkıldı (A15, 39, Erkek)

A25 polisin müdahale sürecini detaylarıyla şöyle anlatıyor:

Ve müdahale 2500 tane polis sabahın dördünde mahalleye giriyorlar. Tabi bunu kimse görmüyor. Tesadüfî gece çalışanlar mahallenin etrafında çalışan insanlar tesadüfen görüyorlar canlı şahitleri. Mahalleye girer girmez mahallenin her noktasına biber gazlarını mahalleye atıyorlar. İnsanlar daha evlerindeyken. Buradaki hedef ney? Kimse dışarı çıkamasın. Çıkanlar zaten ciddi bir polis gücü var. Bunları bazı evlerin içine bilerek biber gazları olsun, bu gece 4’ten itibaren biz ancak altı altı buçuk gibi belli bir sesle bu halk uyanıyor. Ve halk ozaman dernekte de nöbetçi arkadaşlar var. İşte derneğinde duyumları var, müdahale olabilir ihtimali diye dernekte en az benim bildiğim kadarıyla 6 7 kişiden aşağı insan yok. Bayanları, erkekli insanlar var duruyor. Mahallenin normal sakinleri bunlar, Derbentli insanlar. Polislerde en büyük müdahaleyi oraya yapıyorlar. İnsanlar içerideyken insanları dışarı çıkartmadan hemen içerde ufaklık odaya 3 5 tane biber gazı atıp insanları etkisiz hale getiriyorlar. Bir gözdağı vermek, şiddet uygulayarak insanları birlikte dışarı çıkartıyorlar. Tabii o ara halk yavaş yavaş bu olayları duymaya başlayınca herkes dernek binasının tepeye doğru geliyorlar.

Binlerce polis büyük bir olay herkes yukarısını mahallenin girişi mahallemizin aşağısı her yer binlerce polis ile çevrili. Tabii derneğe müdahale bir şekilde o zaman ediliyor. Daha halk toplanmadan fiziksel müdahale binaya yapılıyor. Gecekondu tarzında bir derneğimiz vardı ve derneği bir şekilde yıkıyorlar. Ondan sonra tabii çatışmalar şiddetleniyor (A25, 41, Erkek)

A9 polisin müdahalesinin başladığı sırada uyumakta olduğunu, sabah 5 gibi mahalledeki bağırtıları duyunca uyandığını ve hemen dernek binasının olduğu meydana gittiklerini ifade ediyor. Bu operasyonu beklediklerini ve bunun için hazırlık olarak dernek binasına nöbetçiler koyduklarını belirtiyor:

Ben yatıyordum. Burada saat 5 mi diyeyim bir partırdı bir bağırtı var. Biz hemen koştuk. Bir gittik ki oraya kardeşim panzerle ezen polisleri gör. Meğerse tabi biz o olayın haberini alınca gece dernek binasını yalnız bırakmadık. Vatandaş yani nöbetteydi. İçinde kaldılar. Tabi geliyorlar içindekilerini alıyorlar alıp götürüyorlar karakola. 3 4 tane bayanla 5 10 tane erkeği alıp götürüyor polis. Binanın yıkılmasına karar veriyorlar. Bu vatandaş öbürüne gidiyor, kitle yığıldı oraya. Tabii biz gelinceye kadar dernek binası çöktü. Tabi orada olaylar sabaha kadar sürdü. Sabah oldu sabah da polisler tabi millet karşı karşıya durdu sokmadılar mahalleye (A9, 65, Erkek)

A20 sabah işe gitmesi gerektiği halde müdahaleden dolayı gidemediğini ifade ediyor. Müdahale ile birlikte mahallede tam bir kaos ortamının oluştuğunu söylüyor. Bu bir isyan hali (Abu-Lughod, 2007). Ancak daha sonrasında mahallelinin şoku atlatarak dernek binasının olduğu meydana toplanmaya başladığını ve müdahaleye karşı mücadele ettiklerini ifade ediyor: “Ben o gün aslında işe gidecektim. Tabi olay tümü ile ortaya çıktıktan sonra müthiş bir şey oldu, kaos ortamı oluştu. İnsanlar ne yapacağını bilemiyor. Bir anda ne yapacağını bilemediği için toparlanma süresi oldu. İnsanlar toparlandı birlik beraberlikle karşı gelindi mücadele ettik” (A20, 49, Erkek)

A15 her ne kadar her sokak başında çevik kuvvet gördüğünü belirtse de operasyonu yapan asıl ekibin terörle mücadele olduğunu ifade ediyor ve bunun normal bir polis olmadığını anlatıyor. Bu anlatı da mahalle derneği hakkındaki terörist yuvası şeklindeki kara propagandanın etkisini gösteriyor:

Baskında şöyle; buraya normal polis basmadı burayı yani. Burayı terörle mücadele bastı. Burada insanlar ciddi bir şekilde hakaret ve darp gördüler yani. Gerçi ben o gün tutuklananlar arasında yoktum. Ben çalışıyordum o gece ben. Mahalleye geldiğimde mahalle abluka altındaydı yani. Ancak işte karakolun önüne gidip arkadaşlarımıza

destek olmaya çalıştık. Çıkartmaya çalıştık (A15, 39, Erkek)

A6 polisin bu müdahalesini Gezi olaylarındaki çadırların yakılması olayıyla benzerlik kurarak anlatıyor. Gezi’de nasıl olaylar sabahın erken bir saatinde daha protestocular çadırlarında uyuyorken müdahale olması ile başladıysa kendilerine yapılanının da bunun aynısı olduğunu ifade ediyor. Nasıl Gezi’de olaylar çadırların sabah yakılmasıyla başladıysa Derbentte de olaylar sabahın erken bir saatinde gaz bombalarının atılmasıyla başladığını iddia ediyor. Aslında müdahalenin amacının mahalleliyi korkutmak olduğunu ama doğrudan evlere gaz bombaları ile saldırı düzenlediklerinde olayın çok farklı bir yöne evrildiğini ifade ediyor:

Sabahın köründe saat 4,5-5 gibi insanların evlerinin içine gaz bombaları atarak zaten insanları en büyük o çıldırttı yani. Yani insanları korkutacaz diye yola çıkıp belki böyle bir şeyi planladılar kafalarında ne kurdular bilmiyorum ama insanların evinin içine camlarının içinden neydi o şey atılan biber gazı. O biber gazı kapsüllerini camdan içeri atınca işin rengi tamamen değişti o zaman. Yani Taksim’deki çadırların yakılmasıyla nasıl başladı Gezi olayları bizim camlarımızın içinden biber gazı kapsüllerini evlerin içlerine atınca bütün yani bende olsam yani gözüm çıldırırım yani (A6, 49, Erkek)

Polisin bu müdahalesinden ailecek olumsuz etkilenen bir mahalleli olarak A2’nin müdahaleyi anlatma biçimi, özellikle hanelerde nasıl mağduriyetlerin yaşandığını net bir biçimde ifade ediyor. A2’nin karısı hamileymiş ve doğrudan evlerin önlerine gaz bombalarının atılmasından karısının olumsuz etkilendiğini ve sağlık durumunun tehliye girdiğini ifade ediyor. Dernek binası ile ilgili bir anlaşmazlık varken evlerin neden hedef seçildiğini anlayamadığını ve yaşadığı olayların da etkisiyle savcılığa gidip suç duyurusunda bulunduğunu anlatıyor:

Valla o gün çok erken bir saati... Sabah işe gitmek için kalktığımızda mahallenin her tarafının gazlarla yani bu gaz atıldığını hatta o dönem benim hanım da hamile, annem de astım hastası. Evin bahçesine, evin kapısına hemen hemen her evin diyim ben sana hemen hemen her evin kapısına çok erken saatlerde gaz atılıyor. Ki insanlar dışarı çıkmasın. Bizde bu yıkımı rahat bir şekilde gerçekleştirelim düşüncesiyle öyle olduğunu düşünüyoruz biz. Her tarafı gazlamışlardı. Hatta o dönem ben bizzat kendim öğlen civarlarıydı hanımla çocuğu annemi vesaireyi mahalleden uzaklaştırmak zorunda kaldım. Çünkü tehlike var sonuçta burada. Çocuğun düşme tehlikesi var, annemin kalp krizi veya nefes darlığından rahatsızlanma gibi bir durumu var. Hatta ben şeyden de rapor almıştım o dönem İstinye Devlet Hastanesi’nden rapor alıp ozaman daha taşınmamıştı savcılık. Savcılığa da o gün öğlenin de saat 1 2 civarlarıydı. Savcılığa suç duyurusunda bulunmaya gittim hatta bulundum da şahıs olarak bulundum. Niye burada

artık insanların can güvenliği yok? Yani o dereceye gelmiş olayın olduğu yerde yıkılacak o derneğin yeriyle benim yaşadığım yer arasında 500 metre var. Ne alaka yani orayı yıkacaksın benim evimin kapısına niye sen gaz atıyorsun? Benim evimin bahçesine niye gaz atıyorsun? Amacın ne senin? (A2, 40, Erkek)

Annesiyle beraber yaşayan A36 da astım hastası annesinin gazlardan olumsuz anlamda etkilenmemesi için tüm kapıları ve pencereleri kapattığını ifade ediyor. Dışarıda çatışma ve yoğun gaz bombası saldırısı olduğu için evden hiç dışarı çıkmadığını anlatıyor:

Benim annem astım hastası olduğu için dışarıda değildim. Biz o gün biber gazı ile falan uyandık. Annem astım hastası olduğu için onu direkt emniyete almak zorundaydım. Kapı pencere her yeri kapattım. Annemin havasını verdim. Evden dışarı çıkmadım. Yani o gün evdeydim ben mecburen. O günkü çatışmaları falan ancak duydum. Sokaktaki o timleri falan gördüm. Bayağı bir mahalleye birbirine kattılar ozaman eze eze ama içerik olarak ben o gün burada değilim (A36, 37, Kadın)

A40 da annesinin balkondayken atılan gaz bombasından zehirlendiğini, bunun üzerine hastaneye gittiklerini ama hastanenin kendilerine rapor vermediğini ifade ediyor:

Annemiz astım hastası, balkona çıkıyor, balkondayken üzerine gaz fişegi atılıyor, balkonda zehirleniyor. Astım krizine girmek üzere, hastaneye gidiyorsunuz hastanede doktorlar korkuyor sizden. Ben diyo bunlara rapor, doktordan rapor istiyorsunuz gazdan zehirlendi diye. Rapor veremiyor doktor. İstinye Devlet Hastanesi'nde oluyor bu (A40, 40, Erkek)

A25 bu müdahalenin yeni nesilin “canlı” olarak gördüğü en büyük müdahale olduğunu düşünüyor: “O süreç en azından bizim yaş grubumuz için canlı olarak gördüğümüz en büyük fiziksel müdahale oldu. O zaman sabahın dördüne doğru o zaman bizim edindiğimiz ilk müdahalede mahallemize giren çevik kuvvet sayısı 2500 ilk sabah girerken” (A25, 41, Erkek)

A19 yeni nesil mahalleli olarak bu müdahalede yaşananları şöyle anlatıyor. Sabahleyin işe gidemediğini, çocukların da okula gidemediklerini çünkü sabahtan mahallenin her tarafının gazlarla dolu olduğunu o söylüyor. Bu kadar yoğun polis ile mahalleye müdahale edilmesinin sadece dernek binasının yıkımı ile alakalı olmadığını sadece bir dernek binasını yıkmak için bu kadar polis ile müdahale

edilmeyeceğini ve mahallenin varlığına yönelik yapıldığını düşündüğünü ifade ediyor. “Yedisinden yetmişine herkesin evini savunmak için” sokağa çıktığını ifade ediyor:

Valla benim gördüğüm zaten karmaşa, kargaşa. Hani polisin gelip burada sabah hani altıda insanların daha güne yeni yeni uyandıkları zaman da çocuklar okula gidecek herkes işe gidecek. İşe gidemedim zaten çıkamadım evden. Hiçbir şekilde işe gidemedim. Tabiki evden çıkamıyorsunuz zaten direk karşında her yer gaz içerisinde... binayı da yıkmaya geliyorsan nereyi de yıkmaya geliyorsan bir kere o kadar insanla nereye geliyorsun? Yani sadece söz konusu bir dernek binasıysa hani ne bileyim bu işin vardır bir kuralı... sonuç olarak burada herkes mahallesini evini savunuyor. Belki burada bir tane yeni yeri yıkmaya geliyorsun bunun devamı gelecek herkes bunun farkında bilincinde. Buradaki insanlar yedisinden yetmişine herkes evini savunmak için çıkıyor. Sen gaz bombası atıyorsun. Bizim herhangi bir maskemiz yok, kendimizi savunacak hiçbir şeyimiz yok. Buradaki insanlar ellerine bidon alıp kadınlar bidon atıyor düşünsene öyle bir durum (A19, 35, Kadın)

A25 ise bu müdahalenin İsrail'in Filistin'e yaptığı müdahalelerin aynısı olduğunu ifade ediyor. Polisin mahalleliyi bir “yurttaş” olarak değil “terörist” olarak gördüğünü ve bundan dolayı da oldukça acımasız ve merhametsiz davrandığını ifade ediyor. Yaşananları korkunç bir müdahale olarak aktarıyor:

Polis ben hep ben şey diye adlandırıyorum gerçekten çevik kuvvetin yıllarca biz İsrail'in Filistin'e ilk müdahaleleri vardı 80 küsürlerde. Polis çevik kuvvet alır vatandaşı, Filistinli'yi alır döver döver döver, plastik mermi herşey kullanırdı. Aynısını o gün çevik kuvvet Derbent halkına yapmıştır. Fiziksel olarak ister 10 yaşında ol ister 65 yaşında. Kadın bizim kendi gözümüzün önünde biz bağıyoruz vurma kadına diye adam acımıyor bile. Adamın yani buraya başka bir kodla gelmiş. Sanki karşınızda gideceğiniz mahallede terör yuvası var, hepsi terörist! Koşulsuz terörist, hepsi vatan haini. Bunları gidin vurun kırın parçalayın adamlar bu psikoloji ile gelmişler bu mahalleye! (A25, 41, Erkek)

Mahallenin gençlerinden A41 polisin plastik mermi kullandığını ifade ediyor: “Arkadaşımın sırtına plastik mermi girdiğini gördüm. Gerçek plastik mermi yani, buradan çocuğun beline soktuğunu gördüm. Polisler. Ormanda dayak yiyen gençlerimizi de gördüm polisten. Hani Derbent'i savunurken” (A41, 18, ERKEK)

Bu müdahale esnasında dernek binasında nöbetçi olarak kalan A28 ise polisin sabah erken saate ilk dernek binasının içindekilere yaptığı müdahaleyi “savaş” üzerinden anlatıyor:

Derneğin içine girip kapıyı açıyorlar. Kitleyince tabi polisler geldiler kapıyı

açamıyorlar, el bombaları, sis, gaz bombaları atıyorlar içeri. Biz içerde beş dakika bile duramadık, kapıları kırıp içeri girmeselerdi biz belki şu an yaşamıyor olabilirdik yani... Öyle bir orduyla geldiler ki o gün göz gözü görmez burada. Tee okulun ordan yolun şeyden ana caddeden çıkıyorsun o camiye kadar polis kaynıyordu yani. Sanki bir savaşa gidiyorsun, bir cepheye gidiyorsun gibi (A28, 63, Erkek)

Tüm bu anlatılardan hareketle 2006 yılındaki bu polis müdahalesinin bu kadar sert ve acımasız olmasının stratejik bir gerekçesi olmalı. Eğer yıkım sadece dernek binası ile sınırlı olsa idi o zaman mahalledeki evlere neden gaz bombası atılmış olabilir ki? Mahallenin hedef olması da doğrudan mahallenin mülksüzleştirilmesi ile alakalı. Bu şekilde mahalledeki halka belli bir mesaj veriliyor. Bu müdahale mahallenin insansızlaştırılması ile yakından alakalı görünüyor. Polisin bu kadar sert ve doğrudan mahalledeki evleri de hedef alan saldırısı mülksüzleştirme süreçlerinde devlet desteğinin gerekli olduğuna yönelik teorik açıklamayı da destekliyor.

Peki, mahalleli bu polis müdahalesi karşısında ve sonrasında neler yapmıştı? Anlatılardan hareketle mahallelinin müdahale olmadan önce dernek binasında nöbetçiler koyduklarını, nöbetçilerin müdahale olur olmaz mahalleye haber verdikleri, bunun üzerine mahallelinin dernek binasının olduğu meydana çıkarak polis ile kendiliğinden gelişen bir mücadeleye girdiği anlaşılmaktadır. Bu durumda mahalle halkının mülksüzleştirme süreçlerinin artık farkına vardıklarını ve fiili bir tahliye sırasında da kendiliğinden gelişen ani bir karşı koymanın, direnişin devreye sokulabildiğini gösteriyor. Mahalle bir taraftan mülksüzleştirilmeye çalışılırken diğer taraftan da mahalleli mahallelerine sahip çıkmaya başlıyor. Polis müdahalesine karşı mahalle halkının can güvenliğini tehlikeye atacak şekilde mahallesini savunması mahallenin sahiplenildiğinin bir göstergesidir.

A15 polis müdahalesinin duyumunu aldıklarını ve bunun için dernek binasında nöbet tutmaya başladıklarını belirtiyor. Nöbet tutmak da sahiplenmeye

bağlı olarak gelişen eylem repertuvarlarından biri olarak dikkat çekiyor:

Biz duyumu aldık, mahalleye operasyon yapılacak. Bir hafta önceden duyumlar geldi bize. Bugün yarın bir operasyon yapılacak mahalleye ama bu şekilde bir operasyon beklemiyoruz. Bir hafta öncesinden biz her gece üç kişi beş kişi dernekte nöbet tutmaya başladık. Sabaha kadar dernekte insanlar duruyor yani. Hani genci yaşlısı, kızı erkeği. Bende hatta bir gece kaldım nöbette (A15, 39, Erkek)

Polis müdahalenin bir sonucu olarak direnişi bastırıp gecekonduyan ibaret olan dernek binasını yıkmış. Polis dernek binasını yıkınca mahalleli kendi arasında bir dayanışmayla dernek binasını yeniden yapmaya çalışmış:“Biz o dernek binasını tekrar yapmaya kalktık, aynı gün dayanışmayla bir şey yaptık” (A1, 53, Erkek)

A1 bu müdahaleyi “fiili yıkım” olarak nitelendiriyor ve mahalle muhalefeti olarak böyle bir durum karşısında “halkı sokağa dökerek” yıkımı engellemeye çalıştıklarını ifade ediyor: “Fiili yıkım esnasında da mümkün olduğu kadar halkı sokağa döküp bunun önüne geçmeye çalışıyoruz” (A1, 53, Erkek)

Bu olaylar yaşanırken mahalle muhalefeti mensubu bazı mahalleliler gözaltına alınmışlar. A8 gözaltına alınanlardan birisi olarak bazı siyasileri ve devlet yöneticilerini, kaymakam ve milletvekilleri ile görüşmelere başladıklarını ifade ediyor. Bunu da “biz hiçbir zaman hukuktan ayrılmadık” olarak anlatıyor:

Ben mevcut derneğimizi korumaya çalışırken... aynı gün gözaltına alındım. Sabah saat 6-7 gibi üçte gözaltından salınıp geldiğimde saat 5-6 gibi tekrar kaymakam ve belediye başkanıyla görüşme sağlandı... Ben orada tabi biz hukuktan yinede hiç ayrılmadan sürekli Ankara ile görüşen milletvekilleriyle çünkü biz hukuktan hiç kopmadık bu mücadeleleri yaparken. Hiçbir zaman bize işte böyle radikal görselerde biz hep bir şeyi inandık. Haklılığımıza. Onun için hukuktan işte Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden siyasilerle görüşmeden hiç sağa sola sapmadan bu insanlardan hiç kopmadık (A8, 54, Erkek)

Mahalle halkının bu gözaltı ve müdahale esnasında iletişim kurduğu milletvekillerinin başında CHP milletvekili Mehmet Sevigen geliyor. Sevigen olan bitenden haberdar edilerek siyasi kimliğini kullanarak mağduriyetlerin ortadan kalkması için mahalle muhalefeti tarafından devreye sokulmuş:

Mehmet Sevigen siyasi kimliği ile yardımcı oldu. Arabuluculuk yaptı. Daha doğrusu halk da mesela o günkü yıkım esnasında bizzat işin başındaydı. Şimdi bir vatandaş olarak

beni emniyet müdürü dinlemez Ankara'da ulaşabileceğin kimse olmaz ama o ise siyasi kimliğini kullanarak o konuda çok büyük faydası oldu bize. Yani olaylar büyümeden kapanmışsa Mehmet Seviğen'in yüzde yüz büyük rolü var (A20, 49, Erkek)

Bunun dışında mahalleli barikat kurarak polis şiddetine karşı bir sokak direnişi ortaya koymuş: “Tuttuğunu oraya koyuyor abi, çöp konteynırı koyuyo, araba lastiği koyan var, oto yıkamadan çalıp koyanlar. Hep mahallenin insanıydı, dışarıdan gelen yoktu, zaten Derbent’i kapatmıştı polis. Dışarıdan birinin gelmesine imkân yoktu” (A41, 18, Erkek)

A15 ise bu müdahaleyi protesto etmek için Büyükdere Caddesi’ni trafiğe kapattıklarını ifade ediyor. Önce mahallede yürüyüşe başladıklarını sonrasında bu yürüyüşün Büyükdere Caddesi’ne taşıdığını ifade ediyor. Bu yürüyüş ve caddeyi trafiğe kapatmaktan dolayı haklarında davaların açıldığını ve kendisinin de yargıldığını anlatıyor:

Bu dernek binası yıkıldıktan sonra biz hemen mahallede bir yürüyüş yaptık. Ondan sonra Büyükdere Caddesi’ni kapattık. Ve onun davası da uzun bir müddet sürdü ve bende yargıldım yani. O yürüyüşten yargıldım çünkü herkes biliyor kim nerde önderlik yapıyor ya da liderlik yapıyor oluşumun içinde. Baya iki üç sene kadar hem kamu malına zarar vermekten hem de örgüt üyeliğinden yargıldım (A15, 39, Erkek)

A40 ise polisin müdahalesi ile oluşan fiili yıkım girişimini, polisin doğrudan mahalleyi hedef alan saldırısını ve buna karşı mahalleli olarak verdikleri mücadelenin “Gazze’lilerin İsrail’e verdiği mücadele gibi” olduğunu ifade ediyor ve “sokak savaşını” kazandıklarını belirtiyor: “Biz burada Gazze’lilerin İsrail’e karşı verdiği mücadele gibi mücadele verdik ve biz bu sokak savaşını kazandık” (A40, 40, Erkek)

Peki, mahalleliye göre dernek binasının hedef olarak seçilmesinin nedeni neydi? Bu sorununun cevabını mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatların deşifrelerinden okuyabilmek mümkün. Mahallelinin dernek binasının neden yıkılmak istendiğine dair sorulan soruya verdikleri cevaplar artık mahalle halkı olarak

mülksüzleştirme ve bu bağlamda devreye sokulan “akbaba taktikleri”nin farkına vardıklarını net olarak gösteriyor. Mahalleli dernek binasının hedef olarak seçilmesini spontane bir gelişme olarak görmüyor. Gayet bilinçli bir stratejik çalışma olarak görüyorlar. A1’e göre dernek binasının hedef seçilmesi derneğin mahalledeki toplumsal muhalefeti örgütlemesinden kaynaklanıyordu:

Derneğimizde sağıcısından, solcusundan, sosyalistinden her kesimden insanın içerisinde yer aldığı yönetiminde de üyelerinde de böyle bir şey olduğu kesin ama dernek bir toplumsal muhalefeti örgütleyordu. Yani bir toplumsal gerçekliğin kendisi Derbente bir sorun var bunu çözmesi için bu iş için örgütleniyordu ve faaliyetler yapıyordu (A1, 53, Erkek)

A6’ya göre ise dernek binasının yıkılmak istenmesinin nedeni derneğin kurulması ile birlikte dernek merkezinde oluşan politik ve toplumsal duyarlılığın mahallede kentsel dönüşüm yapmak isteyenleri rahatsız etmesidir. Çünkü onlara göre dernek “burada yapılacak olan planlara engel oluyordu”:

Gene orda da gene o dernekte gene nişan düğün kına geceleri yapılıyordu. İşte adam oğluna sünnet yapacak onları yapabiliyordu orda. Ne bilim yani bir çay ocağı vardı gidip çay içebilir, kahvaltı, çayını içebilirdi öyle bir şey vardı orda. Bir de maaşlı bir personeli vardı. Çalışan. O dönem. İlk kurulduğu dönemler. Ama herhalde o yapı birilerini rahatsız etti ki burada yapılacak planlara engel oluyordu, o dernek binasının yıkılması gerektiği kararı alındı ve yıkıldı (A6, 49, Erkek)

A2’ye göre amaç dernek binasını yıkıp sağlık ocağı yapmak değil, amaç “kökten kaldırmak”:

Eskiden şeyimizin mahalle derneğimizin binasının yıkıldığı yer mesela sağlık ocağı oldu. Mahalleye iyi bir hizmet geldi ama onu iki katlı yapabilirsin. Tekrar diyebilirsin ki ‘bakın bir katı sizin, bir katı da sağlık ocağı yanına da muhtarlık koydum’ diyebilirsin. Ama amaç başka olduğu için kökten kaldırmak. O grubu dağıtmak. Yani mahallelinin birleştiği yerleri dağıtmak olduğu için de kökten orayı kaldırmaya çalıştılar (A2, 40, Erkek)

A13’e göre ise “onların yapmak istediği testi”. Bu testin amacı mahallenin direniş kabiliyetini görebilmektir. Çünkü gelişmelerden rahatsızdılar, halk dernekte mahallenin sorunları ile alakalı toplantılar yapıyordu ve halk da bu toplantılara katılıyordu:

Bence onların yapmak istediği testi. Derbent böyle çok direniyor bakalım hakikaten

onların bir yerini yıksak öngörülen dernekte çünkü şöyle bir şey vardır biz bu dernekte toplantılar yapıyorduk halk ile iç içeydik birleşiyor ve konuşuyorduk dertlerimizi paylaşıyorduk. Biz bunların toplandığı alanları yani güç birliğini kralım diye yıkmaya kalktıkları yer. Tabii ki o zaman önce bir geldiler, tebligat gönderdiler, bu tebligatdan sonra herhangi bir cevap verilmeyince bir gece yarısı aniden bu derneğimizle ilgili işte bildiğiniz gibi polis marifetiyle ve zabıta marifetiyle mevcut 72 yılında yapılan dernek binamızı yıktılar (A13, 49, Erkek)

A25'e göre de dernek binasının asıl hedef olmadığı müdahale için mahalleye gelen polis sayısı ile rahatlıkla anlaşılabilir. Onların amacı dernek binasını yıkmakla birlikte aslında "mahallenin nabzını yoklamaktı":

Burada tabii ki hedef dernek binası gözüküyor ama şimdi bir dernek binasına 2000 3000 kişi gelmez. Buradaki amaç onların niyeti çok farklıydı; direk mahallenin nabzını yoklamaktı. Bize ne olabilir, ne müdahale olabilir, bu süreci biz nasıl çözebiliriz bir giriş kapısıydı mahalleye (A25, 41, Erkek)

Peki, bu yıkımın ve yaşananların mahalle mücadelesine ne gibi sonuçları olmuştur? Bu fiili yıkım girişimiyle öncelikle mahalle mücadelesinin de "fiili" olarak başladığını söyleyebiliriz.

Biz bu mücadeleye 2006'da dernek binamızın belediye başkanı Yusuf Tülün'ün yıkımıyla başladık. Daha eskileri de var da çok eskilere gitmiyorum. Ondan önceki süreç çok eski bir süreç. 2006'da dernek binamızın kaçak yer olduğu söylenerek Sarıyer Belediyesi tarafından yıkımıyla başladık (A13, 49, Erkek)

Polisin bu ani ve sert müdahalesi sonrası mahalle mücadelesinin fiili olarak başlamasıyla birlikte mahallede farklı kesimler arasında da kenetlenmeye oluşmaya başlamış. A20 dernek binasının Derbent'i temsil eden önemli bir sembolik anlama sahip olduğunu ve yıkım ile de bu sembolik anlamın hedef alındığını mahalle halkının iyi okuduğunu, dernek binasının yıkılmasıyla hedefe konanın sadece dernek değil mahallenin kendisi olduğunu mahalle halkının iyi kavradığını düşünüyor. Yıkımın insanları kaynaştırdığını iddia ediyor:

Zaten o dernek binamızın yıkılması bu mahalleye hakikaten ben buna inanıyorum güç kattı. Bizim için zarardı ama aslında güç kattı, güç kattı. Niye güç kattı? O derneğin yıkılmasına karşı çıkan insanlar artık tek yumruk olmuşlardı. Yani orada herhangi bir ev yıkılmıyor, mahallenin Derbent'iDerbent yapan bir binaydı...büyük bir faşizm baskı sonucu ...Komple yerle bir ettiler ama o yıkım insanları kaynaştırdı. Şimdi kim olursa olsun Ahmet'in evi Mehmet'in evi değil de Derbent'te bir gecekondu dahi yıkılsa karşısında yine aynı gücü görüyorlar. Çünkü artık yıkım bizim için çok değişik bir şey ifade ediyor (A20, 49, Erkek)

A15 de dernek binasının yıkılmasını “hayırlı” görenlerden. Dernek binasının neden yıkıldığını mahalle halkına anlatıklarını ifade ediyor ve bu olaydan sonra mahalle mücadelesine aktif olarak katılmayan sağ-muhafazakâr kesiminin de tehlikenin fiili olarak farkına vararak mahalle mücadelesine destek vermeye ve mücadelenin içerisinde aktif rol üstlenmeye başladığını anlatıyor ve bu sayede mücadelenin büyümeye başladığını düşünüyor:

Bir bakıma da aslında mahalleliye hayırlı bir şey oldu. Buraya neden saldırıldığını biz çok iyi anlattık. Gördüler yani niye dernek binası? Neden bu insanlar sadece? Daha sonra işte çeşitli yörelerden arkadaşlar da bizim mücadelemize katılmaya başladılar... biz mahallede %70 bir birliktelik sağladık yani... Anladıkça bize yanaşmaya başladılar. Baktılar pabuç pahalı. Evler gerçekten gidiyor. Ben sana samimi söylüyorum bu artık yöresellikle alakası yok. Bu mahallede bir değişim olacaksa buradan bir sürülme olacaksa bizimle ilgili bende bir Diyarbakırlı olarak mağdur olacam, Sinoplu arkadaşım da mağdur olacak. Biz bunu anlattık artık bunlara. Çoğu idrak ettiler bu davayı. Ve ondan sonra mücadele büyümeye başladı (A15, 39, Erkek)

A25 de polis müdahalesine karşı mahalle halkının vermiş olduğu sokak direnişini kendilerinin kazandığını, mahallelinin tüm unsurlarıyla mahallelerini koruduğunu ve bunu gören polislerin “püskürtüldüğünü” ifade ediyor. Bu başarı ile 70’li yıllardaki İGEK-DER ruhunun geri geldiğini düşünüyor. 2006’ının kendilerini güçlendirdiğini ve kendilerine yönelik yapılan her müdahalenin kendilerini güçlendirdiğini tespit ediyor:

Akşam gelen takviye çevik kuvvet ile beraber beş beş buçuk gibi hepsi püskürtüldü. Mahalleyi terk ettiler. Tabi biz o zaman gene dernek binamızı onarmaya çalıştık. O süreçte öyle devam etti ama işin gerçeği şöyle demek lazım 2006 bizi güçlendirdi. Yani Derbent geçmişteki verdiği o mücadele o şey sanki o ruh diyelim tekrar 2006’da tekrar geri geldi. Yani bunlar bize her müdahale yaptıklarında bizi güçlendirdiler (A25, 41, Erkek)

A2 bu fiili yıkım karşısındaki sokak direnişinin kazanılması ile de kentsel dönüşüm yapmak isteyenlerin “dört buçuk beş yıl” mahalleden uzak durduklarını belirtiyor: “Biz o gün mücadele etmeseydik, bu halk direnmeseydi yıkım çok hızlı gelişecekti bu mahallede. Ama o direnci görünce buradan 4 buçuk 5 yıl uzak durdular” (A2, 40, Erkek)

2006 yılında yaşanan bu dernek binasının yıkımı gerginliği yazılı basında da kendisine epey büyük bir yer bulmuştur²⁰. Buradan hareketle egemen basında çıkan haberlerin doğrudan mahalle aleyhine yapıldığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bu da basının sermaye ve devlet lehinde haber yaptığını göstermektedir. Ancak Sarıyer Belediye Başkanı'nın olaylardan hemen sonra geri adım sayılabilecek açıklamalar yapılması da “akbaba taktikleri”nin devrede olduğunu göstermesinin yanında fiili sokak direnişinin süreci yavaşlattığını göstermektedir. Mahalle mücadelesi bu sayede tarihinde ilk defa müllksüzleştirme süreci karşısında fiili olarak direnmiş ve bundan kazanım elde etmiştir.

4.3.3. Cemre İnşaat Dönemi

Bir önceki bölümde ele alınan bu mahalle direnişini gören ve bu şekilde mahalleyi tahliye edemeyeceğini anlayan Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi farklı bir strateji izlemeye başlamıştır. Bu strateji gereği artık mahalledeki dönüşüm sürecinde aktif olarak görünür olmaktan vazgeçip geri planda oyun kurucu rolüne soyunmuştur. Kendi bağlantıları üzerinden mahallede tahliyeyi başarabilecek bir müteahhit firma (Harvey, 2006: 153) arayışına girdiğini söylemek yanlış olmaz. Bu arayış kısa zamanda sonuç verecek ve Cemre İnşaat isminde bir müteahhit firma ile bir protokol imzalanarak mahalledeki kentsel dönüşüm sürecinde yeni bir aşama başlamış olacaktır. Bu yeni aşama artık Cemre İnşaat dönemi olmaktadır. Cemre İnşaat Oto

---

²⁰ 23 Mart 2006 tarihli Hürriyet Gazetesi “Derbent’te Yıkım Savaşı” başlığı olayı haber yapmıştır. Yine aynı tarihli Sabah gazetesi de “Sarıyer’de Olaylı Yıkım” başlığını atmıştır Milliyet gazetesi ise 24 Mart 2006 tarihli sayısında “Sarıyer’de ‘Yıkım’ Savaşı” başlığıyla olayı haber yapmıştır. Olaylar bu kadar büyüdükten sonra ise 24 Mart 2006 tarihinde Sarıyer Belediyesi tarafından birçok Sarıyerlinin cep telefonuna Sarıyer’de bir yıkımın olmadığını belirten bir mesaj gönderilmiştir. Hemen ertesi gün de Sarıyer Belediyesinde basın açıklaması yapılarak Derbentte yıkımın söz konusu olmadığını, sadece sağlık ocağının yapılması için bir yıkımın söz konusu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çıkan olayları mahalle halkının değil, dışarıdan gelenlerin çıkarttığını belirtmiştir (Zaman, 25.03.2006).

Sanatkârları ile yaptığı protokol gereği artık mahalledeki dönüşüm sürecindeki tek yetkili oyuncu haline gelmiştir.

Cemre İnşaat bu şekilde bir oyuncu olarak mahalledeki dönüşüm sürecine girince izlediği en belirgin taktik mahalle halkını “Kâğıthane teklifi” olarak tanımlanabilecek yeni bir ödül ile mahallelinin mahallerinde kalma iradesini ortadan kaldırmaya çalışmak olmuştur. Bunun için de mahallenin mülki amiri olan mahalle muhtarı Metin Ateş’i kendi safına çekmiştir. Bu şekilde 2006 yılındaki Yusuf Tülün ile görüşmede ilk defa kentsel dönüşüm söylentilerinin duyulduğu zamanda mahalle muhalefetinin yanında yer alan muhtar Metin Ateş Cemre İnşaat dönemi ile birlikte artık mahalle muhalefetinden uzaklaşarak Cemre İnşaat’ın tarafına geçmiştir. Bununla birlikte Cemre İnşaat mahallede çalışmalara başlayarak halkı Kâğıthane teklifine ikna etme yolunu tercih etmiştir. Ancak halkın çoğunluğu bu teklifi kabul etmemiş ve bu durum mahalle muhtarı ile mahalle muhalefeti arasında radikal bir ayrışmanın oluşmasına neden olmuştur.

A25 Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’nin Cemre İnşaat’ı iktidara yakın olduğu için tercih ettiğini belirterek, aralarında yapılan protokol hakkında bilgi veriyor. Protokol’e göre mahalle halkı tahliye edildikten sonra yapılacak olan projenin %25’i toprak sahibi olarak Oto Sanatkârları’na kalacak, kalan %75’lik rant da müteahhit firma olan Cemre İnşaat’a kalacak. Bununla alakalı A25 şunlardan bahsediyor:

Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifbaşkanı da Mahir Tevruz artık üyelerinin de sıkıntısını atlattığı için birer ikişer daire almışlar sıkıntı da kalmamış. 2000’den sonra burayı kime veririm, bu iş çözsün yani çözerlerse kaymağımı yiyecekler şu anda bu projede olduğu gibi. İşte en son Türkiye’de bula bula iktidara daha yakın işte Cemre İnşaat’ı buluyorlar. Cemre’nin de bir üst şirketi aynı şirket sahipleri Yorum İnşaat’ı yani buluyorlar. Bir sözleşme imzalıyorlar. Yaptıkları sözleşmede çok basit bir sözleşme. %25’ini toprak sahibine veriyorlar. Çünkü toprak sahibi Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi. Dediğim gibi birer ikişer daire almışlar. ‘%25’ini de alırsak bu da bizim için ekstra kar’ diyorlar. ‘Zaten biz bu mahalleyi boşaltamayız. Boşaltırsa Cemre boşaltır arkasında hükümet var’ diyorlar. Ve Cemre’ye %25’i almak şartıyla %75’ini de

Cemre'ye bırakmak şartıyla sözleşme yapıyorlar (A25, 41, Erkek)

A6 bu protokolün Derbentliyi Derbent'ten tahliye etmek anlamına geldiğini ifade ediyor. Bu protokolün Cemre İnşaat ile yapılmadan önce Oto Sanatkârları Genel Kurulu'nda durum değerlendirmesi yapıldığını ve bu genel kurulda bu kararın alındığını belirtiyor. Bu protokolü de "senaryoyu hazırlamak ve filmi oynamak" metaforları üzerinden anlatıyor:

Bu protokol Derbentliyi buradan bir çıkarın, bu arazinin %25'ini bize verin. Buradan üreteceğiniz rantın %25'i bizim olsun, %75 rant da sizin olsun diye bir anlaşma yapmışlar. Bu da zaten kooperatifin genel kurulunda şey yapıp yazılı onay verip anlaşma anlaşmayı da böyle yapmışlar zaten. Yani kooperatifin genel kurulunda da yer alıyor bu maddeler anlaşmaları. Var yani genel kurullarında. Bundan çok seneler önce yani birkaç yıl evvel bu protokolü yapmışlar, adım adım o zaman senaryoyu hazırlamışlar, filmi oynatmaya başlamışlar. Biz de bunu işin içine girince anladık yani mevzuları böyle (A6, 49, Erkek)

A13 ise Cemre İnşaat'ın Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ile nasıl ilişki kurduğunu bilemediğini ama teklifin Cemre'den geldiğini, Cemre'nin kendilerini Oto Sanatkârları'na hükümete yakın olma üzerinden pazarladıklarını ve bunu Oto Sanatkârları'nın kabul etmesi üzerinden değerlendiriyor:

Cemre İnşaat oyuna girdi tabii ki. ...Atatürk Oto Sanayi Kooperatifi ile nasıl ilişkiye girdiler, nasıl bağlantı kurdular, birbirlerini nasıl buldular onu bilemem ama bildiğim kadarıyla bunlar işte hükümete yakın bir inşaat firması olduğunu düşünüyoruz. Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi bir şekilde iletişime girdiler. Bunlar dediler ki 'arkadaşlar biz hükümete yakın bir inşaat firmasıyız. Bu mahalledeki sorunu biz çözeriz. Bizle kontrat yapın'. Herhalde Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi de buna inandı. Bunla böyle bir iletişime girdi (A13, 49, Erkek)

A25 ise Oto Sanatkarları başkanı Mahir Tevruz'un 2004 süreci yani Mesa'nın bitmesi ile birlikte kendilerine bir müteahhit firma arayışına girdiklerini ve büyük ve kaliteli inşaat firmalarının Derbent'e girmek istemediğini, bunu ancak hükümete yakın olduğunu düşündükleri Cemre İnşaat'a verebiliyorlar. Yani Oto Sanatkârları'nın yetki sürecini Cemre İnşaat'a vermelerinin nedeni Cemre İnşaat'ın hükümete yakın olduğunu düşünmeleri olarak gözüküyor:

Kooperatif başkanı Mahir Tevruz'un şöyle bir düşüncesi oldu; 'ben birer ikişer üyelerime dairelerimi verdim, bundan sonraki benim için kaymak ne alırsam kardır'. Bu seferde 2004 süreci ile beraber devlete en yakın bir firma araştırıyorlar. Yoksa buraya

Türkiye'nin en büyük firmalarını düşünün, en az atıyorum 5 6 tane parmakla sayacağımız büyük firmalar buraya girmiyor. Çünkü burada bir yaşamın olduğunu, burada bir haksızlık olduğunu biliyorlar. Hiçbiri buraya müdahale etmiyor. Bir firma buluyorlar, işte buldukları da Yorum İnşaat. Onunda altı Cemre İnşaat ile anlaşılıyor çünkü bunlar şu anki mevcut hükümet ile arkalarında olduğu için buna inanarak da onlara veriyorlar... Bu halkı bu firmaya feda ediyorlar. Süreçte müdahalede bize başlıyor (A25, 41, Erkek)

A25 bu protokolün “müteahhit mantığı” ile yapılan bir anlaşma olduğunu belirtiyor ve Cemre’ye tahliye ve sonrasında da inşaat için uzun bir sürenin verildiğini ifade ediyor. Oto Sanatkârları’nın bu protokoldeki stratejisinin “bu işi çözerse Cemre çözer, bana da %25 verirse bana yeter” olduğunu anlamak mümkün:

Anlaşmayı yapan direk bunların Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’nin genel kurulunda kendi aldıkları karar ile buradaki kendi kendilerine zaten 90 dönümüne evlerini yaptılar. Geriye kalan 132 dönümden 132 dönüm üzerinden de firma ile birer daire üzerinden anlaşılıyorlar. İşte üyelerimize birer daire değerleri sizin firmaya ait yani müteahhit mantığı ile anlaşılıyorlar. Bize birer dairemizi verirsiniz diğer bütün haklar sizin bütün sorumluluk size ait. Tabi öyle şey gibi anlaşmıyorlar işi iki yılda bitirirseniz böyle değil. Önlerinde de firmanın geniş bir süreç var. Halledersiniz bu kadar sizin bu kadar bizim. Gerçekten böyle basit bir anlaşmaları var aslında (A25, 41, Erkek)

Protokol yapılan Cemre İnşaat’ın büyük bir firma olan Yorum İnşaat’ın bir alt şirketi olduğu anlaşılıyor. Asıl sermayeyi ve ilişkileri organize eden Yorum İnşaat oluyor ama mahalleyi tahliye ve propaganda gibi “pis işleri” ise Cemre’ye yaptırdıkları iddia ediliyor:

Cemre İnşaat küçük bir firma. Maşa Cemre İnşaat, büyük bir firma değil. Burada inşaat yapacak bir firmada değil. Demin konuşmamın bir kısmında söyledim, buraya giren Yorum İnşaat... Büyük firmalar buraya girmiyor. Küçük bir firma lazım, ismi duyulmamış bir firma lazım, arkasında devletin devletin olduğu bir firma lazım. Kimdirbu? Yorum İnşaat. Yorum İnşaat’ın ve Cemre İnşaat’ın başında da olan bir genel başkanları var. Zamanında Büyükşehir’de çalışmış. Büyükşehir’de Ak Parti ile belirli çalışmaları olmuş, arkasında belli bir bürokrasinin gücü olan bir kurum bu. Direk temiz firma onlar için Yorum İnşaat. Büyük firma parayı bulacak, inşaat yapacak firma asıl Yorum İnşaat ama pis işleri yapacak bir kişi lazım onlar için bu da Cemre’ydi. Cemre’ye pis işleri yaptıracaklardı; insanları kandırma, bu topluma yapılan baskı, tehditler bir firma var ama Yorum İnşaat temiz. Her zaman temiz gözüküyordu. O yüzden Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi’nin de güçlü bir firmayla işe girmesi işine gelmiyor (A25, 41, Erkek)

Cemre İnşaat’ın protokol ile yetki alınca mahallede çalışmalara başladığı belirtiliyor. Maslak’ta bir ofis kuruyor ve burada mahalle halkı ile “gizli gizli” görüşmeler yaptığı belirtiliyor: “Hep mahalleden insanları çelerek, insanları

kandırarak Maslak'ta bir ofis kurdu. Ofisin içinde de böyle en az 15-20 tane güvenlik kurarak değişik böyle gizli gizli görüşmeler yaptı” (A8, 54, Erkek)

Bu gizli görüşmeler ilk aşamada mahalle muhalefeti tarafından fark edilmemiş ama sonrasında ortaya çıkmış. Bu fark edilene kadar da epey kişi Cemre'nin etkisi altına girmiş görünüyor: “Cemre İnşaat dediğim gibi gizli toplantılar yaparak, insanları kandırarak, vaatlerde bulunarak insanların evlerini tek tek satın almaya başlamışlar. Tabi bu daha sonra, ilk etapta ortaya çıkmadı. Daha sonra biz duyular aldık ama iş işten geçmişti tabii” (A20, 49, Erkek)

A36 da Cemre'nin mahallede çalışmaya başlamasıyla birlikte gizli görüşmelerin çoğaldığını ifade ediyor. Cemre'nin çalışmalarını insanları “tek tek içten fethetme” olarak adlandırıyor:

Gizli görüşmeler çoğaldı. Daha önce en azından uzaktan alenen olan şeyler gizli kapaklı görüşmelere dönüştü gibi geliyor. İnsanlar daha öncesinden gruplar halinde belki de içine çekilmeye çalışıyordu. Cemre İnşaat sayesinde şey tek tek içten fethetme olayı vardır ya ben öyle algılıyorum; insanları bireysel olarak ele geçirip ondan sonra kümeleştirme. Cemre'nin çünkü böyle bir gücü var (A36, 37, Kadın)

A29 da Cemre'nin çalışmalarını “millete daha fazla para verip, daha fazla ikna” tekniği ile mahalle muhalefeti “bölme” operasyonu olarak gördüğünü ifade diyor: “Onlar yani millete daha fazla para verip, daha fazla ikna etme şeylerine gidecekler. Bölmeye çalışıyorlar. İşte şimdi bir bütündü Derbent aslında. Şimdi bölmüşler, bu taraf ayrı o taraf ayrı. Petek sokak ayrı, bilmem neresi ayrı. Yani bölmeye çalışıyorlar tekrar” (A29, 62, Erkek)

A25 Cemre'nin mahalledeki bu “gizli” çalışmaları ile birlikte Cemre ile de mücadelenin başladığını ifade ediyor. Cemre bu gizli görüşmelerin yanında mahalleliye çeşitli caydırıcı propaganda faaliyetinde bulunuyormuş. Ancak bu propaganda mahallede tutmamış:

Cemre alttan çalışıyor, öncelikle halkın içine bir korku salıyor. İşte sizlere oturduğunuza

dair cezai yaptırımlar, oturduğunuzu işte ecr-i misil göndereceğini, borçlandıracağını bu korkuyu veriyor. Bu korku tutmuyor mahallemizde. Çünkü bizim mahallemizin bir tabanı var yani. O tutmayınca en son diyorlar ki ‘tamam gelin size 40’ar milyar lira verelim gidin yoksa sizi mahkemeye veririz’, korku veriyorlar. Bunları korkuyla sözlü mahalle içi dedikodu yayıyolar bilinçli olarak. 0 40 milyar da tutmuyor (A25, 41, Erkek)

Cemre İnşaat’ın mahallede gizli çalışmalar yürütmesi ve dönemin mahalle muhtarını yanına çekerek mahallede Kâğıthane teklifinin kabul edilmesi yönünde propaganda çalışmalarına başlaması aslında Mesalaşma sürecinde anlatılan tahliye sürecinde izlenen akbaba taktiğinin tekrar devreye sokulduğunu gösteriyor.²¹

Cemre İnşaat’ın mahallede izlediği akbaba taktikleri kısmen sonuç vermiş ve dönemin mevcut mahalle muhtarını yanlarına çekmişlerdir. Bu sayede Cemre İnşaat mahallede mevcut muhtar ve onun mahalledeki bağlantıları üzerinden giderek halkı Kâğıthane teklifi konusunda ikna etme yoluna gitmiş:

İlk işlemlerden bir tanesi Cemre İnşaat’ın anlaşmayı yaptı. Anlaşmayı yapınca şimdi şartları yerine getirmesi lazım. Belirli bir tarih vermiş, güvence vermiş, karşılığında cezai müeyyide maddesi koymuş. Bu tarihe kadar ben burayı boşaltacam sonra inşaata başlayacam sonra ruhsatı alacağım evleri teslim edeceğim. Böyle şartlar belirlenmiş az önce dediğim gibi ee şimdi ne yapması lazım bunları laf olsun diye almadı. Bir kontrat yaptı buradan o her yerde olduğu gibi içimizden hani şey nasıl desem ona içimizdekileri satın alacakları, ikna edilecekler ile iletişime girdiler. Mahallemizin içerisinde bulunan bunun da ismi aşikârdır ki benden önceki muhtar bu işin içinde beraber hareket ettiler. Onun yanında biraz yandaş buldular. Yandaş bulduktan sonra da hadi bakalım dediler (A13, 49, Erkek)

A25 Cemre İnşaat’ın mahallelerine muhtar üzerinden girmesini “en sağlam yoldan” girme olarak tanımlıyor. Muhtarın mahallesinde kendi köylüsü ve hemşehrisi ve aynı zamanda da 65-70 civarında akrabasının olması onun mahalledeki ikna çalışmaları için oldukça cazip bir oyuncu olmasını sağlamış görünüyor:

Cemre İnşaat mahallemize kendileri açısından en sağlam kanaldan girdiler. Kendi düşünce olarak, siyasi olarak yandaşları devlet yanlısı bir muhtar vardı. Direk kimliği

---

²¹ Cemre İnşaat bu çerçevede mahalle halkından bazılarını yanına çekerek tahliye propagandasını bu kişiler üzerinden yürüttüğü anlaşılıyor. Aynı akbaba taktiği Mesalaşma sürecinde de izlenmiş ve sonuç vermişti. Ancak şimdiki durumda ise mahalle halkı mülksüzleştirme ve akbaba taktiklerinin farkına varıp bilinçlendikleri için bu sonuç vermeyecektir. Dolayısıyla burada devrede olan akbaba taktiğinin Kâğıthane teklifi olduğu, bunun içinde Cemre İnşaat’ın mahallede gizli çalışmalar yürütmesinin de bir akbaba taktiği olduğunu saptamak mümkün.

belliydi. Açık açık bu kanaldan girdiler ve muhtarın da burada ciddi bir Sivaslı olarak bir hanesi vardı. Kendi akrabaları bir şekilde akrabaları var. En az yani abartmadan söyleyeyim belki 65 70 tane sırf hane olarak söylüyorum bir hane var. Biz o bölgede atıyorum Sivas Mahallesi mahalle içinde diye bir tabir vardır. Çünkü Sivaslıların yoğun olduğu bir bölge (A25, 41, Erkek)

A28 de muhtar ve ekibinin olduğunu ve bunların arkasında özellikle “AKP’nin” olduğunu vurgulaması ve kendilerinin arkalarında ise kimsenin olmadığını vurgulaması muhtarlığın güç ilişkilerindeki konumunu ifade etmesi açısından oldukça önemli görünüyor: “İşte 3-5 kişi var. Muhtarın ekibi. Topu topu toplasan 17-18 kişilik bir kadroları var ama onların arkasında AKP var, bizim arkamızda bir şey yok. Onların arkasında Mesa var, o blokların toplu alanların sahibi. Hükümet var” (A28, 63, Erkek)

A25 muhtarın da Cemre İnşaat tarafına geçmesiyle birlikte Kâğıthane teklifinin hazırlandığını düşünüyor. Ve bu Kâğıthane teklifi artık muhtar kanalıyla mahalleliye, özellikle de muhtar ve onun çevresindeki Koyulhisar’lılar ile iletişim kurdukları söylenebilir. Cemre kendi teklifinin mahallede kabul görebilmesi için kendisine yakın kişileri kendi tarafına çekerek bu işi yürütmeye çalışmış. A25 kendisinin Kangal’lı olduğunu ve mahalledeki hiçbir Kangal’lı ile görüşülmediğini ifade ediyor:

O direnci görünce buradan 4 buçuk 5 yıl uzak durdular. Yani evet ‘biz bu mahalleyi böyle çözemiycez. Bu mahalle dirençli, sağlam bir mahalle. Napalım ne edelim’. O beş yıl bir çalışma yaptılar. Artık halkın da ortak fikri muhtarla burada en zayıf halka maalesef en zayıf halka mülki amirdi, muhtarla anlaşmışlar. Tabi bunun anlaşılabilir kelimesinin altına dolduralım tabi şeyler var şu anda mesela 40 toprak sahibi 72 daireyi buradankandırıp Kâğıthane’ye taşımak istediler. Bunu da gizli gizli yaydılar. Hep belli insanlara gittiler. Gidipte mesela sadece muhtar ve muhtarın köylülerine, akrabalarına gittiler. Mesela herkese onlar Sivas Koyulhisar kısmı. Atıyorum ben Sivas Kangal’lıyım. Hiçbir Kangal’lıya gitmediler. Veya hiçbir Elezağ’lıya gitmediler. Yani belli bir tayfaya dem vurdular. Çünkü orayı koparacakları o insanları daha rahat korkutacaklarını biliyorlar. Çünkü o insanlar daha örgütsüz, belli insanlara tabi olan insanlar. Yani muhtar ne derse inanırlar (A25, 41, Erkek)

A2 Cemre İnşaat’ın mahalledeki bir grup insanı “nemalandırıldığını” düşünüyor. Eski muhtarın akrabalarına ve köylülerine yaptığını ise “kötülük” olarak adlandırıyor. Cemre’nin önce para teklif ettiğini, bu kabul görmeyince

Kâğıthane'den daire verme işine döndüklerini belirtiyor. Muhtar ve akrabaları, köylüleri arasındaki ilişkiyi de “menfaat döngüsü” olarak değerlendiriyor:

Cemre İnşaat tek başına bak bir şey yapamaz. Cemre İnşaat buranın dış kapının dış mandalı. Cemre İnşaat mahallemizin içerisinde bir grup insanı nemalandırıyor. Bir grup insanı mutlaka ve mutlaka nemalandırıyor. İşte ne bileyim ‘al şunu’ diyor ve de ‘başka bir şey’ diyor. ‘Bize çalış, biz sana şunu vereceğiz, bunu vereceğiz’ diyor. Yani bunu yüzde yüz diyor. Eğer öyle olmasa dönemin eski muhtarı çıkıp kendi akrabalarına bu kötülüğü yapmazdı... Bakın işte ‘mahalle yıkılıyor, ilk gidin evlerinizi siz alın. İşte gidin evlerinizi vaktinizde siz alın yoksa siz size ev kalmayacak. Binbir türlü şeyler Kâğıthane’de önce ev teklif ettiler daha doğrusu ilk önce para teklif ettiler, parayı kimse kabul etmeyince Kâğıthane’de daire vermeye döndüler. Yani Cemre İnşaat’ın yaptığı en büyük aktivite bu insanları bu mahalle içerisindeki birkaç grup insanı kafalarını çelerekten artık nasıl bir şekilde onları ikna etmiş onu bilemiyorum ama mutlaka bir şey vaat etmiştir ki onlara onlarda şey yapmışlardır kanmışlardır ona (A2, 40, Erkek)

A25 muhtarın kendi köylülerine ve akrabalarına baskı kurduğunu ifade ediyor. Mahallenin önümüzdeki yıllarda yıkılacağını, tapu ve mülkiyet sorununun çözülmesinin imkânsız olduğunu ve Kâğıthane’nin kaçırılmayacak bir teklif olduğunu tezini işlediğini vurguluyor. Cemre’nin kendi alanını yani tapulu alan olarak ifade ettikleri 132 dönümü boşaltmaya çalıştığını ifade ediyor. Bu boşaltma işleminin bir “kıvılcım” olduğunu, bunun sonrasında ise mahallenin tümünün tasfiyesinin olacağından eminler. Bu durumda artık mahalle halkının mülksüzleştirme süreçlerinin tamamen farkına vardıklarını kanıtlıyor:

Bu 42 hanenin en az 35 tanesi kendi akrabaları, köylüsü. Bunları psikolojik olarak şu baskıyı kurdu ‘bu mahalle öyle ya da böyle yıkılacak, sizler benim akrabamsınız, paranızı alın ve oradan da daire veriyor, dairenizi alın çıkın yoksa hiçbir şey alamazsınız’. Tabi kendi kitleleri de maalesef çok cahil bir kitle, fazla sorgulamayan, okumayan, araştırmayan. Yani birazcık da kendilerini dış dünyaya kapatmış, kendi içlerinde yaşayan insanlar. Muhtar da onlar için bilirkişi, doğrucudur hep. O gözle bakarlar ve bunun 35 tanesini ama tapulu alanda kalan insanlar için birde belediye alanında kalan insanları ikna edemiyor. Çünkü o zamanki Cemre’nin kendi alanının boşaltılması lazım. Bahsettiğim bu 132 dönümü boşaltmaya çalışıyor. Bu işi bir yerden kıvılcımı ateşleyip mahallenin geneline yaymaya çalıştılar. 35 tane kendi köylüsünü bir şekilde kandırdı. Kâğıthane’de Büyükşehir’e ait deprem için yapılmış konutları bu firma satın aldı. Kendi aralarında anlaşarak buradan 35 kişi bir şekilde çoğunluğuna daire vererek birçoğuna da bazılarını da daha doğrusu para karşılığı satarak. İşte atıyorum 50 milyar 60 milyar alıp da bırakıp giden insanlar da var (A25, 41, Erkek)

Cemre İnşaat’ın mahalledeki bu “akbaba taktikleri”ne karşı mahalleli kendi ölçüsünde mücadele etmeye çalışmış. A6 başlayan gizli görüşmelerin mahallede

tedirginliği artırdığını ve komşuların bile artık birbirlerinden şüphelenmeye başladığını ifade ediyor. Bazı mahallelilerin kimlerin Cemre ile görüşmeye gittiğini öğrenmek için Cemre'nin Maslak'taki ofisinin önünde beklediklerini ve giren çıkanları belgeleyip mahalle muhalefeti ile paylaştıklarını ifade ediyor. Bu şekilde Cemre ile “gizliden” işbirliği yapan mahallelliler önemli oranda öğrenilmiş:

Bazı komşularımız var öyle organize olan bir şey de değil. Yani adam komşusundan şüphelenmiş, atlamış arabaya gitmiş Cemre İnşaat'ın karşısına kurmuş tezgâhı. Belki dört beş tane insan var böyle ayrı ayrı. Eline cep telefonu almış kim giriyor, kim çıkıyor fotoğraflamış, filmlemiş, kayıt tutmuş (A6, 49, Erkek)

A42 de Cemre ile anlaşanların imza için Cemre'nin ofisine gittiklerini ifade ediyor: “Sanayideymiş yerleri. Gidip anlaşanlar orda imza atıyormuş. Sanayi de hiç belli değil, buradan gençler gittiler, beklediler kim gidiyo imza atmaya yallah geriye” (A42, 71, Erkek)

A15 bu süreç içerisinde Cemre İnşaat'ı araştırdıklarını ifade ediyor. Kendilerinin bu konuda “profesör” olduklarını düşünüyor. Bu araştırmalarının sonucunda Cemre İnşaat'ın çok iyi bir firma olmasından dolayı değil, Tayyip Erdoğan hükümetine yakın bir firma olduğu için dönüşüm sürecinin taşeronluğunu aldığını öğrenmişler:

Biz Cemre İnşaat'ı araştırdık yani biz de boş durmuyorduk, hepimiz profesör olduk. Yani artık 775 gecekondulu kanunu ben nerden bilecem, ama işte derdi olunca insanın internetten araştırıyor, bu gecekondulu mesken kanunu neymiş işte bu 6200 yasası neymiş, insan oturuyo, araştırıyo. Cemre İnşaat'ın da biz haberlerini aldık. Hatta bize şu da söylendi belediye tarafından. Cemre İnşaat çok iyi bir firma olduğundan değil, tamamen Tayyip Erdoğan hükümetine yakın bir firma olduğundan dolayı verdik. Yükleniciliğini. Yoksa Türkiye'de o kadar kallavi firma vardı yani (A15, 39, Erkek)

Bu süreç içerisinde A21 mahallenin geneli olarak Cemre İnşaat'ın mahallede yaptığı toplantılara katılmadıklarını ifade ediyor. Cemre ile görüşmeleri mahalle adına dernek ve kooperatif yöneticilerinin yaptığını ifade ediyor. Bu da mahalledeki örgütlü muhalefet adına önemli bir ayrıntı olarak gözüküyor: “Biz Cemre İnşaat'ın toplantılarına gitmiyorduk. Onların sahtekâr olduğuna biliyorduk anladın mı?

Çoğunlukla katılmıyorduk. Bu kooperatif dernek yetkilileri katılıp bize bilgi veriyorlardı” (A21, 62, Erkek)

Mahallenin bir genci olarak da A41 Cemre'nin çalışmalarını “yalandan kafamızı yıkamaya çalıştılar” şeklinde anlatıyor. Cemre'nin yalanlarına mahallenin genelinin değil, sadece Sivas mahallesindekilerin inandığını ifade ediyor:

Yalandan kafamızı yıkamaya çalıştılar, beynimizi yıkamaya çalıştılar. Yani insanların hepsi çok ters çıktı onlara. Zaten gidenler Cemre İnşaat'ın galiba, işte Sivas mahallesindekiler. Ondan sonra herkes işkillendi, Cemre İnşaat'a yol verdiler, bir daha da giremediler (A41, 18, Erkek)

A29 da aynı şekilde Cemre'nin çalışmalarına müsaade etmediklerini çünkü onların amacının mahalle muhalefetini parçalamak ve zayıflatmak olduğunu düşünüyor. Bu şekilde Kâğıthane gibi tekliflerle gelmelerini de “vaatlarda bulunma” taktiği üzerinden okuyor:

Bunlar bizi yine bölmeye, parçalamaya çalışıyorlar. İşte kimilerine sözler veriyor, kimilerine rant sağlamaya çalışıyorlar, kimilerine de vaatlarda bulunuyorlar. Bu şekilde bizi bölmeye çalıştılar. Biz buna da müsaade etmedik. Belki bir kısmı gitti, teslim oldu sonra kendileri de pişman oldular (A29, 62, Erkek)

Bunun dışında Cemre'nin halkla ilişkiler anlamında da imajı oldukça bozuk görünüyor. A19 olumlu hiçbir çalışmalarının olduğunu görmediğini ifade ediyor. Cemre diyince aklına evlerini boşaltıp gidenler geliyor: “Ben Cemre İnşaat'ın hiç bir çalışmasını görmedim. Zaten mümkünse de görmeyim de gelmesinler de. Panzerle kaçırdığı insanları gördük. Çalışma olumlu olarak soruyorsan ben hiçbir şey görmedim” (A19, 35, Kadın)

A43 da Cemre İnşaat'ın sadece bir aracı firma olduğunu ifade ediyor. Cemre'yi Oto Sanatkârları'nın bir taşeronu olarak görüyor: “Cemre İnşaat aracı bir firma diye biliyorum. Sanayi Kooperatifi'nin arazisi diye biliyoruz. Onların taşeronu diye biliyoruz. Onların yalakaları zaten” (A43, 52, Erkek)

Dolayısıyla tüm bu anlatılardan 2006 yılındaki aslında başarısız polis müdahalesi marifetiyle tahliye girişiminden sonra mülksüzleştiricilerin “akbaba taktikleri”nde bir değişikliğe gittikleri anlaşılıyor. 2006 yılındaki “akbaba taktiği” polis şiddeti ile mahalleyi tahliye ve örgütlü muhalefeti dernek binasının yıkımı ile ortadan kaldırmak iken, bu dönemdeki yani 2011 yılındaki “akbaba taktiği” ise mahalleyi içeriden parçalamak olduğu anlaşılıyor. Mahalle muhalefetinin dışarıdan şiddete dayalı yöntemlerle parçalanamayacağını anladıktan sonra mahalle “içeriden” parçalanmaya çalışılmıştır. Bunun için toprak sahibi Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi devlete yakın bir inşaat firması ile anlaşmış, bu inşaat firması ile bir protokol yaparak mahallede oluşacak olan rantın %75’ini bu firmaya vermeyi kabul etmiştir. Bunun üzerine de Cemre İnşaat 2006 yılında mahalle muhalefeti içerisinde yer alan mahalle muhtarını kendi tarafına çekerek, muhtarın mahalledeki gücünden yararlanarak Kâğıthane teklifinin mahallede kabul görmesini sağlama yoluna gitmiştir. Bunun için halk ile gizli görüşmeler yapılmıştır.

Bu gizli görüşmelerin hiç sonuç vermediğini söylemek zor görünüyor. Muhtar ve onun çevresindekiler bu teklifin ateşli savunucuları haline geliyor ve Cemre ile hukuki bir anlaşma yapıyorlar. Bu hukuki anlaşma gereği de bir an evvel mahalledeki gecekondularını kendi iradeleri ile boşaltıp Kâğıthane’de kendilerine verilen apartman dairesine taşınacaklardır. Tüm bu olup bitenler ise el altında gizli bir şekilde yürütülmüştür. Bu durumda mülksüzleştirme sürecinin hala aktif olduğu ve bu sürecin akbaba taktikleri üzerinden yürütüldüğünü göstermektedir. Harvey’in (2013: 104) Baltimore üzerine anlattığı mülksüzleştirme hikâyesinin bir benzerinin de burada bulunduğunu belirtmek mümkün. Yine ortada bir “sözleşme”, çeşitli “tahnütnameler” vardır ve “imzalar” vardır. Ancak tüm bunlar ise bir “tuzaktır”.

Çünkü bu sözleşmelere noter huzurunda imza atanların neredeyse çoğu sözleşmenin maddelerini anlamaktan oldukça uzaktır. Neye imza attıklarının ve nasıl bir tahahhütün altına girdiklerinin bile farkında değildirler. Bir akbaba taktığı olan bu tahahhütname ve sözleşmenin analizi ise bir sonraki bölümde yapılacaktır.

4.3.4. Kâğıthane Tahliyesi ve Sonrası

Cemre İnşaat'ın Kâğıthane teklifini dönemin mahalle muhtarı ve çevresindeki Koyulhisarlılar üzerinden mahalleye pazarladığı görülmektedir. Kâğıthane teklifine göre mahalleli Cemre İnşaat'ın teklifini kabul edecek ve evlerini tahliye edip Kâğıthane'de kendilerine ücretsiz verilen apartman dairelerine taşınacaklardır. Burada artık “dozerle” değil yeni bir teknik ile tahliye sürecinin devreye sokulduğu görülmektedir. Daha önce belirtildiği gibi bu teklif özellikle muhtar ve çevresindekiler tarafından kabul edilmiş ve Cemre ile 40 aile anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşma ve verilen taahhütler gereği de evler iradi olarak boşaltılacak ve bir daha kullanılamaz hale getirilecektir.

A1 kendisi ile yapılan görüşmede mahalle derneğinin yıkımından sonraki ve yıkımlar esnasındaki yaşanan olaylardan sonra Mehmet Ali Şahin ile bir görüşme yapıldığını, Mehmet Ali Şahin'in bu görüşmede Derbent'te artık yıkımın olmayacağını ifade ettiği belirtilmiştir. A1'e göre burada ifade edilmek istenen şey yıkımın değil, dozerle yıkımın olmayacağıdır. Buradaki yeni süreç insanları ikna ederek yani kandırarak mahallede yıkımın gerçekleşmesidir denilmektedir. Yani Kâğıthane teklifi mahallenin mücadele tarihinde yeni bir tahliye stratejisi olarak devreye sokulmaktadır:

Mehmet Ali Şahin gelmişti, artık böyle bir yıkımın olmayacağını ama bu yıkımın olmayacağı anlamına da gelmiyordu yani. Böyle bir yıkım olmayacak yani. Artık direk dozerle girmekten değil de işte daha sonra anlıyoruz ki insanları ikna ederek, kandırılarak bir şekilde böyle (A1, 53, Erkek)

A1'e göre Kâğıthane teklifinin devreye sokulmasının nedeni 2006 yılındaki dernek binasının yıkılması sırasında mahalle halkının göstermiş olduğu direniş. Bu şekilde doğrudan mahalleyi tahliye edemeyeceğini anlayan Oto Sanatkârları ve Cemre İnşaat grubu Kâğıthane teklifini 40 aile ile geceleri görüşerek ikna etme yoluyla kabul ettirmişler ve bu teklifi kabul eden 40 aile ile sözleşme imzalanarak Kâğıthane'deki gecekondulara yerleştirilmişlerdir. Hâlbuki yaptıkları sözleşmede Kâğıthane'deki konutların tapularının verilebilmesi için Derbent'in 5 yıl içerisinde yıkılması gerekmektedir. Bu durum da Kâğıthane teklifini kabul edip, evlerini boşaltarak mahalleyi terk edenlerin zor durumda olduklarını göstermektedir:

AKP'nin gene işte mahalleyi direkt yıkmaktansa yıkamadıklarından işte bu 2006'daki dernek binasının yıkılmasında görüyorlar ki bunu böyle yıkamayacağız. O dönemin Mehmet Ali Şahin havaalanında yaptığı açıklama böyleydi. Başka şekilde yıkacağız demişti. Burada yaklaşık 40 aileyi bir şekilde ikna ederek, kandırarak, tek tek yani ev ev belediyeye çağırarak, bizzat gelip geceleri görüşerek bilmem ne yaparak bu insanları buranın nasıl olsa yıkılacağını, işte Kâğıthane'de ev vereceklerini, bir mukavele var imza attıkları, tapu vereceklerini, oradaki her dairesine daire vereceklerini, gecekondulara yerleştiriyorlar bazılarını. Burada 5 yıl sözleşme mi neyle, 5 yıl içerisinde Derbent yıkılırsa tapularını verecekler ki Derbent'in yıkılamayacağını gördüler (A1, 53, Erkek)

A8 Kâğıthane teklifini kabul edenlerin kandırıldıklarını düşünüyor. Mevcut mahalle muhtarı Metin Ateş bu komşuların kandırılmasının baş sorumlusu olarak gösteriliyor. Tabii bunun yanında gidenlerin dünya görüşü olarak da muhtara çok yakın olduğunun altını çiziyor. A8 Kâğıthane teklifini kabul etmeleri için cami hocalarının getirilerek ikna çalışmalarında aktif olarak devreye sokulduğunu ifade ediyor. Cami hocalarının temel argümanı zaten başkalarının arazisinde izinsiz oturmanın haram olduğu şeklindeymiş. Böyle bir "akbaba taktiği"nin gerçekleştiğini bizzat gidenlerden bazıları dernek başkanı A8'e anlatmış:

Onların kandırılması bu muhtarın öncülüğünde bu gidenlerin 42 tane ev gitti. En az bunların 40 tanesi muhtarın akrabası ve hemşehrisi idi. İstisna üç tane ya da 5 tane ev değişik. O da gene muhtarın dünya siyasi görüşü olarak bağlantısı olan insanlar gidenler. Yani sana samimi söyleyeyim, ilk defa söylüyorum, insanların yeryüzünde bende bir inanç grubunda ayrıca bir görevim var, yöneticiyim. Cami hocalarını getirerek ikna etmişler şöyle ki; bak 'siz işte başka birisinin arazisi üzerinde oturuyorsunuz, siz

Allah'a karşı geliyorsunuz, burası başkasının tapulu yeri, eğer siz burada kalırsanız bu insanların yerini boşaltmazsanız ahrette cayır cayır yanarsınız' diye değişik mahallelerden imamlar getirerek gizli toplantı, sohbet toplantıları yaparak o komşularımızı öyle ikna ettiğini bizzat gidenler anlattı bana (A8, 54, Erkek)

A6 kendisinde yapılan sözleşmenin bir nüshasının olduğunu ifade ederek mülakat sırasında bu sözleşmeyi göstermiştir (EK: 41). Bu sözleşme koşullarının kabul edilemez olduğunu ifade etmekle birlikte bu koşulları kabul edenleri de asla anlayamadığını ifade ediyor. Bu sözleşmenin maddelerinin oldukça otoriter olduğunu düşünüyor, böyle belirsiz bir sözleşmeye mahalle halkının ikna olmasını da anlayamadığını ifade ediyor. Bu sözleşmenin noterden onaylı bir şekilde yapıldığını görebiliyoruz; eğer evler zamanında teslim edilemezse sözleşmeyi kabul edenler hiçbir hak talebinde bulunamazlar. Bu durum da bu sözleşmenin çeşitli tuzaklar içerdiğini göstermesi açısından bunun bir "akbaba taktiği" olduğunu göstermektedir:

Bize sözleşme imzalatırdılar, sözleşmenin de metnini bir nüshasını verebilirim size, imzaladığı sözleşmede de diyor ki evini ben dediğim zaman yıkacaksın, benim dediğim evin metrekaresini kabul edeceksin, benim dediğim şartları kabul edeceksin, ben ne zaman istersen evini sana teslim edecem, tarihi belli değil, eğer teslim edemezsen de 50 bin lira parayı alıp gideceksin. Noterden böyle sözleşme imzalatıyorlar buradaki insanlara (A6, 49, Erkek)

A15 Kâğıthane teklifini kendilerine yönelik yapılan bir saldırı biçimi olarak görmek ile birlikte "para" kullanılarak mücadelelerinin hedef alındığını ifade ediyor. Geçmişten beri "para ve din" ile kendilerine saldırıldığının altını çiziyor. Artık din propagandası üzerinden kendilerine yapılan saldırıyı insanların "yemediklerini" ama paranın hala etkili bir propaganda aracı olarak kullanıldığını düşünüyor. Bunun için toplumdaki ekonomik sıkıntısı olan kişilerin seçtiklerini ve bunları rant lobisinin yanlarına çektiğini ifade ediyor. A15 bu yaşananları ve işleyişi "ekonomik bir faşizm" olarak ifade ediyor yani ona göre Kâğıthane teklifi bir ekonomik faşizm. Bu ekonomik faşizm ile mahalle içerisinde belirli kişilerin seçilerek "evlerine nokta atışı" yaptıklarını tespit ediyor:

Şu anda bize bir tek şeyle vurabiliyorlar din bir, para iki. Olayı artık siyasi ideolojiden geçirdiler. Biz otomatikman arkadaşlarımız da gördü bu mücadelede taraf tutanlar bizler dinsiziz. İki öbür tarafa bizim şeyimizden gene siyasi duruşumuzdan ötürü. Bir de mazlum bir halkız biz yani. Gerçekten burada Sinoplusu, Kastamonulusu ezilen bir halk yani. Adamın çoğu bunu idrak edemiyordu, idrak ettirmeye başladık artık. Ve parayla insanları cezp etmeye çalışıyorlar. Ellerindeki tek güç bu kaldı. Artık din safatasını kimse yemiyor da dini propagandayı ama ekonomik olarak gerçekten insanları güzel baskı altına alıyorlar. İyi vaatlerde bulunuyorlar, kandırıyorlar. Buna kendi çok yakınimdaki insanlar da aldandı. Hani birinci dereceden akrabalarım da dâhil. 3 kişi 5 kişi de olsa burada belli toplumların içinde atıyorum Diyarbakırlıların içinde beni seçiyorlar hedef, sıkıntıda olduğumu biliyorlar kredi kartı borcu olduğunu, banka kredisi borcu olduğunu geçinemediğimi biliyorlar, çözüyorlar bu tip insanları ve evlerine nokta atışı yapıyorlar. İşte sana şunu vercez bunu vercez, sana ev vercez, yalan tapular. Yalan vaatler bilmem ne. Hatta bazılarının borçlarını bile sildiklerini biliyorum ben. Şahidim. Banka borçlarını sildirip mücadelelerine katıyorlar yani. 3 lira 5 lira neyse. Bu şekilde ekonomik bir faşizm uyguluyorlar yani (A15, 39, Erkek)

A20 kooperatif yöneticisi olarak Cemre İnşaat'ın mahalledeki uzantıları ile kendi köylülerini, kendi yakınlarını ikna ettiklerini “evlerini ellerinden aldılar” söylemi üzerinden ifade ediyor:

Cemre İnşaat, Cemre İnşaat tabiki burdaki uzantıları ile birlikte çıkardılar... Bunlar Cemre İnşaat'ın şeyleri paralelcileri. Yani bunlar maşaları işte. Bunlarla birlikte kendi köylülerini, kendi yakınlarını ikna ettiler. Dolayısıyla o evleri aldılar ellerinden yani (A20, 49, Erkek)

A35 Kâğıthane teklifini “direnişi kırma stratejisi”nin bir parçası olarak değerlendiriyor. Bu şekilde 45 hanenin Kâğıthane'ye gittiğini ifade ediyor. Burada ona göre Büyükşehir ile Oto Sanatkârları bir araya gelip ve bu bir aradalığamahalle muhtarlığını da kataraktan Kâğıthane teklifini oluşturduklarını ifade ediyor:

2012'de bu proje çıktı. İşte Büyükşehir'in yaptığı proje durumu ortaya çıktı. Ve şey bastırmaya başladı, Oto Sanatkârları 'boşaltın burayı' diye ve şey yaptılar Büyükşehir ile Oto Sanatkârları bir arada olup, bir araya gelip ve bunu muhtarlık ozaman ki Derbent muhtarının da ortaklığıyla 45 kadar evin. Evdekilere demişler ki 'siz Kâğıthane'yegidin, biz burayı yıkacağız. Siz devrederseniz, size vereceğiz ama devretmezseniz evlerinizi yıkamaz, hiçbir şey alamayacaksınız' (A35, 30, Erkek)

A44 Kâğıthane teklifinde insanların evleri üzerinden oluşan mağduriyetlerinin kullanılarak insanları satın aldıklarını, bu anlamda Kâğıthane teklifinin “gayri meşru” ve “gayri ahlaki” olduğunu ifade ediyor. 2009 yılında kendilerinin bunu fark ettiklerini, bunu mahalle muhalefetiyle paylaştıklarını ve bunun için bir direnişin, bir mücadelenin verilmesi gerektiğinin ifade edildiğini söylüyor:

Ama şunu gördük yani alttan alta insanların evini mağduriyetlerini kullanarak satın alıyorlar. Yani şu var ortada bir direniş gerçeği var, o direniş gördükleri için, o direniş parçalamak için birbirinden habersiz gizli bir şekilde evleri satın alıp onları tek tek gönderip bu direniş kırmaya yönelik bir çalışma var. 2009'da biz bunu fark ettik. Bunu mahalleye söyledik, bunun için bir direnişin gelişmesine inandık. Bunu her zaman da savunuyoruz (A44, 47, Erkek)

A44'e göre bu mahalle üzerindeki kara bulutları gezdiren kesimler Cemre İnşaat. Cemre İnşaat onun açıklamasında "rant lobisi" olarak ifade ediliyor. Belediyenin burada çokta masum olmadığı ortaya konuluyor. Özellikle de CHP belediyesinin bu konuda yani kentsel dönüşümün mahalledeki mağduriyeti artırması konusunda yeterli bilince sahip olmadığını ifade ediyor: "Cemre İnşaat. Yani lobi o. Rant lobisi yapıyor bunu. Ama bunu yaparken belediye çok masum değil yani. Yani CHP belediyesi bu işin farkında değil" (A44, 47, Erkek)

Mahalle halkına Cemre İnşaat ve mahalle muhtarı üzerinden Kâğıthane teklifinin yapılması ve bu teklifin muhtar ve çevresindeki Koyulhisarlılar ağırlıklı olmak üzere kabul edilmesi sonrasında bu evlerin tahliyesi konusu gündeme gelmiştir. Tabii mahallelinin bazılarının Cemre İnşaat ile beraber olup mahalle muhalefetinin aleyhine bir şekilde çalışmalar yürütmesi mahallede rahatsızlık oluşturmuştur. Bu rahatsızlık durumu Kâğıthane teklifini kabul edenlerin tahliyesi sırasında da kendisini göstermiştir. Bu tahliyede aynı mahalle derneğinin yıkımı esnasında yaşanan olaylar gibi cereyan etmiş ve bir polis müdahalesi yaşanmıştır. Mahalleye yine yoğun bir gaz bombası uygulanmıştır. Kâğıthane teklifini kabul edenlerin sözleşme gereği evlerini bir an evvel tahliye etmeleri gerekiyordu, bunun için tahliye işleminin gerçekleşmesi bir zorunluluktur. Bundan dolayı da polis marifetiyle bu tahliye ve taşınma işlemlerinin gerçekleştiği görülmektedir. Kâğıthane tahliyesinde yaşananları mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlar çerçevesinde şöyle anlatmak mümkün.

A20'ye göre bu mahalleyi boşaltma olayı da aslında bir yıkım olayı olarak tanımlanabilir. Çünkü tahliye ekiplerinin iş makineleri ile geldiklerini görüyorlar ve iş makinelerinin yanında 500 civarında çevik kuvvet polislerinin olduğu ifade ediliyor. Yaşananlar sırasında da bu büyük yıkımı gerçekleştiremedikleri vurgulanıyor, kendilerinin direnişi olmasaydı bu tahliye girişiminde en az 80 100 tane evin yıkılacağını ifade ediyor:

Tamamen iş makineleri ile gelmişlerdi. Yani aldıkları evleri boşaltıp polis nezaretinde o 1000 1500 civarında çevik kuvvet polisi geldi. Polis gaz bombalarıyla çatıştık, çok şeyler yaşadık. Yani biz bu mahallede işte o yıkımı gerçekleştiremediklerinden dolayı öyle bırakıp gittiler. Yani yoksa çok büyük bir yıkım olacaktı yani en az 80 100 tane ev yıkılırdı yani (A20, 49, Erkek)

A13 bu tahliye sürecinde siyasi partilerin mahallelerinde çalışmalar yaptığını gözlediğini ifade ediyor. 2012 yılının Şubat ayında 40 tane komşunun bir anda bir gecede evlerini boşalttığını ifade ediyor ve bu süreçten kendilerinin asla haberdar olmadıklarını vurguluyor. Yani bir anlamda bu 40 komşu evlerini tahliye etmeye başlayınca şaşırıklarını, şok olduklarını gözlemlemek mümkün. Burada bu müdahalede kapalı kasa kamyonların geldiğini, çevik kuvvetin mahalleyi yine ablukaya alıp gaz bombalarıyla “diskalifiye” ettiklerini ifade ediyor ve A13 bu müdahale ile de aslında Derbent'te tam olarak ne olduğunu idrak ettiklerini ifade ediyor:

Bu sefer mahallemizde bazı siyasi partiler alttan alttan çalışmaya başlayıp insanları tek tek kandırarak, ikna ederek, yalan politikayla bizim komşularımızın evlerini satmaya ikna ettiler. Bu da 2012 yılının Şubat ayında kırk tane komşumuzun bir gecede evlerini boşaltıp gitmesine sebep oldu. Biz bunu nasıl öğrendik ertesi sabah kalktık (Tabi böyle bir söylenti var ama hep bir söylentiydi) diyorum ki abisi kardeşine söylemedi. Abisi üst kattaki evini satmış üç liraya beş liraya ciddi parada değil ha maksimum alınan para ya altmıştı ya yetmiştire, satmış abisi kardeşine söylemedi. Baba oğluna söylemedi... bir gecede sabah kalktığımızda o Derbent in bütün caddesinde yüzlerce kapalı kasa kamyonlar ve içlerinde çevik kuvvetle indiler ve hepimizi ablukaya alıp gazlarla bizi diskalifiye edip bizi tamamen pasifize ettiler. Biz o gün anladık ki bu Derbentte ne oluyor diye (A13, 49, Erkek)

A1 gece saat 3 ile 4 civarında polislerin geldiğini ve polislerin beraberinde 35 40 civarında iş makinesini getirip ormana yerleştirdiklerini gördüğünü ifade ediyor. Bu

tahliye girişimini de evleri boşaltıp mahallede bir yıkımın uygulanması olarak ifade ediyor ama buna yine izin vermediklerini, tahliye sürecinin ancak “polis nezaretinde” tamamlanabildiğini ifade ediyor:

Gece saat 3’de, 4’te, gece saat 3’de geldiler, iyi hatırlıyorum, polis 3’te geldi, bu yaklaşık 35-40 tane de iş makinesi getirmişlerdi, ormanın içerisine yerleştirmişlerdi. Bu evleri boşaltıp burada bir yıkım başlatmak istiyorlardı. Ama orada da bunu başaramadılar. Evlerini bir şekilde polis nezaretinde götürdüler (A1, 53, Erkek)

A15 bu tahliye girişimini “boşaltma” olarak ifade ediyor ve bu boşaltma girişiminde yaşananların mahallenin psikolojisini çok olumsuz etkilediğini ifade ediyor ve bundan dolayı bu Kâğıthane tahliyesini de “algı operasyonu” olarak tanımlıyor:

Ordaki büyük boşaltma meselesine psikolojisi bozulmuştu. Çünkü burada kamyonlar peş peşe gidiyordu. Burada bu bir operasyondur, algı operasyonu diyoruz ya. İşte mahallede birden kamyonlar peş peşe gidiyordu. İnsanları ‘bu mahalle tahliye ediliyor, bitti mücadele bitti’ algısını oluşturmak için o insanları boşalttırdılar orda (A15, 39, Erkek)

A20 sabah saat dört buçuk gibi mahallede bir hareketliliğin başladığını söylüyor. Okulun bahçesinde iş makinelerinin ve panzerlerin yığıldığını ve biranlamda okulun bahçesini kendilerine “üs” olarak kullandıklarını ifade ediyor. Daha sonrasında saat beş, beş buçuk gibi operasyonun başladığını, halkın hemen ona karşı toparlanıp karşı koyduğunu ve bu şekilde de yıkımı gerçekleştiremediklerini ifade ediyor:

Sabahleyin zaten saat dört buçuk falandı, mahallede bir hareketlilik başladı. Tabii gece gece dört buçukta zaten okulun bahçesinde yığılmışlar. Okulun bahçesine yığılmışlar polisler. İş makineleri, iş makinalarıyla, panzerle orayı kendilerine üs olarak kullanmışlar okulun bahçesini. Daha sonra harekete geçtiler. İşte tabii mahalleli uyandı. Mahalleli uyanınca bağışmalar çağrışmalar herkes uyandı. Artık sabah beş buçuk altı gibi operasyon başladı. Tabii halk çok çabuk toparlandı. Hemen karşı koyduk. O karşı koyma ile beraber zaten yıkımı gerçekleştiremediler. Sadece boşaltılacak olan evler polis nezaretinde kamyonet getirmişler 25 30 tane. Yani o evleri boşaltacaklar ev sahiplerini polis nezaretinde çünkü başka türlü boşaltamazlardı burayı. Polis nezaretinde boşalttılar evlerini, alıp gittiler (A20, 49, Erkek)

A25 bu tahliye müdahalesinin 2011’in Mart ayında olduğunu belirtiyor. O gün tahliye olacakların eşyalarını taşımak üzere en az 250-300 tane kamyonun

geldiğini gördüğünü ifade ediyor. Yine bir müdahale oluyor diye düşünmüşler ama mahalle derneğinin yıkımındaki gibi bir müdahalenin olmadığını anlamışlar. Kamyonlar daha çok Kâğıthane teklifini kabul edenlerin ağırlıkta olduğu Sivas mahallesine doğru hareket etmiş:

Yine 2011'in Mart ayıydı galiba. Gene sabah altı buçuk yedisine doğru buraya Büyükşehir'e ait şeyler, kamyonetler eşyaları taşımak için en az abartısız söylüyorum hiç yoksa o gün bizim benim üstyoldan gördüğüm saydıklarımın en az 250 300 tane araç var...o ara Cemre'nin Maslak'taki ofisine gidip sözleşme yapıyorlar, anlaşma yapıyorlar. Sabah altı buçuk yedi gibi yüzlerce belediyenin otobüsleri geldi. Mahallenin tabi biz sanki gene bir müdahalenin olduğunu düşündük ama tabi saatler ilerledikçe firmayla gizli anlaşma yapan muhtarın kandırdığı insanlar kısım kısım belli yerlerden tabi daha çok Sivas mahallesi'nden gene binlerce polisin yığıldığı bölge orası (A25, 41, Erkek)

Tabi bu esnada tahliye için gelen kamyonlara halk tepki göstermiş. Kamyonların şoförleri ise kamyonlarını bırakıp kaçmak zorunda kalmışlar. Polis de bunun üzerine yani taşınma olayı mahalle muhalefeti tarafından engellenince hemen biber gazlı müdahaleye başlamış ve arbede yaşanmış:

Her evin etrafını neredeyse ortalama 250 300 polis tutuyor. Kısım kısım geliyorlar. Tabi halk o anda gönderdiği o yüzlerce kamyonlara tepki gösteriyorlar. Kamyoncular birçoğu artık bırakıp kaçtılar. Artık biz burada yapamayız, bunun için gelmedik, bize sadece eşya taşınacağı bilgisi söylendi. Bu insanların çoğu polisler ile gelen şoförler. Daha sonrasında ise polislerle tartışmaya başladılar. Tabi birçoğu bırakıp kaçıyor. Bu işi yapmıyorlar. Tabii evlerini boşaltanlar oldu. Onlara sözlü müdahale baya oldu. Kadını erkeği o gün de tabii polisle biber gazı atmak için zaten bahane arıyordu. O günde gene mahalleyi biber gazına boğdular. Ama çoğunluğu tabii ki gittiler birçoğu eşyasını alamadan gitti zaten. Çünkü gene ciddi bir arbede yaşandı burada (A25, 41, Erkek)

A19 Kâğıthane tahliyesindeki polis müdahalesinin ve yaşananların şiddetinin 2006'daki dernek binasının yıkımı ile sonuçlanan saldırı ile kıyaslandığında daha hafif kaldığını ifade ediyor. 2011 yılındaki bu olaylarda artık CHP'den Belediye Başkanı seçilen Şükrü Genç mahallelinin yanına gelerek destek oluyor ve bu da şiddet olaylarının azalmasına zemin hazırlıyor:

Biraz daha hafifti çünkü Şükrü Genç sağolsun o geldi. İkinci dönemde Şükrü Genç vardı. O zaman daha farklıydı. 2006'da dernek binasının yıkılışı çok farklıydı. Çok başka bir şeydi. Buradaki evler boşaltılırken de karşı tarafta oldu zaten olay orada patlak verdi. Saat dört buçuk beş gibi. Ama orda da zaten sağolsun Şükrü Genç biraz yatıştırdı polisleri. Hani biraz daha engelledi. En başta o biraz kendini siper etti öyle yani yatıştırdı olaylar çıkmadı (A19, 35, Kadın)

A41 taşınanların eşyalarını alamadan kaçıp gittiklerini belirtiyor. Tahliye işleminin olduğu günün gecesinde 12'den sonra elektririklerin kesildiğini belirtiyor.

Bu elektririk kesintisi ona göre “Devletin işi”:

Gece bir ara elektrikler kesildi mahallede, 12'den sonra. Devletin işi bu çünkü gece 12'den sonra elektrikler kesildi. Sonra baktık ki arabalar bu Sivaslıların arabaları vızır vızır gelip gidiyor, kamyonlar arabalar ne olduğunu şaşırдық. Gece 3 buçuk 4 oldu ben uyuyamıyorum. Hani işkillendik babamla beraber uyumadık (A41, 18, Erkek)

Bu tahliye sırasında müdahaleye muhtarlığın önünden başladığı görülüyor. Bu müdahale olur olmaz Derbent'in evlerinde sıkça olduğu ifade edilen düdüklele mahalle halkı durumdan haberdar edilerek bir anlamda halk seferber ediliyor. A40'a göre 5 dakika içerisinde mahalleli örgütlenip muhtarlığın önüne çıkıyor. Yoğun gaz bombası ile birlikte de direniş daha fazla güçleniyor:

Müdahaleye yukardan muhtarlığın önünden başlıyorlar. Ve ilk siren sesiyle, ısıklık sesiyle bu Derbentin evinde birçok bu eski bekleçi düdükleleleri var ya o olur. Herkeste vardır. ...bir tanesi Tomaları ve polisleri görüyo, koşarak buraya geliyo... bir müdahale bekleniyor çünkü sabah işten geliyor biz işte yani o ona o ona bu dediğim 5 dakika içinde örgütlenip yani telefon zinciriyle, o düdüklele sesleriyle herkes muhtarlığın önüne çıkıyor. Hani karşı karşıya geliyorlar polisle. Polis müdahaleye başlıyor. Şimdi halk da yavaş yavaş toplanıyor, toplatmamak maksatları. Gaz yemeye başlayınca tabi ne oluyor şimdi benim kapımın önüne gaz bombası atsalar benim ilk yapacağım şey kapıları açıp ordaki halkı yaşlıları çocukları içeri almak. Sen bunları nasıl içeri alırsın. İnanmazsınız kadının içeride beşikte çocuğu yatıyor, şeyleri kaldırıyorlar, çevik kuvvet şeye çıkıyor, çatıya çıkıyor, o kiremeti kaldırıyor, kiremetin altı zaten biliyorsunuz gecekondu tabanı ne kadar sağlam olur yani tahtayı söküyor ve içeri gaz bombası pompalıyor (A40, 40, Erkek)

A13 de mahalle olarak o gün çok ciddi bir sınav verdiklerini ve mahalle olarak önemli bir mücadele gösterdiklerini ifade ediyor. Sabah 4'te başlayan mücadelelele, akşam on buçuğa kadar sürmüş. Ve bu tahliye operasyonu durdurulmaya çalışılmış. Neler yapıldığını A13 şöyle anlatıyor: “Biz o gün hakikaten Derbent halkı mücadeleyi bırakmadık, sabaha kadar. Sabah dörtte başladı akşam on buçuktu biz orada ev boşaltmalarını önlemek için her şeyiyaptık. Arabalar taşlandı gelen kamyonların şoförleri taşlandı kovalandı, polisle çatışıldı” (A13, 49, Erkek)

A1 karşı tarafın amaçlarının sadece bir “tahliye” değil, tahliye edilen

gecekondukların yıkılması olduğunu düşünüyor. Bu şekilde özellikle Sivas mahallesinden başlayarak bir şantiye kurarak mahalleyi ortadan kaldırmak olduğunu düşündüklerini ama bunu karşı tarafın başaramadığını ifade ediyor. Başaramamalarının nedeni olarak da halkın direnmesini gösteriyor. Bu direniş ve mücadele kapsamında da Büyükdere Caddesi trafiğe kapatılmış: “Amaçları orda 40 tane binayı yıkmak, yaklaşık 72 daire falan yapıyor, orayı yıkıp burada bir şantiyeyi kurup mahalleyi ortadan kaldıracaklardı. Bunu da yapamadılar çünkü halk gerçekten direndi. Büyükdere Caddesi’ni trafiğe kapattı” (A1, 53, Erkek)

Tahliye işlemi de bir şekilde gerçekleştikten sonra taşınanlar Kâğıthane’ye yerleştiler. Ama mahalle muhalefetine göre onlar da mağdur oldular. A13’e göre “hepsi perişan oldu”. Perişan olmalarının sebebi imzaladıkları sözleşmeler. Sözleşmeye göre evlerini tahliye edenler tahliye ettikleri evlerini “kullanılmaz” hale getirmek zorundalar. Bu konuda sözleşmenin içeriğini ve bu konuda evini tahliye eden birinin evini nasıl harebe haline getirmeye çalıştığını görebiliyoruz:

bu işin peşkeşini çekenler Kâğıthane’de ev verdiler. Ama verdikleri evin de bizde mevcut sözleşmelerin dışında tapusunun arkasında sözleşme var. Diyor ki Derbente teslim ettiğim binayı elektrikliğini, suyunu, doğalgazını keseceksin, evi üçüncü bir şahısa kendini zaten söylemiyor, üçüncü bir şahısa dahi oturmayacağını tahahhüt edeceksin. Şayet bunları yapamazsan o Derbentteki boşalttığım para verdiğim ya da ev verdiğim yeri boşaltamazsan inşaat şirketinin belirleyeceği rakamın, aynen böyle sözleşme, yüzde 50 fazlasıyla ödeyeceğimi tahahhüt ediyorum. Sınır üç yıl. 3 yıl içinde bunu yapacaksın. Sene 2012’de bu işe başladılar, sene 2014’deyiz. Ve arkasından vermiş oldukları tapunun arkasında şerh var. Bu şartlar uygulanmazsa vermiş olduğum evin tapusu iptal olur diye. Ben anlamıyorum ki insanlar bu kadar cahil mi? (A13, 49, Erkek)

Evlerini tahliye edenlere yönelik mahalle halkından çok ciddi tepkiler geldiği için gidenler artık mahallelerine geri gelemiyorlarmış. A1 tahliye edenlerin yaptıklarının “hoş bir şey” olmadığını ifade ediyor. Kendilerine Cemre İnşaat’ın çalışmalarına inanmamalarını söylemişler ama onlar dinlememişler:

O insanlar da bir daha bu mahalleye de gelemiyor çünkü gerçekten yaptıkları hoş bir şey değildi. Biz defalarca temasta bulunduk, defalarca gittik görüştük, yapmayın. Ya sen evini satmakla sadece evini satmıyorsun. Komşunu da satıyorsun. Yani anlaşmayın imzalamayın dememize rağmen eğer burada kalacaksa ya hep beraber ya

hiçbirimiz dememize rağmen ama bir şekilde bu insanları kandırdılar. Oraya götürdüler, boşalttılar evleri (A1, 53, Erkek)

Kâğıthane'ye gidenler ile mahalleli arasında görüşmeler de olmuyor değil. A6 bu şekilde görüşenlerden biri olan gidenlerden bazılarının kendilerine kandırıldıklarını ifade ettiğini belirtiyor. Bu kandırılma psikolojisinden dolayı da birçoğunun sağlık durumu tehlikeye girmiş: “Gidenlerin hiçbiri de şey olmadı yani birçoğu hastalandı. Kalp krizi geçirdi, mutsuzlar yani, gidenler de, yani bizi kandırdılar diyor gidenler de. Biz daha sonra gidenler de görüştük, çok mağdur durumdalar” (A6, 49, Erkek)

Mahallenin gençlerinden A41 de gidenlerin kandırıldığını düşünüyor. Eski muhtarın onları kandırdığını, kafalarını çeldiğini ifade ediyor. Kâğıthane'ye gittiklerini, onların kaldıkları yerleri gördüklerini ve beğenmediklerini ifade ediyor. Onlara yapıları “hepsini toplamışlar etraflarını kapatmışlar” ile açıklıyor: “Onları kandırdılar abi, eski muhtar kandırdı onları. Satın gidin daha iyi yerde oturun falandı fıstıktı, oraya gittik abi gördük, g..t kadar yerde oturuyorlar, ayıptır söylemesi. Hepsini toplamışlar etraflarını kapatmışlar, bu yani o diğer Kâğıthane'yle aralarında hiçbir şey yok” (A41, 18, Erkek)

A39 da gidenler arasında çocukluk arkadaşlarının olduğunu belirtiyor. Onlarla yaptığı görüşmede gidenlerin hepsinin durumdan pişman olduğunu belirttiklerini ifade ediyor:

Çocukluk arkadaşlarım var aralarında nasıl böyle bir karar aldıklarını sorduğumda işte babam öyle dedi, öyle gittik hani kandırdılar bizi diyerek öyle söylenen laflar. Hepsi şu Kâğıthane'de. Hepsinin oturduğu yerler belli. Oturduğu evleri görüyorsun, kendileri bin pişman. Keşke diyor gitmeseydik de Derbente kalsaydık diyorlar. Kandırıldıklarını kabul ediyorlar (A39, 33, Erkek)

Tahliye'den sonra mahallede bugün de gezildiğinde görülebilecek metruk, bakımsız ve boş evler olduğu görülüyor. İşte bu durum evlerini tahliye edenlerin

Cemre ile yaptıkları sözleşme gereği oluşuyor. Çünkü bahsedildiği gibi tahliye edenlerin tahliye ettikleri konutlarını kullanılamaz halde bırakmaları gerekiyor. Sözleşme bunu empoze ediyor. Dolayısıyla tahliyenin en önemli sonuçlarından biri de mahallede bu şekilde metruk ve bakımsız evlerin olması. Bilindiği üzere bakımsız evlerin bir mahallede varolması o mahallenin “çöküntü alanı” olarak görülebilmeye yol açıyor. Bu şekilde Cemre İnşaat merkezli rant lobisinin mahalleyi varoşlaştırmaya ve insansızlaştırmaya çalıştığı söylenebilir. Şimdi bu durumu A1 şu şekilde anlatıyor:

daha sonra o evlere bazı mahalledeki kiracılar gitti yerleşti. Bazıları halen boş. Zaman zaman polis tarafından tahrip edildi. Polis ve muhtar Metin Ateş tarafından işte o evlerin duvarları yıkıldı, kapıları kırıldı, camları söküldü vesaire. Ama birçok yer dolu. Ama tabi denetimsiz olduğu için o evlere de dışarıdan gelip bu mafyavari şeyler de gelip yerleşmedi değil ama daha çok yoksul insanlar, kira ödeyemeyenler bilmem neler gitti o evlere yerleşti. ...o evler hala yıkılmadı ve duruyor. Ama belediye şey de vermiyor, buraya su da vermiyor, elektrik de vermiyor, doğalgaz olmalarına rağmen kapılarında onu da vermiyor. Yasal bir sisteme kavuşmasını istemiyorlar yani buranın... Harabe gibi bazıları (A1, 53, Erkek)

Bu durumun oluşmasıyla A41 mahallede polislerin daha fazla devriye atmaya başladığını söylüyor:

Derbent'te evler boşaldıktan sonra millet bunları iyice gördü başladı içmeye. Artık bir mekânımız var falan filan kalktılar gittiler orada içmeye başladılar. Polisler gelip devriye yapmaya başladılar. Normalde eskiden Derbent'te polis kolay kolay devriye atmazdı, şimdi daha çok atmaya başlıyor. Geçerken bir arabayla da geçmiyor, dört beş arabayla arka arkaya geçiyor. Yani ben bunlardan şikâyetçiyim (A41, 18, Erkek)

A39 da tahliye edilen evlerin boş halde durduğunu ifade ediyor. Ve bu evlerin de mahallenin olduğunu ifade ediyor. Eğer bu terk edilen ve metruk halde olan evleri bile yıkım için gelirlerse tekrardan mahalle olarak direneceklerini ifade etmesi de mahallede sahiplenme pratikleri üzerinden gerçekleşen bir mahalle mücadelesinin olmasını ifade etmesi açısından anlamlı görünüyor:

Şu an boş duruyo. Boşaltıldı...yıkırmayacak da şu an o evler boş ama o evler bizim. Onların değil artık gidenler gitti. Ama kalan evleri belediye almadı. Veya kooperatif aldı biz bunu kabul etmiyoruz. Kalan evler de bizimdir. Yani o gelip de sadece bir tane yıkıyoruz dediklerinde de yine büyük bir direnişle karşılaşacaklar, yıkamazlar... Sonuçta mahallenin her parçası birliktir. Yani bir parçası ayırılır diye bir şey yok. Hareket ediyorlarsa birlikte hareket edecekler (A39, 33, Erkek)

Bu bölümde mahalle halkının anlattıklarından hareketle Kâğıthane tahliyesi sürecinin birçok “akbaba taktiği” içerdiği görülebiliyor. Tahliyenin çok erken bir saatte başlaması, bu tahliyenin mahalle halkından gizli bir şekilde yapılması, tahliye sabahının gecesinde mahallede elektiriklerin kesilmesi, tahliye karşı mahallelinin protestosuna polisin sert müdahalesi mülksüzleştirme sürecinin halen temel bir strateji olduğunu gösteriyor. Kâğıthane teklifini kabul edenlerin Cemre ile yaptıkları sözleşmede tahliye ettikleri gecekondularını kullanılamaz halde bırakma maddesi de bir akbaba taktiği. Bu sayede mahallede metruk evlerin çoğalması hedefleniyor ve mahalle bir anlamda insansızlaştırılmaya çalışılıyor. Nitekim bu akbaba taktiği sonuç veriyor ve birçok gecekonduda yangın çıkıyor. Bugün de mahallede gezdiğinizde bu metruk, terk edilmiş bakımsız evleri görebilmek mümkün. Bu evlere sözleşme gereği elektirik, su bağlanamıyor. Yani kullanılamaz halde duruyorlar.

Burada vurgulanması gereken bir başka sonuç da mahalle halkının çoğunluğunun Kâğıthane teklifini reddedip mahallede kalma iradesini göstermiş olması. Bugün Derbentte hiçbir hanenin tapusu yok. Hukuki güvencesizlik var bu yüzden. Kendi yaptığımız görüşmelerde de tapu talebi çok sık tekrarlandı. Ancak buna rağmen mahalle halkının yasal tapulu bir apartman dairesini kabul etmemesi ve Derbentte yaşamak istediklerini beyan etmeleri, mahallede kalma iradesi göstermeleri mahalleyi dolayısıyla da mekânı sahiplendiklerinin bir kanıtıdır. Dolayısıyla da mekân sahiplenildiği için bu mücadele verilmektedir. Mekânı sahiplenmeyenler ise Kâğıthane teklifini kabul etmişlerdir. Buradan hareketle de tapusuz olmanın mekânı sahiplenme süreçlerinde olumsuz bir etken olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü mülksüzleştirme süreçleri ile mahalle tahakküm altına alındığından, mahalle “iç mekân” haline gelmiş ve halk mekânı sahiplenmeye

başlamıştır denilebilir. Lefebvre'nin (2014: 84) “dış mekân, topluluğun mekânı tahakküm altındayken, iç mekân, aile yaşamı mekânı sahiplenilmiştir” şeklinde tanımlaması bu bağlam için uygundur. Mülksüzleştirme süreçleri ile topluluğun yani mahalle halkının mekânları tahakküm altına alınmıştır. Gizli gizli anlaşmalar, yapılan sözleşmeler ve tahahütnameler, polis müdahalesi ve yıkımlar bunun açık işaretidir. Bunun karşısında iç mekân yani “mahalle” sahiplenilmiştir. Burada artık mahalle bir iç mekâna dönüşmüştür. Mahalle artık kamusal bir alan olmasının yanında artık aynı zamanda bir sahiplenilmiş mekân haline gelmiştir. Sahiplenme süreçleri daha öncesinde bize göre bu kadar radikal bir düzeyde değildi. Ancak Kâğıthane teklifinin net olarak reddedilmesi ise sahiplenici faaliyetin artık tamamen devrede olduğunu göstermektedir.

4.3.5. Gözaltı Süreci ve Yaşananlar

2011'deki Kâğıthane tahliyesi ile de mahallenin boşaltılamayacağı anlaşıldıktan sonra bu sefer mahalle muhalefeti meydana getiren öncü kişilerin gözaltına alınması süreci yaşanmıştır. Bu gözaltı sürecinin de mahalle muhalefeti ortadan kaldırmak için benimsenen bugüne kadarki en sert akbaba taktiği olduğu söylenebilir. 2012 yılında gerçekleşen bu gözaltı sürecini, neden gözaltına alındıklarını, gözaltı sürecinde neler yaşadıklarını, mahalle halkının buna tepkisinin nasıl olduğu gibi temalar üzerinden bu gözaltı süreci ortaya konulacaktır.

A13 gözaltına alınmalarını Atatürk Oto Sanatkârları ile Cemre İnşaat arasında gerçekleşen protokolün uygulanmasına engel olmaları ile açıklıyor. Bunun üzerine Cemre ile Oto Sanatkârları'nın mahalle muhalefeti üyelerini “KCK”dan içeri alınmalarını sağladıklarını düşünüyor:

Bu Atatürk Oto Sanayi Cemre İnşaat'la bir protokol yapıyor arasında...Şu maddeyi koyuyor: ‘Derbenti boşaltacaksın, boş hale getirdikten sonra biz sana boşalan yerlerde

yapılacak projeden yıkım karşılığında % 25 hisse vereceğiz'. %25 Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi yani arsa sahibi olduğu iddia edilen 131 dönüm arazi %25 kendisi alıyor geriye kalan % 75 de yapımçı inşaat firmasına kalacak. Plan budur. Biz burada direnince bu sefer başladılar Derbent üzerinde bu oyunlara. Fazla direnince bu sefer tuttular hepimizin bildiği gibi dernek başkanımız benim ve bazı yönetici arkadaşlarımızı sabahın beş buçuğunda KCK operasyonundan tutukladılar. Tabi ki bugüne kadar o süre içerisinde farklı baskılar yapıldı (A13, 49, Erkek)

A1 gözaltı sürecinin mahalle mücadelesi veren kişilere “gözdağı vermek” ve “itibarsızlaştırmak” amaçlı yapıldığını düşünüyor. Kendileri hakkında kamuoyunda “gecekondu mafyası” denilerek bir kamuoyu oluşturulmasını da bu itibarsızlaştırma süreci ile açıklıyor:

Şimdiki gözaltı şöyle bir süreç. Aslında burada toplumun önde gelen bir şekilde mücadele eden sağ ve sol hiç fark etmiyor, bir şekilde kendi yaşadığı alanları bulunduğu alanları yaşam alanlarını sorun edinen mücadele ederek öne çıkan insanlara gözdağı verip hatta bunları itibarsızlaştırmak. Bizi gözaltına alırken şey dediler gecekondu mafyası dediler, kamuoyunda böyle bir gündem oluşturdular (A1, 53, Erkek)

A8 de bu gözaltı sürecinin Cemre İnşaat, Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ve mahalle muhtarından oluşan rant lobisi olarak tanımlanabilecek kesimler tarafından yapıldığını ifade ediyor ve buradaki argümanların asılsız olduğunu, söylenenlerin ve haklarında iddia edilenlerin tamamen “iftira” olduğunu düşünüyor: “Mevcut Cemre İnşaat, Kooperatif ve muhtar işbirliğininin ihbarıyla. Onların ihbarıyla alındık. Karşıda bir iftira var tabi” (A8, 54, Erkek)

A9 ise bu gözaltı sürecinin Kâğıthane tahliyesinden hemen sonra gerçekleştiğini söylüyor. KCK operasyonu olarak medyada haber olduğunu ama bunun asılsız olduğunu, gözaltına alınmalarının nedenini kendi evleri ve mahalleleri için mücadele etmek olduğunu ifade ediyor:

40 kişinin boşaltılması olayından birkaç hafta sonra da mahallede bir operasyon yaptılar. 13 arkadaşımız gözaltına alındı. Bunların kimisine ‘şafak operasyonu’ dendi, kimisine ‘KCK operasyonu’ dendi, kimisine bilmemne. Tutturamadılar. Gerçekten de o arkadaşlar kendi evlerine, kendi mahallelerine sahip çıkmaktan dolayı (A9, 65, Erkek)

A20 ise örgüt kurmak gibi suçlamaların olmasını mahallelerini korumak ile açıklıyor. Gözaltı sürecini Cemre İnşaat’ın siyasi uzantılarını kullanması ile

açıklamakta:

Tek suçumuz dediğim gibi mahallemizi koruyup kollamak. İşte 'örgüt kurdu' dediler, 'şunu yaptılar bunu yaptılar' dediler. Hiçbir şey yok, deliller yok. Delil yok sadece mahallenin birliğini beraberliğini bozmak için bu Cemre İnşaat dediğimiz insanların siyasi uzantılarının gücü ile yaptıkları bir operasyondur (A20, 49, Erkek)

A13 de gözaltıların öncesi olduğunu, örgütlenmeye başlayıp halkı bilinçlendirmeye başladıklarını ifade ediyor. Karşı tarafın da boş durmadığını ve mahalle muhtarı üzerinden mahalledeki tüm gelişmeleri yakından takip ettiğini, bunun üzerinden kimlerin bu mahalle mücadelesini örgütlediklerini öğrendiklerini ve bu öncü kişilere gözaltı süreci ile nokta atışı yapıldığını düşünüyor:

2012'deki gözaltılardan öncesi var. Öncesi nedir? Biz artık yapılaşmaya başladık. Nedir? Halkımızı bir şekilde bilgilendiriyoruz. Bizimde bir haklarımız olduğunu anlatıyoruz, toplantılar düzenliyoruz. Diyoruz ki 'bu iş bu kadar kolay değil. Her zaman onların dediği yapılmaz. Bizim de burada haklarımız var. Hukuki haklarımızı kullanacağız'. Bunları anlatınca karşı tarafta boş durmuyordu tabii. Özellikle eski muhtarın burada oturup her türlü bilgiyi paylaşması gerekli yerlerle, herşeyi burada ajan gibi götürüyorlardı o ve arkadaşları. Birkaç kişi tabii ki biz bunu dediğim gibi halkı bilinçlendirmeye başladık. 'Hukuki haklarımızı arayacağımızı' söyledik. Bu süreçte tabii ki bize psikolojik baskılar siyasi partilerden olsun, başka yerlerden geldi. Ama tabii ki biz inandığımız yolda, halkın yararına olacak doğrultuda çalışmaya devam ettik. Bu süreçte tabii kooperatifimizi de kurduk, daha da bilinçlenmeye başladık. Artık hak hukuku biliyoruz. İnsanlar bize güvenmeye başladı. Güvenlerini temin ettikten sonra günden güne sayımız çoğalmaya başladı. Biz karşı taraf için, inşaat firması için bir tehlikeydik. Nasıl bir tehlikeyiz? 'Bunlar bilinçleniyorlar, orada dedikleri gibi ufacak bir grup değil bunlar günden güne de sayısı artıyor' diyor. Nedir toplum içerisinde nedir kim yapıyor işte belirli insanlar kim bunlar isimleri tespit edildi (A13, 49, Erkek)

A36 ise suçlamaların asılsız olduğunu, "ortaya çıkarılmış bir meselenin" olmadığını düşünüyor. Gözaltı sürecinin amacının tamamen "çamur at izi kalsın" hesabı mahallesi için mücadele eden "arkadaşlarımıza" "kötü bir imaj" vermeleri gerekiyordu ile açıklamaktadır. Ona göre bu gözaltı süreci de diğer birçok müdahale ve operasyon gibi başarılı olamamıştır:

Şimdi ortaya çıkartılmış bir mesele yok. Tamamen çamur at izi kalsın insanları işte bizim dernek olsun, kooperatif olsun bunun için de çalışan arkadaşlarımıza bir sıfat yapıştırmaları lazımdı. Hani halktan yana değilde kötü biri imaj verecekler. Halkın olan güvenini kaybetmeleri açısından. Başarılı olabildiklerini zannetmiyorum. Ya hani bugün muhtar Aydemir Görmez yapabildiysek hiçte başarılı olmuş bir operasyon değildi. Bunu herhalde gözaltına aldırarlarda çok iyi algılamıştır. Halkın kooperatife olan bakış açısını zedelemektir maksat (A36, 37, Kadın)

A25 gözaltı sürecini daha önceki müdahaleler tarihi içerisinde okuyor.

İzledikleri tüm taktiklerin tutmadığını, bu seferde bu mahalle mücadelesinde kimler aktif, bu mücadeleyi yürütenleri pasifize edersek mücadeleyi bitiririz diye düşündüklerini belirtiyor. Bunun üzerine telefonlarının dinlenmeye başlandığını belirtiyor:

İlk önce insanların zaafından yararlanmak, evlerini almak. Olmazsa kandırarak yapmak. Bizde kandırarak tutmadı. İlk ikisi tutmadı. Üçüncüsünde de dedi ki 'bu süreci biz nasıl bu insanları yıkabiliriz'. Üçüncü plan yaptılar; bu süreçte kimler aktif, kimler bu süreci halka önayak oluyor. Yani komutanları kafadan, bu komutanları bir şekilde mağdur edersek bu süreç dağılır diye düşündüler. Başka bir üçüncü plan yaptılar. O boşaltmadan sonra tabi o süreçten habersiz şu anda meşhur dinleme olayları, alımlar. Mart ayıydı tabi. O olaydan bir ay önce de dinlemeler başlamış. Dinlenmesi konusunda bir sıkıntı yok çünkü zaten gizli bir iş yapmıyoruz. Eviniz ile uğraşıyorsunuz, bununla uğraşıyorsun. Akabinde hemen şey yaptılar, 15 tane yönetici arkadaş; içlerinde bilinçli olarak sıradan vatandaşları da yaklaşık 9 tanesi gerçekten sürecin içinde olan, süreci götüren insanlara bir şekilde çamur atmak lazımdı. Onların kendine göre bu gidenlerden artık bu baskıyla onlardan bir şikâyet şeylerialıp biraz da paranın gücüyle bu işi bağlıyorlar (A25, 41, Erkek)

A19 ise gözaltına alınanları yakından tanıdığı için bu kişilerin KCK'dan suçlanarak gözaltına alınmalarını oldukça "ilginç" buluyor. Özellikle mahallede sağ görüşlü olması ile bilinen Aydemir Görmez'in KCK'dan gözaltına alınmasını anlamakta zorlanıyor. Bunu bir "kumpas" olarak gördüğünü belirtiyor:

KCK dediler. Sabaha karşı bu gözaltıların amacı bizi sindirmektir. KCK adı altında yapılmaları çok enteresandı. Terör örgütü baskını çünkü Aydemir abinin görüş olarak, siyasi görüş olarak da alakası yok. KCK ne alaka! Rıza amca'yı tanıyoruz, hepsi tanıdığımız insanlar olduğu için. İşte diyorum ya az önce terörist diye yansıtıldı haberlerde, o da onun devamıydı zaten. Öyle bir kumpas var zaten bizim mahallenin üzerinde. O bağlamda devam etti. Gereksizdi. Allah'a şükür de çıktılar, hiçbir şekilde bir şey yapamadılar (A19, 35, Kadın)

A20 bu gözaltı sürecinde ülkücülerin de KCK'dan içeri alındığını ironik bir dille ifade ediyor. Bunun bilinçli yapılan bir siyasi operasyon olduğunu düşünüyor:

15 kişi gözaltına alındı ise bunun onu Milliyetçi Hareket Partili idi. Ülkücü arkadaşlarımızı, hepsi bizim arkadaşlarımız. Ülkücülerden ama öyle bir kılıf uydurdular ki KCK operasyonu diye lanse ettiler insanlara. 10 tane MHP'li gözaltına alıyorsun, KCK operasyonu diye lanse ediyorsun. Kendileri de biliyorlar çok komik ama dediğim gibi siyasi baskıyla yaptılar bu işleri, bilinçli yaptılar. Cemre İnşaat'ın gücü olmaz ama siyasi baskıyla herşeyi yaptırıyorlar (A20, 49, Erkek)

A1 gözaltına alınanlar arasında sadece lider kişilerin olmadığını aynı zamanda sıradan mahalle halkının da olduğunu belirtiyor. Gözaltı süreci siyasi görüş farkı

gözetmeksizin sadece mahalle muhalefeti içerisinde yer alan kişilere yönelik gerçekleştirilmiş: “Yani orada MHP’lisi vardı, CHP’lisi vardı, Yurtsever’i vardı. Mesela ben kendim sosyalistim, bende vardım birçok insan da. Ev hanımları vardı, gerçekten hiç böyle aktif olmayan, öne çıkmayanlar bunları da bir şekilde aldılar” A1

A8 gözaltı sürecinden önce değişik araçlar koyarak mahalle muhalefeti üyelerine rüşvetler de teklif ettiklerini ama bunları kabul etmediklerini belirtiyor. Bunun ardından da gözaltı sürecinin gerçekleştiğini ve “ev hanımlarının” da olduğu 14 kişinin gözaltına alındığını ifade ediyor:

Mevcut dernek yönetimimizi de zaman zaman değişik araçlar koyarak değişik böyle çantacıları da araya sokarak rüşvet teklif etmeleri. Bir sürü ahlaksızlığa 2012 yılına geldiğimizde bütün bu olumsuzluğa rağmen üstelik bir de bize bir gözaltı yaptılar. Mevcut 4 tane ev hanımı işte derneğimizden bazı yönetici arkadaşlar mahallenin gençlerini temsil eden genç insanlar, ev hanımları böyle dolaylı olarak 14 tane insanı bizi böyle gözaltına aldılar (A8, 54, Erkek)

Gözaltı süreci sabahın erken bir saatinde yine adresleri belirlenen kişilerin evlerinin kapıları “koçbaşı” ile kırılarak başlamış. Ve bundan da herkes olumsuz etkilenmiş, psikolojiler bozulmuş: “çok ani sabah 4,5 5 gibi polisler koçbaşı dedikleri şeylerle kapılarımızı zorlayarak açtılar. Benim yiğenimin psikolojisi bozuldu. Herkesin, ailelerimizin psikolojisi bozuldu” (A20, 49, Erkek)

Bu gözaltılarda gözaltına alınanlardan biri olan mahalle esnafı A2 o dönemde çocuğunun yeni doğmuş olduğunu, prematüre olduğunu ve hastaneden yeni geldiğini, evde istirahat ederken kapıların birden zorlandığını hatırlıyor. Kendilerine resmen “terörist” muamelesi yapıldığını şöyle hatırlıyor:

Bizi aldıklarında 3 sene oldu... Benim çocuğum daha 1 aylık prematüre doğmuş, hastaneden geldim. O gece ondan sonra hanım hastanede, iki çocuğum da hastanede. Evde yatıyorum. Bir sabah kapılar böyle şeylerle vuruluyor ne diyorlar onlara keçiboynuzu mu diyorlar onlarla vurularak dövülüyor. Kapıyı açtık. Neyse. Amerikan filmlerindeki gibi lazerli silahları onlarla ışıklı... Ya arkadaş evde anam var, babam var. Bizim adresimiz belli. Bize o gün harbi harbi terörist muamelesi yaptılar. Harbi harbi terörist muamelesi yaptılar. Ondan sonra işte kapıyı açtım. Evi didik didik aradılar (A2, 40, Erkek)

A13 de A2'nin dediklerini destekleyecek bir şekilde gözaltına gelen polislerin normal polis olmadıklarını ifade ediyor. Evi basan polislerin maskeli olduklarını ve lazerli silahlarının olduğunu söylüyor. Bu ekipler güvenliği sağladıktan sonra diğer işlemleri çevik kuvvetin yaptığını söylüyor:

Bir sabah kalktığımızda sabah dört buçuk beş gibi benim evime gelindiğinde. Çevik kuvvet normal polis sivil ekipler gelmedi. Onlar vardı ama onların dışında ilk bizim evimize gelen maskeli, lazerli, silahlı yani artık şeylerde gördüğümüz, işte uçak rehinelere kurtarma operasyonlarında görülen bildiğimiz özel eğitilmiş polislerle evimize girildi. Bu tedbiri aldıktan sonra çevik kuvvet girdi. Ondan sonra diğer ekipler girdi. Bizi bir şekilde tabiki tutukladılar. Ev araması yapıldı (A13, 49, Erkek)

Gözaltına alındıktan sonra Emniyet'te terörle mücadeleyle götürülüyorlar ve çıkar amaçlı örgüt kurmak suçundan haklarında dava süreci başlamış oluyor: “terör ile mücadeleyle götürülüyorlar. Çıkar amaçlı örgüt kurmak diye biliyorum. İlk götürüldükleri yer terörle mücadele. Sonradan davayı böyle açıyorlar ama terörle mücadelede iki ya da üç gece kaldıklarını hatırlıyorum” (A35, 30, Erkek)

A39 ise bu gözaltı sürecinin kasıtlı olarak böyle yapıldığını ifade ediyor. Kapıların koçbaşları ile kırılması, terörle mücadele ekiplerinin mahalleyi bu şekilde basması, tüm bunlar mahalle muhalefetini itibarsızlaştırma ve halkın gözünde “bunlar terörist” imajı oluşturmaya yönelik stratejik hamleler olarak değerlendiriliyor. A39'a göre “amaç başka. Yıldırım amaç”:

Eve öyle bir baskın halinde geliyorlar ki sabah saat 4'te, yüzleri maskeli bir şekilde düşünün yani kapıyı açan kişileri. Hayatlarında böyle bir ortam yaşamamışlar, böyle bir şey görmemişler. Kapıyı vuruyorlar hani millet uykuda, uyanmamış da olabilir, çekiç başı ile kapılar kırılıyor, o şekilde içeri giriliyor. Milleti karga tulumba topluyorlar... Sen sabah 4'ünde amacın ne millet karakola götürmek mi? Bu şekilde karakola mı getirilir? Keçi başları ile kapıları kıracaksın, içeri girceksin millet sanki suçlu, birini öldürmüş o gözle bakılıp toplayıp götürceksin. E tabi çok pis bir görüntü... Gereksiz bir baskı. Amaç farklı. Amaç başka. Yıldırım amaç (A39, 33, Erkek)

A13 “Siyasetçi” olmadıklarını, “terörist” olmadıklarını sadece “Derbentte yaşayan bir vatandaş” olduklarını ve “en doğal olan, yaşama hakkımız olan evlerimizi savunduklarını” belirtiyor: “biz terörist değiliz, biz siyasetçi değiliz. Biz

Derbentte yaşayan sizin gibi bir vatandaşız. En doğal olan yaşama hakkımız olan evlerimizi savunuyoruz” (A13, 49, Erkek)

Bu şekilde gözaltılar gerçekleşince mahalle bir anlamda kısa süreli yine bir çok yaşamış. Sonra tekrar kendi aralarında istişare mekanizmalarını çalıştırmışlar. Kendilerine destek veren gönüllü avukatlar ile görüşüp ne yapabileceklerini belirlemeye çalışmışlar. Çünkü bu seferki tehlike öncekiler gibi değildir. Burada artık doğrudan bir “hapis cezası” durumu söz konusu olmuştur. Acilen bir şeyler yapılmalıydı ama mahalle muhalefetinin temel yürütücüleri, öncü kişiler ise gözaltındaydı. Bu sefer iş sıradan mahalle halkına kalıyordu. Sıradan mahalle halkı ise bu süreci bir seyirci gibi izlemeyi reddetti ve harekete geçti.

Gözaltına alınanlardan biri olan A8 kendileri gözaltına alınca mahalle halkının kendilerine sahip çıkmalarını “hepimize bir aile oldu mahalle” teması üzerinden anlatıyor. Adliye’den tahliye olup mahalleye geldiklerinde kendilerini 15 bin insanın karşıladığını ifade ediyor: “Mahalle bir bütün oldu, hepimize bir aile oldu mahalle. Bütün mahalle bir aile değil, bütün Sarıyer bir aile oldu. Biz o günü Adliye’den tahliye olurkene binlerce insan karşıladı bizi. En az 15 bin insan vardı mahallede. İstanbul’un değişik yerlerinden” (A8, 54, Erkek)

Mahalle muhalefeti içerisinde yer alan ve aktif bir görevi olmayan ve belki de bundan dolayı gözaltına alınmayan A9 bu gözaltıların olmasıyla birlikte hızlıca harekete geçtiklerini ve özellikle AKP Sarıyer İlçe Başkanı’ni devreye soktuklarını şöyle anlatıyor: “biz o gece akıllı hareket ettik, İlçe Başkanı’na gittik. Sarıyer İlçe Başkanı’na gittik, bütün ilçe başkanlarını topladık sahip çıksınlar diye. O zaman Hüseyin Özdemir vardı, ikna ettik onu yani. Çünkü kendi üyeleri tutuklanmıştı” (A9, 65, Erkek)

A13 gözaltına alınınca annesi evde yalnız kalmış gece ve karşı komşusu A37 A13'ün annesinin yanında kaldığını anlatıyor: ...'i aldılar. Mahalleden 7-8 kadını aldılar. Daha kimi diyim, sabahtan polisler langur lungur götürdüler. Ne oldu? Bütün mahalleli mahkeme görülene kadar Çağlayan'daydı. Mahalle olduğu gibi. Herkes gitti. ...'in annesinin yanında bende kaldım. Bütün herkes gitti mahallede. Erkeği, kadını genci (A37, 68, Kadın)

Biraz mahalle kendini toparlayıp kendine geldikten sonra kendiliğinden bir şekilde Çağlayan'daki Adliye Sarayı'na gitmiş. Bunla ilgili bir karar alınmamış ve insanlar spontane bir şekilde oraya gitmeye başlamışlar: “Gurur duyuyorum ki Derbentliler sabaha kadar bizi karşılamak için beklediler. Demekki biz güzel şeyler yapmışız ki Derbentlilere müteşekkiriz, bizi beklediler. Alnımızın akıyla geldik” (A13, 49, Erkek)

A1 Derbent halkının Adliye önüne gelmesinin kendiliğinden bir kamuoyu baskısı oluşturduğunu düşünüyor. Gözaltıların tutuklamaya dönüşmemesinde bu kamuoyu baskısının oldukça önemli bir iş gördüğünü düşünüyor: “Yani şöyle; kamuoyunun baskısı çoktu. Kamuoyunun baskısı çoktu. Cidden yani Sarıyer derneklerinden tutun da başka şeylerden tutun da mesela Adliye'nin önü alabildiğine kalabalık. Derbent'in yarısı orda” (A1, 53, Erkek)

Kamuoyu baskısının oluşmasında mahalle halkının kitlesel olarak Adliye Binası'nın önünde nöbet tutmasının yanında avukatların ve mahalle halkının bahçede basın açıklaması yapmasının da bunda etkili olduğunu düşünmek mümkün: “O dönemde işte avukatlarımız geldi, bilmem nelerimiz geldi, hatta Adliye Sarayı'nın bahçesinde basın açıklaması yapan arkadaşlarımız oldu” (A1, 53, Erkek)

Sonrasında akşama doğru tahliye kararı çıkmış ve konvoy eşliğinde

Adliye'den ayrılmışlar. Çağlayan yolu kilitlenmiş. Derbent'e gelindiğinde ise Derbent meydanında halk toplanmış ve gelenleri bir "kahraman" gibi karşılamış. Mahallesi için mücadele eden insanlar "omuzlarda taşınmış". "Halaylar çekilmiş":

Ordan konvoy eşliğinde çıktık Adliye'den. Yani yüzlerce araç vardı, Çağlayan yolu, bütün otoban kitlendi. Konvoyla buraya gelindi Derbente, Derbente gelindiğinde de meydana bütün Derbentli meydandı yani. Bütün mahalle boşalmış resmen. Davul zurna ile falan halaylar çekildi gece yarısına, gece geç saatlere kadar. İnsanlar omuzlarda taşındı. Yani ne diyim sana korkunç yani Derbent'in ışıklardan muhtarlık binasına kadar kilitlendi yol. Yollara bırakıldı araçlar... Müthiş bir izdiham vardı. O izdihamdan gelemedik şeye oraya kadar, ben arabayı yukarıda bıraktım. Yürüyerek aşağıya gelmek zorunda kaldık (A6, 49, Erkek)

A25 bu şekilde rant lobisinin mahalle muhalefetini bitirmeye yönelik "üçüncü" planlarının da tutmadığını ifade ediyor. Rant lobisinin asıl amacının kesinlikle tutuklatmak olduğunu ve yeterli delil ve suç olmadığından mahkeme heyetinin kendilerini serbest bıraktığını ifade ediyor. Eğer mahkeme kendileri hakkında en ufak bir delil bulsaydı kesinlikle bir tutuklanmanın olacağını düşünüyor A25 bu anlamda tahliye kararını da "sürpriz" bir karar olarak yorumluyor. Burada halkta oluşan tepkiselliği "refleks" olarak anlatıyor ve bu "refleksin" yoğun bir kamuoyu baskısı oluşturduğunu ifade ediyor. Gözaltı sürecinin de başarısızlıkla sonuçlanmasını bu kamuoyu baskısı ve dolayısıyla halkın refleksi ve gözaltına alınan mahalleliyi "sahiplenmesi" ile açıkladığı söylenebilir:

Tabii hedefleri şuydu, içeri atmaktı. Türkiye'de biliyorsun bir içeri gir çık haklı haksız fark etmiyor, bir kere içeri girdiği zaman çıkma altı ay bir sene sürüyor. Onlar bu süreci kendileri için avantaj diye düşündüler. Ama tabii o zaman da halk, arkadaşlar içeri alındıktan sonra halkta büyük bir tepki oluştu, büyük bir refleks oluştu burada. Burada işte basın açıklamaları, bütün ilçe başkanları, parti ilçe başkanları çağrıldı. Bu süreçte kesinlikle hatanın düzeltilmesi gerektiğini, burada başka bir oyunun olduğunu biz zaten oyun olduğunu biliyoruz. Bir şekilde bu kamuoyu baskısı oluşturuldu. Pazartesi Salı sabahına doğru alındılar ve Cuma günü de bu arkadaşlarımız mahkeme yani sürpriz bir şekilde diyorum yani tutuksuz yargılanmak için bu arkadaşları serbest bıraktı. Yani ellerinde gerçekten ufak bir veri olsaydı bu arkadaşlarımız 6 ay 7 ay 8 ay bir sene yalandan yatacaklardı. Sonrada ah pardon olacaktı. Bunu başaramadılar, üçüncü planda tutmadı. Çünkü buradaki hedef baskı altına alıp bu işi bitirmektir (A25, 41, Erkek)

2012 yılında gerçekleşen bu gözaltı sürecinin de mahallenin mülksüzleştirilme tarihinde devreye sokulan akbaba taktiklerinden biri olduğu anlaşılıyor. Mahalleye

yine hem 2006 yılındaki dernek binasının yıkımında hem 2011 yılındaki Kâğıthane tahliyesi sırasında da olduğu gibi polis sabahın erken bir saatinde mahalleye operasyon düzenlemiştir. Oldukça donanımlı polis ekipleri ile bu operasyonlar düzenlenmiş, sıradan halka tamamen sanki bir terörist gibi muamele edilmiştir.

Bir taraftan mülksüzleştiriciler mahalle muhalefetinin temsilcilerini gözaltına alarak bir şekilde pasifize ederek mülksüzleştirmeye karşı mücadeleyi ortadan kaldırmaya çalışırken mahalle halkı ise mahallesini sahiplenmeye başladığının bir göstergesi de gözaltına alınanları bu süreçte yalnız bırakmamış olmasıdır. Gözaltı süreci başladığı andan itibaren Çağlayan'daki adliye binasının önünde nöbetler tutulmuştur. Mahkeme tarafından serbest bırakıldıktan sonra da mahalleye geldiklerinde sevinç gösterilerinin olması sahiplenici faaliyetin kazanımlarının kendisini göstermesi ile alakalıdır. Aslında mahallenin sevinmesi mülksüzleştirme karşısında bir mevzi kazanılması ile ilişkilidir ve mahalle halkı artık kazanmaya başlamıştır.

4.3.6. Mahalle Kooperatifinin Kurulması

Mahalle muhalefetinin örgütlenme sürecini 2005 yılında mahalle derneğini kurarak organize ettiğinden daha önceki bölümlerde bahsedilmişti.²² Bu süreçte içerisinde mahalle muhalefetinin dernek üzerinden temel taleplerinin neler olduğunu çok iyi belirlediğini söylemek mümkün. Bunlardan biri yıllardır üzerinde oturdukları, belli bir yaşam ve mahalle kurdukları, “sahiplendikleri” arazilerin üzerlerine devridir.

---

²² Mahalle derneğinin kurulma amacı kentsel dönüşüm süreci karşısında mahalleli arasında belli bir bilinci oluşturmak ve mahalle içerisindeki farklı kesimler arasında belli bir çıkar birliği sağlayarak birlik, beraberlik ve dayanışmayı sağlamaktır. Bunun dışında dernek kurumsal yapısı olarak siyasi faaliyet yapabilen ve mahalleyi ilgilendiren kararların alındığı temel organizasyon olarak karşımıza çıkmaktaydı. Ancak kuruluşundan hemen bir yıl gibi kısa bir sürede rant lobisini rahatsız etmiş ve dernek binasının yıkılmasıyla sonuçlanan bir polis müdahalesi ile karşılaşmıştı. Ancak tüm mahalle muhalefetini bastırma girişimleri istenilen sonucu vermemiş, tam tersine mahalle muhalefetinin toplumsal taban bularak daha da sağlamlaşarak yoluna devam etmesini sağlamıştı.

Artık 2012 yılı ile birlikte mahalle muhalefetinin en önemli talebi arazilerin devri olmuştur (EK: 55). Ancak arazilerin devrinin mahalle derneği üzerinden sağlanabilmesi teknik olarak mümkün olmadığından, bu talebe uygun yeni kurumsal aracın devreye sokulması zorunluluğu kendisini göstermiştir. Bunu da mahalle kooperatifini kurarak, artık mahalle kooperatifini mahalle mücadelesinin içerisine sokarak arazilerin devri meselesi için mücadele etmeye başlamışlardır. Bu yönde toplantılar yapmaya başlamışlardır (EK: 52). Bir yanda rant lobisinin 1987 yılından başlayarak mahalleliyi Derbent'ten tahliye etme ve dolayısıyla “mülksüzleştirme” stratejisi yürütülürken, buna karşı olarak tabandan ve aşağıdan mahalleyi ve bu anlamda mekânı “sahiplenme” üzerinden işleyen bir mahallede kalma iradesi kendisini göstermiştir. Mahalle muhalefeti mahallelerini rant lobisine bırakmayacaklarını, kendilerinin burada yaşamaya haklarının olduğunu iddia ederek hak arama ve talep odaklı bir mahalle mücadelesini güçlenerek sürdürebilmiştir (EK: 43). Dolayısıyla mahalle kooperatifinin kurulması mekânı sahiplendiklerinin en önemli göstergesidir.

Bu bölümde mahalle mücadelesinin en önemli aşamalarından biri olan mahalle kooperatifinin kuruluş sürecini, mahalle kooperatifinin işleyiş mekanizması ve yürüttüğü çalışmaları, mahalle mücadelesi açısından önemini mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlar bağlamında detaylandırılacaktır.

Mahallede önceki yıllarda da bir kooperatif deneyimi olmuş ama bu kooperatif deneyimi başarılı olmamıştır. A45 Milli Emlak arazisi üzerinde yaşayanlar olarak bir kooperatif kurduklarını belirtiyor. Bu kooperatifi kurma amaçlarının Milli Emlak'ın ecr-i misil baskısını kırmak amaçlı olduğunun altını çiziyor: “Bizim kendi kooperatifimiz de vardı. Milli Emlak yerindeydi bizim yerimiz. Biz şimdi 44 ev

kooperatif kurduk. Yani bize ecr-i misil geliyordu bize, bu şeyi ödememek için yani o şeyi yaptık” (A45, 43, Erkek)

A15 geçmişteki kooperatif deneyiminin başarısız olmasını kooperatifin “yanlış insanların elinde” olması ile açıklıyor. Geçmişteki dönemde mahalle derneğinin çalışmaları ile kooperatifin çalışmaları birbiriyle çelişiyormuş. Kooperatif mahalledeki mülkiyet farklılıklarını kullanarak hazine arazisindekilerin Oto Sanatkârları'nın elinde olan ve “tapulu alan” olarak ifade edilen araziler üzerinde yaşayanlarla dayanışma kurmasına engel oluyormuş:

Kooperatif daha önce ilk kurulduğu zamanlarda çok yanlış insanların elindeydi. Yani kooperatif, muhtarlık Osman Top'un zihniyeti işte, o zihniyetin elindeydi. Çok yanlış hatta art niyetli arkadaşlar da vardı. Hatta başkanlık yaptılar kooperatifte yani. Yıllarca bu mahalleyi oyaladılar. Kooperatif şunu yapcak, kooperatif bunu yapcak. Dedim ya dışarıdaki dinamiklerle uğraşırken bir de içerdekilerle uğraştık. En büyük darbeyi buradan yiyorduk biz. Biz dernek olarak mücadele ederken kooperatif bambaşka bir mücadele yürütüyordu. Kesinlikle bizi bu taraftaki insanlarla bir araya getirmemeye çalışıyorlardı. Tamamen bizim aldığımızın bütün kararların aksi kararlar alıyorlardı. Hiçbir mücadelenin içine girmiyorlardı, aman karışmayın. Dernekle işimiz yok hazine arazisiyle işimiz yok (A15, 39, Erkek)

A19 daha önceki kooperatif deneyiminin başarısız olmasını “yakın bir tehlike olmaması” ile açıklıyor. Bu kadar yakın tahliye tehditi olmadığı için de mahalle halkının bilinçsiz olduğunu düşünüyor: “Daha önceden de aslında kooperatif kuruldu, yapıldı edildi tabii. Ama o zamanlar bu kadar hani yakın bir tehlike yoktu açıkçası. İnsanlarda bu kadar bilinçli değildi. Herkeste bir şey olmaz havası vardı. Rahatsızlık yoktu. O dönemlerde avukatlarımızı hemen satın alıyorlardı” (A19, 35, Kadın)

Bir sonraki alt başlıkta anlatılacağı üzere 2012 yılı ile birlikte mahalledeki kentsel dönüşüm sürecine bir aktör olarak İBB dâhil olmuştur. 2012 yılı ile birlikte artık sürece İBB müdahil olmuştur, İBB çeşitli imar planları hazırlamış (EK: 31) ve bu planlar üzerinden mahallede yapılması düşünülen bir kentsel dönüşüm projesi meydana getirmiştir. Bu süreçte İBB mahalle muhalefetini yok saymamış ve mahalle

muhalefeti ile “gayri resmi” görüşmeleri kabul etmiştir. Hatta mahalle muhalefetine bir kooperatif kurması fikri de ilk olarak Sarıyer Kaymakamlığı'nın yeni binasının açılış töreninde gerçekleşen “gayri resmi” görüşmede bizzat Kadir Topbaş tarafından önerilmiştir. A9 Kadir Topbaş ile gerçekleşen bu görüşme süreci ve sonrasında mahalle kooperatifi kurulması çalışmalarını şöyle anlatıyor:

Büyükşehir Belediyesi Kadir Topbaş en sonunda bir iftar yemeğinde, Derbentte iftar yemeği verdi. İftar yemeğinde daha öncesinde Kaymakamlık'ta da bir görüşme yapılmıştır. ‘Kooperatifinizi kurun’. Karşı tarafın bir muhatap olması karşı tarafın bir kooperatife vardırıldı. Biz bu sefer ondan sonra da geldi bu kooperatif mesajından sonra da geldiği iftar yemeğinde ‘daireye daire verilecek, kimse mağdur edilmeyecek. Burada kalmamak’ ve bununla beraber mahallenin yanında olacağını, kiracıların bir yıllık kirasının peşin verileceğini bunu söyledikten sonra tabii ki biz döndük kooperatif kurmaya kalktık (A9, 65, Erkek)

A13 mahalle kooperatifini kurlmalarının temel sebebinin Kadir Topbaş ile yapılan görüşme olduğunu ifade ediyor. Kooperatif talebinin Kadir Topbaş'tan geldiğini, kendilerinin de bu “yapıcı” talebe kayıtsız kalmadıklarını ortaya koyuyor:

Bizim Büyükşehir Belediye Başkanı'mız Kadir Topbaş'tır... ‘Bunu çözün’ dediğimizde sağolsun Kaymakamlığın açılışında bir odada beraberdik. Yanında da daire başkanı vardı. Durumları anlattık. İşte o da dedi ‘bize yanlış bilgiler verilmiş’. O gündemleri konuştuk. Herkes derdini anlattı. ‘Tamam çocuklar, arkadaşlar’ dedi. Bu daire başkanımız, ismini de söyledi. ‘Bundan sonra bütün işlemlerle ilgilenenecektir’... ‘Derbent konusunu derhal çözün’ dedi. ‘Halkla beraber hareket edin’ dedi. ‘Sizden istediğim şu’ dedi, ‘böyle’ dedi ‘tek başınıza olmaz, gidin bir kooperatif kurun, tüzel bir kişilik olsun, yönetiminiz olsun. Yönetim ile bu halk diyaloga girsin, bize de muhatap olun’ dedi. Bir kurumsallık istedi. Kooperatif kuruluşunun başlangıcı böyle başladı (A13, 49, Erkek)

Uzun bir dönem kooperatif yöneticiliği yapan ve kooperatifi kuran genç ekip içerisinde dikkat çeken mahalle esnafı A2 ise Kâğıthane tahliyesi sonrası mahalle gençlerinin sürecin gidişatından artık iyice rahatsız olduğunu ifade ediyor. Artık kendilerinin de bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünerek kooperatif çalışmalarına aktif olarak katıldıklarını anlatıyor. Gençler ile bir toplantı düzenlemişler ve toplantıya 45 yaş üzeri kimse katılmamış. Bu toplantı da mahallede çok ses getirmiş. Bu kooperatifin kuruluş hazırlıklarını ve yapılan çalışmayı kooperatif kurucularından A2 şöyle detaylı bir şekilde anlatıyor:

Biz dedik ki 'bu böyle olmaz, biz bir toplantı yapalım. Gençleri toplayalım, fikir alışverişi yapalım'.... Bizim bu yapmış olduğumuz bir cd var. Sadece resimler var; işte o bahsettiğimiz 1970'lerden 69-70'lerden başlayan, barakaların olduğu, çocukların ellerinde işte Türk bayrağını tutup yürüyüş yaptıkları...o derneğin yapmış olduğu yürüyüşlerin fotoğrafları falan. Ondan sonra mahallenin eski hali, kendi gençliğimiz, kendi çocukluğumuzun resimlerinin olduğu bir cd yaptık. Bir müzik eşliğinde derme çatma bir televizyon böyle bir dvd bulduk, onda oynattık. Yaklaşık 70 80 kişi arkadaşı çağırdık. Dedik ki 'arkadaşlar bir gelin, 10 15 dakika sizinle bir bir şeyler konuşacağız' falan. Ondan sonra geldiler sağolsun çocuklar, ciddi bir kalabalık geldi. Genç grup yani, yaş ortalaması da 25 ile 40 45 yaş arası. 45 yaşın üzerinde yoktu kimse... Ondan sonra tekrardan büyüklerimiz ile istişare sürecine girdik. Tabi bizim bu yapmış olduğumuz toplantı mahallede çok büyük bir ses getirdi (A2, 40, Erkek)

Bu ilk toplantıyı Milli Emlak'ın arazisi üzerinde kurulan bir dernek binasında yapmışlar. 20 metrekarelik bir yerde yaptıkları bu toplantıya o dönemde Kâğıthane teklifini kabul ederek mahalleyi terk edenler bile katılmış. Bu toplantıda Kâğıthane teklifinin kabul edilmemesi gerektiğine karar vermişler ve Kâğıthane teklifini kabul etmeyi düşünenleri bu düşüncelerinden vazgeçirmeye çalışmışlar. Daha sonrasında şimdiki kooperatifin binası olan Ali Paşa'nın binasının alt katındaki geniş toplantı salonunu talep etmişler ve Ali Paşa mahalle gençlerinin bu taleplerini olumlu karşılamış ve salonunu bu toplantı için tahsis etmiş. Daha sonrasında da mahallede megafonlarla gezerek mahalle halkını bu salondaki toplantıya davet etmişler. Toplantıya konuşmacı olarak dernek başkanı Rıza Coşkun ve Aydemir Görmez gibi mahalle muhalefetinin öncü isimleri çağrılmış. Burada mahalle geçmişinin resimlerinin yer aldığı bir slayt gösterisi mahalle halkına gösterilmiş ve bundan mahalle halkı çok etkilenerek duygusal anlar yaşanmış. Bunun üzerine Ali Paşa bu toplantı salonunu bundan sonra mahalle gençlerinin çalışmalarında kullanılmak üzere mahalle muhalefetine tahsis ettiğini açıklamış ve bu şekilde toplantı sona ererek mahalle kooperatifinin kurulması süreci tam olarak gerçeklik kazanmış. Bu sürecin detaylarını ve toplantının gerçekleşme sürecini A2 şöyle anlatıyor:

şu anki derneğimizin olduğu yer Ali Paşa ondan da yerinin müsait olduğunu, bize böyle bir günlüğüne bak bir günlüğüne bize burayı tahsis etmesini rica ettik...Biz orayı biraz temizledik, güzelleştirdik. Ufaktan ufaktan bir badana boya yaptık, halka açılacak bir hale getirdik orayı kendi imkânlarımızla.... Ondan sonra halkı topladık, anons ettik.

Kendi imkânlarımızla megafonlarla falan, tekrar böyle arabalarla mahallede aralarında gezerekten topladık vatandaşı...o gençlere gösterdiğimiz sinevizyonu orada halka da gösterdik. Halk bunu gördü...Orda ağlayan, ağlayan, ağlayan. Kadınlar özellikle bir ağlar bir ağlar. Millet tabii orada en önde Ali Paşa sağolsun oda gözyaşlarıyla çıktı. Mikrofonu birde ona verdik...dedi ki 'bu bina' dedi 'size kurban olsun. Bu bina sizin kendi malınızdır' dedi. 'Bura mahalleme feda olsun' dedi... 'Bundan sonra' dedi 'burası sizin istediğiniz zaman açabilirsiniz, istediğiniz zaman kullanabilirsiniz' (A2, 40, Erkek)

Kadınlar bu ilk toplantılar sürecinde oldukça etkili olmuşlar. A13 mücadelenin başlarında her hafta toplantı yaptıklarını, bu toplantıları kadınlara yönelik yaptıklarını belirtiyor. Kentsel dönüşüm sürecinde neler yaşandığını doğrudan kadınlara anlatmışlar ve kadınları süreç hakkında bilgilendirme yoluna gitmişler. Kadınlar bu toplantılara gelince mahallenin erkekleri de toplantılara gelmeye başlamış:

İnanın tek tek her hafta, özellikle bu işin başında bizim için en değerli olan bayanlardır. Biz ilk toplantımıza salonumuza bayanlar üzerinden başladık. Ve her hafta halka bayanlara anlata anlata bu sefer erkeklerde gelmeye başladı. Biz her hafta olayı bütün çıplaklığıyla kurumlarla yaşadığımızı, başka yerle yaşadığımızı günü gününe halka anlattık. Bunu niye yaptık? Bildik bir şekilde ilerlemek için çünkü bilmemek en kötü birşey. Bazıları dedi ki 'niye her hafta anlatıyorsunuz'. Evet, yılmadan anlattıkça. Çünkü her toplantıya gelen bir bayan hepsini biliyor fakat yeni gelen bir bayan üç hafta önceki konuyu soruyor ama biz yılmadan cevap veriyoruz. Bu bilgi kirliliğini ortadan kaldırır. Yönetici arkadaşlarımız zaten bilirler burada hep doğru bilgiyi aktardık (A13, 49, Erkek)

A13 kooperatif çalışmalarını da içeren mahalle mücadelesine kadınlarla başladığını belirtiyor. Toplantılarda erkeklere derdini anlatamadığından şikâyet ediyor ama kadınların ise dertlerini daha iyi anladıklarını ifade ediyor. Her hafta Çarşamba günü saat 8.30'da kadınlarla toplantı yaptıklarından bahsediyor. Kadınların mahalle mücadelesini "sahiplendiğini" ifade ediyor. Mahalle mücadelesini kadınların sahiplenmesi ile de erkeklerin ve çocukların da meseleye dâhil olduğunu anlatıyor:

Buradaki mücadeleyi kadınlarımızla başlattık. Çünkü böyle bir toplantı düzenlediğimiz de toplantımızda erkekleri pek inandıramadım, derdimi anlatamadım. Dinlemediler ya da ne bileyim severek çalışan oldu ama moral olarak çok düşük tutuldu. Baktık ki biz başarılı olamıyoruz, erkekler üzerinden anlatıyoruz anlatıyoruz erkekler anlamıyor. Farklı şey yapıyoruz dedik ki 'biz bu toplantıları böyle yapmayalım, bu işin demiritavı dövülecekse kadınlarla yapalım'. Çünkü burada bir kentsel dönüşüm yapılacaksa burada evde en çok zaman geçiren kimdir kadınlar. Biz bu kadınları ikna edelim doğrusu bu

yanlışı bu diyelim siz hangisini istiyorsanız biz o yönde çalışalım. Biz toplantılarda genelinde yüzde 85'ini kadınlarla yaptık. Sistematik olarak her hafta çarşamba günü saat 8 buçukta hiç duyuru yapmadan, hiç haber vermeden kadınlar biliyor ki sekiz buçukta toplantı var. Yemeğini bile yapmadan toplantıya katılıyordu. Kocasına şunu diyor 'ben toplantıya gidiyorum, yemek yemek istiyorsan kendi başına ye'. Kadınlar işi sahiplendi. Biz bu toplantıları kadınlarla yapmaya başlayınca 50 kadın 100 kadın derken biz çok büyüdük. Yüzlerce kadın olmaya başladı. Sonra baktılar ki hep kadınlar toplantıya gidiyorlar, erkekler dediler ki 'bizim kadınlarımız, anılarımız, kızlarımız toplantıya gidiyor bizde burada afedersin mal gibi kahvelerde oturuyoruz, hadi bizde katılalım' demeye başladılar. Onları da çektik. Bu bilinçlendirmelerde sadece kadın hareketi ile başladık, gençlerimizi de kattık, erkeklerimizi de kattık. Tüm mahalleyi bir şekilde bilinçlendirdik (A15, 39, Erkek)

A36 ise mahalle mücadelesi içerisinde yer alan bir kadın olarak kadınların mahalle mücadelesi içerisinde olmasını destekliyor. Çünkü mahallenin asıl sahibinin kadınlar olduğunu şöyle anlatıyor: "Kadınların bu mücadele içerisinde yer almalarını ben destekliyorum, tabii ki olmalı. Çünkü asıl sahipleri onlar ya. Erkeklerden daha önce bana göre bu yerlerin asıl sahibi bayanlar" (A36, 37, Kadın)

A19 mahalle kadınlarının "aktif" ve "bilinçli" olduğunu düşünüyor. "Hepsi yürekli kadınlar" diyor. Mahalle mücadelesine katılan kadınların "kendi evini, kendi çocuğunun geleceğini korumak" için "sokağa" çıktığını, mücadele ettiğini düşünüyor:

Aktif çalışan kadınlar bizim kadınlarımız. Bilinçli çünkü hepsi yürekli kadınlar. O yüzden ve herkes yuvayı dişi kuş yapar diye bir laf vardır ya yuvayı dişi kuş yapar diye bir laf vardır ya gerçekten doğru bir laf. Buradaki her kadın kendi evini, kendi çocuğunun geleceğini koruma adı altında çıkıyor yola, sokağa (A19, 35, Kadın)

Bunun yanında A19 kadınların mahalle mücadelesine katılırken kocalarından bağımsız hareket ettiğini ifade ediyor. Mahalleye müdahalenin sabah saatlerinde değil de erkeklerin genellikle işte olduğu öğlen saatlerinde bile müdahale olsa kadınların mahallelerini korumak için sokağa çıkacağından emin olduğunu belirtiyor. Hatta kadınların erkeklerden daha iyi bir şekilde "evini" "komşusunu" koruyacağını savunuyor:

Mesela diyelim ki bu baskını sabaha karşı değil de öğle saatlerinde yapsınlar, hepsinin kocası işte olsun, bütün kadınlar toplanır, yine oraya çıkar. Çıkar 'aman kocam yok, ben çıkmayayım' demez. Çata çatta yine kendini korur. Kocalarından daha fazla evini, komşusunu aynı şekilde korur. Ben evimde olmayayım benim evimi de yine komşum

korur (A19, 35, Kadın)

A6 ise şimdiki mahalle kooperatifinin eskisinden oldukça farklı olduğunu, eskiden mahallenin böyle bir kooperatif deneyimine hazır olmadığını düşünüyor. Önceki kooperatif deneyiminin başarısızlıkla sonuçlanmasını da bu şekilde açıklıyor. Şimdiki kooperatifin ise “Türkiye’de örneği olmayan bir kooperatif” olduğunu düşünüyor:

Bu kooperatifin eski kooperatiften farkı onu birkaç kişi kurmuştu. Birkaç kişiyi belki oyunun içinde olan insanlar kurdurup halkın gazını almak için belki bir kooperatif kuruldu. Ya da o dönemde o halk o kadar kooperatife hazır değildi beklide. Birçok neden olabilir. Pek iyi görev alamadı, derdini halka iyi anlatamadı, halkla bütünleşemedi kooperatif yani. Üstüne düşen misyonu yapamadı. Ama şu anki kurulan kooperatif Türkiye’de örneği olmayan bir kooperatif. Mahalle temsilcileri olarak yani belli bir yönetimde olan insanlar mahallenin güvenini şeyini kazanmış insanlar (A6, 49, Erkek)

A6’ya göre mahalle kooperatifi mahalledeki “mülkiyet sorununu” çözmek için kurulmuştur: “Mahalle kooperatifi buradaki mülkiyet sorununu halletmek ve eğer burada bir çözüm de olacaksa bu çözümde rol alsın diye böyle bir kooperatife ihtiyaç olduğu düşünüldü. Geçmişte de bu mahallede kooperatif kuruldu. Bu araziyi almak, devrini almak için” (A6, 49, Erkek)

Yeni nesilin mahalledeki mülkiyet sorununu çözmek için kooperatife ihtiyaç olduğunu savunmasıyla kooperatifin kurulduğunu ifade ediyor. Bu anlamda kooperatifin kuruluş amacının mülkiyet sorununu tümüyle çözmek olduğunu ifade etmek mümkün: “Burada dedim ya okumuş bir nesil de var yani. O nesil de diyor ki ‘kardeşim bu işler böyle yürümez yani Sen burada mülkiyet sorununu halletmek istiyorsan burada kooperatifle de bu işi halletmek lazım’. Sonuçta bu konuda bir fikir geliştigi için, oluştuğu için” (A6, 49, Erkek)

A9 da mülkiyet sorununu çözmek bağlamında “dönüşüm için” kooperatif kurduklarını ifade ediyor. Kentsel dönüşümün kooperatif üzerinden gerçekleşmesi için kooperatifi kurduklarını ve bu yönde mahalle halkını örgütlemek için

kooperatife ihtiyaç duyduklarını savunuyor. Kooperatif üzerinden kentsel dönüşüm hakkında bilinçlenecek bir halk ile kentsel dönüşümün mahallenin menfaatine olacak şekilde, daha sağlıklı bir kentsel dönüşümün yapılabileceğini düşündüklerinden kooperatif kurduklarını belirtiyor. Örgütlü bir halk ile kentsel dönüşüm başarılı olabilir deniliyor:

Dönüşüm için kooperatif kurduk. Vatandaşın örgütlenmesi için kurduk. Vatandaşın birlikte beraber hareket etmesi için kurduk. Yöneticisini bilecek, kendisini dinleyecek bilmem ne yapacak. Toplantı salonumuz vardır, kurumumuz vardır, resmi sıfatımız vardır. Bu diyaloglar çok yerlerde bizi kurum olarak kabul etti. Bugün yarın öbür gün 10 sene sonra 5 sene sonra Derbent dönüşümü olacaksa arazi dönüşümü dahi kooperatif üzerinden olacaktır... burada 2013 mülk sahibi var diyoruz. 2000 insanın birebir devretmesi resmi kurumlar içinde doğru olmuyor. Başaramayacak kolay bir şey değildir ama biz bugün konuşuyoruz, 800 tane üyemiz varsa bugün dönüşüm olduğu zaman bir dönüşüm gerçeği vatandaşı ikna ettiğin zaman 'buyrun dönüşüm oluyor, kooperatifinize kaydolun' deyin bence yüzde 99 kooperatife üye olacaktır. Ana hedef mahallenin dönüşümü kooperatif üzerindedir. Mahallelinin örgütlülüğüdür, mahallelinin birlikteliğidir. Mahallenin hukuksal güvencesi bence kooperatiftir (A9, 65, Erkek)

A20 de kentsel dönüşüm sürecinde muhatap alınmak için kooperatif kurduklarını ifade ediyor. Kooperatif sahibi olmayı bir "sıfat" sahibi olmak metaforu üzerinden açıklıyor. Bu sayede mahalle muhalefetinin "resmi bir sıfat" sahibi olduğunun altını çiziyor:

Kooperatifimizin amacı buradaki yaşayan insanlarımızın zaten şimdi adam seni karşına aldığı zaman muhatap kabul etmiyor. Yani bir sıfatın yoksa seni muhatap kabul etmiyor. Dolayısıyla birlik beraberlik ortamı içerisinde kooperatifleşme mecburiyeti doğdu... Buradaki yaşayan insanların bir çatı altında toplanıp onlara karşı resmi bir sıfatla çıkmak çünkü artık resmiyette bir sıfatınız varsa muhatap kabul ediliyorsunuz yoksa adam seni hiç muhatap bile almıyor. Dolayısıyla bu kooperatifi kurduk (A20, 49, Erkek)

A2 de Kadir Topbaş ile yapılan görüşmeden sonra kooperatif konusunun gündemlerine geldiğini, bunu gönüllü avukatlar ile tartıştıklarını ve bunun sonucunda da mahalle muhalefetini "tekrar toparlamak" ve "çözümüne dair gidebileceğimiz en kolay yol" olması dolayısıyla kooperatifi kurduklarını ifade ediyor:

Kooperatifi kurun gelin, ben sizin işinizi çözeceğim' diyor Kadir Topbaş. Şimdi bunu da duyan vatandaş koşu koşu mahalleye geliyor, mahallede yapılan bu toplantıyı anlatıyorlar. Anlattıktan sonra da hemen başlıyoruz şeylerle hukukçularımızla görüşmeye. Acaba bunun bize bir artısı olur mu, eskisi olur mu kazancımız ne olur? İşte fikir alışverişleri şunlar bunlar olumlu olacağını düşündük. Hem birleştirici olacak

düşüncesiyle mahalleyi tekrar toparlayacak düşüncesiyle hem de çözüme dair gidebileceğimiz en kolay yol, en uygun yol... Hakkaten de bunun faydalı olabileceğini, mahalleliyi birleştirici bir güç oluşturabileceğini düşünerekten bu kooperatifi kurduk (A2, 40, Erkek)

A36'ya göre kooperatifi kurma nedeni “resmi yollardan” haklarını savunabilmek. Bunun için de sadece muhtarlık yetmiyor, devlet dışı sivil bir güce gerek var ve bunu da kooperatifin sağladığını ifade ediyor:

Resmi yollardan en azından hakkımızı savunabileceğimiz tek merci dernek ve kooperatif muhtarlıktan sonra çünkü muhtarlık tek başına yetmiyor. Halkın da bir araya gelip istişare yapabileceği devlet sıfatından ziyade başka bir kurum gerekiyor. Bunun içinde kooperatif en iyi çözüm. Arazilerin devri gibi bir talebimiz var. En azından evlerimizi alabilmemiz açısından resmi bir şeylerle mücadele vermemiz gerekiyor mahkemelerde. Bunun için de muhtarlık kullanılmayacağına göre başka resmi yollar gerekiyor. Dernek ve kooperatif sivil savunma açısından en iyisi (A36, 37, Kadın)

A19 da kooperatifleşmenin rant lobisinin kendilerini görmezden gelmelerine karşı bir yanıt olduğunu ve bunun da yasal yollardan yapılması gerektiğini, kooperatifin de buna uygun en kullanışlı araç olduğunu düşünerek, birlik sağlayarak kooperatifi kurduklarını ifade ediyor: “Kooperatif işte bizde karşı taraf olarak dedik ki ‘siz bizi görmüyorsunuz ama biz burada varız’. Ve hani bunu daha yasal yollardan yürütmek için açıkçası bir olduk ve kooperatifi kurduk” (A19, 35, Kadın)

A21 de kooperatif kurmayı birlikte, örgütlü bir şekilde hareket etme isteğinin bir sonucu olarak görüyor. Kentsel dönüşüm sürecinde herkesin şahsi olarak görüşmesinden ziyade mahallenin birlik ve beraberliğini, mahallenin menfaatini savunan “tüzel bir kişilik” olarak mahalle kooperatifini kurduklarını ifade ediyor:

Amacımız işte işte birlikte hareket etmek. Kooperatifi kurmaktaki amacımız birlikte hareket etmek. Birlikte hareket etmek birde kooperatifin o herkesin şahsi değil de kooperatife yetki veriyorsun tüzel kişilik mi oluşuyor ona ne diyorlar öyle bizi temsil ediyor kardeşim. Kooperatif kendi seçtiğimiz insanları başına koyduk. En çokta bir olmak, beraber olmak; işte bizde kooperatif. Bizimde eve ihtiyacımız var, bizde yapı kooperatifiyik (A21, 62, Erkek)

A1 ise mahalledeki mülkiyet durumlarının farklı olmasının yani hazine arazisi ile özel mülkiyet arazisi arasındaki farkın kooperatife ortaklık durumunu olumsuz

etkilediğini düşünüyor. Hazine arazisi üzerinde yaşayanların kooperatife ortak olmadığını ifade ediyor:

Bu mahallenin mülkiyet durumları farklı. Bir hazine arazisi var. İki özel mülkiyet alanı var. Özel mülkiyet alanında kurulan bir kooperatifin hazine arazisiyle çok fazla ilişkilenecek. Çünkü adam diyor ki 'burası benim özel mülkiyetim' diyor. Diğer hazineyi yani devletin malı. Onun için buradaki insanlar çok üye olmadı ve bu konuda da yeterince aydınlatma da yapılmadı (A1, 53, Erkek)

A15 ise hazine arazisi üzerinde bir mahalleli olarak kooperatife önceleri ortak olmadığını ancak daha sonrasında mahalle mücadelesine katkı sağlamak için, birlik ve beraberlik için kooperatife ortak olduğunu şöyle ifade ediyor: "o kooperatife ben yokum. O kooperatif tamamen tapulu arazilerdeki arkadaşlarımız. Onlara yönelik bir şey zaten. Onlar hissedarlar, daha sonra biz de katıldık. Kerhen kooperatife de üye olduk biz. Güçlü olmak, birlik olmak için" (A15, 39, Erkek)

Kooperatife ortak olmayan A46 ise kooperatife neden henüz ortak olmadığını hazine arazisi üzerinde oturması ile açıklıyor. Kooperatifin daha çok Oto Sanatkârları'nın sahip olduğu tapulu alan üzerinde yaşayan gecekonduları ilgilendirdiğini düşünüyor. Ancak kendisinin şüphelerinin olduğunu ve "işin içinden çıkamadığını" ifade ediyor:

Bizim biliyorsun ikili bir alan var burada. Bir kısım mahallenin ortası Mesa'nın şeyin arazisi Kooperatif'in arazisi. Oto Sanayi Yapı Kooperatifi'nin. Mesa'yı yapanlarda onlar zaten... Şimdi daha çok hani Mesa boşaltmak istiyor, en çok onların işine gelecek çünkü süper süper evler yapacak. Bir dairenin fiyatının 450-500 bin dolar diyorlar mesela. Adam çok lüks kebab gibi satacak. Zenginler kapış kapış alırlar. Yani boş kalmaz burası. Ha ne oluyor, daha çok kimler en çok kim sıkıntılı mahalleli, kooperatifin arazisinde olan mahalleli oluyor ve şeye de onlar üye oluyorlar, biz mesela söylediğimizde şu andaki proje sizi kapsamıyor diyorlar mesela, çünkü Büyükşehir'in arazisinde bu bölge. Bizim burada sokağın başında komşunun yarısı kooperatife gidiyor. Böyle çizmiş işte o zaman gördüm ben onların şeyini yani daha çok onlar şeyin içinde kalıyor, daha çok onlar dernek kooperatifi işletiyor, bize de söylüyorlar ama biz net bir şekilde işin içinden çıkamıyoruz (A46, 47, Erkek)

A1 de bu durumun normal olduğunu çünkü mahallenin mülkiyet durumlarının farklı olduğunu bu nedenle de her bir mülkiyet durumuna göre ayrı bir kooperatifleşmeye gidilmesi gerektiğini düşünüyor:

Mesela bu taraflar hiç kooperatife üye olmadı. Aslında haklı nedenleri de var yani. Orası özel şahıs arazisi, bu taraf ise hazineye ait yani Büyükşehir Belediyesi'ne ait. Eğer kooperatifleşecekse burası ayrı bir kooperatifleşmeli durumunda çünkü neden biliyor musun orası Mesa'nın tapulu alanı. Mesa Konutları'nın olduğu yer var ya, onların tapulu mülkiyeti yani. Kanun böyle, biz öyle görmüyoruz da. Kanunen öyle. Ama burası kanunen Büyükşehir Belediyesi'ne ait. Yani mülkiyet durumları farklı. Yani buradaki insanların daha çok üye olmamasının nedeni bu (A1, 53, Erkek)

Ancak bu mülkiyet durumundan kaynaklanan olumsuzluğa karşı mahalle kooperatifi yöneticisi A25 mahallede 2151 binanın-birimin olduğunu ve bunun 1600-1700'ünün kooperatife ortak olduğunu belirtiyor. Mahallenin %80'inin de kendilerine güvendiğini ifade ediyor: "Şu anda 2151 birim var burada. Şimdi bizimde atıyorum 12 daire varsa bir şahsın örnek olarak veriyorum veya 8 dairesi o bizim için tek ortak sayılıyor. Böyle hesaplırsak bizim ortalama 1600-1700'e yakın hane olarak ortağımız var. Halkın %80'i buraya güveniyor." (A25, 41, Erkek)

Anlaşıldığı gibi kurulan kooperatif sıradan bir konut kooperatifi özellikleri taşıyor. Kurulan kooperatif bir anlamda mahalle mücadelesinin içerisinde gelişen spontane bir kurum olarak karşımıza çıkıyor. Ve temel mantığı, işleyiş mekanizması ve karar alma vb. süreçleri de bu mücadele ruhuna uygun olarak tasarlanmış durumda. Aynı dernek örgütlenmesinde olduğu gibi sokak temsilcilerinin içerisinde yer aldığı, kararların tepeden inme bir şekilde alınmasının tüzük ile imkânsızlaştırıldığı bir örgütlenme modeli ile işlerini yürüten bir kooperatif. Kooperatif bu şekliyle temel olarak kentsel dönüşüm sürecinde mahalledeki arazilerin devrini temel esas alan bir mücadele kurumu olarak ön plana çıkıyor. Aynı zamanda mahallenin gönüllü avukatlığını da yapan Erbay Yücek bir söyleşisinde bu kooperatif fikrinin ortaya çıkış bağlamını şöyle açıklıyor:

Mahallelerde kurulan dernekler hak mücadelesinde propaganda işlevi görebilirler, toplantı yapabilirler, bildiri dağıtabilirler, miting yapabilirler ama bir gayrimenkulün devrinde muhatap olamazlar. Bunun için ek bir enstrüman gerekiyor. Bizim hukuki güvence terminolojisiyle başladığımız sürecin varacağı yer oraydı. İyi tamam da ne istiyorsun? Mahalledeki bütün arsalar mahalleye devredilsin. Mahallenin mahalleye devri söz konusu. Ama aslında neyi kime devredeceksin? Bunu istiyorsun da, kimin kimi temsil ettiğini nereden bileceğiz? Bu noktada bir enstrüman lazım. Mahalle

kooperatifinin kurulma amacı da bu, bu amacın hukuki bir metne ve kuruma dönüşebilmesi gerekiyor (2013: 227).

Bu kooperatif fikrinin savunucu olan Yücek bu kooperatifin farklı bir mücadele aracı olduğunu şöyle açıklıyor: “Kooperatifi farklı kılan şu: Kooperatif aynı zamanda bir ticari organizasyon. O yüzden de ticari şirket gibidir muhasebesi. Ortak çıkar sahiplerinin, tarif edilmiş maddi çıkarları etrafında örgütlenebilecekleri bir formüldür” (2013: 227).

A7’ye göre de mahallenin mücadele pratiklerinde kooperatifleşmenin olması bir kırılma noktası. Derneğin itiraz sürecini organize ettiğini ama geleceğe dair bir hukuki güvencenin oluşabilmesi için arazilerin toplu devrine çalışmanın gerektiğini ve bunun içinde kooperatifin kurulduğunu ifade ediyor. Bunun için kooperatifin ayrı bir mücadele pratiği haline geldiğini ifade ediyor:

En önemli kırılma noktası bu mücadele pratiklerinde benim için kooperatifleşme. Çünkü artık hani derneğin itirazları, dava açmaları şunları bunları gelen şeyleri savuşturmaya yönelik. Aslında bakarsan ama geleceğe dair hukuki güvence diyorsak daha başka bir pratiğe evrilmemiz lazımdı. O da arazilerin toplu kendilerine devrini sağlamaya çalışmak...Bu da ayrı bir mücadele aracı, mücadele pratiği. Şimdi hem dernek hem kooperatif üzerinden mücadele ediyorlar (A7, 31, Kadın)

Bu anlamda kooperatifin 2012 yılı ile birlikte mahallede fiili bir kentsel dönüşüm sürecinin de başlamasıyla mahallenin temel “resmi” kurumu olarak her gelişmeyi mahalleli ile paylaştığı görülmekte. Bu yönüyle kooperatifin çalışmaları içerisinde en dikkat çekici yönlerden birini de “sokak toplantıları” oluşturuyor. Bu toplantılar ile sokak bir siyaset alanına dönüştürülüyor (Özkazanç ve Agtaş, 2014: 18). Klasik örgütlenme modelinin dışına çıkarak bizzat mahallelinin ayağına gidilerek güncel gelişmeler ve kooperatifleşmenin zorlukları, mülkiyet durumlarının ortaklık ile ilgili sorun üretmesi gibi meseleler halk ile bu şekilde paylaşılmış oluyor.

A15 bu sokak toplantılarını şu şekilde ifade ediyor:

Sokak toplantıları, dernek toplantısı dernek binasında toplantılar yaptık. İşte aşağıda merkez cami dediğimiz camimin altında büyük bir konferans salonu var oraya insanları

topladık. İşte insanlar biraz zor teveccüh ediyordu ama insanlar biraz kapalı alanlara. Sokak toplantılarında biz ayağına gidince daha etkili oluyordu çünkü kar, kış, yağmur, çamur demeden sokaklara gittik yani daha net anlattık (A15, 39, Erkek)

Dernek yöneticisi olarak bu sokak toplantılarının hazırlayıcılarından biri olan A25 sokak toplantılarının çok etkili olduğunu, mahallelinin toplantılara katılmaktaki üşengeçliğinin bu şekilde aşıldığını ifade ediyor:

Bizim insanlarımızın biliyorsun biraz zaman geçtikçe insanlarda şey başlıyor, o ivme biraz azalınca acaba bir sıkıntı mı var falan? Ondan sonra diyoruz ki 'evet farklı bir oluşum yapalım'...Hemen dedik 'tamam sokak toplantılarına başlayalım, sokak bazında gidelim'. Evet, sokak bazında da çok etkili olduk. Şimdi bazı insanların maalesef soru sormayı beceremez, çekinir korkar. Oradan buraya gelmek ağır gelir bazı insanlara. Toplumun böyle tuhaf sıkıntıları da vardır. O zaman dedik 'biz gidelim halkın yanına'. Mahallenin birçok önemli noktasında düzenli olarak toplantılarda yaptık. İnsanlar ciddi de katılım yapıyor, biz bunu daha da geliştirdik (A25, 41, Erkek)

A13 de genelde kooperatif toplantılarını ya mahalle girişindeki, muhtarlık yanındaki ve eski dernek binasının olduğu yerdeki büyük caminin meydanında yaptıklarını ya da kooperatif binasında yaptıklarını ifade ediyor. Ancak halktan talepler geldiğini ve bunun üzerine ilk sokak toplantısını Petek sokakta yaptıklarını ifade ediyor:

Bizler, genelde toplantılarımızı ya yukarki caminin meydanında yapıyorduk ya da kooperatif binamızda mevcut olan binamızda yapıyorduk. Ama gelen talepler üzerine insanların biraz daha duyarlı olabilmesi için biz dedik 'komşularımıza gidelim'. 'Sokak bazında toplantı düzenleyelim'. İlk toplantımızı hepimizin bildiği gibi Petek sokakta yaptık. İkinci toplantıyı Ayaz Caddesi üzerinde düşündük. Biz komşularımıza mesaj attık. Duyarlı komşularımızda katıldılar, sağolsunlar (A13, 49, Erkek)

A13 kendilerine ev toplantıları yapılması önerilerinin geldiğini ama bunu mantıklı bulmadıklarını, çünkü ev toplantıları ile daha az sınırlı kişiye ulaşabileceklerini, sokak toplantıları ile ise daha geniş kitlelere seslerini duyurabileceklerini düşünmüşler:

Şimdi bu toplantıları niye buralarda yapıyoruz? 1) Önce dediler ki 'kooperatif yönetimi ve dernek yönetimi ev toplantıları yapsınlar, katılmayan, bilmiyen bilgisi olmayan komşularımızı bilgilendirsinler'. Bizde havanın güzel olduğunu düşünerek buna ev toplantısı değil de sokak toplantısı olaraktan düşündük. Sanırım daha iyi oldu böyle. Ev toplantılarında sınırlı bir sayıda insanlar gelir, bizde bu hizmeti Ayaz caddesinde ve Petek sokakta devam ediyoruz şu anda. Ayaz caddesinden sonra gerekirse aşağı caddelerde, sokaklarda herhangi bir yerde komşumuzun talep ettiği herhangi bir yerde bu toplantıyı 10 kişi dahi katılsa biz yapıcız (A13, 49, Erkek)

Alan araştırması sırasında mahalle kooperatifinin 2013 yılının Eylül ayındaki Ayaz Caddesi üzerinde düzenlediği bir sokak toplantısına katılmıştık.²³ Bu sokak toplantılarında kooperatif başkanı Aydemir Görmez'in yorum yapmaktansa belgeye dayalı açıklamaları tercih ederek, mahalle halkını güncel gelişmeler hakkında bilgilendirmeye çalıştığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bu sokak toplantısında A13'ün mahalleliye yaptığı konuşmanın kaydının deşifresinden bir bölümü burada aktarmak sokak toplantılarının mahalle mücadelesine katkısını görmemiz açısından oldukça anlamlı olacaktır:

Derbent'te artık ne Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifi'nin yeri 131 dönüm, ne Milli Emlak'ın yeri, ne de 153 dönüm olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin arazisi kalmamıştır. Tamamı, kalmamıştır derken bölge olarak da ayrılmamıştır. Tamamı 18. Plan uygulaması adı altında hepinizin gördüğü gibi şurdaki (Planı gösteriyor) kentsel dönüşüm ile ilgili Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 18. Plan uygulaması yapılacak. Yani burada ben Büyükşehir Belediyesi'nde oturuyorum, ben Milli Emlak'ta oturuyorum, ben özel mülkte oturuyorum, böyle bir şey yok. Burası 284 dönüm arazi Derbent'in sınırlarında 284 dönüm arazinin tamamı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından riskli alan ilan edildi, riskli alan kâğıdı da resmi olarak bizim kooperatifimize ulaştırıldı. Ve koordinatlarıyla birlikte bu bize yazı olarak geldi. Şunu söylemeye çalışıyorum: asla hiçbir komşumuz beni ilgilendirmiyor diyemiycek. Herkesi, burada yaşayan (A13, 49, Erkek)

Bu konuda 28 Nisan'da tüzük değişikliğine giderek artık hazine arazisi üzerinde yaşayanların da kooperatife ortak olmasının önündeki bürokratik engelin kaldırıldığını mahalle halkına duyurulmuş olunuyor:

Şu anda Nisan 28'inde mevcut kooperatifimizin genel kurul kararıyla tüzük değişikliği yaptık. Tüzük ana sözleşmesinde değişiklik yaptık. Bunu niye yaptık? Biz bu kooperatifi kurarken sınırlama vardı. 15 ve 16'daki parseller sadece ortak olabilirdi. Bu da Atatürk Oto Sanayi Yapı Kooperatifin özel mülkün arazisindekiler içindi. O gün bu şartlar geçerliydi (A13, 49, Erkek)

Yine bu sokak toplantısında mahalle halkına kooperatife nasıl ortak

---

²³ Bu toplantıda mahalle halkına konuşan kooperatif başkanı Aydemir Görmez, bu toplantıyı bilinçli olarak Ayaz Caddesi'nde yaptıklarını belirtiyordu. Çünkü Ayaz Caddesi Oto Sanatkarları'nın sahip olduğu arazi içerisinde yer almıyor. Bundan ötürü Ayaz Caddesi'nde oturanlar "nasıl olsa kentsel dönüşüm süreci bizi etkilemez" gibi bir mantık ile olaylara baktığından bu cadde üzerinde oturanlara kentsel dönüşüm sürecinin geldiği son aşama anlatılıyordu. Artık 18. Plan uygulaması içerisinde mahallenin tüm mülkiyet farklılıklarının ortadan kaldırılarak mahallenin tümünün kentsel dönüşüm konusu olduğunu ifade ederek, bu bölgede oturan mahalle sakinlerinin de kooperatife ortak olmasını, kooperatifin çalışmalarına destek olmasının bir zorunluluk olduğu teması işleniyordu.

olunacağı, bunla ilgili yönetsel ve bürokratik prosedürlerin neler olduğu da gayet net ve basit bir şekilde anlatılmış durumda:

Yapacakları tek şey emlak beyannamesi, kimlik fotokopisi, bir kereye mahsus ortaklık katılım payı, bakın bir kereye mahsus, 100 tl kooperatifimize ödeyecek, resmi evrakını, makbuzunu İsmail arkadaşımız verecek, alacaksınız, makbuzunuzu cebinize koyacaksınız (A13, 49, Erkek)

Petek Sokak'ta yapılan bir sokak toplantısında bir mahallelinin “siz bize ne veriyorsunuz” sorusu karşısında bir açıklama yapılarak mahalle halkının kooperatiften böyle bir talepte bulunmaması isteniyor. Kendilerinin bir inşaat firması olmadığını altı çiziliyor. Kooperatifin ne olduğu ve nasıl bir çalışma yapacağı mahalleliye bu soru üzerinden şöyle anlatılıyor:

Bakın aşağı Petek Sokak'ta bir komşum bana bir soru sordu, ‘siz bize ne veriyorsunuz’ dedi. Bu çok tuhaf bir soruydu bana göre, ben bir inşaat firması değilim. Sizin evinizi pazarlamıyorum, size bir şey vaat etmiyorum. Edemem ben. Ben sizin seçmiş olduğunuz bir kooperatifin başkanım. Sizleri temsil ederim, sizlerin fikirlerini alırım, sizlerin fikirleri doğrultusunda az önce dağıttığım evraklar gibi örneklerini geneli kurumlar ile görüşürüm, kurumların vermiş oldukları teklifleri, vermiş oldukları çalışmaları çıkar sizlere anlatırım. Sizler bunu kabul ederseniz bizler de sizinle beraber hareket ederiz. Asla kimseye size 100 metrekare, size 500 metrekare, size şurdan villa, öyle bir şey yok. Bizim öyle bir gücümüz de yok. Bunu kim söylerse ben de dâhil söylersem, inanın sizi kandırırlar. Böyle bir şey yok. Hiç kimseye bir şey veremeyiz. Biz sadece biz vermek istemeyen haklarımızı kurumlardan sizin gücünüzle alırız. Burada o yüzden ben kooperatif yönetimi olarak hiç kimseye bir şey veremem (A13, 49, Erkek)

Mahalle halkının kafasında ortaklık aidatı ile ilgili bir şüphe oluşmaması için de neden ortaklık aidatı toplandığı mahalle halkına anlatılıyor. Bu da hesap verebilirlik ve şeffaflık açısından oldukça önemli görünüyordu. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kooperatifler ile ilgili yönetmeliklerine bağlı olduklarını, burada belli bir alt sınır olduğunu, mahalle halkının da ekonomik düzeyini dikkate aldıklarından en alt düzey olan 100 lira olarak ortaklık aidatını belirlediklerini anlatıyordu. Bunun yanında bu aidatın kendilerine de mahalle mücadelesi açısından destek olduğunu, dernekler gibi bağış alamadıklarını, kooperatifin harcamalarını ve giderlerini bu aidatlar üzerinden sağladıklarını mahalle halkına bu sokak toplantısına anlattığı

dikkatleri çekiyor:

Bir kereye bakın bir kereye mahsus olmak üzere, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın minimum alt limiti olan bakın alt limiti olan 100 tl ortaklık payı, alt limit bu. Bunu biz belirlemiyoruz. Bizim mahallemizin yaşam tarzını ve insanların sosyal durumunu bildiğimiz için en alt limitini tuttuk...Eviniz için, buradaki eviniz için herhalde 100 lira fazla bir para değil. Bu hepimizin parası. Sizin vermiş olduğunuz bu paralarla biz bu mücadeleleri yapıyoruz. Biz bu davaları açıyoruz. Biz bu hukuksal yollara gidiyoruz. Çalışanımız var, kiramız var, elektiriğimiz var, çalışanımızın da sigortası var...Biz kooperatif olarak yardım da alamıyoruz. Hiç kimse getirip bize para veremez (A13, 49, Erkek)

Bu sokak toplantısında konuşulan konulardan biri de kooperatife ortaklığın daire üzerinden mi yoksa bina üzerinden mi gerçekleşeceği. Kooperatife ortaklığın neden daire bazında değil de bina bazında yapıldığı mahalle halkına ifade ediliyor. Kentsel dönüşüm sürecinde mahalle muhalefetinin talepleri dikkate alınıp da “daireye daire” teklif edildiğinde ise ortaklığın daire bazına dönüşeceği ifade ediliyor. Burada neden bina bazında kooperatife ortaklığın yapıldığı ise daha çok hazine arazisi üzerindeki binaların da kooperatife ortak olmasını sağlayarak, kooperatifin ortaklarının mahallenin tüm geneline yayılımını sağlayarak, kooperatifin mahalleyi temsil kabiliyetinin geliştirilmesi olduğu söylenebilir. Bunun yanında kooperatife ortak olmayan hazine arazisindeki yerleşimcilerin de kentsel dönüşüm süreci olgunlaştığında mağdur olacağı İBB bürokrati Sami Kılıç ile aralarında geçen bir müzakere süreci ile ifade ediliyor. Bu şekilde kooperatife ortak olmayanların yarın mağdur olmasından duyduğu endişeyi mahalle halkı ile paylaşıyor:

Biz burada kooperatif kurulumunda ilk aldığımız baz şuydu. 5 katlı binada bir ortak olacak, bir katlı binada bir ortak olacak, çatı bazında yani sadece bina bazında düşünün, ama burada projeler hepimizin bildiği gibi daireye daire dönüştüğü zaman...Ne zaman burada herkesin dairesine daire verilme projesi geldiği zaman önümüze, diyecem ki gel komşu, senin 4 dairen mi var, sen 4 pay ortak olacaksın...bir daire ortak olduğu zaman bir daire alır. Üç daire ortak olursa üç daire alacak (A13, 49, Erkek)

A13'den sonra kooperatif başkanlığına seçilen A9 da kooperatifin amacının kentsel dönüşüm sürecinde mahalle halkını gelişmelerden haberdar etmek olduğunu ifade ediyor. Özellikle mahalle muhalefetinin bir mücadele aracı olarak devreye

soktuğu mahkeme süreçlerini takip etmenin faaliyet alanlarının başında geldiğini vurguluyor. Bu yönüyle de diğer konut kooperatiflerinden farklı olduklarını anlatıyor: “Bizim genelinde vatandaşı bilgilendirmektir. Mahkeme süreçlerini takip etmektir. Dönüşümü takip etmektir. Vatandaşı bilinçlendirmektir. Tabi bizim kooperatifimiz Türkiye’nin normal kooperatifleri gibi değil” (A9, 65, Erkek)

A13 de kooperatifin kurucusu olarak kooperatiflerinin diğer konut kooperatiflerinden farklı olmasını mahalle kooperatifine sadece Derbent mahallesinde yaşayanların ortak olabilmesiyle açıklıyor. Bu anlamda diğer konut kooperatifleri gibi “ticari kooperatif” olmadıklarını, amaçlarının “mahallemizin menfaatine olan bir projede içinde olmak” olduğunu ifade ediyor. Bundan ötürü de mahalle dışında yaşayanların kooperatife ortak olmasını “tüzük” ile engellediklerini vurguluyor:

“Bir her kooperatiften farklı bir kooperatifiz. Kooperatifi kurarsın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkesin, belirli kriterlere uyan herkesin o kooperatife üye olma hakkı vardır. Bu böyledir, genel standart tüzükte böyledir. Bizim kooperatifimizde böyle değildir. Bizde ada, pafta, parsel içinde yaşıyor olmak, yaşadığı ilçenin belediyesinin ikametgâhını, emlak beyannamesini getirmek, yaşadığı yerden yaşadığı yerden elektrik, su faturasını getirmek. Amacımız burada neydi? Bu bizim tüzüğümüze yani ana sözleşmemize böyle yazdık. Amacımız neydi? Biz herhangi bir ticari kooperatif değiliz. Kurulma amacımız mahallemizin menfaatine olan bir projede içinde olmak olduğu için dışarıdan herhangi bir kişi üye olmak isterse burada yaşamayan Sarıyer Belediyesi’nden emlak beyannamesi getiremeyen birisi istediği kadar bir ücret ödesin bunu kabul edemeyiz.” (A13, 49, Erkek)

Bu anlamda bir danışma kurulu olduğunu ve yönetimin karar alabilmek için danışma kurulundan kararı geçirmesi gerekiyor. Danışma kurulu da ancak halka meseleyi anlatıp tartıştıktan sonra karar alabiliyor: “En önemlisi de bir danışma kurulu var. Yönetim tek başına karar veremez. Burada danışma kuruluna danışıp, karar alıp halka anlatıp, ondan sonra karar alabilir” (A25, 41, Erkek)

Bunun yanında A25 kooperatifin konut yapmak amaçlı değil, mahallede kalmak için kurulduğunu, bunun da yolunun ancak ve ancak arazilerin üzerinde

yaşayanlara devri üzerinden olabileceğini düşünüyor: “Bizim bu kooperatifleşme bildiğim bir yerlerde arazi alıp konut yapmak değil, kendi yerinde kalmak, mevcut toprağı alabilmek aslında hedef bu toprağın devri dediğimiz de bu işte. O amaçla kurulmuş bir kooperatif” (A25, 41, Erkek)

A47 de çözümün ancak kooperatif üzerinden mahalle halkına arazilerin toplu devri ile çözülebileceğini düşünüyor:

Tek tek bunların tapusu ile mi uğraşacaksınız? Yani 4706 yasadaki gibi eğer arazi satışına malul kalırsak zaten mahvolduk demektir. Arazilerin toplu devri, buradaki yaşayanlara toplu devri yapıldıktan sonra planlama, dönüşüm, iyileştirme ne yapılacaktır, neye karar vereceksak buranın halkı kendisi karar verecek. Yani güzellik buradan kaynaklanıyor. Araziyi aldıktan sonra kooperatif kararı ile ne yapmak istiyorsun dönüştürmek mi istiyorsun? Planlama mı yapmak istiyorsun? Yoksa binaları iyileştirme formülü mü yaptırırsın? Yine başladığın işe devam mı edersin?onu halkın kendisi karar verecektir (A47, 53, Erkek)

A8 son mahkeme kararlarına da atıfla arazilerin mahalleliye devrinin gerçekleşmesi gerektiğini ve ondan sonra vatandaşa dönüşümü yapmak için imkân tanınması gerektiğini talep ediyor: “Şu anda üzerinde oturanlara son hukuki gelişmelerden sonra önce devrini istiyoruz. Önce biz buralara hak sahibi olalım, önce bize devretsinler, ister vatandaş müteahhite verir, ister plan yapılır, ister proje yapılır” (A8, 54, Erkek)

A25 ise orta yolu bulmak için tek çarenin mahalle halkına mahalle kooperatifi üzerinden “arazilerin kooperatife bedelsiz devri” olduğunu ifade ediyor: “Şu anda bizim buraya çıkış yolumuz köklü çözümü buradaki arsanın kooperatife bedelsiz devridir. En köklü çözümü budur” (A25, 41, Erkek)

Mahalle kooperatifinin en önemli özelliklerinden birini de “siyasi partilere mesafeli olma” oluşturuyor. A13 kendi kooperatif başkanlığı döneminde anayasa profesörü Burhan Kuzu'nun kendisini arayıp kooperatif binasında bir toplantı yapmak istediğini belirtmiş. Kendileri ise Burhan Kuzu bir siyasetçi olduğundan bu toplantıyı kooperatif binasında değil de çay bahçesinde yapmışlar. Bu olaydan

hareketle mahalle halkı ile yaptığı bir toplantıda örgütlenme ve mücadele sürecinde kooperatif ya da dernek binasında siyasi partilerin etkinlik yapmasına izin verilmemesi gerektiğini belirtiyor. Siyasi partilerden özerk olma, tarafsız olma ilkesinin mahalle mücadelesinin temel özelliklerinden biri olduğunu bu konuşmada görebiliyoruz:

Asla toplantı yerimizde kurumun resmi olan yerinde siyasi partilere herhangi bir siyasi partiye herhangi bir toplantı organize ettirmeyin. Ettirdiğiniz sürece bölünürsünüz. O zaman başa çıkamazsınız, her siyasi partiye bu kapıyı açmak zorunda kalacaksınız. Şöyle olursunuz siyasi partinin arka bahçesi olursunuz. Biz buna müsaade ettirmedik bugüne kadar. Anayasa profesörü Burhan Kuzu bizzat beni arayarak ‘toplantı yapmak istiyorum başkan kooperatifinizde’ dedi. Şu anda anayasa profesörü Burhan Kuzu. ‘Başkan prensibimiz var, yönetim kurulu kararı vardır, biz asla siyasetçilerle kooperatifimizde toplantı yapmayız’ dedim. ‘Toplantı istiyorsanız herhangi bir yere yönetici arkadaşlarımla beraber ben katılırım, gerekli bilgiler verilir’. Herhangi bir yerde çay bahçesinde toplandık. Niye bunu yaptık? Neticede bugün koskoca anayasa profesörü. Milletvekili Ak Parti’den. Çünkü ben bunu yaparsam benim yönetici arkadaşım buna açık verirse yarın öbür gün CHP gelir, AK Parti gelir, biz oluruz burada bir siyasetçi. Bu sefer buradaki toplantıya sadece o siyasi partinin adamları gelir. Hayır, ben şurada görüyorum ki her siyasi partiden fikir özgürlüğü olan insanlar var. Buna dikkat ediyoruz. Siyasi partilere dikkat edelim (A13, 49, Erkek)

Hatta Sarıyer Belediye Başkanı Şükrü Genç de kendilerinden medyada yer alan yanlış haberlerden dolayı bir toplantı talep etmiş. Bu toplantıyı çok rahatlıkla kooperatif binasında yapabilecekken, siyasi partiler ve siyasilere mesafeli durma ilkesinden dolayı bu toplantıyı kooperatif binasında değil, aşağı caminin konferans salonunda düzenlemişler. Bunun gerekçesini mahalle halkına şöyle anlatıyor:

Sarıyer Belediye Başkanı bu konuyla ilgili bizden bir toplantı talep etti...Çünkü bir kumpas kuruluyor, Sarıyer Belediyesi Derbent’i sattı gibi. Bizden bu toplantıyı talep edince uygun bir zamanda ayarladık ve dikkat edin toplantıyı benim salonumu bilenler bilir yaklaşık 600-700 kişi alır bizim salon, orada yapmadık. Belediye Başkanı olmasına rağmen. Bakın siyasi partililer gelebilir diye. Aşağı camimizin konferans salonunu açtık, belediye başkanımızı oraya davet ettik. Amaç, hassas davranıyoruz. Siyaset bizim kooperatifimize girmesin (A13, 49, Erkek)

A20 mahalle kooperatifi içerisinde değişik siyasi görüşe ve ideolojiye sahip mahallelinin olduğunu ama mahalle mücadelesi ile alakalı konularda içlerine “siyaset sokmadıklarını” ifade ediyor. Siyasetlerinin “evimiz, yuvamız” olduğunu belirtiyor: “Orada değişik siyasi görüşler de insanlar var. Ama biz siyaset sokmuyoruz o tür

işlerimize. Bizim siyasetle işimiz yok. Bizim siyasetimiz evimiz, yuvamız. Biz bunun peşindeyiz. Bizim başka siyasetçilerle işimiz olmaz” (A20, 49, Erkek)

A13 ayrıca hiçbir siyasinin siyasi amaçlı bile olmasa dernek ya da kooperatif binasına konuşmasına izin verilmediğini belirtiyor. Böyle bir ilkelerinin olmasının siyasetin mahalle mücadelesine zarar vereceğini düşündüklerinden dolayı oluştuğunu belirtiyor. “Siyaset bizi bölerdi” tesptini ve gözlemine yaptıklarından dolayı böyle bir tavır içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bütün siyasi partilere eşit davrandıklarını ve partilerle işlerinin olmadığını “bizim tek partimiz var, mahallemiz” sloganı ile ifade ediyor:

Kooperatif binamızda dernek binamızın içerisinde asla ve asla hiçbir siyasi parti isterse ilçe belediye başkanı olsun mevcut belediye başkanımız olsun parti konuşmuyoruz. İsterse herhangi bir partinin milletvekili olsun ya da herhangi bir partinin meclis üyesi olsun asla ve asla gelip bizimle herhangi bir konuşmaya katılamaz, siyasi amaçlı olmasa dahi. Çünkü siyaset bizi bölerdi. Asla buna müsaade etmedik. Bütün siyasi partilerden bizimle birlikte hareket eden herkese eşit mesafede davrandık. Halk için mücadele eden herkese kapımız açık. Fikir özgürlüğü vardır. Bizimle beraber hareket ettiği sürece, bize bir zarar vermediği sürece a parti b parti asla bizi ilgilendirmez. Bizim tek partimiz var mahallemiz (A13, 49, Erkek)

A25 de en büyük başarılarını siyasetin mahalle mücadelesinin içerisine girmemesi olarak görüyor. Mahalle mücadelesinin mahallede ciddi bir taban bulmasını asla siyaseti kullanmadıklarından kaynaklandığını ifade ediyor. Yaptıkları görüşmelerde siyasi kimlikle değil, vatandaş kimliği ile yer aldıklarını vurguluyor. Şöyle bir sloganla siyasi partilere mesafeli olma özelliğini açıklıyor: “Bizim tek derdimiz var evimiz, siyasetimizde evimiz”:

Bizim en büyük başarımız siyaset bizim içerimize girmedi. Zaten kooperatifi ilk açtığımızda da kapıyı şu kelime toplantıda söylendi. ‘Burada herkesin bir siyasi düşüncesi olabilir ama burada siyasi bir partiyi övmek veya kötülemek asla olmayacak’. Ve bu yapılmadı, bu da bizim en büyük başarımız. Mesela diğer mahalleler gelip ‘siz nasıl yaptınız’ dedikleri zaman biz bunu söylüyoruz; ‘asla siyasete girmeyin, herkesinsiyasi bir düşüncesi vardır, doğru ya da yanlış tamam. Şu andaki iktidar Ak Parti. Ama benim mahallem atıyorum mahallemde de bir önceki seçime kadar birinci parti Ak Parti. Şimdi sen gelip olayları hep oraya yığarsanız o zaman geçmişti temizlersiniz. Geçmişte Ak Parti yoktu başka partiler vardı. Şuanda muhalefet olup da gene bize bu toprakları vermeyen, hakkımız olanı vermeyen partilerde vardı. İşte o yüzden tek bir tarafa vurmak olmuyor. O yüzden biz kısaca siyaseti hiç kullanmadık. Tamam, bazı işler siyasetle çözülebilir ama biz her gittiğimiz gruplara, her siyasi partiye

bir kimlikle gitmiyoruz. Biz sadece vatandaş olarak gidiyoruz. Birlik beraberlik bizim tek derdimiz var evimiz 'siyasetimizde evimiz' diyoruz (A25, 41, Erkek)

Bunun yanında A25 hiçbir siyasi partiden maddi destek almadıklarını ifade ederek finansörlerinin kendileri olduğunu belirtiyor:

Kendi finansörümüz kendimiziz. Kendi kurduğumuz kooperatifimiz ile kurduğumuz dernek ile her şeyimizi kendimiz karşılıyoruz. Hiçbir partiden, hiçbir oluşumdan bize maddi bir kaynak olmaz istese de olamaz. Çünkü bu oluşum kabul etmez. Hiçbir siyasi partiyi. Bize destek verecek kişi mahalleye gelecek kişi siyasi kimliğini çıkarıp bize ancak destek olabilir (A25, 41, Erkek)

Tüm bu anlatılardan hareketle mahallenin mülksüzleştirilmesine karşı yeni bir mücadele enstrümanı olarak mahalle kooperatifinin devreye sokulduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda mahalle kooperatifinin kurulması mekânı sahiplenme üzerinden gerçekleşen bir mücadele sürecinin olduğunu göstermektedir. Mekânı sahiplendiklerinin en önemli göstergelerinden biri de arazilerin devrini talep etmeleridir. Zaten kooperatifin kurulma amacının da bu olduğu anlaşılmaktadır. Mülksüzleştiriciler ise mahalle halkının işgalci olduğunu savunarak tahliye çalışmalarına "akbaba taktikleri" üzerinden devam ederken, mahalle halkı ise bu hegemonyaya karşı bir hamle mekânı sahiplenerek arazilerin kooperatif üzerinden kendilerine devrini talep etmeye başlamışlardır (EK: 52). Mahalle mücadelesinin geldiği son aşama budur. Bu anlamda hem kooperatifin kurulması hem de arazilerin üzerinde yaşayan bedelsiz devri talebi mahalle mücadelesinin mülksüzleştirme karşıtı bir hareket olduğu anlamına gelmektedir (Harvey, 2010: 310-313).

Bunun yanında dikkat çeken noktalardan biri de sokak toplantılarının yapılıyor olmasıdır. Sokak Asef Bayat'ın da ortaya koyduğu üzere gayri resmi siyasetin en önemli mekânıdır. Aktörler sokağı bir kamusal alan haline getirerek ortak çıkarlarını konuşmaya başlarlar ve kolektif düşüncelerini ifade ederler ve bu şekilde dayanışma artar (Bayat, 2008: 16). Bu durumun Derbent örneğinde de geçerli

olduğunu ifade etmek mümkün görünüyor.

4.3.7. Kentsel Dönüşüm Projesi ve İBB Dönemi: Sosyal ve Mekânsal Adaletsizlik

2012 yılı ile birlikte mahallenin artık tam olarak kentsel dönüşüm dönemine girdiği söylenebilir. Çünkü daha önceki tüm girişimler başarısızlıkla sonuçlanmış, bir şekilde mahallenin tahliyesi gerçekleştirilememiştir. Tüm tasfiye girişimleri sonuç vermeyince bu sefer devreye İBB girmiştir. İBB kentsel dönüşüm alanına revizyon imar planları yaparak girmiş, bu imar planlarına dayanarak bir avan proje hazırlamış (EK: 32, EK: 33) bu avan projeyi mahalle halkına anlatmıştır. Dolayısıyla mahallenin mülksüzleştirilme tarihinde İBB'nin devreye girmesi yeni bir momenti ifade etmektedir. Kentsel dönüşüm mahalleyi mülksüzleştirilme sürecinde devreye sokulan yeni bir "akbaba taktiği"dir. Bu alt bölümde bu süreç mahalle halkı ile yapılan derinlemesine mülakatlar çerçevesinde anlatılmaya çalışılacaktır.

A7 mahalledeki kentsel dönüşüm sürecini çok yakından takip eden biri olarak aslında yeni bir imar planının hazırlanmadığını belirtiyor. Sarıyer ile alakalı imar planlarının 2003 yılında hazırlandığını, şimdi ise yapılanın bu imar planlarını revize etmek olduğunu ifade ediyor:

Yani şöyle benim bildiğim Sarıyer'in 5 bin ölçekli Nazım İmar Planı en son 2003 tarihli. Ve bu plan aslında yürürlükte ama uygulaması olmamış. Çünkü 2003'teki Nazım İmar Planı'nın işte Derbent'te ya da diğer mahallelere yüklediği fonksiyon ve plan değişiklikleri hala da burada eski şekliyle devam ettiği için yapıldı gibi bir durum topyekûn yok (A7, 31, Kadın)

A2 proje hakkında bilgisinin olduğunu ifade ediyor. Önce imar planlarının yapıldığını, bunların sonucunda da avan projenin yapıldığını ifade ediyor. Bu projeyi Kadir Topbaş mahalle iftarında mahalleliye anlatmıştır. Ancak imar planlarının gizli saklı yapıldığını ve kendilerinin böyle bir planın yapıldığından sonradan haberdar olduklarını ve hemen bu planlara itiraz ettiklerini ifade ediyor:

Şimdi bu proje hakkında benim bilgim var şöyle var;1/1000 ile 1/5000'lik projeleri yaptılar. Onun sonucunda da dediğin gibi bir avan proje yaptılar. Bunu Kadir Topbaş bir iftar yemeğinde geldi anlattı bize. Şimdi daha doğrusu ilk önce anlattı, sonra ulaştık biz bunun bilgilerine. Bunları da yapıyorlar 1/1000'lik ve 1/5000'liği yapıyorlar ama hiç kimsenin haberi yok. Gizli saklı böyle bir plan yapıyorlar, askıya asıyorlar. Hiçbir şeyden haberimiz, yok tesadüfen öğreniyoruz. Biz bunların hepsini biz 1/1000'lik, 1/5000'lik planlar yaptık, işte 30 gün süresi vardır onların askıda kalma süresi. 30 gün süre içerisinde sen buna itiraz ettin etmedin edemiyorsun zaten. Zaten ondan sonra da düşüyor. Biz bunları tesadüfen öğreniyoruz. Son günlere kadar bekliyoruz. Son günlerde gidip itiraz ediyoruz ve bunlarla ilgili de iptal olması için de davalarımız oldu...sıkıntılı dönemlerdi o dönemler. Biz itiraz ettik 1/1000'liğe ve 1/5000'liğe. Bunların yani çok gizli saklı planlar oldu (A2, 40, Erkek)

Burada dikkat çeken nokta planların gizli saklı yapıldığına dair açıklama.

Hâlbuki planlar ise aleni olması gereken bir işlem. Bu gizli saklılık aynı Cemre İnşaat'ın mahallede gizli çalışmalar yapması gibi anlatılıyor. Planların gizli yapılması da aslında bir akbaba taktiği. A13 ise bu imar planlarını Sarıyer Belediyesi'nin yapması gerekirken İBB'nin sürece müdahil olarak buna izin vermediğinden şikâyet ediyor. Bu imar planları ve buna bağlı olarak gelişen süreçlerde Sarıyer Belediyesi devre dışı bırakılmış. Bunu da Sarıyer Belediyesi'nin mahalle halkından yana olması ile açıklıyor:

1/1000'lik imar planı yapıldığında Büyükşehir Belediyesi yaptığında normalde 1/1000'lik planları ilçe belediyesi yapar. Ama maalesef bizim ilçe belediyemize bunu müsaade etmediler. 1/1000'lik planlarıda Sarıyer Belediyesi yerine Büyükşehir Belediyesi yaptı. Normalde böyle olmaması lazım. Ayrıca ruhsatı da Sarıyer Belediyesi'nin vermesi lazımdı. Sarıyer Belediyesi halk ile beraber hareket ettiği için Sarıyer Belediyesi'ni burada devre dışı bıraktı Büyükşehir Belediyesi (A13, 49, Erkek)

A13 kendilerine önerilen kentsel dönüşüm projesinin içerisinde Derbent halkının olmadığını ifade ediyor. Ne zaman kendileri mücadele etmeye başlayınca taleplerini karşılamaya başlayarak “ev vermeye başlıyoruz” demişler. Ancak bunda da hatalı olduklarını, projeyi beraber tasarlamadıklarını, kendilerine 1652 tane daire verildiğini ancak Derbentte 2151 dairenin olduğunu belirtiyor:

1/1000'lik ve 1/5000'lik planlarda zaten Derbent halkı hiç yoktu. Derbent halkı sayılmıyordu. Biz ne zaman ki mücadeleye başladığımızda ‘hop bi dakika biz size ev vermeye başlıyoruz’ demeye başladılar. ‘Nereye’ dedik, ‘bu bölgeye’. ‘Hayır’ dedik. Biz burada yaşıyoruz. Biz hak sahibiyiz, biz bir kere mağduruz. Bizim bir kere verilmiş haklarımız var. Nedir bunlar? 2981 sayılı yasa gereği, 775 sayılı geçekondu koruma kanunundan dolayı bizim yatırmış olduğumuz 2000 liralık ile başlayan tapu tahsis

belgelerimiz var. Biz burada yaşadığımızı 40 yıldır, 50 yıldır yaşadığımızı belgeliyoruz. Önce biz hak sahibiyiz, siz burada bir proje yapacaksanız bizi dinleyeceksiniz. Bizlerin önerilerini alacaksınız. Masada beraber hareket edeceğiz... Bir kere siz sayıyorsunuz 1652 tane daire yapacam diyorsunuz bende iddia ediyorum Derbentburada. Derbentte işyerleri dâhil 2141 tane bina var diyorum. Bir kere 500 hane orada eksik. Biz bunlara itiraz ettik (A13, 49, Erkek)

Yine ona göre kendilerine verilecek olan evlerin “sosyal konut” olması projenin eleştirilen noktalarından biri. Buna göre birinci etapta 52 dönüme sosyal konutun yapılacağını ifade ediyor. Daha sonrasında da bu sosyal konut dairelerinin metrekarelerinin 51,40 metre olduğunu resmi evraklar üzerinden anlatıyor (EK: 36). Ancak sorunun da metrekare ile sınırlı olmadığını, Derbent’in nasıl boşaltılacağı ve Derbentlinin mahallesinin neresinde oturacağını tartışma konusu olduğunu düşünüyor:

Burada bakın diyor ‘sosyal konut proje detayları’ diyor... Birinci etapta 52 dönüme sosyal konut yapılacak, burada yazmış, yazmış, yazmış, metrekarelerine geçmiş, A Blok 1 tipi 2 artı 1 51,40 cm. Bunu ben yazmadım. Burada binanın krokisi de var. Bunları biz yapmadık. Ya da bizler bir mimara çizdirmedik ki. Bunlar metrekareler üzerinde sadece kelimelerle oynuyorlar. O kadar sığ düşünüyorlar ki diyelim ki bu 51 metrekare değil de 70 metre oldu, 170 oldu sorun bu değil ki! Biz metrekareye takılmıyoruz. Niye metrekareyi konuşuyoruz. Büyükşehir Belediyesi ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü’nün gönderdiği donelerde metrekareden başka hiçbir bilginiz yok. 1) Derbent nasıl boşaltılacak? 2) Derbent boşaltılacak mı? Derbent hangi konumda nerde oturacak? Bunları konuşmamışlar. Bize de göndermemişler. Bildiğimiz bu. 51 metre 40 santim (A13, 49, Erkek)

Ayrıca projede verilen evlerin metrekarelerinin 51,40 değil de 75 metrekare olsa da sorunun ortadan kalkmadığını, mevcut projeye göre 448 tane evin tahliye edilmesinin bir zorunluluk olduğunu ifade ediyor: “Bize 75 metrekare net verdi, bitmiyor ki sorunumuz. Şu anda söylüyorum, 448 tane projeye göre Derbentte halkın evlerini boşaltıp gitmesi gerekli” (A13, 49, Erkek)

A13 Derbent halkına 2151 değil de 1652 daire vermelerinin nedenini inşaat firmasının kendi çıkarlarını mahalle halkının çıkarlarının önüne koyması ile açıklıyor. İnşaat firmasının kendisine lüks daireler yaparken, Acıbadem Hastanesi’nin dibindeki rant değeri yüksek olan arazinin ise projede

gösterilmemesini şüphe uyandırıcı buluyor:

Dışında kalmasının sebebini söyleyeyim. Burada Derbent'e 76 dönüm 500 metrekare bir yer tahsis etmişler kafalarına göre. Bunu yapan kim? İnşaat firması yani Yorum İnşaat'ın mimarları yapmış. Nerden çizip yapmışlar? Benden çalmış, hep benden çalmış. Benim halkımın arsasından almışlar... ultra lüks yer yaparken 15 dönüm arazide projelendirilmemiş. Buranın ne yapılacağı belli değil, boş. Bomboş demekki birilerine peşkeş çekilecek. 15 dönüm arazi yeri neresi? Acıbadem Hastanesi'nin hemen dibi. Çok güzel bir yer. Kime yapılıyor? Bilinmiyor. Ne yapılacak? Bilinmiyor. Boş projelendirilmemiş diyor. Benden çalarak kendisine ultra lüks hesap yapıyor, tahminimce oradaki binalar biterse 2,5 3 milyon dolarlardan bahsediyorlar, bizim asla öyle bir gücümüz yok. O yüzden sığdıramıyor. Alta inemiyor, üste çıkamıyor. Çünkü inebildiği kadar inmiş zaten alta. İki bodrum bir zemin yapmış. Bu sefer de diyor hesap yapıyor, yapıyor, yapıyor, burada 1652 yapabilirim diyor. Bize sormuyor demiyor ki ya komşular vatandaşlar burada 1650 tane yapıyorum bu kadar komşumuz açıkta kalacak bunları ne yapacak demiyor. O sizin sorunuz diyor (A13, 49, Erkek)

A24 de bu sosyal konutları “kutu kutu evler” olarak tarif ediyor ve bunu asla istemiyor. Kentsel dönüşüm projesi ile yerleştirileceği sosyal konutlarda şimdiki komşuları ile beraber yaşayamacağını düşünüyor:

Ben rahatım çünkü komşuluğum iyi. Beni o zaman her birisi bir yere atar. Yani bizi kutu kutu evlere atacaklar. Buradaki komşularımızla diyoruz aynı binada olalım. Sinoplusu, Sivaslısı, Kastamonulusu. Farketmez benim için, yine böyle aynı binada olayım. Ben rahat ederim, kendi köylümü değil yani (A24, 63, Kadın)

A8 kentsel dönüşüm projesi hazırlanırken mahallenin taleplerinin dikkate alınması gerekirken bunun yapılmadığını ifade ediyor. İBB ve Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi mahalleli ile masaya oturarak müzakere içerisinde projenin hazırlanması gerektiğini düşünüyor. Mevcut projede kendilerine ayrılan bölgeyi “mezbelelik” yer olarak tanımlıyor ve buraya tüm mahallenin 70 dönüme “sıkıştırıldığını” belirtiyor:

Masanın etrafında mahalle belediye ve kooperatif olacaktı demi? Ama bize hiç sorulmadan, bizim yaşam tarzımıza bize hiç danışmadan mahallenin en mezbelelik 290 dönüm arazinin içerisine 2151 dairenin 70 dönümüne sığdırarak 45-50 metrekarelik daireler yapmak istemeye kalktılar. Ortada anlaşma yok, bir şey yok. Sadece ‘bize inanın’ dediler. Böyle bir şey olabilir mi? İkincisi 290 dönümün 70 dönümü 220 dönümü ne yapacaksınız? 220 dönümü de lüks konutlar yapacak. İşte şunu ayıracaz, bunu ayıracaz. Biz de burada hakkaniyet görmediğimiz için bir de biz mevcut üzerinde yerinde dönüşümü biz talep ettik. Ama onlar bize mahallenin en alt Ferahevler'e bağlayan bir uçurum, çok dik bir uçurum vardır. Bir de bu Darüşşafaka okulunun altında 25-30 metre duvarların altında küçücük bir yere sıkıştırmaya içinde bir sosyal donatısı yok. Bir tane işyeri yok. Hiç sosyal bir aktivitemiz yok. Siz olsanız kabul eder misiniz? (A8, 54, Erkek)

A6 da bir “sıkıştırılmada”dan bahsediyor. Kendilerine bu kötü alan

gösterilince Mimarlar Odası'ndan uzmanları getirdiklerini, projeyi onlara incelediklerini ifade ediyor. Uzmanlar orada “bitki bile yaşamaz” demişler. A6 oranın eskiden dere yatağı olduğunu, etrafının 15 metrelik Darüşşafaka duvarları ile çevrili olduğunu anlatıyor. Buna karşı da kendilerinin alternatif bir kentsel dönüşüm projesi hazırladıklarını ama bunun reddedildiğini ifade ediyor. Reddedilme nedeni olarak kendilerinin rant projesi olmaması ile açıklıyor:

Bizi aşağıda imar izni inşaat yapmak istedikleri bir yere Mimarlar Odası'ndan arkadaşlar getirdik. Yani bize bir proje desteği verin diye. Sonra adamlar baktılar dediler ki burada bırakın insan yaşamayı bitki bile yaşamaz dediler. 15 metre etrafı duvarlarla çevrili, Darüşşafaka'nın duvarları, yani öyle bir yaşam alanı etrafı duvarlarla çevrili. Zaten eskiden orası dere yatağıydı. Bırakın burada yaşam olmayı buradaki komşularınızı da bir an önce kurtarın buradaki komşularınızı güzel yeni bir projeye yapın falan dendi yani. Biz de ona istinaden bir proje yapıldı aslında ama o proje değiştirilmiş. Hasıraltı edilmiş yani bizim önerdiğimiz proje. Aslında biz burada üniversitelerle, belediyeyle ya da bu mahallede oturan okumuş gençlik ile bir çalışma yapıldı. Bir şey sunuldu. Ama bizim verdiğimiz proje rant projesi olmadığı için yaşam projesi olduğu için kabul görmedi yani (A6, 49, Erkek)

İmar planlarının oluşturulduğu ve kentsel dönüşüm projesinin ilan edildiği dönemde mahalle sekreteri olan ve bu projeyi mahalle içerisinde ilk görenlerden biri olan A6 proje içerisinde “sosyal ve mekânsal adaletsizliği” şöyle anlatıyor:

Kişi başına 13 metrekare yeşil alan. Kendi yapacakları yere 35 metrekare yeşil alan. Sitede yaşayanlara 2 daireye bir otopark kendi yaptıkları her daireye 2 otopark. 276 tane de misafir otoparkı. 35 metrekare yeşil alan. Kardeşim bizde bu kadar geri zekâlı değiliz. Projeden anlarınız yani baktın mı projeye en küçük daire 125 metrekare 285 metrekare genişliğinde daireler var. Pentaz daireler var. Büyük daireler. Böyle bir şey kuruluyo. Malzeme kalitesi 3.4. sınıf olabilir, içindeki ince işçilik, kalite şeyi yok. Artı devletten yardım alıyorlar sosyal konut yaptıkları için. Kredi harçlardan muaflar. İmar affı olduğu için bu alanlar işgaliye tapu tahsisli olduğu için devletin bize ödemesi gereken bir para var (A6, 49, Erkek)

A9 İBB'nin devreye girerek Milli Emlak ve Yapı Kooperatifi'nin de arazisiyle birleştirerek 284 dönüm arazi elde edildiğini ve kentsel dönüşüm projesinin bu 284 dönüm üzerinden oluşturulduğunu vurguluyor. Bu arazi içerisinde de Derbent halkına en kötü yeri verdiklerini, en uçurumlu olan Dere Sokak ile en çukur olan Petek Sokak'a yerleştirdiklerini ifade ediyor:

Derbent'te daireye daire vereceklerini söyleyen Büyükşehir Belediyesi'nin burda Milli Emlak'ın arazisiyle bütünleştiği zaman bu özel kooperatifin yerleri ile birleştirdiği

zaman 284 dönüm arazisi oluyor. 284 dönüm arazinin içerisinde Mesa Evlerini de içerisinde koyuyor, birlikte onlar ile dönüşümü yapıyorlar. Bunu yaparken de 284 dönüm arazi üzerinde Derbent'te 1650 konut Derbent'e bölmüşler. En uçurumu olan yer Dere Sokak'tır. En geçilemeyecek olan bir yere Derbenti, orayla Petek Sokak'a yani çukur yere yerleştirmeye çalışıyorlardı (A9, 65, Erkek)

A36 da kendilerine sunulan kentsel dönüşüm projesinde yararlarına yönelik bir şey olmadığını ifade ediyor. Kendisinin projenin özelliklerinden o dönemde kooperatif başkanlığını yapmakta olan Aydemir Görmez aracılığıyla öğrendiğini ifade ediyor. Projenin özelliklerini resmi olarak duymadığını ifade etmekle birlikte mahalledeki Kadir Topbaş'a yakın kişilerin "ev toplantılarından" hareketle projeden tam olarak haberdar olmaya başladığını anlatıyor:

Ortaya çıkan bizim yararımıza pek bir şey görmedik ki beğenebileceğimiz hani bizim. Çünkü kooperatifimizin elinde elindeyken gördüm ben Aydemir Başkan bize sundu. 'Evet, ortaya çıkan böyle böyle bir proje var, bizim hakkımızda düşünülen' denildi. Ama ortada resmi olarak bir sonuç yok. Hani 'şu bölge bize aittir' vesaire öyle bir şey yok. Ama biz bu projenin altyapısını nereden duyduk? Ne zaman ki seçimler yaklaştı, Topbaş'ın bağlantısı olduğu insanlar ev görüşmelerinde dile getirmişler, projenin alt yapısını onlar anlatmışlar, bizde oradan duyduğumuz kadarıyla (A36, 37, Kadın)

A48 mahalle halkına önerilen İBB'nin hazırladığı kentsel dönüşüm projesinin özellikleri hakkında detaylı bilgiler veriyor. Alan araştırması sürecinde kooperatif binasında gerçekleşen ve mahalle halkının katıldığı bilgilendirme toplantısına gözlemci olarak katılım sağlanmıştı. Bu toplantıda A48 mahalle halkına şu bilgilerden bahsetmişti. Bu bilgiler projenin detaylarını ortaya koymasından önemlidir (EK:37, 38, 39). A48 konuşmasının bir bölümünde Derbent halkına yapılması düşünülen "sosyal konutların" metrekarelerinin neden 52 metrekare olduğunu şehir plancılığının ilkelerinden hareketle mahalle halkına onların doğrudan anlayabileceği şekilde anlatarak, kentsel dönüşümü savunanların "evlerin 90 metrekare olduğu"nu argümanını çürütüyor:

Projeyi çizmiş, şöyle iki tane daire yapcam diyor, bunların girintisi çıkıntısı var. Onları atalım biz, onları hesaba katmadan. Şöyle bir daire ortaya çıkıyor. Şurası da merdiven boşluğu. Ölçüyoruz, ha burası 5,80. Ha burası da 8 bilmem kaç. 8,20 miydi neydi. Şimdi 5,80 ile 8,20'yi çarpıyorum, topluyom, 52 metrekare çıkıyor. Bunun içinden 87 metrekareyi çıkartana helal olsun. Gönderdiği mimari proje budur. Bakanlığın

onayladığı proje budur (A48, 38, Erkek)

Yapılacak olan dairelerin planlarının nasıl olduğuna dair ellerinde bir belge bulunuyor (EK: 39). A48 konuşmasının diğer bölümünde de inşaat firmasının kendisine ayırdığı dairelerin metrekarelerinin 137’den başlatıp 291’e kadar gittiği bilgisini mahalleliye anlatıyor. Bu tür dairelerin sayısının 934 olduğunu ifade ediyor (EK: 36) ve bunun ne kadar rant getireceğini oldukça “düz ve basit bir mantıkla” mahalle halkına şöyle anlatıyor:

Burada daireler 137 metreden başlıyor, 291 metreye kadar gidiyor. İşte 4 tip daire var, A, B diye ayırmışlar onu. En küçüğü 137 metre. Bu zengin alanında böyle. Daha burada zaten ne yapacakları belli değil zaten. Metro’nun çıkışına koydukları yerde ne yapacakları belli değil hala zaten. Şimdi burada 137 metreden başlıyor, 291 metreye kadar daireler var. Buradakileri de söyledim zaten baştan. Dolayısıyla bunların en büyük dairesinin ikisini yan yana koyunca onların bir dairesi ediyor... Projenin teferruatı bildiğimiz kadarıyla buradan çıkarttıkları 934 tane daire var hep konuştuğumuz şey Derbentten ne isteyecekleri belli değil. 934 tane daire var anlaşma ne? Oto Sanatkârları Kooperatifi’ne bir tane daire verirlerse gerisi firmaya kalır. 750 tane inşaat firmasına daire kaldı. Şimdi şurada 1,5 milyon dolara satıyorlar Mesa Konutlarında. 750 tane daireyi bunlar 1,5milyon dolara satsalar 1 milyar 200 bin dolar cepte paraları olur. Şimdi inşaata toplam harcasalar harcasalar 400 milyon dolar harcarlar. Kafadan zaten 800 milyon dolar kardalar (A48, 38, Erkek)

A1 kendilerine önerilen kentsel dönüşüm projesinin mahallenin geçmişten gelen mülkiyet sorununu çözmediğini belirtiyor. Bunun kasıtlı olarak “sistem” tarafından çözülmediğini düşünüyor. Kentsel dönüşüm projesi ile sistemin insanları kendi iç sorunları ile uğraştırdığını, bu sayede de diğer toplumsal gerçekleri unutturduğunu şöyle ifade ediyor:

Mahallenin mülkiyet sorununu çözerler ama işte işlerine gelmiyor. Çünkü neden aslında bir anlamda sistem şöyle bir şey yapıyor, toplumu kendi iç sorunlarıyla boğuşturup diğer sorunları unutturmak... İnsanları kendi iç sorunları ile boğuşturup diğer toplumsal gerçekliği unutturmak. Dertleri bu aslında. Yani bir anlamda bu da var. Bir anlamda da toplumsal yaşantıyı yabancılaştırmak var. İşte buraları yıkıp işte Mesa gibi. Mesa’da kimse birbirini kolay kolay tanımaz, birbirine kolay kolay gitmez, kimse birbirleriyle kolay kolay selamlaşmaz. Çünkü birbirlerini tanımıyorlar, gayet normal bir şey ama siz Derbente çıktığınızda herkes birbirini tanır ve herkes birbirleriyle selamlaşır, cenazesinde düğününde vesaire bir şeyinde çok rahatlıkla bulunabilirler. Ve bu anlamda burada bir toplumsal gerçeklik var, bir yaşam var. Yani sistemin kentsel dönüşümle aslında parçalamak istedikleri nedenlerden biri de bu (A1, 53, Erkek)

A9 da kendilerine önerilen kentsel dönüşüm projesini “gömlek” metaforu

üzerinden anlatıyor ve bu “gömleğin bu vatandaşa göre uygun olmadığını” düşünüyor. 51 metrekarede 10 nüfuslu bir ailenin yaşamasının imkânsız olmasını da bunun kanıtı olarak gösteriyor. Bunun yanında eksik dairelerin olduğunu, halkın da bundan ötürü projeyi desteklemediğini anlatıyor:

Biz bu dönüşümün vatandaşa uygun olmadığını, bu gömleğin bu vatandaşa göre uygun olmadığını söylüyoruz. 51 metrede 10 nüfuslu bir ailenin yaşamasının mümkün olmadığını söylüyoruz. Derbentin en güzel yeri sizin olsun, lanet olsun bizi getirin o rampaya koyun, yine de ona da razıyım ama 95 metre diyoruz. Bakın bunu söylüyoruz... Vatandaş 50 metreye meyilli değildir, vatandaş eksik daireye de meyilli değildir (A9, 65, Erkek)

A20 kentsel dönüşüm projesinin mahallede komşuluk, akrabalık gibi “duyguları” öldüreceğini, mahallelerinin ise bir “köy” gibi olduğunu ve bunu kaybetmek istemediklerini ifade ediyor. Bunun yanında kendilerinin hiçbir zaman kentsel dönüşüme ise karşı olmadıklarını, karşı olduklarının ise projenin koşulları olduğunu düşünüyor:

İnsanlara sunduğumuz proje dedikleri proje falan değil aslında. Yani tamamen komşuluk olsun, akrabalık olsun, insanlık bütün duyguları öldürüyorlar. Bir site sistemi düşünün, kimse kimseyi tanımıyor ama şu anda bizim burası öyle değil. Köy gibi bizim burası; herkes birbirini tanır. Şu anda bakın kahvede oturuyoruz yabancılık yok yani burada. Ama bunlar bunları öldürür, bu sistemle öldürürler. Biz diyoruz ki ‘dönüşüme karşı değiliz’. Hiçbir zamanda dönüşüme karşıyız demedik. Hiçbir zaman bunu Başbakanlığa da, herkese de Belediyede, ilçe örgütlerine de biz dönüşüme karşı değiliz. Bizim karşı olduğumuz toplu boşaltmalar, yerinde dönüşüm olmaması, proje olarak sundukları hiçbir şeyde gerçek değil. Gerçek bir proje sunmadılar bize henüz. İşte biz buna karşıyız. Biz de istiyoruz daha lüks, daha modern bir şekilde yaşamayı. Kim istemez ama yerinde dönüşüm... Ben 72’de geldim, 72’de. O zamandan beri buradayız. Çamurunu ben yedim, pisliğini de ben çektim. Her türlü şeyini ben çektim. Ama iş metro geldi, şu geldi bu geldi, tabi bura değerlendirildi, ‘sen kalk ben geleyim’ onların zihniyeti bu. Biz buna karşıyız (A20, 49, Erkek)

A16 da A20 gibi esasında kentsel dönüşüme olumlu baktıklarını ama kendi mahalleleri örneğinde buna karşı olduklarını ifade ederek projedeki en önemli eksikliğin “güven” olduğunu ifade ediyor:

Kentsel dönüşümü de aslında olumlu buluyoruz ama projeler daha yeni olduğu için Büyükşehir Belediyesi’nin de eksiklikleri var. Yani doğru insanların doğru işlere doğru yerlere konulması gerekiyor. Bizi tam böyle dinleyecek, tam idrak edecek ve tam güven verecek insanlara ihtiyacımız var yani. Bu projenin en önemli eksikliği güven. Başımızdaki insana artık güvenmek istiyoruz yani (A16, 41, Erkek)

A39 ise bu güven sorununun oluşumunu çok fazla “söylenti” olması ile açıklıyor. Birebir daire verileceği “söylentisi”nin mahallede bir karşılık bulduğunu, mahalle halkının umutlandığını ancak önerilen evlerin metrekarelerini görünce bu umudun kendini tekrardan güvensizliğe bıraktığının altını çiziyor. Projede kendilerine yapılacak olan konutların metrekarelerini de kendilerinin belirlemesi gerektiğini düşünüyor:

Şimdi çok söylenti var. Şöyle diyim ben sana. İlk başlangıçta şöyle bir söylenti vardı ilk proje insanların önüne geldiğinde insanlar olumlu da karşıladı. Çünkü dediler ki ‘birebir daire verilecek’. Önce böyle bakıldı. Sonraki soru şuydu: daireler nasıl olacak? Şimdi kaç metrekare ev en önemli sorun da bu zaten. Kaç metrekare olduğu. Milletin şu an en çok merak ettiği şey bu. Ya kimisi diyor ki 50 metrekare ki 50 metrekare evin içinde iki kişi yürüyemez. Yani yan yana yürüyemezsin evin içinde öyle bir problem var. Milletin amacı ne; metrekaresini yükseltelim. Madem kentsel dönüşüm bu kadar ön planda, bu kadar çok önemsiyorsunuz, madem bizim evi yıkacaksınız o zaman bizim istediklerimize uyacaksınız. Biz ne istiyoruz? Biz sizden siz ne veriyorsunuz daire başına daire diyorsunuz e metrekareyi de bize bırakacaksınız. Biz seçeceğiz. Benim şu anda evimde ben nasıl yaşıyorsam aynı evde yaşaycam. Aynı büyüklükte yaşamam lazım. Bu konuda yeniden bir sorun yaşayacak mahalle (A39, 33, Erkek)

A25 ise kendilerine önerilen kentsel dönüşüm projesinde mahalleli 100 esnafa hiç yer verilmediğini düşünüyor. Bundan dolayı projeyi eleştirdiklerini ifade ediyor. 450-500 civarında eksik daire olduğunu ve dükkânların hiç olmamasını eleştiriyor:

100 esnaf, onun yanında çalışanlar, bununla beslenen aileler. Şimdi hiç düşünmüyorlar. İnsanlar neyle geçinecekler napacaklar, böyle bir şey yok, yani sanki işin sadece daire verdiğin zaman bitecek. Çünkü bizim kendi içimizde de bir slogan var ‘sorun sadece dört duvar değil’ dediğimiz de bu. Sorun burada sadece birebir daireyi vermekle çözülmüyor. Eksik daireler var. Hesaplarına göre şu anda bizim hesaplarımıza göre 450-500 daire var. Dükkânlar yok (A25, 41, Erkek)

Bunun yanında A25 projenin “zengin-fakir” ayrımı yaptığını düşünüyor. Mahalle halkına 51 metrekare ev verilirken, kendilerine yani zenginlere en küçüğü 140 metrekare ev verildiğini, bunların 3+1’den başlayıp 6+1’e kadar giden “lüks” daireler olduğunu ve bunun da “adaletsizlik” olduğunu düşünüyor (EK: 36). Ancak işin metrekaresinde olmadıklarını, kendilerinin dâhil olmadığı, muhatap alınmadığı bir kentsel dönüşüm projesinde yer almak istemediklerini, mücadelelerinin de zaten

bu olduğunu şöyle ifade ediyor:

Bu proje Derbent'e uygun bir proje değil. Tamamen neresinden bakarsanız bakın zengin-fakir ayrımını bu projede direk bu projeye baktığın zaman anlıyorsunuz. Yani hiç mimar olmaya gerek yok. Aranızda duvar örülecek, zengin mahalle-fakir mahalle diye yani. En büyük adaletsizlik 51 metrekare net kullanımlık bir daire, kendisinin de en küçük daire 140 metrekare net kullanımı. 3+1'den 6+1'lere kadar giden sosyal donatıları olan lüks daireler. Bizimkilerde mahallenin en dik rampası, kışın kayak yapılacak bir bölge gibi neredeyse, %80 meyilli olan bir bölge. Mahallenin en sıkıntılı bölgesi. Şey olarak coğrafi olarak. Orayı bize şey yaptılar ama biz işin metrekaresinde değiliz. Dediğimiz gibi biz bu projenin içinde değiliz. İçinde olmadığımız şeyinde ortaklaşa yapmadığımız bir yemeği de yemek istemiyoruz. Bu yemeği biz yemeyiz. Yemeği hazırlayanlar İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Cemre İnşaat ikisi kendisi yesin. Biz kurumlar olarak bu yemeği yemeyiz. Yani ne zamanki kurumlara gelirler ana sorunları çözerler, birincisi dediğim gibi eksik daireler, ondan sonra sosyal donatılar, en son metrekareler. Çözülürse sıkıntı yok. Yani Cemre İnşaat 1 milyar dolar daha kazanmıyacak, 700 milyon dolar kazanacak. Ama halkı mağdur etmiycek. En büyük sıkıntı bu (A25, 41, Erkek)

A45 de proje ile bir "kafes"e yerleştirildiklerini düşünüyor. Kendilerine ayrılan arazinin çok ufak olduğunu, o araziye 30 binanın sığmasının imkânsız olduğunu söylüyor. Zenginlere torpil geçilmesini eleştiriyor ve kendilerine de zenginlere yapılan evler gibi evlerin yapılması gerektiğini savunuyor:

İnsanları kaygılandırdılar. Beni aşağıya yerleştiriyorlar, Petek sokağa. Aşağıdan veriyor bize. Beni yukardan alıp aşağıya veriyor. Metro durağı da yukarda. Yerimizde kalmıyoruz biz. Petek sokakta oturmuyorum ki ben. Ben Ayaz caddesinde oturuyorum. Şimdi size bir şey söyleyecem. Şimdi bu kadar insanın şuraya sığma şansı var mı? Kaç bina yapmışlar abisi? 30 tane bina yapıyorlar orada 30 bina sığacak yer var mı yaa? Kaç dönüm yer varmış ki 30 bina sokuyorlar oraya? Demek ki burada da bir çelişki var yani. İnsanları böyle sokuyorlar, böyle kafesin içine sokuyorlar. Senin hiç kıpırdama şansın yok. Niye buradaki gibi evler yapsınlar insanlara. Madem öyleyse. Yerimiz değerliyse, o kadar şey veriyorlar bize önem veriyorlarsa, onlarla bizim ayrıcalığımız ne? O da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, bende Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyım (A45, 43, Erkek)

A45 de Mesa'da yaşayanları kastederek "lüks bir yaşantı istemediklerini" belirtiyor. Verilecek olan evlerin koşulları ile şimdiki evlerinin koşullarının "eşit" olmasını istiyor. 50 metrekarelik ev teklifini kabul edilemez buluyor ve bunun teklif edilmesini bile "yakışksız" olarak nitelendiriyor:

Bizim böyle buradaki insanlar gibi lüks bir yaşantımız biz istemiyoruz... Mesela adam 100 metrekare yerde oturup da 50 metrekare yer verdiği zaman bu da olmaz yani... Sen şimdi adam 100 metrekarede otururken 50 metrekare yere bir sığıntı gibi atarsan bu insanları o da olmaz. Yakışık almaz. Ama bizim böyle onlar gibi dubleks ya da trubleks herhangi bir lüksümüz yok. Biz ne istiyoruz; burada hakkaniyet içerisinde insanları razı ederek insanların fikrini alarak, insanların düşüncelerini alarak bunu biz yani kimsenin canı yanmadan kimseyi yani mağdur etmeden yani bir şekilde yaşanabilecek bir yer

istiyoruz yani (A45, 43, Erkek)

A25 de son iki yıl içerisinde ortaya somut bir kentsel dönüşüm projesinin çıktığını ve mahalle halkının da buna sıcak baktığını söylüyor. Yani halk aslında kentsel dönüşüme sıcak bakıyor ama İBB, Firma ve Kooperatifin bir tarafta, mahalle halkının diğer tarafta olduğu bir masada koşullar konuşulursa ancak ortaya güzel bir projenin çıkabileceğini düşünüyor. Yani burada kentsel dönüşüm yapılırken rantı bir tarafa koyup önceliği halka vermeleri talep ediliyor:

Ama iki yıldır bir şekilde buraya bir proje geldi. Halk da bu projeye sıcak baktı diyelim en azından. Ama yani dediğim gibi proje İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Firma ve Kooperatif beraber masaya oturlarsa ortaklaşa kararlar ilk önce halkın yani. Çünkü sonuçta burada onbin halk yaşıyor. Diğer çıkarı olan Oto Sanatkârları'nın 168 üyesi var, bir tarafta da paranın peşinde olan, para kazanmak isteyen Cemre İnşaat var. Yani burada rantı düşünmezlerse, önceliği halka verirlerse Derbent çözülür. Derbent ortak karar alacaklar. Halkın fikirlerini bu projeye katacaklar. Yani bizim fikrimiz alınırsa burada güzel bir proje çıkabilir (A25, 41, Erkek)

A25 de mahallelerinin konum olarak çok iyi özelliklere sahip olduğunu, bu mahalleyi mahalle yapanların kendileri olduğunu bundan sonra da burayı zenginlerin “yemesine” izin vermeyeceklerini ifade ediyor. Mahallenin bir kültürünün olduğunu ve bu kültürü yaşatmak istediklerini belirtiyor. Bunun için dönüşümün olabileceğini ama bunun kesinlikle “rantsal” değil, “yerinde bir dönüşüm” olmasını gerektiğini savunuyor. Olması gerekenin “hakkaniyetli dönüşüm” olduğunu ve bunu mahalle kooperatifinin yapabilecek kapasitede olduğunu vurguluyor:

Hem bulunduğunuz hava olarak, ulaşım olarak ne ararsanız burada mevcut. Ama tabi 20 yıl önce böyle bir şey yoktu. Burayı mahalle yapan bizleriz. Çünkü biz yaptık, büyüttük, yetiştirdik ‘ben alayım’ diyorsunuz. Böyle bir şey yok. Biz yani kimseye ‘biz yiyemiyoruz siz yiye’ diye bir şey yok. Biz burada kültürümüzün, mahallemizin yok olmasını istemiyoruz. Ve bizim gibi diğer mahallelerde, Sarıyer mahalleleri de böyle. Biz burada bu kültürü yaşatmak istiyoruz. Yaşatması içinde ‘evet dönüşüm olabilir yerinde dönüşüm ama sağlıklı dönüşüm. Rantsal dönüşüm değil’. Rantsal çok kullanılan bir kelime ama gerçekten de öyle. Hakkaniyetli dönüşüm olacak biz bunu kooperatif olarak yaparız. Yeter ki samimi olsunlar. Dürüst olsunlar. Parayı düşünmesinler (A25, 41, Erkek)

A37 de kentsel dönüşümün yapılabileceğini ama kendilerine yerlerinin verilmesini talep ediyor. “Yapsın gene kentsel dönüşüm. Yerimizden istiyoruz. O

kadar. Bizi niye yakıştırmıyorsun ki? ” (A37, 68, Kadın)

A25 kentsel dönüşümün mahallede yapılabileceğini ama mevcut haliyle bir kentsel dönüşümün mahallede yapılmasına karşı olduklarını ifade ediyor. Mahalle kültürünün dönüşüm ile bozulmamasını talep ediyor. Bunun için de dönüşümü mahalle kooperatifinin yapmasını istiyor:

Buranın dönüşümü dönüşün mü? Daha iyi şartlarda olacaksa mahallelinin mahalle kültürü bozulmayacaksa dönüşün tabii ki dönüşün. Dönüşüm daha iyi şartlar herkes ister. Ama tabii bu şekliyle değil. Bizim kooperatif mahalle kooperatifi bu işi çözer. Çünkü halkın içindeyiz. Dışarıdan transfer ettiğimiz bir yönetici yok (A25, 41, Erkek)

Mahalle halkı ile yapılan bu derinlemesine mülakatlardan anlaşıldığına göre mahalle halkının bir fikir olarak kentsel dönüşümün kendisine karşı olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak karşı çıkılan mevcut haliyle uygulanmakta olan kentsel dönüşüm projesi. Çünkü onlara mevcut kentsel dönüşüm projesi rant için yapılıyor ve daha çok inşaat sermayesinin çıkarlarını koruyor. İnşaat sermayesi karşısında mevcut mahalle halkının mağdur edilmediği bir projeye ise sıcak baktıklarını söylemek mümkün görünüyor. Mahalle halkının ise ancak birebir yaşanabilir metrekareye sahip bir dairenin verilmesi, mahalle esnafının içerisinde yer aldığı bir projenin oluşturulması ve bu süreçte mahalle kooperatifinin muhatap olarak kabul edilerek projenin mahalle kooperatifi üzerinden yürütülmesinin mahalle halkının mağdur edilmesini engelleyeceğini ifade ediyorlar. Bu taleplerin de hukuki güvence talebi ile örtüştüğü görülmektedir.

Mahalle mücadelesinin mülksüzleştirme sürecine karşı yapıldığının en önemli kanıtlarından biri de mahalle halkının taleplerinin neler olduğudur. Bakıldığında yerinde dönüşüm talebi mülksüzleştirmeye karşı ifade edilen en net talep olarak dikkat çekiyor. Bilindiği üzere 2012 yılında yapılan avan projede her ne kadar mahalle halkını memnun etmese de yerinde dönüşüm üzerinden bir strateji izlenmiş

olması mahalle mücadelesinin bir kazanımı olarak ifade edilebilir. Ancak İBB yönetiminin yerinde dönüşümden anladığı ile mahalle halkının yerinden dönüşümden anladığı farklılık göstermektedir. Mahalle halkının yerinde dönüşüm talebi mahallenin zenginlere peşkeş çekilmemesini ifade etmektedir. Mevcut haliyle avan projede ise zenginlere çok geniş daireler yapılırken, mahalle halkına ise çok ufak metrekareli “sosyal konutlar” yapılmaktadır. Mahalle halkına göre bu bir “yerinde dönüşüm” değildir. Yerinde dönüşüm talebi ise eşitlik vurgusu içermektedir. Yaşanabilir metrekare talebi olarak ifade edeceğimiz tema da hakkaniyet vurgusu içermektedir. Mahalle kooperatifinin muhatap olarak alınması talebi de kentsel dönüşüm projelerinde olmazsa olmaz özelliklerden olan “katılım” vurgusu içermektedir. Dolayısıyla aslında mahalle halkının taleplerine bakıldığında mevcut kentsel dönüşüm projesinin ne şekilde revize edilmesi gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan mahalle halkının taleplerinin neler olduğu önemlidir. Bu taleplerin karşılanması kentsel dönüşüm projesinin nasıl yapılması gerektiği konusunda ve mahalle halkı ile yaşanan ihtilaf sürecinin nasıl çözüleceği konusunda idarecilere önemli ipuçları sunmaktadır. Bunun için bu taleplerin oluşturucu bir potansiyelinin olduğunu ifade etmek mümkün görünüyor.

Ancak, kentsel dönüşüm projesinin mahallenin mülksüzleştirilmesinde önemli bir rol oynadığı anlaşılıyor. Proje özellikleri mahalle halkı tarafından eleştiriliyor. Bu eleştirilerde ön plana çıkan noktalar olarak muhatap alınmamaları, proje oluşturulurken mahalle halkının talepleri ve ihtiyaçlarının bunda yer almaması gösteriliyor.²⁴

---

²⁴Açıkçası proje Atatürk Oto Sanatkârları ile Cemre İnşaat arasında gerçekleştirilen protokol kapsamında oluşturuluyor ve mahalle halkının da bu protokolü tanıyıp kabul etmesini istiyor (<http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Pages/Haber.aspx?NewsID=20601#.Ve1YHBHtmko> erişim: 01.06.2015).

Burada ifade edilen mahalle halkının mağdur edilmediği argümanı ile mahalle halkının anlatıları birbirleri ile çelişiyor. Mahalle halkı bu süreçte mağdur edildiklerini düşünüyorlar. Kentsel dönüşüm projesi incelendiğinde projenin görsellerinde dahi bu gerçeklik çıplak gözle dahi görülebiliyor. Yorum Maslak Evleri olarak şimdiden pazarlanan sitede ortasında yüzme havuzu bile bulunuyor (EK: 34). Yorum İnşaat'ın projenin görsellerinde de tümüyle zengin yeni orta sınıfa hitap ettiği anlaşılıyor. Buna karşılık Derbentlilere verilen konutlar ise “sosyal konut” niteliğinde. Boğaziçi İmar Yasası'ndan dolayı maksimum apartmanlar 4 katlı olabildiğinden bu kısıtlama zemin kata 3 kat düşülerek halledilmeye çalışılmış. Bu da bir akbaba taktiği olarak dikkat çekiyor. Bu yapılan sosyal konutlar Petek Çıkmazı'na yerleştiriliyor ve burası da 6-7 metre uzunluğundaki Darüşşafaka duvarlarına bakıyor (EK: 35). Alan araştırması sırasında özellikle evi Petek Çıkmazı'nda yer alan ve 6-7 metre yüksekliğindeki istinat duvarlarına bitişik olan bir mahallelinin bahçesinde yapılan mülakatta bu duvarların insanın üzerine yıkılacağı hissi uyanıyordu.

4.3.8. Mahallenin Riskli Alan İlan Edilmesi

2013 yılına gelindiğinde mahalle Bakanlar Kurulu kararı ile riskli alan ilan edilmiştir (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130124-9.htm> erişim: 01.06.2015). Riskli alan kararı mahallenin 2012 yılındaki kentsel dönüşüm projesi ile oluşan biraz olumlu havanın da ortadan kalkmasına yol açmıştır. Kentsel dönüşüm projesine yönelik mahalle halkının yukarıda ifade edilen eleştirileri olsa da daire teklifinin olması, yerinde dönüşüm olması gibi özellikler az da olsa mahalle

halkında sürece dair umutların oluşmasına neden olmuştur²⁵. 2012 yılındaki kentsel dönüşüm projesi bile mahalle mücadelesinin kazanmaya başladığını göstermeye başlamıştır zira. Artık yerinde dönüşüm belediye yöneticileri tarafından telafuz edilmeye başlanmıştır. Artık tahliye edilemeyeceği ve tahliye üzerinden kentsel dönüşümün yapılamayacağı anlaşılmıştır. Ancak yinede itirazlar vardır çünkü mahalle halkının talepleri ile kentsel dönüşüm projesinin özellikleri arasında radikal uçurumlar devam etmektedir.

2012 yılında bunlar olurken 2013 yılının hemen başında mahallenin riskli alan edilmesi mahalle halkı ile kentsel dönüşümü yöneten idareciler arasında radikal bir mesafenin oluşmasına neden olmuştur. Güven ilişkisi önemli bir yara almıştır. Olumlu havanın riskli alan kararı ile tümüyle ortadan kalktığını ifade etmek mümkün:

19'da falan şeyi Armutlu'yu oldu. Ardından 5 gün, 1 hafta var. Tabi bu bizi şok etti. Size birebir daire teklif eden İBB var. Sizi 'mağdur etmiycez' diyen biri var. Sanki size elini uzatmak isteyen şeklen bir Büyükşehir var. Bir anda tam sizin el sıkışmanız gerekirken elinizi bağlıyo, hadi el sıkışalım. Yani siz bizi o zaman niye riskli alan ilan ettiniz? Siz beni önce bir ateşe atıyorsunuz hadi gelin sonra anlaşalım. Fakat samimiyetsizlik burada ortaya çıktı (A25, 41, Erkek)

A1'e göre mahallenin riskli alan ilan edilmesi aslında "bilinçli" bir stratejinin ürünü. Sadece Derbent'in değil tüm Sarıyer'in depreme dayanaklılığı ile bilinen bir yer olduğu ifade ediliyor. Küçük Armutlu'nun da Derbent ile eş zamanlı riskli alan ilan edildiğini belirtiyor. Derbent'in riskli alan ilan edilmesi ise direnmenin ve toplumsal mutabakata varmanın en net görüldüğü örnek olması. Riskli alan kararı da bu kararlı direnişi ve toplumsal muhalefeti bastırma stratejisinin bir ürünü olarak

---

²⁵Her ne kadar projenin yönetilme biçimi, halkın projeye katılamaması, halkın içinde yer almadığı imar planları üzerinden sürecin yürütülmesi gibi konular üzerinden bir ihtilaf süreci oluşsa da İBB Başkanı Kadir Topbaş'ın 2012'nin Ramazan ayında mahallede bir iftar yemeği vermesi ve bu iftar yemeğinde projeyi anlatması, bu anlatım esnasında birebir dairelerin verileceğini beyan etmesi mahalle halkında belli bir umudun oluşmasına neden olmuştur.

değerlendiriliyor. Bu anlamda riskli alan kararı da bir “akbaba taktiği”:

“Derbent’i riskli alan ilan ettiler. İlk Derbent’i yaptılar Derbentte yapılmasının nedeni Derbentte Sarıyer’de aslında direnmenin, toplumsal mutabakatın varıldığı en iyi örneklerden biri. Düşünün yani biz burada CHP’liyselede Kürt Özgürlük Hareketi’nin de tutun da MHP’lisinde de AKP’lisinde de birçok insanın yer aldığı, haksızlığa karşı bir toplumsal mutabakatın varıldığı bir nokta. Derbent böyle bir yer” (A1, 53, Erkek)

A7 ise riskli alan kararının kentsel dönüşümün mahallede yapılabilmesi için gerekli olan yasal altyapıyı kullanmak için gerçekleştirildiğini düşünüyor. Riskli alan kararı mahallede 6306 sayılı afet yasasının kullanılmasına zemin hazırlıyor: “Riskli alan ilan ederse en azından yasaya atıfla, yasanın verdiği olanakları kullanmak için riskli alan ilan ediyor” (A7, 31, Kadın)

Bu anlamda riskli alan kararının 6306 sayılı afet yasasına dayanması ve bu yasanın 2012 yılında Van depremi sonrasında çıkartılma ve depreme karşı ulusal bir seferbelik ilan edilmesi gibi özellikler mülksüzleştirme süreçlerinde devlet desteğinin kullanıldığını net olarak göstermektedir. A15 de A7’nin anlatımını destekleyecek bir şekilde riskli alan kararını “minareyi çalan kılıfına uyduruyor” şeklinde yorumluyor. Bu durumda riskli alan kararının bir “akbaba taktiği” olarak mahalleli tarafından yorumlandığını gösteriyor. Riskli alan ilan edilmelerini rant lobisinin mahalleye girmesinin yasal gerekçelendirilmesi olarak gördüğünü ifade ediyor. Bu şekilde riskli alan kararının mahalleyi tahliyenin “meşru” gerekçesi olarak kullanılacağını düşünüyor. Riskli alan kararının yanlış olduğunu, Sarıyer’in zemin açısından depreme en dayanıklı bir bölge olduğunun bilimsel araştırmalar ile saptandığını anlatıyor:

Minareyi çalan kılıfına uyduruyor! Tabi buraya bir şekilde girecekler, Anayasa lazım, kanun lazım. Tabi buraya legal olarak girmek için bir şey bulacaklar. Kamulaştırmak ve yıkmak için bir temel, bir sebep olması lazım. Ama bunu bugün riskli alan ilan ediyorsun da biz halk, biz balık hafızalı değiliz. 99 Marmara depreminden sonra Türkiye’nin hatta İstanbul’un en güvenli bölgesi Sarıyer ve Beykoz seçildi. Zemin etüdü olarak, zemin şeyi olarak. En sağlam iki ilçesi seçildi yani. Depremde en az hasar görecekti iki ilçe yani. 99 depreminden sonra sen Sarıyer’i İstanbul’un en güvenli yeri seçeceksin, ondan sonra geleceksin diyeceksin ‘burası riskli alandır’, bilmem nedir. Hatta altımızdan bir tünel geçirdiler biliyorsunuz, Melen çayı

adı altında mahallemize çok yakın alanlarda dinamit patlata patlata o aşağıdaki evlerimizde araştırma yaparsanız görürsünüz, o evlerin çatıları kolonları falan zarar gördü yani. Ondan sonra sanki biliyorlarmış peşinden gelip evlerde zabıt tutmaya başladılar. Bu evde çatlak vardır oturulamaz, bu evin yapısı bozuk oturulamaz. Tabi dedim ya yani minareyi çalan kılıfını hazırlayacak yani (A15, 39, Erkek)

A1 de riskli alan kararını mahallede “rant”ın olması ile açıklıyor ve mahallede neden rantın olduğunu mahallenin özellikleri ile ifade ediyor. Buranttandolayı zenginlerin mahalleye yerleşme eğiliminin olduğunu ifade ediyor ve riskli alan ilan edilmelerinin bununla ilişkisi olduğunu düşünüyor:

Burada bir rant var. Çünkü neden? Denize nazır, efil efil esen bir yer, bir taraf orman, bir taraf deniz. Yani dünya kentlerinin arasında oksijen bakımından üçüncü sırada olan bir yer. Beykoz ve Sarıyer. Çünkü bir taraf orman, bir taraf deniz. İstatistikler bunu söylüyor. Kent olarak oksijen bakımından üçüncü sırada olduğunu söylüyorlar. Ve burada şey tabi siz orada yaşamayı hak etmiyorsunuz, siz yoksulsunuz, burayı daha çok zenginler daha elit bir kesime sunmayı hedefleyen bir projedir. Onun için riskli alan ilan ettiler (A1,

A36 da kentsel dönüşüm yapmak isteyenlerin kentsel dönüşümü haklı çıkarabilmek için böyle bir karar aldıklarını düşünüyor: “En azından kentsel dönüşümden ziyade, onlar sunum yaptıkları yerlerde biz ‘bakın devamızda haklıyız diyebilmek için’ bence riskli alan ilan edildi” (A36, 37, KADIN)

Mahallenin kurucularından olan A28 ise riskli alan kararının mahalle ya da binalar ve araziler ile ilgili bir karar olmadığını, doğrudan mahalle halkını “riskli” gördükleri için böyle bir karar çıkarttıklarını düşünüyor: “Burasını riskli alan ilan ettiler. Aslında riskli alanla hiçbir alakası yok. Riskli alan, riskli biziz. Bizi riskli gördüler yani. Ki rahat etsinler diye yani” (A28, 63, ERKEK)

A25 de riskli alan kararını “bizleri arkadan hançerleyen” bir karar olarak görüyor. Bu kararın iptaline yönelik dava açtıklarını ve bunu kazandıklarını, çünkü mahallenin riskli alan olmadığını bilimsel kanıtları olduğunu ifade ediyor. Bundan ötürü riskli alan ilan edilmelerini “komedi” olarak nitelendiriyor. Bu kararı almalarının ise buradaki rant ile ilişkili olduğunu iddia ediyor:

Samimi olacaklar. Bizleri arkadan hançerleyen riskli alan kararları almıyacaklar... Kentsel dönüşüm Bakanlar Kurulu kararı iptal edildi. Bizim davalarımız da var. İnaniyoruz biz. Derbentteki de iptal olacak. Çünkü 2003'te İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin yaptığı jeolojik çalışmalarda en sağlam bölgeyiz biz. Sarıyer bölgesinde kayalık ormanlık en sağlam bölge biziz. Bizim zaten riskli alan ilan edilmemiz tam bir komedi. Tabi afet yasası her yerde her kaçacak alanı kapattığı için bizi yapı stoğu olarak riskli alan ilan ettiler. Çünkü kendileri çok iyi biliyor burası çok sağlam. İstanbul'da büyük bir deprem olsun en az zarar görecektir Sarıyer bölgesi bizim burası. Ama tabi burada sorun onlarda, bunun böyle olduğunu biliyorlar ama burada rant çok büyük yani Derbentteki rant çok büyük(A25, 41, ERKEK)

A8'e göre de riskli alan kararı birçok yanlış barındırıyor. Çünkü riskli alan ilan etmeden önce bir fizibilite ya da zemin etüdü çalışması yapılması gerekirken bunlar yapılmamış ve bu yüzden de riskli alan kararı iptal edilmiş: "Riskli alan ilan ederken, etmeden önce oranın fizibilite ya da işte zemin etüdü çalışmaları yapılmadı. Hâlbuki her zaman söylüyoruz riskli alan kararının iptalindeki gerekçelerinden bir tanesi de bu. Buna dair bir ön hazırlık yapılmaması" (A8, 54, ERKEK)

Ayrıca A8 İBB'nin Japonlarla işbirliği ile hazırladıkları İstanbul deprem haritasında mahallenin riskli bölgeler içerisinde görülmediğini ifade ediyor. Tam tersine zemin açısından komşusu Beykoz ile birlikte İstanbul'daki en sağlam zemine sahip olduğunun bilimsel çalışmalarla ispat edildiğini belirtiyor. Yaşananlar depremlerde de mahallenin bir zarar görmediği, bu sorulara bir cevap veremediği için de riskli alan kararının neye göre belirlendiğinin "muallâk" olduğunu düşünüyor:

Bu riskli alanın neye göre belirlendiği çok muallâk. İBB'nin daha önce İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin daha önce bu Japonlarla hazırladığı deprem için zemin etüdü çalışmalarında Sarıyer Bölgesi ve yukarıda karşı taraftaki komşusu Beykoz en sağlam yerlerden bir tanesi zemin olarak. Ve en sondaki bir sürü depremdede hiçbir zarar görmüyor, yıkım yok. Buna dair falan filan bunların sorularının cevaplarını vermesi lazım. Mesela buna dair de bir şey yok. Dolayısıyla kararı iptal ediyorlar(A8, 54, ERKEK)

Bunun yanında riskli alan kararının imar planlarının sınırları ile aynı olduğunu belirtiyor. Bu sayede Mesa Konutları'nın bulunduğu arazinin riskli alan ilan edilmediğini ifade ediyor. Sırf bu durumdan dolayı bile riskli alan kararının tuhaf bir karar olduğunun altını çiziyor:

Şimdi şöyle bir şey de var: bu plan sınırı daha doğrusu o plan sınırına Mesa Konutları dâhil değil. Riskli alan sınırları da plan sınırları ile aynı. Gene Mesa'nın olduğu alan dâhil değil. Şimdi şöyle bir şey mümkün olabilir mi? O alan riskliyse onun komşusundaki alanda risklidir. Zemin olarak yani. Bu şey gibi bir yerde belediye meclisi encümenleri oturuyorlar, karar veriyorlar fay hattının değiştirmesine yönelik karar çıkartıyorlar. Fay hattı diyorlar ki 'artık buradan geçmesin oradan geçsin'. Bunun gibi bir şey yaptıkları. O kadar samimiyetsiz ki, o kadar hiçbir dayanağı yok ki dolayısıyla iptaller ardı sıra geliyor(A8, 54, ERKEK)

A6 ise mahallerinin riskli olmadığını tam tersine zenginlerin riskli alanlardan kaçarak güvenli bölgelerde oturmak istediğini belirtiyor: "Riskli alan değil çünkü riskli alandan uzak bir alanda gelip burada ev yapmak istiyorlar. Çünkü rantsal bir alan bura" (A6, 49, ERKEK)

A9 da Derbent'in riskli bir bölge olmadığını, İstanbul ve Sarıyer'de depreme en dayanıklı bölge olduğunu altını çiziyor. Mahallenin altında Melen çayının geçirildiği zamanda bile yerin altında dinamitlerin patlatıldığını ve bu zamanda bile hiçbir evde çatlamanın olmadığını ifade ediyor:

Önemli olan Derbent Sarıyer'in, İstanbul'un risk almayan bir alanıdır. Depreme dayanıklı olan bir yerdir. Bakın bu mevcut binaların hepsi o dönemde var olanların hiçbirisi çatlamaştır. Melen çayı buranın altından geçerken bir binada çatlağıgöremedik. Derbent'in altında o kadar sağlam. Sağlam zemin. Ne yazık ki Bakanlar Kurulu kararı ile Derbent riskli alan ilan edildi(A9, 65, ERKEK)

A2 de yapı stoğunun depreme dayanıksız olduğu için riskli alan ilan ediklerini ama bunun doğru olmadığını düşünüyor. Melen çayı geçirilirken "hergün dinamitlerle patlatılan bir mahalle" olduklarını ama hiçbir zarar görmediklerini ifade ediyor. Japonların yaptığı araştırmaya atıfla da İstanbul'da depreme en dayanıklı bölge olduklarını söylüyor:

Onların demesine göre üzerinde bulunan yapı stoğunun üzerinde bulunan yapı stoğunun depreme dayanıksız olması zeminden bahsetmiyor yapı stoğunun depreme dayanıksız olduğunu söylüyorlar. Sözde ama bunu bilmiyorlar ki bu mahalle altından bakın altından tünel geçirildi. Hergün dinamitlerle patlatılan bir mahalle, hergün dinamitlerle patlatılan ve aynı zamanda 99 depremindeki Bolu Gölcük depreminde bir tane tuğlası dökülmeyen bir mahalle. Hatta şeylerde de araştırmalarda da İstanbul'un en sağlam zemine sahip bir bölge. Yani onların demesi sadece şey yapı stoğunun, evlerin işte depreme dayanıksız olduğu. Bundan dolayı da riskli alan ilan ediyoruz falan. Hâlbuki hiç alakası yok, tamamen yanlış bir şey... Japonların yapmış olduğu bir araştırmaya göre de zaten bu bölge İstanbul'un en sağlam en dayanıklı bölgesi (A2, 40, Erkek)

A15 riskli alan kararı sonrası artık Cemre ya da Yorum İnşaat gibi aktörler ile muhatap olmaktan çıktıklarını, artık doğrudan muhataplarının Devlet olduğunu belirtiyor. Eskiden inşaat sermayesine karşı mücadele ettiklerini ama şimdi ise Devlet'e karşı fiili bir mücadele yürütmeye başladıklarını anlatıyor: "Devlettir bu karşımızda devlet var artık. Bir noktadan sonra Cemre İnşaat çıktı karşımıza, Yorum İnşaat falan devreden çıktılar. Direk artık hükümetle muhatap olmaya başladık. (A15, 39, Erkek)

A25 de A15 gibi düşünerek riskli alan kararının Devletin de mahalleyi tahliye etmeye çalışan inşaat sermayesinin tarafında olduğunu bir kanıtı olduğunu ifade ediyor. Bunun farkında olduklarını, mahalle mücadelesini bunu göze alarak yaptıklarını anlatıyor:

Riskli alan ilan edilmemiz de bizim için o zaman ciddi bir şeydi. Evet artık bu işe devlette bunların yanında olduğunu belgeleyen en önemli kanıtı. Depremde İstanbul'da diğer illerde olan depremden hiç etkilenmemiş en sağlam zemine olan mahalle riskli alan ilan ediliyor. Ha demek ki devlet de sizin karşınızda! Biz zaten bunları bilerek zaten bu mücadeleye girdik (A25, 41, Erkek)

Dolayısıyla yapılan görüşmelerden hareketle mahalle halkının riskli alan kararını bir akbaba taktiği olarak yorumladığını söyleyebilmek mümkündür. Mahallenin riskli alan ilan edilme sürecini de mahallenin mülksüzleştirilme tarihi içerisinden okuyorlar. Riskli alan kararını Bakanlar Kurulu'nun almış olması artık mülksüzleştirme sürecinde ihtilafın doğrudan Devlet ile de başladığını ifade etmektedir. Artık mülksüzleştirme sürecinde devlet tamamen alanın içerisine girmiştir. Bunun öncesinde ise devlet şirketleri destekleyerek bunu sağlıyordu ama artık tamamen kendisi konuya müdahil olmuştur. Ancak bu mahalle mücadelesini olumsuz etkilememiş, mahalle halkı dernek ve kooperatif üzerinden riskli alan kararının iptaline yönelik Danıştay'a dava açmıştır. Bu davaların da kazanılması sonrasında mahalleyi sahiplenme süreçleri daha da artmıştır.

4.3.9. Kat İrtifak Tapu Töreni

Tüm bu süreçler yaşanırken yani mahalle riskli alan ilan edilmiş ve buna karşı iptal davası açılmışken rant lobisi İBB danışmanlığında yeni bir hamle yaparak 2014 yılında yerel seçimlerin hemen öncesinde mahalle meydanında “kat irtifak tapu töreni” düzenlemiştir²⁶. Şimdi bu altbölümde mahalledeki kentsel dönüşüm süreci içerisinde yer alan 2014 yılındaki kat irtifak tapu töreni mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakat bağlamında detaylandırılmaya çalışılacaktır.

Mahallenin eskilerinden A21 Sedat Özsoy’un seçimden hemen önce “geçerliliği” olmayan tapu dağıttığını ifade ediyor. Bu işlemin oy almak için yapıldığını belirtiyor. Buna inananları da eleştiriyor:

Bu yolun üstünde, bu seçimde demin bahsettiğim o Sedat namussuz Anavatan Partisi'nde Belediye Başkanı oldu. MHP'den Belediye Başkan Adayı oldu kaybetti. Bu seçimde AKP'nin Belediye Başkan adayıydı. Bu Sedat geldi daha seçilmeden, 'adaydı' diyorum bak. Seçilmedi. Elinde tapu burada yolun üstünde millete tapu dağıttı. Ya 18 kişi aldı, şimdi de yırttı attılar o tapuları. Onların da bir geçerliliği yok... Yani oy almak için tapu dağıttı. Aday adayı. Adayın ne yetkisi var tapu almaya? (A21, 62, Erkek)

A9 da seçimlere 15-20 gün kala plan iptal davası konusu olan projeden tapu çıkartıp dağıtmalarını “samimiyetsiz” olarak görüyor. Kentsel dönüşüm lobisinden yana konum alan eski mahalle muhtarı ve onunla birlikte hareket eden 18 kişinin özel olarak seçildiğini ve bunlara tapu dağıtıldığını ama bu tapuların da mahkeme kararıyla iptal edildiğini belirtiyor:

Biz şu samimiyeti ne karşı Kooperatiften gördük ne Büyükşehir Belediyesi'nden

---

²⁶Bu tapu töreni ile mahallede yapılacak olan kentsel dönüşüm projesinde mahalle halkından seçilen 18 kişiye yapılacak olan konutların tapuları verilmiştir (EK: 42). Bu durumda diğer momentlerde olduğu gibi mahalle muhalefeti tarafından şüpheli görülmüş çünkü açılan davalar bulunmaktadır. Riskli alan kararının iptaline dair de bir davanın halen görüldüğü ve kentsel dönüşüm projesinin yapılabilmesi için gerekli olan ruhsatın iptaline dair de davaların olduğu ifade edilmiştir. Bu tapu törenine o dönemde AKP'den belediye başkan adayları olan Sedat Özsoy'da katılmıştır. Sedat Özsoy zaten mahallelinin tarihsel hafızasında Oto Sanatkârları ile geçmişte yapılan müzakere sürecinde yanlış tutumundan ötürü olumsuz bir imgeye sahiptir. Bunun da etkisiyle bu tapu töreni mahalle muhalefeti tarafından şaibeli bir işlem olarak yorumlanmıştır. Bu şaibeli işlem de mülksüzleştirme sürecinde devreye sokulan akbaba taktiklerinden biridir. Halka verilmek istenen mesaj kentsel dönüşümün işleyişinde herhangi bir aksama olmadığı ve eğer kendileri desteklenirse tapuların ve dolayısıyla apartman dairelerinin verilecek olmasıdır.

gördük. En sonunda seçimlere 15 gün kala, 20 gün kala 18 tane tapu çıkarttılar. Plan iptal davası üzerindeki tapuları. Neyse kendi yandaşlarına bu karşı tarafta Metin'in Sami Kılıç ile beraber ortak hareket eden 18 kişiye tapu vermişlerdi. Onların tapuları da iptal olmuştur (A9, 65, Erkek)

A6 kat irtifak tapu töreni öncesi tahahhütnameyi(EK: 41) imzalayan bir mahalleli ile görüşmesinden bahsediyor. Mahallelinin taahhütnamenin maddelerinden haberinin bile olmadığını şöyle ifade ediyor: “18 kişiye tapu verdiler bu şekilde yapılan plandan. Adamlara sordum yani o 18 kişiden bazı kişilerle görüştüm bak Kadir ‘böyle böyle maddeler var, böyle böyle diyo’ ne diyosun? Adamın haberi yok. Bir de çok uyanık, kurnazım diye geçinen adamlar imzalamış” (A6, 49, Erkek)

A6 tapuların alınabilmesi için imzalanan tahahütnamenin içeriği hakkında ise şu bilgileri veriyor: “Onu imzalatıyor, onu imzalayıp bunu tapunu alıyorsun. Onu imzalamazsan bir de para ödüyorsun, sana zaten maliyeti 50 bin lira daire deyip 34 bin lira para ödüyorsun bir de. Tapu parası ödüyorsun. Yani her vatandaş 34 bin lira para ödeyecek. Yani sözleşme bu” (A6, 49, Erkek)

Bu kat irtifak tapu törenine katılıp, tapu alanlara ise mahalleli kendiliğinden gelişen bir tepki göstermiş. A6 mahallede uzun yıllardır kahvehanecilik yapan birinin bu tapu töreninde görülmesinden sonra mahalle halkının kendisine tepki gösterdiğini ve kahvesine gitmediğini ifade ediyor. Bunun üzerine bu kişi kahvesini devretmek durumunda kalmış:

Yukardaki kahveyi kapatmak zorunda kaldı. Devroldu kahve. O işletiyordu orayı. Millet gidip gelmeyince. Şimdi doludur çünkü başkası devraldı. Aslında çok saygınlığı vardı bu mahallede. Çok iyi iş yapardı o kahve. Böyle bir anlaşmayı imzalayınca bütün mahalleli tepki koydu. Kimse oraya ne çay içmeye, ne oturmaya ne maç izlemeye, hiçbir şeye gitmedi. Ve patladı. Şimdi evi de kalmadı, buralarda dolaşiyor. Yani işini kaybetti, senelerin esnafıydı burada. Ve hiç kimse suratına bakmıyor, selam vermiyor. Toplum dışına atıldılar (A6, 49, Erkek)

A15 de tapu töreninde kendi akrabalarını görünce “şok” geçirdiğini ifade ediyor: “O işte sembolik tapular verildi bazı insanlara birkaç tane benim akrabamda

var. Bu işin içinde bir de yıllarda bizimle aynı safta olupta ben çok geçirdim insanları o safta görünce demekki oluyormuş yani” (A15, 39, Erkek)

A6 ise Büyükşehir Belediye Meclisi’nin kararıyla bu tapuların verildiğini ancak tapu dağıtım törenine Derbent’ten ancak 30 kişinin katıldığını anlatıyor:

Bu kat irtifaklarını kuruyorlar, bir plan yapıyorlar, bu plana da kat irtifakı çıkarıp Büyükşehir Belediye Meclisi’nin kararıyla da bu 18 kişiye tapu veriyorlar. Zaten burada bir açıklama yapıyorlar. Tapu dağıtımını ama dışarıdan bütün herkesi getiriyorlar. Derbentli gitmedi oraya. 30 kişi ancak Derbentli gitti. Ondan sonra noterden imzalanan sözleşme bu. İmzalayan birinden aldık yani. Herkesin elinde de var artık(A6, 49, Erkek)

A3 de yerel seçimlerden bir hafta önce avan proje üzerinden tapu vermeye kalktıklarını 12 maddelik bir taahhütnamenin imzalandığını, bu taahhütname ile gecekondularla ilgili çıkan yasalardaki tüm haklardan feragat edildiğini, buna karşı mahalle derneğinin ve kooperatifinin halkı bilgilendirdiğini ve bu yüzden de mahalle halkından katılımın olmadığını ifade ediyor:

Bu seçimlerden yani yerel seçimlerden 1 hafta önce tapu vermeye kalktılar. Avan projeye göre işte 18 kişi gitti...Ama onlara da 12 maddelik bir taahhütname imzalandı. Var olan işte bütün... gecekondular ile ilgili çıkan kanunların getirdiği haklardan feragat ediyorum diye. İcabında ileride benim bu bulunduğum yer riskli bir durum olursa yani başka bir tesis falan olursa haktan da vazgeçiyorum diye, böyle feragat ediyorum diye, böyle bir şey imzalandı. Ama orada şimdi dediğim gibi kooperatifler, dernekler bu konularda çalışma yaptığı için halkı uyandırmıştı. Akın akın gitmedi halk (A3, 55, Erkek)

Artık uzun bir zamandır karşılaştıkları “akbaba taktikleri”ni deşifre edebildiklerinden bu tapu töreninin de bir akbaba taktiği olduğunu anlayabilmişlerdir. Bu tapu töreninin neden seçimlerden bir hafta gibi kısa bir süre içinde yapıldığını sorgulamışlardır. Tapu verilen 18 kişinin neye göre belirlendiğini sorgulamışlardır. Kat irtifak tapusunu alabilmek için yapılan sözleşmenin 12 maddesini sorgulamışlardır. Bu deşifre sürecinde de başrolü mahalle kooperatifi oynamıştır. Mahalle kooperatifi bu kat irtifak tapu töreni mahallede yapıldıktan hemen sonra avukatlarını mahalleye çağırarak durumu kendi aralarında tartışmışlardır. Mahalle muhalefatinin itirazlarını hiç dikkate almadan, sanki hiçbir

şey olmuyor gibi hareket ederek böyle bir tapu töreninin düzenlenmesini kendilerinin yok sayılmaları olarak değerlendirmişlerdir. Hâlbuki mahalle muhalefetinin en önemli iddialarından biri ise kentsel dönüşüm sürecinde kendi iddialarının da dikkate alınmasıdır (EK: 56). Bu şekilde mahalle muhalefeti ile birlikte müzakere süreçleri işletilerek birlikte halkın projeye katılımı savunulmaktadır. Halkın bir anlamda projeye katılabilmesi için de mahalle kooperatifini kurmuşlardır. Daha önce anlatıldığı gibi kooperatif kurulması fikri ilk olarak İBB başkanı Kadir Topbaş'tan gelmiştir. Kadir Topbaş'tan gelen bir önerinin kabul edilmesi de kentsel dönüşüm sürecine mahalle muhalefetinin katılmak istemesinin bir göstergesidir. Hedef proje yürütücüleri ile masaya oturmak, talepleri etrafında bir müzakere sürecini işletmek ve mahalle halkının taleplerini ve ihtiyaçlarını dikkate alan bir projeyi birlikte hazırlamaktır.

4.3.10. Mahalle Mücadelesi Pratikleri

4.3.10.1. Sokak Yürüyüşleri

Bu bölüme kadar mahallenin mülksüzleştirilme tarihi, bu süreçte devreye sokulan “akbaba taktikleri” ve bunun mahalle muhalefeti tarafından nasıl deşifre edildiği ortaya konulmuştur. Bu anlatım aynı zamanda mahallenin nasıl sahiplenildiğini açığa çıkarmıştır. Mülksüzleştirme süreçleri tahliye mekanizmasını devreye soktuğu için mahalle halkı da mekânı sahiplenme iradesi göstermiştir. Diğer bir ifade ile sahiplenme bir mücadele biçimidir. O halde mekânın sahiplenilmesi üzerinden işleyen bir mahalle mücadelesi ne tür mücadele pratiklerinden olmuştur? Bu bölümde bu mücadele pratikleri ele alınacaktır.

Bu süreçte mahalle halkı yıkımlara karşı fiili direnmek, mahalle derneği ve kooperatifini kurmanın yanında belirli zamanlarda gerçekleşen sokak yürüyüşleri

pratiğini devreye sokmuştur. Mahallenin tarihinde sokak yürüyüşleri belleği zaten bulunmaktadır (EK: 1, EK: 2). EK 1 ve EK 2 de görüldüğü gibi İGEK-DER döneminde yapılan yürüyüşlerinin bir gerekçesi hizmet talebidir. “Yıkım Değil, Hizmet İstiyoruz” pankartı bu anlamda dikkat çekmektedir. Bu anlamda İGEK-DER dönemindeki sokak yürüyüşlerinin mülkiyet sorununa yönelik, dolayısıyla da mülksüzleştirmeye karşı yapılmadığını gözlemlemek mümkün görünüyor. Çünkü o dönemde henüz karşılaştıkları bir mülksüzleştirme süreci söz konusu değildir. Tapu ve mülkiyet sorunu bulunmamaktadır.²⁷ Mülksüzleştirmenin başlaması ile birlikte de mahallede hukuki güvencesizlik durumu oluşuyor. Yapılan mahalle mücadelesinin de bu hukuki güvencesizliği ortadan kaldırmak için yapıldığını söylemek mümkün. Bunun için özellikle 2005 ve sonrasında devreye giren mücadele pratikleri önemlidir. Bu dönemde gerçekleştirilen ilk mücadele pratiği sokak yürüyüşleridir.

Bunlardan ilki mahalle halkının Cemre İnşaat’a yaptığı protesto yürüyüşü olmuştur. Daha önceki bölümlerde Cemre İnşaat’a yapılan bu yürüyüşten bahsedilmediği için burada derinlemesine mülakatlar bağlamında bu sokak yürüyüşlerini detaylandırmak anlamlı olacaktır.

A1 mahalleden yaklaşık 1500 insanın yürüdüğünü ifade ediyor. Ve bunun aslında mahallenin ilk sokak yürüyüşü olmadığını ancak Cemre’ye karşı yapılan ilk yürüyüş olduğunu belirtiyor:

---

²⁷ Hatta neredeyse gecekonduların satışları olmakta ve bunlarda gayri resmi de olsa hukuki belgeler üzerinden yürütülmektedir (EK:7). Bu belge 12.7.1973 tarihinde satış gerçekleştirilen bir gecekondunun Emlak Vergi Dairesine kayıtlı olduğunu göstermektedir. 2981 sayılı kanunla ortaya çıkan Tapu Tahsis Belgesi süreci de mahalle açısından herhangi bir mülksüzleştirmenin olmadığını göstermesi açısından önemlidir (EK: 25). Bu belge de mahalle halkının 2981 sayılı kanunun çıkmasından 1 yıl gibi kısa bir sürede hemen Tapu Tahsis Belgesi’ni aldığını göstermektedir. Tapu Tahsis Belgesi’nde de gecekonduların maliki “hak sahibi” olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla 1985 tarihinde dahi bir mülksüzleştirmenin varlığından bahsetmek zor görünüyor. Mülksüzleştirme bu araştırmaya göre 1987 yılında Atatürk Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifi’nin izale-i şüyu davasını açması ile başlıyor ve bu mülksüzleştirme tarihi günümüze kadar geliyor.

Biz evet burada bir yürüyüş yaptık. Orada bir açıklamada bulunduk. Yaklaşık 1500'e yakın bir insan... Sadece Cemre İnşaat'ına karşı ilk yürüyüşümüz. Yani Cemre'nin merkezine yürüdüğümüz bir şey. Yoksa mahalle içerisinde belediye önlerinde şurada burada birçok şey yaptık (A1, 53, Erkek)

A6 da mahallenin Cemre'ye yürümesini tehditin Cemre'den gelmesi ile açıklıyor ve bunun “büyük bir yürüyüş” olduğunu düşünüyor: “Büyük bir yürüyüştü. Oradan bir tehdit geldi, insanlar da oraya doğru yürüdü. Fark etmiyor yani. Kararlı buradaki insanlar çok kararlı” (A6, 49, Erkek)

A21 de Cemre'nin yerini “bastıklarını” ama polisin kendilerini oraya yanaştırmadığını ifade ediyor. Polisin sokak yürüyüşünden önce haberdar olup önlem aldığını ve polise bu bilgileri Cemre'nin yanında yer alan dönemin muhtarının verdiğiinden emin konuşuyor:

Cemre İnşaat çok namussuz. Ha burda Maslak'ta yeri var, gittik mahalle toplandık. Bastık orayı. Bizi yanaştırmadı polis. Kardeşim çıt desen bu namussuz buradaydı ya burada çıt denilse bu namussuz polise bildiriyordu hemen. Valiye diyordu tamam mı? Ulan biz oraya gitmeden polis oraya gitmiş. Ya burada Maslak'ta yerleri Cemre İnşaat'ın. Müdürlükleri onları protesto ettik. Onlar efendim bizim ilgimiz yok. Ondan sonra tekrar gene girdiler işin içine. Halen de işin içindeler öyle sanıyorum(A21, 62, Erkek)

A15 ise bu Cemre İnşaat'ın Maslak'taki merkezine yapılan sokak yürüyüşünü mahalle derneğinin organize ettiğini ifade ediyor. Bu konuda “büyük bir örgütlenme” yaptıklarını belirtiyor ve “yürüyüş kararı” aldıklarını anlatıyor. Bunu da tehdit ve tahliye süreçlerinin artması ile açıklıyor. Eğer bu sokak yürüyüşünü düzenlemeselerdi kesin mahalleye girerlerdi diyor:

Gene işte derneğimizin örgütlediği mahalledeki ileri gelen insanların ikna edildiği, örgütlediği ama başını derneğimizin çektiği büyük bir örgütlenme yaptık. Yürüyüş kararı aldık. Bu çok ciddi bir boyuttu çünkü. Bir sonraki aşama mahalleye girmeydi. Biz bunu gördük. Bu taşınmadan sonra ikinci hareket artık öldürme darbesiydi. Bunu gördük ama çok etkili bir propaganda yaptık (A15, 39, Erkek)

A15 kendi aralarında yaptıkları “istişarelerde” bu sokak yürüyüşünün kamuoyu tarafından nasıl karşılanacağı üzerine tartışma yaptıklarını ifade ediyor. Ve bu sokak yürüyüşünden ötürü kazançlı çıktıklarını belirtiyor. Bu kazanç ise sokak

yürüyüşünün ses getirmesi olmuş. Kamuoyu bu yürüyüşten etkilenmiş ve bunun da kanıtı olarak 2006 yılındaki mahalle derneğinin yıkımı olaylarında yaşananların medyada yer alırken mahalle halkının ve direnenlerin “terörist” olarak ifade edildiğini, ama şimdiki 2011’deki bu Maslak yürüyüşünde ise böyle bir “terörist” ifadesinin haberlerde geçmemesini bu sokak yürüyüşünün bir başarısı olarak değerlendiriyor:

Kendi aramızda konuşarak istişareler yaptık. Acaba getirisi mi olur götürüsü mü olur? Getirisi ne oldu, çok büyük bir ses geldi. Artık mesela bir önceki dernek binasının yıkımı sürecinde Doğan medya grubu da dâhil Çalık medya grubu da işte ATV falan işte bizi hep terörist diye ilan etmişti. Röportaj verdim bizzat kendim ATV’ye. Dernek yıkılırken. Akşam bambaşka haber yaptılar yani. Ama o şey yürüyüşümüzde bazı haber kanalları tamamen nötr bir haber yaptı. Yani ortada bir haber yaptı (A15, 39, Erkek)

Böyle basit bir sokak yürüyüşünde bile polisin önceden bilgi alıp Cemre İnşaat’ın binasını 1500-2000 bin polis ile korumasını kooperatif yöneticisi A20 sermaye-devlet ittifakı ile açıklıyor:

Buradan toplu olarak gittik zaten oraya. Onların ofisinin önüne gittik. Tabii onlar yine haber almışlar, yine gene karşımıza polisler molisler korudular. Bu işin içinde sadece Cemre İnşaat olarak düşünmeyelim. Çünkü neden 1500 2000 tane çevik kuvveti, polisi bir mühendis firmasına bir mütahhite peşkeş çekiyor devlet. Şimdi işin acı tarafı bu. Sen Cemre İnşaat’ı 1500 2000 tane çevik kuvveti neden veriyorsun? Hiçbir tebligat yapılmadan, hiçbir şey yapılmadan gizli toplantılarla elde edilen delillerle Cemre İnşaat’ın tezgâhına devlet ortak oldu açık konuşmak gerekirse. Çünkü niye 1500 2000 tane polis verirsin? Kim bunlar? Ama işin uzantıları daha siyasi olarak da uzantıları var (A20, 49, Erkek)

A2 de Büyükdere Caddesi’nin İstanbul’un atardamarlarından biri olduğunu, oldukça stratejik ve önemli bir ulaşım aksı olduğunu bildiklerini, bundan dolayı Maslak’a bu Büyükdere Caddesi üzerinden, kaldırımlardan “yürüyerek” gittiklerini ifade ediyor. Bu yürüyüşle seslerini duyurmaya çalıştıklarını ifade ediyor. Büyükdere Caddesi’nden yürüme kararının alınmasında da bu “sesini duyurma” ve “görünür kılma” etkili olmuş görünüyor. “Bayanların” önde gittiği, çoluk çocuğun da katıldığı bu yürüyüş ile Maslak’ta Cemre’nin binasının olduğu yerde bir basın açıklaması yaparak Cemre İnşaat’ı rahatsız etmişler. Zaten amaçlarının da bu olduğunu ifade

ediyor. Cemre İnşaat kendilerini rahatsız ettiği için onları onu kendi silahıyla vurmak istemişler:

Ya şimdi Maslak şey bir yer, İstanbul'un göbeği olmuş bir yer. Şu anda Büyükdere Caddesi İstanbul'un atar damarlarından bir tanesi. Şimdi biz ne yaptık o gün, mahalleden yürüyerek burdan böyle Büyükdere Caddesi'nden Maslak'a kadar yürüyerek, kaldırımdan yürüyerek... Şimdi o gün buradan yürüyerek bayanlar önde, çocuk önde, gençler yolun kenarında araya provokatörler girmesin diye önlem alınabilmiş bir vaziyette pankartlarımızla gittik. Yani orada ciddi bir basın açıklaması yapıldı, güzeldi oldu. Buradaki amacımız şu bizim hem çalışma ortamı onları da biraz sendeye uğratmak. O binada Cemre İnşaat'ın olduğu binada çok büyük kurumsal firmalar var. Şimdi onlar rahatsız oldular onlar rahatsız oluyorlar ya bu insanların burada ne işi var? Cemre İnşaat kim? Niye bunlar bu kadar insanlara zulüm ediyorlar diye falan düşünmeye başladılar ister istemez. Şimdi bizim amacımızda buydu zaten. Onu aslında onun silahıyla vurmak. O nasıl bizi rahatsız ediyorsa biz de onu rahatsız etmek zorundaydık ama biz bunun demokratik hakkımız olduğunu biliyoruz. Demokratik bir şekilde yaptık biz bunu. Hatta o gün Emniyet Müdürü de geldi bize şöyle yaptı 'vallahi çocuklar' dedi 'ben sizin bu kadar sakin olduğumuzu, bu kadar düzgün yürüyeceğimizi bu kadar dedi nizami düzgün bir şekilde yürüyeceğinizi bilseydim vallahi gelmezdik biz' dedi. Emniyet Müdürü ya bunu diyor, Sarıyer İlçe Emniyet Müdürü. Adam bize geldi (A2, 40, Erkek)

Mahalle mücadelesi içerisinde yer alan A24 de bir kadın olarak tüm yürüyüşlerde bulunduğunu, mahkemelere gittiğini ve her zaman mahallenin kuruluşundan beri kadın olarak aktif olduğunu belirtiyor:

Hep gitmişizdir hepsine katıldım. Ferahevler'ine yürüdük konteynırlar yapılıncaya. Şeye gittik daha yeni mahkememizin olduğu yere gittik, Adliye Sarayı'na. Çağlayan oraya kadar gittik. Her yere gitmişiz. Her zaman sokak yürüyüşlerine katıldık. Her zaman aktiflik geldiğimizden beri böyleyiz. Eğer mahallemize bir hakaret olunca taşlayan insanlarla yürümüşümdür doğrudur (A24, 63, Kadın)

A13 de Cemre İnşaat'ın merkezine böyle bir yürüyüş yapılmasının zorunluluk olduğunu düşünmüş. Çünkü Kâğıthane tahliyeleri ile mahallede bir "panik havası"nın oluştuğunu kabul ediyor. Buna karşı bir hamle yaparak en azından mahalle halkının Cemre ile anlaşma yapmasının önünü kesmek gerektiğini düşünmüşler. Bir anlamda bu Cemre'nin merkezine sokak yürüyüşü düzenleyip basın açıklaması yaparak Cemre'nin tekliflerini kabul etmeyeceklerini, evlerini satmayacaklarını Cemre'ye bildirmişler:

Tabii ki şimdi biz burada o 40 evin boşalmasından sonra mahallede bir panik havası vardı. O zaman başımızda böyle bir işi idare edecek, bir yönetim yoktu. Tam böyle toparlanamıyorduk. Bilinçsiztik. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Sonradan toparlandık dedik ki 'bu Cemre İnşaat'ın yeri nerede? İnsanlar gidiyor oluk oluk, evlerini satıyor.

Bizde gitmeyeceğiz, direneceğiz direneceğimizi de gösterelim. Gidelim en demokratik hakkımızı kullanalım, bir yürüyüş yapalım. Orada da basın açıklaması yapalım'. İnşaat şirketinin merkezi Maslak'taki yerindeydi. Maslak'taki yerine gittik. Tabii ki bu resmi bir şeydi yolda yürüyerek polisin kontrolünde orada da zaten çevik kuvvet bekliyordu bizi. Gittik en demokratik hakkımız olan basın açıklamasını orada yaptık (A13, 49, Erkek)

A13 bu yürüyüş ile Cemre'nin yerinin tespit edilerek "alenileştirildiğini" ifade ediyor. Bunun da mahalle halkı ile yapılan gizli görüşmeleri ve anlaşmaları sonlandırdığını düşünüyor. "Satışlar o andan itibaren duruşu geçti" diyerek A13bu yürüyüşün sonuçlarını özetliyor:

Bize ne faydası oldu; bir inşaat firmasının yeri, inşaat firmasının yeri bir kere tespit edilmiş oldu. Artı oraya gizli gidenler, mahalle içinde kandırılanlar kaygı duymaya başladı. Artık buraya gidilemeyeceğini çünkü bir şekilde mahallenin satıyorsun. Kimi satıyorsun? Komşunu satıyorsun. Neticede biz oraya gittik, basın açıklaması yaptıktan sonra orada gayet basın vardı, siyasi partilerden işte meclis üyeleri vardı, ilçe başkanlarımız vardı, hatta milletvekillerimiz vardı. Biz orada basın açıklamasını yaptıktan sonra inşaat firması bundan huzursuz oldu. Herhangi bir şiddet uygulamak ya da herhangi bir taşkınlık olmadan en demokratik hakkımız olan basın açıklamasını yaptık döndük geldik. Geldikten sonra bize faydası oldu. Oraya gidişler bitti. Hatta ki aldığımız duyumlara göre eski muhtar Metin Ateş'in de her hafta mutlak ve mutlak kırk ev satılmadan önce inşaat firmasına düzenli olarak da gidip orada artık ne konuşuyorsa bilmiyoruz gidip geliyordu. Oda kesildi çünkü niye? Yer tespit edildi. Orada insanlar 'gireni çıkkanı görür'deyip böyle bir riske girmek istemediler. Bunun bize artışı oldu satışlar iptal oldu. Kimseye bir baskı yaparaktan değil onların da oradan taşınması ile birlikte satışlar o andan itibaren duruşa geçti (A13, 49, Erkek)

Dolayısıyla bu anlatılardan mahalle muhalefetinin mülksüzleştirici olarak yorumladıkları Cemre İnşaat'a yönelik bir sokak yürüyüşü düzenleyerek "akbaba taktikleri"ni devre dışı bırakmaya çalıştığı görülmektedir. Böyle bir sokak yürüyüşünün düzenlenebilmiş olması mahalle muhalefetinin ve mücadelesinin gelmiş olduğu düzeyi göstermesi açısından anlamlıdır. Çünkü bu yürüyüş mahalle mücadelesinin yaptığı ilk kitlesel sokak yürüyüşüdür. Bu sokak yürüyüşünün yapılmasında mahalle muhalefeti bunu mahalle halkı ile istişare ederek gerçekleştirmiştir.

Mahalle muhalefetinin gerçekleştirdiği sokak yürüyüşlerinden biri de Balmumcu'daki Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü merkezine yapılmıştır. Bu yürüyüş de mahallenin riskli alan ilan edilmesinden hemen sonra gerçekleşmesiyle bu riskli

alan kararını protesto etmek için yapılıyor. Riskli alan kararı Bakanlar Kurululu kararı ile alındığı için Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne yürüyüş düzenleniyor. Önceki yürüyüşte tehdit Cemre'den geldiği için yürüyüş Cemre'nin merkezine yapılmıştı, şimdi ise tehdit Bakanlıktan geldiğinden yürüyüş Bakanlığa yapılmış durumda.

Mahalle halkı riskli alan kararına ve imar planlarına yönelik itiraz dilekçeleri hazırlamış (EK: 40) ve bu dilekçeleri bu yürüyüşte vermişler. 1894 tane itiraz dilekçesinin toplandığı ifade ediliyor. Bu itiraz dilekçeleri ilgili bürokratik kuruma verilirken kendilerinin önemsenmediğini ancak Balmumcu yürüyüşü ile binlerce insan ile geldiklerinde ise bir anda muhatap alındıkları belirtiliyor. Bakanlık bürokratları mahalle muhalefeti ile görüşmek istemişler ve böyle bir görüşme gerçekleşmiş:

Biz burada bunun öyle olmadığını binlerce dilekçeyle şeye ilettik. İstanbul Çevre ve Şehircilik İmar Müdürlüğü'ne kadar bir yürüyüş düzenledik. İki günde binlerce imza topladık. Ve gittik başvuru da bulduk. İmzalarımızı verdiğimizde bizi çok fazla dikkate almadılar, çok az insan olmamıza rağmen. Daha sonra işte binlerce kişi ile yürümeye başladığımızda yani gecekonduların müdüründen tutun da herkes geldi bizi muhatap aldı. Bizimle bir görüşme yapmak istedi. Bilmem gecekonduların önleme müdürlüğü ile görüşüldü (A1, 53, Erkek)

A15 Balmumcu yürüyüşünü de yapmak zorunda olduklarını düşünüyor. İmar planları ve buna bağlı olarak gelişen kentsel dönüşüm projesinin şeffaf bir şekilde mahalle halkına anlatılmamasını eleştiriyor. Bu yürüyüşle “Derbentte her daim muhalefet” olduğunu “ispat etmek zorunda” olduklarını düşünüyor:

O Balmumcu'daki yürüyüşü yapmak zorundaydık. Ne olursa olsun. Kimse olmasa bile, 10 kişi olsa bile yürüyecektik. Çünkü Derbentte her daim muhalefet var. Onlara direnecek insan var burada. Bunu ispat etmek zorundaydık. Projeler yaptılar bire binlik bire beşbinlik, bizim önümüze imar planları getirdiler, bizim gözümüzün önünde sinevizyon yapıldı. İşte Derbentte şunu yapıcam bloklar yapılmış maketler falan. İşte bir yaygara kopardılar aşapıda, Petek sokak var, Derbenti orada topluyacaz, size bloklar yapamaz, geri kalanı da imar yapılacak Boğaziçi İmar Yasası'na uygun. Dedik 'eyvallah tamam. İyi de bunu niye Derbent'e anlatmıyorsunuz?' (A15, 39, Erkek)

A2 o gün Balmumcu yürüyüşüne gidemediğini belirtiyor. Yürüyüş ile ilgili bilgileri yürüyüşe katılan arkadaşlarından almış. Buna göre Bakan Erdoğan Bayraktar gelmiş, bir de bir bakanlık bürokratu ile mahalle muhalefeti arasında bir görüşmenin gerçekleştiğini, bu görüşmede Bakanlık bürokratlarının mahalle muhalefetine güvence verdiğini ancak bunların inandırıcı olmadığını çünkü ortada bir riskli alan kararının olduğunu ifade ediyor. Ancak tepkiler üzerine iktidar bloğunun geri adım attığını ve tavizler verdiğini belirtiyor:

Yaptığın hiçbir şey bizim menfaatimize değil ki. Bunu demek için biz oraya gittik. Tabi bunun da etkileri çok büyük oldu. Aynı gün Erdoğan Bayraktar şeye Armutlu'ya gelmek zorunda kaldı. Orada da söz verdi Sarıyer Belediye Başkanı'yla beraber. Siz istemezseniz kimse size dokunamaz, siz isterseniz bu planlar projeler ortaya çıkar. Ne kadar riskli alan olursa olsun bu yerler, evler siz isterseniz yapılır, siz istemezseniz yıkılmaz. Merak etmeyin biz sizin arkanızdayız. Gene böyle konuşmalar. İkna edici değil ama en azından elimizde hani böyle bir belge olmuş oluyor. 'Bak sen bize söz vermiştin geldin şimdi burada bunu yapıyorsun' diyebiliriz (A2, 40, Erkek)

O dönemde Balmumcu yürüyüşüne katılan A13 mahalle muhalefeti heyeti olarak şehircilik bakanlığının bürokratları ile gerçekleştirilen görüşmeye katılan birisi olan dönemin şehircilik bakanının müdürü olan Ahmet Ayyıldız'a telefonla talimat vererek "aşağıya inip" mahalle muhalefetinin taleplerinin dinlenmesini istediğini ifade ederek, görüşmenin bu şekilde gerçekleştiğini ifade ediyor:

Dönemin bakanı telefonla il müdürüne telefonla bağlantı kurdu. Ankara'dan Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Balmumcu'daki Ahmet Ayyıldız da dönemin müdürüydü. O yanımıza inerek taleplerimizi dinledi. Başbakanla işte bu dilekçe verilmesini o tabi bu riskli alandan önceki olaydı. Bunlar indi geldi. Bizi dinlediler. Odaya bizi davet etti. Bizim bir heyetimiz çıktı, başkanlar çıktı. Ben çıktım, işte orada bir konuştuk, derdimizi anlattık. İl müdürü bizi dinledi. Daha sonra gerekli yerlere, gerekli mercilere yazılması gereken dilekçelerde de yardımcı oldu (A13, 49, Erkek)

A25 de Balmumcu yürüyüşünü hızlı çalışma dönemlerinden birinin bir ürünü olarak gördüğünü belirtiyor. Mahalle riskli alan ilan edilince mahalle mücadelesine destek veren gönüllü avukatlar ile bir araya gelinerek ne yapılabileceğini tartıştıklarını belirtiyor. Bunun üzerine itiraz dilekçelerinin oluşturulduğunu ve mahkeme süreçlerinin başlayacağından bunun hemen öncesinde ses getirmesi ve

belli bir kamuoyu oluşturması açısından Balmumcu yürüyüşünü düzenlediklerini belirtiyor. Tüm bu yürüyüşlerinin demokratik ve şiddet dışı gerçekleştiğini ifade ediyor ve bundan dolayı kimsenin kendilerine bir ‘amur’ atamadığını ifade ediyor:

Biz riskli alan ilan edilir edilmez hemen tabi burada hukukçularımız da oturup görüşmeler yapıldı. Ne yapılabilir ne edilebilir tabii ki itiraz dilekçeleri, mahkeme süreci falan başlayacağıbelli... Balmumcu’daki evre Bakanlığı’na toplu bir demokratik yürüyüş planlandı. Tabi halk hemen üç beş günde büyük bir toplantıyla duyuruldu. O gün de binlerce insan ile beraber Balmumcu’ya yürüyüş yapıldı ve ciddi bir ses getirdi. O zaman ki işte evre ve şehircilik İl Müdürü kendisi de çıktı... itiraz dilekçelerimizi oraya verdikten sonra biz valiliğe de verdik. Biz oraya da hatta söyledik binlerce kişi ile verelim. Tabi onlar tabi bu yoldan çekindikleri için yönetimsel bazda bu dilekçeleri kabul ettiler. evre Bakanlığı da o binlerce kişinin bize çok büyük psikolojik etkisi oldu. Böyle şeylerin halkı da bir arada tutuyor bu tarz yürüyüşler. Bu tarz mücadeleler verdiğiniz zaman hele bunu bir de bunu demokratik yaptığımız zaman da bir şeylere zarar vermeden sadece burada tek amacınızın ev olduğunu... yaptığımız her protesto demokratik ve hukuk çerçevesinde yaptık. O yüzden kimsenin de bize çamur atma şansı olmadı (A25, 41, Erkek)

A47 Pınar Mahallesi sakinleri olarak Derbent ve Armutlu mahallelerinin riskli alan ilan edilmesinin kendi mahallelerini de etkilediğini ve bundan ötürü Pınar Mahallesi sakinlerinin kendilerini doğrudan ilgilendiren bir karar olmamasına rağmen Derbent Mahallesi ile dayanışma kurarak mücadele verdiklerini ifade ediyor (EK: 46). Halkın kitlesel duruşu sonrasında evre ve şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar’ın FSM mahallesine gelerek halka taviz verdiğini ifade ediyor:

Sarıyer mahalleleri olaraktan oraya en azından bir 6 7 bin 8 10 bin gittik biz oraya. Yani her taraf ağzına kadar dolu molu. Her taraf kapalı. FSM halkı için de gittik oraya, aynı yol mol kapalı. FSM halkı diye gittik oraya yani on bin kişiyle gittikya oraya. ‘Evimizi yıkanın villasını yıkarız’ aşişleri falan takılmış. Her tarafta millet bas bas bağırıyor. Adamın önünü mikrofon tuttuk böyle şey il müdürünün ertesini gün bak ertesini gün Ankara’da evre şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar FSM halkını diye geldi. Ertesini gün. İnsanlarla karşı karşıya kaldı doğal olarak ‘siz istemezseniz’ dedi ‘ben’ dedi ‘hiçbir şey yapamam, biz yapamayız’ dedi. ‘İstemezseniz’ dedi ‘kanunlar yaptığımız o karar varya hani onu bile geri çekeriz’ dedi. ‘Siz istemezseniz hiçbir şey yapamayız’ dedi. Bunu söyleten kimdi? Orada ki milletin oraya gitmesiydi, ‘evimizi yıkanın villasını yıkarız’ denilen sözlerdi (A47, 53, Erkek)

Mahallenin riskli alan ilan edilmesinin hemen ardından bu riskli alan kararını protesto etmeye yönelik evre ve şehircilik İl Müdürlüğü’ne yönelik bir sokak yürüyüşünün düzenlenmiş olması da mahalle muhalefetinin akbaba taktiklerinin farkında olduğunun bir göstergesi. Çünkü bu sefer mülksüzleştirici aktör Bakanlık ve

bundan ötürü yürüyüş buraya düzenleniyor. Dolayısıyla sokak yürüyüşlerinin doğrudan mahallenin mülksüzleştirilmesine karşı yapıldığını ve döneme göre hangi aktör mülksüzleştirme sürecinde rol alıyorsa ona karşı da bir refleksin devreye girdiğini gösteriyor.

Bunların dışında yapılan sokak yürüyüşlerinden biri de Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin Conrad otelinde yapılan genel kongrelerine yapılan yürüyüş olduğu mahalle halkı tarafından ifade ediliyor. A2 “Conrad” a gittiklerini ve genel kurullarını işgal ettiklerini ifade ediyor. Bu genel kurulda konuşmacı olarak Cemre'nin yöneticilerinin de çağrıldığını belirtiyor. Kendileri de eğer konuşmacı olarak Cemre varsa, kendilerinin de mahalle derneğinin de olması gerektiği düşüncesinden hareketle, yani bu genel kurula katılma iradesiyle Conrad'a gitmişler:

Biz Conrad'a da gittik, bunların genel kurulunu da bastık. Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin genel kurulu var Conrad Otel'de. Beşiktaş'taki Conrad otelinde. Kiminle var şöyle var daha doğrusu kendilerinin aralarında var. Ama orada konuşmacı olarak Cemre İnşaat'ın yönetimindeki insanları da çağırmışlar, davet etmişler. E bizde kardeşim biz de dedik ki 'biz de derneğiz, bu mahallede oturan bir derneğiz. Bizi de ilgilendiren bir genel kurul yapıyorsunuz, o zaman biz de gözlemci girelim' düşüncesiyle gittik oraya (A2, 40, Erkek)

A9 “mahalle halkı” olarak gittiklerini belirtiyor ve insanların işini bırakıp yürüyüşe katıldıklarını belirtiyor: “Gene mahalle halkı olarak gittik... çok insan vardı. Mahallelinin gene o yürüyüşü yapan kitlesinin çoğu vardı. İnsanlar duyan işi bırakıp izin almıştı işi bırakıp gelmişti.” (A9, 65, Erkek)

Mahalle muhalefetinin mücadele pratiklerinden biri olan sokak yürüyüşlerinin özelliklerine bakıldığında ise A8 bu yürüyüşlerde “artniyetli” olmadıklarını ve bundan ötürü de “olay çıkmadığını” belirtiyor. Yürüyüşlerde kendi güvenlik önlemlerini kendilerinin aldıklarını anlatıyor. Mahalle halkının birbirini çok iyi tanıdığını, bundan dolayı yürüyüşlerde de yürüyüşe katılan “yabancıları” hemen fark

ettiklerini ifade ediyor. Cemre İnşaat'ın merkezine yapılan yürüyüş esnasında A8 ile dönemin Emniyet Müdürü arasında bu konuda bir görüşme gerçekleşmiş:

Bizim hiçbir yürüyüşümüzde olay çıkmaz. Çünkü öyle bir niyetimiz yok. Artıyetli değiliz. Dışarıdan gelip olay çıkarmak isteyenlere de biz kendi güvenliğimizi polis de olmasa sağlayarak öyle bir şeye mahal vermeyiz yani tevessül etmeyiz. Çünkü birbirine bak ne diyorum size burası bir köy gibi. Derbentli olup da birbirini tanımayan yoktur. Benim tanımadığımı sen tanırsın, senin tanımadığını öbürü tanır; oto kontrol mutlaka olur (A8, 54, Erkek)

A25 de hiçbir yürüyüşlerinde “siyasi söylem”, “siyasi slogan” kullanmadıklarını, tek dertlerinin evleri olduğunu ifade ediyor. Bu ev mücadelesinin hakları olduğunu düşünüyor ve işgalci olduklarını asla kabul etmiyor:

Bizim hiçbir mahallede her olayda da hiçbir siyasi söylem siyasi bir slogan hiçbir şey olmadı. Biz o yüzden de rahatlıkla övünerek savunabileceğimiz bir mücadeleyiz. Çünkü ağzımızdan kimsenin herhangi bir örgütle herhangi bir şeyle ilgili söylem çıkmadı çıkmaz da. Çünkü herkesin tek derdi var evim kardeşim. Benim problemim ev. Bu benim hakkım. Ben işgalci değilim. Bunun mücadelesini verdik (A25, 41, Erkek)

A25 de Derbent'in sokak yürüyüşlerinde bile siyasi görüş olarak birbirine zıt olan kesimlerin yürüyebildiğini ifade ediyor. Derbent mevzubahis olunca tüm farklılıkların ve zıtlıkların unutulduğunu belirtiyor:

Kendimizi şöyle yorumluyorum bir mahallede bu özellikle de bu oluşumun içerisinde olan bu yürüyüşlerde inanın en uç siyasi olarak yan yana yürüyemeyecek insanlar var aslında siyasi anlamda olan insanlar var. Bir MHP'li ile bir HDP'li. Ama bu Derbent mevzu bahis olunca, bu ev mevzu bahis olunca hepsi yan yanalar. Asla hiçbirisinin ağzından siyaseten rencide edecek hiçbir şey çıkmadı. Ben artık dört yıl oldu sığağı sığağına her şeyiyle bu mahallenin içindeyim. Kimseyle ‘ya bu adam böyle bu adam şöyle’ diye bir söylem olmadı (A25, 41, Erkek)

Bunun böyle olmasını mahalle mücadelesinin “mahallelilik” üzerinden yürütmesi ile açıklamak mümkün görünüyor. Mahalledeki tüm farklılıklar “mahallelilik” ortak temasında buluşup, çıkar ve gönül birliği yaparak mahalle mücadelesini yürütüyorlar. Bu mahallelilik duygusunu A9 “mahallenin ayrı bir güzelliği vardır” diyerek ifade ediyor. Bunu oluşturduklarını belirtiyor. “Ne sağ ne sol, ne ileri ne geri ama biz mahalleliyiz. Biz Derbentliyiz” diyerek ifade ediyor ve bunun oluşum sürecini şöyle açıklıyor:

Bu mahallenin ayrı bir güzelliği vardır. Güzelliği tabi daha doğrusu biz yarattık. Biz ne

sağ ne sol, ne ileri ne geri ama biz mahalleliyiz. Biz Derbentliyiz. Derbenti de bir köy yapmışızdır. Bugün biz şehri köyleştirdik yani. Geleneklerimizden, kültürümüzden, oturmamızdan, kalkmamızdan, sokaktaki yemeğimizden, sokaktaki komşuların dayanışmasından, ne bileyim cenazelerimize gitmemizden, düğünlerimize gitmemizden. Sinoplunun düğününe de gitmişizdir, biz gidiyoruz onlar geliyor bize. Kastamonulununkine de gidiyoruz onlarda bize geliyor. Biz Elazığlıyız, Sivaslınınunkine gidiyoruz. Bayburtlununkine gidiyoruz. Böyle bir hamur olmuşuzdur(A9, 65, Erkek)

A17 yürüyüş demenin bir şey anlatmak, kamuoyuna bir şey duyurmak anlamına geldiğini düşünüyor. Mahalle halkının mahallede yaşadığını ifade etmek için yürüyüş yaptıklarını ve bu yürüyüşlerde “onurlu yürüyelim, onurlu dönelim” gibi bir prensiplerinin olduğundan bahsediyor. Başkasının siyasetinin kendilerini ilgilendirmedığını, kendilerini sadece “mahallelerinin siyaseti”nin ilgilendirdiğini belirtiyor:

Yürüyüş demek ne demek? Bir şeyi anlatmak, bir şeyi kamuya duyurmak yani var demektir demi? Örneğin bir de burada biz burada oturuyoruz, davamızın arkasındayız. Bu işleri yaptık, basına duyurmak için. Ha biz bu yürüyüşü yaparken bize kalktılar bomba attılar, bilmemne... Yürüyüşte bir taşkınlık yapmadık. Bizim yürüyüşte biz her zaman şunu söyledik; ‘kardeşim onurlu yürüyelim, onurlu dönelim’. Mahallemizin siyaseti bizim için bir başkasının siyaseti şu olmuş bu olmuş bizi hiç ilgilendirmez (A17, 67, Erkek)

A40 da bir sürü yere protesto yürüyüşü yaptıklarını ifade ettikten sonra bunların hiçbirinde “kötü niyetle gitmediklerini” vurguluyor. Seslerini duyurabilmek adına bu yürüyüşleri organize ettiklerini savunuyor:

Biz işte Konrad oteline de gittik, bilmem ne toplantıları olunca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na da gittik, belediyelere de gittik, bu rezerv alanlarına da gittik, protestolara falan her şeye hiçbirinde de kötü niyetle gitmedik yani. Sadece sesimizi duyurmak için. Ha biz kötü niyetli olamaz mıyız? Biz çok kötü niyetli de olabiliriz aslında(A40, 40, Erkek)

A20 de yürüyüşlerinin mahkeme süreçleri ile birlikte değerlendirildiğinden mahalle mücadelesini, birlik ve beraberliği pekiştirici bir özelliğinin olduğundan bahsediyor. Bu şekilde bir araya gelince dağlımaların zor olduğunu ifade ediyor:

Şimdi düzenlediğimiz yürüyüşler derken zaten mahkemeler olsun daha sonraki gelişmelerden dolayı insanlar hakikaten anonslarla, mesajlarla insanları bir arada topluyoruz. Bu şekilde birlik beraberlik olduğu zaman yürüyüşte yapsanız, açıklamada yapsanız insanların çoğu topyekün bir araya gelmesinin bizim için çok büyük faydaları var. Dağılma olmuyor, insanlar birbirine kenetleniyor(A20, 49, Erkek)

Bunun dışında sokak yürüyüşlerinde “Türk Bayrağı”nın kullanıldığı görülmektedir (EK: 47). A2 asla Türk bayraksız yürümediklerini ifade ediyor. Çünkü bunun “haklı” ve “vatandaş” olduklarını ifade ettiğini savunuyor: “Bizim her yürüyüşümüzde Türk bayrağı en öndedir. Zaten Türk bayraksız yürümeyiz. Zaten Türk bayrağı çünkü biz haklıyız. Yani haklı olduğumuz için de Türk bayrağını da yanımıza alabiliriz. Çünkü biz vatandaşız” (A2, 40, Erkek)

Bu yürüyüşlerde Türk bayrağının varlığının mahalleliye güç verdiği ifade ediliyor. Evlerini savunduklarını ve bu noktada haklı olduklarını düşünüyor. Bu anlamda da Türk bayrağından cesaret aldıklarını anlatıyor A2:

Biz bu memleketin vatandaşıyız. Artık bizi tanımıyorsunuz bari bayrağımızı tanıyın diyebilmek için. Yani şimdi insanlar şimdi Türk bayrağı insana güç verir. Niye? Çünkü o Türk bayrağı kolay kolay kazanılmadı. Biz o gururla yürüyoruz, o heyecanla gidiyoruz. Çünkü biz davamızda haklıyız. Evimizi savunuyoruz. Onun da bize cesaret vereceğini düşünüyoruz (A2, 40, Erkek)

A13 de Türk Bayrağı’nın Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşadıklarını, bu ülkenin bir yurttaşıyız demek anlamına geldiğini ifade ediyor. Bunun yanında kendilerinin “bu ülkeyi var edenlerdeniz” mesajını vermek için bir “sembol” olarak Türk Bayrağı’nı yürüyüşlerinde en önde kullandıklarını ifade ediyor:

Şimdi Türk bayrağı vardı. Biz Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşıyoruz. Bu bayrağın altında yaşıyoruz. Bizimde bir hakkımız olduğunu, biz de Türk vatandaşıyız yani. Biz uzaydan gelmedik, herhangi bir ülkeden gelip buraya konmadık. Bu ülkeyi var edenlerdeniz imajını vermek için, Türk olduğumuzu, Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşadığımızın sembolüdür bu Türk bayrağımız (A13, 49, Erkek)

A13 ayrıca kendilerine yönelik söylenen “işgalci” yaftasını kabul etmiyor. Kendilerinin asla işgalci olmadıklarını anlatıyor. “Mahalleyi mahalle yapan halk” olduklarını belirterek yürüyüşlerinde kullandıkları Türk bayrağının bu sembolik mesajı içerdiğini ifade ediyor:

İşgalci olduğumuzu kabul etmiyoruz. Biz işgalci değiliz. Biz buranın sahipleriyiz...Biz bir yeri gidip işgal etmedik, biz burayı mahalleyi mahalle yapan sıfırdan yapan halkız! Ya biz kimseyi silah zoruyla evini, arsasını almadık. Bir şekilde birilerine bedel ödeyerek aldık. İzale-i şüyü da tapu aldık. İzale-i şüyü ile tapularımız alınırken beni

işgal ettiniz. İşgalciler sizlersiniz! derim ben onlara. Ben burada ne dedim? Yaşıyorken sen benim evimin var olduğunu bile bile gittin satın aldın. İşgalci sensin! Ben böyle diyorum. O Türk bayrağı sembolümüz. Bundan dolayı biz Türk vatandaşıyız, biz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız. Bizim de en doğal haklarımız konut hakkımız var, yaşama hakkımız var. Bunu asla elimizden alamazsınız (A13, 49, Erkek)

A36 ise sokak yürüyüşlerini “sesimizi duyurmak” ve “varlığımızı belli etmek” üzerinden değerlendiriyor ve mutlaka bu yürüyüşlerin yapılması gerektiğini söylüyor: “Sesimizi duyurmak lazım. En azından hala varlığımızı belli etmemiz lazım. Bence o anlamda iyidir” (A36, 37, Kadın)

Bu yürüyüşler sayesinde İstanbul’un Derbent’in mücadelesinden haberdar olduğunu belirtiyor. Üniversitelerden hocaların gelip mahallelerinde çalışma yapmak istemelerini de bu sokak yürüyüşleri bağlamında gelişen mahalle mücadelesi üzerinden okuyor: “Öyle olmasaydı buraya gelen üniversiteler olmazdı, buraya gelip çalışmak isteyen insanlar olmazdı. En azından şu anda bir Derbent’in mücadelesi olduğunu bütün İstanbul biliyordur” (A36, 37, Kadın)

A19 da A36 gibi sokak yürüyüşlerinin çok olumlu sonuçlar içerdiğini ifade ediyor. Bu yürüyüşlerle “davamızın arkasında olduğumuzu” gösterdiklerini ifade ediyor. Diğer kentsel dönüşüm tehditi altındaki mahallelerin de kendileri gibi örgütlenip yürüyüş yapmaları gerektiğini düşünüyor:

Daha iyi oldu ve daha da olması gerekiyor bence. Biz ne kadar sağlam olduğumuzu, beraber olduğumuzu gösteriyoruz. Bu bir davamızın arkasında olduğumuzu, bırakmayacağımızın bir belirtisi bu. Aynı zamanda sesimizi duyuruyoruz. Diğer mahallelerde aynı şekilde kenetlenmeliler ki biz bir olalım ki hepimiz birbirimize daha da kenetlenelim ki daha da büyüyelim ki karşılarında hani 3 5 tane insan olmadığını görsünler bunlar. Yani buradakiler bir iki tane ev yok burada 10 bin kişi 20 bin kişi yaşıyor (A19, 35, Kadın)

Sarıyer’in bir başka gecekondu mahallesi olan Dağevleri’nde yaşayan ve Sarıyer Mahalle Dernekleri ve Kooperatifleri Platformu’nun bir üyesi olan A51 de kentsel dönüşüm ile oluşan sorunun Sarıyer’in genelini ilgilendirdiğini ifade ediyor. 12 Ocak yürüyüşünde kendisi yürüyüş esnasında bize şunlardan bahsetmişti:

Bu sorun Sarıyer'in geneli. Ondan sonra dedim bu sorun İstanbul'un geneli. Bu sorun ülkenin geneli. Yani böyle kademe kademedir, merdiven merdivendir. Bunu böyle bir yumak halinde büyütmek lazım. Çünkü herkesi duyarlı hale getirmek, toplumu dönüştürmek onların bilincinin oluşturulması bunlara bayağı bir emek verilerek bu dereceye gelindi. Yani bugün buraya 1000 kişi de olabilirdi, 30 bin kişi de olabilirdi. Kurumsal olarak bakarsın 9 10 tane mahalle örgütü bugün bu yürüyüşte (A51, 60, Erkek)

A13 de 12 Ocak'taki prefabrik evlerin bulunduğu yere yapılan protesto yürüyüşünün sonunda yapılan mitingde (EK: 49) mücadelelerine başladıklarında diğer mahallelerin yeterli kadar duyarlı olmadıklarını ama sonrasında gelen son noktada Sarıyer'in diğer mahallelerinin de Derbent halkının verdiği mücadeleye destek vermeye başladığını ifade ediyor:

Biz bu onurlu mücadeleyi Derbent halkı olaraktan Derbent halkı olaraktan başladığımızda inanın diğer mahalleler buna seyirci kalıyorlardı. Ama şu anda görüyorum ki onlarca Derbentli dışında mahallelerin bütün dernek ve kooperatif yöneticileri, halkları hepsi bizimle beraber Sarıyer'e dokunulmaması için mücadele veriyorlar (A13, 49, Erkek)

A25 de bu 12 Ocak yürüyüşünde Sarıyer Mahalle Dernekleri ve Kooperatifleri ile ortak olarak çalıştıklarını belirtiyor (EK: 48).

Bu mücadele bu şekilde devam edecek. Zaten Sarıyer Mahalle Dernekleri ve Kooperatifleri Platformu ile beraber ortak çalışıyoruz. Geçen hafta 12 Ocak'ta yaptığımız yürüyüşte ilk defa sahaya indik. Çok güzel bir örnek verdik. Çok güzel bir hukuksal hakkımızı kullandık. Kamuoyu da oluşturduk (A25, 41, Erkek)

A25 12 Ocak yürüyüşünün hazırlıklarının 1-2 hafta sürdüğünü, mahallenin rezerv alan olarak ayrılan prefabrik konutların olduğu alana tahliyesine karşı bu yürüyüşün organize edildiğini ifade ediyor. Çıkardıkları Mahalleden gazetesinde duyuru hazırlayarak mahalle halkını bu yürüyüş ve olup bitenden haberdar etmişler (EK: 44, EK: 45). Güzel bir katılımın olduğunu ve temel sloganlarının "mahallene, evine, komşuna sahip çık" olduğunun altını çiziyor:

Hazırlıklar 1-2 hafta sürdü. Şimdi bütün mahalleler burada. Öncelikli hedef mahalle için düşünülen bir rezerv alan var. Bizleri oraya taşımak istiyorlar. Ama tabi biz projede hatırımız sorulmadığı için orası bizi hiç ilgilendirmiyor. Biz oraya gitmiyoruz kesinlikle. Tabi ama oraya hukuksal anlamda ne yapabiliriz diye arkadaşlar bütün yöneticiler arkadaşlar düşündü herhalde buraya hukuksal olarak bir yürüyüş protesto basın açıklaması yapalım dendi hazırlık yapıldı. Mahallelilerin ortak çıkardığı bir tanıtım el broşürü adı altında bir bilgilendirme kabaca gazete diyelim el broşürümüz var. İnsanları

bununla bilgilendirdik. 2 hafta çalıştık. Güzel de bir katılım oldu. İşte sloganımız “mahallene, evine, komşuna sahip çık” ismiyle başladı ve güzel oldu. Sağolsun, hem yerel basın hem ulusal basın da bu işe destek oldu. Güzel bir yürüyüş oldu. Hazırlıklar da güzeldi. Bütün mahallelinin katılımı da güzeldi. Ama Sarıyer gerçekten tüm kurumlarıyla birlikte birlik beraberlik içinde olması her mahalle için iyi bir güç. O yüzden de bu mücadele mahalle bazında hem de Sarıyer bazında devam edecek çünkü hepimizin derdi evimiz (A25, 41, Erkek)

Pınar Mahallesi sakini A5 de Pınar Mahallesi olarak 12 Ocak yürüyüşüne destek verdiklerini belirtiyor (EK 46). Neden destek verdiklerini ve Derbent halkı ile dayanışma halinde böyle bir yürüyüşü organize ettiklerini ise temel talepleri üzerinden şöyle açıklıyor:

Derbent halkının yoğunlukta olduğu yaklaşık 10 bin kişinin Sarıyer'deki 10 bin kişinin katıldığı, bütün derneklerin ve kooperatiflerin orada olduğu ve rezerv alanı ilan edilen Ferahevler'deki kurban yerine yapılan konteynır evler alanında bir şey kuruldu. Platform kuruldu ve orada Sarıyer halkı temsilcileriyle orada konuştu. Ve şey haykırdı ‘asla dedi bu konteynır evleri, mezar evleri kabul etmiyoruz. Alın sizin olsun bu evler’ dedi. ‘Projeyi de kabul etmiyoruz. Sonuna kadar direneceğiz’ dedi hep birlikte. Çünkü niye herkes oradaydı? Bugün Derbentte açıklanan proje yarın Pınar için açıklanacak kesin bu. Çünkü farkımız yok. Diğer mahalleler de bunu bildiği için oradalardı. Orada olmaya da devam edicez. Bunu da böyle bilsinler. Yalnız olmadıklarımızı yalnız olmadığımızı, bilinçli olduğumuzu, örgütlü olduğumuzu. Buraları kimseye yar etmiyeceğiz. Buralardan kimsenin üzerimizden kimsenin 60 yıllık emeğimiz üzerinden anamızın babamızın bize miras bıraktığı bu emek emeğimiz üzerinden hiç kimsenin rant sağlamasına izin vermeyeceğiz (A5, 50, Erkek)

Bu anlatılanlardan hareketle mülksüzleştirmeye karşı mücadele veren mahalle muhalefetinin son dönemdeki sokak yürüyüşlerine aynı mülksüzleştirme baskısını hisseden gecekondulu mahallelerinden de destek geldiği görülmektedir. Bu destek de daha çok civardaki komşu gecekondulu mahallelerinden gelmektedir (EK: 47). Çünkü onlar da bir gün sıranın kendilerine geleceğinden eminler. Bunun için Derbent'in mücadelesinde başarı kazanması kendilerini de yakından ilgilendiriyor. Bunun için ilk başlarda Derbent'e yeterli desteği vermeseler de özellikle riskli alan kararı sonrası bu desteğe vermeye başladıkları görülüyor.

Bunun yanında bu sokak yürüyüşlerinde kullanılan pankartlardan basın açıklamalarına kadar baktığımızda oldukça yapıcı bir dilin benimsendiği görülüyor. Gerektiğinde ya da talep olduğunda yetkililer ile görüşebiliyorlar. Alan araştırması

sırasında 12 Ocak 2014 tarihinde yapılan prefabrik konutları protesto yürüyüşüne katılım sağlanmıştır. Oradaki gözlemler de mahalle halkının anlatıları ile örtüşüyor. Yürüyüşte en önde Türk bayrağı vardı. Bir tane davulcu vardı. Mahalle meydanından başlayan yürüyüş bir diğer komşu gecekodu mahallesi olan Ferahevler'deki prefabrik konut alanının olduğu alanda sonlanmıştı. Ve o alanda bir miting düzenlenerek bir basın açıklaması yapılmıştı. “Derbent Bizimdir, Bizim Kalacak” sloganı özellikle mahalleyi sahiplendiklerinin en önemli göstergesiydi. Türk bayrağının bir eylem repertuarında kullanılması hem kendileri hakkında yapılan terörist propandasına bir yanıt hem de yine kendilerine yapılan “işgalci” propagandasına bir yanıt teşkil ediyor gibiydi.

4.3.10.2. Dava Açma Süreçleri

Mahalle muhalefetinin bu süreçte benimsediği mücadele pratiklerinden biri de “dava açmak” olarak görülmektedir. Her ne kadar sokak yürüyüşleri, itiraz dilekçeleri verseler de bunların yasal ve bürokratik anlamda mahallenin lehine bir fiili durum yaratması söz konusu olmuyor. Bu yüzden fiili bir durum yaratıp mahallenin mağduriyetinin giderebilmesinin yani hukuki güvenceye kavuşmasının tek yolu dava açmak ve bu davaları kazanmak oluyor. Sokak yürüyüşleri ve itiraz dilekçeleri gibi pratikler de bir anlamda kamuoyu baskısı oluşturarak mahkeme heyetinin kararlarını etkiliyor olabilir. Ya da mahalle muhalefeti bu yürüyüşleri ve itiraz dilekçelerini mahkemeyi etkilemek için yapıyor da olabilir. Ancak yapılan görüşmelerde mahalle halkı seslerini duyurmak, burada yaşıyor olduklarını ifade etmek için sokak yürüyüşlerini organize ettiklerini ifade ettiler. Şimdi ise “yeni gecekodu mücadelesinin” ya da hareketinin eskisinden belki de farklılaşan ve ayrışan yönlerinden birini meydana getiren dava açma üzerinden gelişen mücadele

pratiğinin detayları mahalleli ile yapılan derinlemesine mülakatlar bağlamında değerlendirmeye çalışılacaktır.

Mahalle halkının mahkemelerle arasının iyi olmadığı önceki bölümlerde anlatılan izale-i şüyu dava sürecinde yaşananlar üzerinden bilinmektedir. A15 çeşitli nedenlerle 6-7 defa mahkemelik olduğunu ve beraat ettiğini açıklıyor: “tabi defalarda 6-7 defa mahkeme gördük biz. Beraat ettik” (A15, 39, ERKEK)

Bu görülen davalarda A17 karşı tarafın avukatlarının hep kendilerinin aleyhine kararlar verdiğini ifade ediyor ve bu durumu “Allah onları şaşırttı” olarak anlatıyor: “Her mahkememizde bizim saçmaladılar. Tuttukları avukatlar her zaman için bizim aleyhimize cevap verdiler. Lehimize değil aleyhimize. Allah onları şaşırttı” (A17, 67, Erkek)

A17 mahallenin davasının görüldüğü bir duruşmada yaşadıklarını, mahkeme sürecinde karşı tarafın avukatlarının sözleri üzerine söz almak istediğini ama bunu mahalle muhtarı Aydemir Görmez’in durdurduğunu, mahkemede bir sıkıntı yaşanmaması ikaz ettiğini ifade ediyor. Bu durumu da “uslu uslu girdik uslu uslu çıkalım” üzerinden anlatıyor:

Onlarda onlar da işte burada işte bu insanlar burada oturuyor. Bunlar işgalcidir falan filan öğretiyorlar. Şimdi adam diyor ki ‘ben 74’te aldım’ diyor. Bakın ben hakimin önündeydim. Ben şimdi soracağım. Sayın muhtarım dediki ‘abi şimdi üslubumuzla gedik üslubumuzla çıkalım’ dedik. Hani bir söz vardır atasözü ‘ben buraya gelirdim kız çıkayım’ hesabı yani bu bizim Anadolu’ muzun nasıldır şimdi uslu uslu girdik uslu uslu çıkalım (A17, 67, Erkek)

A13 1/1000’lik ve 1/5000’lik planlara itiraz ettiklerini, bu planların iptaline ilişkin derneğin, kooperatifin ve vatandaşın ayrı ayrı 6 tane dava açtığını belirtiyor.

biz buradaki o planlara avan projeye 1/5000’liğe itiraz etmemiz gerekiyordu yasal süreç içerisinde. Biz bunları kaçırmadık. Yasal süreç içerisinde biz iki kooperatif 1/5000’lik, 1/1000’lik aynısını dernek 1/1000’lik, 1/5000’lik aynısını vatandaş 1/1000’lik, 1/5000’lik toplam 6 davayı 6 dava olarak ayrı ayrı dava açtık. Yasal itiraz süremiz içerisinde. Nedir iptal davaları, nedir ruhsat iptal davası, plan iptal davaları. Bunların hepsine dava açtık (A13, 49, Erkek)

A8 de 1984 tane itiraz dilekçesiyle Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, İBB ve Sarıyer Belediyesi'ne başvurduklarını, bunlardan bir sonuç alamayınca mahkeme açmak zorunda kaldıklarını ifade ediyor. Şirinevler İdare Mahkemesi'ne başvurmuşlar ve bu mahkemede görülen dava sonucu 1/1000'lik plan iptal edilmiş. Sonrasında da 5000'lik plan iptal olmuş. Bunun yanında Danıştay 14. Dairesi'nde görülen riskli alan davasına da mahalle derneği başkanı olarak katıldığını ifade ediyor ve bu süreçte Bir Umut Derneği bünyesindeki gönüllü hukukçuların kendilerine çok destek olduğunu ifade ediyor:

1984 tane dilekçeyle gittik planlara itiraz ettik. Bu planlara itirazımız sonucu cevap alamayınca Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne, Sarıyer İlçe Belediyesi'ne mevcut üç nüsha dilekçe yaparak bu itiraz dilekçelerimizi sunduktan sonra ona cevap alamayınca hukuka başvurduk. Bu Şirinevler İdare Mahkemesi'ne başvurduğumuzda önce 1/1000'lik planlar iptal oldu. Sonra 5000'lik iptal oldu. Ankara Danıştay 14. İdare Mahkemesi'nde riskli alan davasına bizzat ben kendim mahallemin ve yönetici arkadaşlarımla bana verdiği yetkiyi de kullanarak gönüllü hukukçularımızın bakın altını çizerek söylüyorum, gönüllü hukukçularımızın özellikle Bir Umut Derneği ve onun temsilcilerine çok teşekkür ederim (A8, 54, Erkek)

A25 de riskli alan ilan edilmelerinden sonra kendileri açısından sıkıntılı bir sürecin başladığını ama bunu mahkeme açarak giderdiklerini ifade ediyor. Dernek, kooperatif ve vatandaşın açtığı toplam 8 davalarının olduğunu belirtiyor:

Riskli alan ilan edildikten sonra bizim süreç biraz sıkıntılı başladı. Ama tabii biz hemen kooperatif, dernek, vatandaş olarak tüm riskli alan davalarımızı açtık. Şu anda yürümekte olan 8 tane davamız var. 3 dernek, 3 kooperatif 2 de halkın açtığı davalar var (A25, 41, Erkek)

A50 İBB tarafından hazırlanan 1/5000'lik plan üzerinden gerçekleşen ve bunun üzerinden yapılması düşünülen ve hatta seçimlerden bir hafta önce kat irtifak tapu töreni düzenlenen ilgili proje ile alakalı Sarıyer Belediyesi'nin ruhsat iptal davası açtığını ve kazandığını belirtiyor (EK: 58). Bunun hemen ardından mahalle kooperatifinin de ruhsat iptal davası açacağını ifade ediyor:

Burada arkadaşların Derbentte belediye tarafından hazırlanan, Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan ama ona esas olan 1/5000'lik planın iptal edildiği bir dönüşüm projesi süreci vardı. Bu Cannes'ta pazarlanan, mahallede kat irtifak tapusu dağıtılan seçimden önce, buna dair de işte Sarıyer Belediyesi bizlerin de teşvikiyle, mahallenin de

teşvikiyle ruhsat iptal açmıştı. O dava da kazanılmıştı, şimdi kooperatif de ruhsat iptal davası açıyor (A50, 50, Erkek)

A9 da davaların açılma nedeni olarak planların Derbent'e uygun olmamasını, Derbent'in riskli alan olmamasını gerekçe olarak gösteriyor. Mahalle muhalefeti olarak mahkemelere güvendiklerini ve bundan dolayı dava açmaktan çekinmediklerini ifade ediyor. Sonrasında bu davaların kazanıldığını ve bu davaların kazanılmasında Bir Umut Derneği avukatlarının kendilerine çok yardımcı olduğunu belirtiyor:

Bu planların Derbente uygun olmadığını Derbent'in riskli alan olmadığını ve bununla beraber mahkeme en iyisini vermiştir. Mahkemelere güvendiğimizden dolayı bu davaları açmışızdır. 1/1000'lik açmışızdır. İptal davası kazanmışızdır. 1/5000'lik davalar açılmıştır. Derbent halkı kazanmıştır ve bunun ile beraber 5 tane 6 tane dava açmışızdır. Derbent mahkemeleri Bir Umut Derneği'nin avukatları ile beraber bu davalar başarılıdır (A9, 65, Erkek)

A3 de Sarıyer Belediyesi olarak üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirerek mahalle muhalefetinin ve halkının yanında durduklarını, bu bağlamda da kentsel dönüşüm projesinin ruhsatının iptaline yönelik dava açarak bu davanın kazanıldığını ifade ediyor (EK: 58). Dava kaybedilince Bölge İdare Mahkemesi'ne gidildiğini, onlar da iptal edince davanın şu anda Danıştay'da olduğunu belirtiyor:

Sarıyer Belediyesi bu avan projeyi mahkemeye verdi, iptal ettirdi. Yani avan proje dediğimiz yapı ruhsatları dâhil, bu avan proje dediğimiz binalar, katlar, daireler hepsi. Bunun da iptal edildi hakkaniyete uymadığı için. İdari mahkemede, idari mahkeme bölge mahkemesi de iptal etti. Onlar şimdi Danıştay'da (A3, 55, Erkek)

A8 de A3'ün verdiği bilgileri doğrulayarak mahkeme süreçlerinin artık Danıştay'a taşındığını belirtiyor ve Danıştay'ın da kendilerini haklı göreceğini düşünüyor: “Bu mahkemelerde kazandıktan sonra şimdi kazandıklarımız davaları temyiz etmişler. Danıştay mahkemeleri üst kurulunda idare mahkemeleri üst kurulunda temyize devam ettiler. Onu da kazanacağımızı inanıyoruz” (A8, 54, Erkek)

A3 bakanlığın mahalledeki “imar meselesi”nin, “yapılaşma meselesi”nin çözümünü İBB'ye verdiğini belirtiyor. Sonrasında İBB'nin bir avan proje

hazırladığını, mahallenin ise buna karşı dernek ve kooperatif üzerinden örgütlenerek davalar açtığını ifade ediyor. Derneğin, kooperatifin ve Sarıyer Belediyesi'nin dava açtığını ve özellikle riskli alan kararının iptal edilmesinin önemi vurgulanıyor. Riskli alan davasında karşı tarafın Başbakanlık olduğunu vurguluyor. Danıştay 14. Daire Başsavcısı'nın kendilerini haklı gördüğünü şöyle anlatıyor:

Bakanlık buranın imar meselesini yani buradaki yapılaşma meselesini ve bu gecekondular ile ilgili bu meselelerin çözümü kanunda var Anakent Belediyesi'ne verdi. O yazılar da var bizde ve bu sefer Anakent Belediyesi burayla ilgili avan proje hazırladı...bir plan yaptı. Fakat bu arada bu mahalleler bütün Sarıyer mahalleleri örgütlendi, kooperatif, derneklerini kurdular ve davalar açtılar... Derbent'te bir kooperatif var birde dernek var. Dernek bir dava açtı riskli alan yani deprem riskli alan kararının iptal edilmesi için. Kooperatif bir dava açtı, Sarıyer Belediyesi bir dava açtı iptal edilmesi için ve bu üç davayı da kazandık. Yani Derbentin riskli alan 6306 sayılı yasaya göre riskli alan ilan edilen Derbentin riskli alan kararı ki bu davalarda karşı taraf Başbakanlık birincisi Başbakanlık ikincisi Şehircilik Bakanlığı davalı. ...üç davayı da Danıştay'da kazanıldı. Danıştay 14. Daire başsavcısı bu kararları bu kararların iptal edilmesini savundu (A3, 55, Erkek)

A13 6 tane farklı dava açmalarının da belli bir taktiğe dayandığını vurguluyor. Her açılan ayrı dava farklı mahkemelere düşmek zorunda olduğundan birbirinden bağımsız farklı mahkemelerde dava süreçlerinin işlenmesini istediklerinden bu şekilde ayrı ayrı 6 tane dava açılmış. Kooperatifin açtığı davada 6. İdare Mahkemesi mahalle lehinde karar verince diğer mahkemelerde bu kararı emsal gösterip mahalle lehinde karar vermişler:

6 tane davayı açmaktaki amaç nedir? Çünkü biliyorsunuz her mahkeme her dava farklı mahkemeye düşüyor. 2. İdare Mahkemesi, 6. İdare Mahkemesi, 8. İdare Mahkemesi gibi mahkemelere düşüyor. Neticede de öyle oldu. Her mahkeme heyetinin farklı kanaatleri olabilirdi. Tek dava açıp tek hâkimin kararına kalsaydık belki de aleyhimize çıkardı lehimize çıkmazdı. Ama neticede bizim ilk açtığımız dava kooperatifin açtığı 6. İdare Mahkemesi'ne çıktı. Bizim lehimize karar verdi. Böyle olunca da diğer mahkemeler aynı davalarda kişiler farklıydı, kurumlar farklıydı bizim onu örnek temsil ederken bütün davaları kazandık. Yani biz orada altıda altı yaptık. Biz haklı görüldük (A13, 49, Erkek)

A13 riskli alan kararını iptal ettirme sürecini ve mahkemenin işleyiş sürecini şöyle anlatıyor:

'Gittik gittik' derken dedik ki 'bir dakika böyle değil, bu iş bizimde haklarımız var. Nasıl 6 tane davayı kazandıysak Bakanlar Kurulu'nun aldığı karara da itiraz ederiz'. Biliyorsunuz bunlar, bu hükümet bir yasa çıkardı, 'yürütmeyi durdurma kararı bile

aldıramazsınız' dediler. 'Olsun' dedik 'biz davayı açalım yargı versin kararı' dedik. Biz yine de riskli alan ilan edildiği süreç içerisinde yasal itiraz etme sürecimiz içerisinde ettik ve mahkeme içerisinde davamızı açtık. 14. Danıştay'da davamız görüldü. Riskli alan iptal edildi. Sene 2014 Nisan 9'da ben de bizzat katıldım mahkemeye. Ankara'da Bakanlar Kurulu'nun vermiş olduğu riskli alan kararı Derbentin lehine sonuçlandı. Demek ki biz riskli alan değilmişiz. ... Danıştay'daki davayı da biz kazandık ve bu sanırım Türkiye'de ikinci mahalle bizim riskli alan kararını iptal ettiren (A13, 49, Erkek)

A13 tüm mahkeme süreçlerine katıldıklarını belirtiyor. Bu noktada yeterli mahkeme tecrübesinin olduğunu ifade ediyor. Ancak Danıştay'da 14. Daire'de görülen riskli alan dava sürecinin ise yerel idari mahkemelerdeki süreçten oldukça farklı olduğunu ifade ediyor. Daha önce hiç Danıştay davasına katılmadığını ve mahkeme sürecinin oldukça ilginç ilerlediğini, Danıştay'daki mahkeme deneyimini ise şöyle anlatıyor:

Danıştay'a gittiğimizde 8 hâkim vardı 8 hakimden 2 tetkik hâkim, inceleyici hâkim. Bir tane savcı vardı diğerleri de hâkimlerdi. Danıştay hâkimleriydi... Bize hiç soru sormadılar. Sadece herkes kendini tanıttı... İBB avukatı vardı yanımızda bize karşı olarak. Ona müdahil olma hakkını vermedi çünkü evrağı eksikti, dışarı çıkarttı, dinleyici locasına attı. Yetkisi olan herkese söz veriyor, soru sormuyor. 'Buyrun' diyor anlatıyor bizim avukatımız anlatıyor. Bizler anlatıyor, sıradaki öbür avukatlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı anlatıyor, Başbakanlık avukatı anlatıyor, Sarıyer Belediyesi avukatı anlatıyor sorun yok. Tekrar bir tur daha söz veriyor, bir daha konuşuyorsun mahkeme bitiyor. Soru hiç yok. Hâkim sadece senin anlattıklarını dinliyor; şu nasıl oldu? Kim ne oldu? Herşey evrak üzerinden gidiyor. Biz ilk defa duruşmalı istediğimiz için yapılmış biz duruşma talep ederek yapmışız duruşmalı olduğu için de bizleri dinlediler. Sonradan da işte resmî karar 2 ay sonra geldi bize, bizim lehimize sonuçlandı... Bakanlar Kurulu'nun almış olduğu Derbentteki riskli alan kararını iptal etmiş oldu (A13, 49, Erkek)

A37 ise Danıştay'daki bu mahkeme sürecini anlatırken eski kooperatif başkanı olarak bilinen Aydemir Görmez'den artık mahallenin muhtarı olarak söz ediyor. Muhtarın mahkemeye gitmesini oldukça önemli bulduğunu söylemek mümkün. Bunun sonucunda mahkemeyi halkın kazandığını, rantçıların kazanamadığını düşünüyor: "Geçen 15 gün önce bir mahkemesi varmış Ankara'da. Muhtar gitti. Mahkemeyi halk kazandı. Çünkü şey kazanmadı, o rantçılar kazanamadı. Halk kazandı" (A37, 68, Kadın)

A7 devletin artık buldozeri ile gelmediğini, yasa ile geldiğini ve bu "salvolara" karşı da "barikat kurmanın hiçbir manasının" kalmadığını ifade ediyor.

Kentsel dönüşüm sürecinin arka planda işleyen pazarlıklarla yürüdüğünü ve bu pazarlıkları barikat ile çözmenin mümkün olmadığını düşünüyor:

artık bence bütün yani açık konuşmakta fayda var armutlu ve Okmeydanı, Okmeydanı, Gazi dışında şuan barikat kurmaya, lastik yakmaya kendilerini bilmem nereye zincirlemeye falan olan inanç, bunun ile bu salvaları saldırıları püskürtme inancı bitti. Çünkü artık buldozeri ile gelmiyor devlet. Eskiden kamyonu ile gelirdi, buldozeri ile gelirdi. Yıkıma gelirlerdi. Tamam ozaman çatışma çıkardı, direniş çıkardı, barikat kurulurdu. Eyvallah ama artık yasal şeyler o kadar zekice kurgulanıyor ki devlet tarafından ve hükümet tarafından ki iktidar tarafından... Yasa ile geliyorlar. Yasa ile geldiği noktada barikat kurmanın hiçbir manası yok ve hani bu inşaat şirketlerinin devreye girmesi, işte bu müzakere süreçleri, ikili diyaloglar, kapalı kapılar ardı konuşmalar bunları yine barikatlarla çöremezsin (A7, 31, Kadın)

Ancak mücadelenin hukuk üzerinden yürütülmesi mahallenin tahliye edilmesi gibi bir tehdit karşısında fiili olarak direnmeyeceği anlamına gelmiyor. Yine böyle bir tehdit gelirse mahallenin direneceğini ama kalıcı bir çözüm, mülkiyet sorununun çözümüne dair bir mücadele verilecekse “eski gecekondular hareketinin” yapabileceği bir şey kalmadığını düşünüyor. İleriye dönük bir kazanım sağlanmak isteniyorsa bunun ancak hukuki mücadele ile sağlanabileceğini ifade ediyor:

Ama yinede yani mahalleye herhangi bir tehdit unsuru olarak algıladıkları bir müdahale olduğu zamanda o çatışmayı gene gösteriyorlar. Orada bir beis yok. Direngenlik hala mevcut. Yani şimdi hepsi ‘polis gelirse, şu gelirse bu gelirse bilmem ne yaparız’ diyor ‘çatışırız, direniriz, işte bedenimizi siper ederiz’ falan. Bunlar zaten baki. Ama daha elle tutulur ve daha bu hukuki güvence dediğimiz daha bütünsel ve ileriye dönük güvenceye dair artık işte bu eski gecekondular hareketinin bana kalırsa yapabileceği bir şey yok. İşte bu yeni hukuki mücadelenin ön plana çıkması gerektiğini düşünüyorum (A7, 31, Kadın)

A25 de açılan 8 tane davanın olduğunu ve bunları kazandıklarını ifade ediyor. “Sahada” her şeyi kazandıklarını, bilinçli olduklarını bundan ötürü de davaları kazandıklarını düşünüyor:

Bizim açmış olduğumuz sekiz tane dava var. Mesela 1/1000’likten kooperatif dernek vatandaş bir davadan üç kurum açmış. 1/5000’likten de üç tane dava altı. Riskli alandan kooperatif ve dernek açmış sekiz. Bizim için burada önemli olan üç tane dava var, sonuçlanması gerekiyor. Sekiz dava var ama ana başta üç tane; 1/1000’likve 1/5000’lik ve riskli alan. Biz üç davayı da kazanmışız. Yani biz sahada da her şeyi kazanıyoruz. Çünkü haklı olduğumuz bir mücadele. Ama artık bundan sonra geçmişteki hatalarımızı yapmadığımız, kendimizi düzeltip daha bilinçli olarak davaları da kazanıyoruz. Bu işi hukuksal anlamda da götürüyoruz (A25, 41, Erkek)

Bu davaları kazanmaları ile birlikte de mahalle halkına güven geldiğini ifade

ediyor. Mahalle halkının “Derbent artık bir şey yapıyor” diye düşünmeye başladığını ve kendilerinin de mahalle muhalefeti olarak üniversitelere gidip kendilerini rahatça ifade ettiklerini, basına demeçler verdiğini ifade ediyor:

Bizim verdiğimiz o mücadele bu samimiyet ve insanlar ilk defa davalarını kazanıyorlar. İlk defa ‘evet ya, artık bir şey var ya bu Derbent artık bir şey yapıyor’. Ve bunu her alanda da kendimizi artık rahat ifade edebiliyoruz, üniversiteye gidip söyleşiden tutun vereceğimiz demeçler. Ne olursa olsun (A25, 41, Erkek)

A47 de mücadele süreçlerinde “hukukun dışarısına” çıkmadıklarını ifade ediyor. “Hukuk neyi emrediyorsa” onu yerine getirdiklerini belirtiyor. “Yapılması gereken neyse hukuk doğrultusunda biz onun peşindeyiz” diyor:

Hukukun dışarısına çıkmıyoruz. Hukuk neyi emrediyorsa bize diyor ki ‘işte arazileri alacaksın’ diyor ‘kooperatif kuracaksın, tüzel kişi kuracaksın’. Tüzel kişiyi de kurduk, imzalarımızı da verdik. Anlatabiliyor muyum? Neyi yani yapılması gereken neyse hukuk doğrultusunda biz onun peşindeyiz (A47, 53, Erkek)

Dolayısıyla sadece sokak yürüyüşleri düzenlemiyorlar, sadece yıkıma karşı direnmiyorlar aynı zamanda da mülksüzleştirilenlerin “akbaba taktikleri”ne karşı mahkeme açarak bir hamle yapıyorlar. Mahkemelere bizzat katılıp kendilerini mahkeme heyeti karşısında savunuyorlar. Bu da konuya ne kadar hâkim olduklarını göstermesi açısından anlamlı. Artık eskisi gibi değil. Birinci kuşağın yaptığı hataları yapmıyorlar. Çünkü artık birinci kuşak yaşlanmış durumda, mücadele daha çok birinci kuşağın çocukları yani ikinci kuşak üzerinden yürüyor. Bu ikinci kuşağın yaşları da 35 ila 50 arasında değişiyor. Hem mahalle derneğinin kurulmasında hem mahalle kooperatifinin kurulmasında da bu ikinci kuşak başı çekiyor. Ancak birinci kuşağın hem derneğin kurulmasına hem de kooperatif kurulmasına karşı çıktığını söylemek zor. Kooperatifin yaptığı toplantılara gözlemci olarak katıldığımızda toplantılara birinci kuşaktan mahallelinin de aktif olarak katıldığı gözlemlenmiştir. Ancak asıl mücadelenin öznesi ikinci kuşaktır denilebilir.

Dava açmak aynı zamanda kendilerine olan güveni gösteriyor. Davalarında olan haklılıklarından bir şüphelerinin olmadığını gösteriyor. Mücadele bir anlamda “hukuki güvenceye” kavuşmak için verildiği için de bunun yolunun yine mahkemelerden geçtiğinin gayet farkındalar. Mahalle mücadelesinin bir özelliği de hukuku bir mücadele pratiği olarak kullanmaları. Mahallenin mücadele tarihinde kendileri hakkında tahliye yönelik davalar açılırken şimdi onlar tahliyeler karşısında bir hamle olarak dava açıyorlar. Mahkeme süreçleri bu mahalle mücadelesinin en önemli pratiği olarak dikkat çekiyor. Çünkü artık yıkımlar ve tahliyeler kendilerinin de ifade ettiği gibi dozerle yapılmıyor. Devletin de hukukla desteklediği mülksüzleştirme süreçleri ile yapılıyor. Eğer mülksüzleştirme hukuk üzerinden geliyorsa o zaman mücadelenin de bir boyutunun hukuk olması gerektiğini düşünüyorlar.

4.3.11. İtiraz Dilekçeleri: Arazilerin Devri ve “Mahalle” Kurmak

Kentsel dönüşüm projelerinde katılım önemli bir faktördür. Kentsel dönüşümün nesnesi olan mekânı kullananların projeye katılımı önemlidir. Bu anlamda katılımın olmaması kentsel dönüşüm projesinin meşruiyeti konusunda tartışmalar oluşturmaktadır. Konumuz örneğinde mahalle halkı kentsel dönüşüm projesine dair katılım noktasında olumsuz bir tavır içerisinde olduğu görülmektedir. Projeye dair katılmadıklarının en net somut göstergesi kentsel dönüşüm projesine dair verdikleri itiraz dilekçeleridir (EK: 40).²⁸

Alan araştırması esnasında verilen dilekçeler iki kategoriden oluşuyordu:

- 1) Planlara itiraz dilekçeleri

---

²⁸ Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi kentsel dönüşüm projesinin hazırlanması öncesinde çeşitli imar planları hazırlanmış ve imar planlarına dayalı olarak bir avan proje oluşturulmuştur. Ancak bu planlar oluşturulurken mahalle halkının fikrinin alınmadığı görülmektedir.

2) Arazilerin devri dilekçeleri

Burada üzerinde daha fazla veri elde edilen planlara yönelik verilen itiraz dilekçeleri olmuştur. Çünkü alan araştırması esnasında henüz arazilerin devri meselesini mahalle kooperatifi gündemine almamıştı. Ancak alan araştırmasının sonuna doğru bunu gündemlerine almışlardı. Çünkü Danıştay gibi yüksek mahkemelerde süren davaların sonuçları bekleniyordu, aynı zamanda da 2014 Mart ayındaki muhtarlık seçimleri de onlar için oldukça önemliydi. Neredeyse mahalle muhalefeti tüm enerjisini muhtarlık seçimlerine ayırdı ve seçimi de kazandılar. Bu süreçte hem Danıştay davasının kazanılması hem de muhtarlığın kazanılması mahalle muhalefetine önemli bir meşruiyet sağladı ve bundan sonra “arazilerin devri” ve “özenle iyileştirme” çalışmalarına başladılar. Bu süreç bu mücadelenin geldiği ve karşılaştığı son aşamadır. Bundan sonrası eğer arazilerin devirlerini elde edebilirse özenle iyileştirme projesi üzerinde yeni bir mahalle kurmayı kendileri deneyecekler. Özenle iyileştirme çalışmaları henüz daha olgunlaşmadığı için bu çalışmada sadece ismen bahsedilmiştir. Ancak hem bu arazilerin devri meselesinin önemi hem de özenle iyileştirme çalışmalarına bir katkı sağlaması amacıyla bu alt bölüm oluşturulmuştur. Bu alt bölüm de her ne kadar bir kısım mahalle halkı adil bir kentsel dönüşüme sıcak baksa da bir kısmında da kentsel dönüşüm projesine yönelik “mahalle” ve “sahiplenme” merkezli eleştirilere sahip olduğu gösterilecektir. Adına kentsel dönüşüm değil, “özenle iyileştirme” dedikleri projenin buradaki analizden hareket etmesi amaçlar arasındadır.

Plana itiraz dilekçeleri sadece Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne değil aynı zamanda İBB ve Sarıyer Belediyesi'ne de verilmiş: “Ayrı dilekçe Şehircilik İl Müdürlüğü'ne, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne hatta Sarıyer İlçe Belediyesi'ne

hepsine müracatlarımızı yaptık” (A8, 54, Erkek)

A17 mahalle halkı olarak dilekçeler kabul edilince bir umut doğduğunu düşündüklerini belirtiyor. Daha sonrasında yaşananları ise dilekçe ile birlikte düşündüğüne anlayamadığını şöyle ifade ediyor:

Biz size dilekçe vereceğiz, dilekçelerimiz kabul edilsin hatta yürüdük şeye Zincirlikuyu'nun neresinde bir yer var orada Balmumcu'ya yürüdük. Orda işte belediyenin yerleri var Kâğıthane'nin oraya geleceğim ve orada da bizim dilekçelerimiz verildi, kabul edildi. Şimdiki dilekçeler kabul edildi deyince siz kendi kendinizi diyorsunuz ki ben dilekçemi verdim, önerdim kabul ettiniz. Şimdik bana böyle yapmanın manası nedir soruyorum size (A17, 67, Erkek)

A2 de o dönem kooperatif yöneticisi olarak 1984 adet itiraz dilekçesinin toplanması çalışmasında aktif olarak emek eden mahalleliden biri olarak yukarıda Aydemir Görmez'in İBB bürokratu Sami Kılıç ile geceyarısı saat 2'de yaptıkları görüşmenin içeriği hakkında bilgi veriyor. Bu görüşmede A2 de bulunmuş. Kendisine mahalle muhalefetinin görüşlerini ifade ettiklerini ama kendilerini önemsemediğini vurguluyor:

Hiç unutmuyorum, saat gece 1 bu bahsettiğim gecekondu daire başkanı Sami Kılıç bize inanmayan kişi. Kendi özel şahsi aracıyla, kendi özel şahsi aracıyla bir memur ya devlet memuru benim şahsi fikrim eğer bir insan memur ya devlet memuru devlet memuru 5'ten sonra ne yapar? Evine gider demi. Çoluğu varsa çocuğu varsa onlar ile ilgilenir, dinlenir. Huzurlu bir şekilde akşam geçirir demi? Devlet memuru budur yani. Yapısı budur. Sen devlet memuru olmuşsun, görevin bitmiş saat beşte ve gece saat 11 buçuk hatta 12 buçuk olmuş ve geliyorsun mahalleye diyorsun ki 'ya vermeyin arkadaşlar'. Dedik ki 'başkan sen bizi dinlemedin. Sen bizi hiç kaale almadın. Ki biz sizin yüzünüzden bu haldeyiz' dedik. 'Biz sana demedik mi, arkadaş bak masa burada, plan yapılacak mı yapılacak, beraber yapalım beraber yapalım ya halkın vatandaşın hakkını güvenceye alan bir plan yapalım beraber çalışalım (A2, 40, Erkek)

A25 de 1984 tane itiraz dilekçelerinin olduğunu belirtiyor ve bunun o dönemin mahalle muhtarına bir “cevap” olduğunu ifade ediyor. Çünkü o dönemin mahalle muhtarı mahalle halkının kentsel dönüşüm sürecini desteklediği argümanını savunuyor. Mahalle muhalefeti “hayır mahalle kentsel dönüşümü desteklemiyor” argümanını savunuyor ve bunun kanıtı olarak da 1984 adet itiraz dilekçesini gösteriyorlar:

1984 hanenin itiraz dilekçesi var. Halk zaten plana resmi belgeyle ilan ettiler. Kayıtlarımız vardır. Bu Muhtar'ın söylemine bir cevaptır. O %80'i projeyi destekliyor diyor. Elinde hiçbir belge yok. Sadece psikolojik bir savaş yapıyor. Üyelere bunu söyledik, bitti. Bizim burada birlik beraberlik ile ilgili sıkıntımız yok (A25, 41, Erkek)

A9 bu itiraz dilekçelerinin aynı zamanda mahalle kooperatifinin de kuruluş amaçlarından biri olan arazilerin mahalleliye devri meselesi ile alakalı olduğunu ifade ediyor. Yani itiraz dilekçeleri aynı zamanda arazilerin devri meselesi için de devreye sokuluyor. Arazilerin devri dilekçelerini plan ve ruhsat iptal davalarının sonuçlarını bekledikten sonra devreye soktuklarını gerekçeleri ile şöyle anlatıyor:

Biz o zaman hepsini yaptıktan sonra biz dedim 'artık verebiliriz'. Hemen geldik, başladık 9 ay 10 gün çok zaman yoktu. Hemen götürüp verdik. Çünkü durduğu yeri iyi tutacaksın. Sen bu vatandaşın ikna edemezsen bu vatandaş seni döver. Muhtarın dövmez seni döver. O zaman biz yere basacağız. Ben ondan dolayı arazinin devri arazi talep dilekçelerini son biz Derbent olarak durdurmuştuk. Vermedik ve inanın ki bir hafta içerisinde dilekçelerimizi topladık. Ve onlar geçen sene dördüncü ayda mı ne vermişlerdi, biz bu seneye doğru verdik 8 ay onlardan sonra verdik. Tabi niye verdiniz diyebilirsiniz. Ben tekrar söylüyorum açılan davaların doğru yerde durduğumuzu, mahkemelerde karar verdikten sonra bu dedik 'bizim hakkımızdır' (A9, 65, Erkek)

A1 ise sadece itiraz dilekçesi vermenin bir sonuç aldırılmayacağını bildiklerini ifade ediyor. Hem dava açtıklarını, hem itiraz dilekçesi verdiklerini ve bunu sokakta sokak yürüyüşleri, fiili yıkıma karşı çıkma gibi pratikler ile desteklediklerinde sonuç aldıklarını düşünüyor. İtiraz dilekçelerinin etkili olabilmesi için kitlesel desteğin elzem olduğunu vurguluyor:

Tabi biz aslında şunu birleştiriyoruz bakın. Bir dava açmalarımız, dilekçeler vermemiz ve sokakta toplumsal bir güç yaratmamız sonuç aldırıyor. Biz sadece dilekçe versek biz şunu çok iyi biliyoruz yani hukuk bunun %5'i bile değildir. Biz eğer sokağa çıkmasak, toplumsal baskı yapmasak bizi ciddiye almazlar. Aslında son bir örnekten Sarıyer mahalle dernekleri binlerce imza Büyükşehir Belediyesi'ne veriyor, muhatap almıyorlar ama biz eğer 1000 kişi ile 1500 kişi ile Büyükşehir Belediyesi'nin kapısına dayandığımızda bizi muhatap aldıklarını görürüz. ... Yani biz ne kadar kitlesel olursak yani siz on binlerce dilekçe veriyorsunuz 100 kişi ile giderseniz kusura bakmayın sizi muhatap almazlar. Ama siz oraya binleri yığarsanız sizi muhatap almak zorunda kalırlar. Derbent'i diğer mahallelerden ayıran tek özelliği odur. Derbent bugün biz burada bir anons yapsak 1000 kişi 1500 kişi birikir (A1, 53, Erkek)

A13 A1'in görüşlerini doğruluyor. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'ne ilk itiraz dilekçesini götürdüğünde yaşadığı "ciddiye alınmama" ve "3. sınıf insan muamelesi"nin, ikincisinde ise bu sefer itiraz dilekçelerini vermek için 3000 kişi ile

gittiklerinde bırakın muhatap alınmamayı Şehircilik İl Müdürü'nün kendileriyle makam odasında görüşme yapmak zorunda kaldığını ifade ediyor. Bu durumda kitlesel desteğin ne kadar sonuç aldırıcı olduğunu göstermesi açısından önemli gözüküyor:

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nde ilk itiraz dilekçemizi götürdüğümde, o gün hata yaptım, Rıza abiyi dinlemedim, halkı götürmedim, dedim ki 'kendimiz gidelim götürüp teslim edelim'. İnanır mısınız bize 3. sınıf insan muamelesi yaptılar o gün. 'Evraklarınızı oraya bırakın, biz alıp imzalarız' dediler. Hatayı o gün anladım. Ama insan yaşadıkça anlıyor. İkincisinde kaç bin kişi gittik oraya, 3000 bin kişiye yakındı gittik. O gün bizim itiraz dilekçemizi 'oraya koyun alınız' diyenler, İl Müdürü aşağıya geldi, mikrofonla size cevap verdi. İşte halkın gücü bu (A13, 49, Erkek)

A7 de dilekçe vermenin hukuki mücadelenin bir parçası olduğunu düşünüyor. Bunu devletin kendilerine "hukuki" yollarla gelmesi ve mahallelerin de buna yönelik "hukuki" olarak cevap vermesinin bir zorunluluk olduğunu düşünüyor. İtiraz dilekçesi vermenin "hukuki kâğıtlar üzerinden diyaloga girmek" olduğunu düşünüyor. Bunlar ona göre "kavganın diyalogları":

Bu dilekçe vermek, dava açmak bunlar... artık hukuki bir hukuki mücadeleye geçme... bireysel itirazlar kendi parseli bazındaki itirazlar falan filan değil, mahallenin tamamı, temsiliyeti olan örgütlenme çatısı altında bunu hukuki yolla yapıyor. Çünkü devlet sana hukuki yolla geliyorsa sen ona hukuki olarak cevap vermek zorundasın ve devletin dediği şu 'ben plan asarım sana, sen 30 gün içerisinde itiraz edebilirsin, 60 gün içerisinde de dava edebilirsin'. Cevap gelmezse falan ve bu itirazın şimdi sen itiraz ederken bir metin yazıyorsun ve neye itiraz ettiğini oraya yazıyorsun. Buna cevap vermek zorunda o itiraz dilekçesine. O da diyecek ki 'sen böyle böyle dedin ama benim de gerekçelerim bunlar'. Dolayısıyla hukuki kâğıtlar üzerinden diyaloga giriyorsun ve bu senin resmi belgen. Yarın öbür gün bunu daha başka hukuki şeylerde kullanabilirsin. Geri dönüp siz zamanınızda böyle demiştiniz ama gibisinden. Bunlar hep bu kavganın diyalogları diye ben yorumluyorum (A7, 31, Kadın)

Dolayısıyla anlatılanlardan hareketle 2012 yılı ile birlikte İBB'nin 1/1000'lik ve 1/5000'lik imar planları hazırladığı ve bu planlara dayalı olarak da bir avan proje hazırladığı görülmektedir. Bu projenin de mahalle halkı tarafından kabul edilmesi için İBB bürokratları mahallede ikna çalışmaları yapmış. Mahalle muhalefeti ise bu planları kabul etmeyerek planlara dair itiraz dilekçeleri hazırlamış olduğu görülmektedir. Planlara daire 1984 adet itiraz dilekçesinin hazırlanmış olması

planların mahalle halkı tarafından kabul edilmediğini gösterdiğinden İBB bürokratları bundan rahatsızlık duymuş ve itiraz dilekçelerinin verilmemesi konusunda mahalle muhalefeti ile enformel görüşmelere girmişler. Ancak bu enformel görüşmelerden de mahalle muhalefeti memnun ayrılmayarak itiraz dilekçelerini devreye sokmuştur. Bu anlamda mahalle halkının projeyi kabul etmediğini resmen belgelemiş oluyorlar. Dolayısıyla bu ilk aşamada yani 2012 yılındaki bu gelişmelerde itiraz dilekçelerinin doğrudan planlara ve dolayısıyla da avan projeye daire verildiği görülmektedir. İtiraz dilekçelerinin devamında da planların iptaline dair mahkeme süreci başlatılmıştır. Sonrasında mahalle derneği, kooperatifi ve mahalle halkının ayrı ayrı açtığı bu davalar kazanılmıştır.

Davaların kazanılmasının akabinde de itiraz dilekçelerinin konusu değişmiştir. Artık mahalle muhalefeti arazilerin mahalle kooperatifi üzerinden kendilerine devredilmesi konusunda dilekçeler hazırlamış ve bunları İBB ve Sarıyer Belediyesi'ne vermişlerdir ve bu süreç halen devam etmektedir. Bu anlamda arazilerin devri dilekçelerinin devreye sokulmuş olması da mahalle mücadelesinin sahiplenme pratikleri üzerinden yürütüldüğünü kanıtlamaktadır. Çünkü mahalle muhalefetine göre mahalledeki araziler mahalle halkıdır. Çünkü mahallenin kuruluşu Oto Sanatkârları'nın hisse toplamasından öncesine dayanmaktadır, izale-i şüyu davasında hazırlanan bilirkişi raporu gerçeklikle örtüşmemektedir. Mahalle o dönemde de asla bir fundalık alan değildir. Dolayısıyla Oto Sanatkârları'nın arazilerin önemli bir kısmını yasal olarak üzerine geçirmesi gayri meşrudur. Bilindiği üzere Oto Sanatkârları'na göre yasal mülkiyetine sahip olduğu araziler mahalle halkı tarafından işgal edilmiştir ve bu anlamda mahalle halkı işgalcidir. Bu işgalci söylemi de mülksüzleştirme süreçlerinin devrede olduğunu kanıtlamaktadır. Dolayısıyla

mücadelenin mahallenin mülksüzleştirilmesi ile başladığını, sahiplenmenin de mülksüzleştirilmenin başladığı andan itibaren güçlenerek mücadele pratiklerini belirlediği söylenebilir. Arazilerin devri talebinin dilekçeler üzerinden bu kadar güçlü bir şekilde gösteriliyor olması da sahiplenmenin ne kadar güçlendiğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Arazilerin devrinin gerçekleşmesiyle birlikte kendilerinin “özenle iyileştirme” olarak tanımladıkları “yeniden bir mahalle kurma” amacı taşıyan bir çalışma yürüttükleri, bu yönde gönüllü avukatlar ve şehir plancıları ile toplantılar düzenledikleri alan araştırması esnasında gözlemlenmiş ve bu toplantıların birisine gözlemci olarak katılım sağlanmıştır. Bu toplantıda tartışılan ana konu mevcut kentsel dönüşüm projesinin özensiz olmasıydı. Bu özensizlik mahalle kültürünü hiçe sayıyordu. Bu anlamda alan araştırmasında yapılan derinlemesine mülakatlar verilerinin “mahalle ve sahiplenme” teması üzerinden okunması oldukça anlamlı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Buna göre mahalle muhalefetinin mahalle kültüründen yana olduğunu söylemek mümkündür. Kentsel dönüşüm ile siteleşmenin artmasıyla “mahalle”nin yok edileceğinden emin görünüyorlar. A6 mevcut kentsel dönüşüm projesinin mahalledeki dokuya uymadığını belirtiyor. Kentsel dönüşüm projesini bir “giysi” olarak görüyor ve bu giysiyi bu mahalle halkının giyemeyeceğini ifade ediyor. Esnafıyla, komşusuyla mahallenin bir varoluşunun olduğunu ve bunun ortadan kaldırılmamasını savunuyor:

Buradaki kentsel dönüşüme karşı durulmasının nedeni de yapılan kentsel dönüşüm buradaki dokuya uymuyor yani. Şimdi adamın bir giyim tarzı var, alışkanlığı var. Terzi gelmiş, yani tamam ünlü bir terzi varya şey modacı yani ünlü bir modacı olabilir ama adama uymuyor, adamın yaşam tarzına uymuyor yaptığın giysi... Sadece mahalle konsepti mahalle gibi esnafıyla her şeyiyle bu doku bozulmasın ama burası imar edilsin...bir kartalı kafeste yaşatmaya ya da doğada yaşamaya alışmış bir hayvanı daha iyi bir kafese koyarak iyi bir yaşam sunmuş oluyor musunuz o hayvana? Doğal ortamından kurtardığımızda. Olmuyor yani. Buradaki insanlarda bir yaşam alışkanlığı

var. Yani bahçesine çıkıp komşusuyla oturup çay içip akşam yani ne bilim mangalını yapabilir, sitede mangal yapamazsınız. Yapabilir misiniz orda sitede? Ama buradaki insan turşusunu birlikte kurarlar, kışlık hazırlığını birlikte yaparlar. Temizliğine hepsi aynı anda şey yapar böyle. Burada birine bir şey yaptığın zaman sanki hani bir şey reaksiyona başlar ya mahalle komple reaksiyona başlıyor. Mangal sezonu açılmışsa herkes mangalını açıyo, balık sezonu açılmışsa herkes balık şey oluyo, yani yemeye başlıyo. Sokaklardan onları görüyorsunuz, anlıyorsunuz yani. Bir kışa hazırlık yapılacaksa herkes aynı anda (A6, 49, Erkek)

Mahallenin bir genci olarak A41 de kentsel dönüşüm ile mahallenin yok olacağını düşünüyor. Mahallede özgürlük olduğunu düşünüyor. Ama yapılacak olan sitelerde kimin kiminle oturacağına mahalle halkının karar veremeyeceğini ifade ediyor: “Yok olacak. Burada sevmediğim insanla da şöyle bir şey olacak üst üste oturacağız ya da yan yana birbirimize bakacağız. Ya da her zaman kavga ettiğimiz birisi olursa çok büyük sıkıntı olacak. Onun için istemiyorum” (A41, 18, Erkek)

A25 de sorunun sadece “tek duvar”dan ibaret olmadığını, mahalle sorunsalının da talepleri ve mücadeleleri içerisinde önemli bir tema olduğunu ifade ediyor. Onların istediği gibi bir yapılaşma olursa komşuluğun biteceğini ifade ediyor. Yok etmenin var etmekten daha kolay olduğunu, uzun yıllara dayanan mahalle birikiminin iki yılda yok edileceğini ifade ediyor ve bunun da İstanbul’un büyük bir kaybı olacağını savunuyor. Doğma büyüme bir mahalleli olarak Derbentte bir mahalle kültürünün olduğunu, insanların mahalleyi “sahiplendiklerini” ve burada yaşayanların %90’ının birbirini tanıdığını ifade ediyor:

Sorunda dediğimiz gibi tek duvar değil. Çünkü buradaki burada böyle bir yapılaşma olduğu zaman istedikleri bir yapılaşma burada hiçbir komşu kalmıyacak, burada bir mahalle tamamen bir kültür yok olacak. Bu bence İstanbul’un büyük bir kaybı. Yani bir kültür yaratmak kolay değil. Ama kültürü bu proje ile yok etmek iki yılda yok edebilirsiniz. Biz buradaki kültürün yok edilmesini istemiyoruz. Çünkü ben doğma büyüme 40 yıldır buradayım. Yani benim gibi düşünen binlerce insan var. Sorun sadece gerçekten dört duvar değil. Burada komşuluk ilişkileri yani her gün yüzyüze yani kapınızı açık bırakıp gidebileceğiniz bir mahalle. Çünkü artık Derbent Sarıyer’de gerçekten enteresan bir mahalle. Artık büyük bir aile olmuşlar. Yani mahallenin %90’ı birbirini tanır burada. Gerçekten tanır birebir de bir samimiyeti vardır. Bir merhabası vardır, bir muhabbeti vardır (A25, 41, Erkek)

Bir başka yerde ise A25 20 yıl önce ortada böyle bir mahallenin olmadığını,

bu mahalleyi kendilerinin kurduğunu ve bugünlere getirdiğini ve şimdi de kentsel dönüşüm ile bu Derbent kültürünün, “mahallemizin” yok olmasını istemediklerini ifade ediyor:

Hem bulunduğunuz hava olarak, ulaşım olarak ne ararsanız burada mevcut ama tabi 20 yıl önce böyle bir şey yoktu. Burayı mahalle yapan bizleriz. Çünkü biz yaptık, büyüttük, yetiştirdik ben alayım diyorsunuz. Böyle bir şey yok. Biz yani kimseye biz yiyemiyoruz, siz yiyin diye bir şey yok. Biz burada kültürümüzün, mahallemizin yok olmasını istemiyoruz (A25, 41, Erkek)

A32 de kentsel dönüşüm ile mahalle kültürünün yok edileceğinden emin. “Büyük büyük binaların olduğu yerde” mahallenin olamayacağını düşünüyor. “Yüksek katlı binalarda” farklı bir kültürün olduğunu ve bunun kendilerine “yabancı olan” bir şey olduğunu ifade ediyor. 1968’de Derbent’e geldiğini ve o günden beridir de bu metropol hayatına alışamadığını ifade ediyor:

Mahalle kültürü yok olur bence. Bizim dediğimiz o büyük büyük binaların olduğu yerde mahalle kültürü yok olur. Bak şimdi biz bakkala gidiyoruz. Komşumuz bize diyor bana da ekme getir ama onlar demez ama biz gideriz onunda ekmeğini beraberimizde getiririz. Burda farklı bir kültür var. Biz asırlarberidir bu kültürle yaşadık. Bu yüksek katlı binalarda farklı bi kültür var. Bize yabancı olan. Ben 1968’de geldim buraya. Ben memleketimde gördüğüm kültürle yaşıyorum. Anamız babamız orda kaldı, burda eş dostla yaşamaya başladık (A32, 56, Erkek)

Mahalleyi sahiplenme süreçleri mahalle mücadelesinin oluşmasını sağlayan en önemli faktör olmasının yanında mahallede kalma iradesini göstermesi açısından önemlidir. A2 tahakküm ile sahiplenme arasındaki farka işaret ederek kendilerinin asla mahallelerinde bir mülkiyet sorunu olmadığını ironik bir şekilde ifade ediyor.

Kendilerinden “buraları sahiplenmiş insanlarız” diyerek bahsediyor:

Şimdi mülkiyet sorunu aslında mülkiyet sorunu diye bir şey şöyle var. Bizi idare eden insanların bizlere vermiş oldukları hakları layık görmediğinden kaynaklanan mülkiyet sorunu var. Hâlbuki bizler buraları sahiplenmiş insanlarız! Bizim mülkiyet sorunumuz yok. Aslında biz mülkiyetimizde oturuyoruz zaten ama bize buraları layık görmeyen bazı kişiler elimizden almak için verdikleri gibi bize buralara veren, gelin oturun diyen kişiler bize kalkın gidin diyorlar (A2, 40, Erkek)

A24 yaşadığı mahallenin sahiplenilmiş bir mekân olma durumunu şu şekilde anlatıyor:

Şimdi buradayız. Yani tavuğumuz var. Yani ne bileyim, bahçe yapıyoruz. Az önce şeyi gördün, her şeyimiz burada. Yani bakın burada bizim erik var, orada üzüm var, orada armut var, burada var. Bahçenin her tarafı her meyva var burada. Keşke biraz daha gelseydin de bir tane eriğimiz var ki kivi gibi inanmazsınız kivi tadı şeyi kivi aynen o vaziyet bir eriktir. Herşey ne desem buradan memnunuz yani, çok rahatız. Doğrudur belki size iyi gelmez ama belki size iyi gelmez mahallemiz de zaten buradan çıksam yaşama şansın yok bizim yaşama şansımız yok (A24, 63, Kadın)

A1 de sahiplenme tartışmasını “barınma” üzerinden okuyor. Bunun yanında sahiplenme ile mahallenin rant değerinin artması arasında da bir ilişki görmüyor. Sahiplenilmiş bir mekânı “toplumsal yaşam kurduğum” yer olarak tarif ediyor ve bunun da çok değerli olduğunu Mesa ile ikili karşıtlık içerisinde şöyle ifade ediyor:

Bu mahallede kalmamızın bir nedeni biz burada barınmak istiyoruz. Burada yaşamak istiyoruz. Burası değerlenmiş, benim oturduğum daire milyon dolarlar etmiş çok umrumda değil. Böyle bir gözle bakmıyoruz. Bizim en büyük nedenlerimizden biri bu. Biz burada yaşamak istiyoruz arkadaşlar. Burası çok büyük para etmiş, çok umurumuzda değil. Bizim burada ilk gecekonduları kurduğumuz dönemde nasıl bir barınma sorunumuz var idiyse bugün de burada barınma diye bir sorunumuz var. Biz burdan gitmek istemiyoruz. Kimin ne kadar para vermesi ya da burada arsanın metrekaresinin ne kadar olduğunun, Mesa’da bir dairenin kaç para olduğu beni çok ilgilendirmiyor. Beni ilgilendiren benim bir toplumsal yaşam kurduğum yerde barınma sorunun şu veya bu şekilde iyi ya da kötü o ayrı bir sorun burada yaşamam başka bir şeydir. Ben burada yaşamak istiyorum (A1, 53, Erkek)

A40 da bu mahalle mücadelesini daha fazla para ve kar için yapmadıklarını “bana ne daire versinler, ne trilyon versinler kardeşim” diyerek ifade ediyor. Mücadelenin daha fazla rant elde etmek için yapılmadığının vurgulanması da mahalle muhalefetinin mekânı sahiplendiğinin bir göstergesi olarak okunabilir:

Ben buna inanıyorum eğer ki bunlar çözülmezse yani bu işte kentsel dönüşüm veya yerinde dönüşüm bir şekilde çözülmez de gelip de burayı bodoszlama yıkmaya çalışırlarsa inanın burada çok kan gövdeyi götürür. Ne polis kalır, ne mahalle halkı kalır. Yani sanmayın ki burada insanlar işte yalandan yere direniyorlar, bunların derdi paradır, bunların derdi işte biraz daha fazla dairedir, kesinlikle benim derdim öyle bir şey değil. Ne para ne de daire. Bana ne daire versinler, ne trilyon versinler kardeşim (A40, 40, Erkek)

A47 de “burada rantın peşinde değilim” diyor ve “evimin güvenceye kavuşması peşinde” olduğunu ifade ediyor:

Ben burada hani benim dairemin yeri milyon dolar olsa ne yazar ki? Ben satıp gitmeyeceğim ki! Ben burada rantın peşinde değilim. Ben evimin güvenceye kavuşması peşindeyim. Benim gibi mahallede binlerce ev sahibi böyle düşünüyor. Benim gibi yani biz burada yaşamak istiyoruz. Biz burada doğduk. Nasıl ki şartlar bizi memleketlerimizden köylerimizden buralara İstanbul’a gönderdiyse sürdüyse göçe şey kıldıysa mecbur kıldıysa bunlar şeyden gelmedi yani isteyerek gelmedi. Geldik buraya

yerleştik. Burada da hani senin yerine rantçılar peşinde şantajcılar peşinde. Burası çok kıymetlenmiş, değerlenmiş, değerlendirilsin ne yapayım (A47, 53, Erkek)

A6 da mekânı sahiplenme pratiğini “insanlar burada yaşamış, burada varolmuş, varolduğu yer burası” diyerek ifade ediyor. Sahiplenmenin gücü “beş milyon dolarlık bir ev” teklif edilse dahi bunun kabul edilmeyeceği örneği üzerinden anlatılıyor. Bu sahiplenmeyi de “kök salmış ağaç” benzetiyor. Mekâna ve yaşama sahiplenme üzerinden tutulduğundan sitelerde bu sahiplenmenin oradan kalkacağını ve orada varolamayacağını düşünüyor:

Yani bu mücadele insanlar burada yaşamış, burada varolmuş varolduğu yer burası yani. Buradan alın mesela deyin, Maslak'ta Rezidans evler var yani yeni yapıldı Ağaoğlu yapıyor 1453 mahalleliye dese ki gelin sizi alalım bu evinizi vereceksiniz ama 3 milyon dolarlık bir eve sahip olacaksınız 5 milyon dolarlık bir eve sahip olacaksınız birçok insan gitmez yani. Yani burada bir yaşam var. Dolayısıyla o yaşamı burada bulmuş, kök salmış ağaç. Hani bazı bitki türü vardır, endemik bitki, sadece bir yerde yaşar, bir yerde varolur burada da böyle bir Derbentli kültürü var, sanki bunu buradan alıp söktüp gittiğinde orada varolamayacak kaygısına şey yapıyo. Burada varolmak, burada yaşamak istiyor. İnsanların böyle bir tercihi, arkasında orman denizin kokusu aşağı iniyor yukarı ormana çıkıyor anlatabildim mi böyle bir yaşam genlerine işlemiş insanların. Ve buradaki komşusundan ayrılmak istemiyor her şeyden önce. Her şeyi paylaştığı, artık akraba olduğu kızıyla geliniyle amcasıyla teyzesiyle halasıyla aynı zamanda bir otokontrol yani. burada kolay kolay hırsızlık olayları burada olmaz. Çünkü herkes herkesini kapısını şey yapar yani (A6, 49, Erkek)

A17 de sahiplenmeyi “varımı yoğumu buraya bağlamışam” üzerinden değerlendiriyor. Yer in güzel olduğu için mahalle mücadelesini vermediklerini, mahallelerinde hatıraları, anıları ve emekleri olduğu için bu mücadeleyi verdiklerini söylüyor:

Ben size bir şey söyleyeceğim siz burayayı yapmışsınız bırakır gider misiniz? Gitmeyiz niye? Yer in güzelliği değil. Ben bütün varımı yoğumu buraya bağlamışam. Tarihim var, anılarım var. Ben 79'dan beri buradayım. Benim anım var burada, “ne bileyim parmaklarımın kanı var”. Evini yaparken bu kırk seneyi bir tarafa nasıl koyarsınız? Terazinin şöyle koysana birde bu tarafına koysana nasıl olur Allahaşkına? Ben buraya 26 27 yaşında geldim yaşı 67 soruyorum sana (A17, 67, Erkek)

A25 de sahiplenmenin gücünü “ben kendimi hiç başka bir yerde hayal edemiyorum” diyerek ifade ediyor. Mahalle kültürünün burada yaşaması gerektiğini savunuyor ve mahallenin “alın teri” ile oluştuğunu söylüyor. Mücadelenin anlamlı ve güçlü olmasını da buna bağlıyor:

Bu halkın, bu mahalle kültürünün burada yaşaması gerekiyor ve biz nasıl ben 40 yaşına kadar ben buradayım, ben kendimi hiç başka bi yerde hayal edemiyorum. Etmiyorum öyle bir düşüncem de yok. Ben şahıs olarak bütün mahalleli öyle. Burada doğmuş burada gerçekten klişe laf diye değil burada yaşamayı bitirmek ister. Çünkü burada bir alın teri var, burada bir emek var, burada annenizin babanızın ödediği bedeller var. Bu sırf çalışıp ama çalışırken kendi sağlığından ödün veriyor, kendi hayatlarından ödün veriyor. Burada böyle birçok insan var. Ev yapabilmek için bedeller ödüyor. Birileri gibi havadan parayla bu evler, bu yollar, elektrikler yapılmamış. Bunların hepsi gerçekten alınteri ile bedel ödenerek yapıldı. O yüzden de mücadele haklı bir mücadele ve gerçekten onurlu bir mücadele (A25, 41, Erkek)

A14 de sahiplenmeyi mahallede “burada bir geçmişim var” diyerek açıklıyor.

Mahallesine ekonomik bir olarak bir değer biçemediğini ifade ediyor:

Burası iyi değil ama benim burada bir geçmişim var. Geçen bir gün biriyle yine arabadayız ‘buranın değeri ne’ dedi. ‘Ben sana değer biçemem’ dedim. ‘Ama sen bir değer biç’ dedim. Çünkü benim değerim yok. Niye biliyor musun? Burada çamurların içinden geçtik, çamurların içinden büyüdük biz (A14, 45, Erkek)

A2’nin anlatısında ise sahiplenmenin mahalle mücadelesine nasıl dönüştüğü

“anamın babamın alın terini burada bırakmıycam” üzerinden anlatılıyor:

Bizde sonuna kadar yani yanlış anlamayın ama ‘bütün herkes gitse bile en son ben kalıcam’. Niye ben kalıcam onu da çok net söyleyeyim. 40-45 sene önce annem-babam buraya gelmiş, bütün alınterini buraya dökmüş, yani ben anamın babamın alın terini burada bırakmıycam. Bırakmak istemiyorum (A2, 40, Erkek)

A52 kentsel dönüşüm karşısında evlerine yönelik saldırıları “bir kuşun evini yıkmaya” benzetiyor. “Kuşların bile yuvasını savunduğunu” belirtiyor:

İnsan yani her şeyden önce insan bir kuşun evini yuvasını yıkmaya benim tahammülüm yok yani. Ben bir sefer çıktım, şey ettim, karakargaların yuvasına çıktım ağaca, kuşlar bana daldı. O karakargalar daldı bana. İnmek zorunda kaldım ben. Galalayacaklar. İnmek zorunda kaldım, kalktım dedim doğru ‘benim ne işim var bu kargaların yuvasıyla?’ Kuşlar bile yuvasını savunur. Yuvamı bir tarafa bırakıp nereye gidecem ben? Bıraktım gittim nereye gidecem ben? (A51, 74, Erkek)

A17 bu bağlamda rant ile bir işinin olmadığını ve tek derdinin mahallesinde, evinde huzurlu bir şekilde çoluğunu çocuğunu barındırmak olduğunu ifade ediyor:

Benim rant ile ne işim olur! Çoluk çocuğumu ben barındayım. Adabımı, efendime söyleyeyim ne derler ailemi barındayım, şu dört duvarın arasında kimseye kimseye zararım olsun ne de kimsenin bana zararı olsun. Namusumu çoluk çocuğumu burada koruyayım. Bizim amacımız bu (A17, 67, Erkek)

A21 de kentte “amelelik” yaptığını ve mahallesinde “elli senelik” emeğinin, alınterinin olduğunu belirtiyor. Bir şehriye çorbasına bir limon sıkarak bile kendisi

için “lüks” olduğunu ifade ediyor. Bunun gibi binbir çile ile mücadele ede ede bu mahalleyi ve evlerini inşa ettiklerini belirterek “bu hakkımı yiyenin derdine derman olmaz” diyor:

Biz ona karşı değiliz ama benim hakkımı kaybetmeyecen. Kardeşim 66 50 sene olacak, benim elli senelik emeğim burada. Ya amelelik yaptım diyorum inşaatlarda. Yemedim bak. Yav hanım akşam geliyordum eve şehriye çorbası pişirmiş, ona bir limon sıkıyordum çok lükstü benim için o yemek bana çok lüks, lüks. Sabah kalkıp işe giderken de bir yumurta haşlıyordu, ben onu cebime koyuyordum, haşlanmış yumurtayı, gidiyordum inşaatta soyuyordum, onu öğlenleyin bir ekmeğin içine terkos suyu ile öyle yaptık biz bunu ya. Benim bu hakkımı yiyenin derdine derman olmaz! (A21, 62, Erkek)

A10 da mahalleye çok emek verdiklerini ve dolayısıyla yıprandıklarını “bize bir tarih oldu, hayatımız gitti” ifadesiyle anlatıyor. “Hayatımız söndü burada” diyor ama hala kendileri ile uğraşıldığını belirtiyor:

Oğlum burası ben sana şöyle söyleyeyim artık bize bir tarih. Bizim hayatımız gitti. Biz böylemiydik? Şimdi yürüyemiyoruz. Kaç yaşındaydım ben buraya geldiğimde bilmiyorum. Şimdi 65 66 yaşındayım, yürüyüp gidemiyorum. Hayatımız söndü burada. Bizim burada adamlarımızı toprağa koyduk, hala bizimle mücadele ediyorlar(A10, 70, Kadın)

A27 ev demenin “namus” anlamına geldiğini belirtiyor. Kentsel dönüşüm ile evlere yönelik saldırıları da “namuslarına” yönelik yapılan bir saldırı olarak görüyor. Dinsel alandan referans ile de bir anlamda evin dokunulmazlığı ve kutsallığı olduğunu ifade ediyor. “Yuvaları yıkmanın” İslamla bir alakası olmadığını ifade ederek bu evlere saldırıların İslami olmadığını düşünüyor:

Ev demek ne demek? Ya insanın namusu, hayâsı. Cenab-ı Allah bize bunu niye yaratmış? Bu terbiyeniz, namusunuz bu evin altında gizlensin. Şimdi herkes geliyor senin evini yıkmaya çalışıyor. İnsanlık, devletçilik bu mu yavrım? Müslümanlık bu mu? Hani müslüman devletiz onun için diyorum. Elhamdülillah çok şükür Kur'an'ımızı da okuyoruz, namazımızı kılıyoruz. Ama İslamlık bu değil! İslam halkın derdine ortak olmaktır, insan olmaktır, insan gibi konuşmaktır, insanları ikna etmektir. İnsanların yaptığı yuvalarını yıkmak mıdır? Böyle senin yuvanı biri yoksa sen kabul edermisin? (A27, 58, Kadın)

A47 de artık mahallelerinin birçok imkâna sahip olduğunu ve “rahat güvenilir bir mahalle” olduğunu ifade ediyor. Şimdi başka bir yerde lüks bir daire bile teklif edilse bunu kabul etmeyeceğini, bunun kendisi için bir “sürgün” anlamına geleceğini

ifade ederek mahallerinde kalma iradesini ifade ediyor:

Metro yanımıza gelmiş diğer nimetleri bunlar yani yayına kadar gittim. Sendika olarak çilesini, çamurunu, toprağını çekmişim. Metro gelmiş yanıma, alışveriş mağazaları gelmiş yanıma, her taraf güzelleşmiş, her taraf otoban olmuş, yol olmuş, ulaşım rahat, işim rahat, işe gitsem çok rahat gelsem çok rahat. Güvenilir bir mahalle, bildik bir mahalle çevremizi biliyoruz, komşumuzu biliyoruz. Eee? Ben burayı bırakıp gitmek ister miyim? Beni alıp götürsen en güzel lüks dediğin yani birinci sınıf daireye götür beni desen ki ‘sana daire veriyorum git oraya yerleş’ desen gitmem. Çünkü ben burada doğdum, ben burayı biliyorum. Köyümü nasıl biliyorsam birde burayı biliyorum. Burada yaşadım ben. Burada etrafı tanıdım. Bana orası şey gibi gelir sürgün yeri gibi gelir(A47, 53, Erkek)

A42 de mahalle halkının fakir olduğunu, fabrikalarda çalışan işçilerden oluştuğunu ifade ediyor. “Sabah giderdik akşam işimizden gelirdik” diyerek mahalle halkının işçi olarak yoğun çalıştığını, hayatta kalmak için emek verdiğini ifade ediyor. Bu emeklerin de bir birikimi olarak iyi kötü bir bina yaptığını ifade ediyor. Bu binaların kentsel dönüşüm ile yıkımını da kendi emek birikimlerine, alınterine yapılan bir saldırı olarak değerlendirdiklerini düşünüyor:

Şimdi burada vatandaş fakir halk. Gidiyor işyerinde çalışıyor, fabrikada çalışıyor burada çalışıyor. Hep o şekilde çalıştık geldik buraya. Sabah giderdik akşam işimizden gelirdik. Şimdi burada adam çalışmış yıllarca 30-35 sene, bina yapmış 5-6 katlı, 5-6 tane çocuğu var. Hepsine ayrıyeten daire vermiş. Neyse o şekilde ‘benim 6 tane çocuğum var’ diyor. Altı kat çıkmış. Yarın bunları yıkmaya kalktıkları zaman ne olacak. Şimdi adam burada sen yıktığın zaman nereye gidersin? Adam ‘sen beni öldürüyorsun’ diyor. ‘Sen benim altı katlı binam var’ diyor, ‘her şeyimi ben oraya verdim’ diyor. ‘Sen beni burada yıkıp gönderirsen sağa sola sen beni öldürüyorsun’ diyor. ‘Altı tane çocukla ben nereye giderim’ diyor. Adam ne diyor içinden, kafasından ya ‘ben bir çocuğumu senin için feda ederim’ diyor ‘sen burayı yıkmaya kalkarsan’ diyor. Yok, başka çaresi yok (A42, 71, Erkek)

A9 da kendi yaşam alanını “saltanat” olarak ifade ediyor. Yaşadığı mekânda “toprak” olduğunu, “oksijen”, “ağaç” olduğunu belirtiyor. Ancak kentsel dönüşüm projesinde bunların hepsi yok edilip betonlar içerisine hapsedileceklerini ifade ediyor. Hatta bu anlamda arazilerin devri ile birlikte bunun borçlandırma ile bile olabileceğini ifade ediyor. Yasalarda buna yönelik düzenlemelerin olduğunu belirterek “takas” uygulamasının bir an evvel başlamasını ifade ediyor. Bu durumda mevcut projedeki önerilen koşullar ile mahalle halkının mevcut koşulları ve projeden bekledikleri arasında uçurumların olduğunu ortaya koyuyor:

Korkudan biz orada yaşayamayız. Bu saltanatı nereye bırakırım. Burada toprak var ya, beni topraksız niye bırakıyorsun abi ya, solumda toprak sağımda toprak ağaç var. Bahçe var, çiçek var, gül var ya. Benim oksijenimi niye tıkıyorsun ya? Götürüyorsun beni o binaların içine sokuyorsun ya (A9, 65, Erkek)

Bu anlatılar mahalle mücadelesinin son amacı olan arazilerin devrinin gerçekleşmesi sonrasında yeni bir mahalle kurma iradesini göstermesi açısından anlamlı görünmektedir. Kendilerine dayatılan kentsel dönüşüm projesi ise mahalle halkının bu taleplerini ve eleştirilerini/hoşnutsuzlarını gidermekten ziyade daha da radikalleştiriyor. Dönüştürenlerin dikte ettikleri ve mülksüzleştirme pratikleri üzerinden uygulanan kentsel dönüşüm projesine karşı ise alternatif olarak “özenle iyileştirme” olarak tanımladıkları bir “mahalle kurma” çalışmasına başlamış durumdadır. Dolayısıyla şu anda her ne kadar mülksüzleştirme süreçlerine direnerek bir başarı kazanılmış gibi görünse de mahalle mücadelesinin nihai amacına ulaştığını söylemek mümkün değil. Mahalle muhalefetinin ulaşmaya çalıştığı nihai zafer ise arazilerin devrini elde ederek eşitlikçi, adaletçi, ekolojik bir mahalle kurmaktır.

BÖLÜM 5: SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda çıkarılabilecek en temel sonuç Derbent'te kentsel dönüşüme karşı bir mahalle muhalefetinin oluşmasının nedeninin “Derbent'in bir sahiplenilmiş mekân olması” ile açıklanabileceğidir. Sahiplenmenin oluşmasında mahalledeki zorluklarla yardımlaşma ve dayanışma üzerinden mücadele edilmesi önemli bir rol oynamıştır. Mahallenin “alınteri” ile kurulması gibi doğrudan deneyime ve hissiyata dair açıklamaların getirilmesi de yerleşimciler ile mahalle (mekân) arasında anlam yoğunluklu bir ilişkilene biçiminin oluşmasını ifade etmektedir. Mahalle bu anlamda yerleşimciler için sembolik bir anlama sahiptir ve sembolik birikim tahakküm mekânı olarak kavramsallaştırılan kentsel dönüşüm başladığı zamanda bir mahalle mücadelesinin başlamasına zemin hazırlamıştır.

Mahallenin sahiplenilen bir mekân olduğu anketlerin verilerinden ortaya çıkarılabilmektedir. Evlerin bakımlı olması, suç oranının düşüklüğü, mahallelinin hatıralarının olması, farklı bir Derbent kültürünün varlığından bahsedilmesi gibi unsurlar bu sahiplenmenin faktörleridir. Tezin gösterdiği şekilde bir tarafta sahiplenme pratikleri üzerinden kentsel alanda oluşum gösteren gecekondular mahallesi, diğer tarafta ise tahakküm mekânı olarak gelişen kentsel dönüşüm yer almaktadır. Her ne kadar Lefebvre tahakkümün genellikle kazandığını belirtse de bugün Derbent örneğinde sahiplenmenin kazandığını belirtmek mümkündür. Çünkü mahalle kentsel dönüşüme teslim olmamıştır. Buna karşı gerektiğinde polis ile çatışmış, gerektiğinde dava açmış, sokak yürüyüşleri düzenlemiş ve itiraz dilekçeleri vermişlerdir.

Dolayısıyla Derbent örneğinde sahiplenme ile tahakküm arasındaki mücadele tarihini görebilmek mümkündür. Bu mücadele tarihi izale-i şüyu davası ile başlamıştır. Bu dava ve sonrasında yaşananlar kentsel dönüşüm sürecinin Harvey'in bahsettiği şekliyle “mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikimi” mantığına göre sürdürüldüğünü göstermektedir. Ancak bu tahliye girişimine karşı hemen bir “mekânsal diyalektik” devreye girmiş ve mekân sahiplenilmiştir. Bunun sonucunda mahalle derneği kurulmuş, bu mahalleye “sahip çıkılması” konusunda sokak toplantıları, sokak komisyonları oluşturulmuş ve bir anlamda sokak bir “kamusal alan”a dönüştürülmüştür. Bu tarih bu şekilde ilerlerken her bir tahliye momentinde mahalle halkı bu tahliye girişimine karşı mekânlarını yeniden sahiplenmiş ve sürece müdahil olarak mücadeleye etmeye başlamışlardır.

Mekânı sahiplenmelerinin en temel göstergelerinden biri de arazilerin devrini talep etmeleri olarak dikkat çekmektedir. Bunu bir mülkiyet ve ganimet savaşı olarak yorumlamak eksik bir okumadır. Bu daha çok tahliye girişimlerine karşı hareket etmek anlamına geliyor. Birileri onları mahallede yaşatmayacağı mesajı verirken onlar mahallede kalma iradelerini gösteriyorlar. Tahliye çalışmalarının en önemli özelliklerinden biri mahalle halkına çeşitli tekliflerle gelmek. Bu teklifler direnişi kırmak için kullanılıyor. Bu teklifler aynı zamanda mahalle halkının talepleri ile uyuşmuyor. Mahalle halkı ise taleplerini net bir şekilde ifade ediyor. Kendilerinin yok sayılmamasını, muhatap alınmaları gerektiğini ifade ediyorlar. Bu talepler ile kentsel dönüşüm ile oluşan olumsuz koşulların daha kabul edilebilir bir noktaya çekildiği görülmektedir.

Mahalle halkının mekânı sahiplendiğinin bir diğer göstergesi Kâğıthane teklifini reddetmiş olmaları. Eğer Cemre İnşaat ile anlaşsalar Kâğıthane'de

kendilerine sıfır bir “tapulu” daire verilecekti. Ancak bu teklifi geri çevirdiler. Çünkü onlar mahallelerinde yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu bir mahallede kalma iradesinin gösterilmesi olarak okunabilir. Bundan ötürü de mahalle mekânının sahiplenilmesini ifade etmektedir. Bu teklifin geri çevrilmesi sonrasında tahliye girişimine karşı da fiili bir sokak direnişinin yapılabilmiş olması sahiplenme ile açıklanabilir. Çünkü polise karşı fiili olarak direnmek ciddi yaralanmalar hatta ölümler ile sonuçlanabilmektedir. Mahalle halkının böyle bir riski göze alarak bir anlamda gözünü karartması mahallelerinin kendileri için ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir.

Bunun yanında mücadele sürecinde mahalle muhalefetinin bir kooperatif kurmuş olması da sahiplenmenin önemli işaretlerindedir. Çünkü kooperatif formel yasal alan içerisinde oluşan bir araç olarak mahalledeki arazilerin mahalle halkına devredilmesini savunmaktadır. Bunun için ilgili tüm kurumlara dilekçeler vermektedir. “Kavganın diyalogları” olan bu dilekçeler ile taleplerini bildirmektedirler.

Bu yönde mücadele pratiklerinde davaların açıldığı görülmektedir. Bugün bu davalarda uygulanmakta olan kentsel dönüşüm projesi iptal edilmiştir. Aynı şekilde mahalle hakkında çıkarılan riskli alan kararı da iptal edilmiştir. Tüm bunlar mahalle muhalefetinin bu mücadele tarihinde belki de ilk kez öne geçmesi olarak okunabilir. Ancak mahalle muhalefetinin bu mücadele tarihinin galibi olduğunu söylemenin ancak “şu an için” mümkün olduğu söylenebilir. Çünkü kapitalist kent ilişkileri olduğu müddetçe bu mücadele bitmeyecektir. Tahakküm ve mülksüzleştirme tarafı bir şekilde yeni taktikler ve yeni oyuncularla egemenliğini kurmaya çalışacak, sahiplenme de yeni taktikler ve oyuncularla direnişine devam edecektir.

Araştırmanın sonunda varılan sonuçlardan bir diğeri de mahallede kentsel dönüşüm ile başlamayan daha öncesinde izale-i şüyu davası işe başlayan bir hukuki güvencesizliğin oluştuğudur. Mahalledeki yıkım ve tahliye tedirginliği izale-i şüyu dönemi ile başlamıştır. Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi'nin mahallede hisse toplaması ile başlayan mülksüzleştirme olarak tanımlanan ihtilafli süreç bugün kentsel dönüşüm süreci ile devam etmektedir. Kentsel dönüşüm ile mahallenin belleğinde güçlü bir yeri olan hukuki güvencesizlik ortadan kalkmamış tam tersine daha da radikalleşmiştir. Çünkü kentsel dönüşüm Harvey'in bahsettiği kentsel alanda da işleyen mülksüzleştirme yoluyla sermaye birikiminin bir unsuru olarak işletilmektedir. Bu mülksüzleştirme yoluyla birikim mekanizmaları çeşitli ve oldukça karışık "akbaba taktikleri" ile uygulanmaktadır. Burada da izale-i şüyu dava sürecinde hazırlanan bilirkişi raporunun mahalleyi görmezden gelerek fundalık alan göstermesi, mahalle halkının mahkeme süreçlerine müdahil olamayışları ve mafya tarafından tehdit edilmeleri, daha sonrasında Atatürk Oto Sanatkârları Yapı Kooperatifi ile yapılan gayri resmi ve şifaii anlaşma ile kandırılmaları, 2006 yılındaki mahalle derneğine gelen tebligat yazısında mahallede bazı gecekonduların da yıkımı söz konusu iken bunun mahalle halkından gizlenip sadece sağlık ocağı yapmak için dernek binasının yıkımı, bu yıkımlar ve tahliyeler sırasında yoğun bir polis şiddetine maruz kalmaları, 2011 yılında Cemre İnşaat tarafından Kâğıthane teklifinin gelmesi ve taahhütnamelerin imzalanması, sonrasında 2012 yılında avan projenin çıkması, hemen sonrasında da 2013 yılında mahallenin riskli alan ilan edilmesi gibi tüm bu süreçler kentsel dönüşüm sürecinde işleyiş halinde olan akbaba taktiklerine karşılık gelmektedir.

Bir anlamda mahalle mücadelesinin oluşmasının nedenlerinin kentsel dönüşüm sürecinin bu tarz “akbaba taktikleri” üzerinden yürütülüyor olması ile açıklanabileceği sonucuna varılmıştır. Kentsel dönüşümün akbaba taktikleri üzerinden uygulanması beraberinde mahalle halkının mülksüzleştirilmesine yol açmakta ve bu durum mahalle halkı ile kentsel dönüşümü yapanlar arasında ihtilafı bir sürecin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentsel kapitalizmin yeni yaşam alanlarını kentsel dönüşüm üzerinden kapitalist sirkülasyona açarak gelişim stratejisini benimsemekte olduğu görülüyor. Yani bir anlamda kentsel dönüşüm günümüz kapitalizminin işleyişinde önemli bir rol oynuyor. Kent üzerinden işleyen önemli bir sermaye birikim süreci yaşanıyor. Bunda da en önemli faktör rant olarak dikkat çekiyor. Rant için de kentsel alanda oldukça kıt olan geniş ve değerli arazi gerekiyor. Bu yönüyle Derbent bu örneğe giriyor. Derbent konum olarak çok değerli, kent merkezine, Maslak’a yürüme mesafesinde. Bundan ötürü Derbent’in tekelci bir ranta sahip olduğu görülüyor. Zaten aslında kavga da burada çıkıyor. İnşaat sermayesi bu tekelci ranta el koymak istiyor ve bu da mahalle halkının mülksüzleşmesine yol açıyor. Rant üzerinden işleyen kentteki güç ilişkilerine karşı ezilenlerin dayanışma, komşuluk ve mahalle merkezli ilişki ağları üzerinden mücadele pratiğini geliştirerek mülksüzleştirme karşıtı bir hareketi meydana getirmektedir. Tüm bu gelişmelerde kent içerisinde ihtilafı alanların çoğalmasına neden olmaktadır. Bu durumda haysiyetli bir yaşam için mücadele veren yoksulların/mülksüzlerin daha fazla mağdur olmasına zemin hazırlamaktadır. İhtilafın çözülebilmesi için bu kapitalist aksiyomatiğe iman etmeyen yeni bir zihniyet ile kentsel dönüşümün revize edilmesi gereklidir. Aksi taktirde mekânsal diyalektiğe içkin olan bu mücadeleler devam edecektir.

Yapılan görüşmelerde de sıkça vurgulandığı gibi “sorun sadece tek duvar değil” sloganı ile de ifade edildiği gibi mesele sadece konut güvencesizliğini çözmek ile bitmiyor. Ortada yılların birikimine dayanan bir “mahalle kültürü” var. Kentsel dönüşüm ile bu mahallenin de ortadan kalkmasından rahatsızlık duyuluyor ve bu da mücadele ritmini belirleyen bir faktör oluyor. Mahalle demek onlar için alınteri demek. Mahalle ondan dolayı bir sahiplenilmiş mekândır. Mahallenin sahiplenilme tarihi aynı zamanda mücadele tarihini oluşturmaktadır.

Gecekondu mahallelerinin kuruluş süreçlerinde mekânın sahiplenilmesinin önemli rol oynadığını göz önünde bulundurursak kentsel dönüşüm ile devreye sokulanın ise tahakküm mekânı olduğunu ifade etmek mümkün görünüyor. Tahakküm mekânı olarak kentsel dönüşüm ise mekânın bu otantik, saf ve naif yönünü her zaman ortadan kaldırır. Lefebvre bu kavramın neredeyse tüm tarih içerisinde verildiğini belirtir. Bu anlamda sözcüğü sahiplenilen mekânlar ile tahakküm mekânları arasında bir kavradan bahsedilebilir. Bir sahiplenilmiş mekân olarak “mahalle” ile bir tahakküm mekânı olarak “kentsel dönüşüm” arasında süregelen bir kavramın varlığından bahsetmek mümkün görünüyor. Bu kavramın varlığı kentsel sosyal bir hareketin oluşmasına da neden oluyor. Çünkü yeni bir mahalle kurmak pratiği olarak kendisini gösteren bu süreç “kent sisteminin yapısal dönüşümünü” başlatıyor (Castells, 1979: 263).

KAYNAKÇA

Abu-Lughod, L. Janet (1997), *Race, Space and Riots in Chicago*, New York, and Los Angeles, New York: Oxford University Press

Auyero, Javier and Lauren Joseph (2007) "Introduction: Politics under the Ethnographic Microscope", *New Perspectives in Political Ethnography* içinde, Springer Books

Ahıska, Meltem (2006) *Türkiye'de Hayat Tarzı Temsilleri 1980-2005*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları

Aksoy, Asu (2001) "Gecekonduyan Varoşa Dönüşüm: 1990'larda 'Biz' ve 'Öteki' Kurgusu", *Dışarıda Kalanlar/Bırakılanlar* içinde, Avcı, Nabi Derman, Deniz Kırcı, Süheyla & Yumul, Arus (yay haz), İstanbul: Bağlam Yayınları, s: 39-52

Aslan, Şükrü (2008) *1 Mayıs Mahallesi*, İstanbul: İletişim Yayınları

Ataöv, Anlı ve Osmay, Sevin (2007) "Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel bir Yaklaşım", *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, no.24:2, s. 57-82

Ayata, Sencer (2003) "Yeni Orta Sınıf ve Uydu Kent Yaşamı", *Kültür Fragmanları* içinde, Kandiyoti, Deniz ve Saktanber, Ayşe (haz.), İstanbul: Metis Yayınları, s: 37-56

Ayata, Ayşe Güneş (1991) "Gecekonducularda Kimlik Sorunu, Dayanışma Örüntüleri ve Hemşehrilik", *Toplum ve Bilim*, Sayı: 51-52, İstanbul, s.89-101.

Balaban, Osman (2011) "İnşaat Sektörü Neyin Lokomotif?", *Birikim*, sayı: 270, s: 19-2

Bayat, Asef (2006) "Gayri Sivil Toplum: Gayri Resmi İnsanların Siyaseti", *Ortadoğu'da Maduniyeti* içinde, Gökmen, Özgür DerenSeçil (der.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Bayat, Asef (2008), *Sokak Siyaseti: İran'da Yoksul Halk Hareketleri*, Çev: Soner Torlak, Ankara: Phoenix Yayınevi

Bayraktar, Erdoğan (2006) *Gecekondu ve Kentsel Yenileme*, Ankara: Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları

Bayraktar, Erdoğan (2007) *Bir İnsanlık Hakkı Konut*, İstanbul: Boyut Yayın Grubu

Bookchin, Murray (2015) *Geleceğin Devrimi: Halk Meclisleri ve Doğrudan Demokrasi*, Çev: İbrahim Yıldız-Soner Torlak, Ankara: Dipnot Yayınları

Bora, Tanıl (2009) “Fatih’in İstanbulu: Siyasal İslam’ın ‘Alternatif Küresel Şehir’ Hayalleri”, *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* içinde, Keyder, Çağlar (Haz.), İstanbul: Metin Yayınları

Boratav, Korkut (2003), Türkiye İktisat Tarihi, Ankara: İmge Yayınları

Bourdieu, P.&Wacquant, L. (2003), Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, çev: Nazlı Ökten, İstanbul: İletişim Yayınları

Bozdoğan, Sibel (2002), Modernizm ve Ulusun İnşası, İstanbul: Metis Yayınları

Callinicos, Alex (2009), Imperialism and Global Political Economy, Polity Press

Candan, Ayfer Bartu ve Kolluoğlu, Biray (2008), “Emerging spaces of neoliberalism: A gated town and a public housing project in İstanbul, *New Perspectives on Turkey*, no. 39 s: 5-46.

Castells, Manuel (1977), the Urban Question: A Marxist Approach, Londra: Edward Arnold Press

Castells, Manuel (1997), Kent, Sınıf, İktidar, Çev: Asuman Erendil, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Chatterjee, Partha (2004), The Politics of the Governed, Columbia University Press

Couch, Peter ve Fraser, Charles (2003), Urban Regeneration in Europe, Blackwell

Coşkun, Mustafa Kemal (2013), Sınıf, Kültür ve Bilinç: Türkiye’de İşçi Sınıfı Kültürü ve Gündelik Hayat, Ankara: Dipnot Yayınları

Çavuşoğlu, Erbatur (2011) “İslamcı Neo-Liberalizmde İnşaat Fetişi ve Mülkiyet Üzerindeki Simgesel Hâle”, *Birikim*, Sayı: 270: s: 40-51

Davis, Mike (2007), Gecekondu Gezegeni, İstanbul: Metis Yayınları

de Certeau, Michel (2009), Gündelik Hayatın Keşfi 1, Çev: Lale Arslan Özcan, Ankara: Dost Kitabevi

Emerson, M. Robert ve diğ. (2008), Bütün Yönleriyle Alan Çalışması: Etnografik Alan Notları Yazımı, Çev: A. Erkan Koca, Ankara: Birleşik Yayınevi

Engels, Friedrich (2013), İngiltere’de Emekçi Sınıfların Durumu, Çev: Oktay Emre, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Eraydın, Ayda (2006), “Mekânsal Süreçlere Toplu Bakış”, *Değişen Mekâniçinde*, Ayda Eraydın (der), Ankara: Dost Kitabevi, s: 25-68

Erbaş, Hayriye ve Soydemir, Pervin (2011), “Sermaye Hareketleri ve “Küresel Kent” Olma Yolunda İstanbul-lar”, *BilsayKuruç’a Armağan* içinde, Edt: Serdar Şahinkaya ve N. İter Ertuğrul, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayını No: 2011/2, s: 635-676

Erder, Sema (1995), “Yeni Kentliler ve Kentin Yeni Yoksulları”, *Toplum ve Bilim*, no. 66, s: 106-122

Erder, Sema (1996), *Ümraniye İstanbul’a Bir Kent Kondu*, İstanbul: İletişim Yayınları

Erder, Sema (2006), *Refah Toplumunda Getto*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları

Erder, Türköz (1982), *Kentsel Bütünleşme*, Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı

Erdoğan, Necmi (2007), “Garibanların Dünyası: Türkiye’de Yoksulların Kültürel Temsilleri Üzerine İlk Notlar”, *Yoksulluk Halleri* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları

Erman, Tahire (2004), “Gecekondu Çalışmalarında ‘Öteki’ olarak Gecekondu Kurguları”, *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue No: 1 Gecekondu

Etöz, Zeliha (2000), “Varoş: Bir İstila, Bir Tehdit!”, *Birikim*, no. 123, s: 68-75

Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2006), *Multitude*, Penguin Books

Hardt, Michael, Negri, Antonio (2009), *Commonwealth*, Harvard University Press

Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2012), *Duyuru*, Çev: Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Hart, Charles W. M. (1969), *Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi*, çev: N. Saran, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları

Harvey, David (2003a), *The New Imperialism*, Oxford Press

Harvey, David (2003b), *Paris, Capital of Modernity*, Routledge

Harvey, David (2005), *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford Press

Harvey, David (2006), Sosyal Adalet ve Şehir, Çev: Mehmet Moralı, İstanbul: Metis Yayınları

Harvey, David (2010), A Companion to Marx's Capital, Verso

Harvey, David (2012), Sermaye Muamması, çev: Sungur Savran, İstanbul: Sel Yayıncılık

Harvey, David (2013), Asi Şehirler, İstanbul: Metis Yayınları

He, Shenjing (2007) "StateSponsoredGentrification Under Market Transition", *Urban AffairsReview*, Volume 43, Number 2, s: 171-198

Hürriyet, 12.04.1999

Hürriyet, 24.11.1999

Hürriyet, 23.03.2006

Gandolfo, Daniella (2009), the City at its Limits: Taboo, Transgression, and Urban Renewal in Lima, University of Chicago Press

Işık, Oğuz. ve Pınarcıoğlu, Melih (2001), Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği, İstanbul: İletişim Yayınları.

İşeri, Gülşen (2010), Metropol Sürgünleri, İstanbul: Su Yayınları

Karpat, Kemal (2003), Türkiye'de Toplumsal Dönüşüm, Ankara: İmge Yayınları

Kaye, J. Harvey (2009), İngiliz Marksist Tarihçiler, Çev: Arife Köse, İstanbul: İletişim Yayınları

Keleş, Ruşen (1983), Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu, İstanbul: Gerçek Yayınevi

Keleş, Ruşen (2004), Kentleşme Politikası, Ankara: İmge Yayınları

Keleş, Ruşen (1993), Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992), IULA-EMME Yayınları

Keyder, Çağlar (2009a), "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına", *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* içinde, der: Çağlar Keyder, İstanbul: Metis Yayınları

Keyder, Çağlar (2009b), "Arka Plan", *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında* içinde, der: Çağlar Keyder, İstanbul: Metis Yayınları

Kıray, Mübeccel Belik (1964), Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, Ankara: DPT Yayınları

Kıray, Mübeccel (2007), *Kentleşme Yazıları*, İstanbul: Bağlam Yayınları

Kocabaş, Arzu (2006), *Kentsel Dönüşüm (/Yenileş(tir)me): İngiltere deneyimi ve Türkiye'deki Beklentiler*, İstanbul: Literatür Yayınları

Kongar, Emre (1996), *Türkiye Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi

Kurtulmuş, Hatice (2005), "İstanbul'da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği", *İstanbul'da Kentsel Ayrışma* içinde, Hatice Kurtuluş (der.), s: 161-187

Kuyucu, Tuna (2014), "Hukuk, Mülkiyet ve Muğlâklık: İstanbul'un Kayıtdışı Yerleşimlerinin Yeniden Yapılandırılmasında Hukuki Belirsizliğin Kullanımları ve İstismarları", *Yeni İstanbul Çalışmaları* içinde, Ayfer Bartu Candan-Cenk Özbay (der.), s: 71-90

Kuyucu, Tuna ve Ünsal, Özlem (2010), "Neoliberal Kent Rejimiyle Mücadele: Başbüyük ve Tarlabası'nda Kentsel Dönüşüm ve Direniş", *İstanbul Nereye?* içinde, Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türel (haz), İstanbul: Metis Yayınları, s:85-107)

Lange, Helmuth ve Meier, Lars (2009), "Who are the New Middle Classes", *the New Middle Classes* içinde, der: Helmuth Lange ve Lars Meier, Springer Books

Lefebvre, Henri (2003), *Henri Lefebvre: Key Writings*, Stuart Elden ve Elizabeth Lebas, Eleonore Kofman, Continuum

Lefebvre, Henri (2008), *Critique of Everyday Life*, Verso, Cilt 1

Lefebvre, Henri (2009), *State, Space, World: Selected Essays*, Neil Brenner ve Stuart Elden (edit), University of Minnesota Press

Lefebvre, Henri (2014), *Mekânın Üretimi*, Çev: Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık

Lofland, H. Lyn (1998), *the Public Realm*, New York: Aldine de Gruyter

Makas, Abdullah Cengiz (2012), "Kentsel Dönüşüm Yasası ve Finansman Boyutu", *Kentsel Dönüşümde Sürdürülebilir Yaşam Kalitesi İçin Farkındalık Araştırması* içinde, İstanbul: İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayın no: 213

Meriç, Nevin (2007), *Adab-ı Muaşeret: Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi (1894-1927)*, İstanbul: Kapı Yayınları

Milliyet, 24.03.2006

Milliyet, 31.12.2007

Milliyet, 13.06.2012

MÜSİAD (2011), İnşaat Sektörü Raporu 2010

Negri, Toni (2010), “Kamusal Alanın Yeniden Ele Geçirilmesi”, *Kamusal Alan* içinde, Meral Özbek (der), İstanbul: Hil Yayınları, s: 395-406

Negri, Antonio (2014), “Çokluğun Mekanı: Metropol”, *Mekan Meselesi* içinde, İstanbul: Tekin Yayınevi, s: 57-69

Ocak, Ersan (2007), “Yoksulun Evi”, *Yoksulluk Halleri* içinde, Necmi Erdoğan (der.), İstanbul: İletişim Yayınları, s: 47-97

Öğretmen, İbrahim (1957), Ankara’da 158 Gecekondu, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, no: 51-69

Öktem, Binnur (2005), “Küresel Kent Söyleminin Kentsel Mekanı Dönüştürmedeki Rolü: Büyükdere-Maslak Aksı”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma* içinde, Hatice Kurtuluş (der.), s: 25-76

Öncel, Ayşe Derin (2010), Apatman: Galata’da Yeni bir Konut Tipi, İstanbul: Kitap Yayınevi

Öncü, Ayşe (2010), “‘İdealinizdeki Ev’ Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, *Mekân, Kültür, İktidar* içinde, Ayşe Öncü-Petra Weyland (der), s:85-103

Öncü, Ayşe ve Weyland, Petra (2010), “Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri”, *Mekân, Kültür, İktidar* içinde, Ayşe Öncü-Petra Weyland (der), s: 9-39

Özbek, Meral (2010a), “Giriş: Kamusal Alanın Sınırları”, *Kamusal Alan* içinde, Meral Özbek (der), İstanbul: Hil Yayınları, s: 19-91.

Özbek, Meral (2010b), *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İstanbul: İletişim Yayınları

Özden, Pelin Pınar (2008), Kentsel Yenileme, Ankara: İmge Yayınları

Özden, Pınar (2010), “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Politikaları ve Mevzuatına Eleştirel bir Bakış” *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama* içinde, Der: Dilek Özdemir, İstanbul: Nobel Kitap

Özdemir, Dilek (2010), “Kentsel Dönüşüm Olgusunun Süreç İçinde Değişen Anlamları”, *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama* içinde, Der: Dilek Özdemir, İstanbul: Nobel Kitap, s: 1-35

Özkazanç, Alev ve Ağtaş, Özkan (2014), “Seyyar Esnafın Sokakla İmtihanı”, *Kenarın Kitabı* içinde, Funda Şenol Cantek (der.), İstanbul: İletişim Yayınları, s: 11-61

Pérouse, Jean-François (2011), İstanbul’la Yüzleşme Denemeleri, İstanbul: İletişim Yayınları

Punch, F. Keith (2005), Sosyal Araştırmalara Giriş, Çev: Dursun Bayrak ve diğ. Ankara: Siyasal Kitabevi

(Radikal İki, 18.12.2011)

Sabah, 23.03.2006

Scott, James (1995), Tahakküm ve Direniş Sanatları, çev: Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Sencer, Yakut (1979), *Türkiye’de Kentleşme*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Sennett, Richard (1996), *Kamusal İnsanın Çöküşü*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Smith, Neil (1987) Of yuppies and housing: gentrification, social restructuring and the urban dream. *Environment and Planning D* 5, 151-72.

Smith, Neil (2002) “New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy” *Antipode*, Volume 34, Issue 3, s: 427-450

Stokes, Martin (2010), Türkiye’de Arabesk Olayı, İstanbul: İletişim Yayınları

Şengül, Tarık (2009), Kentsel Çelişki ve Siyaset, Ankara: İmge Yayınları

Şen, Besime ve Ünsal, Binnur Öktem (2014), “Derbent: Memleketin İşçi Mahallesi ya da Küresel Kentin ‘Hukuksuz’ Gecekondu Alanı”, *Mülk, Mahal, İnsan* içinde, Asuman Türkün (der.), s: 189-225

Şenyapılı, Tansı (1978), Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu, Ankara: ODTÜ Yayınları

Şenyapılı, Tansı (1981), Gecekondu: ‘Çevre’ İşçilerin Mekânı, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları

Şenyapılı, Tansı (2004), Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü: 1923-1960, İstanbul: İletişim Yayınları

Şenses, Fikret (2006), Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, İstanbul: İletişim Yayınları

Şimşek, Ali (2005), Yeni Orta Sınıf, İstanbul: L&M Yayınları

Tekeli, İlhan (2008), Göç ve Ötesi, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Tekeli, İlhan (2010), Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Temiz, Ayşe Deniz (2013), "Sunuş", *Asi Şehirler* içinde, İstanbul: Metis Yayınevi, s: 9-26

Tezcan, Tolga (2011), Gebze: "Küçük Türkiye"nin Göç Serüveni, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları

Türkün, Asuman (2012), İstanbul'da Kentsel Dönüşüm: Mekânı Değişen Yoksulluk, 7. Türkiye Şehircilik Kongresi Bildiri Kitabı içinde, Ankara: TMMOB Yayınları

Touraine, Alain (1995), Critique of Modernity, Cambridge: Blackwell

Tuğal, Cihan (2011), Pasif Devrim: İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

Turok, Ivan (2010), "Dönüşümün Mücadelesi: Yoksul Mahalleleri Kent-Bölgesindeki Büyümenin Parçası Haline Getirmek", *Kentsel Dönüşümde Politika, Mevzuat, Uygulama* içinde, Der: Dilek Özdemir, İstanbul: Nobel Kitap, s:35-51

Tümertekin, Erol (1973), Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, no: 1840

Tümertekin, Erol (2006), İstanbul, İnsan ve Mekân, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Ünsal, Özlem (2014), "Neoliberal Kent Politikaları ve Direnişin Siyaseti: İstanbul'da Yeni Kentsel Muhalefet", *Yeni İstanbul Çalışmaları* içinde, Ayfer Bartu Candan-Cenk Özbay (der.), s: 109-123

Wacquant, Loic (2011), *Kent Paryaları*, Çev: Mehmet Doğan, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

Wedel, Heidi (2001), *Siyaset ve Cinsiyet: İstanbul Gecekondualarında Kadınların Siyasal Katılımı*, İstanbul: Metis Yayınları

White, Jenny (2003), “İslamcılığın Açmazları”, Kültür Fragmanları içinde, der: Deniz Kandiyoti& Ayşe Saktanber, Metis Yayınları, İstanbul, s.201-226

White, Jenny (2007), Türkiye’de İslamcı Kitle Seferberliği: Yerli Siyaset Üzerine Bir Araştırma, Çev: Esen Türay, İstanbul: Oğlan Yayıncılık

Wolford, Wendy (2007), “From Confusion to Common Sense: Using Political Ethnography to Understand Social Mobilization in the Brazilian Northeast” *New Perspectives in Political Ethnography* içinde, Springer Books

Yalçın, Murat Cemal (2014), Sarıyer Gecekondu Mahalleleri Örneğinde Kentsel Dönüşüm Süreçleri ve Bu Süreçlerin Sosyo-Ekonomik ve Fiziki Etkileri, Proje No: 110K404

Yasa, İbrahim (1966), Ankara’da Gecekondu Aileleri, Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Sayı: 44

Yıldız, Erdoğan (2013), Kendi Sesinden Gülsuyu-Gülensu, Ankara: NotaBene Yayınları

Yücek Erbay (2013), “İstisnalar Şehrinde Muhalefet”, *İstanbul: Müstesna Şehrin İstisna Hali* içinde, Ayşe Çavdar-Pelin Tan (der.), İstanbul: Sel Yayıncılık, s: 193-236

EKLER

EK: 1

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:2

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:3

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:4

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:5

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:6

Kaynak: Şevket Ercan Kızılay Arşivi

EK: 7

Mabeyin Satış Senedi 12/7/1973

Lira Kuruş
20.000 Yalnız Yirmi bin türk lirasıdır.

Sarıyer, derbent, mevki, i sülû dere bila numaralı ve değusu yelil Turan evi güneyi yol, batısı yol ve kuzeyi Şükrü evi ile çevrili ve 15 metre cepe 15 metre derinliğinde ceman 225 metre kare üzerinde iki oda bir hol, den ibaret gecekendümü ben aslen samsun, çarşamba, yazılan köyü halkından ahmet oğlu ayşe, den değma 1944 değumlu ihsan aydın olarak aslen kenya, ermenek, kazanca, kazanca köyü hane 117 cilt: 10 sahife 57 de kayıtlı hasan oğlu, haticce, den değma 1937 değumlu esman top, a yukarıda yazılı ybrni bin türk lirasına aşağıda isimleri yazılı şahitler huzurunda adı geçen gecekendümü satım ve paramı bir tamam ve tamamen aldım adı geçen evimle hiç bir ilişim kalmadığına ve 130/39994 hesapda kayıt Emlak vergi dairesindeki kaydında alacı adına devir yapılmasında hiç b mahsurunun bulunmadığına ve ileride her hanki bir itilaf vuku, unda icra, vekalet, mahkeme masrafları ile birlikte istanbul mahkemelrinin selahiyet ni peşinen kabul eylediğime dair imzaz ve sel elimin paş parmağı ile tasdik eylerim. 12/7/1973

Satan Alan
İhsan Aydın Osman Top
Sarıyer, istinye derbent mevki sülûdere bila aynı adreste mukimdir.

Yukarıda isimleri altında imzaları bulunan evi satan ihsan aydın ile evi satın alan esman top, a ait olduğuna ve satış huzurumuzda yapıldığına dair imza ederiz. 12/7/1973

Şahit Şahit
Ali keç Kemal Hamamcı
Mecidiye köyü karanfil sokak No:106. Dikili taş yeni gelin sokak No:25

Yukarıda isimleri altında imzaları bulunan şahitler ve satış Huzurunda yapıldığına dair taraflardan tasdik olunur. 12/7/1973

T. C.
ŞİŞLİ NİÇSİ
Yahya Kemal Mahalle
Muhtarı
Şerafettin Aydoğan

Kaynak: Osman Top Arşivi

26.3.1985

KAYNAKLIK MAKAMINA
SARİYER

İstanbul İli, Sarıyer İlçesi, İstinye Mahallesi'ne bağlı Çamlıtepe semtinde oturmaktayız. Çamlıtepe bağlı başına bir mahalle olmasıyla rumen İstinye Mahallesi'ne bağlıyız. İstinye Mahallesi'ne gitmek için iki vasıta ile gidilir. Önce Maslağa gidilir, oradanda İstinye'ye gidilir. Çamlıtepe 650 hanesi vardır. 4000 yakın nüfusu vardır. Çamlıtepe semtindeki ilköğretim öğrenci sayısı 600 kişidir. Ekte mahallenin projesinde de görüldüğü gibi büyük bir mahalle olmuştur. Emsal Rınar Mahallesi ve Cumhuriyet ve Ferahnevlr Mahallesi Muhtarlık aldıkları halde halen mahallemiz Muhtarlık almamış. Aynı büyüklükte dirler ve bizde 1977 yılında Muhtarlığımızın ayrı olmasını talep ettik halde bu isteğimiz yerine getirilmedi. Fakat emsal mahalleler bu istekleri yerine getirildiği halde sadece bizim Çamlıtepe Mahallesi'nin halen İstinye bağlı olması gerçekten çok büyük zorluklar ve bu yerleşim bölgesindeki vatandaşlar için bir iskencedir. Biz mahalleliler olarak Muhtarlığımızın İstinye Muhtarlığı'ndan ayrılmasını ve ayrı bir mahalle Muhtarlığı'nın kurulmasını talep etmekteyiz. Gerekli incelemeyi yerinde yapıp ayrı bir Muhtarlık kurulması için gereğinin yapılmasını saygılarımızla arz ederiz.

SARİYER ÇAMLI TEPE MAHALLESİ ADINA
Necip Polat Nizamettin Hoşgör Ali Ulup Musa Özün

Özel İdare Mem. na
27.3.1985
Kaym.

T.C.	
Ma	
Ge	
T	1-4-1985
	98
Eki	-

M. S. S. S.
Mah. İd. Mem.
27.3.1985.

EK:9

T.C.
İSTANBUL İLİ
SARİYER İLÇESİ
BELEDİYE BAŞKANLIĞI

17/5/1985

önemli oku

İMAR-PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI: 85/227-1237
KONU:

BAŞKANLIK MAFAMINA

Sarıyer Kaymakamlığı 2.4.1985 tarih, 98-99 sayılı yazılarına göre İstinye Muhtarlığından Derbent Çamlıtepe Mahallesi olarak ayırım yapılmak istenmektedir.

Mevzubahis yere ait harita ektedir.
Tensiplerinize arz olunur.

ÇETİN S.KOÇA
BAŞKAN YARDIMCISI

İŞLEM
../5/1985 Rt.M.Mümtaz Ayıldız
../5/1985 Şef İsmet Bulut

BELEDİYE MECLİSİNE
../..../1985
ALİ SANLIKCI
BELEDİYE BAŞKANI

*Dosyası 131
Yazı Meclise havale
edilmesi için
yollandı.*

Kaynak: Osman Top Arşivi

T. C.
BELEDİYE MECLİSİ
SARIYER - İSTANBUL

Karar No. : 87

Karar tarihi : 30.6.1985

Oku Önemli

SARIYER BELEDİYE MECLİS KARARI

MEVZU :

Mahallenin bağımsız hale getirilmesi hk.

RAPORLAR VE KARAR:

(1 mar Komisyon Raporu: Belediye Meclisinin 27.Haziran 1985 tarihli toplantısında Komisyonumuza havale edilmiş bulunan, Derbent Çamlitepe Mahallesi'nin İstinye Muhtarlığından ayrılarak, müstakil bir mahalle ve muhtarlık haline getirilmesi hakkındaki Belediye Başkanlığı teklifi incelendi.

Derbent
Derbent-Çamlitepe Bölgesinin, içinde bulunduğu İstinye Mahallesi merkezinden uzakta oluşu, bölge halkının da bu yönden sıkıntı ve problemleri olması açısından, Derbent-Çamlitepe bölgesinin İstinye Muhtarlığından ayrılması ve bu bölgenin müstakil muhtarlık haline getirilmesi Komisyonumuzca uygun görüldü. 28 Haziran 1985 Süleyman TEMEL, Ali ASALN, Zeki YAZICI, Dursun Ali ÇELİK

Hukuk Komisyonu Raporu: İstinye, Derbent Mevkiinde, "Çamlitepe" isminde, ayrı bir Mahalle kurulmasında, Hukuken bir mahzur bulunmamaktadır. Sayın Meclise arz olunur. Güven KURTUL, Sadullah GÜRSES,). şeklindeki raporlar oya sunuldu. *yaan* kabul edildi.

Ferit BAŞOĞLU
KATİP

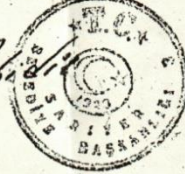
Aydın ATALI
KATİP

Suat AK
1. MECLİS BAŞKANI V.

G Ö R Ü L M Ü S T Ü R .

ALİ ÇAMLIYAN
BELEDİYE BAŞKANI

İNCI BÜYÜKÇULHA
1. MECLİS BAŞKANI

EK:11

Ab-5

Derbent
Hudutları
ve Kirokisi

T.C.
BELEDİYE MECLİSİ
SARIYER - İSTANBUL

Karar No. 8125
Karar Tarihi : 6.11.1986

Oku Önemli

SARIYER BELEDİYESİ MECLİS KARARI

MEVZU :

Çamlıtepe Mahalle hudutnamesinin belirlenmesi hk.

TEKLİF VE KARAR :

"Başkanlık Makamına. İlgil: 23.10.1986 tarih, 52/412 sayılı İlçe Özel İdare Müdürlüğünün yazısı.

İlgil yazıda Çamlıtepe Mahallesi hudutlarının bildirilmesi istenmektedir.

Kuzeyinde Tarabya asfaltı, Güneyinde Pınar Mahallesi, Batısında Şişli-Büyükdre asfaltı, Doğusunda ise Ferahevler Mahallesi bulunan bölgenin Çamlıtepe Mahallesi olarak oluşturulması hususundaki hudutnamesinin Meclise havalesini arz ederim. Suphi ÖZSEKER Başkan Yardımcısı, Belediye Meclisine Takdim. Ali SANDIKÇI Belediye Başkanı, Şeklindeki Başkanlık teklifinin teklif karar olarak oylanması yapıldı. İttifakla kabul edildi.

İlhan ERİMLİ
KATİP

Erdem ÖZÜZ
KATİP

Ali SANDIKÇI
MECLİS BAŞKANI

15-Ab

Ha
S
Ku
Et:
2

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK: 12

EVRENKİ İVİVİV

MODİLEGE
SAYI: 47-368
KONU: Mahalle ayırım hk.

BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞINA

Sarıyer Kaymakamlığının 2.4.1985 gün ve 52-98/99 sayılı yazısında İstinye Muhtarlığına bağlı Derbent-Çamlıtepe mevkiinin, adı geçen muhtarlıktan ayrılarak müstakil bir mahalle olması hususundaki, Sarıyer Belediyesi Meclisince alınan 30.6.1985 gün ve 87 no.lu kararı ekte sunulmuştur.

"Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi hakkında 3030 sayılı kanununun uygulaması ile ilgili yönetmelik" in 39, 42 ve 54 üncü maddelerine istinaden yazımızın Büyük Şehir Belediye Meclisine havalesini arz ederim.

Oku- Dikkat burası çok önemli

[Signature]
SANDIKÇI
BELEDİYE BAŞKANI

EK: 1) 1.4.1985 tarih ve 99 sayılı başvuru dilekçesi (fotokopisi)
2) 2.4.1985 tarih ve 52-98/99 sayılı Sarıyer Kaymakamlığının yazısı. (Özali t)
3) Sarıyer Belediye Meclisinin 30.6.1985 tarih ve 84 no.lu kararı aslı.
4) Mahalle Krokisi.

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:13

VALİLİK YÜKSEK MAKAMINA

İSTANBUL

Istanbul İli Sarıyer İlcesi Derbent Çamlitepe Mahallesi İstisna Mahallesi Muhtarlığından ayırmak suretiyle yeni bir mahalle kurmak talebi üzerine 31/12/1986 tarihinde Mahalle ayırma için Sarıyer Belediye Başkanlığına dilekçemiz mevcuttur.

Aradan geçen zaman zarfı içerisinde Belediye yapmış bulunduğumuz müracaatlarımız hakkında menfi veyahut müsbet bir cevap alamamışsır, bu hususda Sarıyer Kaymaklığına da durum bildirilmemiştir.

Şimdi ise bugüne kadar sürünceme de kalan bu dilekçemizin idarenizce suratl bir şekilde takip edilebilmesi için evraklarımızın elden verilmesine bu hususda evraklarımızın geçikmesinin nedenin de idarenizce gerekli soruşturmanın yaptırılmasına Yüksek Makama inatın saygıyla arz ederim. 11/8/1986

Osman Top

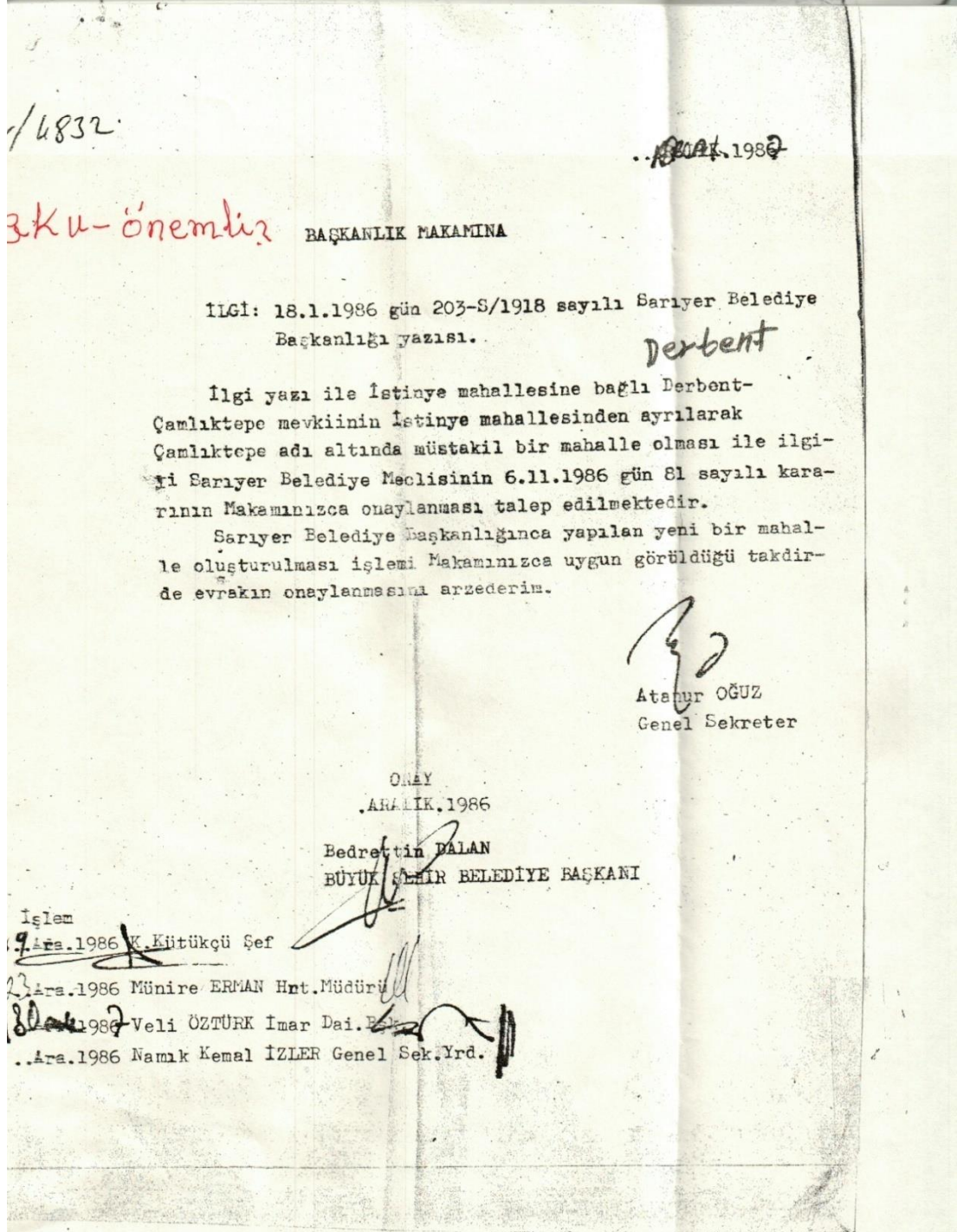
Adresim:
Osman TOP
Derbent Barış Sokak NO.1
Sarıyer/İstanbul

E. C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Mahalle İdareleri Müdürlüğü
Sayı : 1.13 (85) / 4938
Tarih : 11. 8 - 1986

Mahalle İdareleri Müdürlüğü'ne
...../1986
YAL A.

11 Ağustos 1986
H. C. Top
11. 8. 1986
H. C. Top

Kaynak: Osman Top Arşivi

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:15

T. C.
İSTANBUL VALİLİĞİ

26/1.13(85)15697/ 16320 31 12 85

Sayı : .....Mahalle ayrımı. ...../...../197...

Konu : .....

SARIYER KAYMAKAMLIĞINA

İLGİ:9.12.1985 gün ve Mah.İd.Br. 52/288 sayılı yazınis.

İstinye Mahallesiinden ayrılarak Derbent Çamlitepe adı altında yeni bir mahalle kurulması hakkındaki ilgi yazınis aşağıdaki noksanlıklar nedeniyle işleme alınamayarak teklifi ilişikte iade edilmiştir.

1-Kurulması öngörülen mahallenin kuruluşu nedeniyle ilgili ilk müracaat veya bagvuru dilekçesi,

2-İlçe Belediye Meclis Kararının 3030 Sayılı Yasanın 14. maddesi gereğince Büyük Şehir Belediye Başkanlığına gönderilip gönderilmediğinin bildirilmesi,

3-Belediye Meclis Kararının İlçe İdare Kurulunca tasdik edilmesi gerekmektedir. Gereğinin buna göre yapılmasını rica ederim.

Hasan Fahmi KONYALI
Vali Yardımcısı

VALİ EMRİYLE

EK1-Belediye Meclis Kararı.(1 adet)
2-Meclis Kararı.(1 adet)
3-Rapor.(1 adet)
4-Keski.(2 adet)

Memur: P. RAUÇAK
Memur: P. MISOY
Memur: M. ÇOKBAŞLAN

27. ARA. 1985

Kaynak: Osman Top Arşivi

T.C.
İSTANBUL İLİ
SARIYER İLÇESİ
BELEDİYE BAŞKANLIĞI

11.3/1987

İMAR PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ
SAYI: 1076. 15-603
KONU: Çamlıtepe mevkiinin
mahalle olması hk.

TC. SARIYER İLÇESİ
KAYMAKAMLIK MAKAMINA

- İlgi: a) 30.6.1985 tarih ve 87 no.lu Sarıyer Belediye Meclis kararı.
b) 31.7.1986 tarih ve 537 no.lu İst.Büyük Şehir Belediye Meclisi kararı.
c) 6.11.1986 tarih ve 81 no.lu Sarıyer Belediye Meclis kararı.
d) Ocak.1987 tarih ve V/4332 sayılı İst.Büyük Şehir Belediye Başkanlığı yazısı.

Derbent

İlgi (a) Sarıyer Belediye Meclisi'nin kararı ile Derbent-Çamlıtepe mevkiinin İstinye mahallesinden ayrılarak ayrı bir mahalle olması kabul edilmiştir. Yine 3030 sayılı kanunun uygulamasına ait yönetmeliğin 39.42 ve 54. maddelerine istinaden aynı konu Büyük Şehir Belediye Meclisi'ncede görüşülüp ilgi (b) yazı ile kabul edilmiş ve ilgi (d) yazı ile Büyük Şehir Belediye Başkanlığınca onaylanmıştır.

Konuyla ilgili işlemlerin yapılması için gereğini arz ederim.

ALLİ SANDIKÇI
BELEDİYE BAŞKANI

EKLER :

- 1) İlgi (a-b-c-d) yazılarının fotokopisi.
- 2) Mahalle sınır krokisinin fotokopisi.

EK: 17

T. C.
SARIYER KAYMAKAMLIĞI
YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

BÜROSU Yazı İşl.Md.
SAYI : 1618/226
KONU : Çamlı Tepe Mahallesi
Kurulması

26 / 3 / 19 87

İLÇE ÖZEL İDARE MÜDÜRLÜĞÜNE

SARIYER

Derbent

İLGİ : 16.3.1987 gün ve Mah.İdareler Bür.52/86 sayılı yazı

İlçemiz,İstinye Mahallesiinden ayrılarak Derbent Çamlı Tepe adı altında yeni bir mahalle oluşturulması hakkındaki ilgi yazı ek- inde alınan dosya, aşağıdaki noksanlıklar nedeni ile işleme konulamıyarak ilişikte aynen iade edilmiştir.

- 1- Kurulması öngörülen mahallenin sınırlarının haritada belirgin bir şekilde belirtilmesi, sokakların isimleriyle birlikte gösterilmesi, haritanın Belediye Başkan ve Komisyon Başkanı tarafından tasdik edilmesi
  - 2- Haritada gösterilen sokak isimlerinin testikli bir liste halinde gönderilmesi.
  - 3- 26.3.1985 günü Necip POLAT ve arkadaşlarının Kaymakamlığa vermiş oldukları dilekçenin aslı ~~ve ya tasdikli bir örneğinin~~ dosyaya eklenmesi.
  - 4- 30.6.1985 gün ve 87 sayılı Belediye Meclis kararının aslı ~~ve ya tasdikli bir örneğinin~~ dosyaya eklenmesi.
  - 5- Büyükşehir Belediye Başkanlığının onayının aslının eklenmesi.
  - 6- Oluşturulacak Mahallenin bazı karar ve yazılarda Çamlı Tepe, ve yine karar ve yazılarda Derbent - Çamlı Tepe olarak ismi geçmektedir, oluşturulacak mahalle isminin kararlarda aynı olması gerekmektedir.
- Bilgi edinilmesini görülen noksanlıkların ikmali ile tanzim edilcek dosyanın İlçe İdare Kurulunda görüşülnek üzere iadesini rica ederim.

[Signature]
A.Kadir GÜZELÖZÜ
Sarıyer Kaymakamı

EKLER :

1 Dosya

*Mah.İd. Mem.
30.3.1987*

[Signature]
İlçe İdare Müd.

T. C.

SARIYER KAYMAKAMLIĞI

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:18

Muhtarlık Derbent

DERBENT-ÇAMLITEPE MAHALLESİ
SOKAK İSİM LİSTESİ

ATA CADDESİ
AYAZ CADDESİ
AKGÜN CADDESİ
ŞEN CADDESİ
DINÇ SOKAK
AĞAÇ SOKAK
EMEK SOKAK
CÜL SOKAK
MENEKŞE SOKAK
ŞENAY SOKAK
MERİÇ SOKAK
LÂLE SOKAK
AKAR SOKAK
BARIŞ CADDESİ
ÖZGÜR SOKAK
GAZİ SOKAK
YEŞİL SOKAK
DEVİRİM SOKAK
ACAR SOKAK
BİRLİK SOKAK
BAYRAM SOKAK
ÇİĞDEM SOKAK
ARI SOKAK
POYRAZ SOKAK
DOĞAN SOKAK
CAMİ SOKAK
DERE SOKAK
TENİKE SOKAK
ÇAY SOKAK

SELİM AKYILDIZ
KOMİSYON BAŞKANI

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:19

T.C.
SARIYER KAYMAKAMLIĞI
İlçe Özel İdare Müdürlüğü

MAFALLI İDARELER BÜROSU
SAYI : 52/ 377

İSTANBUL
2...11...1987

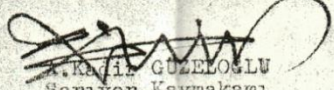
KONU: Devir-Teslim

İSTİNYE MAHALLE MUHTARLIĞINA
SARIYER

23.8.1987 Pazar günü Çamlitepe Mahalle Muhtarlığı seçimi yapılmış ve Çamlitepe Mahalle Muhtarlığına Osman TOP kazanmıştır.

Bu nedenle aşağıda tatbik imzası ve mühürü bulunan Osman TOP'a mahallelerine ait bütün evrakların acele teslimi ile devir teslim tutanağının gönderilmesini rica ederim.

TATBİK İMZA VE MÜHÜR

AKİF GÜZELOSLU
Sarıyer Kaymakamı

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK: 20

T. C.
SARİYER KAYMAKAMLIĞI
İlçe Özel İdare Müdürlüğü

İSTANBUL
2.....11.1987.

SAYI :
KONU :

ÇAMLITEPE MAHALLE MUHTARLIĞI Mühürü Teslim Aldım.

TESLİM EDEN
Tanfer YAVUZ
Mahalli İdareler Memuru

TESLİM ALAN
Osman TOP
Çamlitepe Mahalle Muhtarı

Ambar A. No. 50 - Örnek : 2
Teslim
soyad
Teslim
Tahsi
Darphane
alınm

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK: 21

DÖNER
SERMAYE HESABI
VEZNE ALINDISI

Seri : P - 4
3150
№ 184967

T. C.
MALİYE ve GÜMRÜK
BAKANLIĞI

Teslim edenin adı, soyadı ile adresi : Sarıyer Kaymakamlığı İlçe Özel İdare Müdürlüğü
Tahsilât müzakkeresinin tarihi : 27.8.1987

Ne için teslim edildiği : Mühür Bedeli

L. İ. R. A.
3800

Maliye Bakanlığı
Darphane ve Damga Matbaası
Genel Müdürlüğü

Toplam : 3800

alınmıştır. 27.8.1987

VEZNE DARDAR

T.C.
SARİYER KAYMAKAMLIĞI
MÜHÜR

1 - Damga Matbaası

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:22

Yasa

iii : ...

Seçilen

Aldığı

Seçildi

Ya

MUHTARLIK

ACIKLIK

YERİNE

iii : ...

T.C.

Seri: A № 059722

RESMİ MÜHÜR BERATI

Örneği yukarıya basılı mühür Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nce yapılmış olup Resmi Mühür Kütüğünün 59722. sırasına kaydedilmiştir.

Mühür Sarıyer Çamlitepe Mah. Muh. 'e aittir ve başka birimlerce kullanılamaz.

Salih YARDIMCI
Darphane ve Damga Matbaası
Genel Müdürü

Kaynak: Osman Top Arşivi

EK:23

Yasa : 2972/34, 22

Örnek : 59

KÖY MUHTARI VE İHTİYAR MECLİSİ ÜYELERİ, MAHALLE MUHTARI VE İHTİYAR HEYETİ ÜYELERİ SEÇİMİNDE KAZANANLARA VERİLECEK TUTANAK

İli : İst. İlçesi : Sarıyer Bucağı : --- Mahalle veya Köyü : Çamlitepe

Seçilenin soyadı ve adı : Top Osman

Aldığı oy sayısı : 816

Seçildiği görev : Muhtarlık

Yapılan seçim sonunda Osman Top nin Çamlitepe Köy MAHALLESİ

MUHTARLIĞINA
ACIKLIK
YERİNE

İhtiyar Heyeti Kurulması

seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak tarafımızdan kendisine verildi. ..30..3/198.9

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

DÖNER SERMAYE HESABI Seri : P-4
VEZNE ALINDISI 3150
Nº 184967

T. C. MALİYE ve GÜMRÜK BAKANLIĞI

Kaynak: Osman Top Arşivi

Muhtarlık 11/10/1989-da

T.C. SARIYER KAYMAKAMLIĞI İlçe Özel İdare Müdürlüğü

SAYI : 527- Istanbul
11./10./1989

KONU :

MUHTARLIK BELGESİ

ADI SOYADI : Osman TOP
BABA ADI : Hasan
ANNE ADI : Hatice
DoğumYer.Tarih: Konya-1937
Huf.Kay.Ol.Yer: Konya
ADRESİ : Derbent Ulu Cad.Barış Sk.No.1 ÇAMLITEPE

Yukarıda açık kimliği belirtilen Osman TOP,25 Mart 1984 Seçimlerinden Sarıyer Çamlıtepe Mahallesi Muhtarlığına seçilmiş halen bu görevi ifa etmektedir.

Nevzat ERBAY
İlçe Özel İdare Müdürü

Neşet ERGÖY
Sarıyer Kaymakamı

Kaynak: Osman Top Arşivi

T.C.
TAPU TAHSİS BELGESİ
(24.2.1984 Tarih 2981 sayılı Kanuna göre düzenlenmiştir.)

GECEKONDUNUN YAPILDIĞI TAŞINMAZIN BULUNDUĞU

1) İlçe	Köy/Mahalle	Pafta	Ada	Parsel	Yüzölçümü	Zabit Defteri Tarih No.
Sarıyer	Derbent-İstinye	61	387	2	4hek.3974m ²	

2) Maliki : ...İstanbul Belediyesi.....

GECEKONDUNUN DURUMU

3) Bulunduğu Cadde/Sokak	Kapı No.	İşgal Ettiği Yerin m2 si	Yapının Niteliği	Diğer Özellikleri
Akgün Cad.	2	122 m ²	Yığma	I Katlı Konut
Ahaç Sok.				

GECEKONDU HAK SAHİBİNİN

4) Adı	Soyadı	Baba Adı	Doğum Yeri ve Tarihi	Nüfusta kayıtlı olduğu Yer	Cilt	Sayfa	Hane
Ali	Düven	Hürşit	Karakoçan Elazığ	35	45	75	1335

GECEKONDUYA İLİŞKİN BELGELER

5) Veren Makam	Ne için verildiği	Tarih ve No.
İmar Affı Formu İstanbul Belediyesi		21.6.1983/1639
Sarıyer Vergi Dairesi Mak.		28.4.1980/852209
Ziraat Ban. Mak. Sarıyer Şub.		19.6.1983/680374

6) Yukarıda ada ve parseli yazılı taşınmaz üzerinde gecekondusu bulunan hak sahibine bu yer 11.4.1985 tarihinde 1618 no ile tahsis edilmiştir.
Yetkilinin: Unvanı _____ İsim ve Soyadı _____ Muhaf. Tarih _____

BELEDİYE BAŞKANI ALİ SANDIRÇI

7) Yukarıda ada ve parseli yazılı taşınmazın tapu kutuk sahibinin hanesine hak sahibine yerinin tahsis edildiği 11.4.1985 tarih 2061 yevmiye no ile işaret edilmiştir.

(Bu Tapu Tahsis Belgesi ıslah imar planı yapıldıktan sonra verilecek tapuya esas teşkil eder.)

Tapu Sicil Muhafızı
İmza: _____
Mühür: _____

Kaynak: Nurettin Düven Arşivi

T. C. ZİRAAT BANKASI
ZİRAİ KREDİ VE DİĞER İŞLEMLER

MAKBUZ

24/6/1983

SENET NO. :
SABİT NO. :
KOYU : Naim Aydoğan Çamlıtepe köyü Lale. Vh. N:3 Derbent

№ 284127

ACIKLAMA MÜFREDAT UTAR ME NO ALACAKLI HESAPLAR

2850 Sayılı yasa gereği 2000 TL 680 Milyon Alacaklılar
11-İstanbul İlçe Sarıyer 500 Milyon

Mah. Çamlıtepe KONT.

Gecekondu GECİKMEZ

İsyan GENEL TOPLAM 2000 TL

YALNIZ İki bin LIRA

PARAFLAR

YETKİLİLER

(TM/80 B01/1983)

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK: 27

16 İSTANBUL ZAMAN

Rant kavgası kızıştı

Mahkeme kararıyla binlerce vatandaşın yaşadığı Derbent'i sahiplenen S.S. Oto Sanatkarları Konut Yapı Kooperatifi, mahallenin boşaltılmasını istiyor. Kooperatif kendini haklı çıkarmak için düzenlediği toplantıda basın mensuplarına da gözdağı verdi.

Sanyer-Derbent'te kronik hale dönen rant kavgası iyice kızıştı. Üyelerine villa yapmak amacıyla yarın asırlık koca bir semti yıkamak istedikleri yönünde medyada yer alan haberler üzerine, Darüşşu-faka Lisesi Sosyal Tesisleri'nde bir basın açıklaması yapan S.S. Oto Sanatkarları Konut Yapı Kooperatifi yöneticileri, mahalle sakinlerini işgali ve anarşi yaratan olarak nitelendirerek, gazetecilerin konu hakkındaki sorularına da kendi usullerine göre kabadayca cevap verdiler.

S.S. Oto Sanatkarları Konut Yapı Kooperatifi 1985 yılında kurulduğundan hemen sonra üyelerine konut sağlamak amacıyla Sanyer Havuzlu Bostan Sokak adresinde 22 hektarlık bir arazi satın aldı. Ancak kooperatif yöneticileri, aldıkları arazinin, Cumhuriyet tarihi kadar eski bir gecekondu semti olan Derbent'te bulunduğunu ileri sürerek, buranın boşaltılmasını talep etti. 14 Yıldır süren hukuk mücadelesini 5 defa temyiz gitmesine rağmen kendi lehine çevirmeye başaran kooperatif, ilgili kurumların geçkondular bir an önce yıkmasını istiyor.

"Ben kimim biliyor musun?"

Konu hakkında "kamuoyunu aydınlatmak amacıyla" düzenlediği basın toplantısında, gazetemenz israrlı sorularını cevaplamakta yetersiz kalan kooperatif yöneticileri, "Elimizdeki belgeler bizde de var. Ancak şu anda yanımızda yok. Daha sonra gelin size verelim." dediler. Ancak iddialarındaki açık kalan noktaların cevabını tekrar isteyince iyice sinirlenen bir yönetici, "Benim bir adım var. Ben kimim biliyor musun?" diye bağırarak tehdit savurdu.

Kim haklı?

Konuyla ilgili mahalle sakinleri adına açıklama yapan Derbent eski muhtarı Osman Top sunlan söyledi: "Semtin bütün ül yapısı, sosyal tesisleri tamamlanmış ve adı geçmiştir de bugün de Derbent olarak geçiyor. Kooperatifin tapularındaki buraya uygulamak istedikleri Havuzlu Bostan Sokak asla Derbent'te değil, bizden 3 kilometre ötede bulunuyor. Bu arazi 1950 yılında 600 hisseli olarak satıldı. O zamandan beri kimse'nin akına gelmedi mi de yanlışca kooperatif bu yerin Derbent'te bulunduğunu iddia ediyor. Birlikte elimizi yıkamak için bazı arkadaşlarımızı ruşvet verildi. Bazılar da kendilerine verilen 3-4 milyar lira karşılığında evlerini yaktı."

HALİT PELTEK MUSTAFA YAĞMURLU

ABONE İSTEKLERİNİZİ BU TELEFONLARA BİLDİRİNİZ

Acılar (212) 504 18 93	Kadıköy (216) 445 39 23
695 46 46	449 39 24
Bakırköy (212) 570 47 41	Küçükçekmece (212) 592 53 88
660 19 79	592 53 89
Bağcılar (212) 562 46 97	Maltepe (216) 441 21 71
441 19 63	
Bayrampaşa (212) 544 38 38	Pendik (216) 354 19 57
544 70 80	390 19 26
Beşiktaş (216) 413 68 77	Şişli (212) 551 04 50
413 79 87	296 62 79
Bostancı (216) 373 72 36	Sultanbeyli (216) 398 50 46
398 57 54	
Fatih (212) 531 21 87	Şişli (216) 329 62 58
329 62 58	412 72 80
Gaziosmanpaşa (212) 563 75 51	Üsküdar (216) 324 25 37
324 25 37	
Güngören (212) 502 53 52	Üsküdar (216) 343 71 00
343 71 00	
Levent (212) 284 52 94	381 95 54
284 52 95	
Laleli (212) 518 82 10	Taksim (212) 238 00 82
518 82 11	237 42 75

KİLER YEMEK ÜRETİM VE DAĞITIM
İşyerlerine ve fabrikalara

Kaynak: Zaman Gazetesi

EK: 28

3. Hukuk Dairesi

Sayı:

Esas Karar

2002/14884 2002/15306

YARGITAY İLAMI

Davacı SS. Oto Sanat. Konut Yapı Koop. ile davalı Osman Top aralarındaki Ecrimisil davasına dair Sarıyer 2. Asliye Hukuk Hakimliğinden verilen 21.3.2002 günlü ve 2000/50-2002/144 sayılı hükmün Onanması hakkında dairece verilen 24.9.2002 günlü ve 2002/5964-10340 sayılı ilama karşı davalı vekili tarafından kararın düzeltilmesi istenilmiştir.

Düzeltilme isteğinin süresi içinde olduğu anlaşıldıktan sonra dosyadaki bütün kağıtlar okunup gereği düşünüldü.

YARGITAY KARARI

Düzeltilmesi istenilen Yargıtay ilamında benimsenen mahkeme kararındaki gerekçelere göre düzeltme dileğinde ileri sürülen sebepler HUMK.nun 440.maddesindeki yazılı hallerden hiç birisine uymadığından vaki düzeltme isteğinin (REDDİNE) ve 54.525.000 lira para cezasının düzeltme isteyen den alınarak hazineye gelir kaydettirilmesine, 26.12.2002 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan
Nihat Yavuz

Üye
A.Özçelik

Üye
E.Ertürk

Üye
A.T.Sönmez

Üye
F.E.Kabasakal

10.120.000 TL K.D.Harcı
10.120.000 TL Peşin

Karşılaştırıldı..S.Ç

Kaynak: Osman Top Arşivi

T.C.
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BASKANLIĞI
Emlak Yönetimi Daire Başkanlığı Mesken Müdürlüğü

Arsa Tahsis Tasfiye Kooperatif Br.
Dosya : 530 Tasfiye
Sayı : M.34.0.IBB.0.15.34.310-14 Tn.1255974
Konu : Tebliğat

Kroki No: 296

Sayın : Aydın UZUN
İstinye Mah.
Sen cad No:32
Sarıyer/İST

Sarıyer İlçesi, İstinye Mahallesi, 386 ada, 14, 15, 16 ve 387 ada, 1, 3, 29, 30 parsel sayılı tasımmazlar imar planı doğrultusunda kullanılacağından; kullanmakta olduğunuz yapınızla ilgili tespit işlemleri yapılacaktır. 5216/5393/6306/775 – 2981(3290 - 3366) sayılı yasarlar çerçevesinde hakkınızın zayı olmaması için Adınızta ait Nüfus Cüzdanınızın fotokopisi ve Nüfus Müdürlüğü'nden vukuatlı Nüfus kayıt örneği, Muhtardan tasdikli veya Nüfus Müdürlüğünden İkametgâh İlmühaberi alınarak varsa İmar Affı Müracaatı, Tapu Tahsis Belgesi, Telefon faturası, Su faturası, Elektrik faturası, Doğalgaz faturası, Vergi makbuzu, Emlak Beyannamesi, T.C. Kimlik No, Vergi No, Satış Vaadi Sözleşmesi, Tapu Senedi v.s. alınarak Mesken Müdürlüğü'ne müracaat etmeniz gerekmektedir.

Bilgi edinmenizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet KAHVECİ
Mesken Müdürü

Not: Müracaatımız hafta içi
saat 13.00 il 17.00 arasıdır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Mesken Müdürlüğü
Fuat Paşa Cad. No: 061 kat otoparkı yanı) Mercan – Eminönü / İSTANBUL
e-posta : mesken@ibb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için İribau, Necmettin N.S.
Tel : (0212) 455 33 46
Elektronik Ağ : www.ibb.gov.tr
Fax : (0212) 512 62 03

T.C.
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Emlak Yönetimi Daire Başkanlığı
Mesken Müdürlüğü

TEBLİĞ İHBARNAMESİ

MUHATABIN:
Adı Soyadı : Aydın UZUN
Adresi : İstinye Mah. Sen. Cad. No: 32 Saçyer/İSB

TEBLİĞ EVR. DOS. NO. : 530 Tasfiye TN: 1255974
KONUSU : Tasfiye Hk.

TEBLİĞİ ÇIKARAN MERCİ: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Mesken Müdürlüğü

Şahsınıza ait yukarıda konusu ve dosya numarası yazılı tebliğ evrakını kabul edecek kimse bulunmaması sebebi ile evrakınız mahalle muhtarlığınıza teslim edilmiştir.

Tebliğ evrakınızı oradan alabileceğiniz ihbar olunarak, İş bu ihbarname 04/12/2012 tarihinde kapınıza yapıştirilmiştir.

Görevli Memurlar

Nama yazılı tebliğ evrakını
Muhatabına veya kanunî temsilcisine
İmza karşılığı vermek üzere teslim aldım.

Adı Soyadı : ..... H. ERGİN .....
Görevi : ..... Emlak Müfettişi .....
Tarih : .....
Saat : .....

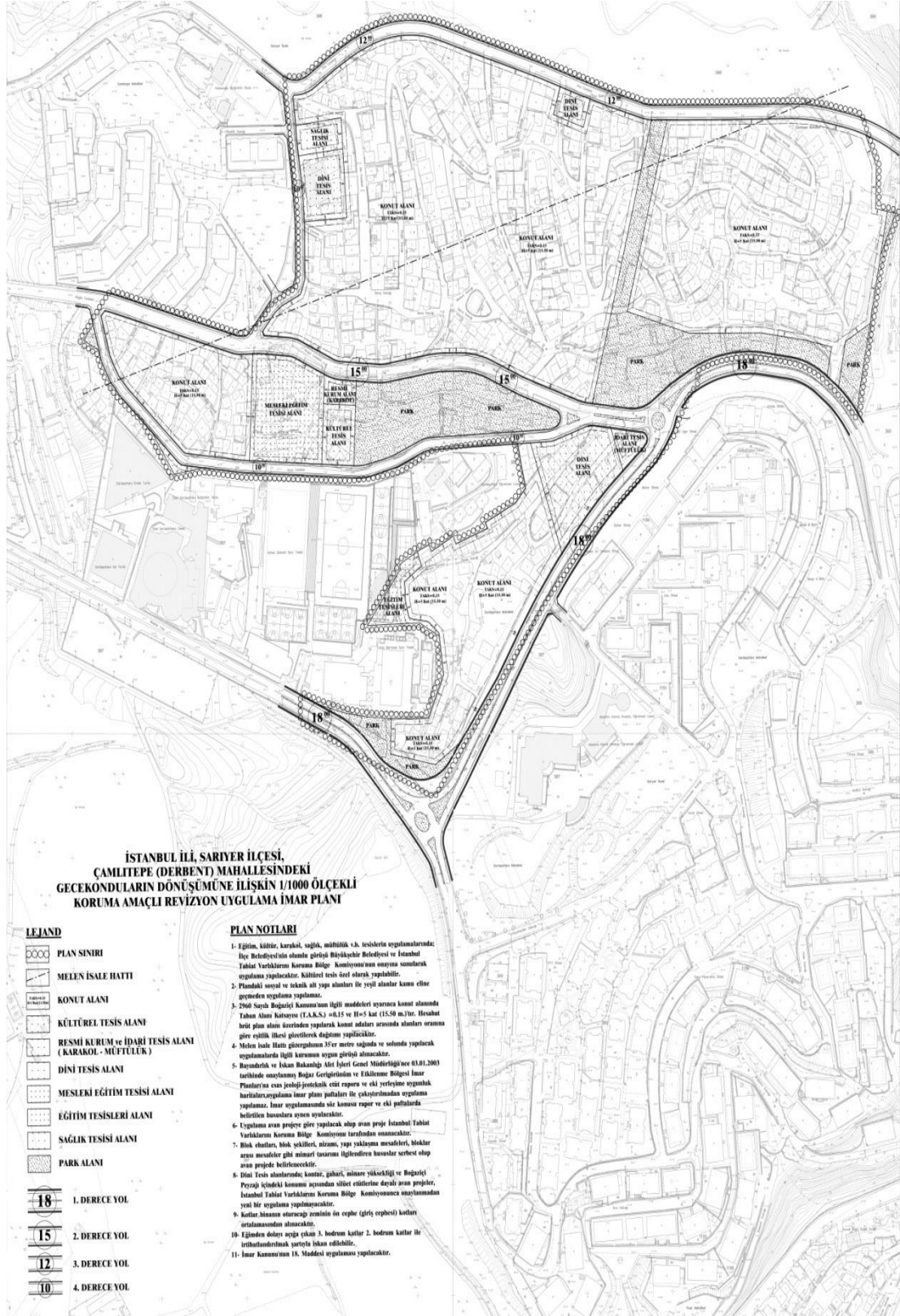
İmza : Mehmet MESE
Rbt.me.....

İmza : Mehmet ÖNEREN
Rbt.me.....

İş bu ihbarname 7201 sayılı tebliğat kanununun 21. Maddesine istinaden düzenlenmiştir. İhbarnamenin bir nüshası muhatabın kapısına yapıştirılacak ve diğer nüshası tebliğ evrakına ilştirilerek dosyasında muhafaza edilecektir.

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

Kaynak: Sarıyer Belediyesi Arşivi

EK: 32

Kaynak: <http://www.radikal.com.tr/turkiye/derbente-ayrimci-donusum-1170850/>

EK: 33

Kaynak: <http://emlakkulisi.com/yorum-maslak-evleri-derbent-projesinin-ilk-gorselleri/219364>

EK: 34

Kaynak: <http://emlakkulisi.com/yorum-maslak-evleri-derbent-projesinin-ilk-gorselleri/219364>

EK: 35

Kaynak: <http://emlakkulisi.com/yorum-maslak-evleri-derbent-projesinin-ilk-gorselleri/219364>

DERBENT MAHALLESİ KENTSEL DÖNÜŞÜM AVAN PROJE
BİLGİLERİ

PROJE ALANI : 281615 m²

TOPLAM TAKS : 42242 m²

PROJE 4 ETAPTAN OLUŞMAKTADIR.

1. ETAP (386 ADA 26 PARSEL)-52719 m² – **SOSYAL KONUT**
2. ETAP (387 ADA 66 PARSEL)-24540 m² – **SOSYAL KONUT**
3. ETAP (386 ADA 24 PARSEL)-99890 m² – **LÜKS KONUT**
4. ETAP (386 ADA 24 PARSEL)-15000 m² – **Projelendirilmemiş**

SOSYAL KONUT ETAPLARINDA A TİPİ BLOK VE B TİPİ BLOKLAR
YER ALMAKTA OLUP,

1. ETAPTA → 42 ADET A BLOK – 40 ADET B BLOK
  2. ETAPTA → 17 ADET A BLOK – 19 ADET B BLOK
- olmak üzere

1652 adet Sosyal Konut Dairesi

3. ETAPTA → 60 ADET C BLOK – 24 ADET D BLOK
- olmak üzere

924 adet Lüks Konut Dairesi

projelendirilmiştir.

Toplam Daire Sayısı (**sosyal+lüks**) = **2576** dairedir.

4. ETAP ise projelendirilmemiştir.

SOSYAL KONUT PROJE DETAYLARI

1. ETAP İnşaat alanı – 11511 m² -

2. ETAP İnşaat alanı – 5053 m²

Her iki daire için bir otopark hesaplanarak toplam 1277 araçlık otopark yeri ayrılmıştır.

Sosyal Konut Daire Tipleri:

A1 blok tipi (2+1) → net daire büyüklüğü -51,40 m²-

A2 blok tipi (2+1) → net daire büyüklüğü -74,04 m²-

(1.BODRUM+2.BODRUM+ZEMİN KAT+1.KAT+2.KAT+3.KAT+4.KAT+ÇATI KATI)

B1 blok tipi (2+1) → net daire büyüklüğü -52,27 m²-

B2 blok tipi (2+1) → net daire büyüklüğü -73,70 m²-

(1.BODRUM+2.BODRUM+ZEMİN KAT+1.KAT+2.KAT+3.KAT+4.KAT+ÇATI KATI)

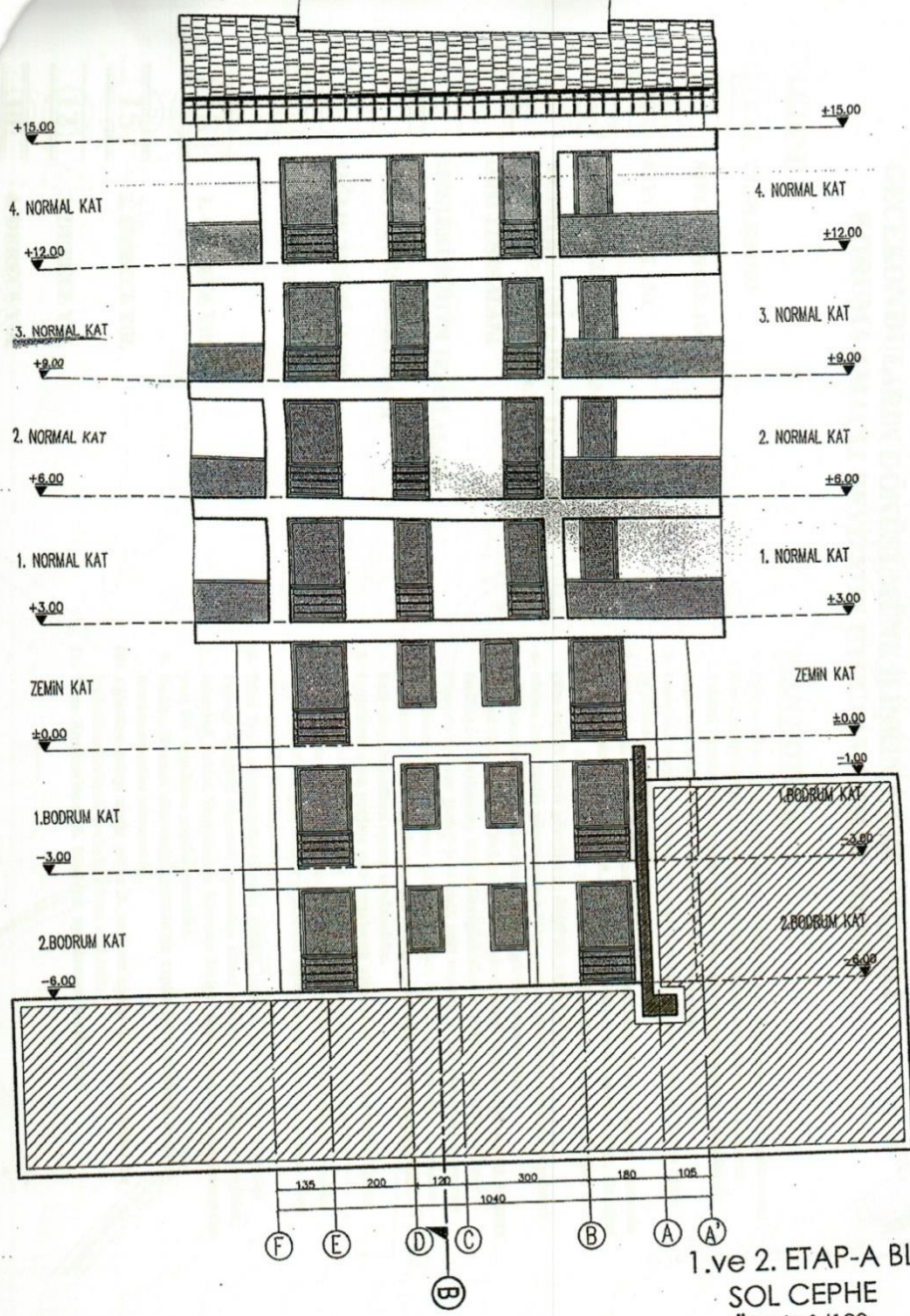
Plan uygulaması 18. Maddeye istinaden yapılmıştır ancak TAKS hesabı brüt plan alanı üzerinden hesaplanmıştır.

Dolayısı ile parsel alanı dışında kalan alanlar üzerinden de (kadastral boşluklar) yapılaşma hesabı yapıldığından imar mevzuatı ile çelişkili bir durum oluşmuştur.

Mevzuata aykırı yapılaşma hesabı nedeniyle ileride ruhsat iptalleri söz konusu olabilir.

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK: 37

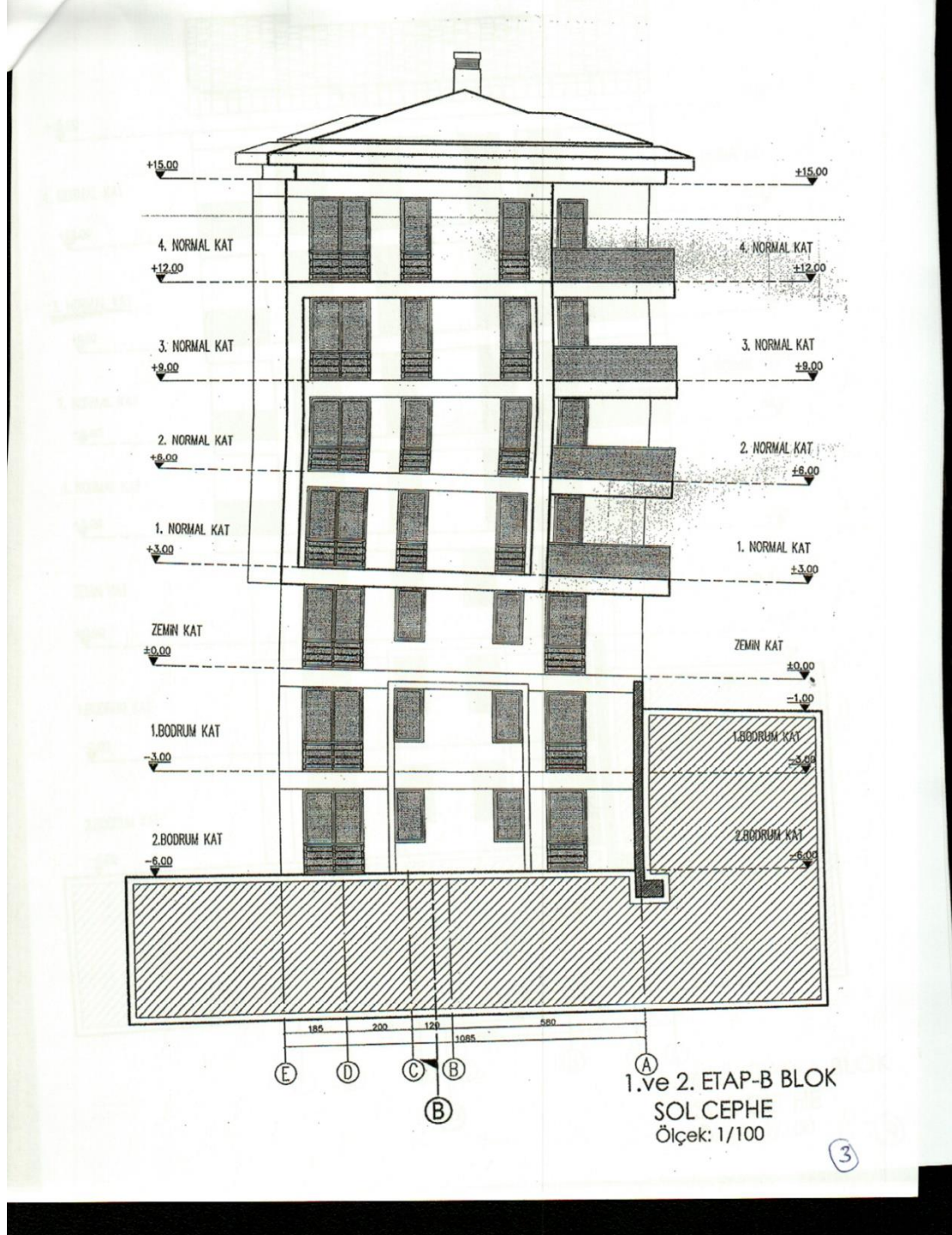

1.ve 2. ETAP-A BLOK
SOL CEPHE
Ölçek: 1/100

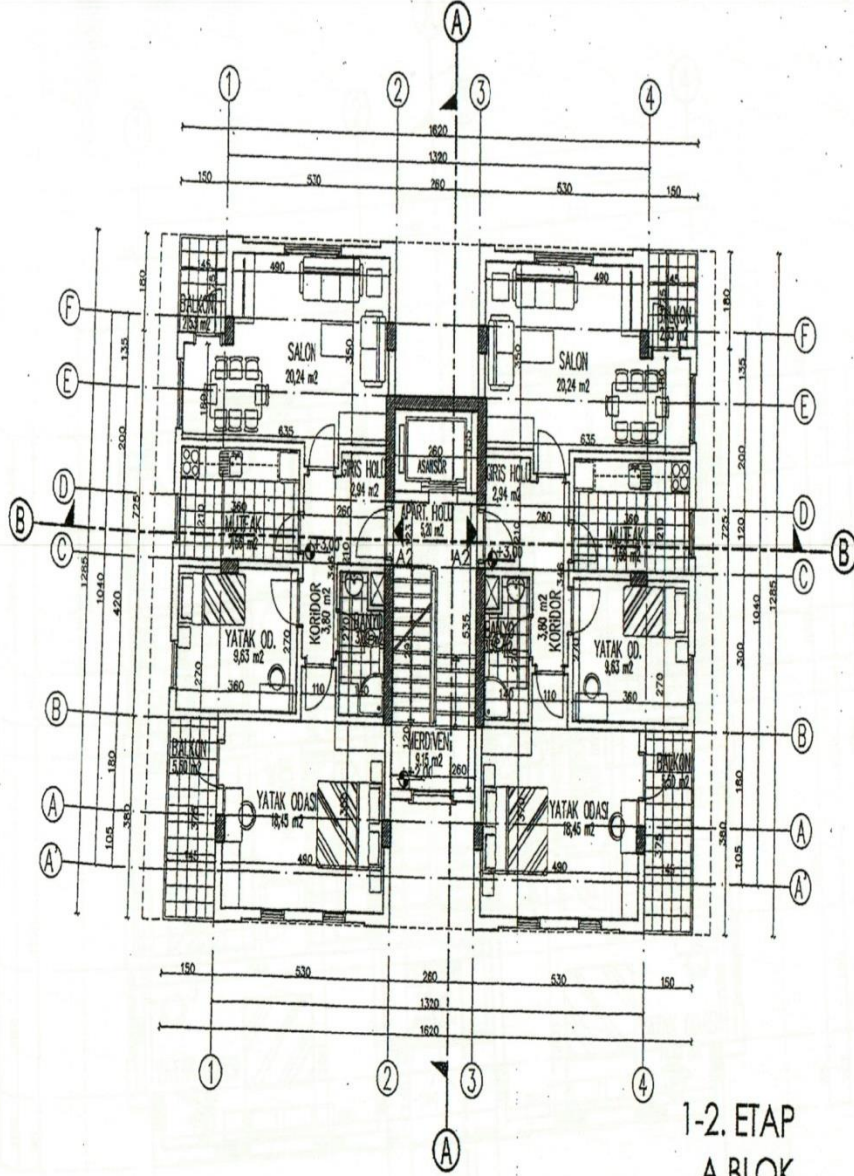
4

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK:38

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

(2+1)
 NET ALAN : 70,22 m²
 BRÜT ALAN : 94,68 m²

1-2. ETAP
 A BLOK
 1-4. KAT PLANI.
 (+3.00, +12.00 kotu PLANI)
 BRÜT İNŞAAT ALANI: 189,36 m²

EK: 40

İSTANBUL ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI:10331 KAYIT TARİHİ:05.02.2013
8 446430 256686

Sarıyer ilçesi Çamlıtepe Derbent mah' Dernek ve Kooperatif ve mahalle sakinleri adına 05.02.2013 tarihinde kentsel dönüşüm ve riskli alan ilan edilmesine ait 1584 adet itiraz dilekçesi ekte sunulmuştur.

İş bu ekli liste tarafımızdan imza altına alınmıştır.

TESLİM EDEN

Şah İsmail KARAKARTAL
Rıza COŞKUN Aydemir GÖRMEZ

Hasan CETİM
TESLİM ALAN
Gökay ÖZTAŞA

T.C.
İSTANBUL
ÇEVRE ve ŞEHİRCİLİK
MÜDÜRLÜĞÜ
34349-Sayı .....

1894 dilekçe

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK: 41

T.C.
BEYOĞLU NOTERLİĞİ
Abdulhakim Paşa Caddesi No: 1 Kat: 1
P.K. NO: 34100 34100 34100 34100 34100

TAAHHÜTNAME

NO 5234

1- Şariyer İlçesi Derbent (Çamlıtepe) Mahallesi Bölgesindeki 386 Ada 26 Parsel sayılı taşınmaz üzerindeki konutlardan Af Blok 7 numaralı konutun satış ve devri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Encümeninin 19.03.2014 tarih ve 866-731 sayılı kararı ile 21.000,00 TL bedelden onaylanmıştır.

SURETTİR

19 Mart 2014

2- Aşağıda yazılı şartlarda; 775, 2981 (3290-3366), 5393 ve 6306 sayılı Kanunlar ile Belediyelerin-Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsis, Kiralanması ve Satışına Dair Genel Yönetmelik ve diğer ilgili yönetmelikler çerçevesinde; şahsıma satış ve devri yapılan Konutun 21.000,00 TL tutarındaki konut bedelinin peşinat bedeli olarak 5.250,00 TL Mesken Müdürlüğü hesabına yatırmış olup geri kalan 15.750,00 TL borcumun yıllık % 5 faiz oranı ile birlikte 60 ay (5 yıl) için her ay 295,31 TL'lik eşit taksitler halinde sözleşmede belirtilen şekilde peşin olarak her ayın en geç her ayın 25'ine kadar ING Bank ve ya Deniz Bank Şubelerindeki Mesken Müdürlüğü taksit hesaplarına yatırmayı taahhüt ediyorum.

3- Taksit bedellerimi yatırmadığım takdirde idarece yeni bir düzenleme yapılmadığı sürece bedeli ödenmeyen her ay için 6183 Sayılı Kanunda belirtilen Gecikme Zammı Oranlarının uygulanmasını kabul ediyorum.

4- 6306 sayı yasanın ve 775 sayılı Yasanın 34. maddesine göre konulan takyid baki kalmak şartıyla Kat mülkiyeti Kanunu esasları ve gecekondü mevzuatına aykırı olmayan Belediye usullerine göre tanzim edilmiş borçlanma ve kat mülkiyeti şartlarına havi mukavele şartlarını şimdiden kabul edip satış muamelesi esasında imza edeceğimi,

5- Adıma satış yapılacak gayrimenkul üzerinde gecekondü fonu alacağının (peşin ödenmediği takdirde) teminatı olmak üzere birinci derecede ve sırasında Belediye lehine ipotek tesisi edileceğini,

6- Kendisine tahsis edildikten sonra konutunun borcu bitmeden ve borçsuz teslim almadan ikinci bir şahsa satış, devir yapamayacağımı,

7- Mezkûr dairenin kat-i satış ferağı sırasında tahakkuk edecek tapu, ferağ, harç ve emlak vergisi ve sair vergi resim harçlar 775 ve 6306 sayılı Kanunlarına göre muaf ve müstesna ise de herhangi bir vergi, resim, harç ve masraf olduğu takdirde bunların alıcı tarafına ait olacağını,

8- Derbent Gecekondü Dönüşüm Projesi kapsamında, tarafıma bu konutun tahsisine sebep olan gecekondunun tek hak sahibi olduğumu, burada başkaca hak sahiplerinin olduğunun tespit edilmesi halinde tahsis işleminin herhangi bir muvafakatim armaksızın iptal edilebileceğini bildiğimi; Anılan gecekonduyu tarafıma yapılacak bildirim ile herhangi bir tarih bildirilmemişse bir hafta içinde, tarih bildirilmiş ise de bildirilen tarihte tahliye edeceğimi, etmemem halinde, 775, 6306 ve benzeri ilgili mevzuattan İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanması uygun görülen/görülecek mevzuat kapsamında anılan gecekondudan tahliyemin sağlanacağını bildiğimi,

9- Halihazırda teslim edilen tapunun kat irtifaklı tapu olduğunu bildiğimi, konutun tarafıma tesliminin ancak inşaatın şartlı bağış ile tamamlanmasından sonra, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenecek tarihte yapılacağını,

10- Kullanmakta olduğum gecekondunun tahliye ve yıkımına herhangi bir enkaz bedeli veya ek maddi hak anlamına gelecek talepler etmeksizin peşinen muvafakat ettiğimi,

11- Tarafıma satış ve devri yapılan konutun konum, kat, m² vb. tüm özelliklerini bilerek satış ve devri kabul ettiğimi, bilahare bu hususlara itiraz etmeyeceğimi ve plan tadilatı, proje tadilatı ile oluşacak ruhsat ve ekleri olan mimari ve tesisat projelerinde yapılacak tadilat sonucunu peşinen muvafakat ederek kabul ettiğimi, muvafakat ederek kabul ettiğimi,

12- İstanbul Büyükşehir Belediyesinin proje kapsamındaki konutların için yapacağı tüm yönetim planlarını peşinen kabul ettiğimi,

13- 775, 2981 (3290-3366), 5393 ve 6306 sayılı Kanunlar ve ilgili yönetmelikler uygulanacaktır.

14- Ödenmeyen taksit bedeli tutarı toplam üç aylık taksit bedeli tutarını geçtiği takdirde İdarece İcra İflas Kanununun ilgili maddeleri gereğince ilamsız takip ile tahsil yoluna gidilir ve bu sözleşme borcun sebebi konusunda belge kabul edilir.

15- Yukarıda belirtilen 15 adet maddeden oluşan şartları kabul ettiğimi, bu şartları yerine getirmediğim takdirde işlemin iptalini aynen kabul ve taahhüt ederim.

TAAHHÜT EDEN

Adı ve Soyadı :
T.C. Kimlik No. :

İmza

Kaynak: Erol Erçavuş Arşivi

EK: 42

ANA GAYRİMENKULÜN		İli		Türkiye Cumhuriyeti			
İlçesi		İSTANBUL		 TAPU SENEDİ			
Mahallesi		SARIYER					
Köyü		İSTİNYE					
Sokağı							
Mevkii							
Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Niteliği	Yüzölçümü			
	386	26	ARSA	ha	m ² dm ²		
Sınırı		Planındadır					
Zemin Sistem No : 844478							
KAT MÜLKİYETİ		KAT İRTİFAKI		DEVRE MÜLK			
☐		☐		☐			
Satış Bedeli		Niteliği		Arsa Payı			
21.000,00		Mescen		6/5904			
Edinme Sebebi		Temaat: İSTANBUL BELEDİYESİ adına 1/1 payı adına Satış işleminden. YÖN.PLANI:Yönetim Planı : 03/02/2014					
Sahibi		Tam					
Geldisi		Yevmiye No.	Cilt No.	Sahife No.	Sıra No.	Tarihi	Gittisi
Cilt No.		2417	69	6741		19/03/2014	Cilt No.
Sahife No.		Siciline uygundur. Nalan NAZLIOĞLU Yetkili Müdür Yardımcısı					Sahife No.
Sıra No.							Sıra No.
Tarih		NOT : * Mülkiyet gayri menkul işlemler için bakiye müracaat edilmelidir. ** İstanbul Kanun Hükmünde Resmî Gazetesinde yayımlanan Tapu Sicil Müdürlüğüne bakiyecektir.					Tarih

D.M.O Basım İşl. Md.

Döner Sermaye İşletmesi tarafından bastırılmıştır. Stok No 199

Kaynak: Erol Erçavuş Arşivi

mahallemize de,
hayatımıza da
sahip çıkıyoruz...

SARIYER mahalle
dernekleri-
kooperatifleri

**çözüm
bizde!**

yıllardır
yaşadığımız
mahallelerimizde,
evlerimizin ve yerleşim
alanlarımızın
geleceğine dair
herkes konuşuyor.
**bizim de
çözümümüz var.**

**konuşma
sırası bizde!**

sorun
sadece
DÖRT duvar
değil...

ocak **21**
2012
CUMARTESİ

19.00-21.00
MKM gösteri merkezi
akatlar/beşiktaş

buradayasayanvar.blogspot.com

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK: 44

...orun, sadece DORT duvar değil...

Derbent için Rezerv Alan Kalıcı Mağduriyet Demek

Derbentlileri yok sayan, Sarıyer'in bütününe etkileyecek kentsel dönüşüm projesinin detayları belli oldu.

Devamı sayfa 2-3

MAHALLEDEN

vaatlerin değil taleplerin sesi

07 Ocak 2014 Ücretsizdir

12 Ocak'ta söz mahallelerin!

Sarıyer mahallelerinin emekçi yerleşimcilerine: Sarıyer mahalleleri, 'Riskli Alan' ilan edilen Derbent ve Fatih Sultan Mehmet mahalleleri, geliştirilmeye çalışılan 'uygulama projeleri', 'Rezerv Alan' ilan edilen kurbanlık alana dair görüşlerini açıklıyor! 12 Ocak 2014 Pazar günü saat 12.00'de Ferahevler'deki kurbanlık alanındayız. Duymayan kalmayın!

Her mahalleden otobüs kaldırılacaktır.

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

EK: 45

Derbentli ne diyor?

Yaşadığımız mahalleler satılık değil! Kamu idarecileri de emlak pazarlamacısı değildir!

Yıllardır yaşadığımız mahallelerin ve konutlarımızın akıbeti hakkında söyleyecek sözü, söylemeye yüzu olan önce bizimle konuşacak, önce bizi dinleyecek!

Mahallelerini elinden alan, bizleri kibrit kutusuna yerleştiren, mahallenin en güzel yerlerine el koyan, hangi şartlarla hak sahibi olunacağını belirtmeyen, mahallelinin tamamını içermeyen, iş olanaklarını elinden alan bu projeye Derbentliler karşı çıkıyor.

Unutmayalım! Derbentlinin karşı çıkışı kendi geleceği için olduğu kadar, sizin için de...

Derbent mahallesinde yaşanacak süreç ve sonucu, diğer mahalleler için de emsal olacak.

Bu nedendir ki Derbent; Kazım Karabekir Paşa'dır, Resitpaşa'dır, Pınar'dır, Fatih Sultan Mehmet'tir, Baltalimanı'dır, Kocatas'tır, Sarıdağ'dır, Maden'dir, Emirgan'dır, PTT Evleri'dir, Cumhuriyet'tir, Poligon'dur.

Ferahevler'dir, Büyükdere'dir, Huzur'dur, Ayazağa'dır!

Bugün Derbent ile olmak ve anlamak, yarın kendi yaşayacağımıza hazırlık aynı zamanda...

Mahallelerimiz rantçıların değil, yıllardır yaşayarak hak edenlerindir!

Gideceksek beraber gideceğiz, kalacaksak beraber kalacağız. 6306 sayılı kanun kapsamında "Rezerv Alan" ilan edilen, "konteynır ve prefabriklerin" inşa edileceği söylenen Ferahevler'deki KURBAN PAZARI'NA GİDİP KURBANLIK OLMAYACAĞIZ!

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

ÇOK ACİL!

Pınar Mahallesi Koruma Yaşatma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği'nden Duyurulur:

Değerli Halkımız,

6306 sayılı “rant ve yıkım” yasası nihayetinde çirkin bir şekilde devam etmektedir. Uzun bir zamandır yapımı süren Ferahevler eski taş ocağı mevkiindeki alanda 35, 36 ve 37 parsellerde prefabrik evler yapılmakta. Bizler bu evleri göçmenler, savaştan kaçanlar için yapıyor sanarken , meğerse bu evler seçimlerden sonra yıkılması planlanan Derbent, Pınar mahallesi ve diğer komşu emekçi mahalleler için yapılması planlanmaktadır. Bizler ne savaştan kaçan ne de göçmen değiliz. Yaşadığımız alanların gerçek sahipleriyiz. Yapılan prefabrik evlere ne biz ne de Derbent ne de Sarıyer’in diğer kardeş mahalleleri taşınmayacak. Mahallelerimizi yıktırmayacağız. Mahallelerimizi namus bildik, vatan bildik Yıkımlara karşı evlerimizi, komşuluk ilişkilerimizi sonuna kadar savunacağız. Bütün rant heveslileri ve işbirlikçileri ve mahallesini satan muhtarlar da dahil, bu kişilere, yıkımlara, talana karşı direneceğimizi herkese bildiririz. Yıkımlara hayır diyoruz.

12 Ocak 2014, Pazar günü Sarıyer’in bütün mahallelerinin katılımıyla yapacağımız “**Yıkımlara, ranta hayır!**” basın açıklamasına çocuk, kadın, yaşlı, genç herkesi mahallesini savunmaya çağırıyoruz.

12 Ocak 2014 Pazar saat 11.00’de Pınar Mahallesi Derneği önünde birleşip Ferahevler eski taş ocağı mevkiine yürüyüp basın açıklaması yapacağız.

Katılacak mahalleler:

Derbent Mah.	Pınar Mah.	Armutlu (FSM) Mah.
Reşitpaşa Mah.	Ferahevler Mah.	Kocataş Mah.
Kazımkarabekir Mah.	Hisarüstü Mah.	Emirgan Mah.

PINAR MAHALLESİ KORUMA YAŞATMA VE SOSYAL DAYANIŞMA DERNEĞİ
Adres: Pınar Mahallesi Çamlıbel Caddesi No:35/B Tel: 0212-276.40.20

Kaynak: Pınar Mahallesi Kooperatifi Arşivi

EK: 47

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

EK: 48

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

EK: 49

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

EK: 50

Derbent davasında Yetki dersi..!

Sarıyer Derbent mahallesindeki kentsel dönüşüm projesi, mahkeme tarafından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın plan yapma yetkisi olmadığı gerekçesiyle iptal edildi. Mahkeme Bakanlığın savunmasını da verilen yetkiyi amacı dışında kullandığını belirterek kabul etmedi. **Devamı Sayfa 31'de**

Kaynak: Sarıyer Posta Gazetesi

EK: 51

SARIYER POSTA

Yıl: 5 • Sayı: 79 / ARALIK 2014 • www.sariyerposta.com • AYLIK GAZETE / FİYATI: 5 TL

Hilal İlaçlama Servisi

24 Saat Hizmet

- Tüm Kurum ve Kuruluşlar
- Ev, Ofis, İşyeri, Villa, AVİM, Ulaşım
- Tesis, Bahçe, Restaurant, Lojman, Site
- Profesyonel Ekipmanlarımızla

MUTLU YILLAR
Tel: 0212 321 37 17

Büyükdere Mah. Kırklar Sk. No:1 Sarıyer
Tel: 0212 218 00 55
Gsm: 0536 307 42 22

MUTLU YILLAR
cemed
Rent A Car
SARIYER

Yıktırmıyoruz, Yeniliyoruz

Sarıyer Çamlıtepe Mahallesi'nde (Derbent) gerçekleştirilmek istenilen kentsel dönüşüm karşı mahalle sakinleri, "Mahallemizi yıktırmıyoruz yeniliyoruz" dedi.

Sarıyer'in Derbent (Çamlıtepe) mahallesi, Ocak 2013'te Bakanlar Kurulu kararıyla "riskli alan" ilan edilmiş ve "Afet Yasası" adıyla anılan "6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kapsamına alınmıştı. Bakanlar Kurulu'nun belirlediği "Riskli Alan" sınırları, İBB "dönüşüm projesi başlatmıştı. Bu projeye 2 binin üzerinde konutun yıkılması planlanıyordu. Mahalle sakinleri evlerinin yıkılması ihtimaline karşı protesto gerçekleştirmiş ve davatar açılmıştı. Mahalle dernekleri, bireysel ve muhtarlar birlikte Danıştay'a başvurdu. **Devamı Sayfa 9'da**

DOĞAL LEZZETİ ÖZLEYENLERE...

MUTLU YILLAR
1957
KİREÇBURNU
FİRINI

Haydar Aliye Cad. No: 48 Kireçburnu
Tel: 0212 262 10 59 Faks: 0212 262 54 03

Pileki pide

KARADENİZ EV YEMENLERİ - ORGANİK KESİPME KARNİVALI

MUTLU YILLAR
www.pilekipide.com
0 212 218 35 81 - 0 212 218 35 82
Büyükdere Mh. Çayırbaşı Cad.
No:174 - Kat: 2 Sarıyer

Kaynak: Sarıyer Posta Gazetesi

EV BİZİM MAHALLE BİZİM ARAZİLERİMİZİ DEVREDİN!

Bu seçimler
seçimimiz
olacaktır ve biz
seçimimizi yaptık:
Partimiz de seçimiz de
MAHALLEMİZDİR!

Çamlıtepe / Derbent Mahallesinin Emektar Yerleşimcilerine KOMŞULARIMIZA

Yeni bir yerel seçim daha kapımızda...

Bugüne kadar her yerel ve genel seçimde üzerinde yaşadığımız arazilerin bizlere devredileceği ve tahsis yapılacağı konusunda yıllardır türlü türlü sözler tarafımıza verildi. Hem de yüzümüze karşı ve gözlerimizin içine bakarak... Bizler de verilen sözlere itibar ettik ve bugünlere geldik. Artık 2014 yılında yerleşim alanlarımızın "değerinin arttığından bahisle" çeşitli rant projelerine feda edilmek istenmekteyiz.

Böyle yağma yok! "Riskli alan" adı altında çeşitli kentsel dönüşüm projelerinin muhatibi olmayı kabul etmiyoruz ve etmeyeceğiz!

Gerçekten hakça, adaletli çözümün talepçisi olacağız, hem de sonuna kadar... Öncelikle üzerinde yaşadığımız arazilerin topluca üzerinde yaşayanlara ayır-

sız devredilmesini istiyoruz. Komşuları birbirinden ayıran uygulamaların karşısında olacağız. Bunun içindir ki; bu seçimlerde kimse bize ne "işgalci" muamelesi yapsın ne de "yasal mevzuatta yer yok, yetkimiz kısıtlı" izahlarında bulunsun.

1- İşgalci değiliz, hak sahibiyiz. 775 sayılı kanun, 2981 sayılı kanun, 4706 sayılı kanun açık ifadeleriyle hak sahipliğimizi teyit ve tescil etmektedir.

2- Arazilerin biz üzerinde yıllardır yaşayanlara devredilmesinin ve tahsis edilmesinin önünde yasal engel yoktur. Üstelik bugün itibarıyla arazinin tapuda kimin mülkiyetinde olduğunun da önemi yoktur. Yasal mevzuat hükümleri mülkiyet, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, vakıflar ve özel şahıs mülkiyetindeki arazilerde ne tür uygulamalar yapılacağını açıkça göstermektedir.

3- Arazilerin devrinin ve tahsisinin hangi usullerle, hangi kurumlar tarafından işlem yapma yetkisinin olduğu yine yasal mevzuatta açıktır. Saklamaya, gizlemeye gerek yoktur. İstertirse bakanlığın da Toplu Konut İdaresi'nin de İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de, Sarıyer Belediyesi'nin de ayrı ayrı yetkileri vardır.

4- Bu kurumlar tarafından mahallelerimizin lehine bir yetki kullanımı TOKİ kanunu, Büyükşehir Belediyesi kanunu, Belediye kanunu, 2981, 775, 4706 sayılı kanunlar dairesinde açıkça gösterilmiştir.

Mahallemizin üzerinde yerleşik bulunduğu arazinin tapu kaydındaki bilgileri; 112.717 m² İstanbul Büyükşehir Belediyesi- Darüşşafaka 5.156 m²- Maliye Hazinesi 5.800 m²- Oto.San. Koop. 132.389 m² olmak üzere, toplam 256.062 m² olarak görülmektedir. Yukarıda belirttiğimiz yasal mevzuat hükümleri de dikkate alınarak, devredilmesi ve tahsisi mümkündür.

Parsel parsel mahallelerimizde yapılan satışları görüyor ve ibretle izliyoruz. Daha dün Ferahevler'de, Poligon'da ve PTT Evleri'nde tapu vermek adına yaşanan süreci, sonuçlarını ibretle izledik. Çözüm bizleri de rantçı yapmayacak, bizleri de rantçı olmaya kıskırtmayacak bir içerikte mevcut yerleşimlerinin hukuki güvenceye kavuşturulması için toprak mülkiyetinin topluca mahalliyeye devredilmesidir.

İşte bu yüzden sayın komşularımız artık arazilerin bizlere devrinin zamanı gelmiştir

Bu amaç için kurmuş olduğumuz Mahalle Derneğimiz ve Mahalle Kooperatiflerimiz ile arazilerin bizlere devredilmesine müzakere edilmesinin tarafımızdan yasal altyapı koşulları tamamlanmıştır. Artık sıra yetkililerdedir.

Yetkililere arazilerin topluca üzerinde yaşayan bizlere devredilmesi ve tahsisi için irademizi göstermenin, ortaya koymanın zamanı gelmiştir. Bu seçimler seçimimiz olacaktır ve biz seçimimizi yaptık: Partimiz de seçimiz de mahallemizdir!

Hukukçu ve şehir plancılarının da katılacağı bilgilendirme toplantılarıyla, devamında toplantılarda birlikte kararlaştıracağımız süreçlerle başlıyoruz.

Mahallemizde bu amaçla düzenlenmiş olduğumuz halk toplantılarına katılımınız büyük önem arz etmektedir.

Toplantı Tarihi:
22 Şubat 2014 Cumartesi

Toplantı Yeri:
Kooperatif Binası

Toplantı Saati: **19.00**

DERBENT HALKININ ÖNCELİKLİ TALEPLERİ

1-DERBENT'TE YAPILMASI DÜŞÜNÜLEN PROJEDE TOPLU BOŞALTMANIN HALK TARAFINDAN KESİNLİKLE KABUL GÖRMEDİĞİ ,PLANDA YAPILMASI DÜŞÜNÜLEN YERİN ORTAK FİKİRLE BELİRLENMESİNDEN SONRA,YAPILAÇAK İNŞAAT ALANI DERBENTLİLER TARINDAN BOŞLILARAK DİĞER ALANLARDA KALAN VATANDAŞLARIN YANLARINA YERLEŞTİRİLEREK YAPILMASI HALKIN PROJEYE DAHA GÜVENLE BAKMASINI SAĞLIYACAKTIR.

2-PROJE'YE BAŞLAMADAN ÖNCE TÜM DETAYLAR TARAFIMIZA VERİLMELİ VE ORTAK GÖRÜŞMELER SONUCUNDA HALKIN TALEPLERİ DİKKATE ALINMALIDIR.ÖNCELİKLE YAŞANABİLİR METREKARELERİN BELİRLENMESİ ÇOK ÖNEMLİDİR.DERBENT KOOPERATİFİ OLARAK YAPTIĞIMIZ ÇALIŞMALAR NETİCESİNDE HALKIN RAHAT YAŞAYABİLECEĞİ YAŞAM ALANI NET MİNİMUM 95-100 METREKALERDEN OLUŞMASI GEREKMETDEDİR.

3- TESLİM EDİLMESİ DÜŞÜNÜLEN DAİRELERİN KARŞILIĞINDA HALKA BORÇLANDIRMA YAPILMAMALIDIR.DAHA ÖNCEKİ GÖRÜŞMELERDE SÖYLENDİĞİ GİBİ ÖDEME TALEP EDİLECEKSE YÜKLENİCİ FİRMADAN TALEP EDİLMEDİLİR.

4-İNŞAAT BAŞLAMADAN ÖNCE KAT MÜLKİYETİ TAPUSU VE DİĞER GÜVENCELER VERİLMELİ.DOĞABİLECEK SIKINTILARDA FİRMAYA NE GİBİ YAPTIRIMLARIN OLACAĞI ÖNCEDEN GÖRÜŞÜLÜP BELİRLENMELİDİR.

5-DERBENT HALKINA YAŞAM ALANLARI YAPILIRKEN SOSYAL ALANLARINDA GÖRÜŞALINARAK BELİRLENMESİ VE TİCARETLE UĞRAŞAN ESNAFLARIN MAĞDURİYETLERİNİN NASIL GİDERİLECEĞİDE GÖRÜŞÜLMELİDİR.YUKARIDA BELİRTİLEN MADDELERDE UZLAŞILMASI HALİNDE PLANIN DAHA SAĞLIKLI İLERLEYECEĞİNİ DÜŞÜNMEKTEYİZ.

ÜLKEMİZE,İSTANBULA,SARIYERE ÖRNEK OLACAK BU PROJEDE GERÇEK HAK SAHİPLERİ OLARAK BİZ DERBENTLİ VATANDAŞLARIN TALEPLERİ VE DÜŞÜNCELERİNİN ALINMASI ORTAK FİKİRLE BİR PROJE ÜRETİLMESİ BU PROJENİN HERKESE ÖRNEK OLMASINI SAĞLAYACAKTIR.

S.S ÇAMLITEPE DERBENT MAH.YELEŞİMCİLERİ

KONUT YAPI KOOPERATİFİ

İRTİBAT NO: 0533 437 60 40

Halk için; hakça çözümün esasları

"Yıllardır yaşadığımız yerleşimlerde bizlere karşı 'işgalci' nitelemesi kullanmaktan vazgeçilmelidir."

"İşgalci olduğumuz hissini yaratmak ve tespit edilen bedellerle maddi olarak zor duruma düşürdüğümüz ECRİMİSİL kararlarından vazgeçilmelidir."

"Mahallelerimize dönük düşünülen geliştirilen her proje konusunda, uygulamaya geçilmeden mahalle sakinleriyle paylaşılmalıdır ve görüşleri onayları alınmalıdır."

"Yıllardır tapu vaadiyle suistimal edilen 'yerleşimlerimizin güvenceye kavuşturulması' talebimizi, bizleri müşteri, mahalle topraklarını rant alanı olarak gören uygulamalarla karşılamaya çalışmaktan vazgeçilmelidir."

"Mahallelerin yerleşik alanlarının mülkiyetleri, her türlü rant sürecine mani olacak önlemlerin alınması kaydıyla, mevcut yerleşimcilere toplu olarak devredilmelidir."

"Kentsel hizmetlerden eşdeğer yararlanmamız sağlanmalıdır."

Kaynak: Mahalleden Gazetesi

EK: 56

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

EK: 57

Kaynak: Mahalle Kooperatifi Arşivi

22-004-2015 15:32 K.rod. K.ime:2427583 5.174

T.C.
İSTANBUL
B. İDARE MAHKEMESİ

ESAS NO : 2014/245
KARAR NO : 2014/1954

DAVACI : SARIYER BELEDİYE BAŞKANLIĞI
VEKİLİ : AV. HÜSEYİN CENGİZ
Kartaltepe Mah. Limon Çiçeği Sok. Limon Apt. No:4/3. İncirli
Bakırköy/İstanbul Bakırköy/İSTANBUL

DAVALI : İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
VEKİLİ : AV. EBRU DEMİRAY
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı-1. Hukuk Müşavirliği
Belediye Hizmet Binası Kat:6 Oda:615 Fatih/İSTANBUL

MÜDAHİL (DAVALILAR) : 1- CEMRE İNŞAAT TURİZM SAN VE TİC. A.Ş.
VEKİLİ : AV. TAYFUN AKTAŞ - ESER GÜLTEKİN
Kervangeçmez Sk. 13 Birlik Apt. B Blok K.2 D.6
Mecidiyeköy/İST.

2- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI / ANKARA

DAVANIN ÖZETİ : İstanbul İli, Sarıyer İlçesi, Çamitepe (Derbent) Mahallesi, 386 ada, 26 parsel sayılı taşınmaz için hazırlanan avan proje ile bu proje için düzenlenen yapı ruhsatının; bölge için kentsel dönüşüm kararı alındığı ancak parsel bazında projeler üretilmeye çalışıldığı, plan bütünlüğünün bozulduğu, uygulama gören alanların tekrar uygulamaya tabi tutulmasına sebep olabilecek sınır hattı hatasının mevcut olduğu, proje kapsamında hak sahipliği ve dağıtım kriterleri ile ilgili detayların yer almadığı, Melen Isale Hattı bu güzergahtan geçmesine rağmen projede gösterilmediği, Boğaziçi kimliği ile uyumsuz bloklar yapılarak yoğunluğun arttığı; iddialarıyla iptali istenilmektedir.

SAVUNMANIN ÖZETİ : Öncelikle davacı tarafından güncel ve meşru bir menfaatinin ihlal edilmediği ileri sürülerek davanın ehliyet yönünden reddi gerektiği, esasla ilgili olarak ise, Sarıyer İlçesi Derbent Mahallesi sınırları içinde bulunan 28,19 hektarlık alanın 2013/4163 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden 6306 sayılı Kanun uyarınca "Riskli Alan" ilan edildiği, 11.02.2013 gün ve 638 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı onayı ile bu bölgede inşaat yapma, yapıma gibi bazı konularda İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına yetki devri yapıldığı, anılan yetki devri kapsamında hazırlanan avan projenin imar mevzuatına uygun olduğu, düzenlenen ruhsatlarda da hukuka aykırılık bulunmadığı ileri sürülerek davanın reddi gerektiği savunulmaktadır.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Karar veren İstanbul B. İdare Mahkemesi'nin duruşma için taraflara önceden bildirilen 09.12.2014 günü saat 10.00'da davacı ve davalı vekillerinin geldiği görüldükten sonra yapılan açık duruşmada, gelen taraflara usulüne uygun olarak söz verildiği görüldükten sonra duruşma tamamlandı ve dava dosyası incelenerek için geçildiği görüldü.

1

AP Bülteni Sistemleri ve Danışmanlık Hizmetleri A.Ş. - İstanbul - 0212 242 7583 - www.apb.com.tr

Kaynak: Sarıyer Belediyesi Arşivi

T.C.
İSTANBUL
6. İDARE MAHKEMESİ

ESAS NO : 2014/245
KARAR NO : 2014/1954

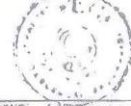
Dava dosyasının incelenmesinden, İstanbul İli, Sarıyer İlçesi, Çamlıtepe (Derbent) Mahallesi, 386 ada, 26 parsel sayılı taşınmazın da bulunduğu bölgeye ilişkin 11.06.2003 tasdik tarihli 1/5000 ölçekli Sarıyer Genişörünüm ve Etkilenme Bölgesi Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı mevcut iken 644 sayılı KHK'nın 13/A-c maddesiyle verilen yetkiye istinaden Çevre ve Şehircilik Bakanlığına 14.08.2012 tarihli 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planının onaylanarak yürürlüğe girildiği, akabinde bu bölgenin 03.01.2013 gün ve 4163 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşürülmesi Hakkında Kanun'un 2.maddesine göre "Riskli Alan" ilan edildiği, 13.02.2013 gün ve 548 sayılı Çevre Şehircilik Bakanlığı onayı ile 6306 sayılı Kanun'un 6.maddesinin 12.fıkrasına istinaden Bakanlığa tanınan yetkilerin davalı idareye devredilmesinden sonra 386 ada, 26 parsel için hazırlanan avan projenin 09.12.2013 günlü işlemlerle onaylandığı, anılan proje kapsamında 80 adet konut amaçlı blok yapmak amacıyla inşaat ruhsatı düzenlenmesi üzerine bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Davaya konu parselin bulunduğu bölgenin, 6306 sayılı Kanun uyarınca riskli alan ilan edilerek, bu kanun ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilen yetkilerin davalı idareye devredilmesinin ardından dava konusu avan proje ile ruhsatların hazırlanarak onaylandığı görülmekte birlikte, dava konusu parselin de yer aldığı bölgenin riskli alan ilan edilmesine dair Bakanlar Kurulu kararının iptali istemiyle Danıştay 14.Dairesi nezdinde ilk derece olarak açılan E.2013/1327 sayılı davada 09.04.2014 tarihinde verilen 2014/4479 sayılı karar ile bölgenin riskli alan ilan edilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu kararının iptaline karar verilmiş bulunmaktadır.

Ote yandan, yine davaya konu parselin bulunduğu alana ilişkin olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığına hazırlanan ve onaylanan 14.08.2012 tarihli 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planının, komşu parseller yönüyle iptali istemiyle Mahkememizde açılan E.2013/81 sayılı davada, 06.03.2014 tarihinde verilen 2014/287 sayılı karar ile "Boğaziçi Alanında kalan alanlarda yapılacak planlarda 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu hükümlerinin uygulanması gerektiği, anılan Kanuna bağlı olarak da Genişörünüm ve Etkilenme Bölgesinde kalan davaya konu planlama bölgesinde plan yapma yetkisinin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına ait olmasına karşın, davalı Bakanlıkça yapılan planda yetki yönünden hukuka aykırı bulunmadığı" gerekçesiyle 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının iptaline karar verilmiştir.

Ayrıca 6306 sayılı Kanun'un 9.maddesinin 2.fıkrasının (i) bendinde, bu Kanun'un uygulanması sırasında, Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgeleri bakımından 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ile getirilen kısıtlamaların uygulanmaması yolundaki düzenleme, Anayasa Mahkemesinin 2012/87 esas sayılı dosyasında 27.02.2014 tarihinde verilen karar ile Anayasaya aykırı bulunarak iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmiştir.

Bu durumda, davaya konu parselin bulunduğu alanın riskli alan ilan edilmesinin ardından 6306 sayılı Kanun'un 6/12.maddesine dayalı olarak verilen yetki devri kapsamında davalı idarece düzenlenen avan proje ile inşaat ruhsatlarının, yetki devrine esas alınan ve parselin bulunduğu alanı riskli alan ilan eden Bakanlar Kurulu kararının Danıştay 14.Dairesince iptal edilmiş olması nedeniyle dayanaksız hale geldiği, bölgeye ilişkin üst ölçekli Nazım İmar Planının da Mahkememizce iptal edildiği, hali hazırda genişörünüm ve etkilenme bölgesinde kalan parselin bulunduğu bölgeye ilişkin 2960 sayılı Kanun ile getirilen kısıtlamaların devam ettiği anlaşılmakta, dayanaktan yoksun kalan dava konusu işlemlerde hukuka aykırı bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

CEVAPLANMASI GEREKEN SORULAR

DERBENT MAHALLESİNİN MÜCADELE TARİHİ

1. Mahalle ilk kurulurken bir sürü zorluğun üstesinden gelmiştir. Bir çok çile çekmiştir. **Bu anlamda mahallenin çektiği çileler nelerdir? Bu çilelerin üstesinden nasıl gelinmiştir? Ne yapılmıştır ve Nasıl yapılmıştır? Yol, Su, Elektrik, Kanalizasyon, okul, spor alanı, park, sokak temizliği gibi).**
2. Yapılan ön görüşmelerde Mustafa Uzun başkanlığında kurulan bir mahalle derneğinden bahsedilmiştir. Bu dernek hakkında bilgiler gereklidir. **Bu dernek o zaman neden kurulmuştur? Ne gibi faaliyetlerde bulunmuştur? Yöneticileri kimlerdir? Mahalledeki kimler üye olmuştur? Derneğin mahalleye olan katkıları nelerdir?**
3. Daha sonra 1980 askeri darbesi ile mahalle derneğinin kapatıldığı yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. **1980 askeri darbesinin etkileri mahallede nasıl bir yansıma bulmuştur? Mahalleli bu anlamda 1980 askeri darbesini nasıl deneyimlemiştir?**
4. Derbentteki arazilerin yasal mülkiyetinin Ermeni bir kadının olduğu söylenmiştir. **Bu Ermeni kadın kimdir? Ne iş yapmaktadır? Şu anda yaşamakta mıdır? Derbentteki arazileri kendisi nasıl almıştır?**
5. Sonra bu kadın arazileri Gültepe'de emlakçılık yapan bir emlakçıya yetkisini vermiştir. **Bu Ermeni kadın neden Gültepe'de emlakçılık yapan kişiye yetki vermiştir?**
6. Bu emlakçı da mahalleye gelip arazilerini tapusunu vermeyi teklif etmiştir. Ancak bazıları alırken çoğu kişi almamıştır. **Bu emlakçı kimdir? Bu emlakçı yaşıyor mudur? Bu emlakçı nasıl biriydi? Mahalleye gelip ne söyledi? Ne teklif etti?**
7. Emlakçının bu teklifini kabul edip tapularını alanlar vardır. **Bu tapu alanlar kimlerdir? Millettin çoğunluğu bu emlakçıya inanmazken kendileri nasıl inanmışlardır?**
8. Emlakçının bu teklifine kabul etmeyenler çoğunluktadır. **Neden bu emlakçıya inanmamışlardır?**
9. O dönemin muhtarı bu tapuların sahte olduğunu ifade etmiştir. **Muhtar Osman Top neden tapuların sahte olduğunu söylemiştir?**

10. Daha sonra bu emlakçının tapuları Atatürk Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifine sattığı söylenmiştir. **Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifi kimdir? Ne zaman kurulmuştur? Neden kurulmuştur? Bu arazileri neden satın almıştır?**
11. Oto Sanatkarları Yapı Kooperatifinin mahalleliye yönelik bir izale-i şüyu davası açtığı belirtilmiştir. **Bu dava neden açılmıştır? Bu ne anlama geliyor? Davanın içeri nasıldır? hangi mahkemelerde görülmüştür. Bu davalara mahallelinin katılımı nasıl olmuştur. Bu dava hakkında bilgi gerekmektedir. Bu dava nasık sonuçlanmıştır? Bunun mahalleye olan etkileri nasıl olmuştur? Bu dava ne kadar sürmüştür?**
12. Bu dava sonunda yapı kooperatifi ile mahalle ileri gelenleri arasında bir müzakere süreci işlediği ve bir anlaşmaya varıldığı belirtilmiştir. **Bu antlaşma nerde, ne zaman ve ne şekilde yapılmıştır? Bu antlaşmanın özellikleri nelerdir? Bu antlaşma kimler arasında yapılmıştır. Bu antlaşmanın mahalleye olan etkileri nasıldır?**
13. Bu antlaşmadan sonra Mesa Konutlarının inşaatına başlandığı belirtilmiştir. Mesa Konutlarının inşaatının yapıldığı arazide ise daha önceleri 90 tane gecekondunun olduğu söylenmiştir. Anlaşıldığına göre bu 90 gecekondular yıkılmıştır. **Bu gecekonduların yıkılması mahallelinin rızası ile mi gerçekleşmiştir. Mahallelinin bu yıkımlara yaklaşımı nasıl olmuştur? Bu yıkımlar esnasında mahallede neler yaşanmıştır? Evleri yıkılan insanlar ne yapmışlardır? Yıkıma direnmişler midir?**
14. Mesa konutlarının inşaat süreci başlamıştır. **Bu İnşaat'ın mahalleye olan etkileri nasıl olmuştur? Mesa Konutlarında oturanları mahalleli nasıl algılamıştır. Bir tehdit olmuş mudur. Mesa Konutlarında yaşayanların mahalleliye bakışı nasıldır? bir ayrımcılık ya da ötekileştirme olmuş mudur?**
15. 2005 yılında mahalle derneği yeniden kurulduğu görülmektedir. **Mahalle derneği neden kurulmuştur? Mahalle derneğinin ne gibi faaliyetleri vardır?**
16. Mesa konutlarının yapımı bittikten sonra Yapı Kooperatifi antlaşmayı bozarak tekrardan yıkım ve tahliye sürecine başlamıştır. **bu anlamda 2006 yılındaki dernek binasının yıkılması ile sonuçlanan polis ile çatışma süreçleri nasıl gerçekleşmiştir. Bu çatışmada neler yaşanmıştır? Bu çatışmanın mahalleye olan etkileri nasıl olmuştur?**
17. Polis ile mahalleyi tahliye edemeyeceğini anlayan Yapı Kooperatifi çekilip oyuna Cemre İnşaat girmiştir. **Yapı kooperatifi Cemre İnşaat'ı nasıl bulmuştur? Yapı Kooperatifi neden çekilmiştir? Cemre İnşaat niye oyuna giriyor? Oyuna**

girdikten sonra neler yapıyor? Cemre İnşaat mahallede ne gibi çalışmalar yapıyor?

18. 8 Şubat 2011 tarihinde bir yıkım gerginliği yaşanıyor. **Bu yıkım gerginliği neden kaynaklanıyor?**
19. 29 Nisan 2011 tarihinde şirketin genel merkezine bir protesto yürüyüşü düzenleniyor. **Bu protesto yürüyüşü nasıl düzenleniyor? Neden düzenleniyor?**
20. 13 Mart 2012 tarihinde mahalle muhalefetine liderleri çıkar amaçlı örgüt kurmak suçundan göz altına alınıyor. **Bu göz altına alınan kimlerdir? Neden göz altına alındıklarını düşünüyorlar? Bu göz altı süreci nasıl gerçekleşmiştir? Bu göz altı sürecinin mahalleye etkileri nasıl olmuştur?**
21. 30 Mart 2012 yılında mahalle kooperatifi kuruluyor. **bu kooperatifi kimler kuruyor? Neden kuruyor? Nasıl kuruyor? Amacı nedir? Yönetmeliği, ilkeleri nelerdir? Ne gibi faaliyetleri vardır?**
22. 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Revizyon Uygulama İmar Planı hazırlanıyor. **Bu plan neden hazırlanıyor? Planın özellikleri neler? Mahalleli bu planın nesini eleştiriyor? bu plana yönelik açılan plan iptal davaları nasıldır?**
23. 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Revizyon Nazım İmar Planı hazırlanıyor. **Bu plan neden hazırlanıyor? Planın özellikleri neler? Mahalleli bu planın nesini eleştiriyor? bu plana yönelik açılan plan iptal davaları nasıldır?**
24. İBB başkanı Kadir Topbaş bu yukarı imar planlarına dayanarak hazırlanan projeyi ramazan ayında yapılan mahalle iftarında mahalleliye anlattığı belirtilmiştir. **Bu iftar esnasında İBB başkanı Kadir Topbaş nelerden bahsetmiştir? Neler yaşanmıştır? Bu iftarın ve İBB başkanının mahalleye gelmesi ne gibi etkiler oluşturmuştur?**
25. Cemre İnşaat ile Yapı Kooperatifi arasında bir protokolden bahsedilmiştir. **Bu protokol nedir? Ne anlama gelmektedir? Şartları nedir? Mahalleye olan etkileri nelerdir?**
26. 03.01.2013 tarihinde mahalle riskli alan ilan edilmiştir. **Mahalle neden riskli alan ilan edilmiştir? Riskli alan ilan edilmesinin mahalleye olan etkileri nelerdir?**
27. 2 Şubat 2013 Balmumcu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne Yürüyüş bir düzenlendiği anlaşılmaktadır. **Bu yürüyüş neden düzenlenmiştir? Nasıl gerçekleşmiştir? Neler yaşanmıştır? Yürüyüşün sonuçları neler olmuştur?**

28. Çevre ve Şehircilik bakanlığına çeşitli itiraz dilekçeleri verildiği anlaşılmaktadır. **Bu itiraz dilekçeleri neden verilmiştir? İtiraz dilekçelerinin anlamı nedir? İtiraz dilekçelerinin sonuçları ve yansımaları nasıl olmuştur?**
29. 12 Ocak 2014 tarihinde Ferahevler'deki rezerv alana bir yürüyüş düzenlenmiştir. **Bu yürüyüş neden düzenlenmiştir? Nasıl gerçekleşmiştir? Neler yaşanmıştır? Yürüyüşün sonuçları neler olmuştur?**
30. Özenle iyileştirme çalışmalarına mahalleli ile birlikte başlandığı anlaşılmaktadır. **Özenle iyileştirme ne demektir? Ne anlama gelmektedir? Neden yapılmaktadır. Nasıl yapılmaktadır? Özellikleri nedir? Sonuçları nelerdir?**

DERBENT MAHALLESİNİN SOSYO-MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİ

31. Mahallenin Kuruluş Öyküsü nasıldır neler söyleyebilirsiniz?
32. Mahallenin Konumu nasıldır? Kuruluşundan günümüze mahallenin çevresinde yani konumunda yaşanan değişiklikler neler olmuştur? Misal: Maslak plazaları, avm-ler, park Orman, acıbadem hastanesi, Metro gibi şeyler...
33. Mahalledeki konut özellikleri nasıldır? Neler söylenebilir?
34. Mahallenin mülkiyet yapısı nasıldır? Mülkiyetler kime aittir? Dağılımlarını gösteren bir tablo vs. var mı?
35. Mahallenin mekansal özellikleri nelerdir? Kaç cadde, kaç sokak, kaç ev, kaç ağaç, kaç esnaf, esnafların dağılımları, kaç okul, kaç ibadet yeri (cami, cemevi, dergah vs.)

DERBENT MAHALLESİNİN MÜCADELE PRATİKLERİ

36. Mahallenin yıkımına ve tahliyesine yönelik girişimlere karşı çıkmayı da mahalle mücadelesinin benimsediği bir pratik olarak yorumlayabiliriz. Örneğin 2006'daki dernek binasının yıkımı ile sonuçlanan olaylar karşı gerçekleştirilen sokak mücadelesini ve direnişini yıkımlara karşı olma bağlamında benimsenen bir mücadele pratiği olarak değerlendirebiliriz. **Bu anlamda mahalle geçmişten günümüze ne tür yıkımlar yaşanmıştır? Mahalledeki bu yıkımlara karşı ne tür tepkiler gösterilmiştir? Mahalleli yıkımlara karşı neden direnmektedir? Mahalle mücadelesi açısından yıkımlara karşı olmanın nasıl bir önemi bulunmaktadır.**

37. Mücadele pratikleri içerisinde değerlendirilmesi gereken bir durum da mahalle derneğinin kurulmasıdır. Mücadelenin örgütlenmesi açısından bu tarz kurumlara ihtiyaç zorunludur. Örgütlü bir mücadelenin koşullarından biri de bu derneklerdir denilebilir. Bu anlamda **mahalle derneği nasıl kurulmuştur? Mücadele bağlamında mahalle derneği neler yapmıştır? Nasıl sonuçlar elde etmiştir? Burada mahalle derneğinin tanıtımından daha çok mahalle derneğinin mücadele içerisindeki konumundan bahsedilmesi gerekmektedir.**
38. Mahalle kooperatifinin kurulması da yine aynı şekilde mahalle derneği gibi örgütlü mücadelenin bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. **bu anlamda mahalle mücadelesi açısından bakıldığında kooperatif nasıl bir iş yüklenmektedir? Kooperatif neden kurulmuştur? Mahalle mücadelesine katkıları nelerdir? Mücadele açısından bakıldığında kooperatif neler yapmaktadır?**
39. Mahalle muhalefetine benimsenen mücadele pratiklerinden biri de dava açmak olduğu görülmektedir. **bu anlamda dava açmanın mahalle mücadelesi açısından önemi nedir? Bugüne kadar açılan davalar nelerdir? Bu davalar neden açılmıştır? Bu davalar nasıl sonuçlanmıştır. Bu davaların mahalle mücadelesine etkileri nasıl olmuştur?**
40. Mahalle muhalefetinin benimsediği mücadele pratiklerinden biri de sokak yürüyüşleridir. Buna göre **sokak yürüyüşleri neden düzenlenmektedir? Sokak yürüyüşlerinin mahalle mücadelesi açısından önemi nedir? Bugüne kadar ne tür sokak yürüyüşleri düzenlenmiştir? Bu sokak yürüyüşlerinin özellikleri nasıldır? Nasıl sonuçlar elde edilmiştir? Mahalle mücadelesine etkileri nasıl olmuştur?**
41. Mahalle muhalefetinin benimsediği mücadele pratiklerinden biri de itiraz dilekçesi vermektir. Buna göre **itiraz dilekçeleri neden verilmektedir? İtiraz dilekçesi vermenin mahalle mücadelesi açısından önemi nedir? Bugüne kadar ne tür itiraz dilekçeleri verilmiştir? Ne kadar itiraz dilekçesi, nerelere verilmiştir? Bunlardan ne gibi sonuçlar elde edilmiştir? Mahalle mücadelesine etkileri nasıl olmuştur?**
42. Mahalle muhalefetinin benimsediği mücadele pratiklerinden biri de özenle iyileştirme çalışmaları olduğu görülmektedir. buna göre **özenle iyileştirme çalışmaları neden yapılmaktadır? Özenle iyileştirme yapmanın mahalle mücadelesi açısından önemi nedir? Bugüne kadar özenle iyileştirme bağlamında mahallede yapılan çalışmalar nelerdir? Özenle iyileştirmenin mahalle mücadelesine etkileri nasıl olmuştur?**

ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma Ankara Üniversitesi DTCF Sosyoloji Bölümünde yürütülmekte olan doktora tezi çerçevesinde Derbent'te yaşayan mahalle sakinlerinin bölgede yürütülmekte olan Kentsel Dönüşüm projesi hakkındaki görüşlerinin alınması ve değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Sizden bir isim istenmemektedir. Şimdiden teşekkür ederiz.

Şevket Ercan KIZILAY
Ankara Üniversitesi DTCF
sevketercankizilay@gmail.com

Anketin uygulandığı tarih: _____ Anketin uygulandığı saat: _____

A. HANEHALKI BİLGİLERİ

1. Hanenin oturduğu sokak: _____

2.a. Hanenin oturduğu konut: (1) Geleneksel gecekondü (2) Çok katlı gecekondü (3) Apartman dairesi (4) Başka _____

2.b. Konutun mülkiyet durumu: (1) Sahibi (2) Kiracısı (3) Başka _____

2.c. Konutun tapu durumu nasıl: (1) Müstakil Arsa Tapusu (2) Hisseli Arsa Tapusu (3) Kat Mülkiyeti Tapusu (4) Tapu Tahsis Belgesi (5) Tapusu Yok (6) Bilmiyorum

2.d. Kiracıysanız aylık kira bedeli ne kadardır? _____

2.e. Oturduğunuz konut kaç odadan oluşuyor? _____

2.f. Oturduğunuz konut kaç yılında yapıldı? _____ (1) Bilmiyorum

2.g. Hangi yıldan beri bu konutta yaşıyorsunuz? _____

2.h. Oturduğunuz konut kaç metrekare? _____

2.ı. Konutun yapılış biçimi: (1) Biz sıfırdan usta tutarak yaptım (2) Yapılmıştı, başkasından satın aldım (3) Yapılmıştı ve ben üstüne kat çıktım (4) Başka _____

	Görüşülen kişiye yakınlık	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitimi	Medeni Durumu	Yaptığı öncelikli işi/ işleri	Sosyal güvenlik varsa türü
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							

9							
10							

2.i Konutun arsasının elde ediliş biçimi: (1) Başkası çevirmişti, biz ondan satın aldık (2) Başkası çevirmişti, bize hediye etti (3) Kendim çevirdim (4) Başka _____

2.j. Oturduğunuz konut kaç kat? _____

3. Evinizde ısınma nasıl sağlanıyor? (1) Sobayla (kömür, odun) (2) Doğalgaz sobası (3) Merkezi Kalorifer (4) Elektrikli ısıtıcı (5) Kombi (6) Başka (belirtiniz) _____

4. Oturduğunuz evde kaç kişi yaşıyorsunuz? _____

5. Hanehalkı kompozisyonu: Hanenizde aynı çatı altında yaşadığınız kişilerle ilgili bilgi verir misiniz?

DİKKAT:6. 7. Ve 8. soruların yanıtları yukarıdaki tabloya göre dikkatlice doldurulacaktır.

[Not: Yaptığı işi şu kategorilere göre yazılacaktır. Aile üyesi birden fazla iş yapıyorsa hepsi yazılmalı:

(1) Çiftçi	(2) Devlet işinde ücretli veya Memur	(3) Memur emeklisi
(4) Özel şirkette ücretli veya İşçi	(5) Özel şirkette ücretli veya İşçi emeklisi	(6) Esnaf –kayıtlı
(7) Esnaf –kayıtsız	(8) Zanaatkâr	(9) Bağ-Kur emeklisi
(10) İşsiz	(11) Ev kadını	(12) Öğrenci
		(13) Başka (Ne

olduğu yazılacak)

*Sosyal güvenlik türü için: (1)Emekli sandığı (2) SGK (3) Diğer (belirtiniz)

6. Hane aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

- (1) Geniş aile (üç kuşak bir arada) (2) Çekirdek aile (iki kuşak birarada ya da çocuksuz eşler)
(3) Ayrı/parçalanmış aile (tek ebeveynli ve çocuklu) (4) Bekar ailesi (Bir ya da birden fazla bekar kişinin aynı evde yaşadığı) (5) Başka _____

7. Hane üyeleri arasında aktif olarak bir işte çalışan kaç kişi var? (12-65 yaş arası) _____

8. Hane geliriniz hangilerinden oluşuyor? (Varsa birden fazla yanıt: Hane üyelerinin tümünün geliri dahil)

- (1) Memurluk (2) İşçilik (3) Ticaret (4) Enformel Sektör (5) Tarım (6) Hayvancılık (7) Konut kirası (8) Son on yılda konut/ arazi satışı (9) Maddi yardım (10) Erzak yardımı (11) Başka _____

9. Aynı semtte sahip olduğunuz taşınmazlar nelerdir? (Varsa birden fazla yanıt)

- (1) Konut (2) Arsa (3) Dükkan (4) Başka _____

10. Kiraya verdiğiniz bir mülk türü varsa nelerdir? (Varsa birden fazla yanıt)

- (1) Konut (2) Dükkan (3) Başka _____

11. Ortalama aylık toplam hane geliriniz ne kadar?

- (1) 1000TL ve altı (2) 1001-2000 TL arası (3) 2001-3000 TL arası (4) 3001-4000 TL arası (5) 4001 ve yukarısı

12. Evinizde ya da bahçenizde aşağıda belirtilen eşyalar ve araçlar var mı? (Olanları lütfen işaretleyiniz)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Borulu su tesisat sistemi	Asansör	Elektrik	Kalorifer	Merkezi diyafon sistemi	soba	Kombi	Ev dışında tuvalet	Otomatik bulaşık makinesi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LCD televizyon	Pimapen	Kartonpiyer	Çelik kapı	Müstakil bahçe	Parke yer döşeme	Isı yalıtım	Panjur	Alarm sistemi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Otomobil	Kümes hayvanı	İnternet	Diğitürk ya da Dsmart	Kütüphane	Çardak	Bilgisayar		

B. KATILIMCI SORU KÂĞIDI

1. Katılımcı kişinin cinsiyeti: (1) Erkek (2) Kadın

2. Katılımcı kişinin yaşı: _____

3. Katılımcı kişinin işi: _____

3.a. Katılımcı kişinin doğum yeri: _____

4. Katılımcı kişinin medeni durumu (1) Hiç evlenmedi (2) Evli (3) Boşandı (4) Evli ama ayrı yaşıyor (5) Başka _____

5. Katılımcı kişinin eğitim durumu (1) Okuryazar değil (2) Okuryazar ama okul bitirmemiş (3) İlkokul mezunu (4) Ortaokul mezunu ya da ilköğretim mezunu (5) Lise veya dengi okul mezunu (6) Yüksek okul veya üniversite mezunu (7) Başka _____

6. Katılımcı kişinin geçimini sağladığı öncelikli işi/ işleri nedir? _____

7. Bu mahallenin : (1) Yerlisiyim [-> 8. Soruya geç] (2) Sonradan geldim

->7.ek.a. Sonradan geldiyseniz, bu mahalleye ne zaman yerleştiniz? _____

->7.ek.b. Sonradan geldiyseniz, bu mahalleye nereden geldiniz?

(1) Başka bir ilin köyünden ya da beldesinden (ili) _____

(2) Başka bir ilin kasabasından ya da küçük şehirden (ili ve kasabası) _____

(3) Başka bir büyük kentten (ili ve şehri) _____

(4) Yurt dışından (ülke) _____

(5) Başka Mahalle _____

(6) Başka _____

->7.ek.c. Sonradan geldiyseniz bu mahalleye yerleşmenizden nedeni nedir? (birden fazla şık işaretlenebilir)

- (1) İşyerime yakındı
- (2) Arsa veya ev fiyatları ucuzdu
- (3) Burada akrabalarımız vardı
- (4) Burada hemşehrilerimiz vardı
- (5) Burada din kardeşlerim vardı

(6) Lojmanlar buradaydı

(7) Başka _____

8. Oturduğunuz evden memnun musunuz? (1) Evet (2) Hayır

9. Oturduğunuz mahalleden memnun musunuz? (1) Evet (2) Hayır

10. Size göre yaşadığınız bölge hangi açıdan en çok değerlidir?

11. Komşularınızla ilişkileriniz nasıl?

(1) Hemen hemen hiç ilişkim yok (2) Yalnızca selamlaşırız ve sınırlı konularda konuşuruz (3) Ev ziyaretleriyle görüşürüz (4) Hem görüşürüz hem de yardımlaşırız (5) Başka _____

12. Kendinizi hangi siyasi partiye yakın hissediyorsunuz?

(1) AKP (2) CHP (3) MHP (4) BDP (5) Diğer _____

13. Herhangi bir cemaate ya da dini gruba bağlılığınız var mı?

(1) Evet, var _____ (2) Hayır, yok

14. Herhangi bir hemşehri derneğine bağlılığınız var mı?

(1) Evet, var üyesiyim _____ (2) Evet, var ama üye değilim (3) Hayır, yok (4) Başka _____

15. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı?

(1) Evet, var üyesiyim _____ (2) Hayır, yok (3) Başka _____

16. Herhangi bir sendika üyeliğiniz var mı?

(1) Evet, var üyesiyim _____ (2) Eskiden üyedim _____ (3) Hayır, yok (4)

Başka _____

17. İş yeriniz nerededir?

(1) Mahallemde (2) Sarıyerde (3) Diğer _____

18. Ne kadar mesafe var?

(1) 0-1 saat (2) 1-3 saat (3) 3-5 saat (4) Diğer _____

19. Ulaşım amaçlı daha çok hangi araçları kullanıyorsunuz?

(1) Yürüyerek (2) Bisikletle (3) Otobüsle (4) Münibüs (5) Metrobüs (6) Metro (7) Şahsi otomobil (8) Şahsi motorsiklet (9) Diğer _____

20. Kentsel Dönüşüm Süreci içinde aşağıdaki kurumlar ya da kurumlardan hangisi sizin dönüşümle ilgili sorunlarınızda çözüm getireceğini umuyorsunuz?

	Çok güveniyorum	Güveniyorum	Ne güveniyorum ne de güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Hiç güvenmiyorum
İstanbul Büyükşehir Belediyesi					
Sarıyer Belediyesi					
Sivil Toplum Kuruluşları					
Muhtarlık					
Mahalle Halkı					
Medya					
Mahalle Dernekleri ve Kooperatifleri Platformu					
Mahalle Aydınları					
Siyasetçiler					
TOKİ					
Şehir Plancıları Odası					
Diğer.....					

21. Size göre kentsel dönüşüm sürecinde kimler mağdur ediliyor? (Aşağıdakilerden uygun gördüklerinizi lütfen işaretleyiniz)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mahalle Halkı	Esnaf	Kiracılar	Evsahipleri	Mahalle Dernekleri	Yoksullar	Zenginler	TOKİ	Sarıyer Belediyesi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İBB	Kadınlar	Çocuklar	Gençler	Muhtarlık	Siyasal Partiler	Bürokratlar	Mesa Sakinleri	Cemre İnşaat

22. Size göre kentsel dönüşüm sürecinden kimler kazançlı çıkıyor? (Aşağıdakilerden uygun gördüklerinizi lütfen işaretleyiniz)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mahalle Halkı	Esnaf	Kiracılar	Evsahipleri	Mahalle Dernekleri	Yoksullar	Zenginler	TOKİ	Sarıyer Belediyesi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İBB	Kadınlar	Çocuklar	Gençler	Muhtarlık	Siyasal Partiler	Bürokratlar	Mesa Sakinleri	Cemre İnşaat

23. Sizce, kentsel dönüşüm sürecinde aşağıdakilerden hangisine daha fazla ihtiyaç vardır? (Aşağıdakilerden uygun gördüklerinizi lütfen işaretleyiniz)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Anıt/heykel	Pazaryeri	Spor tesisi _____	Büyük Apartmanlar (6 kat ve üzerisi)	Park	Cami	Cemevi	Küçük Apartmanlar (5 kat ve aşağısı)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alışveriş Merkezi	Eğitim tesisi _____	Kültürel tesis _____	Sağlık tesisi _____	Çocuk oyun alanı	Otopark	Taziye evi	Başka _____

24. Size önerilen projede yukarıda ihtiyaç olarak işaretledikleriniz bulunuyor mu?
1) Evet 2)Hayır 3)Kısmen d) Bilmiyorum

25. Bu süreçte aşağıdaki faaliyetlerden hangilerini yaptınız?

☐ Kentsel dönüşüm ile ilgili bilgilenmeye çalıştım	☐ Mahalle derneğine üye oldum	☐ Mahalle Kooperatifine üye oldum	☐ Sokak yürüyüşlerine katıldım	☐ Kitlesele ya da bireysel itiraz dilekçesi verdim	☐ Mahalleyi güzelleştirme etkinliklerine katıldım
☐ Yıkımlara engel olarak mahalleme savundum	☐ Mahalle derneği ve kooperatifinin etkinliklerine katılmak	☐ Sosyal medyada kampanya yürütmek, ileti yazmak	☐ Kentsel dönüşümü destekledim	☐ Başka mahalleye taşındım	☐ Başka _____ _____ _____ _____

26. Eklemek istediğiniz başka bir şey varsa lütfen belirtiniz:

Görüşmeci Listesi

Kod	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Kaç Yıl	Görüşme Tarihi
A 1	53	Evli	Tekstilci	35	05.04.2015
A 2	40	Evli	Esnaf	40	09.04.2015
A 3	55	Evli	Emekli Muhtar	50	25.03.2015
A 4	50	Evli	Şehir Plancısı	-	10.03.2015
A 5	50	Evli	Emekli	40	10.03.2015
A 6	49	Evli	Kombi Bakım Ustası	40	04.04.2015
A 7	31	Bekâr	Şehir Plancısı	-	26.03.2015
A 8	54	Evli	Bakkal	40	09.04.2015
A 9	65	Evli	Emekli Şöför	40	12.04.2015
A 10	70	Evli	Ev hanımı	60	06.04.2015
A 11	49	Evli	Ev Hanımı	49	06.04.2015
A 12	81	Evli	İnşaat Ustası (Emekli değil)	50	10.04.2015
A 13	49	Evli	Oto Sanayi Ustası	42	12.04.2015
A14	45	Evli	Şöför	45	09.08.2014
A15	39	Evli	İşçi	39	07.04.2015
A16	41	Evli	Bakkal	41	09.08.2014
A17	67	Evli	Emekli Berber	35	06.04.2015
A18	45	Evli	Şöför	45	20.03.2014
A19	35	Bekar	Mağaza Müdürü	35	06.04.2015
A20	49	Evli	Sarıyer Belediyesinde Şöför	43	04.04.2015
A21	62	Evli	Emekli İşçi	50	07.04.2015
A22	63	Evli	Emekli	49	12.08.2014
A23	38	Evli	Memur	38	20.03.2014
A24	63	Evli	Ev hanımı	40	12.04.2015
A25	41	Bekâr	Muhtarlık Sekreteri	41	08.04.2015
A26	82	Evli	Emekli	45	10.04.2015
A27	58	Evli	Ev hanımı (Eskiden işçilik yapmış)	31	10.04.2015
A28	63	Evli	Emekli	37	10.08.2014
A29	62	Evli	Emekli İşçi	37	10.08.2014
A30	81	Evli	Emekli	38	20.03.2014
A31	40	Evli	Üst düzey yönetici	39	11.08.2014
A32	56	Evli	Emekli	40	13.08.2014
A33	74	Evli	Emekli	39	09.08.2014
A34	60	Evli	Emekli	35	10.08.2014
A35	30	Bekâr	Şehir Plancısı	-	26.03.2015
A36	37	Bekâr	Ev Hanımı	25	08.04.2015
A37	68	Evli	Ev Hanımı-İşçilik yapmış uzun yıllar	36	10.03.2014
A38	34	Bekâr	İşsiz	32	13.08.2014
A39	33	Bekâr	Mahalle Esnafi-İnternet Cafe	33	19.03.2014

			işletiyor		
A40	40	Evli	İşçi	40	09.08.2014
A41	18	Bekâr	Bayan Kuaförü	18	12.08.2014
A42	71	Evli	Emekli-İşçi	36	10.03.2014
A43	52	Evli	Turizmci	37	13.08.2014
A44	47	Evli	Emekli	13	10.08.2014
A45	43	Evli	İşçi	39	07.08.2014
A46	47	Evli	İşçi	35	09.08.2014
A47	53	Evli	Oto Ustası	43	10.03.2015
A48	38	Evli	şehir Plancısı	-	-
A49	54	Evli	Teksilci	46	09.03.2014
A50	50	Bekâr	Avukat	-	-
A51	60	Evli	Emekli	45	12.01.2014
A52	74	Evli	Emekli	43	12.08.2014

ÖZET

MEKÂNIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ VE MÜCADELE STRATEJİLERİ: KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE DERBENT MAHALLESİ ÖRNEĞİ, SARIYER

Bu çalışma, Derbent gecekodu mahallesinin kentsel dönüşüm sürecine neden direndiğini konu edinmektedir. Bu bağlamda 52 mülakat ve 428 anket yapılmıştır. Bunun sonucunda akbaba taktikleri üzerinden işleyen bir mülksüzleştirme olduğu için mahallenin mücadele ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bunun için mahallenin mülksüzleştirilmesi sürecinde etkili olan “akbaba taktikleri”nin neler olduğu ortaya konulmuştur. Kentsel dönüşümün mahallenin mülksüzleştirilme tarihinde önemli bir rol oynayan “akbaba taktiği” olarak devreye sokulduğu ve bundan ötürü de bir mücadele pratiği olarak mahallenin sahiplenildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mülksüzleştirme, Akbaba Taktikleri, Mekânın Sahiplenilmesi, Mücadele Stratejileri, Kentsel Dönüşüm

ABSTRACT

TRANSFORMATION OF SPACE AND STRATEGIES OF STRUGGLE: THE CASE OF DERBENT (SARIYER) NEIGHBORHOOD SINCE ITS ESTABLISHMENT

This study, focuses mainly on the subject that is as a squatter neighborhood, why Derbent is resisting against the process of urban renewal. In this context it is conducted 52 interview and 428 questionnaire. As a result it is reached as a fact that the neighborhood is struggling with a disappropriation process which is operating through some strategies called the predatory tactics. For this purpose, it is outlined in the first place that what are the “predatory tactics” which take an important place in the process of the disappropriation of the neighborhood. As a result, it is seen that the urban renewal which is very important in the history of disappropriation process of the neighborhood, activated through “predatory tactics” and as a response to this neighborhood is reappropriated as a practise of the struggle.

Keywords: Dispossession, Predatory Tactics, Appropriation of Space, Strategies of Struggle, Urban Renewal